

# שבוע פרשת מקץ - שבת חנוכה

(14 - 20 December 2025)

כ"ד - ל' כסלו תשפ"ו

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ  
שלשלת האור

שער  
שלישי

היכל  
תשיעי

## דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•



יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספות כמפורט בתוכן עניינים

## סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם.

משיחת י"א שבט תשכ"ח

**בְּכָל לְבַבְכֶּם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם: וְנָתַתִּי מִמֶּנּוּ אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרָה וּמִלְקוֹשׁ, וְאַסַּפְתִּי דָגְגָה וְתִירֹשֶׁךָ וְיִצְהַרְךָ: וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בַּשָּׂדֶךְ לְבַהֲמֹתֶךָ, וְאָכְלָתָּ וְשִׂבְעָתָּ: הַשְּׂמֵרוּ לָכֶם כֵּן וַיִּתֶּנָּה לְבַבְכֶּם, וְסִרְתֶּם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְחָרָה אַף יי בְּכֶם וַעֲצַר אֶת הַשְּׂמִים וְלֹא יִהְיֶה מִמֶּנּוּ וְהִאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת־יְבוּלָהּ, וְאֲבַרְתֶּם מִהָרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר יי נָתַן לָכֶם: וְשִׂמְתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶּם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרְתֶּם אֹתָם לְאֹזֶת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם: וְלִמְדֹתֶם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדָבָר בָּם, בְּשִׁבְתְּכֶם בְּבֵיתְכֶם, וּבְלִכְתְּכֶם בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְּכֶם, וּבְקוּמְכֶם: וְכִתַּבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְכֶם, וּבְשַׁעְרֵיכֶם: לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשְּׂמִים עַל הָאָרֶץ:**

**וַיֹּאמֶר יי אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל־כִּנְפֵי בְגָדֵיהֶם לְדִרְתָּם, וְנָתַנּוּ עַל־צִיצִית הַכִּנֹּף פִּתִּיל תְּכֵלֶת: וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעִשִּׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זָנִים אַחֲרֵיהֶם: לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהִיִּיתֶם קְדָשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם: אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֵהָיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם: אָמֵן:**

נכון לומר קודם התפילה:

**הָרִינִי מִקִּבֵּל עָלִי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָה לְרַעְדָּה בְּמִוֶּדֶד: מַצוּה לְהִתְפַּלֵּל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תְּפִילַת שַׁחְרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תְּהִלִּים כְּפִי שְׂמִתְחַלֵּק לִימֵי הַחוּדוֹשׁ. יְהִי רָצוֹן מִלְפָּנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵינוּ אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיכְנֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֵלְקֵנוּ בְּתוֹךְךָ: אֵךְ צְדִיקִים יִדְּרוּ לְשִׁמְךָ, וְיִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת־פָּנֶיךָ:**

טוב להרגיל עצמו לומר... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ מֶלֶךְ חַי וְקַיִם, שֶׁהַחֲזַרְתָּ בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ:**

### ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקימורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף!

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוֵּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של יד לשל ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו, וְצִוֵּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:**

### ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאוד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיכרך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

### קריאת שמע

**שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:**

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

**וְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לְבַבְךָ, וּבְכָל נַפְשְׁךָ, וּבְכָל מְאֹדְךָ: וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּךָ הַיּוֹם, עַל לְבַבְךָ: וְשָׁנַנְתָּם לְבִנְיָן וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ, וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ, וּבְשֹׁכְבְּךָ, וּבְקוּמְךָ: וְקִשְׁרְתָם לְאֹזֶת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְמוֹטֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ: וְכִתַּבְתֶּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ, וּבְשַׁעְרֵיךָ:**

**וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ שִׁמְעוּ אֶל מִצְוֹתֵי אֲשֶׁר אֲנִי מַצְוֶה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ,**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חומש - חמישה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי תיבות "לה"ו)) בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

## מזמורי תהלים

### קכד

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְדָוִד לְוִלִּי יְיָ שֶׁהָיָה לָנוּ יְאֹמַר־נָא  
יִשְׂרָאֵל: ב לְוִלִּי יְיָ שֶׁהָיָה לָנוּ בְּקוֹם עָלֵינוּ אָדָם:  
ג אָזִי חַיִּים בְּלָעוּנוּ בְּחֵרוֹת אָפָם בָּנוּ: ד אָזִי הַמִּים  
שָׁטְפוּנוּ נִחַלָּה עָבַר עַל־נַפְשָׁנוּ: ה אָזִי עָבַר עַל־  
נַפְשָׁנוּ הַמִּים הַיְדוּנִים: ו בְּרוּךְ יְיָ שֶׁלֹּא נִתְּנָנוּ טָרֶף  
לְשֹׁנֵיהֶם: ז נַפְשָׁנוּ בְּצַפּוֹר נִמְלְטָה מִפֶּחַ וּקְשִׁים  
הִפַּח נִשְׁבָּר וַאֲנַחְנוּ נִמְלָטָנוּ: ח עֲזָרְנוּ בְּשֵׁם יְיָ עֲשֵׂה  
שָׁמַיִם וָאָרֶץ:

### קכה

א שִׁיר הַמַּעֲלוֹת הַבְּטָחִים בְּיָי בְּהִרְצִיזוֹן לֹא־  
יִמּוּט לְעוֹלָם יֵשֵׁב: ב יְרוּשָׁלַם הָרִים סָבִיב  
לָהּ וַיְי סָבִיב לַעֲמוֹ מַעֲתָה וְעַד־עוֹלָם: ג כִּי  
לֹא יִנּוּחַ שְׂבֵט הָרָשָׁע עַל גּוֹרֵל הַצַּדִּיקִים  
לְמַעַן לֹא־יִשְׁלַחוּ הַצַּדִּיקִים | בְּעוֹלָתָהּ  
יְדִיהֶם: ד הִיטִיבָהּ וַיְי לַטּוֹבִים וְלִישָׁרִים  
בְּלִבּוֹתָם: ה וְהַמַּטִּים עָקְלָלוּתָם וּלְיָכֶם וַיְי  
אֶת־פְּעָלֵי הָאָזֶן שְׁלוֹם עַל־יִשְׂרָאֵל:

## נקודות משיחות קודש - מזמור קכג מתוך "תהילות מנחם"

א-ד - אליך נשאתי את עיני היושבי בשמים . . חננו הוי' חננו כי רב שבענו בוז.  
רבת שבעה לה נפשנו הלעג השאננים הבוז לגאי יונים

ב. על דרך זה מצינו גם בענין הגאולה ב' אופנים אלו', מצד אחד "נשאתי בשמים",  
ומצד שני חודרת בגדרי המטה: א) "עני ורוכב על החומר"<sup>2</sup> - עבודה של זיכוך החומר,  
שהעולם אינו מזוכך מצד עצמו - "לא זכו" (מלשון אינו מזוכך)<sup>3</sup>, וצריך ריבוי זמן לזככו  
- "בעתה"<sup>4</sup>. ב) "עם ענני שמיא"<sup>5</sup> - גילוי מלמעלה, שגורם לחומר להיות "זכו", מלשון  
מזוכך, ולכן הוא באופן של "אחישנה".

והכוונה העליונה היא שב' אופנים אלו יתחברו יחד<sup>6</sup>. היינו, שמצד אחד יזככו את  
חומר העולם (עולם מלשון העלם והסתר<sup>7</sup>) להיות כלי לגאולה - "רוכב על החומר",  
ומצד שני לפועל את הגילוי ד"ענני שמיא", ואז תהי' גאולה שלימה<sup>8</sup>.

(1) סנהדרין צח, א.

(2) זכרי' ט, ט.

(3) ראה שערי אורה בד"ה יביאו לבוש מלכות אות צה.

(4) סנהדרין שם.

(5) דניאל ז, יג.

(6) ראה לקו"ש חל"א ע' 20 ואילך.

(7) ראה לקו"ש שלח לו, ד. ובכ"מ.

(8) משיחת ש"פ וירא ה'תשמ"ג.

## תוכן עניינים

### מתורת רבותינו נשיאי הב"ד

#### אדמו"ר הזקן

- שולחן ערוך עם הערות וציורים ..... 194  
שולחן ערוך לפי לוח 'רב יומי' ..... 194  
תורה אור ..... 197

#### אדמו"ר האמצעי

- תורת חיים..... 201

#### אדמו"ר ה'צמח צדק'

- דרך מצוותיך..... 202

#### אדמו"ר מוהר"ש

- תורת שמואל תרל"ג..... 203

#### אדמו"ר מוהרש"ב

- ספר המאמרים - המשך תער"ב..... 204

#### אדמו"ר מוהריי"צ

- ספר המאמרים - תרפ"ט..... 205  
לקוטי דיבורים - בלה"ק..... 206  
רשימות אדמו"ר מוהריי"צ - אבות החסידות..... 207  
אגרות קודש - כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ..... 208

### הוספות

- ילקוט לוי יצחק על התורה ..... 36  
נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח..... 38  
נביאים וכתובים..... 154  
עין יעקב - מסכת ברכות..... 163  
נקודה משיחת קודש מעובדת..... 209  
חומש לקריאה בציבור..... 210  
קריאת התורה למנחה בשבת קודש..... 228  
לוח זמנים..... 229  
סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש..... 230  
סדר הדלקת נרות חנוכה..... 231

### מאמרי ושיחות הרבי

#### מאמר דא"ח

- ד"ה רני ושמחי בת ציון, שבת פרשת מקץ,  
שבת חנוכה, אדר"ח טבת, ה'תשל"ה ..... 5

#### התועדויות

- שיחת שבת פרשת מקץ, שבת חנוכה,  
אדר"ח טבת, ה'תשל"ה ..... 10

#### לקוטי שיחות

- מקץ, כרך כה, א..... 26  
חנוכה, כרך כה..... 31

### שיעורים יומיים ע"פ תקנת רבותינו נשיאינו

- חומש יומי - פרשת מקץ..... 40  
לוח לתהלים היומי..... 67  
תניא יומי..... 68  
לוח 'היום יום'..... 83

#### רמב"ם

- הלכה יומית לעיון ברמב"ם..... 86  
שלושה פרקים ליום..... 90  
פרק אחד ליום..... 137  
ספר המצוות..... 152

### לימוד מהולק לפי ימים

- משניות עם ביאור קהתי - מסכת בכורות ..... 156  
גמרא עם ביאור - מסכת זבחים..... 164  
שולחן ערוך הרב - לפי לוח 'רב יומי'..... 194

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות המוציאים לאור,  
שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

## מאמר דא"ח

### ביאור בדרך אפשר

### ביאור בדרך אפשר

- 1 נאמר בנבואת זכריה והיא הפטרת שבת חנוכה, הקדוש-בירוך-הוא אומר לבני  
2 ישראל:  
3 **רְנִי וְשִׁמְחִי בַּת צִיּוֹן<sup>1</sup>. וַיְדוּעַ הַדְּיוּקַּה הַשְּׂאֵלָה בָּזָה (בְּרוּבֶם**  
4 **כְּכֹלֶם שֶׁל הַדְּרוּשִׁים** מאמרי חסידות **עַל פְּסוּק זֶה)<sup>2</sup>, מָהוּ**  
5 **הַטַּעַם שֶׁנִּסְתַּת יִשְׂרָאֵל נִקְרָאת**  
6 **כָּאֵן בְּשֵׁם בַּת צִיּוֹן** שהוא תואר  
7 לא נעלה, כפי שממשיך, **דְּלִכְאוּרָהּ,**  
8 **כִּיּוֹן שְׂמִדּוּבָר כָּאֵן אֹדוּת**  
9 **כְּנִסְתַּת יִשְׂרָאֵל כְּפִי שְׁהִיא**  
10 **בְּתַכְלִית הַמַּעֲלָה, וּכְמוֹ**  
11 **שֶׁכְּתוּב בְּהַמִּשָּׁף הַפְּסוּק כִּי**  
12 **הִנְנִי** הקדוש-בירוך-הוא **כָּא**  
13 **וְשִׁכְנִתִּי בְּתוֹכָךְ גּוֹ', מִצַּב שְׂבו**  
14 **הַשְּׂכִינָה שׁוּרָה** בבני ישראל, **הִיָּה**  
15 **צִרְיָךְ לְקִרְוָתָהּ** את כנסת ישראל  
16 **בְּשֵׁם הַמַּעֲלָה, שְׁאִין זֶה שֵׁם**  
17 **בַּת** והשם של כנסת ישראל כפי שהיא  
18 **מִמִּצַּב נַעֲלָה** איננו 'בת', **כְּדֹאִיתָא**  
19 **כְּפִי שְׂמוּכָא בְּמִדְרָשׁ<sup>3</sup> שְׂבַתְחָלָה**  
20 **קָרָא הַקֶּבֶ"ה לְיִשְׂרָאֵל בַּת**  
21 **כּוֹ', לֹא זֶה מִחֲבָבֶן עַד שֶׁקָּרָא**  
22 **כַּאֲשֶׁר גְּדֻלָּה חִיבְתָּן** של ישראל אצל  
23 **הַקְּדוּשׁ-בִּירּוּךְ-הוּא אַחוּתִי כּוֹ', לֹא**  
24 **זֶה מִחֲבָבֶן עַד** כאשר גדלה חיבתן  
25 **עוֹד יוֹתֵר שֶׁקָּרָא אִמִּי, וּמִדּוּעַ**  
26 **קוֹרְאָהּ** הקדוש-בירוך-הוא לכנסת  
27 **יִשְׂרָאֵל כָּאֵן,** כאשר בני ישראל הם  
28 **מִמִּצַּב נַעֲלָה** ביותר **בְּשֵׁם בַּת צִיּוֹן**  
29 **דְּנִקָּא** ולא 'אחותי' או 'אימי' שהם  
30 **תַּאֲרִים חֲשׂוּבִים יוֹתֵר מִבֶּת'?**  
31 **גַּם צִרְיָךְ לְהִכִּין** דבר נוסף בפסוק  
32 **זֶה מָה שֶׁכְּתוּב רְנִי וְשִׁמְחִי גּוֹ',**  
33 **דְּלִכְאוּרָהּ הִרִי זֶה דְּכָר הַמּוֹבֵן**  
34 **מִצַּעֲמוֹ, דְּכִיּוֹן שְׁהִנְנִי כָּא**  
35 **וְשִׁכְנִתִּי בְּתוֹכָךְ,** כיון שהקדוש-
- 36 בירוך-הוא בא ומשרה את שכנתו בבני ישראל **הִרִי מְמִילָא יֵשׁ עֲנִין**  
37 **הַשְּׂמִחָה** ולמה יש צורך לומר במפורש 'רני ושמחי' על אף שהדבר מובן  
38 מאליו. **וְאֶפִּילוּ בְּלֹא הָכִי לולִי זאת,** גם ללא הסיבה 'כי הנני בא ושכנתי  
39 בתוכך' **הִרִי נֶאֱמַר<sup>4</sup>** בתהילים כהוראה כללית בכל מצב **עֲבָדוּ אֶת הוֹי'**  
40 **בְּשִׂמְחָה.** **וְכִיּוֹן שִׁישׁ עֲנִין**  
41 **הַשְּׂמִחָה, יֵשׁ מְמִילָא גַם**  
42 **הַרְנָה שְׂלִמְטָה** מְשִׁמְחָה  
43 **(כְּמוֹכֵן מִמֶּאֱמַר הַזֶּה<sup>5</sup>**  
44 **שְׂמִחָה בְּצַפְרָא** בבוקר **וּרְנָנָה**  
45 **בְּרִמְשָׁא** בערב), **שְׁהִרִי בְּכָלִל**  
46 **מֵאֲתִים מְנָה<sup>6</sup>** מאה, וכך גם  
47 'שמחה' שהיא יותר 'מרננה' כשם  
48 שמאיתים הם יותר ממאה, כוללת  
49 בתוכה גם 'רננה' **וְאֵם כֵּן מִדּוּעַ**  
50 **צִרְיָךְ לְהִיּוֹת צִיּוּי מִיּוֹחַד רְנִי**  
51 **וְשִׁמְחִי גּוֹ', מִדּוּעַ בְּכָלִל יֵשׁ צוּרֵךְ**  
52 **בְּצִיּוּי זֶה,** וגם אם יש צורך, מדוע לא  
53 די בציווי על השמחה אלא נוסף גם  
54 ציווי על הרננה.  
55 **(ב) וְיִוְבֵן בְּהֶקְדָּם בִּיאוֹר**  
56 **כְּלָלוֹת הַשְּׂיִיכּוֹת** הקשר הכללי  
57 **דְּפִסּוּק זֶה** 'רני ושמחי בת ציון'  
58 **לְחִנוּפָה, שְׁהִרִי פְּסוּק זֶה הוּא**  
59 **הַתְּחִלַּת הַהַפְּטָרָה שֶׁל שַׁבָּת**  
60 **חֲנוּכָּה** כפי שממשיך ומבאר.  
61 **וְהַעֲנֵן בָּזָה, דְּהִנְהוּ, גַּר חֲנוּכָּה**  
62 **מִצּוֹתָהּ מִשְׁתַּשְׁקַע הַחֲמָה<sup>7</sup>**
- 1 **מֵאֲתִים מְנָה<sup>6</sup>, וְאֵם כֵּן מִדּוּעַ צִרְיָךְ לְהִיּוֹת צִיּוּי מִיּוֹחַד רְנִי וְשִׁמְחִי גּוֹ'.**  
2 **(ב) וְיִוְבֵן בְּהֶקְדָּם בִּיאוֹר כְּלָלוֹת הַשְּׂיִיכּוֹת** דְּפִסּוּק זֶה לְחִנוּפָה, שְׁהִרִי פְּסוּק  
3 **זֶה הוּא הַתְּחִלַּת הַהַפְּטָרָה שֶׁל שַׁבָּת חֲנוּכָּה. וְהַעֲנֵן בָּזָה, דְּהִנְהוּ, גַּר**  
4 **חֲנוּכָּה מִצּוֹתָהּ מִשְׁתַּשְׁקַע הַחֲמָה<sup>7</sup>. וְהַמַּעֲמָד וּמִצַּב דְּמִשְׁתַּשְׁקַע הַחֲמָה**

(1 זכריה ב, יד. – הפטרת שבת חנוכה. (2 ראה תו"א פרשתנו לו, א ואילך. לו, ד ואילך. מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ה ח"א ע' קכד. סידור (עם דא"ח) שער החנוכה רעח, ג [תז, א] ואילך. שערי אורה שער החנוכה כד, ב ואילך. אוה"ת חנוכה (בראשית ח"ב) שיג, ב ואילך. סה"מ תרכ"ז ע' שכא ואילך. ועוד. (3 שמו"ר פנ"ב, ה. במדב"ר פנ"ב, ח. שהש"ר פ"ג, יא (ב). (4 תהלים ק, ב. (5 ח"א רכט, ב. (6 ב"ק עד, א. ב"ב מא, ב. (7 שבת כא, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 משקיעת השמש ואילך, היינו מתחילת הלילה ולא ביום. וְהַמַּעֲמֵד וּמַצֵּב
- 2 דְּמִשְׁתַּשְׁקַע הַחֲמָה (בְּרוּחָנִיּוֹת הָעֲנָנִים), שְׁלֹא מֵאִיר שָׁמֶשׁ
- 3 הָיָה<sup>8</sup>, ואין גילוי אלוות, שְׁיִיף לְבַחֲנִית בַּת דֹּקָא, כִּי, בַּחֲנִית
- 4 בַּת הַיָּא לְמִטָּה מִבַּחֲנִית אַחֲוִית, דְּאַחֲוִית הוּא מְלִשׁוֹן
- 5 אַחֲוִיהָ<sup>9</sup>, היינו קשר וחיבור קרוב
- 6 (כמבואר בליקוטי תורה לאדמו"ר
- 7 הוֹקֵן, "אחתי הוא מלשון אחי
- 8 אלכסנדרית שבגמרא, שהוא מלשון
- 9 חיבור שמחבר שני דברים יחד להיות
- 10 לאחדים כגוף אחד ממש"), שְׁפָזָה
- 11 כאשר בני ישראל הם בדרגת 'אחות'
- 12 נִיבְרַת הַשְּׁיִיכוֹת לְהַקְבֵּ"ה
- 13 שֶׁהוּא הָאֵח. וְעַל אַחַת פְּמָה
- 14 וְכִמָּה שְׁבַחֲנִית בַּת הַיָּא
- 15 לְמִטָּה מִבַּחֲנִית אִמִּי
- 16 (שְׁלַמְעֵלָה גַם מֵאַחֲוִית),
- 17 שֶׁהִיא אֵמָּה מְשַׁפֶּעַת לְבָנֶיהָ,
- 18 שֶׁזֶהוּ עֲנִין שִׁישְׁרָאֵל מוֹסִיפִים
- 19 כֹּחַ בְּפִמְלִיא שֶׁל מַעֲלָה<sup>10</sup>
- 20 (כדברי המדרש, "בזמן שישראל עושין
- 21 רצונו של מקום מוסיפין כח בגבורה
- 22 של מעלה, כמו דאת אמר באלהים
- 23 נעשה חיל... בזמן שישראל עושין
- 24 רצונו של הקדוש-ברוך-הוא מוסיפין
- 25 כח בגבורה של מעלה, כמו דאת אמר
- 26 ועתה יגדל נא כח ה'"), וְזֶהוּ
- 27 שְׁבֻזְמֵן דְּחִנוּכָּה נִקְרָאוּ
- 28 יִשְׂרָאֵל בְּשֵׁם בַּת וְלֹא בְּשֵׁם 'אמא'
- 29 ואפילו לא בשם 'אחות', לְפִי שֶׁהִיוּ
- 30 בני ישראל אֵז בּוֹמֵן גִּירוֹת הַיּוֹנוֹים
- 31 בְּשִׁפְלַת הַמַּצֵּב, שְׁלֹא הָיָה נִיכָר
- 32 כָּל כֹּף שְׁיִיכוּתָם עִם הַקְבֵּ"ה
- 33 כו'.
- 34 וְהָעֲנִין בְּזָה, דְּהֵנָּה, בּוֹמֵן
- 35 דְּחִנוּכָּה טְמָאוּ (הַיּוֹנוֹים) כָּל
- 36 הַשְּׁמָנִים שְׁבַחֲהִיכָל<sup>7</sup>. וְעֲנִין זֶה
- 37 שְׁטֵמָאוּ כָּל הַשְּׁמָנִים
- 38 בְּגִשְׁמִיּוֹת, נִשְׁתַּלְשַׁל מִמָּה
- 39 שֶׁהָיָה כֵּן עֵינֵן הַטּוֹמָאָה גַם
- 40 בְּרוּחָנִיּוֹת, שֶׁזֶהוּ שְׂרָצוּ הַיּוֹנוֹים
- לְהַשְׁפִּיחֵם תּוֹרְתָךְ וְלַהֲעִבִירֵם מַחוּקֵי רְצוֹנְךָ<sup>11</sup>
- (אֵלֹא שְׁעַל יְדֵי הַמְסִירָת נֶפֶשׁ שֶׁל מַתְתִּיהוּ כֹהֵן
- גָּדוֹל הָיָה הַנִּצָּחֹן כו'). וְזֶהוּ שְׁנֵר חֲנוּכָּה מַצּוֹתָהּ
- וְלַהֲעִבִירֵם מַחוּקֵי רְצוֹנְךָ, וְעַד שְׁטֵמָאוּ כָּל
- הַשְּׁמָנִים שְׁבַחֲהִיכָל כו'. וְעַל פִּי זֶה יוֹבֵן<sup>12</sup> גַם
- הַדִּיק שְׁלֹא מַצָּאוּ אֵלֹא פֶּה אֶחָד שֶׁהָיָה מוֹנֵחַ
- בְּחֻתְמוֹ שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל<sup>7</sup>, דְּלִכְאוּרָה מֵהִי הַשְּׁיִיכוֹת
- לְכֹהֵן גָּדוֹל דֹּקָא, הָרִי הַדִּלְקָה כְּשֶׁרָה בְּזֶרֶךְ<sup>13</sup>,
- וּבְיָדָי שְׁאִין צוּרָךְ בְּכֹהֵן גָּדוֹל דֹּקָא. וּבִפְרָט
- דְּכָאן מִיִּירִי בְּעֲנִין הַחֻתָּם, שְׁעַל זֶה הָיָה מְמוֹנָה
- מִיּוֹחַד (כְּמִבּוֹאֵר בְּמַסְכֵּת שְׁקָלִים<sup>14</sup>), וְלִמָּה הָיָה
- צָרִיף לְהִיּוֹת מוֹנֵחַ בְּחֻתְמוֹ שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל דֹּקָא. אֵף הָעֲנִין הוּא, שֶׁזֶהוּ לְפִי שְׁבָנִי
- יִשְׂרָאֵל הָיוּ אֵז בְּמַצֵּב יָרוּד מֵאֵד כו', וְלִכֵּן, כְּדִי לְמַנוּעַ עֲנִין הַטּוֹמָאָה הוֹצֵרְכּוּ

(8) ע"פ תהלים פד, יב. (9) ראה לקו"ת בהר לט, סע"ג ואילך. אוה"ת שה"ש ח"ב ע' תקא. (10) ראה איכ"ר פ"א, לז. (11) נוסח הורדאת "ועל הנסים" דחנוכה. (12) ראה תו"א שם לד, א. מא, א. שם, ג. אוה"ת חנוכה (בראשית ח"ב) שכה, ב. (13) רמב"ם הל' ביאת המקדש פ"ט ה"ז. (14) פ"ה מ"א.

## ביאור בדרך אפשר

## ביאור בדרך אפשר

- 1 לחותמו של כהן גדול דוקא, שהוא ענין המסירת נפש  
2 כו', ששם בדרגת המסירות נפש לא מגיע ענין הטומאה.  
3 (ג) אָמְנָם צְדִיין צְרִיף לְהִבִּין, דְּהֵנָּה, אָף שְׂבִזְמָן דְּחִנוּכָּה  
4 הִיָּה מַצֵּב דְּמִשְׁתַּשְׁקַע חֲמָה, הָרִי מַצֵּב זֶה הִיָּה רַק קוֹדֵם  
5 הַנִּצָּחוֹן של החשמונאים על היוונים,  
6 אָבֵל לְשָׁנָה הַבָּאָה פִּשְׁקָבְעוּם 1 לחותמו של כהן גדול דוקא, שהוא ענין  
7 וְעִשְׂאוּם את שמונת ימי חנוכה 2 המסירת נפש כו', ששם לא מגיע ענין הטומאה.  
8 יָמִים טוֹבִים כו',<sup>7</sup> הִיָּה כָּבֵר (ג) אָמְנָם צְדִיין צְרִיף לְהִבִּין, דְּהֵנָּה, אָף  
9 הִפֵּף הַמַּצֵּב דְּתַשְׁקַע חֲמָה 3 שְׂבִזְמָן דְּחִנוּכָּה הִיָּה מַצֵּב  
10 והמצב הרוחני של בני ישראל כבר 4  
11 הוּטָב ולא היה כל כך ירוד כמו בזמן 5 דְּמִשְׁתַּשְׁקַע חֲמָה, הָרִי מַצֵּב זֶה הִיָּה רַק קוֹדֵם  
12 הַגִּיּוּרֹת, וְאִם כֵּן, לָמָּה קָבְעוּ 6 הַנִּצָּחוֹן, אָבֵל לְשָׁנָה הַבָּאָה פִּשְׁקָבְעוּם וְעִשְׂאוּם  
13 שֶׁנֶּר חֲנוּכָּה מִצְוָתָהּ מִשְׁתַּשְׁקַע 7 יָמִים טוֹבִים כו',<sup>7</sup> הִיָּה כָּבֵר הִפֵּף הַמַּצֵּב דְּתַשְׁקַע  
14 חֲמָה בזמן של חושך והסתר 8 חֲמָה, וְאִם כֵּן, לָמָּה קָבְעוּ שֶׁנֶּר חֲנוּכָּה מִצְוָתָהּ  
15 דְּדִקָּא ולא באור היום? 9  
16 אָף הָעֵנִין הוּא, שִׁישְׁנו גַּם 10 אָף הָעֵנִין הוּא, שִׁישְׁנו גַּם הָעֵנִין דְּמִשְׁתַּשְׁקַע  
17 הָעֵנִין דְּמִשְׁתַּשְׁקַע חֲמָה 11 חֲמָה לְמַעֲלִיּוּתָא<sup>15</sup>. דְּהֵנָּה<sup>16</sup> כְּתִיב<sup>17</sup> וְזָרַח  
18 לְמַעֲלִיּוּתָא<sup>15</sup> למעלה ושבח, כפי 12 הַשֶּׁמֶשׁ וְכָא הַשֶּׁמֶשׁ וְאֵל מְקוֹמוֹ שׂוֹאֵף זֹרֵחַ הוּא  
19 שֶׁמֶשׁ וְכָא הַשֶּׁמֶשׁ וְאֵל מְקוֹמוֹ שׂוֹאֵף זֹרֵחַ הוּא 13 שֶׁם, וְיָדוּעַ בְּפִירוּשׁ פֶּסוּק זֶה<sup>18</sup>, שֶׁכָּאֲשֶׁר וְכָא  
20 כְּתוּב בְּקִהֲלֹת וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ בְּבוּקֵר 14 הַשֶּׁמֶשׁ, דְּהֵינֵנו מִשְׁתַּשְׁקַע חֲמָה, הֵנָּה דְּדִקָּא אֲזַ  
21 וְכָא הַשֶּׁמֶשׁ כְּעֵרֵב וְאֵל מְקוֹמוֹ 15 אֵל מְקוֹמוֹ זֹרֵחַ הוּא שֶׁם, דְּשֶׁם בְּמְקוֹמוֹ הוּא  
22 שׂוֹאֵף זֹרֵחַ הוּא שֶׁם, וְיָדוּעַ 16 תוֹקֵף זְרִיחַת הַשֶּׁמֶשׁ. דְּהֵנָּה, כָּלִלוּת עֵנִין מְקוֹם  
23 בְּפִירוּשׁ פֶּסוּק זֶה<sup>18</sup> על-פי 17 הוּא סְפִירַת הַמַּלְכוּת<sup>19</sup>, וּבִפְרָט כְּפִי שְׁהַמְלָכוּת  
24 חֲסִידוֹת, שֶׁכָּאֲשֶׁר וְכָא הַשֶּׁמֶשׁ, 18 לְכֹן הִיתָה שְׂקִיעָה של השמש אֵל  
25 דְּהֵינֵנו מִשְׁתַּשְׁקַע חֲמָה, 19 יָרֵדְתָּ לְבְרִיָּאָה יְצִירָה עֲשִׂיהָ על יְדֵי הַפְּרָסָא, שְׁהָרִי  
26 הֵנָּה דְּדִקָּא אֲזַ דוּקָא לאחר שקודם 20 הַצְמָצוּם דְּדִקָּא, כְּמוֹ כֵּן אִי אֶפְשָׁר לְהִיּוֹת  
27 לְכֹן הִיתָה שְׂקִיעָה של השמש אֵל 21 הַתְּהוּוֹת עוֹלָמוֹת בְּרִיָּאָה יְצִירָה עֲשִׂיהָ, וּבִפְרָט  
28 מְקוֹמוֹ זֹרֵחַ הוּא שֶׁם, דְּשֶׁם 22 עוֹלָם הֵנָּה הַתְּחַתּוֹן, כִּי אִם על יְדֵי הַפְּרָסָא<sup>20</sup>,  
29 בְּמְקוֹמוֹ בְּמִקוֹם שְׁבוּ שְׂקִיעָה הַשֶּׁמֶשׁ 23 שְׁזָהוּ עֵנִין וְכָא הַשֶּׁמֶשׁ. אָף דְּדִקָּא שֶׁם הוּא תוֹקֵף זְרִיחַת הַשֶּׁמֶשׁ, פְּמִבְּאָר  
30 הוּא אַחֵר כֵּךְ תוֹקֵף זְרִיחַת 24 פְּתִינָא<sup>21</sup> שְׁתַּכְלִית הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הָעוֹלָמוֹת כו' אִינוּ בְּשִׁבִּיל עוֹלָמוֹת הָעֲלִיוֹנִים,  
31 הַשֶּׁמֶשׁ כפי שמשוך ומבאר.  
32 דְּהֵנָּה, כָּלִלוּת עֵנִין מְקוֹם  
33 הוּא סְפִירַת הַמַּלְכוּת<sup>19</sup>,

(15) לכאורה הכוונה שעפ"ז גם הפירוש ד"בת ציון" הוא למעליותא – בחי' בת שלמעלה מאחותי ואמי (ראה תו"א פרשתנו לו, סע"ד). ולהעיר מהמבואר במאמר שלאח"ז (ד"ה נר חנוכה מצותה כו' פ"ג (לקמן ע' 34 ואילך)) שענין משתשקע החמה בעבודת האדם הוא קבלת עול, ובד"ה ואברהם זקן (הב') פ"ט (תורת מנחם חע"ח ע' 267), ש"בת" הו"ע קבלת עול, שעי"ז מגיעים לבחי' העלם העצמי (המו"ל). (16) בהבא לקמן – ראה ד"ה מצותה משתשקע החמה באוה"ת חנוכה (בראשית ח"ה) תקמ, סע"ב ואילך. תר"ל (סה"מ תר"ל ע' מג ואילך). תרע"ח (סה"מ תרע"ח ע' קיב ואילך). ד"ה מצותה משתשקע החמה תשי"ג (סה"מ תשי"ג ע' נו ואילך). ד"ה להבין ההפרש בין נרות חנוכה לנרות שבת תשי"ט (סה"מ תשי"ט ע' פח ואילך). ד"ה מצותה משתשקע החמה תשל"ח (תורת מנחם ספר המאמרים כסלו ע' קעא ואילך). (17) קהלת א, ה. וראה זח"א קמו, א. טור ברקת הל' חנוכה סתרע"ב סק"ב. (18) ראה ביאורי הזהר לאדמו"ר האמצעי יז, ב [לח, סע"ב] ואילך. (19) ראה מקדש מלך לזח"א שם. וראה תניא שעהיה"א פ"ז (פב, א). לקו"ת בחוקותי מח, ב. ובכ"מ. (20) ראה עץ חיים שער מז (שער סדר אבי"ע) פ"א. תו"א לך לך יב, סע"א ואילך. (21) פרק לו. הובא בסה"מ תרע"ח שבהערה 16.

## ביאור בדרך אפשר

## ביאור בדרך אפשר

- 1 עולמות העליונים, הואיל ולהם לעולמות העליונים ירידה  
2 מאור פניו יתברך [והפיונה בזה היא לא רק על עולם  
3 האצילות, אלא אפילו על העולמות שלמעלה  
4 מהאצילות<sup>22</sup>, שגם להם השתלשלות המדרגות היא ירידה מאור  
5 פניו יתברך]. אלא התכלית  
6 והמטרה של ירידת והשתלשלות האור  
7 הוא עולם הזה התחתון שאין  
8 תחתון למטה הימנו, ושם  
9 דוקא מתחיל ענין העליה  
10 העילוי המיוחד דנתאנה הקב"ה  
11 להיות לו יתברך דירה מקום  
12 שבו ישכון ויאיר בגלוי דווקא  
13 בתחתונים<sup>23</sup>. וזהו וקא  
14 השמש ואל מקומו שואף  
15 זורח הוא שם, שפאשר וקא  
16 השמש, כאשר השמש היינו האור  
17 האלוקי שוקע שלא מאיר שמש  
18 הוי', הגה דוקא אז הוא  
19 תוקף זריחת השמש, גילוי  
20 העצמות של האלוקות. וזהו ענין  
21 גר חנופה מצותה משתשקע  
22 החמה דוקא, תשקע החמה  
23 למעליהתא שקיעה שלאמיתו של  
24 דבר איננה חושך והעלם, אלא להיפך  
25 שקיעה שהיא מעלה, שדוקא אז  
26 אחרי שהיה צמצום והעלם הוא  
27 תוקף זריחת השמש דגילוי  
28 העצמות.  
29 אף על פי זה המבואר לעיל  
30 שתוקף הגילוי הוא דווקא לאחר  
31 צמצום והעלם צריך להבין  
32 הטעם שדוקא גר חנופה הוא  
33 משתשקע החמה, מה שאין  
34 בן גר שבת וגרות המקדש  
35 שהדלקתם קודם השקיעה  
36 דוקא<sup>24</sup> באור היום, לפני תחילת החושך?  
37 ובכלל צריך להבין, מהו הצורך בשלשה הענינים דגרות  
38 חנופה גרות שבת וגרות המקדש (וכמודגש בשבת חנופה,  
39 שרואים גרות חנופה וגרות שבת, ועל ידי הצורך
- כדבעי ישנו גם הענין דגרות המקדש ברוחניות),  
ולכאורה גרי בכלל מאתים מנה וכשם שמאתים כוללים בתוכם  
מאה, כך הנרות העיקריים, נרות המקדש, כוללים גם את נרות חנוכה ונרות  
שבת, ומדוע יש צורך בשלושת סוגי הנרות?  
והענין הוא<sup>25</sup>, דהנה מבואר  
בשער היחוד והאמונה<sup>26</sup>  
שבספר ה'תניא' שיש שני  
שילובים בשמות הקדושים, שילוב  
אחד שילוב הוי' באדנות,  
ושילוב שני ושילוב אדנות  
בהוי'<sup>27</sup>, וזה לשונו שם: "... שחיות  
המקום וכן חיות הזמן והתהוותם מאין  
ליש וקיומם כל זמן קיומם, הוא ממדת  
מלכותו ית' ושם אדנות ב"ה, ולפי  
שמדת מלכותו ית' מיוחדת במהותו  
ועצמותו ית' בתכלית היחוד כמו  
שיתבאר, הלכך גם בחי' המקום והזמן  
בטלים במציאות ממש לגבי מהותו  
ועצמותו ית' כביטול אור השמש  
בשמש, וזהו שילוב שם אדנות בשם  
הוי", כי שם הוי"ה מורה שהוא  
למעלה מן הזמן שהוא היה הוה ויהיה  
ברגע א..." וכן למעלה מבחי' מקום כי  
הוא מהוה תמיד את כל בחי' המקום  
כולו מלמעלה עד למטה ולד' סטריין.  
והנה אף-על-פי שהוא ית' למעלה  
מהמקום והזמן, אף-על-פי-כן הוא  
נמצא גם למטה במקום וזמן, דהיינו  
שמתייחד במדת מלכותו שממנה נמשך  
ונתהווה המקום והזמן וזהו יחודא  
תתא [שילוב הוי"ה באדנות ב"ה]  
דהיינו שמהותו ועצמותו יתברך הנקרא  
בשם אינסוף ברוך-הוא, מלא את כל  
הארץ ממש בזמן ומקום, כי בשמים  
ממלך ובארץ ולד' סטריין הכל מלא  
מאור א"ס ב"ה בשוה ממש כי כך הוא בארץ מתחת כמו בשמים ממעל ממש  
כי הכל הוא בחי' מקום הבטל במציאות באור אינסוף ברוך-הוא המתלבש  
בו על ידי מדת מלכותו המיוחדת בו ית'..." וב'ליקוטי תורה' מבואר: "כי  
הנה יש ב' שילובים שילוב הוי' באד' ושילוב אד' בהוי' והם בחינת יחודא

(22) ראה גם המשך תערובת ח"ב ע' תתצז [ח"ד ע' א'ריב ואילך]. (23) ראה נתחומא בחוקותי ג. נשא טז. ב"ר ספ"ג. במדבר"ר פ"ג, ו. תניא רפ"ו. ובכ"מ. (24) ראה לחם משנה הל' תפלה פ"ג ה"ב. טור וש"ע או"ח סרס"ג ס"ד. שו"ע אדה"ז שם ס"ו. (25) כהבא לקמן – ראה (רוב) מקומות שצויינו בהערה 16. (26) פרק ז. (27) ראה גם לקו"ת דרושים לשבת שובה סה, ד.

## ביאור בדרך אפשר

## ביאור בדרך אפשר

- 1 עילאה ותתאה כמו שנתבאר (בליקוטי אמרים) כי זהו כלל בפרי"ע-חיים  
2 שאות ראשונה שבשם היא הגוברת כו', ונמצא כי שילוב אד' בחו"ד שהיו"ד  
3 הוא אות ראשונה היא בחי' יתודא עילאה שבחי' הוי' גבר על בחי' אד' ונכלל  
4 שם אד' בשם הוי', ושילוב הוי' באד' הוא יתודא תתאה שהא' היא אות  
5 ראשונה והוי' שם אד' גובר על שם  
6 הוי'".
- 7 דהנה, שם אדנות הוא למטה  
8 משם אלקים, פי שם אלקים  
9 מורה שהוא הקדוש-בורן-הוא  
10 כחך וחייתך<sup>28</sup> של האדם וכללות  
11 הבריאה, היינו שאין להנבארים  
12 מציאות בפני עצמה אלא הם  
13 בטלים לגמרי לאלוקות, אמן שם  
14 אדנות (מלשון אדנות)<sup>29</sup>  
15 ובעלות) היינו שהוא אדון על  
16 עבד, והרי העבד הוא  
17 מציאות נפרד ממציאות האדון,  
18 דעבדא בהפקירא נחא  
19 ליה<sup>30</sup> והעבד מצד עצמו רוצה  
20 בהפקר, ללא קבלת עול האדון.  
21 ובהיחוד החיבור והשילוב דשם  
22 אדנות עם שם הוי' הנעלה משם  
23 אדנות יש בשני אפנים, אופן  
24 אחד שילוב הוי' באדנות,  
25 היינו דשם הוי' נמשך ויורד  
26 ומתגלה בשם אדנות, וזהו שילוב  
27 בהמשכה מלמעלה למטה, ואופן  
28 שני ושילוב אדנות בהוי',  
29 היינו שאדנות מתעלה מדרגתו  
30 להתחבר בשם הוי', וזהו שילוב  
31 בהעלאה מלמעלה למעלה. ועל  
32 דרך מה שנאמר<sup>31</sup> בפסוקים אלה  
33 בנבואת זכריה ונמתי לך מהלכים  
34 בין העומדים האלה, דקאי  
35 שמכוון על ישראל שהם  
36 מהלכים<sup>32</sup>, מדרגה לדרגה ולא  
37 'עומדים' באותו מצב, מהלכים  
38 דייקא, והכתוב מדייק ואומר
- 1 אדנות הוא למטה אלקים, כי שם אלקים  
2 מורה שהוא כחך וחייתך<sup>28</sup>, היינו שאין  
3 להנבארים מציאות בפני עצמה, אמן שם  
4 אדנות (מלשון אדנות)<sup>29</sup> היינו שהוא אדון על  
5 עבד, והרי העבד הוא מציאות נפרד, דעבדא  
6 בהפקירא נחא ליה<sup>30</sup>. ובהיחוד דשם אדנות עם  
7 שם הוי' יש בשני אפנים, שילוב הוי' באדנות,  
8 היינו דשם הוי' נמשך בשם אדנות, מלמעלה  
9 למטה, ושילוב אדנות בהוי', היינו שאדנות  
10 מתעלה בשם הוי', מלמעלה למעלה. ועל דרך  
11 מה שנאמר<sup>31</sup> ונמתי לך מהלכים בין העומדים  
12 האלה, דקאי על ישראל שהם מהלכים<sup>32</sup>,  
13 מהלכים דייקא, לשון רבים, פון שיש שתי  
14 הליכות, הליכה מלמטה למעלה והליכה  
15 מלמעלה למטה.
- 16 וזהו גם החילוק בין גרות שבת וגרות המקדש  
17 לגרות חנופה, שגרות חנופה מדליקין  
18 משתשקע החמה דקא, פון שענינם הוא המשכה  
19 מלמעלה למטה, אפילו בשעה שתשקע החמה,  
20 ואילו גרות שבת מדליקין דקא קודם השקיעה,  
21 פון שענינם הוא העלאה מלמטה למעלה כו'<sup>33</sup>.
- 22 (ה) ועל ידי הדלקת גרות חנופה שענינם  
23 המשכה מלמעלה למטה, פועלים שיהיה פליא<sup>7</sup> ריגלא דתרמודאי<sup>34</sup>, ועד  
24 פועלים שיהיה פליא<sup>7</sup> ריגלא דתרמודאי<sup>34</sup>, ועד  
25 לגאולה העתידה על ידי משיח, שאתא לאתבא  
26 צדיקא בתיובתא<sup>35</sup>, שיהיו שתי המעלות  
27 דצדיקים ובעלי תשובה. ויהי רצון שכל זה  
28 יהיה בקרוב ממש, ובעגלא דידן.

(28) ראה לקו"ת שלח מ, ג. בלק עג, ריש ע"ג. וראה שו"ע או"ח סימן ה. שו"ע אדה"ז שם. (29) ראה ב"ר פי"ז, ד. שו"ע או"ח שם. (30) גיטין יג, א. (31) זכריה ג, ז – הפטרת שבת חנוכה. (32) תו"א וישב ל, סע"א ואילך. (33) באוה"ת שם: לחבר בחי' מלי אל בחי' שמשא, ז"א. ובסה"מ תרע"ח שם: דההעלאה הוא שבחי' מלי עולה באצי' ששם מאיר גילוי שם הוי', ע"כ ההדלקה הוא בזמן שהשמש מאיר; בעוד אשר שמש ה' זורח. (34) ראה מקומות שצויינו בהערה 16. (35) הובא בלקו"ת שמע"צ צב, ב. שה"ש נ, סע"ב. וראה זח"ג קנ"ג, ב. וראה גם שיחת אחש"פ תרצ"ד ס"א ואילך (סה"ש תרצ"ד ע' 401 ואילך).

## התוועדויות

### בס"ד. שיחת ש"פ מקץ, שבת חנוכה, אדר"ח טבת, ה'תשל"ה.

בלתי מוגה

א. ביום הש"ק זה ישנם ג' ענינים: שבת, ר"ח וחנוכה – שפגישתם ביחד היא בודאי בהשגחה פרטית,

במכ"ש מתורת הבעש"ט<sup>1</sup> אודות כללות הענין דהשגחה פרטית שישנו בנוגע לכל דבר שבעולם, דכיון שיש בעה"ב לעולם, הרי בודאי שאין דבר בעולם שהוא בדרך מקרה ח"ו, אלא כל דבר יש לו כוונה ותכלית כו', ועאכור"כ בנוגע לענינים דשבת ר"ח וחנוכה שקשורים עם התורה (וכן מצוות, שהרי גדול תלמוד שמביא לידי מעשה<sup>2</sup>), שבה מודגשת בגלוי השייכות להקב"ה, להיותה חכמתו ורצונו של הקב"ה, ואורייתא וקוב"ה כולא חד<sup>3</sup>, ועד שגם בהיותה למטה נאמר עלי<sup>4</sup> "הלא כה דברי כאש", "מה אש אינו מקבל טומאה אף דברי תורה אינן מקבלין טומאה"<sup>5</sup> (גם בהיותם למטה ביותר, במקום שבו שייך ענין דהיפך הטהרה, שלכן יש צורך להבהיר ש"אינן מקבלין טומאה"),

ובפרט שבענינים הקשורים עם התורה גופא הרי זה ענין שהוא (לא רק במחשבה ובדיבור, אלא גם) במעשה בפועל באופן גלוי שנראה לעיני בשר אפילו של אינו-יהודי, שבעברו בסמיכות לבית-הכנסת יכול לראות בעד החלון שנושאים שלשה ספרי תורה<sup>6</sup> (ואע"פ שאין לו שייכות לענין התורה, ואינו יודע מה כתוב בה (ואדרבה: עכו"ם שלמד תורה הרי זה ענין של היפך החיים<sup>7</sup>), ה"ה יודע שזהו ענין נעלה כו') –

ומזה מובן, שעם היותם ג' ענינים בפני עצמם (כדמוכח מזה שבכמה שנים לא נפגשים כולם ביחד, אלא כל אחד מהם הוא מציאות בפ"ע, מבלי להזקק לזולתו), יש ביניהם קשר ושייכות, נקודה משותפת וצד השווה, שלכן יכולים להפגש כולם ביחד (ולא כמו אש ומים שהם ענינים הפכיים זמ"ז, ובדרך הטבע אינם יכולים להפגש ביחד, ועד"ז לא יכולים להפגש ביחד ענינים שונים שאין קשר ושייכות ביניהם, גם אם אינם הפכיים זמ"ז).

ב. ובהקדמה – שגם כאן ישנם ב' התנועות דחיוב ושלילה (כמשנ"ת בארוכה בהתוועדות הקודמת<sup>8</sup>): בנוגע למאמר רז"ל<sup>9</sup> "אנכי ולא יהי' לך מפי הגבורה שמענום" (מפני ש"הם כללות כל התורה כולה"<sup>10</sup>), שהם ב' הקוין דחיוב ושלילה [ובהתאם לכך ישנם ב' הקוין הנ"ל בהתחלת וסיום ספר הרמב"ם] – הנה מחד גיסא הרי הם ענינים שונים שיש בזה מה שאין בזה (שלילה), ולאידך גיסא יש ביניהם צד השווה (ועד שיש דעה שהם נחשבים לדיבור אחד<sup>11</sup>, ובכל אופן חלוקים הם משאר הדברות), ש"מפי הגבורה שמענום" (חיוב).

וכיון ש"אסתכל באורייתא וברא עלמא"<sup>12</sup>, נעשה כן גם בעולם – שמחד גיסא יש בו ריבוי נבראים שלכל אחד מהם יש ענין מיוחד שאין בזולתו, ולאידך גיסא ישנו ענין האחדות ש"א-ל אחד בראם"<sup>13</sup>,

(8) שיחת י"ט כסלו סכ"ז (תורת מנחם חע"ח ע' 325 ואילך).  
וש"נ.

(9) מכות כד, רע"א. וש"נ.

(10) תניא רפ"ב.

(11) ראה תורה שלמה יתרו כ, ד (אות תב).

(12) זח"ב קסא, ריש ע"ב.

(13) ע"פ מלאכי ב, יו"ד.

(1) ראה כש"ט בהוספות סקע"ט ואילך. וש"נ.

(2) קידושין מ, ב. וש"נ.

(3) זהר הובא בתניא פ"ד, רפכ"ג. וראה זהר ח"א כד, א. ח"ב.

ס, א. תקר"ז ת"ו (כא, ב). תכ"ב (סד, א). ועוד.

(4) ירמ" כג, כט.

(5) ברכות כב, א. רמב"ם הל' ק"ש בסופן.

(6) ראה גם תורת מנחם חס"ג ע' 380.

(7) סנהדרין נט, רע"א.

ובלשון הרמב"ם<sup>14</sup>: "כל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם לא נמצאו אלא מאמתת המצאו", ועד  
לרמז במ"ש<sup>15</sup> "ה' אחד" (ולא "יחיד", ששולל לגמרי מציאות העולם), שבד' הרקיעים וארץ (ח') ובד'  
רוחות העולם ממשיכים את הא', אלופו של עולם, אחדות הפשוטה<sup>16</sup>.

[ולמעשה, שגם ענין ההתחלקות והריבוי כפי שהוא בקדושה אינו ענין של פירוד ח"ו, אלא אדרבה –  
דוקא באופן כזה נעשה אמתית ענין האחדות באופן שכל אחד משלים את השני,

ועי"ז נעשה הענין של משפיע ומקבל<sup>17</sup> – שזהו הסדר שקבע הקב"ה בעולמו שכל הענינים צריכים  
להיות באופן של משפיע ומקבל, כדאיתא במדרש<sup>18</sup>: "אמר דוד לפני הקב"ה, רבון העולם, ישב עולם  
לפני אלקים<sup>19</sup>, תיישר עולמך בשוה, העשירים והעניים, א"ל א"כ חסד ואמת מן ינצרוהו<sup>19</sup>, אם יהיו כולם  
עשירים או עניים, מי יוכל לעשות חסד" (וכידוע גם הסיפור אודות דברי אדמו"ר מהר"ש להרב  
דקרעמענטשוק<sup>20</sup>),

ועד שהענין דמשפיע ומקבל ישנו גם בשרש הענינים – מיד כשישנו איזה ענין של מציאות, החל  
מהענין ד"עד שלא נברא העולם הי' הוא ושמו בלבד"<sup>21</sup>, שב' הענינים ד"הוא ושמו" (שגם בהיותם  
באופן ד"בלבד", ה"ה שני ענינים, "הוא ושמו", אלא שגם בחי' "שמו" מיוחד ממש עם בחי' "הוא"<sup>22</sup>)  
הם בדקות דדקות בבחי' משפיע ומקבל].

וכן הוא בנוגע לג' הענינים שמצטרפים יחד ביום הש"ק זה, שבת ר"ח וחנוכה, שיש בהם ענין של  
חיוב ושלילה: הצד השווה שבהם – חיוב, וישנו הענין המיוחד שבכל אחד מהם שאין בזולתו – שלילה.  
ג. והענין בזה:

החילוק בין שבת ר"ח וחנוכה מתחיל מענין הזמן כפשוטו – ששבת היא פעם אחת בשבוע, ר"ח  
הוא פעם אחת בחודש, וחנוכה היא פעם אחת בשנה.

והחילוק ביניהם הוא גם בסדר הזמנים – שענין השבת הי' כבר בהתחלת הבריאה, שלאחרי ששת  
ימי בראשית הי' ענין השבת, כמ"ש<sup>23</sup> "ויכולו השמים והארץ וגו'"; הענין דר"ח – עיקרו ושלימותו הי'  
משבחר ביעקב ובניו<sup>24</sup>; והענין דחנוכה הי' ריבוי זמן לאח"ז – בימי מתתיהו .. כשעמדה מלכות יון  
כ"י<sup>25</sup>.

ונוסף על החילוק בענין הזמן כפשוטו, בכמות – ישנו גם החילוק באיכות:

שבת היא ענין של אור וגילוי – כפי שמצינו במדרש<sup>26</sup> ש"ל"ו שעות שימשה אותה האורה, שנים  
עשר של ערב שבת, וי"ב של לילי שבת, וי"ב של שבת, היינו, שגם לאחר ש"ויבדל אלקים בין האור  
ובין החושך"<sup>27</sup>, ובמשך ששה ימים הי' הסדר ד"ויהי ערב ויהי בוקר", הנה בנוגע ליום השבת לא נאמר  
"ויהי ערב", כיון שגם כליל שבת הי' אור; ומבואר בחסידות<sup>28</sup> שלכן איתא בגמרא<sup>29</sup> דג' פעמים היום  
שנאמר גבי מן: "אכלוהו היום כי שבת היום לה' היום לא תמצאוהו בשדה"<sup>30</sup>, באו למנין של שעות  
בשבת, הרי שגם סעודת ליל שבת נקראת "אכלוהו היום".

(23) בראשית ב, א.

(24) ראה שמו"ר פט"ו, יא.

(25) נוסח "ועל הנסים" דחנוכה.

(26) ב"ר פי"א, ב. וש"נ.

(27) שם א, ד.

(28) נעתק בהשמטות בלקו"ת לפ' במדבר (יח, א).

(29) שבת קיד, סע"ב.

(30) בשלח טז, כה.

(14) ריש הל' יסוה"ת.

(15) ואתחנן ו, ד.

(16) ראה לקו"ש ח"א ע' 11. וש"נ.

(17) ראה גם תורת מנחם חס"ח ע' 162. וש"נ.

(18) תנחומא משפטים ט. וראה שמו"ר פל"א, ה.

(19) תהלים סא, ח.

(20) ראה תורת מנחם – רשימת היומן ס"ע רלו ואילך. וש"נ.

(21) פרדר"א רפ"ג.

(22) ראה המשך תרס"ו ע' קפג [רמז].

ר"ח – ענינו מולד הלבנה, לאחר שבחציו השני של החודש שלפניו הולך ומתמעט אור הלבנה, עד שמתעלם לגמרי (לא כמו אור השמש שאין בו שינויים), שזהו"ע ד"מחר חודש ונפקדת כי יפקד מושבך"<sup>31</sup>, שע"י הענין ד"יפקד" מלשון חסרון, נעשה אח"כ "ונפקדת", מלשון זכרון, והיינו, שע"י ההעלם באים לידי גילוי, וענינו בעבודה, שע"י אתכפא סט"א אסתלק יקרא דקוב"ה כו"<sup>32</sup>, שנמשך אור נעלה ביותר, אבל עדיין אין זה באופן של אתהפכא חשוכא לנהורא<sup>33</sup>.

ואילו בחנוכה – הי' תחילה מעמד ומצב של חושך לגמרי (לא רק בלילה, אלא אפילו ביום, להיפך לגמרי משבת שגם בלילה הי' אור), "שעמדה מלכות יון הרשעה על עמך ישראל להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך" (כמבואר בנוסח "ועל הנסים"), לא רק למשך זמן מסויים, אלא להשכיחם כו' ולהעבירם כו' לגמרי, ואעפ"כ, נעשה מעמד ומצב ש"משתשקע החמה" מדליקים נרות "על פתח ביתו מבחוץ"<sup>34</sup>, שע"י מאירים את החושך, כמ"ש<sup>35</sup> "והוי' יגי' חשכיו", ועד שמהפכים את החושך באופן שהחושך עצמו מאיר<sup>36</sup>.

ד. וענין זה מודגש גם בחילוק שבין נרות חנוכה לנרות שבת:

נרות שבת אינם כמו נרות חנוכה שמדליקים "על פתח ביתו מבחוץ", אלא ענינם הוא "שלום בית"<sup>37</sup>, היינו, שזהו ענין ששייך (לא לחוץ, אלא) לבית דוקא, שמצד עצמו הו"ע של קדושה כו', ובו פועלים ענין של שלום ומנוחה כו'.

ובזה גופא, "נר ביתו ונר חנוכה, נר ביתו עדיף משום שלום ביתו"<sup>38</sup>:

אי אפשר לומר שזהו לפי ששבת הוא מדאורייתא וחנוכה מדרבנן, שהרי אף שכללות הענין דשבת הוא מדאורייתא, הרי הדלקת נר שבת היא מצוה מדברית סופרים<sup>37</sup>, כמו נר חנוכה. וא"כ, מאי שנא מקידוש היום, שהוא מדרבנן (אף שכללות ענין השבת הוא מדאורייתא), ש"נר חנוכה וקידוש היום... נר חנוכה עדיף משום פרסומי ניסא"<sup>38</sup>.

אך הענין בזה – שהטעם הפנימי לכך ש"נר ביתו עדיף" הוא, לפי שכדי שיוכל להצליח לפעול בחוץ, שזהו ענינו של נר חנוכה, צריך להיות תחילה בעצמו במעמד ומצב הראוי, שזהו ענין "שלום ביתו" שבנרות שבת, ובכך זה יוכל אח"כ להאיר גם בחוץ.

וע"ד הענין ד"נר חנוכה משמאל ומזוזה מימין"<sup>39</sup>, שכדי להצליח בעבודת נר חנוכה משמאל, צריך להקדים תחילה הענין דמזוזה מימין<sup>40</sup>; והרי ימין ושמאל הם בדוגמת בית וחוץ.

ה. ונוסף על החילוקים הנ"ל שבין ג' הענינים דשבת ר"ח וחנוכה, יש גם צד השוה ביניהם – שכולם קשורים עם בחי' המלכות: שבת – יום השביעי, שקשור עם הספירה השביעית שהיא ספירת המלכות. ר"ח – ענינו מולד הלבנה, שהו"ע המלכות. וחנוכה – כמבואר בכ"מ<sup>41</sup> שכל היחודים דחנוכה קשורים עם ספירת המלכות, בחי' בת ציון, שעז"נ בהפטרה דשבת חנוכה: "רני ושמחי בת ציון"<sup>42</sup>.

אלא שבפרטיות יותר הנה בספירת המלכות גופא ישנם חילוקי דרגות:

שבת<sup>43</sup> – הו"ע עליית העולמות, היינו, שספירת המלכות היא באופן של עלי' כו', וכידוע מ"ש הצ"צ

(39) שם כב, א.

(40) ראה תו"א פרשתנו מב, ריש ע"ד. וראה גם ד"ה ת"ר נ"ח דש"פ מקין, שבת חנוכה תרמ"ג (סה"מ תרמ"ג ע' לה ואילך). ועוד.

(41) ראה פע"ח שער חנוכה פ"ד – הובא בתו"א פרשתנו לו, ד.

(42) זכרי' ב, יד. וראה תו"א פרשתנו לו, א ואילך. ובכ"מ.

(43) ראה גם תורת מנחם חל"ו ע' 69 ואילך.

(31) שמואל-א כ, יח.

(32) ראה זח"ב קכח, ב. תניא פכ"ז.

(33) ראה זח"א ד, א. תניא פ"י.

(34) שבת כא, ב.

(35) שמואל-ב כב, כט. וראה תו"א פרשתנו מ, ב ואילך.

ובכ"מ.

(36) ראה שערי אורה מג, ב ואילך.

(37) ראה שו"ע אדה"ז או"ח רסרס"ג. וש"נ.

(38) שם כג, ב. וראה רמב"ם הל' חנוכה בסופן.

בסהמ"צ<sup>44</sup> ששמע מפיו הק' של רבינו הזקן שהאכילה דשבת אינה ענין של בירורים כו' (שלכן, "פרש שבתכם לא קאמר"<sup>45</sup>), כי אם העלאת הטוב למעלה מעלה כו'.

ראש חודש<sup>43</sup> – אין בו הקדושה דשבת שאסור במלאכה כו', שהרי ר"ח מותר במלאכה, אבל אעפ"כ אינו נקרא "יום המעשה" בכתוב: "שער החצר הפנימית גו' יהי סגור ששת ימי המעשה וביום השבת יפתח וביום החודש יפתח"<sup>46</sup>, והיינו, שגם המעשה שבו הוא באופן שלמעלה מענין המעשה כו', שזהו תוכן הענין ד"כל מעשיך יהיו לשם שמים"<sup>47</sup> ועד<sup>48</sup> "בכל דרכיך דעהו"<sup>49</sup>.

ומבואר בזה<sup>50</sup>, שבר"ח מקבלת המלכות מבחי' החכמה ללא ממוצעים כו', ובלשון הכתוב<sup>51</sup>: "הוי' בחכמה יסד ארץ", שפשטות הכתוב הוא שמבחי' החכמה עצמה נמשך לארץ (מלכות), ללא ממוצעים, וענין זה עיקרו בר"ח, שלכן, אינו יום המעשה (כנ"ל), כיון שהמעשה מקבל באופן ישיר מבחי' החכמה<sup>52</sup>.

ולמעלה מזה הו"ע דחנוכה – שענינו להאיר את החוץ, היינו, שלא זו בלבד שע"י העבודה באופן ש"כל מעשיך יהיו לשם שמים" ו"בכל דרכיך דעהו" ה"ה מסיר את ההעלם וההסתור כו', ומגלה את הניצוץ האלקי, אלא יתירה מזה, שמהפך את עניני העולם לקדושה, כך, שאין חילוק בין "דרכיך" ל"דעהו", כיון ש"אין עוד מלבדו"<sup>53</sup>.

וענין זה קשור עם המדובר לעיל<sup>54</sup> אודות דברי הרמב"ם בהתחלת ספרו (שבו נרמזו עניני קבלה כו') "לידע שיש שם מצוי ראשון וכו' וכל הנמצאים משמים וארץ ומה שביניהם לא נמצאו אלא מאמתת המצאו", ומסיים<sup>55</sup> בענין ד"אין עוד מלבדו, כלומר אין שם מצוי אמת מלבדו כמותו"<sup>56</sup>.

ו. וביאור הענין בעבודת כל אחד מישראל:

ענין השבת בעבודת האדם – הו"ע לימוד התורה, כדאיתא בזהר<sup>57</sup> (ומרומז גם בגמרא<sup>58</sup>) שת"ח איקרי שבת.

ומובן, שהכוונה בזה היא לא רק לאלו שתורתם אומנתם, אלא לכל אחד מישראל שהנהגתו היא באופן ש"החכם ניכר כו' במעשיו במאכלו ובמשקו וכו'"<sup>59</sup>. וכמובן ממ"ש<sup>60</sup> "וכל בניך לימודי ה'", שקאי על כל אחד מישראל. ואף שאמרו חז"ל<sup>61</sup> "אל תקרי בניך אלא בוניך", דקאי על תלמידי חכמים שעוסקין בבנינו של עולם<sup>62</sup> – הרי ידוע הכלל שהלימוד ד"אל תקרי" אינו שולל את הפירוש הפשוט, אלא מוסיף עליו כו'<sup>63</sup>.

וכדמוכח מזה שכל אחד מישראל חייב בלימוד התורה, ובודאי ניתן לו הכח על זה כו', ואין הדבר תלוי אלא ברצונו ובבחירתו (אם ישאר בהעלם בכח או יבוא בגילוי), והרי לא ברשיעי עסקינן<sup>64</sup> ולא בשופטני עסקינן<sup>65</sup>. וכמודגש במתן-תורה, שהענין ד"אנכי" – שכולל את כל עשה"ד, שכוללים את כל

(44) מצות לא תבערו אש בסופה (דרמ"צ ז, א"ב).

(45) זח"ב פח, ב.

(46) יחזקאל מו, א. וראה לקו"ת ברכה צז, סע"ב.

(47) אבות פ"ב מ"ב.

(48) ראה לקו"ש ח"י ע' 104. וש"נ.

(49) משלי ג, ו.

(50) ראה אוה"ת בראשית כב, סע"א ואילך. ברכה ע' א'תתק

ואילך. סהמ"צ להצ"צ מצות קידוה"ח (דרמ"צ סט, א ואילך).

(51) משלי ג, יט.

(52) ע"ד המבואר בשיחה הידועה בתורת שלום (ע' 120

ואילך) אודות הקשר והשייכות של הגוף הגשמי עם כח העצמות,

ללא ממוצעים כו'.

(53) ואתחנן ד, לה.

(54) שיחת י"ט כסלו סכ"ה (תורת מנחם חע"ח ע' 322

ואילך). וש"נ.

(55) שם ה"ד.

(56) אולי הכוונה ששייך לג' הענינים דשבת (למעלה מהעולם

– "הוא אינו מצוי"), ר"ח (שלימות העולם באופן ד"לשם שמים"

ו"דעהו" – שנרגש בכל הנמצאים שבעולם ש"לא נמצאו אלא

מאמתת המצאו"), וחנוכה ("אין עוד מלבדו"). – חמו"ל.

(57) ח"ג כט, א.

(58) ראה ברכות מז, סע"ב. שבת קיט, א.

(59) רמב"ם הל' דעות רפ"ה.

(60) ישע' נד, יג.

(61) ברכות בסופה. וש"נ.

(62) ראה שבת קיד, א.

(63) ראה לקו"ש חכ"א ע' 24. וש"נ.

(64) ראה יומא ו, א. וש"נ.

(65) ראה ב"ק פה, א. ב"מ מ, א. ב"ב ז, א. ועוד.

1 התורה כולה<sup>66</sup> – נאמר לכל אחד מישראל בלשון יחיד: "אנכי הוי' אלקיך"<sup>67</sup>, ועד כדי כך, שאילו הי'  
2 חסר אפילו אחד מששים ריבוא בני, לא היתה ניתנת התורה ח"ו אפילו למשה רבינו<sup>68</sup>, כך, שכל  
3 המציאות של תלמידי חכמים שבכל הדורות קשורה ותלויה בהשתתפותו של כל אחד מישראל בקבלת  
4 התורה.

5 ומזה מובן שאצל כל אחד מישראל צריך ויכול להיות אופן העבודה דת"ח איקרי שבת, שזהו"ע  
6 שלמעלה מהעולם כו'.

7 ונוסף לזה, יש אצל כל אחד מישראל אופן העבודה דר"ח – שיוצא לעסוק בעניני העולם (אם בעניני  
8 הרשות – בדברים המוכרחים, או בגלל שייכותו לקו העבודה דזבולון כו'), אבל באופן שמעלה את ענין  
9 המעשה לדרגא שלמעלה ממעשה כו';

10 וגם אופן העבודה דחנוכה – שפועל להאיר את החוץ, ועד שמהפך את חושך העולם באופן שהעולם  
11 עצמו יתהפך לקדושה.

7 ז. והנה, כל א' מג' ענינים הנ"ל הוא סדר עבודה בפני עצמו, אלא שהם זקוקים זל"ז, וכמו בנוגע  
8 לחנוכה, שלאחרי כל העילויים שבו, ה"ה זקוק גם לשבת ור"ח, שתחילה ישנו ענין השבת והענין דר"ח,  
9 ולאח"ז בא הענין דחנוכה; אך ישנו גם אופן עבודה שכל ענינים אלו באים ביחד, שזוהי ההוראה  
10 שלמדים מפגישת ג' הענינים דשבת ור"ח וחנוכה ביחד.

11 והענין בזה – שכאשר יהודי טוען שביכלתו לעבוד עבודתו בא' מאופנים הנ"ל, אבל לא בכולם יחד,  
12 ומוסיף לטעון, שהעוסק במצוה פטור מן המצוה וכו'<sup>69</sup>, הנה על זה אומרים לו, שיש הוראה מקביעות  
13 שנה זו שג' הענינים דשבת ור"ח וחנוכה באים ביחד, שצ"ל גם העבודה בכל ג' ענינים הנ"ל ביחד,  
14 ובודאי יש נתינת כח על זה כו'.

8 ח. ועוד ענין בזה – בנוגע לקריאה בתורה הקשורה עם ג' הענינים הנ"ל:

9 בנוגע לשבת – הקריאה בתורה היא בפרשת השבוע, שבכל שבת קורין פרשה אחת מג"ן פרשיות  
10 התורה.

11 בנוגע לר"ח – קורין בתורה בקרבנו של ר"ח: "ובראשי חדשיכם תקריבו וגו'"<sup>70</sup>, וכשר"ח חל בשבת  
12 מתחילים מ"וביום השבת"<sup>71</sup>.

13 ובנוגע לחנוכה רואים דבר פלא – שהקריאה בתורה היא בענין קרבנות הנשיאים לחנוכת המשכן.  
14 והענין בזה:

15 ענינו של חנוכה להאיר את החוץ הוא שינוי סדר העולם. וכדי לפעול שינוי סדר העולם, שאף שנברא  
16 ע"י הקב"ה באופן מסויים, יפעלו בו שינוי כו', ועד למעמד ומצב ש"אין עוד מלבדו" – יש צורך בנתינת  
17 כח מיוחדת, שזהו התוקף של נשיאי ישראל, שנשיא הוא כמו מלך, ו"אמר מלכא – עקר טורא"<sup>72</sup>.

18 וזוהי הנתינת כח מהקריאה בתורה דחנוכה [ובאמירת ברכה בשם ומלכות, כמבואר באגה"ת<sup>73</sup> שבוה  
19 מודגש שזהו ענין ודאי "בלי שום ספק וס"ס בעולם"] בענין קרבנות הנשיאים לחנוכת המשכן – שכללות  
20 ענין המשכן הוא שמדברים גשמיים כמו כסף וזהב כו' עושים דירה לו ית'.

(69) סוכה כה, סע"א. וש"נ.

(70) פינחס כח, יא.

(71) שם, ט.

(72) ראה ב"ב ג, ב. וש"נ.

(73) פי"א.

(66) ראה לקו"ש חכ"ה ע' 382. וש"נ. וראה גם תורת מנחם

חע"ד ע' 262. וש"נ.

(67) יתרו כ, ב. וראה יל"ש עה"פ (רמז רפו). ועוד.

(68) ראה מכילתא יתרו יט, יא. יל"ש שם רמז רפ. ב"ר פ"ע,

ט. דב"ר פ"ז, ח.

ט. אך עדיין יכול יהודי לטעון: מהי שייכותו לענין הנשיאים? – בשלמא בנוגע לקריאה בפרשת השבוע, ידוע גם פתגם רבינו הזקן<sup>74</sup> שצריכים לחיות עם הזמן, שזוהי הפרשה בתורה שקורין בזמן זה; ועד"ז בנוגע לקריאה דר"ת, הרי זה ענין ששייך גם אליו, שלכן ניתוסף אצלו תפלת מוסף כו'; אבל מה שייך אליו ענין הנשיאים?!

ועל זה אומרים לו, שכל אחד מישראל הוא נשיא! כאשר יהודי מתמסר להקב"ה והולך בשליחותו, ש"שלוחו של אדם (העליון) כמותו"<sup>75</sup> – אזי יכול להיות נשיא של שבט ראובן, נשיא של שבט שמעון וכו', ואז יש לו הכח והתוקף של מלך, שלא להתפעל משום דבר, ולפעול שינוי בעולם – להאיר את החוץ, ועד שפועל הענין ד"כליא רגלא דתרמודאי"<sup>76</sup>, שאפילו אצל "תרמודאי" אותיות מורדת<sup>76</sup>, נעשה ענין של כליון – "כליא" מלשון תשוקה וכליון<sup>77</sup>, שזהו תוכן הענין דאתהפכא חשוכא לנהורא, כמבואר בתניא<sup>78</sup> בענין "זדונות נעשו לו כזכיות"<sup>79</sup> – "הואיל ועי"ז בא לאהבה רבה זו".

ועי"ז זוכים לענין שעליו רומזים נרות חנוכה – ש"הנרות לעולם אל מול פני המנורה יאירו"<sup>80</sup>, כפי שיהי' לעתיד לבוא, בביהמ"ק השלישי, שאז יהי' גם כינור של שמונה נימין<sup>81</sup> (בדוגמת שמונת ימי חנוכה), בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, בקרוב ממש ובעגלא דידן.

\* \* \*

י. בהמשך להמוזכר לעיל (ס"ב) אודות דברי הרמב"ם – הנה כאן המקום לסיים עוד כמה פרטים שנשארו בהמדובר אודות ה"הדרן" על ספר יד החזקה להרמב"ם:

דובר לעיל<sup>54</sup> אודות הענין ד"נעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן"<sup>82</sup>, שאין זה רק בנוגע לתחלת וסוף כללות ספר יד החזקה, אלא גם בנוגע לכל א' מי"ד הספרים שבו, שיש קשר ושייכות בין ההתחלה והסוף של כל ספר פרטי, וכמשנ"ת בנוגע לספר הראשון, ספר המדע, שהתחלתו בענין "לידע שיש שם מצוי ראשון וכו'", וגם סיומו הוא בענין ידיעת ה': "צריך האדם ליחד עצמו להבין ולהשכיל בחכמות ותבונות המודיעים לו את קונו וכו'". ועד"ז צ"ל בשאר הספרים.

אך יש להוסיף ולהעיר, שהענין ד"נעוץ תחלתן בסופן כו'" בכל ספר פרטי אינו מגיע לעילוי שיש בזה בנוגע להתחלת וסיום כללות הספר.

ויש לבאר זה ע"פ משל בגשמיות – שכדי להאיר במקום רחוק ביותר, יש צורך באבוקה גדולה דוקא, שאורה יכול להגיע עד למקום רחוק ביותר. ודוגמתו בנוגע לאור השכל, שהצורך באור גדול ביותר, שהו"ע ההסברה באופן של ריבוי והרחבה כו', הוא דוקא כשהענין שבהתחלת הספר צריך להגיע ולהתקשר עם סיום כללות הספר, שזהו מקום רחוק ביותר, משא"כ בשביל לקשר התחלת וסיום ספר פרטי, שאינם רחוקים כ"כ זמ"ז, אזי אין צורך בריבוי אור השכל כ"כ.

המשך הענין – (א) בנוגע להשתלשלות העולמות, שעיקר הענין ד"נעוץ תחלתן בסופן כו'" הוא בהתחילה וסוף של כללות העולמות (עצמותו ומהותו ית', ועוה"ז הגשמי והחומרי<sup>83</sup>) – נכלל ב"פתיחה"

(80) במדב"ר פט"ו, ו. וראה רמב"ן ר"פ בהעלותך.

(81) ערכין יג, ב.

(82) ספר יצירה פ"א מ"ז.

(83) ולכן, אמיתת הענין ד"אין ערוך לך" הוא דוקא "בעולם הזה" (ראה התחלת וסיום ד"ה אין ערוך תרצ"ד – סה"מ תשי"א ע' 107 ואילך), מצד גודל ריחוק הערך כו' (מקום רחוק ביותר), ובלשון אדמו"ר האמצעי בביאורי הזהר (בשלח מג, ג [צו, ב ואילך]), שיש האמיתי קשור עם יש הנבוא כו'.

(74) ראה סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך (נעתק ב"היום יום" ב חשון).

(75) ברכות לד, ב (במשנה). וש"נ. וראה לקו"ת ויקרא א, ג.

(76) עמה"מ שער קרית ארבע רפיק"א (קח, א). קה"י ערך תרמוד. וראה גם תורת מנחם חע"ה ריש ע' 39. וש"נ.

(77) ראה תורת מנחם ספר המאמרים כסלו ע' קסז. ריש ע' קע. וש"נ.

(78) פ"ז.

(79) יומא פו, ב.

- 1 ל"הדרן" הערה 84; (ב) בנוגע לספר שופטים, שגם בתחלתו ישנם ב' הענינים דחיוב ושלילה כמו בסיום הספר<sup>85</sup> – נכלל ב"הדרן" בהערה 8691.
- 11 יא. ויש עוד ענין (שחכיתי שישאלו אודותיו) – בנוגע ללשון "יסוד היסודות ועמוד החכמות", שלכאורה הם ענינים וגדרים שונים והפכיים, כפי שנוגע גם להלכה בפועל:
- 13 ענין וגדר ה"יסוד" – מצינו בנוגע לשפיכת הדם שצ"ל על יסוד המזבח דוקא. ועד"ז מצינו בנוגע ליסודות של ביהמ"ק, כפי שמבאר הגאון הרג"צ<sup>87</sup> החילוק בין חורבן בית ראשון שנשאר היכר היסודות כו', לחורבן בית שני שהי' באופן ד"ערו ערו עד היסוד בה"<sup>88</sup>. וכמו"כ נוגע הדבר לאיסור לבנות את יריחו, שעז"נ ביהושע<sup>89</sup> "ארור האיש גו' אשר יקום ובנה את העיר הזאת גו' בבכורו ייסדנה גו'" (בתחלת יסוד שיבנה בה) – הרי נוגע לידע מהו גדר ה"יסוד" שעליו חל האיסור כו'.
- 18 ועד"ז ישנו ענין וגדר ה"עמוד" – כפי שמצינו בביהמ"ק שני עמודים שנקראו "יכין" ו"בועז"<sup>90</sup>, ועד"ז בנוגע לכללות העולם, כמובן מדברי המשנה<sup>91</sup> "על שלשה דברים העולם עומד", שעמידת העולם היא על שלשה עמודים. וכן מצינו בדברי רבינו הזקן באגה"ק<sup>92</sup> הענין ד"תר"ך עמודי אור", "פי' דרך משל כמו שיש עמודים בבית חומה גדול נצבים בארץ וראשם מחובר בתקרה וכו'".
- 22 והרי "יסוד" ו"עמוד" – כפי שהוא גם בלשון בני אדם, שנוגע גם להלכה בפועל, בנוגע לנדרים, וכן בנוגע למקח וממכר כו' – הם ענינים הפכיים: "יסוד" – הוא טמון בקרקע (ובפרט ע"פ המבואר בספרי מוסר, ש"יסוד" הוא ענין שצריך להיות בהעלם דוקא, ולא בגלוי, מלבד יסוד המזבח, שהוא באופן אחר כו'), ובלשון הכתוב<sup>93</sup>: "יסודותיו בהררי קודש", שהפירוש בזה, שאף שנראה שהיסוד טמון בארץ סתם, הרי האמת היא שהוא "בהררי קודש"; ואילו "עמוד" – הוא בגלוי ע"ג הקרקע דוקא.
- 27 המשך הביאור בדברי הרמב"ם "יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי ראשון כו"<sup>94</sup> – שהידיעה "שיש שם מצוי ראשון כו'" שפועלת וחודרת בקיום כל תרי"ג מצוות<sup>95</sup>, יש בה "יסוד", שהוא בהעלם, שזוהי ההנחה השכלית<sup>96</sup> שיודע ומרגיש האדם עצמו, אבל אין ביכולתו להכריח זולתו שיקבלה; ו"עמוד", שהוא בגילוי, שזוהי ההסברה השכלית שביכולת האדם להסבירה לזולתו<sup>97</sup> – נכלל ב"הדרן" סי"ד ואילך<sup>98</sup>.
- 32 והביאור ברמז דשם הוי' בר"ת ד"יסוד היסודות ועמוד החכמות" – שאותיות י"ה (ר"ת "יסוד היסודות") הם "הנסתרות"<sup>99</sup>, בדוגמת יסוד הטמון בקרקע, ואותיות ו"ה (ר"ת "ועמוד החכמות") הם
- ולא באופן ד"ויפתוהו בפייהם ובלשונם יכזבו לו ולבם לא נכון עמו" (תהלים עח, ל"ד).
- 96 כמבואר גם בהמשך עת"ר – שזה עתה נדפס מחדש, ודבר בעתו מה טוב – ענין ההנחה בעצם הענין שהוא כך (ע' קיט [קסד]), "דער לייג פון שכל" (ע' קצא [רפב]).
- 97 החל מהסברת הענין לעצמו, ע"י השקו"ט בינו לבין עצמו, ועד לשלימות ההבנה וההשגה – ע"י הלימוד באופן של "דיבוק חברים ובפלפול התלמידים" (אבות פ"ו מ"ו), ועד ש"מתלמידי יותר מכולן" (תענית ז, א. וש"נ), והיינו, שכללות ענין ההבנה וההשגה הו"ע השייך ובא בגילוי אל הזולת (ואם אינו נמשך ומגיע אל הזולת, הרי זה סימן שהמקבל אינו כלי לענין החכמה, או שאין זו חכמה אמיתית, כי, חכמה אמיתית מצד עצמה היא באופן שנמשכת ובאה אל הזולת).
- וזהו גם הדיוק "עמוד החכמות" – שענין החכמה הוא (לא כמו "יסוד" שטמון בהעלם, אלא) כמו "עמוד" שבגלוי ע"ג הקרקע.
- 98 תורת מנחם חע"ח ע' 377 ואילך.
- 99 דחילו ורחימו דבמוחא ולבא, דכל חד לפום שיעורא דילי, לפום מה דמשער בליבי' (תניא בהקדמה וברפמ"ד).
- 84 תורת מנחם חע"ח ע' 361.
- 85 כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שמישהו עורר על זה, ונכון הדבר.
- 86 שם ע' 386.
- 87 הובא במפענח צפונות ע' קמא. וראה גם לקו"ש ח"ו ע' 167 הערה 34. תורת מנחם חמ"ב ע' 218 הערה 245.
- 88 תהלים קלז, ז.
- 89 ו, כו (ובפרש"י).
- 90 מלכים א' ז, כא. דברי הימים ב' ג, יז.
- 91 אבות פ"א מ"ב.
- 92 סכ"ט (קכט, סע"ב ואילך).
- 93 תהלים פז, א.
- 94 כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שיש בענין זה אריכות הביאור, אבל עתה ידובר בקיצור, נקודת הענין בלבד.
- 95 ובהקדמה – שב' ענינים אלו (הידיעה שיש שם מצוי ראשון וקיום המצוות בפועל) הם בדוגמת "יסוד" שבהעלם ו"עמוד" שבגלוי, כי, כשרואים בגלוי הנהגת האדם במעשה בפועל בקיום המצוות, אזי יודעים שיש לזה "יסוד" בהעלם במחשבתו כו', ומה גם שדוקא אז המעשה בפועל הוא כדבעי,

- 1 "הנגלות"<sup>100</sup>, בדוגמת העמוד שבגלוי ע"ג הקרקע; והיתרון שבאות י', ר"ת "יסוד", שהיא מגוף התיבה  
2 עצמה (ולא כמו אותיות הו"ה, ר"ת "היסודות ועמוד החכמות" שהן אותיות השימוש), לפי שרומזת על  
3 מדרגת החכמה, "אחד האמת שהוא לבדו הוא ואין זולתו", שלא שייך בה שינוי – שם סי"ז ואילך<sup>101</sup>.  
4 (וסיים:) וכאן רואים איך שכל פרט ופרט הוא מדויק, ולא סתם "צוגעטשעפעט" כו' – שזהו דבר  
5 שלא שייך לומר על גדולי ישראל בכלל, ובפרט בנוגע לרמב"ם שכל פרט ופרט שכותב הוא מדויק  
6 בתכלית הדיוק<sup>102</sup>,  
7 והרי ענין זה התחיל ע"י רבינו הזקן, כמרומו גם בשמו: "שני אור", וכפי שאמר עליו הבעש"ט  
8 שיאיר את העולם בשני האורות דתורה הנגלה ותורת החסידות<sup>103</sup>, כמדובר כמ"פ.  
9 יב. ויה"ר שבקרוב ממש יראו את החיבור של נגלה דתורה עם פנימיות התורה כפי שיהי' בתכלית  
10 השלימות – לעתיד לבוא, בביאת משיח צדקנו.  
11 וכיון ש"בתר רישא גופא אזיל"<sup>104</sup>, הרי זה נמשך ע"י כל ההולכים "בדרך ישרה אשר הורנו מדרכיו  
12 – "דרך הקודש יקרא לה" – ונלכה באורחותיו"<sup>105</sup>, באופן ש"פוצו מעינותיך חוצה"<sup>106</sup>.  
13 וע"י העבודה בזה עתה, בסיום זמן הגלות – באים לתכלית השלימות בזה שתהי' לעתיד לבוא, שאז  
14 יהי' החיבור של תכלית ה"מעין" עם תכלית ה"חוצה", באופן שתכלית האחדות תתגלה בתכלית  
15 הריבוי<sup>107</sup>, בקרוב ממש, בביאת משיח צדקנו.

\* \* \*

- 13 יג. מאמר (כעין שיחה) ד"ה רני ושמחי בת ציון.

\* \* \*

- 14 יד. הביאור בפירוש רש"י על הפסוק<sup>108</sup> "כי נכמרו רחמיו", "שאלו יש לך אח מאם .. יש לך בנים,  
15 אמר לו, יש לי עשרה .. בלע ובכר וכו' .. כולם על שם אחי והצרות אשר מצאוהו, בלע, שנבלע בין  
16 האומות וכו', וארד שירד לבין האומות, כדאיתא במסכת סוטה<sup>109</sup>, מיד נכמרו רחמיו". "נכמרו – נתחממו,  
17 ובלשון משנה<sup>110</sup> על הכומר של זיתים, ובלשון ארמי משום מכמר בשרא<sup>111</sup>, ובמקרא<sup>112</sup> עורנו כתנור  
18 נכמרו, נתחממו ונקמטו קמטים קמטים, מפני זלעפות רעב, כן דרך כל עור כשמחממין אותו נקמט  
19 ונתכווץ",  
20 – שממשמעות הכתובים מובן שמלבד ראיית בנימין, הנה בהמשך לדבריו "אלקים יחנך בני"<sup>113</sup>, הי'  
21 ענין נוסף שעורר אצל יוסף את רגשי האחוה.  
22 ועל זה מביא רש"י (ממסכת סוטה) אריכות הדברים שבנימין קרא שמות כל בניו ע"ש המאורעות  
23 שאירעו ליוסף, היינו, שבמשך כל השנים לא הפסיק לחשוב אודותיו, עד כדי כך, שכל אחד מבניו נקרא

(109) לו, ב. – ואף שמסיים "כדאיתא במסכת סוטה", אינו מסתפק להביא רק ב' או ג' שמות ולסיים "וכו", כדאיתא במסכת סוטה" (כמו בענין המסעות, שמביא (בר"פ מסעי) ממדרש תנחומא "משל למלך שהיה בנו חולה והוליכו למקום רחוק לרפאותו, כיון שהיו חוזרין התחיל אביו מונה כל המסעות, אמר לו כאן ישננו כאן הוקרנו כאן חששת את ראשך וכו'"), אלא מפרט את כל עשרת השמות, והטעם שנקראו בשמות אלו.

(110) ב"מ ער, א.  
(111) פסחים נח, סע"א.  
(112) איכה ה, יר"ד.  
(113) פרשתנו שם, כט.

(100) קיום כל התומ"צ בבחי' מעשה, באופן ש"תורה אחת ומשפט אחד לכולנו" (שם רפמ"ד).  
(101) שם ס"ע 379 ואילך.  
(102) ראה גם שם ע' 322. וש"נ.  
(103) ראה הנסמן בלקו"ש ח"ו ע' 37.  
(104) עירובין מא, א. וראה סוטה מה, ב.  
(105) אגה"ק סכ"ז (קמו, סע"א).  
(106) משלי ה, טז. וראה תענית שם. אגה"ק דהבעש"ט (כש"ט בתחלתו. ובכ"מ).  
(107) ראה גם תו"ח נח ע, ב ואילך.  
(108) פרשתנו מג, ל.

- 1 בשם שמבטא תוכן של צער וגעגועים וכו'<sup>114</sup>, שזה עורר אצל יוסף התרגשות גדולה; ומזה מובן ש"נכמרו
- 2 רחמיו" פירושו "נתחממו" (ולא "אתגוללו", התעוררות רגילה).
- 3 ולאח"ז מביא ראיות שתיבת "נכמרו" פירושה מלשון חמימות –
- 4 הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס בלקו"ש חט"ו ע' 348 ואילך.
- 15 טו. בנוגע להערות אאמו"ר על הזהר – ישנו מאמר הזהר<sup>115</sup> על הפסוק<sup>116</sup> "וישלח פרעה ויקרא את
- 16 יוסף", שבפשטות קאי "ויקרא" על פרעה, אך על זה הקשה בזהר: "לקרוא ליוסף מבעי לי" (שהרי לא
- 17 פרעה עצמו קראו), ולכן מבאר, "אלא ויקרא את יוסף דא קב"ה, דכתיב<sup>117</sup> עד עת בא דברו אמרת ה'
- 18 צרפתהו [והמשך הכתוב<sup>118</sup>]: "שלח מלך ויתירוהו" [עד עת בא דברו הה"ד ויקרא את יוסף, כתיב הכא
- 19 ויקרא את יוסף, וכתיב התם<sup>119</sup> ויקרא אל משה".
- 20 ומבאר אאמו"ר<sup>120</sup>: "למד יוסף ממשה כי הם בחדא דרגא בכלל, כמ"ש בזהר"ק ח"ב דס"ח ע"א".
- 21 אך עדיין צריך ביאור בזה גופא שיוסף ומשה הם באותה דרגא, וגם צריך ביאור בהמבואר בזהר
- 22 שמציין אאמו"ר: "בקדמיתא חמוי דיוסף כהן און אקרי, ולבתר חמוי דמשה כהן מדין", וכפי שיתבאר
- 23 לקמן.
- 16 טז. בהמשך להמדובר אודות יוסף – ידוע המבואר בחסידות<sup>121</sup> בפי' מ"ש<sup>122</sup> "ותקרא את שמו יוסף
- 17 לאמר יוסף הוי' לי בן אחר" (דלכאורה אינו מובן מדוע נאמר הלשון "בן אחר", ולא "עוד בן" וכיו"ב),
- 18 שענינו של יוסף הוא לעשות מ"אחר" – "בן" (שזהו כללות ענין עבודת הבריורים שבה עסק יוסף,
- 19 "המשביר לכל עם הארץ"<sup>123</sup>), וזוהי הכוונה במציאות הלעו"ז ("אחר") שמנגד כו', כדי שתהי' התגברות
- 20 הקדושה, כמ"ש<sup>124</sup> "ולאום מלאום יאמץ", "כשזה קם זה נופל"<sup>125</sup>, ועד שמהפכים אותו לקדושה,
- 21 שמ"אחר" נעשה "בן", שזוהי אמיתית ההוספה בקדושה – "יוסף ה' לי".
- 22 ומזה מובן גם לאידך גיסא, שבשעה שיש שפלות בצד הקדושה, אזי נעשית התגברות אצל הלעו"ז
- 23 כו'.
- 17 יז. וענין זה בא בהמשך להמדובר לעיל<sup>126</sup> אודות פלוני שדיבר נגד החפץ חיים, ולא מיחו על זה,
- 18 שלכן הוצרכתי למחות כו', שכן, כאשר רואים שאין פוצה פה ומצפצף, הרי זה גורם שימשיכו ויסיפו
- 19 בענינים הקשורים עם התגברות הלעו"ז.
- 20 וכפי שראו בפועל – שפלוני התחיל עם הענין של ניתוחי מתים<sup>127</sup>, וכיון ששתקו ולא מיחו על זה,
- 21 ניתוספו לאח"ז עוד כו"כ ענינים כיו"ב, וכמו בנוגע לפס"ד של הרבנים שאסור להיכנס לממשלה,
- 22 שהכחישו ואמרו שאין כזה פס"ד, בה בשעה שכולם ידעו שיש פס"ד, כך, שזה לא רק מילתא דעבידא

(114) ויש להוסיף ולדייק בנוגע לפרטי השמות וסדרם, ולדוגמא:

(א) הבן הראשון הוא "בלע שנבלע בין האומות" – שלכאורה הרי זה הדבר הכי חמור שאירע ליוסף, שלכן מתחיל בו, ואילו הבן העשירי הוא "וארד שירד לבין האומות" – שלכאורה הרי זה אותו התוכן כמו "שנבלע בין האומות"; ואם יש בזה דבר נוסף, למה המתין לקרוא שם זה לבן העשירי, כמי שזה עתה נזכר "שירד לבין האומות", ולא קרא שם זה מיד לבן השני.

(ב) לאחר "בלע", ע"ש "שנבלע לבין האומות", בא "בכר, שהי' בכור לאמי" – שאינו שייך כלל ל"צרות אשר מצאוהו", שהרי בודאי אין שום חסרון בכך שהי' בכור לאמו (כמו שראובן הי' בכור לאמו), ואעפ"כ, מקומו בין "בלע שנבלע בין האומות" שלפניו, ל"אשבל, ששבאו אל" שלאחריו. וכיו"ב בשאר השמות.

(115) ח"א קצד, ב.

(116) פרשתנו מא, יד.

(117) תהלים קה, יט.

(118) שם, כ.

(119) ר"פ ויקרא.

(120) לקוטי לוי"צ הערות לזח"א ע' קסו.

(121) ראה אוה"ת עה"פ. ועוד.

(122) ויצא ל, כד.

(123) פרשתנו מב, ו.

(124) תולדות כה, כג.

(125) פרש"י עה"פ.

(126) שיחת ש"פ וישב סי"ז (תורת מנחם חע"ח ע' 413

ואילך). וש"נ.

(127) שם סי"ג (שם ע' 411 ואילך).

לגלויי, אלא זה הי' דבר גלוי, ואעפ"כ ממשיכים לשתוק ולא לפצות פה, בגלל שנותנים כסף לאלו שהיו צריכים לצעוק, בכדי שישתקו!

וכמדובר כמ"פ אודות אלו ששותקים שהקולר תלוי בצווארם, והם אשמים בצרות שבאים כתוצאה מזה – צרות לא רק לאחרים, אלא גם להם בעצמם!

ועד"ז בנוגע לשתיקה על הדברים שנאמרו נגד החפץ חיים, שכמה ימים לפני מחאתי ב"ט כסלו, דנו אודות מאורע זה באסיפה חשאית של תלמידי החפץ חיים – אלו שלומדים את ספריו כו', וביניהם היו גם כאלה שלפי מספר שנותיהם יתכן שלמדו בעצמם אצל החפץ חיים, ובאסיפה זו נתקבלה החלטה שצריך לשתוק ולא לפרסם את כל הענין.

יח. התפלאתי ביותר איך יתכן שתהי' החלטה כזו?!

ובכן, כמו בכל דבר – בודאי יש לכך סיבה רוחנית:

אסיפה זו נערכה בנוגע לחפץ חיים, שחיבר כמה ספרים, החל מ"משנה ברורה" (הלכות וביאורים על כל שו"ע "אורח חיים"), שנתקבל ונתפשט יותר מכל שאר הספרים<sup>128</sup>, ואעפ"כ לא הזכירו אותו באסיפה בשם "משנה ברורה" (שגם אז היו כולם יודעים למי הכוונה), אלא בשם "חפץ חיים", כפי שנקרא ע"ש ספרו "חפץ חיים", שמוסד על הפסוק<sup>129</sup> "מי האיש החפץ חיים וגו' נצור לשונך מרע ושפתיך מדבר מרמה", שמדבר בנוגע לשמירת הלשון כו'.

אמנם, באסיפה הנ"ל הי' היפך הענין של שמירת הלשון – שנאמרו בה דברי ליצנות וכו', ככל הענינים שנזכרו בגמרא<sup>130</sup> בנוגע ל"ארבע כיתות" ש"אין מקבלות פני שכינה עליהם"!

וכיון שבאסיפה זו הי' ענין של היפך שמירת הלשון – נמצא שזוהי אסיפה שנלחמה נגד החפץ חיים, שהדגיש ביותר גודל ההכרח והחשיבות שבענין שמירת הלשון.

וענין זה הי' במעמד החפץ חיים – שהרי נאמר בה מתורתו של החפץ חיים, וכיון ש"האומר שמועה ... יראה כאילו בעל השמועה עומד כנגדו"<sup>131</sup>, נמצא, שהחפץ חיים עומד כנגדו, ובעמדו בפניו, ה"ה נלחם עמו ועושה דברים שהם היפך שיטתו!

ועיקר הצרה – שמדובר אודות אלו שנחשבים לתלמידיו: כאשר עושה זאת מי שהוא מנגד, הרי יודעים מלכתחילה שהוא מנגד וכו'; משא"כ כשמדובר אודות אלו שנחשבים לתלמידיו, ואעפ"כ מתנהגים היפך שיטתו, שבכך לוחמים נגדו!

ולהעיר מדברי המדרש<sup>132</sup> "מעשה בתלמיד אחד שהפקיד מעותיו אצל אחד שהי' מניח תפילין, כשתבע בו, אמר להד"ם, אמר לי' אותו תלמיד, לא לך הפקדתי, אלא לתפילין שעל ראשך", והיינו, שכיון שראה שהוא מניח תפילין, שענינה של מצות תפילין הוא לשעבד הלב והמוח<sup>133</sup>, האמין שמסתמא עושה כן [שהרי אין סיבה לחשוב על יהודי שאינו עושה כן], כך, שהוא מאמין לתפילין שעל ראשו, ועד"ז בנדו"ד, כשמדובר אודות כאלו שנחשבים לתלמידי החפץ חיים.

וגדולה הרחמנות על התלמידים שלהם, שחושבים, שכיון שהוא אומר להם תורה של החפץ חיים, הרי הוא תלמיד של החפץ חיים, ובפועל הוא מתנהג היפך שיטתו ולוחם נגדו!

[כ"ק אדמו"ר שליט"א אמר, שלא רצה לספר זאת כשדיבר בענין זה ב"ט כסלו, כשהדברים נשמעים ע"י הטלפון וכו', כדי שלא יתפרסם בפירסום הכי גדול שיש לחפץ חיים תלמידים כאלו! ...]

(128) ראה גם התוועדויות תשמ"ח ח"ב ע' 171.

(129) תהלים לד, יג"ד.

(130) סוטה מב, א.

(131) ירושלמי שבת פ"א ה"ב. שקלים ספ"ב. קידושין פ"א.

ה"ז. וראה יהל אור ע' קמח.

(132) ראה פס"ר פכ"ב. ירושלמי ברכות פ"ב ה"ג. – הובא

בתוס' שבת מט, א.

(133) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סכ"ה ס"א. וש"נ.

והוסיף, שאין זה בסתירה למארוז<sup>134</sup> "כל אדם שיש בו יראת שמים דבריו נשמעין" – שהרי בודאי לא ניטל מהשומע ענין הבחירה. כלומר: הפירוש ש"דבריו נשמעין" הוא – לא שבהכרח שהשומע יתנהג כן בפועל ממש, כי אם, שהדברים נשמעים אצלו ("ער דערהערט<sup>135</sup> דאָס"), ולכן נקל יותר שיפעלו עליו להתגבר על יצרו כו' [וע"ד המבואר בתניא<sup>136</sup> שיש חילוק בין מי שהוא מחומם מאד בטבעו למי שאינו מחומם כ"כ בטבעו, כי אין היצר שוה בכל נפש כו', שנקל לו יותר להתגבר על יצרו כו'], אבל לאחר ככלות הכל, יש לכל אחד ענין הבחירה!

אלא שאעפ"כ, הטענה היא, שגם אם מצד עצמו בוחר להתנהג כך וכך, אין לו לגרור לשם גם את רבו!...

ואח"כ הוסיף (בבת-שחוק): בין אלו שהשתתפו באסיפה החשאית הנ"ל, יש כאלו שכאשר תגיע להם הידיעה שדובר על זה כאן, אזי לא יוכלו לישון לילות, בגלל הפחד שמא יגלו מי היו אלו שהשתתפו באסיפה.

ובכן, להוי ידוע, שאני לא אפרסם את שמותיהם, כיון שאין דרכי בכך! – בשעה שמדברים סרה על החפץ חיים, אזי מוטלת עלי חובה, כמו על כל אחד מישראל, למחות על זה; אבל אין דרכי בכך לפרסם שמות וכו', כיון שזה לא נוגע!

ובאם יתפרסמו שמות כו', הרי זה רק ע"י "הולך רכיל" (שכתוצאה מזה נעשה אח"כ) מגלה סוד<sup>137</sup>, שמתפאר בפני אחרים לומר שהוא הי' נוכח באסיפה, והוא נפל על "המצאה" לומר ליצנות זו, והשני אמר כך וכך, ובינתיים מגלה זאת "בסוד", אבל כיון ש"מים גנובים ימתקו"<sup>138</sup>, אזי מתפרסם הדבר; אבל עכ"פ אני לא אפרסם את שמותיהם].

וכיון שבאסיפה זו לחמו נגד החפץ חיים, איך אפשר לצפות מכזו אסיפה שיצא ממנה ענין של הגנה על כבוד החפץ חיים?! – וזוהי הסיבה שההחלטה שנתקבלה באסיפה זו היתה שצריך לשתוק ולא לפרסם את כל הענין.

אלא שהיו כאלו שלא השתתפו באסיפה הנ"ל, ובמילא לא ידעו שנתקבלה החלטה שצריך לשתוק ולא למחות, ולכן עשו מחאה!....

ואח"כ עוד באים אליהם בטענות (במקום להודות להם<sup>139</sup>) על מחאתם, כיון שע"ז הם מפרסמים את קיומו של המאורע!....

[כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף שבהמשך לאסיפה הנ"ל, נערכו עוד אסיפות במיאמי ובלוס אנג'לס, ובאסיפה במיאמי, במעמד מאות בעלי-בתים, הכריז רב אחד, שיש להניח את גדולי ישראל ולא לערבם כו'. – הוא אמנם לא אמר שהוא נלחם נגד גדולי ישראל (כפי שאמר פלוני), כיון שאין לו חוצפה לומר זאת, אבל הוא נלחם בגדולי ישראל בצורה עדינה יותר, שהרי הפירוש שלא לערב גדולי ישראל הוא – שלא לשאול אצלם מה לעשות, וזאת, גם כשמדובר אודות ענין שגדולי ישראל כבר פסקו, כבנדו"ד, שישנו הפס"ד שאסור להכנס לממשלה כו'].]

יט. וכן הוסיפו לטעון, שכיון שיש צורך שתהי' אחדות אצל יהודים, לכן אין למחות, כדי שעכ"פ ה"מלחכי-פינכא" שלו יהיו מרוצים!....

שנוגע לדעת זאת) אודות הנהגת דיני סדום, שכאשר אחד פצע את חבריו, היו מחייבים את הפצוע לשלם לפצוע על ה"רפואה" שהקזו את דמו (ראה סנהדרין קט, ב).  
וכן הזכיר הפתגם הידוע (ראה גם שיחת ש"פ מקץ, שבת חנוכה, מבה"ח טבת דאשתקד סכ"ג (תורת מנחם חע"ד ס"ע 373). וש"נ) שיש מי שיורקים לו בפנים, והוא אומר שאלו הם "גשמי ברכה"!...

(134) ברכות ו, סע"ב. וראה גם תורת מנחם חס"ד ע' 236. וש"נ.

(135) ראה סה"ש תש"ח ע' 255. וש"נ.

(136) פ"ל.

(137) משלי יא, יג.

(138) שם ט, יז.

(139) בענין זה נזכר גם המסופר בדברי חז"ל (שמוה מובן

אך האמת היא – שלא באופן כזה פועלים ענין של אחדות:

כשיש קבוצה שבידם נמצא הכסף ויכולים לחלקו למי שהם רוצים [ולכן נותן כסף למוסדות על תנאי שיתנו לו יישר כח ומזל טוב וכו'], ועד"ז בנוגע לחלוקת משרות לצורך פרנסה וכו', וישנו מיעוט שאין לו האמצעים של חלוקת כסף ומשרות – הנה אם רוצים שהמיעוט יתבטל אל הרוב, הרי מצב זה הוא גם ללא אחדות, וכמו שטבע הדברים שהחלש בטל לגיבור, ואדרבה: זוהי דיקטטורה, ולא דמוקרטי; ענין האחדות הוא להיפך – שמצד שהוא מאוחד עם השני, אזי השני תופס אצלו מקום, ולכן מתחשב עם העקרונות שלו!

ומזה מובן גם עד כמה מושללת קריאתו להפסיק לחנך את הנוער בכל מיני זרמים (מלבד הזרם שהוא שייך אליו...), כיון שצ"ל "אחדות" בענין החינוך, לחנך את כולם באופן אחד<sup>140</sup>.

ובהמשך לזה טוען שצ"ל אחדות בין ישראל לעמים... ובמילא צריך לבטל את המחיצה שבין ישראל לעמים, ולא לריב עם הגוי ולומר לו שאסור ליהודי לשנות יין שנגע בו גוי, ועוד להוסיף, שאפילו נופל זכוב בכוסו, זורקו ושותהו, אבל אם גוי נוגע ביין, חובטו בקרקע ואינו שותהו (כפי שאמרו לאחשוורוש כדי לפעול עליו לגזור גזירה על בני<sup>141</sup>) – היתכן לומר זאת לגוי?! הרי זה היפך האחדות! ובמילא עושה "שלחן ערוך" חדש!

וכאשר מרעישים אודות מיהו יהודי – מודיעים שיקימו ועדה שתבדוק את הנושא לאחרי שלשת חדשי ההבחנה וכו'.

ואח"כ ממשיכים בענין ה"אחדות" והולכים ביחד עם הנוצרים למקומות שלהם [למרות פסק הרמב"ם<sup>142</sup> שהנוצרים אינם כמו הישמעאלים, אלא הם עובדי ע"ז], ומי הם ההולכים – לא רפורמים או קונסרבטיבים, אלא "דתיים"!... הוא אמנם אומר שהולך שלא בפרסום, אבל הפירוש בזה הוא שאינו מתפאר בזה בקול תרועה, אבל כולם יודעים שהוא הולך ביחד עמהם!

כ. ויש עוד טענה בנוגע לדיבור נגד החפץ חיים – שלא היתה גביית עדות וחקירה ודרישה כו', ולכן אי אפשר לקבוע פס"ד.

ובכן:

לכל לראש – ידוע החילוק בין דיני ממונות ודיני נפשות, שדוקא בדיני נפשות מצינו<sup>143</sup> שאפילו כאשר רואים "אחד שרץ אחר חבירו לחורבה" .. סיף בידו ודמו מטפטף והרוג מפרפר", אי אפשר לדנו ולענישו כו' ללא ראי' ברורה ע"י שני עדים כשרים, וחקירה ודרישה וכו', משא"כ בדיני ממונות יש גדרים אחרים כו'<sup>144</sup>.

והעיקר – שכיון שזהו ענין של חילול ה', אזי אין מקום להמתין על גביית עדות וחקירה ודרישה כו', אלא צריך מיד למחות.

וענין זה קשור גם עם חנוכה<sup>145</sup>:

הענין של חנוכה התחיל מזה שמתתיהו הרג את האיש שהקריב "דבר אחר" על המזבח<sup>146</sup>.

(140) ראה מכתבי כ' כסלו; ר"ח אדר – שנה זו (אג"ק ח"ל ס"ע נג ואילך; ע' קטז ואילך).

(141) ראה מגילה יג, ב.

(142) ראה רמב"ם הל' ע"ז פ"ט ה"ד. הל' מאכלות אסורות פי"א ה"ז. פי"ג הי"א. פיהמ"ש (הוצאת קאפאח) לע"ז פ"א מ"ג.

תשובות הרמב"ם (ירושלים תש"כ) סתמ"ח. וראה גם שו"ע אדה"ז או"ח סק"ח סנ"א. שש"ל ס"ב.

(143) ראה סנהדרין לו, ב.

(144) ראה אנציק' תלמודית (כרך ז) ערך דרישה וחקירה (ע' תרלח ואילך). וש"נ.

(145) כ"ק אדמו"ר שליט"א הפסיק ואמר, שמתלבט אם לומר זאת, אולי זה חריף יותר מדי ("צו שארף"), ובכל אופן, אין כוונתו לומר שהיינו הך, אלא "להבדיל".

(146) יוסיפון פ"כ. וראה מגילת אנטיוכוס. מדרש חנוכה.

- 1 ולכאורה אינו מובן: איך הי' מותר להרוג אותו ע"פ דין – הרי בכלל יש מקום לשקו"ט אם זוהי
- 2 עבירה שחייבים עלי' מיתה, ואפילו אם כן, יש צורך תחילה בדרישה וחקירה לאחר גביית עדות ע"י
- 3 שני עדים כשרים (כך שבנו של מתתיהו אינו יכול להעיד עמו), ובשביל זה צריך להעמיד ב"ד ללא
- 4 מתתיהו, שהרי "אין עד נעשה דין"<sup>147</sup>, ואח"כ "הכרוז יוצא לפניו ארבעים יום . . מי שיודע לו זכות
- 5 יבוא וילמד עליו"<sup>148</sup>.
- 6 ובפרט שהי' זה לאחר המעשה – לא כמו בדין רודף שמותר להרגו<sup>149</sup>, שזהו קודם המעשה, ולא
- 7 כמו בדין ש"קנאין פוגעין בו" (כפי שהי' אצל פינחס)<sup>150</sup>, שזהו בשעת מעשה, ואילו לאחר המעשה
- 8 אסור להרגו.
- 9 וכיון שמדובר אודות מתתיהו שהי' כהן גדול<sup>151</sup>, בודאי ידע ללמוד<sup>152</sup>, כך, שידע כל הנ"ל, וא"כ,
- 10 היתכן שהרגו?!
- 11 ומכאן מוכח, שכשבאים לענין של חילול ה', אזי אין מקום לחשבונות כו'!
- 12 ועוד ענין בזה:
- 13 מספרים על הרגצ'ובי שלפעמים הי' משיב על שאלה, לאחר ההקדמה שאם המעשה הי' כך וכך,
- 14 אזי הדין הוא כך וכך. והטעם שלא כתב מיד את הפס"ד – כיון שיתכן שהשואל טעה ולא דייק בפרטי
- 15 הדברים, ולכן דייק לכתוב בתשובה את השאלה בלשון השואל, ולהשיב, שאם השאלה היא על מעשה
- 16 שהי' באופן כך וכך, אזי הפס"ד הוא כך וכך.
- 17 ועד"ז בנדו"ד, שגם אם יש ספק בדבר, היו צריכים לכתוב שאם הי' המעשה כך וכך, אזי הם מביעים
- 18 מחאתם ואומרים כך וכך, ובמילא, אם לא הי' כך מעשה, הרי זה כאילו שלא אמרו מאומה. ולאמיתו
- 19 של דבר, אלה שבעובי הקורה יודעים היטב שנוון הדבר שכך הי' מעשה, ואעפ"כ לא מחו אפילו באופן
- 20 הנ"ל, לומר שאם כך הי' המעשה, אזי מביעים מחאתם כו'.
- 21 כא. ונוסף לזה, ישנם כאלו שהתחילו להשתדל אצל פלוני שדיבר נגד החפץ חיים, שיכחיש ויאמר
- 22 להד"ם, שמעולם לא אמר כאלה מילים! – במקום להשתדל שישוב בתשובה, משתדלים שיוסיף חטא
- 23 על פשע ויכחיש את הדברים! – וכל ה"כתבים" עומדים הכן... לפרסם את הכחשתו, ואומרים לו, שכשם
- 24 שבנוגע לפס"ד של הרבנים אמר (יחד עם חבריו) שאין כזה פס"ד, מבלי להתפעל מהעובדה שכולם ידעו
- 25 שזה שקר, כך יכול גם להכחיש מאורע הנ"ל ולומר להד"ם, וזה לא יעורר הרבה רעש.
- 26 ויש שמנסים להציע לו, שלא יאמר להד"ם, אלא רק "עורבא פרח"<sup>153</sup>, או באופן ש"טענו בחיטים
- 27 והודה לו בשעורים"<sup>154</sup>, וכשיפרסמו זאת בעיתון, הרי בדרך כלל קוראים רק את הכותרת, שתצליח בלבד
- 28 את כולם שלא יתייחסו למאורע הנ"ל.
- 29 וכאן רואים דבר טוב – שלעת עתה עומד בדעתו ולא רוצה להכחיש.
- 30 ועד"ז שמצינו בנוגע לשבטים שמכרו את יוסף, לאחר שבתחילה רצו להרגו כו' (כמבואר במפרשים<sup>155</sup>
- 31 הטעמים לדבר) – שלמרות חומר הענין כו', מדגישים גם שבזה גופא מוצאים דבר טוב, כמ"ש בהתחלת
- 32 הענין: "ולא יכלו דברו לשלום"<sup>156</sup>, "מתוך גנותם למדנו שבחם, שלא דברו אחת בפה ואחת בלב"<sup>157</sup>,
- 33 אלא הי' "תוכם כברים"<sup>158</sup>, שהענין שבלב הוא הדבר שבפה<sup>159</sup>.

(154) ב"ק לה, ב.  
(155) ראה ספורנו וישב לו, ית. אוה"ח שם לו, כ. פרשתנו  
מב, כא. ועוד.  
(156) וישב לו, ד.  
(157) פרש"י עה"פ.  
(158) לשון חז"ל – ברכות כח, א. ועוד.  
(159) רמב"ם הל' דעות פ"ב ה"ו.

(147) ר"ה כו, רע"א. וש"נ.  
(148) סנהדרין מג, א – בחסרונות הש"ס.  
(149) שם עג, רע"א.  
(150) שם פב, סע"א.  
(151) ראה תורת מנחם ח"ז ע' 263. וש"נ.  
(152) להעיר מיומא ית, א.  
(153) ביצה כא, רע"א ובפרש"י. וש"נ.

ועד"ז בנדו"ד, שרואים מדה טובה שבו, שאע"פ שישנם כאלו שרוצים שיכחיש ויאמר להד"ם, הרי  
הוא עומד בדעתו שלא להכחיש.

מסתמא יגיעו אליו הדברים האמורים, והלואי שזה יחזק אותו הלאה שלא להכחיש, אלא להודות  
שנכשל [והרי אצל כל אדם, אפילו גדול ישראל, יכול לקרות שיכשל פעם], ולשוב בתשובה כו'.

ויש להוסיף ולהעיר בנוגע לשלילת ענין של הכחשה, ש"כל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי  
דמי" 160, כך, שאם הוא מכחיש את הדברים, הרי זה כאומר שלא שב בתשובה.

כב. כ"ק אדמו"ר שליט"א הוסיף, שלמרבח הצער, הנה במקום לדבר אודות עניני חנוכה שנקודתו  
מוסיף והולך ואור, צריך לדבר אודות הענינים האמורים לעיל.

וע"פ המבואר בחסידות 161 – יש בזה סדר השתלשלות:

ובהקדים – שבין הצירופים של שם אלקים ישנם מ"ח צירופים אחרונים שמהם משתלשלים כו' 162, וכשזה בא לעולם תחתון יותר עד למטה בעוה"ז, יתכן שיהי' מזה ענין הפכי כו'.

ובנוגע לעניננו: לפני שבאים בטענות לתלמידי החפץ חיים שאינם נחלצים להגן על כבוד רבם וכו' –  
הנה ההתחלה בזה בדקות דדקות היא מזה שאלו שצריכים לעסוק בלימוד החסידות בלהט ("קאָכן  
זיך אין חסידות") אינם עושים זאת, ומזה משתלשל שאלו שצריכים לעסוק בלהט בלימוד הנגלה אינם  
עושים זאת; וכשיוורד למטה יותר בעוה"ז הגשמי גופא, הנה אלו שצריכים לעסוק בענין המחיצה  
המבדלת בין ישראל לעמים אינם עושים זאת, ועד שנעשה אצלם הענין ד"לאום מלאום יאמץ" 124, ללחום  
נגד התורה!

כלפי מה הדברים אמורים?

ובכן: בהתוועדות של י"ט כסלו [שלקחו מזמנם של יהודים שהיו יכולים לשבת וללמוד, או עכ"פ  
לישון, לשתות תה וכו'] דובר אודות כו"כ ענינים, נערך "הדרן", ונאמר גם מאמר חסידות. אך במה  
עסקו בלהט ("אין וואָס האָט מען זיך געקאָכט") לאחר ההתוועדות – דוקא בנוגע להמדובר אודות  
המאורע שפלוגי דיבר נגד החפץ חיים, אם אמרתי לשון כזה או לשון אחר וכו'.

בהתוועדות נאמר גם מאמר חסידות – לא משלי, אלא מאדמו"ר הזקן, מאדמו"ר האמצעי וכו', עד  
לכ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע וכ"ק מו"ח אדמו"ר, בתוספת כמה נקודות כו', כך, שהי' מן הראוי מ'זאָל  
זיך צוטרָאָגן" גם לענינים שניתוספו כו', אבל בפועל, לאף אחד לא איכפת מזה!

זה כבר עשרים וחמש שנה שאומרים מאמרי חסידות, ולאף אחד לא איכפת, ובודאי שאין עוסקים  
בזה בלהט ("מ'קאָכט זיך ניט אין דעם").

חשבתי אולי הסיבה לכך היא לפי שלא סבירא להו הכי, אזי נסיתי גם לחזור מאמרי רבותינו נשיאנו  
כצורתם ממש, ולא הועיל!

וכאשר חשבתי שאולי רק נדמה לי שלא עוסקים בזה, בגלל שלא כותבים לי, אבל לעצמם עוסקים  
בזה, שלחתי מרגלי חרש (ע"ד שכתב רבינו הזקן 163: "בדעתי לשלוח .. מרגלים בסתר כו'") לבחון איך  
מתנהגים בינם לבין עצמם, ונתברר שאכן לא עוסקים בזה.

ולכאורה: היתכן?! – הרי זה חסידות של הרבי שלך ("ס'איז דאָך חסידות פון דיין רבי'ן"), ולמה  
אינך לומד זאת!?

דרוש א. פ"ח שער חהמ"צ פ"ה. ע"ח שט"ו (שער הזיווגים)  
פ"ו. תו"א יתרו בהוספות קט, ד. ובכ"מ.  
163 תניא אגה"ק סוס"א (קג, סע"א).

160 כתובות פח, א. וש"נ.  
161 ראה גם לעיל סט"ז.  
162 ראה סה"ל להאריז"ל ר"פ בא. שער הכוונות ענין הפסח

- 1 ומלבד כל הענינים – לעסוק בלהט ("קאָכן זיך") בלימוד החסידות הוא דבר ערב ("פשוט אַ געשמאַקע  
2 זאַך"), "טעמו<sup>164</sup> וראו כי טוב ה'"!!!
- 3 מדפיסים ספרים, הן מאמרים ישנים והן מאמרים חדשים – כיון שיש כאלו שילמדו רק מאמר חדש,  
4 ולא את המאמרים הישנים כו', ולכן מדפיסים מאמרי חסידות חדשים, ופלוני יודע מזה, שהרי הוא קנה  
5 את הספר, אבל ללמוד בו – זה כבר לא בשבילו, כיון שזהו ענין שדורש יגיעה, ולכן מסתפק בכך שמניח  
6 את הספר בארון!
- 7 [וע"ד שמתאונן אדמו"ר האמצעי<sup>165</sup> אודות "טבע אנ"ש שבדברים שבכתב . . לא יחושו על כל הוצאה  
8 רבה להשיגם, וכאשר יבואו אותם הדברים בעצמן בדפוס . . גם אותו שקונה . . מניחו בקרן זוית וכו'"].
- 9 ישנם כאלו<sup>166</sup> שלפני 30 שנה כשהיו ברוסיה, במיצר ודוחק וכו', היו מונחים בחסידות כו', ואילו  
10 כשבאו לכאן, ונמצאים במעמד ומצב של מרגוע בגשמיות כו', באופן שכל אחד הוא בעה"ב על עצמו  
11 וכו', כך, שלכאורה יכולים ללמוד חסידות בהרחבה – לא עוסקים כלל בלימוד החסידות!  
12 וכאמור, שמזה משתלשל מעמד ומצב שיש כאלו שלוחמים נגד התורה וכו'.
- 23 כג. כ"ק אדמו"ר שליט"א סיים, שבכחו של כל אחד מישראל להתגבר ולתקן מעמדו ומצבו כו',  
24 ובפרט בעמדתו בימי חנוכה, כמשנת"ל במאמר<sup>167</sup> שאז ישנו הענין ד"משתשקע החמה"<sup>34</sup> למעלותא  
25 – לאחר שהי' הענין ד"משתשקע החמה" לגריעותא, שנתהפך לקדושה ע"י המס"נ של מתתיהו, שהוא  
26 הי' הנשיא בדורו,
- 27 ועד"ז בדורות שלאח"ז – ע"י רבותינו נשיאנו, עד לכ"ק מו"ח אדמו"ר, שהנהגתו היתה באופן של  
28 מס"נ, שלא להתפעל מאף אחד, לא מגויים, וגם לא מיהודים שנעשים "מתיוונים", וצריך להפך אותם,  
29 ועד ש"גם אויביו ישרים אתו"<sup>168</sup>, ואח"כ יתן תודה על זה שהראו לו את דרך החיים.
- 30 וכך מאירים את חשכת ליל הגלות, ועד שבאה הגאולה האמיתית והשלימה, ובקרוב ממש.

\* \* \*

- 24 כד. בנוגע להערות אדמו"ר על הזהר – הנה הביאור בשייכות של יוסף למשה עד שהם בחדא דרגא  
25 הוא מצד ענינים בספירות:
- 26 ענינו של משה – ספירת התפארת<sup>169</sup>, וענינו של יוסף – ספירת היסוד<sup>170</sup>. והרי תפארת ויסוד הם בקו  
27 האמצעי, "ברית התיכון המברית מן הקצה אל הקצה, מרום המעלות ומדרגות עד סוף כל דרגין, ובכל  
28 מעלה ומדרגה מברית תוך נקודה האמצעית כו"<sup>171</sup>, באופן שנמשך עד תחתיתו כמו שהוא בראשיתו,  
29 ללא שינויים.
- 30 אלא שיש חילוק ביניהם – שיוסף הי' לפני מ"ת, ואילו משה, הנה על ידו הי' הענין דמ"ת; והרי  
31 כללות הענין דמ"ת הוא ע"י הקדמת הבירור דלעו"ז (שזהו ענינו של יוסף, לעשות מ"אחר "בן"),  
32 כמבואר בזהר הנ"ל (סט"ו) שע"י הודאת יתרו, שאמר "עתה ידעתי כי גדול ה' מכל האלקים"<sup>172</sup>, "אסתלק  
33 ואתיקר קב"ה ביקר' עילא ותתא ולבתר יהב אורייתא בשלימו", היינו, שהודאת יתרו (בירור הלעו"ז)  
34 היתה הכנה למ"ת<sup>173</sup>.

איתקנט ואילך). וש"נ.

(170) ראה תו"א ויגש מד, ג. ויחי קה, ג. ובכ"מ.

(171) תניא ספ"ג.

(172) יתרו יח, יא.

(173) ראה גם לקו"ש ח"א ע' 74 ואילך. וש"נ.

(164) תהלים לז, ט. וראה גם תורת מנחם חס"ד ע' 332. וש"נ.

(165) בסוף הקדמתו לדרך חיים.

(166) ראה גם תורת מנחם חס"ד ע' 421. וש"נ.

(167) פ"ב ואילך (לעיל ע' 3 ואילך).

(168) משלי טז, ז.

(169) ראה ספר הליקוטים (ד"ח להצ"צ) מע' משה (ע')

כה. והנה, כללות ענין קו האמצעי הו"ע התורה<sup>174</sup>, שהיא למעלה מענין מעשה המצוות שנמשך ממנה, וכמו כללות ענין השבת, שהוא למעלה מענין המעשה, וממנו נמשך הכח על ענין המעשה כו'. וזהו מה שמצינו במאמרי חסידות שנאמרו ע"י רבותינו נשיאנו ביום השבת, שלפעמים מדובר בהם אודות ענינים שאסור לעשות בשבת, כמו במאמרי חנוכה, שיש מאמרים ד"ה נר חנוכה מצוותה להניחה כו', אף שזהו ענין שאי אפשר לעשותו ביום השבת. ובהמשך לזה, הנה כאן המקום להזכיר עוה"פ אודות הענין שהזמן גרמא בימים אלו ממש – מבצע הדלקת נר חנוכה, וכן אודות כל שאר המבצעים: תורה, תפילין, מזוזה, צדקה, בית מלא ספרים, וכן מבצע הדלקת נרות שבת, ועי"ז (ובמיוחד ע"י נר חנוכה ונר שבת) מאירים את העולם כולו, ועד שזוכים לקיום היעוד<sup>175</sup> "אני מראה לכם נרות של ציון", בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, בקרוב ממש. [לאחרי תפלת מנחה התחיל כ"ק אדמו"ר שליט"א לנגן הניגון "ניעט ניעט ניקאוואָ", ולאחרי תפלת מעריב (שהתקיימה מיד אח"כ) התחיל לנגן הניגון "על נסיד"].

(174) ראה לקו"ת ברכה צד, רע"ג. ובכ"מ.

(175) יל"ש ר"פ בעלותך.

## המשך ביאור למס' זבחים ליום ראשון עמ א

את הקרבן שצריך להיקרב תחילה, ואם כן כך הדין גם במי שהקדים את הקרבן שאינו תדיר. דוחה הגמרא: **הָאָהָא בְּמֵאֵי עֲסָקִינוּ, בְּגוֹן דְּקָדִים שְׁחָמִיָּה לְתַמִּיד בְּרִישָׁא** – שקדם ושחט את התמיד תחילה, לפני שבא לשאול מה עליו לעשות, וכיון ששני הקרבנות נשחטו, לכן זריקת דם התמיד קודמת. אבל אם עדיין לא שחט את התמיד, אפשר שעליו לזרוק קודם את דם הפסח. מביאה הגמרא ראייה לדחיה זו: **אָמַר לִיה רַב אֶהָא סָבָא לְרַב אִשִּׁי, מִתְּנִיתִין נְמִי דְּקָא** – גם מהמשנה מדויק שמדובר שכבר שחט את התמיד, דְּקָתְנִי – שהרי שנינו ויהא ממרס ברדמו **עַד שְׂוִירָק הָדָם** (תמיד), וְלֹא קָתְנִי **עַד שְׂשִׁיחוּשׁ** את התמיד וְיִזְרַק הָדָם, שְׁמַע מִיָּנָה – מוכח שמדובר בשהתמיד כבר נשחט. שנינו במשנה: **וּבְכּוּלֵּן הַכֹּהֲנִים רִשְׁאִין כּו' לשנות באכילתן.** שואלת הגמרא: **מָאי טַעְמָא** – מה הטעם שמותר לשנות באכילת הקרבנות. משיבה הגמרא: דבר זה נלמד מדאָמַר קָרָא – ממה שנאמר (במדבר יח ט) בענין מתנות כהונה, **לְכָל קֹדֶשִׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לָךְ נְתַתִּים לְמִשְׁחָה**, וביאורה של תיבה זו הוא לְגִדּוּלָהּ, כלומר, שאכילת הקרבנות היא בְּדֶרֶךְ שְׁהַמְלִכִים אוֹכְלִין, ודרך המלכים לאכול בכל

צורה שירצו.

**משנה**

**אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, אִם רָאִיתָ שְׁמֶן שֶׁהוּא מִתְחַלֵּק בְּעֹזְרָה לְכַהֲנִים שִׁיאֲכִלוּהוּ, אֵין אַתָּה צָרִיד לְשֹׁאֵל מָהוּ, אֲלֵא וְדַאי הוּא מוֹתֵר רְקִיבֵי מִנְחֹת יִשְׂרָאֵל** – הנשאר משמן מנחת רקיקים של ישראל, שמביאין עמה לוג שמן ומושחה בו, והנשאר נאכל לכהנים, וכן הנשאר מלוג שְׁמֶן שֶׁל מִצּוֹרֶעַ, שמביאו עם קרבנות טהרתו, והכחן נותן ממנו על בהונותיו ותנוך אזנו הימניים, והנשאר נאכל לכהנים, ואין שמן המתחלק במקדש לאכילת הכהנים אלא אלו. וכן **אִם רָאִיתָ שְׁמֶן שֶׁהוּא נִתֵּן עַל גְּבֵי הָאִישִׁים** – שנקטר על גבי המזבח, **אֵין אַתָּה צָרִיד לְשֹׁאֵל מָהוּ, אֲלֵא וְדַאי הוּא מוֹתֵר רְקִיבֵי מִנְחַת כֹּהֲנִים** – הנשאר משמן מנחת רקיקים של כהנים, שהיא עולה כולה על המזבח, ולפיכך גם השמן הנותר ממשיחתה, וכן הנשאר מִמִּנְחַת כֹּהֵן מִשִּׁיחַ – מחביתי כהן גדול הקריבין כל יום, מוקטר על המזבח ככל מנחת כהן. והטעם שודאי אינו שמן אחר, כיון שִׁאֵין מִתְנַדְבִּין לְמוֹזַב שְׁמֶן בְּפִנֵּי עֲצֻמוֹ בְּלֹא קֶרֶבֶן מִנְחָה. רַבִּי מִרְפוּז אָמַר, מִתְנַדְבִּין שְׁמֶן, וְעַל כֵּן יִתְּנִי שִׁידְהָ שֶׁמֶן הַנֶּאֱכָל אֵל הַנֶּקֶטֶר בְּמִקְדָּשׁ שֶׁהוּא בְּנִדְבָה.

## לקוטי שיחות

### פרשת מקץ

כרך כה, א

מתורגם ללשון הקודש

22 בהם עפר וקטמיות, דברים שהן מעמידין פירות".

23 וכפי שמבארים המפרשים<sup>10</sup>, שרבי נחמיה לומד זאת  
24 מן המילים "שדה .. נתן", שהוא "נתן" גם משהו מן  
25 ה"שדה" אשר סביבותיה, כלומר, עפר וקטמיות מן השדה  
26 עצמו.

ב.

#### למניעת קלקול התבואה – שתי פעולות

27 רש"י מצטט בפירושו על התורה<sup>1</sup> את המילים "אוכל  
28 שדה העיר אשר סביבותיה נתן בתוכה", ומפרש: "שכל  
29 ארץ וארץ מעמדת פירותיה ונותנין בתבואה מעפר המקום,  
30 ומעמיד את התבואה מילרקב".

31 בפשטות, כוונת רש"י היא לתרץ את השאלה שהוזכרה  
32 לעיל: (1) לשם מה עשו זאת, (2) אם עשו זאת כדי למנוע  
33 טרחה, לשם מה מספרת על כך התורה.

34 אך רש"י מביא את שני הענינים בהמשך אחד,  
35 מחוברים בוא"ו החיבור – "שכל ארץ... ונותנין...", ואינו  
36 אומר "דבר אחר" וכדומה. ולפי זה מובן, שלדעת רש"י  
37 מתכוונת התורה לשני הטעמים יחדיו<sup>11</sup> – כדי לשמר את  
38 התבואה איכסן יוסף את התבואה דוקא בסמוך לשדה שבו  
39 צמחה, ובנוסף לכך הוא ערבב בה "מעפר המקום".

40 מדוע מחבר רש"י את שתי הדעות השונות לפירוש  
41 אחד משותף?!

א.

#### "אוכל שדה העיר אשר סביבותיה נתן בתוכה"

1 בפרשתנו מסופר כיצד צבר יוסף מזון בשבע שנות  
2 השובע, והתורה אומרת<sup>1</sup>: "ויתן אוכל בערים, אוכל שדה  
3 העיר אשר סביבותיה נתן בתוכה".

4 מה מוסיפות המילים "אוכל שדה העיר אשר  
5 סביבותיה נתן בתוכה" על המילים "ויתן אוכל  
6 בערים"<sup>2</sup>? והרי מכך שנאמר "ויתן אוכל בערים" מובן  
7 שהוא ריכוז את התבואה מן השדות שמסביב לעיר  
8 בתוך העיר הקרובה ביותר, וכי מדוע יטרחו להעביר  
9 את התבואה לעיר אחרת, רחוקה יותר?<sup>3</sup>!

10 ואף אם נאמר שהדבר אינו מובן מעצמו, עדיין לא  
11 ברור<sup>4</sup>: לאיזה צורך יש לספר זאת?

12 במדרש<sup>5</sup> נאמר על כך: "נתן מה שבתחום טבריה  
13 בטבריה<sup>6</sup>, ומה שבתחום ציפורי בציפורי, מפני שכל ארץ  
14 וארץ מעמדת פירותיה. רבי נחמיה אמר, נתן בהם עפר  
15 וקטמיות<sup>7</sup>, דברים שהן מעמידין פירות".

16 כלומר: לפי שתי הדיעות<sup>8</sup> באות המילים "אוכל שדה  
17 – נתן..." לספר כיצד הבטיח יוסף שהתבואה תישמר ולא  
18 תתקלקל. ההבדל ביניהם הוא: לפי הדעה הראשונה הוא  
19 דאג לכך על ידי אגירת התבואה בסמוך לשדה שבו צמחה,  
20 "מפני שכל ארץ וארץ מעמדת (כלומר, מקיימת<sup>9</sup>)  
21 פירותיה". ולפי הדעה השנייה הוא דאג לכך על ידי ש"נתן

פירוש הכתוב כ"א רק עצת יוסף לקיים התבואה, אבל פי' הכתוב "אוכל  
שדה העיר גוי" הוא – שגם "אוכל שדה כל עיר שסביבות ארץ מצרים  
נתן בתוך ארץ מצרים".

(9) מת"כ שם. וראה רד"ל שם שמציין לקה"ר עה"פ (א, ד) והארץ  
לעולם עומדת (ומת"כ שם).

(10) פי' מהר"ו לב"ר שם. וראה גם נחלת יעקב לפרש"י כאן. –  
ובעוד מפרשים (נזר הקודש (השלם) ורד"ל לב"ר שם. משכיל לדוד  
ומלאכת הקודש לפרש"י כאן) שנלמד מהתיבות "אשר סביבותיה" (ע"ש).  
(11) בצידה לדרך כאן "ואל תתמה איך פרש"י ב' פירושים דתרי תנאי  
ולא כתב ד"א כי זה מנהגו" (וראה דברי דוד להט"ו כאן). וכבר תמה  
עליו בבאר יצחק לפרש"י כאן.

ומ"ש בדבק טוב כאן "ונסתפק בעיני הגאון איזה טעם הוא אליבא  
דהלכתא והביאו שניהם" – לכאורה דוחק גדול הוא.

(1) פרשתנו מא, מח.

(2) ראה גם דבק טוב לפרש"י כאן.

(3) באר מים חיים (לאחי המהר"ל) לפרש"י. וראה גם מלאכת הקודש  
(לפרש"י) כאן.

(4) יפה תואר (השלם) לב"ר שבערה הבאה (הובא גם בנזר הקודש  
השלם שם). מלאכת הקודש לפרש"י כאן.

(5) ב"ר פ"צ, ה.

(6) להעיר אשר טבר' וציפורי – הפכים (ראה גם מת"כ לב"ר שם):  
טבר' עמוקה ביותר וציפורי בהר ובראשו (שבת קיח, ב וברש"י שם.  
פס"ר פ"ח). – וראה ביכורים פ"א מ"ג, יו"ד.

(7) ראה רש"י, מתנות כהונה ויפ"ת (השלם) לב"ר שם. רד"ל שם.  
(8) כ"ה להמפרשים שנסמנו לקמן הערה 10. וראה לקמן סעיף ב. –  
וביפ"ת (השלם) מפרש (במדרש) דמ"ש ר"נ "נתן בהם עפר כו" אינו

ג.

הדיוקים בלשון רש"י

כדי להבין זאת יש להקדים ולציין כמה דיוקים בלשון רש"י, ובכללם שינויים מלשון המדרש:

(א) בענין הראשון אומר רש"י, כנאמר במדרש, "מעמדת פירותיה", אך לאחר מכן, בענין השני הוא מוסיף את המילה "ומעמיד" (מלירקב). ולכאורה, נראה ההיפך: אם רש"י צריך להבהיר את משמעות המושג "מעמיד", שכוונתו מניעה "מלירקב" – הוא צריך היה לבאר זאת מיד בפעם הראשונה.

(ב) במדרש נאמר "נתן בהם עפר וקטמיות דברים שהן מעמידין פירות", ואילו רש"י אומר "מעפר המקום". כלומר, אין די בעפר רגיל, או "קטמיות"<sup>19</sup>, אלא יש צורך דוקא ב"עפר" מהמקום שבו צמחה התבואה.

(ג) רש"י אומר בתחלה, שכל ארץ... מעמדת פירותיה, אך לאחר מכן הוא משנה את ניסוחו, ואומר "ומעמיד את התבואה" (ולא "הפירות"). ויותר מכך: במדרש אכן מופיע גם בדברי רבי נחמיה הביטוי "מעמידין פירות".

ד.

כל ארץ מצמיחה גידולים מיוחדים לה

יש לומר, שההסבר לכך הוא, שבהבדלי ניסוח ודיוקים אלו מבהיר רש"י את כוונתו, השונה מכוונת המדרש, כאמור כמה פעמים<sup>20</sup>, שאף במקומות שבהם נראה שרש"י לא חידש פירוש, אלא רק הביא פירוש מדברי חז"ל, הרי כיון שרש"י מפרש את הפסוקים לפי פשוטו של מקרא, לכן חמש למקרא, הרי גם לשון רש"י צריכה להתפרש לפי המשמעות הפשוטה, של המילים שלו, כפי שהן מובנות ל"בן חמש למקרא", למרות שכוונת המדרש במילים אלו היא שונה.

יש המפרשים<sup>12</sup>, שלפי פירוש רש"י, אין רבי נחמיה חולק על "תנא קמא", אלא הוא מוסיף על הדעה הראשונה: כדי להבטיח את שימור התבואה נדרשות שתי הפעולות – וכך סובר רש"י בפירושו.

אך עדיין אין ברור: פירוש רש"י על התורה הוא פשוטו של מקרא, ובמיוחד בענינו, כאשר רש"י אינו אומר על פירוש זה "רבותינו דרשו" וכדומה, ואינו מציין שמקורו של הפירוש בבראשית רבה. מהו אפוא, ההכרח בפשוטו של מקרא שיוסף נקט את שתי הפעולות למנוע את רקבון התבואה?<sup>13</sup>

המפרשים אומרים<sup>14</sup>, ששני הדברים נרמזים בלשון הפסוק: מהמילים "אוכל שדה העיר" .. נתן לומדים, שהוא הביא את האוכל לתוך אותה העיר. ומן הנאמר "שדה" .. נתן בתוכה לומדים את הדיוק, כדלעיל, שהוא הכניס בתבואה גם מעפר השדה עצמו.

אך קשה לקבל פירוש זה בדרך הפשט: הרי בפסוק מופיעה המילה "נתן" פעם אחת בלבד, וזהו ההיפך מפשוטו של מקרא לבאר שהכוונה היא<sup>15</sup> לשתי נתינות שונות במקומות שונים: נתינת התבואה בעיר, ונתינת העפר בתבואה<sup>16</sup>!

לכאורה ניתן לתרץ, שרש"י אינו מתכוון לומר שבמילים "נתן בתוכה" מדובר על נתינה נוספת – נתינת העפר בתבואה, אלא שהמשמעות של "אוכל שדה" היא: יוסף נתן את ה"אוכל" ביחד עם ה"שדה" (עפר השדה) – "בתוכה", בעיר, וממילא מובן שהוא נתן מעפר המקום בתבואה.

אך עדין לא הכל "חלק": מהו ההכרח בפשוטו<sup>17</sup> של מקרא לבאר, שגם ריכוז האוכל בעיר שסביבותיה, היה כדי להעמיד ולשמר את התבואה?<sup>18</sup>

(17) ובפרט אשר בשכל פשוט אין שייכות ביניהם – כדלקמן בהערה 28.

(18) ואף שנתנית האוכל בעיר הסמוכה (דוקא) היא מילתא דפשיטא ולמאי נפק"מ להודיע זה (כנ"ל בתחילת השיחה) – הרי באם נתינה זו היתה כדי להעמיד התבואה, וא"כ הוצרכו לשתי נתינות שונות להעמיד התבואה – דוחק גדול לומר שהפסוק ירמוז שתיהן יחד ב"נתן" א'.

(19) וכפשטות לשון הגמרא (שבת לא, סע"א – הובא ביפ"ת השלם ורד"ל לב"ר שם) "מעבר אדם קב חומטון בכור של תבואה".

(20) ראה לקו"ש ח"כ [המתורגם] ע' 173 הערה \*18. שם ס"ע 219. ועוד.

(12) יפ"ת (השלם) לב"ר שם (הובא גם בנוה"ק שם). באר יצחק לפרש"י כאן. וראה מלאכת הקודש (באור"א קצת).

(13) בבאר יצחק "ולא אמר (רש"י) כן מכח דיוק הכתוב רק מכח הידיעה". וצ"ע לפרש כן בפרש"י עה"ת שענינו פשוט"מ, ככפנים.

(14) משכיל לדוד (ובמלאכת הקודש באור"א קצת) לפרש"י כאן. וראה שאר מפרשים שבהערה 10.

(15) כלשון המשכיל לדוד: ונתן בתוכה דכתיב בקרא אתרווייהו קאי.

(16) ובכלל צ"ע איך אפשר לפרש "נתן בתוכה" על נתינת העפר בתבואה – והרי בפסוק נאמר "אוכל" (ולא "תבואה") וא"כ הול"ל "בתוכה"\*. וראה לקמן בפנים.

(\*) להעיר מלבד האורה ומלאכת הקודש כאן בפי' "נתן בתוכה" (בשדה). ע"ש.

התבואה: "ונותנין בתבואה מעפר המקום"<sup>28</sup>, וזהו החידוש  
 ב"אוכל שדה העיר אשר סביבותיה נתן בתוכה",  
 שהפעולה "נתן בתוכה" היתה נתינה של עפר המקום –  
 "שדה .. אשר סביבותיה", כפי שהוסבר לעיל בסוף סעיף  
 ב'.

ואילו המילים "שכל ארץ וארץ מעמדת פירותיה" אינן  
 מתכוונות למשמעות של "מעמיד .. מלירקב", אלא בפירוש  
 רש"י כאן הן מהוות רק הקדמה<sup>29</sup> להסבר מדוע "עפר  
 המקום" "מעמיד את התבואה מלירקב".

ורש"י אינו צריך לבאר מדוע אכסנו את התבואה בעיר  
 הקרובה, כי<sup>30</sup> הדבר נאמר במפורש בפסוק, לפי פירוש  
 רש"י: "ותעש הארץ, כתרגומו (וכנשו דיירי ארעא)  
 ויקבץ... ויתן אוכל בערים. שלפי זה מובן בפשטות,  
 שדיירי המקום ריכזו את התבואה בסביבותיה, בערים.

מצד שני, אין הכוונה לכך, כפי שנראה מפשטות לשון  
 רבי נחמיה, שעפר בכלל "מעמיד" את הפירות, אלא הדיוק  
 הוא על "עפר המקום" – דוקא מהמקום שבו צמחה  
 התבואה, משום ש"כל ארץ וארץ מעמדת פירותיה" –  
 שלה דוקא.

וכך מובן בפשטות שינוי הניסוח בדברי רש"י: בתחלת  
 פירושו הוא אומר "כל ארץ... פירותיה", ובהמשך הוא  
 אומר "ונותנין בתבואה .. מעמיד את התבואה" – כי  
 בתחלת הפירוש רש"י מתכוון לענין כללי, בקשר לכל סוגי  
 הפירות והגידולים, שכל ארץ – "כל ארץ וארץ"<sup>31</sup> –  
 מצמיחה "פירותיה", ולכן משתמש רש"י בביטוי "פירות",  
 כל סוגי פרי הארץ, לאו דוקא תבואה. ואילו לאחר מכן,  
 כאשר רש"י מפרש ומדבר באופן מיוחד על הענין  
 המסויים שבו עוסק הפסוק כאן – על הנתינה ש"מעמידה  
 .. מלירקב", הוא מפרש את המושג "אוכל" שבפסוק –  
 תבואה<sup>32</sup>.

1 וכך בעניננו: אמנם, לשון רש"י דומה ללשון המדרש,  
 2 אך כוונתו של רש"י היא כמשמעות הפשוטה של דבריו,  
 3 כדלהלן:

4 "שכל ארץ וארץ מעמדת פירותיה" – כוונת רש"י  
 5 במילה "מעמדת" היא לפירושה הפשוט<sup>21</sup>, כלשונו של  
 6 רש"י בפרשה הקודמת<sup>22</sup> "להעמיד ממנו בנים": כל ארץ  
 7 מעמידה, מצמיחה את הפירות המיוחדים לה. כלומר, ארץ  
 8 מסויימת מותאמת לגידול פירות מסויימים, וארץ אחרת –  
 9 לפירות אחרים. כפי שכבר למדנו לפני כן<sup>23</sup>, שמצרים היא  
 10 ארץ אשר "מגדלת פשתן",

11 ויותר מכך: בתוך ארץ אחת ייתכן שיהיו מספר  
 12 ארצות, כגון "בארץ מצרים בארץ גושן"<sup>24</sup> – וכל אחת  
 13 מארצות אלו "מעמדת פירותיה", כפי שכבר אמר רש"י  
 14 לפני כן בפירושו<sup>25</sup>.

15 מדוע חשוב לציין זאת? – ממשיך רש"י ואומר:  
 16 "ונותנין בתבואה מעפר המקום ומעמיד את התבואה  
 17 מלירקב": כיון שכל ארץ מצמיחה גידולים המיוחדים לה,  
 18 מובן, שעפ"י של כל ארץ הוא בעל תכונות מסויימות  
 19 המתאימות<sup>26</sup> לפירות שלה, ומשום כך "עפר המקום"  
 20 (ו)מעמיד את התבואה מלירקב", שהתבואה נשמרת  
 21 מרקבון על ידי ערבוב דוקא של "עפר" מהמקום שבו היא  
 22 צמחה.

23 אך מובן בפשטות, שאם ערבבו בתבואה מעפר המקום  
 24 המונע קלקולה, הרי אין זה משנה באיזו עיר אוכסנה  
 25 התבואה<sup>27</sup>.

ה.

### רש"י: פעולת נתינה אחת

26 לפי הסבר זה מתבטלת השאלה שהוזכרה לעיל,  
 27 בסעיף ב' – היכן כתובות בפסוק שתי פעולות. שהרי, לפי  
 28 רש"י, נקט יוסף רק פעולה אחת כדי למנוע את קלקול

דוקא לפ"ז מובנת אריכות לשון הפסוק, כנ"ל סעיף א (ובהנסמן בהערה  
 10).

(29) וכמודגש ג"כ בזה שהשמיט רש"י תיבת "מפני" שבמדרש שם  
 ("מפני שכל ארץ כו"), וכן תחילת לשון המדרש "נתן מה שבתחום כו"  
 (אלא שבוה אפ"ל שלא הוצרך רש"י לכתוב זה כי מפורש הוא בכתוב).  
 (30) נוסף על הנ"ל בתחילת השיחה.

(31) עפ"ז יומתק (יותר) ג"כ השינוי בלשון רש"י – "כל ארץ וארץ  
 כו" (ואח"כ) מעפר המקום – דלכאורה הו"ל לנקוט בב' המקומות אותה  
 הלשון ("ארץ .. מעפר הארץ" או "כל מקום ומקום .. מעפר המקום").  
 וראה רש"י וישלח שם "קנה".

(32) ראה רש"י לקמן (מא, נה) "שהקריבה תבואתם" (ובפסוקים לפני<sup>2</sup>  
 28 "לחם .. וזחם").

(21) כי אם כוונת רש"י היא "מקיימת" – הו"ל לפרש זה, ובמכש"כ  
 מזה שמפרשי המדרש הוצרכו לפרש זה (ראה בהמצין בהערה 9).

(22) וישב לח, יד. שם, כו. לט, א. ובכ"מ.

(23) פרש"י בראשית ב, יא.

(24) ויגש מזו, כז ובפרש"י שם. ולפני זה – מזו, וא"ו.

(25) וישלח לו, כ.

(26) ראה גם לבוש האורה לפרש"י כאן (אלא שגורס ומפרש בפרש"י  
 באו"א).

(27) להעיר מההרב"ע (מא, לה) שכל ערי מצרים (ומובן ממנו שבפרט  
 עיר מצרים שהיא על שפת הירדן) גרמו רקבון.

(28) והטעם שנקט רש"י פירוש זה דוקא (ולא כדיעה הא' בב"ר שם)  
 – כי בפשטות אין שייכות דעיר שבה התבואה לשלילת רקבון. ועוד –

ו.

## "עפר בתבואה" – לימוד תורה מתוך התבטלות

1 ההוראה הנלמדת מכך בעבודתו הרוחנית של כל אחד  
2 ואחד היא:

3 הפירות, ה"תבואה" של היהודי היא התורה<sup>33</sup> שהוא  
4 לומד. כאשר היהודי צובר תבואה רבה – הרבה תורה  
5 ומצוות – עליו לדעת, שכדי שתורה זו תתקיים בו, הרי  
6 העצה היחידה לכך היא – "ונותנין בתבואה מעפר  
7 המקום": יש להחדיר בלימוד התורה את העפר, את  
8 ההתבטלות בבחינת "ונפשי"<sup>34</sup> כעפר לכל תהיה, ודוקא על  
9 ידי כך יגיעו לידי "פתח"<sup>34</sup> לבי בתורתך.

10 ורש"י מוסיף לכך הוראה חשובה ביותר, שיש צורך  
11 לקחת דוקא "מעפר המקום", מאותו מקום שבו צמחה  
12 התבואה: כלפי אומות העולם, כלפי ה"גויות", אסקופה  
13 הנדרסת<sup>35</sup> לכל דבר, יצר הרע, הרי להיפך – יש לנהוג  
14 כנאמר בתחלת השולחן ערוך: הוי עז כנמר וגיבור כארי.  
15 יהודי עלול לחשוב: אמנם, כדי להיות כלי לתורה,  
16 "פתח לבי בתורתך", יש צורך בהתבטלות, ש"נפשו" תהא  
17 כעפר, ואכן, הוא מקיים זאת, ומחשיב עצמו "כעפר", אך  
18 התבטלותו ותחושת היותו "עפר", היא במקום אחר, ולא  
19 לגבי תורתו:

20 כשהדברים אמורים לגבי "תורתו", הרי הוא דורש את  
21 כבוד התורה לעצמו. בהיכנסו לאירוע כלשהו הוא דורש  
22 שיקומו לכבודו, בעת קריאת התורה הוא תובע את העליה  
23 החשובה ביותר וכדומה.

24 ואת כל ענין ההתבטלות וה"עפר" אין הוא מקיים  
25 "מעפר המקום (של התורה)", אלא במקום אחר: התורה  
26 מצווה "ואהבת לרעך כמוך"<sup>36</sup>, מצות עשה מוטלת על כל  
27 חכם וחכם מישראל ללמד את כל התלמידים, אף את אלו  
28 שאינם יוצאי יריכו<sup>37</sup>. התורה תובעת: חייב אתה להרביץ  
29 תורה בכל נשמתך, בכל גופך ובכל ממונך. אך בענין זה  
30 טוען אותו יהודי "ונפשי כעפר": מה אני ומי אני, אינני  
31 די חזק ברוחניות כדי לצאת ולעסוק בהרבצת התורה, הרי

כאן הוא מחשיב עצמו "כעפר", והסביבה החיצונית  
עלולה להשפיע עליו לרעה, ולפיכך הוא מוכרח להסתגר  
בארבע אמותיו המצומצמות ביותר, ואפילו טפח מחוץ  
לכך, אפילו לגבי משפחתו, היהודים שבשכנותו ובעירו  
וכדומה – אין הוא יכול להתקרב אליהם.

ועל כך נלמדת ההוראה מפירוש רש"י שה"עפר" צריך  
להיות מאותו "מקום" וענין עצמו, שאותו רוצה לשמור  
ולקיים – אין להסתפק בהתבטלות בנושאים אחרים, אלא  
יהודי צריך להחשיב את עצמו "כעפר" דוקא בענין לימוד  
התורה עצמו.

ז.

## ההתבטלות – בלימוד התורה עצמו

42 התורה היא חכמתו של הקדוש ברוך הוא, הנעלה  
43 לחלוטין מחכמתו של הנברא. ולכן<sup>38</sup>, כדי שתורתו של  
44 הקדוש ברוך הוא תוכל להיקלט כראוי אצל הנברא, יש  
45 הכרח ב"ברכו בתורה תחלה"<sup>39</sup>. בעת לימוד התורה יש  
46 לוודא תחלה שיודעים כראוי על נותן התורה, שהתורה  
47 תעורר אצלו את יראת ה' נותן התורה, ואת אהבתו, יותר  
48 מאשר לפני לימודו.

49 ויותר מכך כיון שהתורה היא חכמתו של הקדוש  
50 ברוך הוא מובן, שכדי שיהודי יוכל לשמור ולקיים בתוכו  
51 את תורתו של הקדוש ברוך הוא, אין די בהרגשה של  
52 "ונפשי כעפר לכל תהיה" שלפני הלימוד ובעת הלימוד,  
53 אלא צריך לנהוג באופן של "ונותנין בתבואה מעפר  
54 המקום": גם בתורה שכבר נלמדה ו"נאגרה" יש צורך  
55 בהתבטלות – תמיד צריך לזכור שה' "נתן לנו את תורתו",  
56 ושי"נותן התורה" הוא בלשון הווה. כאשר לומדים מילה  
57 בתורה, ו"אפילו אות אחת", הרי הקדוש ברוך הוא קורא  
58 ושונה כנגדו<sup>40</sup>, והתורה דורשת מהיהודי<sup>41</sup> להיות שרוי  
59 בעת הלימוד עצמו "באימה וביראה וברתת ובזיעה", וכיצד  
60 ייתכן אפוא, שאדם ילמד על מנת לקנטר, או על מנת  
61 להתכבד בקלון חברו<sup>42</sup>, או אפילו להתכבד סתם.

ואף הגדול בתורה באמת, זוכר בודאי בזכרון נפ'י

(38) ראה בארזונה בכ"ז – לקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 353 ואילך.

וש"נ.

(39) נדרים פא, א. ב"מ פה, רע"ב. וראה ב"ח לטאו"ח סמ"ז (ד"ה ומ"ש דאמר) עיי"ש היטב.

(40) תדא"ר רפ"ח. יל"ש איכה רמז תתרלד.

(41) ברכות כב, א.

(42) ראה ברכות כח, ב: בכניסתו מהו אומר כו' ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי.. ולא יכשלו חברי בדבר הלכה ואשמח בהם.

(33) ראה סנהדרין מב, א ובתוד"ה ורב תבואות שם.

(34) נוסח אלקי נצור (ברכות יז, א) בסיום שמו"ע. וראה גם שבת שם: אי יראת ה' כו' משל כו' עירבת לי בהן קב חומטון כו'.

(35) ל' הש"ס – עירובין צח, א (ע"י "רגל הרבים כו' איכא ביוזין" – רש"י שם).

(36) ראה תניא פל"ב. וראה קנט' אהבת ישראל (ברוקלין, תשל"ו.

ועוד).

(37) הל' ת"ת לאדה"ז פ"א ס"ח.

11 "יוסף" 46 ברוחניות, החובה לפרנס את כל העולם כולו,  
12 ואפילו "חוצה", במזון רוחני.  
ועל כך לומד רש"י, שלא זו בלבד שצריך לדאוג  
14 ליהודי במזון רוחני, אלא יותר מכך – יש לאגור מזון רב  
15 כדי שיוכלו לסייע לכל יהודי שיזדקק לכך בעתיד, ועוד  
16 יותר:

17 יש לחפש פתרונות ודרכים כדי לוודא שהמזון הרוחני  
18 שמכינים ונותנים לזולת יהיה דבר של קיימא – "מעמיד  
19 את התבואה מלירקב". שההשפעה על הזולת תישאר  
20 לתמיד אצל המקבל, ותשפיע עליו במשך כל ימי חייו,  
21 פעולה נמשכת אף בבניו וכו' – תורה כפי שהיא עם ברכה  
22 תחלה, כשזוכרים את "נותן התורה", בלשון הווה.  
(משיחת ש"פ מקץ תשמ"ג)

(45) פרשתנו מא, נז.

(46) תהלים פ, ב וברש"י ומצוד"ד שם. וראה לקמן ע' 290 ואילך.

(43) איוב יא, ט.

(44) משלי ח, ל. וראה תניא קו"א ד"ה דוד זמירות (קסא, א).

## ח.

### יש לדאוג "להעמיד" את ההשפעה הרוחנית

7 הוראה כללית נוספת נלמדת מפירושו רש"י בכלל:  
8 העובדה שיוסף כלכל את כל הארץ 45 בשנות הרעב  
9 באה ללמדנו, שכאשר יש מצב של רעב ברוחניות, בורות  
10 וכדומה, חלה על כל יהודי, אשר כל יהודי מכונה

## המשך ביאור למס' זנחים ליום שני עמ א

11 מקשה הגמרא: ומה ראית לרבות את חטאות הפנימיות שאינן  
12 נאכלות, מהריבוי 'תורת'. ולמעט את חטאת העוף מהמיעוט  
13 זאת. ולא להיפך. הלא שניהן אינן כתובות בפרשה בדין כיבוס  
14 דם החטאת. מתרצת הגמרא: מִסְתַּבְּרָא דְחַטָּאת (בְּהִמָּה) פְּנִימִיּוֹת  
15 הָיוּ לֵיהּ לְרַבּוּי שִׁיחִיה דְּמָה טַעוֹן כִּיבוֹס, מֵאֲשֶׁר לְרִבּוֹת אֶת דָּם  
16 חטאת העוף, משום שחטאת הפנימית דומה במעשה הקרבתה  
17 לחטאת החיצונה הכתובה בפרשה, שֶׁכֵּן חטאת פנימית באה  
18 מִבְּהֵמָה כחטאת החיצונה, וכן שְׁחִיטָת הפנימית נעשית בַּצִּיּוֹן  
19 המזבח כחטאת החיצונה, וכן כְּגָלִית דְּמָה מִצּוּאר הַבְּהֵמָה הוא על  
20 ידי כְּלִי שֶׁרֶת, כְּדִין חטאת חיצונה,

1 דָּמָם טַעוֹן כִּיבוֹס, כִּיּוֹן שֶׁעֲלִיהֶם לֹא דִיבַר הַכְּתוּב. מתרצת הגמרא:  
2 רַבִּי רִחֲמֵינָא – רִיבָה ד' בַּכְּתוּב 'תוֹרָת' וּמִרְבּוּי זֶה לַמִּדִּים שְׁדִין כִּיבוֹס  
3 דָּם הַחֲטָאִת שׁוּה הוּא בְּכָל הַחֲטָאוֹת, אִף בְּאֵלוֹ שְׁאִין הַכְּתוּב מְדַבֵּר  
4 בָּהֶם, וּמִשּׁוֹם כִּךְ אִף הַחֲטָאוֹת הַפְּנִימִיּוֹת בְּכָלל הַחִיּוֹב.  
5 מִלְּשַׁת הַגְּמָרָא: אִי יָקִי – אִם כִּךְ שֶׁמֶרְבִּים מ'תוֹרָת' שְׁדִין כִּיבוֹס דָּם  
6 הַחֲטָאִת כּוֹלֵל אִף חֲטָאוֹת שֶׁלֹּא נִאֲמְרוּ בַּפְּרָשָׁה, אֲפִילוּ חֲטָאֵת הָעוֹף  
7 נִמְי' תִּתְרַבֵּה מ'תוֹרָת' שְׁדָמָה טַעוֹן כִּיבוֹס, עַל אִף שֶׁמִּשְׁמַע מ'זֹאת'  
8 לַמַּעַט שְׁאִין הַכְּתוּב עוֹסֵק בָּהּ. מתרצת הגמרא: מִיַּעַם רִחֲמֵינָא  
9 בְּתִיבַת 'זֹאת' הֵאֱמָרוּ בַּפְּרָשָׁה שִׁישׁ חֲטָאֵת שְׁאִין דְּמָה טַעוֹן כִּיבוֹס,  
10 וּמִשּׁוֹם כִּךְ מִמַּעֲטִים אֶת חֲטָאֵת הָעוֹף שְׁאִין דְּמָה טַעוֹן כִּיבוֹס.

## המשך ביאור למס' זנחים ליום שבת קודש עמ א

14 מִין, לִכְךָ מִין אֶחָד מִבְּטֵל אֶת שְׁאִינוֹ מִיָּנּוּ. אֲכָל קִדְשֵׁי קִדְשִׁים  
15 וְקִדְשֵׁי קָלִים שֶׁשְׁנֵיהֶם מִין אֶחָד הֵם, כִּי שְׁנֵיהֶם קִדְשִׁים, אִימָא לֹא  
16 – הֵייתִי אוֹמֵר שְׁאִף אִם לֹא נִתְּנוּ הַחֲמוּרִים טַעַם בְּקָלִים, יִהְיֶה דִּינָם  
17 קִדְשֵׁי קִדְשִׁים. וְאִי תָנָא קִדְשֵׁי קִדְשִׁים וְקִדְשִׁים קָלִים, הָיוּ אִמְיָנָא  
18 – הֵייתִי אוֹמֵר, שֶׁקִּדְשֵׁי הוּא דְּאִלְמִי לְבַטּוּלִי קִדְשִׁים – רַק  
19 כִּשְׁבִּישֵׁל קִדְשִׁים עִם קִדְשִׁים אֲחֵרִים, יֵשׁ בְּכָח הַקִּדְשִׁים קָלִים  
20 לְבַטֵּל אֶת דִּינֵי הַקִּדְשֵׁי קִדְשִׁים, אֲכָל אִם בִּישַׁל חוּלִין וְקִדְשִׁים, אִימָא  
21 לֹא – הֵייתִי אוֹמֵר שְׁאִין בְּכָח הַחוּלִין לְבַטֵּל אֶת דִּין הַקִּדְשִׁים, וְאִף  
22 אִם לֹא יִהְיֶה בָּהֶם נוֹתֵן טַעַם, יִהְיֶה דִין הַחוּלִין כְּדִין הַקִּדְשִׁים  
23 שֶׁהִתְבַּשְׁלוּ עִמּוֹ. צִירִיבָא.  
24 שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: רִקִּיק (שְׁהִנִּיעַ) [שְׁנַנֵּעַ] בְּרִקִּיק בּו'. הַגְּמָרָא מְבָאֵר  
25 מִזֶּה הַמִּקְוֶה לְדִין זֶה: תָּנּוּ רַבִּנָּן, נִאֲמַר בַּפְּסוּק (ויקרא ו ב), 'כֹּל אֲשֶׁר יִנַּעַ  
26 בַּבִּשְׂרָה יִקְדַּשׁ, יִבּוֹל אֲפִילוּ שְׁלֹא בָלַע, תִּלְמִיד לּוֹמֵר 'בְּבִשְׂרָה',

1 כְּשִׁיתָת רַבִּי שִׁמְעוֹן לַעִיל (צוה), דְּאָמַר, שֶׁקִּדְשִׁים קָלִים אִין מַעֲוִינִין  
2 מִרִּיקָה וְשִׁמְיָה.  
3 הַגְּמָרָא מְבִיאָה רֵאזִיה לְתִירּוּצוֹ שֶׁל רַבָּא. שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: בְּשִׁלְמָא  
4 לְרַבָּא הָיִינוּ דְקָתְנִי – לִכְךָ הִתְנַא שְׁנָה דִּין זֶה בִּשְׁנֵי אוֹפְנִים, וְאִמְרוּ  
5 'בִּישַׁל בּו קִדְשִׁים וְחוּלִין, או קִדְשֵׁי קִדְשִׁים וְקִדְשִׁים קָלִים, כִּי בֹא  
6 לְלַמְדָנוּ שֶׁהִלְכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן שֶׁקִּדְשִׁים קָלִים אֵינֶם טַעוֹנִים מְרִיקָה  
7 וְשִׁמְיָה. אֲלֵא לְאִבִּי יִקְשָׁה, תִּרְתִּי לָמָּה לִי – מִדּוּעַ הוֹצֵרֶךְ הִתְנַא  
8 לְשְׁנוֹת הִלְכָה אֶחָת בִּשְׁנֵי אוֹפְנִים, וְהִלָּא לְאַחַר שְׁנִינוּ שְׁאֵם  
9 הַחֲמוּר לֹא נִתֵּן טַעַם בְּקָל, בְּטֵל בּו, נָדַע שֶׁכֵּן הוּא גַם בְּאוֹפֵן הַשְּׁנִי.  
10 מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא: צִירִיבָא, דְּאִי תָנָא – שְׁאִילוֹ הִיָּה הִתְנַא שׁוֹנָה רַק  
11 קִדְשִׁים וְחוּלִין, הָיוּ אִמְיָנָא חוּלִין הוּא דְמַכְמָלִי קִדְשִׁים – שֶׁרַק  
12 כִּשְׁבִּישֵׁל חוּלִין עִם קִדְשִׁים וְלֹא הִיָּה בְּקִדְשִׁים לִיתֵּן טַעַם בַּחוּלִין,  
13 הַקִּדְשִׁים מִתְבַּטְּלִים בַּחוּלִין, וּמִשּׁוֹם דְּלֹא מִיָּנִיחוּ – שְׁאִינֶם מֵאוֹתוֹ

## לקוטי שיחות

### חנוכה

#### כרך כה

מתורגם ללשון הקודש

- 14 ולכן התפרסם הנס בכל ישראל – "שכל ישראל  
15 ראו הנרות דולקים ח' ימים"<sup>3</sup>, שהרי אילו דלקה  
16 המנורה בהיכל, היו רק הכהנים יכולים לראות את הנס.  
17 אך, לכאורה, תירוצ זה צריך עיון:  
18 (א) מפשטות הלשון "באו .. ופנו .. וטהרו ..  
19 והדליקו"<sup>5</sup> מובן, שהפעולה "והדליקו" היתה לאחור  
20 ש"פנו את היכלך וטהרו את מקדשך". כך מובן גם מן  
21 הנאמר במספר מקומות<sup>6</sup>, שהשם "חנוכה" נקבע על  
22 שם חנוכה המזבח והמקדש, אשר היוונים חללו.  
23 ויוצא, שבכ"ה בכסלו<sup>7</sup> – וכן הדלקת הנרות שהחלה  
24 בכ"ה בכסלו – כבר היה לאחור ש"פנו .. וטהרו".  
25 (ב) בפשטות הכניסו היוונים את ה"גילולים" לכל  
26 חלקי בית המקדש, כולל העזרה<sup>8</sup>, ולא רק להיכל, כפי  
27 שמוכן מן הנאמר ב"ועל הנסים" – "וטהרו את  
28 מקדשך" – טהרו את כל בית המקדש בכללותו<sup>9</sup>. ומדוע

א.

#### והדליקו נרות בחצרות קדשך

- 1 בנוסח "ועל הנסים" הנאמר בחנוכה, נאמר: "ואחר  
2 כך באו בניך לדביר ביתך ופנו את היכלך וטהרו את  
3 מקדשך והדליקו נרות בחצרות קדשך".  
4 וידועה השאלה על כך: מהי הכוונה במילים  
5 "והדליקו נרות בחצרות קדשך", והרי המנורה אינה  
6 נמצאת בחצר המקדש, אלא בפנים, בהיכל?  
7 בעל "חתם סופר"<sup>1</sup> מתיר זאת לפי פסק הרמב"ם<sup>2</sup>  
8 ש"הדלקת הנרות כשרה בזרים, לפיכך אם היטיב הכהן  
9 את הנרות והוציאן לחוץ, מותר לזר להדליקן". וכיון  
10 שהיוונים טמאו את ההיכל, "היה<sup>3</sup> ההיכל מלא  
11 גלולים", ולכן "עד<sup>3</sup> שפנו את היכלך וטהרו את  
12 מקדשך .. לא הדליקו נרות בפנים אלא בחצרות קדשך  
13 בעזרה"<sup>4</sup>

אבל להעיר דלפמ"ש הרמב"ם (הל' חנוכה פ"ג ה"ב) שנצחון  
המלחמה הי' בכ"ה בכסלו (וראה הנסמן בלקו"ש ח"י ע' 143. ח"כ ע'  
446. ועוד), צ"ע אם אפשר לומר שהספיקו לפנות ולטהר כו' בו ביום  
קודם הדלקת המנורה. ואפילו לדעת המאירי שבת שם נוכ"ה במאמרי  
אדה"ז – תקס"ג (ע' נז). שערי אורה ד"ה בכ"ה בכסלו פנ"ג. סהמ"צ  
להצ"צ ריש מצות נ"ח (עא, א). ועוד. וכן מוכח בלקו"ש צו טז, א (ותו"א  
ס"פ וישב) – דנצחון המלחמה הי' בנ"ד בכסלו, צ"ע ג"כ אם אפ"ל כן.  
8) וכן מפורש בשבלי הלקט שם: טמאו את ההיכל והעזרות. וראה  
גם מגילת אנטיוכס שם: וטהרו את העזרה. ועוד.  
9) וכן "לדביר" "היכלך" – הכוונה לכל ביהמ"ק – אלא ששני  
הלשון ליופי המליצה.  
– ויתרה מזה נ"ל דכולל גם העזרה "בחצרות קדשך": וע"ד לשון  
הרמב"ם והכל נקרא מקדש (הל' ביהמ"ב פ"א סוף ה"ה), שלכל אלה  
"באו ופינו וטהרו" (משא"כ "והדליקו" – דפשיטא שלא הדליקו  
בקה"ק).

(1) בדרשות שלו (קלוזש תרפ"ט. ירושלים, תשכ"א) סז, א.

(2) הל' ביאת מקדש פ"ט ה"ז.

(3) ל' החת"ס שם.

(4) ראה רמב"ם הל' בית הבחירה פ"א ה"ה. ועוד.

(5) וכן פשטות הלשון במגילת אנטיוכס (נדפסה בכמה סידורים. ועיין  
בהנסמן באנציקלופדיא תלמודית ע' חנוכה ע' שסא הערה 818 ובמבוא  
אלי' להרב קאפח (ירושלים תשמ"א)) קרוב לסופה: אחר כן באו בני  
חשמוני לבית המקדש .. וטהרו את העזרה .. ויבקשו שמן כו'.

(6) מרדכי ואור זרוע (הל' חנוכה סכ"א) – הובאו בדרכי משה  
לטאו"ח ר"ס עתר. שבלי הלקט (ענין ר"ח) סי' קעד. ועוד (ראה הנסמן  
באנציקלופדיא תלמודית שם ע' רמב. לקו"ש ח"י ע' 279 בהערה. ח"כ  
ע' 633 בהערה).

(7) שאז כבר התחיל חינוך המזבח והמקדש\*, ע"ד חנוכה המזבח  
דמשכן וחנוכה הבית דשלמה (ראה מגילת תענית פ"ט. פסיקתא רבתי  
פ"ו בתחלתו. ועוד. וראה לקו"ש שם). וכן מפורש ביוסיפון פ"כ (וכן בס'  
חשמונאים\*\* א ד, נב ואילך). וראה ח"י חת"ס לשבת כא, ב ד"ה ולדידי.

(\*) וצע"ק במגילת תענית שם: ובנו כו' והיו מתעסקין בו שמונה ימים. דמשמע לכאורה שהחינוך התחיל רק לאחריו הח' ימים (וכ"כ בודע יעקב לשבת שם (שחובא  
בחת"ס שם). וכן משמע באור זרוע שם). ואולי הכוונה ב"מתעסקין בו" – בהחינוך.

(\*\*) הוזכר בס' בה"ג הל' סופרים. וראה לקו"ש (המתורגם) חט"ו ע' 396 הערה 17 וע"ד ספר זה.

23 את כל ירושלים, וזאת משום השמחה הגדולה של  
24 שמחת בית השואבה.

25 והמילים "והדליקו נרות בחצרות קדשך" אינן  
26 המשך המשפט הקודם – "ופנו .. וטהרו" – אלא הן  
27 קשורות להמשך – "להודות ולהלל לשמך הגדול",  
28 ש"הדליקו נרות... (וגם) קבעו שמונת ימי חנוכה אלו  
29 (כדי) להודות ולהלל...".

30 לפי זה מובן מדוע נאמר "בחצרות קדשך" בלשון  
31 רבים – כי לא הדליקו נרות אלו רק בחצר המקדש,  
32 בעזרה, אלא גם<sup>16</sup> בעזרת הנשים ובסביבות המקדש<sup>17</sup>  
33 בכלל<sup>18</sup>.

34 אך עדיין אין מובן: לפי זה יוצא, שבנוסח של  
35 "ועל הנסים" אין מוזכר כלל, ואף לא ברמז<sup>19</sup>, נס  
36 השמן של הנרות! מוזכר רק נס הנצחון במלחמה –  
37 "מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים... עשית  
38 תשועה גדולה...".

39 והתמיהה אף עצומה יותר. במסכת שבת נאמר  
40 בגמרא<sup>20</sup>: "מאי חנוכה" – וכפירוש רש"י: "על איזה  
41 נס קבעוה?" – "שכשנכנסו יוונים להיכל טמאו כל  
42 השמנים... ולא מצאו אלא פך אחד... נעשה בו נס  
43 והדליקו ממנו שמונה ימים, לשנה אחרת קבעום  
44 ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה".

45 יוצא מכך, שקבעו הלל והודאה – "על הנסים"

1 נאמר שהעזרה טוהרה לפני ההיכל בשמונה ימים  
2 שלמים, ואשר משום כך היו יכולים להדליק את  
3 המנורה בעזרה אך לא בפנים<sup>10</sup>?

4 ואין לומר שעשו זאת רק כדי לפרסם את הנס,  
5 כהמשך דברי ה"חתם סופר" שהובאו לעיל – שהרי  
6 כשהדליקו את המנורה, לפחות בפעם הראשונה, לא  
7 ידעו שיתרחש נס.

8 (ג) הסבר זה מתרץ רק מדוע נאמר "בחצרות" ולא  
9 בהיכל. אך עדיין אין מובן<sup>11</sup>: מדוע נאמר "בחצרות"  
10 בלשון רבים, ולא "בחצר קדשך" – בעזרה? ובמיוחד  
11 כשכל הנאמר לפני כן הוא בלשון יחיד – "לדביר ביתך  
12 .. היכלך .. מקדשך", ורק כאן משנים ללשון רבים –  
13 בחצרות<sup>11</sup>.

## ב.

### נרות של הלל והודאה

14 ולכאורה נראה לומר, שבמילים "והדליקו נרות  
15 בחצרות קדשך" אין הכוונה לנרות המנורה שבמקדש,  
16 אלא לנרות אחרים<sup>12</sup> שהדליקו בהלל ושבת לקדוש-  
17 ברוך-הוא.

18 כפי שאנו מוצאים<sup>13</sup> שאחת הדרכים לבטא הלל  
19 לה' היא על ידי נרות. כנאמר<sup>14</sup> "באורים כבוד ה'", כפי  
20 שמובא בהלכה לגבי נרות בית הכנסת<sup>15</sup>, וכפי  
21 שמוצאים במקדש בשמחת בית השואבה, שנהגו  
22 להדליק "מנורות של זהב"<sup>16</sup> בעזרת נשים, אשר האירו

גם לנצחון המלחמה (וכנוסח ד"הנרות הללו"). ע"ש.

(14) ישע"י כד, טו ובתרגום (ופרש"י).

(15) טור (ושו"ע) ושו"ע אדה"ו או"ח סתר"י ס"ד. וראה גם ברכות  
נג, א. פסחים נג, ב (הובא בטושו"ע ודאדה"ז שם ס"ג).

(16) סוכה נא, סע"א (במשנה).

(16\*) ולהעיר מאבודרהם (שם) ד"והדליקו נרות כו' ע"ש (יחזקאל  
כד, י) הרבה העצים הדלק האש" (ומשמע שהוא ע"ש ריבוי הנרות)  
(17) ואין להקשות הרי "טמאו כל השמנים כו' ואין הדליקו הנרות  
בחצרות קדשך" – כי רק במנורה שבהיכל צ"ל שמן טהור ("טמאו כל  
השמנים שבהיכל"); ועוד נרות אלו אי"צ התנאים ד"שמן זית וך" ואפשר  
להדליק באיזה שמן שהוא (ואפילו לא בשמן).

(18) ועפ"מ"ש באבודרהם שם: "בחצרות קדשך ע"ש (ישע"י סב, ט)  
בחצרות קדשך" – הרי קאי על העיר ירושלים (ראה מפרשים לישע"י שם),  
כנ"ל הערה 11\*.

(19) משא"כ באם "והדליקו כו'" קאי על נרות המנורה, אף שאין  
מפרטים הנס, מ"מ מזכירים כללות המאורע עכ"פ.  
(20) כא, ב.

(10) ואולי י"ל עפ"מ"ש בלבדש (או"ח ר"ס עתר) שהיוונים הכניסו  
ע"ז להיכל ותקורבת ע"ז מטמא באהל (ובמגילת אנטיוכס שם: ויטהרו  
את העזרה מן ההרזים ומן הטומאות) – ד(רק) ההיכל נטמא באהל,  
ולא העזרה (להדעות שלא הי' מקורה – ראה מפרשים למדות רפ"ב.  
ובהנשמך באנציקלופדי' תלמודית ע' הר הבית ע' תקפד).

(11) וקושיא זו היא גם על תי' הורע יעקב שם, דמאחר שכולם  
טמאי מתים היו לא הורשה להם ליכנס בהיכל להדליק מאחר שיוכלו  
לעמוד בעזרה ולהדליק בהיכל ע"י קינסא כו' (ע"ש). – נוסף ע"ז  
שפשוט הלשון "והדליקו נרות בחצרות קדשך" משמעו שהנרות היו  
"בחצרות קדשך" (ולא רק מעשה ההדלקה). ועוד.

(11\*) וראה אבודרהם (סדר תפלות חנוכה) "בחצרות קדשך ע"ש  
(ישע"י סב, ט) בחצרות קדשך" ושם מדובר ע"ד העיר ירושלים דוקא\*,  
שהרי אין העזרה מקום משהתירוש מע"ש. וראה לקמן הערה 18.

(12) אבל באה"ת דברים (כרך ו) ע' בשלח משמע קצת שקאי על  
נרות המקדש.

(13) ראה סנהדרין לב, ב בתוד"ה קול בסופו. פרש"י ירמ' כה, י.  
ובתרגום שם: דמשבחין בניהור בוצין. – וראה לקו"ש [המתורגם] חט"ו  
(ע' 394 ואילך) שמתעם זה, מצות נ"ח היא זכר לא רק לנס השמן כ"א

(\*) ולכא"ר דוחק לומר שכונת האבודרהם (וכן בהחובא לקמן הערה 16\*) היא רק להביא מקור (בקרא) להביטוי "חצרות קדשך" – מבלי כל קשר תוכני לענין חנוכה

בלבד שהיה נצחון –  
ואין מובן: אמנם, העיקר בחנוכה היא ההצלה  
הרוחנית, אך היתה גם הצלה גופנית, ובאופן נסי  
לחלוטין<sup>31</sup>. יותר מכך: ההצלה הרוחנית נגרמה רק  
באמצעות ולאחר ההצלה הגשמית –  
ולפחות כענין טפל היתה הגמרא צריכה להזכיר גם  
את נס נצחון המלחמה?

#### ד.

#### המטרה – "להשכיחם תורתך"

יש לומר, שהסבר לכך הוא:  
כבר דובר פעמים רבות<sup>32</sup> על מלחמת היוונים, שלא  
היתה זו סתם מלחמה רוחנית כנגד דת ישראל, אלא  
הדיוק בכך היה – "להשכיחם תורתך (תורה שלך)  
ולהעבירם מחוקי רצונך":  
ליוונים לא היה איכפת שישראל ילמדו תורה, מטרת  
גזירתם היתה "להשכיחם תורתך" – להשכיח שהתורה  
היא התורה שלך, תורת ה' הנעלית משכל האדם. וכן –  
"להעבירם מחוקי רצונך", שישראל לא יקיימו את  
החוקים – המצוות הנעלות מן השכל, וקיומן נעשה רק  
מתוך קבלת עול – כי זהו רצונך, רצונו של הקדוש  
ברוך-הוא.  
מלחמת היוונים היתה נגד העובדה שאצל בני  
ישראל, האלקות נעלית לחלוטין ממגבלות הבריאה,  
ואינה יכולה להתפס בשכל אנושי.

#### ה.

#### "אור" – רוחנית

זהו אחד ההסברים לכך שנס חנוכה, הקשור  
להצלה רוחנית, היה כרוך דוקא בנרות המנורה –

1 בהודאה<sup>21</sup> – בעיקר על נס השמן<sup>22</sup>. וכיצד ייתכן  
2 שבנוסח של "ועל הנסים" לא יוזכר כלל נס השמן?!

#### ג.

#### העיקר – הצלה רוחנית

3 כדי להבין זאת יש להקדים ולבאר את השאלה  
4 המפורסמת<sup>23</sup> על דברי הגמרא שהובאו לעיל: הרי  
5 "עיקר הנס היה בנצחון המלחמה רבים ביד מעטים  
6 גבורים ביד חלשים..."<sup>24</sup>, ומדוע לא קבעו את ימי  
7 החנוכה על נס נצחון המלחמה וישועת ישראל מידי  
8 היוונים, אלא על נס פך השמן? לכאורה, "איך עשו מן  
9 הטפל עיקר"?

10 נאמר על כך ההסבר<sup>24</sup>, שבימי החנוכה לא היתה  
11 עיקר הגזירה על גופם של היהודים, אלא על דת  
12 ישראל<sup>25</sup> – "בטלו דתם"<sup>26</sup>, "להשכיחם תורתך  
13 ולהעבירם מחוקי רצונך", כדברי חז"ל<sup>27</sup> "כתבו על קרן  
14 השור שאין לכם חלק באלקי ישראל", והמלחמות  
15 הגשמיות היו<sup>28</sup> תוצאה על הגזירות על דת ישראל<sup>29</sup>.  
16 ולכן קבעו שהעיקר איננו נס הנצחון במלחמה,  
17 הצלת הגוף, אלא נס השמן – הקשור לקיום מצוה  
18 בבית המקדש, ובנרות המקדש, הרומזים על ענין  
19 התורה והמצוות בכלל, כנאמר<sup>30</sup> "כי נר מצוה ותורה  
20 אור" – כביטוי להצלה הרוחנית.

21 אך דרוש הסבר: כאשר מסבירה הגמרא "מאי  
22 חנוכה" – "על איזה נס קבעוה" – מסופר רק על נס  
23 השמן, ואין מוזכר כלל נס הנצחון במלחמה

24 – הגמרא מציינת רק (1) כהקדמה וקביעת התקופה  
25 "וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום בדקו ולא  
26 מצאו..." (2) ונס נצחון המלחמה – "גבורים ביד  
27 חלשים ורבים ביד מעטים..." אינו מוזכר כלל, אלא זו

(21) רש"י שבת שם. וראה הערה הבאה.

(22) כפשוטו ל' הש"ס (ופרש"י) שם. ודלא כמ"ש בחדא"ג מהרש"א  
שם ד"מאי חנוכה .. מאיזה נס קבעו אותו להדליק בו נרות" (שהרי  
הדלקת הנרות לא נזכרה כלל בברייתא שם). וראה לקמן הערה 52.  
(23) שערי אורה ד"ה בכ"ה בכסלו שם (וראה שם בריש המאמר).  
וראה גם מאמרי אדה"ז – תקס"ג שם. סהמ"צ להצ"צ שם. ועוד. וראה  
פר"ח אר"ח סעת"ר (ד"ה עוד תי' בבי"י): "שאין סברא .. (ש)עיקר יום  
הנצחון שנצחו מאויביהם .. שלא יקבעוהו לדורות". וראה לקו"ש ח"י ע'  
143 ואילך (בביאור שיטת הרמב"ם).

(24) שערי אורה שם פמ"א"ב. פנ"ג. מאמרי אדה"ז שם. סהמ"צ  
להצ"צ שם (עא, א. שם, סע"ב ואילך). ועייג"כ תו"א וישב ד"ה בכ"ה  
בכסלו (כט, א. ל. א). מקץ ד"ה ענין חנוכה (לב, ב ואילך). מאמרי אדה"ז  
– אתהלך לאזנא (ע' סג ואילך). ועוד. וראה ג"כ נר מצוה להמהר"ל  
(כב, א ואילך).

(25) ראה ג"כ לבוש, ב"ח וט"ז – או"ח שם, בטעם שלא קבעו חנוכה  
לימי משה ושמוחה כפורים.  
(26) ל' הרמב"ם ריש הל' חנוכה.  
(27) בי"ר פ"ב, ד. ושי"ג.  
(28) ראה רד"ה כי עמך תרל"ב (קה"ת, תשכ"ה) ובהערות שם.  
ולהעיר מלקו"ש ח"י ע' 144 הערה 18.  
(29) ראה גם ל' הרמב"ם שם. מגילת אנטיוכס בארוכה.  
(30) משלי ו, כג.  
(31) בהשלמה לשו"ע אדה"ז (להרר"ג מדובראוונא) סעת"ר ס"ג  
שההצלה "לא הי' ע"ד נס גלוי". אבל בפשטות כוונתו רק בערך להנס  
דפך השמן, שהרי מפורש "מסרת גבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים".  
וראה לקו"ש [המתורגם] חט"ו ע' 397 ואילך.  
(32) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 69. חט"ו [המתורגם] 357. ועוד.

אודות נרות המנורה – "עדות היא לבאי עולם 24  
שהשכינה שורה בישראל", משום הנס שהיה בנר 25  
המערבי – "ממנה היה מדליק ובה היה מסיים". 26  
ולכאורה אין מובן<sup>44</sup>: מדוע שונה הנס של הנר 27  
המערבי משאר "עשרה נסים (אשר) נעשו לאבותינו 28  
בבית המקדש"<sup>45</sup>, שדוקא נס זה הוא עדות "שהשכינה 29  
שורה בישראל"? ולכאורה, להיפך: המנורה מצויה 30  
בהיכל, במקום שלא כל אחד יכול להיכנס אליו, ואילו 31  
חלק מעשרת הנסים התרחשו בעזרה<sup>46</sup>, כך שהם היו 32  
יותר "ידועים לכל"<sup>47</sup>. 33

ולפי האמור לעיל מובן הדבר, כי אור, ואף אור 34  
גשמי, הוא כלי מתאים יותר לאור השכינה. ולכן, 35  
כאשר אור השכינה, הנעלה מן העולם, מתקשר לאור 36  
גשמי, יש לכך השפעה עצומה בהארת העולם באור 37  
השכינה, ולכן דוקא נס זה, שהתרחש באור המנורה, 38  
השפיע על "באי עולם" להכיר "שהשכינה שורה 39  
בישראל". 40

ובכך מובן גם מדוע היתה ההצלה הרוחנית של 41  
חנוכה קשורה לנס פך השמן של המנורה: לא היה זה 42  
נס שולי, אלא בו התבטא כל הנצחון של ימי החנוכה: 43  
ההכרה ב"תורתך" וב"חוקי רצונך" – כאמור לעיל, 44  
שאצל ישראל מאיר האור האלקי שמעל לשכל האנושי 45  
ומעל למגבלות הבריאה – התבטא בגלוי (א) בנס, 46  
שעצם הנס הוא מעל למגבלות הטבע, (ב) בקשר לאור 47  
המנורה, שזהו הכלי לאור האלקי שמעל לבריאה, 48

שהרי, לכאורה, היוונים טמאו את בית המקדש 1  
כולו, וצריך היה לחנוך את המזבח ואת כל כלי 2  
ההיכל<sup>33</sup>. מדוע קבע הקדוש-ברוך-הוא שהנס יתרחש 3  
דוקא בקשר לנרות המנורה? 4  
ההסבר לכך הוא<sup>34</sup>: אנו מוצאים, שכדי לסמל 5  
רוחנית משתמשים בדרך כלל במושג ובמשל של 6  
"אור"<sup>35</sup>, כלשון הפסוק<sup>30</sup>: "כי נר מצוה ותורה אור". 7  
אחד ההסברים לכך הוא<sup>36</sup>: ה"אור" נבדל מנבראים 8  
אחרים, שלמרות שגם הוא נברא בעולם הזה, בכל זה 9  
אין הוא נתפס כל כך בגשמיות העולם. 10

בדומה להבדל שבין קול, מראה וריח: 11  
גם לגבי הקול אומרים חז"ל<sup>37</sup> ש"אין בו ממש". 12  
אך למרות שיחסית לדברים גשמיים אחרים "אין בו 13  
ממש", בכל זאת הקול נאחז בגשמיות – בתנודות 14  
האור הגשמי<sup>38</sup>. וכך גם הריח, למרות שזו רק 15  
התפשטות של הדבר<sup>39</sup>, יש לו אחיזה בגשמיות 16  
הדבר<sup>40</sup>, שהוא חלק מן הדבר המתפשט הלאה, ומשום 17  
כך ייתכן שהריח נחלש עד אשר הוא מתבטל<sup>41</sup>. 18

לעומת זאת, המראה איננו גשמיות החפץ הנראה. 19  
ולכן משתמשים כרמז לרוחניות במושג "אור" – 20  
כי מבין כל הדברים הגשמיים שבעולם, הרי האור<sup>42</sup> 21  
הוא הרוחני ביותר. 22

## ו.

## דוקא האור – עדות לשכינה בעולם

הסבר זה על האור מבחיר גם את דברי חז"ל<sup>43</sup> 23

(33) ראה רש"י ע"ז מג, סע"א ד"ה מלכות. – ולכן גם לדעת בעל 33  
המאור (שם נב, ב) שאין בכלי שרת "חללוה", הרי כאן שנטלום אנשי 34  
יון – הוכרחו לעשות חדשים ולחנכם (וראה גם בס' חשמונאים שם, מט: 35  
ויעשו כלי קדש חדשים). ראה אנציקלופדי תלמודית ערך חנוכה ע' רמב 36  
וש"נ. 37

(34) בדרושי חנוכה בתו"א שערי אורה וכו' נת' השייכות לענין השמן. 38  
וכאן נת' מצד תכונת האור. ולהעיר משל"ה (חלק תושב"כ שב, א בהגהה. 39  
וכן בנר מצוה להמהר"ל כג, ב ואילך) דחנוכה ככ"ה בחודש כמו התחלת 40  
הבריאה, וכמו שראשית הבריאה יורה אור כן מצות חנוכה בנרות. ע"ש. 41  
וראה לקמן הערה 41.

(35) ראה ספר הערכים-חב"ד ערך אור-בהירות סעיף יא (וראה שם 42  
מע' אור ס"א) וש"נ. 43

(36) ראה גם שומר אמונים ויכוח שני ד"ה האמנם. וראה מגן דוד 44  
להרב"ד אות ע"ן. ולהעיר מד"ה כי מנסה תש"ח פ"ב דכל ענין 45  
המציאות למעלה הוא אור". ע"ש. 46

(37) פסחים כו, א. 47

(38) ועד שאפשר לעשותו נחל וגם גוש. 48

(39) ראה ד"ה וכל העם תש"ו פ"א. לקו"ש [המתורגם] ח"ח 59 ואילך 49  
הערה 50 שם. 50

(40) ועד ש"ש בו ממש" (רש"י פסחים שם ד"ה וריח).

(41) משא"כ אור, אשר מצד עצמו לא ה' מתמעט אורו לולא 51  
ה"עכרורית שבהאור" (המשך תרס"ו ס"ע תעו – בטעם שאור השמש 52  
אינו מאיר כ"כ למטה כמו למעלה).

ועפ"ז יתוסף ביאור במ"ש השל"ה שם (שא, סע"ב) דחנוכה הוא 53  
"חנוך העולם" – כי ענין האור מת"ע מתפשט בכל העולם (לולא 54  
העכרורית שבהאור ודברים המפסיקים כו'), ונמצא שהאור דנ"ח 55  
(שהדלקתם היא באופן שצריכים להאיר את החוץ נמצא (מצ"ע) בנל 56  
העולם. וראה לעיל הערה 34.

(42) אף שיש ענין באור שהוא למעלה מאור (אור – יו"ד אור) 57  
ושרש האור – כמבואר בדרושי חנוכה (בת"א, שער אורה, סהמ"צ 58  
להצ"ע וכו'). ואכ"מ.

(43) שבת כב, ב. וש"נ.

(44) לכללות סעיף זה – ראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 154 59  
ואילך.

(45) אבות פ"ה מ"ה. יומא כא, א.

(46) ואחדים – גם בירושלים מחוץ לעזרה.

(47) ל' רש"י יומא שם, סע"א. ע"ש.

המלחמה, אי אפשר להודות בו זמנית על נס השמן –  
 כי אז "בטלה" מציאותו וחיבתו של נצחון המלחמה  
 הגשמית. ולכן מחלקים את ההודאה לשתי  
 הזדמנויות<sup>52</sup>: הודאה על נס השמן של הנרות נעשית  
 בגלוי<sup>53</sup> באמצעות הדלקת נרות החנוכה, ואילו  
 ההודאה על נצחון המלחמה מתבטאת בגלוי<sup>54</sup> באמירת  
 "ועל הנסים".

## ה.

### ההוראה: ביטול הגשמיות

מכל ענין יש ללמוד הוראה למעשה בעבודת ה'.  
 וההוראה הנלמדת מענין זה בפשטות היא: מחנוכה  
 שואב היהודי את הכח שאור הנשמה יאיר בו עד אשר  
 עניניו הגופניים לא יתפסו מקום כלל.  
 אמנם, הנשמה מלוכשת בגוף, ובעולם הזה אין  
 היא יכולה לעבוד את ה' אלא באמצעות הגוף – כל  
 המצוות מתקיימות דוקא בדברים גשמיים, ואף השכל  
 והמדות של הנשמה מתגלים על ידי האיברים  
 הגשמיים, המוח הגשמי והלב הגשמי –  
 בכל זאת מלמדת חנוכה, שבכחו של יהודי להגיע  
 לידי כך, שהגשמיות לא תיחשב אצלו. אין מדובר על  
 גשמיות שאינה קשורה לעבודת הנשמה, שהרי גשמיות  
 כזאת אינה צריכה להתקיים מלכתחילה – בכל דרכיך  
 (שלך) דעהו (את ה'). אלא, אפילו לגבי גשמיות  
 המובילה לרוחניות, כנצחון המלחמה בימי חנוכה אשר  
 גרם להצלה הרוחנית – צריך האדם לעבוד על עצמו,  
 שגם "גשמיות" זו לא תיחשב לגביו. אלא, שכל  
 מציאותה של הגשמיות תתצמצם רק בהיותה אמצעי  
 שעל ידו מתקיימת העבודה הרוחנית של הנשמה<sup>55</sup>.  
 (מישיחות ש"פ מקץ, שבת חנוכה – תשכ"ו, תשל"ד)

ומשום כך "עדות היא לבאי עולם שהשכינה שורה  
 בישראל".

## ז.

### הנצחון הגשמי בטל מפני הנצחון הרוחני

לפי כל האמור לעיל יובנו גם דברי הגמרא "מאי  
 חנוכה" – על איזה נס קבעוה, ומוזכר רק נס פך השמן,  
 ואילו נס נצחון המלחמה אינו מוזכר כלל – כי מהות  
 החנוכה – "מאי חנוכה" – הרי זהו נס נרות החנוכה,  
 המצביע על האור הרוחני, נר מצוה, שהאיר באמצעות  
 הנצחון הרוחני.  
 אמנם, הנס הגשמי היתה ההכנה והגורם לנס  
 הרוחני, שהרי לולא נצחון המלחמה לא היתה  
 מתאפשרת חנוכת המקדש ונס הנרות<sup>48</sup> – למרות זאת,  
 לאחר שכבר התרחש הנס הרוחני, הרי הדבר והנס  
 הגשמי אינו תופס מקום.  
 וענין זה, שהנס הגשמי אינו מורגש, אינו בדומה  
 לדברי חז"ל<sup>49</sup> "שרגא בטיהרא מאי אהני" (=נר  
 בצהרים – מה הוא מועיל? כלומר, שאור הנר בטל  
 לעומת אור השמש) – כי שם, למרות שאור השמש  
 אינו גדול רק בכמות, כי אם גם איכותו שונה, הרי בכל  
 זאת גם אור הנר הוא מציאות של אור<sup>50</sup>, אף כי "מאי  
 אהני",  
 אבל בענינינו, הרי לעומת האור הרוחני שהאיר  
 בחנוכה באמצעות נס הנרות – הקשור לאור האלקי  
 שמעל לגדרי הבריאה – אין מקום כלל למציאותו של  
 הנצחון הגשמי<sup>51</sup>.  
 ולכן כך הוא, מצד שני, בנוסח "ועל הנסים":  
 כאשר רוצים להודות לקדוש-ברוך-הוא על נצחון

– זה שקבעו (להלל ו) הודאה, שהיא אמירת ועל הנסים שתוכנה שבח  
 על נצחון המלחמה\*. אלא שבגילוי ובפירוש א"פ להיות שניהם יחד,  
 כבפנים.  
 (53) ומ"מ י"ל, דזה שאומרים "והדליקו נרות בחצרות קדשך" –  
 השבח ע"י נרות (אף שבדאי שבחו ושמחו גם באופנים אחרים) – מומח  
 על ענין האור דחנוכה (הקשור עם נס הנרות).  
 (54) אף שגם הדלקת נ"ח שייכת גם לנצחון המלחמה (ראה הערה  
 13) – מ"מ אי"ז ענין שבגילוי. וגם בנוסח דהנרות הללו אין מוזכרים  
 בפירוש (פרטי) נס המלחמה.  
 (55) ראה בארוכה לקו"ש ח"י ע' 103 ואיך.

(48) ויתירה מזו: גם לולא הנס דפך השמן היו נגאלים מגלות יון ע"י  
 הנס דמסרת כו', וראוי לקבוע ע"ז יו"ט כו'.  
 (49) חולין ס, ב. וראה גם פרש"י שם.  
 (50) ראה גם המשך תער"ב פרק רפ. ובכ"מ. וראה סה"מ תרס"ה (ס"ע  
 רנו) דאף ש"ש כאן ביטול העצם ג"כ .. דאור הנר נראה חשוך .. מ"מ  
 עיקר הביטול הוא בהתפשטות כו'.  
 (51) עפ"ז תומתק סברת הלבוש כו' דלעיל הערה 25. וראה הנסמן  
 בהערה 28.  
 (52) אבל שניהם ישנם. וקביעות ימי חנוכה היא ג"כ בשביל ניצוח  
 המלחמה. וכגמ' שבת שם שהובא לעיל, שמביא בהמשך ל"מאי חנוכה"

(\*) וי"ל שזוהו ג"כ הטעם לאריכות ל' הש"ס "וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחו"ם – דלכאורה, בכדי לקבוע הזמן הי' מספיק לומר "וכשנצחו"ם כו'" – כי בזה מרמז  
 גם על הנס דנצחון המלחמה.

## ילקוט לוי יצחק על התורה

את הגבורות של קרח אביהם<sup>9</sup>.  
(הערות לזהר ב עמ' רפב, תורת לוי יצחק עמ' רמז)

**כִּי עַד צֶדֶק יָשׁוּב מִשְׁפָּט, וְאַחֲרָיו כָּל יִשְׂרָאֵל לֵב<sup>10</sup>**

עד – היינו יסוד, כדכתיב ביוסף, יסוד, עד תאות גבעות  
עולם<sup>11</sup>.

צדק – היינו מלכות, כמאמר<sup>12</sup> צדק מלכותא קדישא.  
ואיהו דין, כי בנינה מן הגבורות.

משפט – היינו תפארת, כי משפט איהו רחמי, ומשפט  
עמודא דאמצעייתא<sup>13</sup>, ז"א בכלל ותפארת בפרט.

עד צדק ישוב משפט – שתפארת תשוב מדרכה  
למלכות, ותמתיק ברחמיה את הגבורות של מלכות. כי  
בגלותא קוב"ה, ז"א, סליק לעילא, ככתוב<sup>14</sup> כי אין האיש  
בביתו הלך בדרך מרחוק, ומלכות ירדה למטה, כמו  
שכתוב<sup>15</sup> היתה כאלמנה. . . ותרד פלאים. וההשבה היא על  
ידי יסוד, המחבר ז"א ומלכות.

**אָזי חַיִּים בָּלְעוּנוּ . . . אָזי הַמַּיִם שָׁטְפוּנוּ . . . אָזי עֵבֶר עַל נַפְשֵׁנוּ  
הַמַּיִם הַזְּדוּנִים**

ישנן שלש בחינות של אור בקדושה, ולעומתם גם  
בסטרא דקליפה<sup>1</sup>,

אור פנימי,

אור מקיף,

ואור מקיף החוזר, היינו מה שנכנס האור בבחינת אור  
פנימי בכלי, אבל אין הכלי יכול להכילו, כי נתמלא על כל  
גדותיו ויצא לחוץ.

בלעונו – הוא אור פנימי, כמזון הנבלע.

שטפנו – מקיף החוזר.

המים הזדונים – מקיף הישר.

(תורת לוי יצחק עמ' תה)

**שִׁיר מְזֻמּוֹר לְבִנֵי קִרְחָ<sup>2</sup>**

מזמור זה הוא השיר של יום שני, שהוא כנגד מדת  
הגבורה<sup>3</sup>.

והוא סימן מ"ח בתהלים, בחינת ח"ם, גבורות.

(חמימות היא מצד אש, גבורה. חס בן נח הוא כנגד  
גבורה<sup>4</sup>, ולחס הפנים שעל השלחן שהיה עומד בשמאל<sup>5</sup>,  
גבורה, היה חס<sup>6</sup>).

והוא לבני קרח, שהיה לוי, גבורה.

והוא ואנשיו נשרפו באש, גבורה, ונפלו לגיהנם, שנברא  
ביום שני<sup>7</sup>, הפסולת של גבורות דקדושה. והוא גבורות  
קשות בלתי ממותקות. אך השיר הזה אומרים בני קרח,  
שנתבצר להם מקום בגיהנם וניצולו<sup>8</sup>, והוא מה שהמתיקו

(9) ויש להעיר מחדא"ג מהרש"א סנהדרין שם, שמה שאמרו מקום  
נתבצר להם בגיהנם וישבו עליו ואמרו שירה – הכוונה למזמור פ"ח,  
שיר מזמור לבני קרח.

והנה, פ"ח הוא ב' פעמים ד"ם שברחם הנוקבא, ביסודה ובמלכותה,  
החדר והפרוזדור (פ"ח ראשי תיבות פרוזדור חדר). ובמזמור זה כתיב  
היסופר בקבר חסדך אמונתך באבדון, ושאל ואבדון הם יסוד ומלכות  
דקליפה (הערות לזהר ב עמ' תסא. ליקוטים ואגרות עמ' שמא). ולפי  
זה, גם מזמור זה רומז להמתקת הגבורות: בירור והפיכת יסוד ומלכות  
דקליפה לקדושה.

ויש להוסיף, שענין זה נרמז גם במזמור מ"ח, שכתוב בו בעיר אלקינו  
(ירושלים) . . . הר ציון, וציון וירושלים הם הפרוזדור והחדר שביסוד  
דנוקבא דקדושה, והשלימות בזה היא כאשר גם הפרוזדור והחדר של  
מלכות דקליפה מתהפכים לקדושה (תורת מנחם תפארת לוי יצחק  
ויקרא עמ' קע).

(10) תהלים צד, טו.

(11) ויחי מט, כו.

(12) הקדמת תיקוני זהר (פתח אליהו).

(13) שם.

(14) משלי ז, יט.

(15) איכה א, א-ט.

(1) עץ חיים שער המקיפים פ"א.

(2) תהלים מח, א.

(3) ראה לקוטי תורה אמור ל, ד.

(4) זח"א עג, א.

(5) בבא בתרא כה, ב.

(6) יומא כא, א.

(7) פסחים נד, א.

(8) סנהדרין קי, א. הובא ברש"י פנחס כו, יא.

והיינו יחוד זו"ג, ואחריו יהיה כל ישרי לב, יחוד או"א.

המוחין.

כ"ל - חמישים שערי בינה<sup>16</sup>.

מה שאין כן המדות הן בעצם נפרדות זו מזו, והראיה ממדות של עולם התהו, שהן בסוד רשות הרבים, ענפין מתפרדין.

ל"ב - ל"ב נתיבות חכמה<sup>17</sup>.

(תורת לוי יצחק עמ' ערד)

והוא על דרך מאמר רז"ל<sup>18</sup> נשבע הקב"ה שלא יבוא לירושלים של מעלה, יחוד או"א, עד שיבוא לירושלים של מטה, יחוד זו"ג<sup>19</sup>. וצריך לזה שבועה, שהיא למעלה מטעם ודעת, כי קדימות יחוד זו"ג היא למעלה מטעם ודעת. (ליקוטים ואגרות עמ' 10)

### וְרַב שְׁלוֹם בְּנִינְךָ<sup>28</sup>

ורב שלום - מבחינת ורב, ריבוי ופירוד, נעשה שלום<sup>29</sup>.

כי מתחילה הוא בבחינת מלחמה, מלחמתה של תורה, ואחר כך נעשה אהבה, כמו שכתוב<sup>30</sup> בספר מלחמות ה', את והב בסופה.

כָּל הַשְׁוֹנָה הַלְכוֹת בְּכָל יוֹם מוֹבְטָח לוֹ שֶׁהוּא בֶן עוֹלָם הַבָּא, שֶׁנֶּאֱמַר הָלִיכוֹת עוֹלָם לוֹ, אֶל תִּקְרִי הָלִיכוֹת, אֲלֵא הַלְכוֹת<sup>20</sup>

הליכה - היא בבניה<sup>21</sup>.

(הערות לזהר א עמ' קפט)

זהו שבשלש רגלים, שהם מבחינת בינה<sup>22</sup>, ונקראו בשם רגלים, יש מצות ראה למי שיכול לעלות ברגליו דוקא<sup>23</sup>. ובבניה הוא שם אהי"ה<sup>24</sup>, ועם האותיות שלאחריו, בוכ"ו - הוא מספר הל"ך.

וגם הלכות, תורת אמך<sup>25</sup>, הן בחינת בינה.

והשונה הלכות מובטח לו שהוא בן עולם הבא, שהוא בינה<sup>26</sup>.

(תורת לוי יצחק עמ' ערד)

### וְרַב שְׁלוֹם בְּנִינְךָ, אֶל תִּקְרִי בְּנִינְךָ אֲלֵא בּוֹנִינְךָ

חורבן ירושלים היה בשביל ביטול תורה, כמו שכתוב<sup>31</sup> על עזבם את תורתך, וכמאמר רז"ל<sup>32</sup> ויתר הקב"ה . . ולא ויתר על מאסה של תורה.

כי בנין ירושלים וקיומה הוא על ידי תורה, כמאמר אל תקרי בניך אלא בוניך, שתלמידי חכמים, העוסקים בתורה, הם הבונים אותה<sup>33</sup>.

ומכל מקום צריך להיות שלום גם כן, שהרי בבית שני היה לימוד התורה הרבה, ועם כל זה נחרב מפני שנאת חנם<sup>34</sup>, היפך השלום. הרי שיחד עם לימוד התורה, בוניך, צריך להיות גם ורב שלום, הרבה שלום.

(הערות לזהר א עמ' קיד)

### תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים מְרַבִּים שְׁלוֹם בְּעוֹלָם<sup>27</sup>

תלמיד חכם יש בו מוחין, ושלום והתכללות הם מצד

(16) ראש השנה כא, ב.

(17) ספר יצירה פ"א, א.

(18) תענית ה, א.

(19) פרדס ש"ח פי"ג.

(20) ישעיה נד, ג. נדה עג, א.

(21) ראה לקוטי תורה בחוקותי מה, ג.

(22) ראה פרדס שער ערכי הכינויים ערך מועד.

(23) חגיגה פ"א מ"א.

(24) פרדס שער כ' פ"ב.

(25) משלי א, ח. וראה רש"י שם.

(26) זח"ג פב, ב. אגרת הקדש ס"ה.

(27) ברכות סד, א.

(28) ישעיה נד, יג.

(29) לקוטי תורה ראה ל, א ואילך.

(30) חקת כא, יד. קידושין ל, ב.

(31) ירמיה ט, יב.

(32) ירושלמי חגיגה א, ז.

(33) ועיין לקוטי תורה ראה ד"ה וכל בניך ובהביאור.

(34) יומא ט, ב.

## נקודות משיחות קודש בעניני גאולה ומשיח

### נתעקש ונגאל

עם ישראל נמצא בעולמו של הקב"ה במעמד של "אורח"; כל יהודי הנו אורח בעולמו של "מי שאמר ויהי העולם"; כשם שהאורח משתדל לכבד את בעל הבית ומנסה שלא להכביד עליו, כי אם אדרבה - מבקש לעזור במה שאפשר, כך צריך יהודי להתיחס לה': לאהבו ולקיים את כל מצוותיו.

אך ישנו מקרה יוצא מן הכלל: חכמינו אמרו "כל מה שאומר לה בעל הבית עשה, חוץ מצא".

וביחס לעם ישראל הכונה היא: כל מה שיאמר לנו ה' - נעשה. אך להשאיר במצב של "צא"; להמשיך לחיות בקה, בגלות, מחוץ לביתו של ה' - בית המקדש - לכה לא נוכל להסכים לעולם. עם מצב של גלות אי אפשר להשלים! על פי הוראת הקב"ה בעצמו, בתורתו - "כל מה שאומר לה בעל הבית עשה חוץ מצא" - עלינו לדרוש שוב ושוב את הגאולה עד כי יאות "בעל הבית" ושיכנו אל בית ה'.

(ש"פ חיי שרה תשנ"ב. מתוך לקראת שבת)

### גולה וגאולה

יש החוששים מכך שהגאולה תבוא תכף ומיד, באמרו: כאשר משיח יבוא, מה יהיה עם כל העסקים שהוקמו, הרכוש והנכסים שנצברו, החברים והקשרים שנקמו, וכו' וכו'?

המענה על כך הוא: אין מה לחשוש. הגאולה אין פרושה בטול מנהגו של עולם ואבוד הדברים הטובים שנוצרו (על-פי התורה) בגלות. אדרבה: גם דברים אלה עצמם יכללו בגאולה, הם יתעלו למצב של גאולה, למעלתם ושלמותם האמתית.

דבר זה נרמז בכך ש"גולה" בתוספת אל"ף היא "גאולה". כלומר: ה"גולה", הדברים הטובים שבגלות, אינם מתבטלים אלא נשארים במקומם; אלא שמגלים בהם את האל"ף, אלופו של עולם, גלוי האמת והפנימיות שבתוכם.

(שיחת ש"פ אחו"ק תשנ"א. מתוך לקראת שבת)

### למוד התורה בהכנה לתורה שבימות המשיח

כאשר בני ישראל "יהיו פנויים בתורה וחקמתה" ו"יהיו ישראל חכמים גדולים", ו"מלאה הארץ דעה" ו"תרבה הדעת והחכמה והאמת" (רמב"ם סוף הלכות מלכים), יהיו למוד התורה והבנתה בדרגה הגבוהה באין ערוך מאשר עתה. כדברי חז"ל (קהלת רבה ריש פרשה ב), שהתורה הנלמדת עתה היא "הבל" לעמת התורה שילמדו לעתיד לבוא על ידי מלך המשיח. לפיכך למוד התורה בזמן הזה גם על ידי גדולים, אינו באפן כללי, יותר מאשר למוד של "קטן".

ועוד: כשם שללמוד התורה של קטן הוא ענין של חנוה, הכנה לחיוב העקרי כאשר יגדל, כך הוא גם לגבי למוד התורה בעולם הזה בכלל, שהוא חנוה והכנה ללמוד התורה לעתיד לבוא, רק לאחר ש"תלמודו בידו" ויכל "לקלט" את למוד התורה בשלמות על ידי מלך המשיח.

(לקוטי שיחות חכ"א עמ' 280. מתוך לקראת שבת)

### השערים שנטבעו

על הפסוק "טבעו בארץ שעריה" (איכה ב, ט) אמרו רבותינו וזכרונם לברכה (איכה רבה על הפסוק) שישערי בית המקדש טבעו ונגנזו במקומם. לפי זה יש לומר, שכאשר ירד בית המקדש השלישי מן השמים, יתגלו שערים אלו. ומלך המשיח יעמיד במקומם. ויש לשאל, מהו הצורך להשתמש בשערי המקדש ש"טבעו בארץ"? כשם שהמקדש עצמו ירד מן השמים, כך יכולים לרדת גם שעריה.

אלא, הקב"ה הוא תכלית הטוב, וטבע הטוב להיטיב. והיות ש"רוצה אדם בקב שלו מתשעה קבין של חברו" (בבא מציעא לח, א), לכן גם במקדש השלישי (שירד מוכן מן השמים) יהיה העלוי דפעת האדם ("קב שלו"). על ידי העמדת השערים שטבעו בארץ. ועל ידי זה נפעל במקדש כל העלוי ד"קב שלו", שכן הפעמיד את הדלתות נחשב כאלו בנאו כלו (ראה בבא בתרא נג, ב).

(שיחת ש"פ תרומה תשד"מ. מתוך לקראת שבת)

## דאָגה לְכָל יְהוּדִי

מִסְפָּר בַּמִּדְרָשׁ (שְׁמוֹת רַבָּה פָּרָשָׁה ב, ב), שֶׁכָּאֲשֶׁר רָאָה מִלְשָׁה רַבְּנוּ שֶׁשָּׂה אַחַת בָּרְחָה מִן הָעֵדֶר וְתַעֲתָהּ בַּמִּדְבָּר, הֵנִיחַ אֶת הָעֵדֶר כְּלוּ וְרַץ אַחֲרֵי הַשָּׂה כְּדִי לְהַחֲזִירָהּ לָעֵדֶר.

וּמָזָה לַמִּדִּים עַד כְּמָה חֲשׂוּבָה מִצִּיאֹתוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל אֲצֵל מִשָּׂה רַבְּנוּ, וְזֹאת - אֶפְלוּ כְּאֲשֶׁר מְדַבֵּר אוֹדוֹת יְהוּדִי שׁ"בֶּרַח מִן הָעֵדֶר."

וּמִכֵּינּוּ שׁ"גּוֹאֵל רֹאשׁוֹן הוּא גּוֹאֵל אַחֲרוֹן" (שְׁמוֹת רַבָּה פָּרָשָׁה ב, ד), מוֹכֵן שָׂאֵר לְגַבִּי מִשִּׁיחַ צִדְקָנוּ כֵּן: יָקָר וְחֲשׁוֹב לוֹ כָּל יְהוּדִי בְּאֲשֶׁר הוּא שָׂם.

וְהַדְּבָרִים קָל וְחֹמֶר: אִם מִלְשָׁה רַבְּנוּ הִתְנַהֵּג כֶּךָ לִפְנֵי מִתֵּן תּוֹרָה, עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה שִׁישׁ לְנִהֵג כֶּךָ לְאַחֵר מִתֵּן תּוֹרָה, שָׂאֵז נִפְעַל הָעֵנִין ד'אֵתָה בְּחֻרְתָּנוּ מִכָּל הָעַמִּים."

(שיחת אה"פ תשמ"ג. מתוך לקראת שבת)

## הַשְׁפָּעָה עַל הָאָמּוֹת

אֶחָד מִתַּפְקִידָיו שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל הוּא לְהַשְׁפִּיעַ עַל הַגּוֹיִים לְקַיֵּם "שִׁבְעַ מִצְוֹת בְּנֵי נֹחַ", כְּדִבְרֵי הַרְמַב"ם בְּהַלְכוֹת מַלְכִּים (פָּרָק ח) "צִוָּה מִלְשָׁה רַבְּנוּ מִפִּי הַגְּבוּרָה לְכַף אֶת כָּל בְּאֵי עוֹלָם" לְקַיֵּם אֶת שִׁבְעַ מִצְוֹת בְּנֵי נֹחַ. וְלַעֲשׂוֹת זֹאת רַק מִשׁוּם שֶׁכָּךְ צִוָּה הַשֵּׁם אֶת מִלְשָׁה רַבְּנוּ בְּהַר סִינִי.

אֲלֵא שֶׁבְּמַהֲלָךְ הַדּוֹרוֹת לֹא הִתְאַפְּשָׁה הַשְׁפָּעָה

יְהוּדִית יִשְׂרָיָה כּוֹז, מִשׁוּם שֶׁהִיא הִיָּתָה כְּרוּכָה בְּפִקּוּחַ נֶפֶשׁ, כִּידוּעַ כִּיצַד הַתִּיכּוּסוּ הַגּוֹיִים לִיְהוּדִים שֶׁהִיָּה לָהֶם חֲשָׁד כְּלָשָׁהוּ כִּי רְצוֹנָם לְהַשְׁפִּיעַ עֲלֵיהֶם.

אֲךָ בְּדוֹרָנוּ, בְּגִלְל הִיָּתָנוּ רַגַע לִפְנֵי הַגְּאֻלָּה, הַדְּבָר כְּבָר אֶפְשָׁר, וְלָכֵן יֵשׁ לַעֲסֹק גַּם בְּהַשְׁפָּעָה עַל הַגּוֹיִים לַעֲזֹב אֶת אֲמוֹנוֹת הַהֶכֶל וְאֶת נְבִיאֵי הַשִּׁקָּר, וְלִקְיֵם אֶת דַּת הָאָמֶת.

(ע"פ שיחת ש"פ משפטים תשנ"ב. מתוך לקראת שבת)

## יְהוּדִי מִבְּקֵשׁ "וַיִּשְׁאַתָּנִי מִמִּצְרַיִם!"

לִפְנֵי הַסְתַּלְקוּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב מִן הָעוֹלָם בִּקֵּשׁ יַעֲקֹב מִבְּנוֹ יוֹסֵף "וַיִּשְׁאַתָּנִי מִמִּצְרַיִם" לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל. יוֹסֵף אָכֵן נִשְׁבַּע לוֹ שִׁיִּצְיָא אֶת גּוֹפּוֹ מִמִּצְרַיִם וַיִּשְׁאַהוּ לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל.

עַל יְסוֹד דְּבָרֵי הָאֲרִיז"ל שׁ"יוֹסֵף" מְרַמֵּז עַל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, נִתֵּן לוֹמַר כִּי בְּשׁוֹבָעָה זֹו נִכְלָלָת גַּם שְׁבוּעָתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לַעֲם יִשְׂרָאֵל, בְּנֵיו שֶׁל יַעֲקֹב, שִׁיִּצְיָא אוֹתָנוּ מִהַגְּלוּת וַיִּקַּח אוֹתָנוּ לְאַרְץ יִשְׂרָאֵל.

לְפִי זֶה, בְּמִלִּים "וַיִּשְׁאַתָּנִי מִמִּצְרַיִם", מְדַגְּשֵׁת זַעֲקָתוֹ שֶׁל כָּל יְהוּדִי, שְׂאִינוּ רוֹצֵה לְהִיָּוֵת בְּגִלּוּת אֶפְלוּ רַגַע אֶחָד נּוֹסֵף. רְצוֹנוֹ הַפְּנִימִי שֶׁל כָּל יְהוּדִי הוּא לְהִיָּוֵת עֲכָשׁוּ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל בְּגֻלָּה הַשְּׁלֵמָה. עֲלִינוּ לְהִיָּוֵת בְּמִצְבַּ תְּמִידִי שֶׁל זַעֲקָה "וַיִּשְׁאַתָּנִי מִמִּצְרַיִם". וְזַעֲקָה זֹו עֲצָמָה תְּבִיא מִיד אֶת הַגְּאֻלָּה הַשְּׁלֵמָה.

(ע"פ לקוטי שיחות כרך כה ע' 472 הערה 73. מתוך לקראת שבת)

## הַמִּשְׁךָ בִּיאור לַמִּסְתָּר זִכְרֵי לַיּוֹם שְׁנֵי עַמ 1

16 הגמרא חוזרת לרדוף בדם חטאת בהמה שניתן על הבגד: בְּעָא מִיָּנִיָּה  
17 לְיוֹ מַרְבִּי, נִתְּנוּ הָדָם מִכְּבִּד לְכִנֵּי מָחוּ - לְאַחֵר שֶׁנֶּגַע בְּבִגְד אַחַד נִתְּנוּ  
18 לְבִגְד אַחֵר, מִה דִּינוּ שֶׁל הַבִּגְד הַשֵּׁנִי. הָאֵם נִאֲמַר שֶׁכְּבִּיד מִיָּסָל  
19 ו-הִרְאָשׁוֹן אִיִּדְחִי לִיָּה הָדָם לְכִיבּוּס, וּמִכֵּינּוּ שֶׁנִּדְחָה אִינוּ רֹאִי  
20 לְהוֹאֵה וְאִינוּ טַעוֹן כִּיבּוּס. אִי דִלְמָא לֹא נִדְחָה הָדָם, וְדִינוּ כְּדָם  
21 שֶׁנִּשְׁפָּר מֵהַכְּלִי עַל הָרַצְפָּה שֶׁאֻסְפוּ וּמוֹזָה מִמֶּנּוּ עַל הַמוֹצָח.  
22 מִשִּׁיבָה הַגִּמְרָא: אֲמַר לִיָּה רַבִּי לְלוּי, זֹו שְׂאֵלָה - שֶׁאֵלָה יִפָּה שֶׁאֵלָה  
23 וְאִשְׁבִּיךְ עֲלֶיהָ, שֶׁהָדָם שֶׁבְּבִגְד הַשֵּׁנִי טַעוֹן כִּיבּוּס מִמָּה נִפְשָׁה, שֶׁאִי  
24 נִאֲמַר שֶׁלֹּא נִדְחָה, אֲלֵא אוֹסְפוּ לְדָם שֶׁבְּבִגְד הָרִאשׁוֹן וְכָשֶׁר  
25 לְזוּרִיקָה, הָאֵם כָּשֶׁר - הִרִי רֹאִי הָדָם לְהוֹאֵה וּפְשׁוֹט שֶׁהַבִּגְד הַשֵּׁנִי  
26 טַעוֹן כִּיבּוּס. וְגַם אִי נִאֲמַר שֶׁאוֹסְפוּ וְכִסּוּ לְהוֹאֵה, הַבִּגְד הַשֵּׁנִי טַעוֹן  
27 כִּיבּוּס, כִּי אֵינָם כְּרִבִּי עֲקִיבָא כְּבִירָא לִי דְאֲמַר, שֶׁאֵם הִיָּתָה לוֹ שַׁעַת  
28 הַכּוֹשֵׁר וְאַחֵר כֶּךָ נִפְסָלָה הַחֲטָא, דְּמָה טַעוֹן כִּיבּוּס, וְעַל כֵּן הָדָם  
29 שֶׁבְּבִגְד הַשֵּׁנִי טַעוֹן כִּיבּוּס, בֵּינן שְׁחִיתָה לוֹ שַׁעַת הַכּוֹשֵׁר קוֹדֵם  
30 שֶׁנִּדְחָה בְּהַתּוֹזָה עַל הַבִּגְד הָרִאשׁוֹן.

1 מהברייתא ששנינו לעיל (ע"א), יָבֹול יְהֵא דָם חֲטָאָה הָעוֹף שֶׁנִּתְּנוּ עַל  
2 בִּגְד טַעוֹן כִּיבּוּס, תְּלִמּוֹד לֹמַר 'זֹאת', שֶׁרַק הַחֲטָאָה הַכְּתוּבָה  
3 בַּפְּרָשָׁה טַעוֹנָה כִּיבּוּס וְלֹא חֲטָאָה הָעוֹף. וְאִי כִּלְקָא דְּעִתָּהּ מִיָּסָל  
4 פְּסִיל בִּיה (וּבְעוֹפּוֹת) וְהִמָּנָא כְּלִי שֶׁרַת, וְכֵל שֶׁכֵּן סִתָּם כְּלִי כְּמוֹ בִּגְד,  
5 לְמָה נִצָּר 'זֹאת' לְמַעַט דָּם חֲטָאָה הָעוֹף מִכִּיבּוּס, תִּיפּוּק לִי, מִשׁוּם  
6 דְּהֵא אֶפְסִיל לָהּ (וְהָדָם) לִפְנֵי שֶׁנֶּגַע בְּבִגְד כְּשֶׁהִיָּה כְּאִוִּיר הַכְּלִי  
7 (וְהַבִּגְד), וְהִרִי רַק דָּם הַכּוֹשֵׁר לְהוֹאֵה טַעוֹן כִּיבּוּס, וְלֹא דָם פְּסוּל.  
8 וּמִכָּךְ שֶׁהַבְּרִיתָא לֹמַדָּת שֶׁדָם חֲטָאָה הָעוֹף אִינוּ טַעוֹן כִּיבּוּס  
9 מִ'זֹּאת', מוֹכַח שֶׁדָם חֲטָאָה הָעוֹף שֶׁנִּתְקַבֵּל בְּכָלִי כֶּשֶׁר, וְלָכֵן כְּשֶׁנִּתְּנוּ  
10 עַל הַבִּגְד לֹא נִפְסַל.  
11 דוּחָה הַגִּמְרָא: אֲמַר רַב הוּנָא בְּרִיה דְּרַבִּי הוֹשִׁיעַ, אִין רֹאִיָּה  
12 מִהַבְּרִיתָא, שֶׁהִרִי אֶפְשָׁר לְהַעֲמִיד אֶת הַמִּיעוּט בְּמִדְּבָרִים כְּלִי (וּבִגְד)  
13 בְּצִוְאָתָהּ שֶׁל חֲטָאָה הָעוֹף, שֶׁבִּאֲפֻן זֶה לֹא הִיָּה הָדָם מִחוּץ לְצוּרָה  
14 עַד שֶׁנֶּגַע בְּבִגְד וְלֹא נִפְסַל. וְלִפְיָךְ יֵשׁ צוּרָה לְמַעַט מִ'זֹּאת' שֶׁאִינוּ  
15 טַעוֹן כִּיבּוּס.

## חומש יומי

### פרשת מקץ

~ יום ראשון כ"ד כסלו ~

א וַהֲנֵה מִסּוּף תִּרְחִץ שְׁנֵי וּפְרַעַה חֹלֶם וְהָא  
קָאם עַל נִהְרָא :

מא (א) וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנָתַיִם יָמִים וּפְרַעַה חֹלֶם וְהִנֵּה  
עֹמֵד עַל־הַיָּאָר:

יֹאזְרִים בִּיְדֵי אָדָם, וְנִילֹס עוֹלָה בְּתוֹכָם וּמִשְׁקָה  
אוֹתָם, לְפִי שְׁאִין גְּשָׁמִים יוֹרְדִין בְּמִצְרַיִם תְּדִיר כְּשֶׁאָר  
אַרְצוֹת.

כ"י וַיְהִי מִקֵּץ • בְּתַרְגוּמוֹ: 'מִסּוּף', וְכָל לְשׁוֹן 'קֵץ',  
סוּף הוּא. עַל־הַיָּאָר • כָּל שְׁאָר נִהְרוֹת אֵינָם קְרוּיִים  
יֹאזְרִים, חוּץ מִנִּילֹס, מִפְּנֵי שֶׁכָּל הָאָרֶץ עֲשׂוּיִין יֹאזְרִים

ב וְהָא מִן נִהְרָא סִלְקֹן שְׁבַע תוֹרֵן שְׁפִירֹן  
לְמַחְזִי וּפְטִימֹן בְּשָׂר וְרַעְיֹן בְּאַחְוָה :

(ב) וְהִנֵּה מִן־הַיָּאָר עֹלֵת שְׁבַע פָּרוֹת יְפוֹת מֵרָאָה  
וּבְרִיאוֹת בְּשָׂר וְתַרְעִינָה בְּאַחֹו:

כ"י וַיְהִי יְפוֹת מֵרָאָה • סִימָן הוּא לִימֵי הַשְּׁבַע, שֶׁהַבְּרִיּוֹת נִרְאוֹת יְפוֹת זֹו לְזֹו, שְׁאִין עֵין בְּרִיָּה צָרָה בְּחִבְרָתָהּ.  
בְּאַחֹו • בְּאַגָּם, מְרִישׁ"ק בְּלַע"ז, כְּמוֹ: "יִשְׁגָּא אַחֹו".

ג וְהָא שְׁבַע תוֹרֵן אַחְרָנֹן סִלְקֹן בְּתַרְיָהוֹן מִן  
נִהְרָא בִישָׁן לְמַחְזִי וּחְסִירֹן בְּשָׂר וְקָמֹן  
לְקַבְלִיָּהוֹן דְּתוֹרֵן עַל בִּיף נִהְרָא :

(ג) וְהִנֵּה שְׁבַע פָּרוֹת אַחְרוֹת עֹלֹת אַחְרֵיהֶן מִן־הַיָּאָר  
רָעוֹת מֵרָאָה וְדָקוֹת בְּשָׂר וְתַעֲמֻדְנָה אֶצֶל הַפָּרוֹת  
עַל־שִׁפְת הַיָּאָר:

כ"י וַיְהִי וְדָקוֹת בְּשָׂר • טִיבִיבִי"ש בְּלַע"ז, לְשׁוֹן 'דֶּק'.

ד וַאֲבָלֹן תוֹרְמָא בִישָׁן לְמַחְזִי וּחְסִירֹן בְּשָׂר  
יָת שְׁבַע תוֹרְמָא שְׁפִירֹן לְמַחְזִי וּפְטִימָתָא  
וְאַתְעַר פְּרַעַה :

(ד) וְתַאכְלָנָה הַפָּרוֹת רָעוֹת הַמֵּרָאָה וְדָקוֹת הַבְּשָׂר  
אֵת שְׁבַע הַפָּרוֹת יָפֹת הַמֵּרָאָה וְהַבְּרִיאוֹת וַיִּיקֶץ  
פְּרַעַה:

כ"י וַתַּאכְלָנָה • סִימָן שֶׁתִּהְיֶה כָּל שְׂמֻחַת הַשְּׁבַע נִשְׁפָּחַת בִּימֵי הָרָעָב.

ה הַיּוֹדְמוּף וְחֹלֶם תַּנְיָנוֹת וְהָא שְׁבַע שְׁבָלַיָּא  
סִלְקֹן בְּקִנְיָא מִד פְּטִימֹן וְטָבֹן :

(ה) וַיִּישָׁן וַיַּחֲלֹם שְׁנִית וְהִנֵּה שְׁבַע שְׁבָלִים עֹלֹת  
בְּקִנְיָה אַחֵר בְּרִיאוֹת וּמְבוֹת:

ספורט

שְׂתַאכְלָנָה אוֹתָנָה, לַהֲוֹרוֹת שִׁיחִי  
הָרָעָב וְהַשְּׁבַע יַחְדוֹ בְּאַיָּה זְמַן, כְּעִנְיָן  
"וַיְהִי רָעָב בְּכָל הָאָרְצוֹת, וּבְכָל אָרֶץ  
מִצְרַיִם הָיָה לֶחֶם" (לַחֵלן פִּסּוּק נר). תוֹרָה ד

אֶפְשָׁר לְבָר בְּלֹא תִבֵּן, כִּף אִי אֶפְשָׁר  
לְחֹלֶם בְּלֹא דְבָרִים בְּטָלִים (בְּרֻכּוֹת נה)  
א. תוֹרָה ב  
(ג) וְתַעֲמֻדְנָה אֶצֶל הַפָּרוֹת. קָדָם

מא (א) וַיְהִי מִקֵּץ.. וּפְרַעַה חֹלֶם.  
בְּהִיוֹתוֹ חֹלֶם הַכְּלִי רַעְיוֹנָיו, חֹלֶם גַּם  
כֵּן שֶׁהָיָה עוֹמֵד עַל שִׁפְת הַיָּאָר,  
כְּמֵאֲמָרָם זְכָרֹנָם לְבָרְכָה: כְּשֶׁם שְׂאִי

כ"י"א בְּקִנְיָה אֶחָד • טוֹאִיד"ל בְּלַע"ז. בְּרִיאֹת • שִׁינ"ש בְּלַע"ז.

(ו) וְהִנֵּה שֶׁבַע שְׂבָלִים דְּקָוֹת וְשְׂדוּפֹת קָדִים צִמְחוֹת  
וְהָא שְׁבַע שְׂבָלִיָא לְקִנְיָ וְשִׁקִּיפֵן קָדִים  
צִמְחוֹן בְּתִרְהוֹן:  
אַחֲרֵיהֶן:

כ"י"א וְשְׂדוּפֹת • הַשְׁלִיד"ש בְּלַע"ז, וְשִׁקִּיפֵן קָדִים, חֲבוּטוֹת, לְשׁוֹן מִשְׁקוֹף הַחֲבוּט תָּמִיד עַל-יְדֵי הַדָּלֶת  
הַמְּכָה עָלָיו. קָדִים • רוּחַ מְזֻרְחִית, שִׁקוּרִין בִּיש"א.

(ז) וְתִבְלָעֶנָּה הַשְּׂבָלִים הַדְּקָוֹת אֶת שֶׁבַע הַשְּׂבָלִים  
הַבְּרִיאֹת וְהַמְּלָאוֹת וַיִּקֶּץ פְּרָעָה וְהִנֵּה חָלוֹם:  
כ"י"א הַבְּרִיאֹת • שִׁינ"ש בְּלַע"ז. וְהִנֵּה חָלוֹם • וְהִנֵּה נִשְׁלַם חָלוֹם שְׁלָם לִפְנֵינוּ, וְהִצָּרָךְ לְפִתּוּרִים.

### ~ נקודות משיחות קודש ~

#### החלוק בין יהודי לאינו יהודי

ואלו הגוי שֶׁיָּדָבֵק בְּלִעְנֵי אֶרֶץ, וְכֵן גּוֹפֵא "פִּתְחֵת וְהוֹלֵךְ" (קָדִים  
מִן הַחֵי, וְלֹאֲחֵר מִכֵּן מִן הַצִּמּוּחַ, הַפְּחֻת מִמֶּנּוּ).  
וּכְמִסְפָּר אֲדוּת כ"ק אֲדָמוֹר הַרְי"צ מְלִיבֵאוֹרִיטֵשׁ נִשְׁמָתוֹ-  
עָדָן, שֶׁבַעֲת שְׁבָתוֹ בְּמִסְפָּר אֲצֵל הַסִּבְיָטִים, הִנֵּה בְּעִתֵּת  
הַתְּקִירוֹת, אִם עָלָיו הַחֹקֵר בְּאִמְצָעוֹת אֲקָדָה. וְאָמַר לוֹ כ"ק  
אֲדָמוֹר הַרְי"צ נ"ע: דָּבָר זֶה יָכוֹל לְהַפְחִיד בְּךָ אֶת אֵלֶּה שֵׁשׁ  
לֵהֶם אֱלִילִים רַבִּים וְעוֹלָם אֶחָד. מִה-שְׁאִינְכֵן אֵלֶּה שֵׁשׁ לֵהֶם  
אֶל אֶחָד וְשֵׁנִי עוֹלָמוֹת, אִינֶם מִפְּחֻדִּים מִדָּבָר כֵּן.

(על-פי לְקוֹטִישְׁחֹת כֹּדֶךְ ג, עמוד 805 - מִתּוֹךְ 'לְקִרְאֵת שְׁבָת')

בְּפִרְשֵׁת וַיִּשָּׁב מִסְפָּר אֲדוּת שְׁנֵי חֲלוּמוֹת יוֹסֵף שֶׁהָיוּ דוֹמִים זֶה  
לְזֶה, וְכֵן בְּפִרְשֵׁת מִקֵּץ מִסְפָּר אֲדוּת שְׁנֵי חֲלוּמוֹת שְׁחֵלֶם  
פְּרָעָה.

וְהַחֲלוּק בִּינֵיהֶם: אֲצֵל יוֹסֵף, בְּחָלוֹם הָרֹאשׁוֹן חָלֵם אֲדוּת  
ה'אֲלוּמוֹת' - עֲנִינֵי הָאֶרֶץ, וּבְחָלוֹם הַשְּׁנִי אֲדוּת הַשָּׁמַשׁ  
וְהַכּוֹכָבִים - עֲנִינֵי הַשָּׁמַיִם. אֲמָנָם אֲצֵל פְּרָעָה בְּתַחֲלָה חָלֵם  
אֲדוּת שְׁבַע הַפְּרוֹת - מִן הַחֵי, וְלֹאֲחֵר מִכֵּן חָלֵם אֲדוּת שְׁבַע  
שְׂבָלִים - מִן הַצִּמּוּחַ.

וְכֵן רוֹאִים הַחֲלוּק בֵּין יְהוּדִי לְגוֹי:

יְהוּדִי שֶׁיָּדָבֵק לֹא בִּלְעֵד הָאֶרֶץ אֲלָא גַם לְעֲנִינֵי שָׁמַיִם - רוֹחֲנִיּוֹת.

(ח) וַיְהִי בִּבְקָרֹ וַתִּפְּעֶם רוּחוֹ וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא אֶת-כָּל-  
חֲרָטְמֵי מִצְרַיִם וְאֶת-כָּל-חֲכַמֶּיהָ וַיִּסְפֹּר פְּרָעָה לָהֶם  
אֶת-חֲלָמֹו וְאִין-פִּתּוּרֹת אוֹתָם לְפִרְעָה:

אַרְמִי, וּבְמִשְׁנָה: 'בֵּית שְׁהוּא מָלָא טְמִיָּא, מָלָא  
עֲצָמוֹת'. וְאִין-פִּתּוּרֹת אוֹתָם לְפִרְעָה • פִּתּוּרִים הָיוּ  
אוֹתָם, אֲבָל לֹא לְפִרְעָה, שְׁלֹא הָיָה קוֹלֵן נִכְנָס בְּאֲזָנָיו,  
וְלֹא הָיָה לוֹ קוֹרֵת-רוּחַ בְּפִתּוּרָם, שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים:  
'שְׁבַע בְּנוֹת אֶתָּה מוֹלִיד, שְׁבַע בְּנוֹת אֶתָּה קוֹבֵר' (כ"ה).

כ"י"א וַתִּפְּעֶם רוּחוֹ • וּמִטְרָפָא רוּחָהּ, מְקַשְׁקֶשֶׁת  
בְּתוֹכֹה כְּפַעְמוֹן, וּבְנִבּוֹכְדָנָאֲצֵר הוּא אוֹמֵר: (דְּנִיָּאֵל ב)  
"וַתִּתְּפַעֵם רוּחוֹ", לְפִי שֶׁהָיוּ שֵׁם שְׁתֵּי פְעִימוֹת: שְׁכַחַת  
הַחָלוֹם וְהַעֲלָמַת פִּתּוּרָיו (כ"ה). חֲרָטְמֵי • הַנְּחָרִים  
בְּטִימֵי מֵתִים, שִׁשּׁוּאֵלִים בְּעֲצָמוֹת (טִימִי, הן עֲצָמוֹת בְּלִשׁוֹן

#### ספורט

וְהַתְּמָרִית בְּלָבָד, שֶׁהֵן הַפְּרוֹת חוֹרְשׁוֹת  
וְהַיָּאֹר הַמִּשְׁקָה, וּבְחֻלְק הַשְּׁנִי הִתְּהָה  
הַסִּבָּה הַצּוּרִיָּת וְהַתְּכָלִיתִית בְּלָבָד  
וְהֵם הַשְּׂבָלִים. תוֹרָה ט

(לְהֵלֵךְ פֶּסוּק כ"ב). תוֹרָה ח  
(ח) וְאִין פִּתּוּרֹת אוֹתָם. מִפְּנֵי שֶׁחֲשָׁבוּ  
שֶׁהֵם שְׁנִים, טַעַם בְּפִתּוּרָן. כִּי בְּחֻלְק  
הָרֹאשׁוֹן מִמֶּנּוּ הִתְּהָה הַסִּבָּה הַפּוֹעֵלֶת

(I) וְהִנֵּה חָלוֹם. הַרְגִּישׁ שֶׁהַחֵל הָיָה  
חָלוֹם אֶחָד בְּעֲצָמוֹ, שֶׁהָיָה נִרְאֶה לוֹ  
בְּחָלוֹמוֹ הַשְּׁנִי, שֶׁהָיָה בְּאוֹתוֹ הַמַּעֲמָד  
בְּעֲצָמוֹ שֶׁל חָלוֹמוֹ הָרֹאשׁוֹן, וְכֵן פִּרְשׁ  
הוּא אַחֵר כֵּךְ, בְּאִמְרוֹ "וְאֶרְהָ בְּחִלְמִי"

(ט) וַיְדַבֵּר שַׁר הַמִּשְׁקִים אֶת־פְּרָעָה לֵאמֹר אֶת־חֲטָאִי  
אֲנִי מִזְכִּיר הַיּוֹם:

(י) פְּרָעָה קָצַף עַל־עַבְדּוֹ וַיִּתֵּן אֹתִי בַּמִּשְׁמֶר בֵּית  
שַׁר הַטַּבָּחִים אֹתִי וְאֵת שַׁר הָאֲפִים:

(יא) וַנַּחֲלֶמָה חֲלוֹם בְּלִילָה אֶחָד אֲנִי וְהוּא אִישׁ  
כַּפְתָּרוֹן חֲלָמוֹ חֲלָמוֹ:

כ"י • איש כפתרון חלמו • חלום הראוי לפתרון שנפתר לנו, ודומה לו.

(יב) וְשֵׁם אֹתָנוּ נָעַר עֲבָרִי עֶבֶד לְשַׁר הַטַּבָּחִים  
וְנִסְפָּרֵנוּ וַיִּפְתָּרֵנוּ אֶת־חֲלֹמֹתֵינוּ אִישׁ כַּחֲלָמוֹ  
פָּתַר:

כ"י • נער עברי עבד • ארורים הרשעים, שאין  
טובתם שלמה, שמזכירו בלשון בזיון. נער • שוטה  
ואין ראוי לגדלה. עברי • אפלו לשוננו אינו מכיר.

(יג) וַיְהִי כֹאֲשֶׁר פָּתַר־לָנוּ כֵּן הָיָה אֹתִי הַשִּׁיב עַל־פְּנֵי  
וְאֹתוֹ תָּלַח:

כ"י • השיב על-פני • פרעה הנזכר למעלה, כמו  
שאמר: "פרעה קצף על עבדיו", הרי מקרא קצר  
לשון ולא פרש מי השיב, לפי שאין צריך לפרש

(יד) וַיִּשְׁלַח פְּרָעָה וַיִּקְרָא אֶת־יוֹסֵף וַיְרִיצֵהוּ מִן־הַבּוֹר  
וַיַּגְלֵחַ וַיַּחֲלֶף שְׂמֹלֹתָיו וַיָּבֵא אֶל־פְּרָעָה:

כ"י • מן-הבור • מן בית הסהר, שהוא עשוי כמין  
גמא, וכן כל "בור" שבמקרא לשון גמא הוא, ואף

(ט) אֶת חֲטָאִי אֲנִי מִזְכִּיר. לא  
כמתרעם על שנתת אותי בבית הסהר,  
כי בחטאי היה. תורה י

(יד) וַיְרִיצֵהוּ מִן הַבּוֹר. בדרך כל  
תשועת ה' שנעשית כמו רגע, כאמרו  
"כי קרובה ישועתי לבוא" (ישעיהו נב, א),  
וכאמרו "לו עמי שמע לי.. כמעט

לעתיד, כאמרו "ופתאם יבוא אל  
היכלו האדון אשר אתם מבקשים"  
(מלאכי ג, א).

וַיַּחֲלֶף שְׂמֹלֹתָיו, "כי אין לבוא אל  
שער המלך בלבוש שק" (אסתר ד,  
ב). תורה טו

אויביהם אכניע" (תהלים פא, יד טו), וכן  
היה ענין מצרים, כאמרו "כי גרשו  
ממצרים" (שמות יב, לו), כאמרו זכרונם  
לברכה 'שלא הספיק בצקן של  
אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם  
מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא  
וגאלם' (הגדה של פסח). וכן אמר לעשות

~ יום שני כ"ה כסלו ~

טו ואמר פרעה ליוסף חלמא חלמית ופֿשר  
לית לה ואנא שמעית עלך למימר דאת  
שמע חלמא למפֿשר יתה:

(טו) וַיֹּאמֶר פֶּרְעֹה אֶל-יוֹסֵף חֲלֹמַי וּפְתָר אֵין  
אֹתוֹ וְאֲנִי שָׁמַעְתִּי עֲלֶיךָ לֵאמֹר תִּשְׁמַע חֲלֹמַי לִפְתָּר  
אֹתוֹ:

כז"י תשמע חלום לפתר אתו • תאזין ותבין חלום  
לפתר אותו • תשמע • לשון הבנה והאזנה, כמו:  
"שומע יוסף", "אשר לא תשמע לשונו", אנטינדר"א  
בלע"ז.

טז ואתיב יוסף ית פרעה למימר בר מן  
חכמתי אלהן מן קדם יי יתתב ית שלמא  
דפרעה:

(טז) וַיַּעַן יוֹסֵף אֶת-פֶּרְעֹה לֵאמֹר בִּלְעָדִי אֱלֹהִים יַעֲנֶה  
אֶת-שְׁלוֹם פֶּרְעֹה:

כז"י בלעדי • אין החכמה משלי, אלא אלהים יענה, יתן ענה בפי לשלום פרעה.

יז ומליל פרעה (עם) ליוסף בחלמי הא  
אנא קאם על ביה נהרא:

(יז) וַיְדַבֵּר פֶּרְעֹה אֶל-יוֹסֵף בַּחֲלֹמֵי הַנֶּגֶז עֹמֵד  
עַל-שַׂפַּת הַיָּאָר:

יח והא מן נהרא סלקן שבע תורתא פטימן  
בשר ושפינן למחזי ורעין באחנה:

(יח) וַהֲנֵה מִן-הַיָּאָר עֹלֹת שִׁבַּע פָּרוֹת בְּרִיאֹת בָּשָׂר  
וַיִּפֹּת תֹּאֵר וַתִּרְעֲנֶנָּה בָּאָחוּ:

יט והא שבע תורתא אחרנן סלקן בתריהון  
חסינן ובישן למחזי לחדא וחסינן בשר  
לא חזתי כותהן בכל ארעא דמצרים  
לבישו:

(יט) וַהֲנֵה שִׁבַּע-פָּרוֹת אַחֲרוֹת עֹלֹת אַחֲרֵיהֶן דְּלוֹת  
וַרְעוֹת תֹּאֵר מֵאֹד וּרְקוֹת בָּשָׂר לֹא-רְאִיתִי כַּהֲנָה  
בְּכָל-אֶרֶץ מִצְרַיִם לָרַע:

כז"י דלות • בחושות, כמו: (שמואל ב יג) "מדוע אפה ככה דל"? דאמנון. ורקות בשר • כל לשון 'רקות'  
שבמקרא, חסרי בשר, ובלע"ז בלוא"ש.

כא ואלכלן תורתא חסיכתא ובישתא ית שבע  
תורתא קדמיתא פטימתא:

(כ) וַתֹּאכְלֶנָּה הַפָּרוֹת הַרְקוֹת וַהֲרַעוּת אֵת שִׁבַּע  
הַפָּרוֹת הָרֵאשֹׁנוֹת הַבְּרִיאֹת:

כא ועלא למעיהן ולא אתידע ארי עלו  
למעיהן ומחזיהן ביש פד בקדמיתא  
ואתערית:

(כא) וַתִּבְאֲנֶה אֶל-קַרְנֶנָּה וְלֹא נֹדַע כִּי-בָאוּ אֶל-  
קַרְנֶנָּה וּמִרְאִיתָהּ רָע פֶּאֶשֶׁר בַּתְּחִלָּה וַאֲיָקִין:

ספורטו

(דינאל ב, כט). תורה כ  
(כא) ולא נודע כי באו אל  
קרננה. על דרך "ואכלתם ולא  
תשבעו" (ויקרא כו, כו), כאמרו זכרונם  
לברכה: אינו דומה מי שיש לו פת  
בסלו למי שאין לו פת בסלו (יומא  
עד, ב). תורה כב

בלי ספק פותר בלעדי.  
אלהים יענה. יעשה שאענה בפתרוני  
את שלום פרעה. דבר שיהיה שלום  
פרעה, שהחלומות הולכים אחר הפה  
(ברכות נה, ב). תורה יז  
(יט) לא ראיתי כהנה. לא קרה זה,  
על דרך "רעיונה על משכבה סלקו"

(טו) תשמע חלום לפתר אתו.  
שתבין ענין החלום לפתר אותו כפי  
חכמת הפתרון, ולא תפתר  
במקרה. תורה טו  
(טז) בלעדי. אף על פי שאמרתי  
"ופתר אין אותו" (פסוק טו), כאלו אני  
יחיד בזאת החכמה, אני חושב שיש

(כב) וַיֹּאמֶר בְּחִלְמִי וְהִנֵּה שִׁבְעֵי שָׂבָלִים עֹלֹת בְּקִנְיָה אֶחָד מֵאֵלֶּת וּמִבֹּת:

כב וְהִנֵּה בְּחִלְמִי וְהָא שְׁבַע שְׂבָלִים וְהָא שְׂבַע שְׂבָלִים סֶלְקוֹן בְּקִנְיָה חַד מֵאֵלֶּת וּמִבֹּת:

(כג) וְהִנֵּה שִׁבְעֵי שָׂבָלִים צִנְמוֹת דִּקּוֹת שְׂדֵפוֹת קָדִים צִמְחוֹת אַחֲרֵיהֶם:

כג וְהָא שְׁבַע שְׂבָלִים נֶצֶן לִקְנוֹן שְׂקִיפֵן קָדִים צִמְחוֹן בְּתַרְיָהוֹן:

וְהִנֵּה צִנְמוֹת • צִנְמָא בְּלִשׁוֹן אֲרָמִי, סַלַּע, הָרִי הֵן כַּעֲץ בְּלִי לְחִלוֹת וְקִשּׁוֹת כְּסַלַּע, וְתַרְגּוּמוֹ: 'נֶצֶן לִקְנוֹן', נֶצֶן, אִין בְּהֵן אֵלֶּא הַנֶּצֶן, לְפִי שְׁנַתְרוּקְנוֹ מִן הַנֶּרַע.

(כד) וַתִּבְלַעַן הַשְּׂבָלִים הַדִּקּוֹת אֶת שִׁבְעֵי הַשְּׂבָלִים הַטּוֹבֹת וַאֲמַר אֶל־הַחֲרַטְמִים וַאֲיִן מַגִּיד לִי:

כד וּבִלְעָן שְׂבָלִים לִקְנִיתָ אֶת שְׁבַע שְׂבָלִים טַבְתָּא וְאַמְרִית לְחַרְשִׁיא וְלִית דִּי מַתְוִי לִי:

(כה) וַיֹּאמֶר יוֹסֵף אֶל־פְּרַעְה חֵלוֹם פְּרַעְה אֶחָד הוּא אֵת אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עֲשָׂה הַגִּיד לְפְרַעְה:

כה וַיֹּאמֶר יוֹסֵף לְפְרַעְה חֵלְמָא פְּרַעְה חַד הוּא יֵת דִּי יֵי עֲתִיד לְמַעֲבַד חַיִּי לְפְרַעְה:

(כו) שִׁבְעֵי פָרֶת הַטּוֹבֹת שִׁבְעֵי שָׁנִים הִנֵּה וְשִׁבְעֵי הַשְּׂבָלִים הַטּוֹבֹת שִׁבְעֵי שָׁנִים הִנֵּה חֵלוֹם אֶחָד הוּא:

כו שְׁבַע תּוֹרְתָא טַבְתָּא שְׁבַע שָׁנִין אֲנִין וְשְׁבַע שְׂבָלִים טַבְתָּא שְׁבַע שָׁנִין אֲנִין חֵלְמָא חַד הוּא:

וְשִׁבְעֵי שָׁנִים וְשִׁבְעֵי שָׁנִים • כֵּלָן אִינֵן אֵלֶּא שְׁבַע, וְאֲשֶׁר נִשְׁנָה הַחֵלוֹם פַּעַמִּים, לְפִי שֶׁהַדָּבָר מְזֻמָּן, כְּמוֹ שֶׁפֶּרֶשׁ לוֹ בַּסּוּף: "וַעֲלֵה הַשְּׁנוֹת הַחֵלוֹם וְגו'". בְּשִׁבְעֵי

שָׁנִים הַטּוֹבֹת נֹאמַר: "הַגִּיד לְפְרַעְה", לְפִי שֶׁהִיא סְמוּךְ, וּבְשִׁבְעֵי שָׁנִי רָעַב נֹאמַר: "הִרְאָה אֶת פְּרַעְה", לְפִי שֶׁהִיא הַדָּבָר מְפֻלָּג וְרַחוּק, נוֹפֵל בּוֹ לְשׁוֹן מְרָאָה.

(כז) וְשִׁבְעֵי הַפְּרוֹת הַרְקוֹת וְהַרְעֵת הָעֹלֹת אַחֲרֵיהֶן שִׁבְעֵי שָׁנִים הִנֵּה וְשִׁבְעֵי הַשְּׂבָלִים הַרְקוֹת שְׂדֵפוֹת הַקָּדִים יִהְיוּ שִׁבְעֵי שָׁנִי רָעַב:

כז וְשְׁבַע תּוֹרְתָא חֲסִיקְתָּא וּבִישְׁתָּא דְסֶלְקוֹן בְּתַרְיָהוֹן שְׁבַע (ג"י שְׁבַע) שָׁנִין אֲנִין וְשְׁבַע שְׂבָלִים לִקְנִיתָ דְשְׂקִיפֵן קָדִים יְהִיוֹן שְׁבַע שָׁנִי כַּפְנָא:

(כח) הוּא הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֶל־פְּרַעְה אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עֲשָׂה הִרְאָה אֶת־פְּרַעְה:

כח הוּא פְּתַגְמָא דִּי מַלְאִית עִם פְּרַעְה דִּי יֵי עֲתִיד לְמַעֲבַד אַחֲרֵי לְפְרַעְה:

(כט) הִנֵּה שִׁבְעֵי שָׁנִים בָּאוֹת שְׁבַע גְּדוֹל בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:

כט הָא שְׁבַע שָׁנִין אֲתִין סְבַעָא (ג"י שְׁבַעָא) רַבָּא בְּכָל אֶרְעָא דְמִצְרַיִם:

# ספורות

(כד) וַאֲיִן מַגִּיד לִי. שְׂרָאָה שְׂכַלֵּם חֲשַׁבּוּ שֶׁהֵם שָׁנִי חֲלוֹמוֹת, וּפְתָרוּ אוֹתָם עַל שָׁנִי דְבָרִים, וְהוּא הַפִּיר שֶׁשְּׁנִיָּהֶם הָיוּ חֵלוֹם אֶחָד, כְּאִמְרוּ "וַיֹּאמֶר בְּחִלְמִי" (פסוק כב). תורה כה (כה) חֵלוֹם פְּרַעְה אֶחָד הוּא. וּלְפִיכֵךְ טַעַם הַפּוֹתְרִים. אֵת אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עֲשָׂה הַגִּיד לְפְרַעְה. לְפִיכֵךְ לֹא יָדְעוּ זֶה הַחֲרַטְמִים, כִּי לֹא נִדְּעַ בְּלִחְטִיקָהֶם, אֲבָל הַגִּיד לְפְרַעְה בְּלִבָּד. תורה כו (כח) הוּא הַדָּבָר. עֲנִין הָרָעַב "הוּא

ל ויקומו שבע שני כפנא בתריהן ויתנשי  
כל סבעא (נ"י שבעא) בארעא דמצרים  
וישיצי כפנא ית (עמא ד) ארעא:

(ל) וְקָמוּ שִׁבְעֵי שְׁנֵי רָעָב אַחֲרֵיהֶן וַנִּשְׁפַּח כָּל־הַשֹּׁבַע  
בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְכָל־הָרָעָב אֶת־הָאָרֶץ:

נ"י - ונשפח כל-השבע. הוא פתרון הבליעה.

לא ולא יתידע שובעא (נ"י שבעא) בארעא  
מן קדם כפנא ההוא דיהי כתר בן ארי  
תקיף הוא לחדא:

(לא) וְלֹא־יָוִדַע הַשֹּׁבַע בְּאֶרֶץ מִפְּנֵי הָרָעָב הַהוּא  
אֲחֵרֵיכֵן כִּי־כָבֵד הוּא מְאֹד:

נ"י - ולא יודע השבע. הוא פתרון: "ולא נודע כי-באו אל-קרנבה".

לב ועל דאמנתי חלמא לפרעה פרתין זמנין  
ארי תמין פתגמא מן קדם יי ואוחי יי  
למעבדה:

(לב) וְעַל הַשָּׁנוֹת הַחֲלוּם אֶל־פְּרַעְה פַּעַמִּים כִּי־נָכוֹן  
הַדָּבָר מֵעַם הָאֱלֹהִים וּמִמֶּהָר הָאֱלֹהִים לַעֲשׂוֹתוֹ:

נ"י - נכון. מזמן.

לג ויבצע יחזי פרעה גבר סוכלתן וחסים  
ומניה על ארעא דמצרים:

(לג) וַעֲתָה יֵרָא פְּרַעְה אִישׁ נָכוֹן וְחָכָם וַיִּשִּׁיתָהוּ  
עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:

## ~ נקודות משיחות קודש ~

### חכמת יוסף בפתרון החלומות

רק יוסף, בחכמתו, ערב את שני ההפכים בפתורו: בשבע שני השבע "ויקבצו את כל אכל השנים הטובות הבאות האלה ויצברו בר", היינו שגבר בשנות השבע ותכוננו לשנות הרעב, ומאידך - בשנות הרעב "והיה האכל לפקדון לשבע שני הרעב", שיאכלו את אכל שנות השבע. מעלה נוספת ועקרית, שפתרון החלום נסב לא רק על הצפוי מאת הקב"ה, אלא גם מעשיו של פרעה - צבירת האכל, נרמזו בחלום.

ועל-כן "וישב הדבר בעיני פרעה". פרוש: עצתו של יוסף מצאה חן בעיני פרעה יותר מפתרון החלום עצמו, עד ששכחו "אין נבון וחכם כמוד", כוננתו לעצתו.

(על-פי לקוטי-שיחות חלק טו, עמוד 340 - מותר 'לקראת שבת')

ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם וישייתהו על-ארץ מצרים: (מא, לג) לאחר שפרש יוסף את חלומות פרעה, נעץ לו כיצד עליו לנהוג לקראת שנות הרעב - "ועתה ירא פרעה" גו', "יעשה פרעה ויפקד".

ולכאורה תפקידו של יוסף היה רק לפרש את דבר החלום, ולא ליצן מה לעשות.

והסברה בזה: הקשי בפתרון החלום שבשטיו נכשלו המרטומים לפרשו, מספר בהמשך הכתוב: "והנה שבע פרות אחרות עולות. . רעות מראָה ודקות בשר, ותעמדנה אצל הפרות על שפת היאור", כלומר - שהפרות הרזות והשומנות עמדו יחד על שפת היאור. התקשו המרטומים: מהו הקסבר להמצאות שני הסימנים ההפכיים - רזות ושומנות - ביחד?

לד יעבד פרעה וימני מהימניו על ארעא  
ויזרו ית ארעא דמצרים בשבע שני שובעא  
(נ"י שבעא):

(לד) וַעֲשֵׂה פְּרַעְה וַיִּפְקֹד פְּקָדִים עַל־הָאָרֶץ וְחִמְשׁ  
אֶת־אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשִׁבְעֵי שְׁנֵי הַשָּׁבַע:

נ"י - וחמש. בתרגומו: 'ויזרו', וכן: "וחמשים".

## ספורט

בכל עיר ועיר, למען נכירוהו לשר עליהם, והיו לאחדים בידו בכונה אחת, ולא יהיו חלוקי דעות, פענן "זקמת ועליה אל המקום" (דברים יו, ח). תורה לה

וחכם. עיוני ומעשי בהנהגת המדינות שישים הוא לב לזה, "ומלכא לא להו נזק" (דניאל ה, א). תורה לד (לד) יעשה פרעה ויפקד. ותעשה שנה הנכון שתבחר פקד פקידים

(לג) ועתה ירא פרעה. מאחר שהאל יתברך הגיד הרעב העתיד, למען תתור להושיע את עמך, והראך השבע להודיעך במה תושיע, ראוי לך למען לא תחטא לו שתראה איש נבון

(לח) וַיִּקְבְּצוּ אֶת־כָּל־אֹכְלֵי הַשָּׂנִים הַטּוֹבוֹת הַבָּאֹת הָאֵלֶּה וַיַּצְבְּרוּ־בָר תַּחַת יַד־פַּרְעֹה אֹכֵל בָּעֵרִים וַשְּׁמָרוּ:

כש"י ◀ אֶת־כָּל־אֹכְלֵי • שם דָּבָר הוּא, לְפִיכָף טַעְמוֹ בָּאֱלֹ"ף וְנִקְוֶה בַּפֶּתַח קָטָן (סגול). וְאֹכֵל שֶׁהוּא פוֹעֵל, כְּגוֹן "כִּי כָל אוֹכֵל חֵלֶב", טַעְמוֹ לְמִטָּה בִּכְ' וְנִקְוֶה קָמָץ קָטָן (צירי). תַּחַת יַד־פַּרְעֹה • בְּרִשְׁוֹתוֹ וּבְאוֹצְרוֹתָיו.

(לו) וְהָיָה הָאֹכֵל לַפְּקֻדֹן לָאָרֶץ לְשִׁבְעַת שָׁנֵי הָרָעָב אֲשֶׁר תִּהְיֶינָה בָּאָרֶץ מִצָּרִים וְלֹא־תִכְרַת הָאָרֶץ בָּרָעָב:

לו וְהָיָה עֲבוּרָא גָנִיז (לַעֲמָא דְ) לְאָרְעָא לְשִׁבְעַת שָׁנֵי כַּפְנָא דִּי תִהְיוּן בָּאָרְעָא דְמִצָּרִים וְלֹא תִשְׁתַּחֲצִי עֲמָא דְאָרְעָא כַּכַּפְנָא:

כש"י ◀ וְהָיָה הָאֹכֵל • הַצְבֹּר, כְּשֶׁאֵר פְּקֻדֹן הַגָּנִיז לְקִיּוֹם הָאָרֶץ.

(לז) וַיִּימָכּ הַדָּבָר בְּעֵינֵי פַרְעֹה וּבְעֵינֵי כָל־עַבְדָּיו:

לז וַשְּׁפָר פִּתְגָמָא בְּעֵינֵי פַרְעֹה וּבְעֵינֵי כָל עַבְדֵּיהּ:

(לח) וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל־עַבְדָּיו הִנֵּמְצָא כְּזֶה אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ:

לח וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה לְעַבְדָּהּ הִישָׁתַּכַּח כְּדִין גָּבֵר דִּי רוּחַ נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ בַּהּ:

כש"י ◀ הִנֵּמְצָא כְּזֶה • "הַנִּשְׁכַּח כְּדִין", אִם גִּלְף וְנִבְקָשְׁנוּ, הִנֵּמְצָא כְּמוֹהוּ? "הִנֵּמְצָא", לְשׁוֹן תְּמִיחָה, וְכֵן כָּל הַ"א הַמְשֻׁמָּשֶׁת בְּרֹאשׁ הַתִּכְּהָ וְנִקְיָדָה בַּחֲטָף פִּתְחָ.



## ~ יום שלישי כ"ו כסלו ~

(לט) וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל־יֹסֵף אַחֲרֵי הוֹדִיעַ אֱלֹהִים אוֹתָהּ אֶת־כָּל־זֹאת אֵין־נִבּוֹן וְחָכָם כְּמוֹךָ:

לט וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה לְיוֹסֵף בְּתֵר דְּאוֹדַע יְיָ יִתֵּן יָת כָּל דָּא לִית סְכָלְתָן וְחִכָּים כְּמוֹכָךְ:

כש"י ◀ אֵין־נִבּוֹן וְחָכָם כְּמוֹךָ • לְבָקֵשׁ "אִישׁ נִבּוֹן וְחָכָם", שְׁאִמְרַתְּ – לֹא נִמְצָא כְּמוֹכָךְ.

(מ) אַתָּה תִּהְיֶה עַל־בֵּיתִי וְעַל־פִּיךָ יִשָּׁק כָּל־עַמִּי רַק הַכֶּסֶּא אֲגִדֵּל מִמֶּךָ:

מ אַתָּה תִּהְיֶה מְמַנָּא עַל בֵּיתִי וְעַל מִימְרֵךְ יִתְּנוּ כָּל עַמִּי לְחוּד כְּרִסִּי מְלִכּוּתָא הָדִין אִיהִי יִקְרִי מִנֶּךָ:

כש"י ◀ יִשָּׁק • יִתְּנוּ, יִתְּפָרְנֵס. כָּל צָרְכֵי עַמִּי יִהְיוּ נַעֲשִׂים עַל יָדְךָ, כְּמוֹ: (לְעִיל טו) "וּבִן מִשְׁק בֵּיתִי", וְכְמוֹ: (תְּהִלִּים ב) "נִשְׁקוּ־בָר", גְּרִגִּישׁוֹן בִּלְע"ז. רַק הַכֶּסֶּא • שִׁיחִיו קוֹרִין לִי מֶלֶךְ. כֶּסֶּא • לְשׁוֹן שֶׁל הַמְּלוּכָה, כְּמוֹ: (מְלִכִּים א א) "וַיִּגְדֵּל אֶת כֶּסְאוֹ מִכֶּסֶּא אֲדָנֵי הַמֶּלֶךְ".

(מא) וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה אֶל־יֹסֵף רְאֵה נָתַתִּי אֹתְךָ עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרָיִם:

מא וַיֹּאמֶר פַּרְעֹה לְיוֹסֵף חַזִּי מִגִּיתִי יִתֵּן עַל כָּל אָרְעָא דְמִצְרָיִם:

כ"ו • נִתְּתִי אֶתְךָ • מִנִּיתִי יָתֶךָ, וְאַף־עַל־פִּי־כֵן לְשׁוֹן נִתְּנָה הוּא, כִּמוֹ: "וּלְתֶתֶךָ עָלֶיךָ". בֵּין לִגְדֻלָּה בֵּין לְשִׁפְלוּת, נוֹפֵל לְשׁוֹן נִתְּנָה עָלָיו, כִּמוֹ: (מלבי"ם) "נִתְּתִי אֶתְךָ אֶתְּכֶם נְבוֹזִים וְשִׁפְלִים".

(מב) וַיֹּסֶר פְּרַעְהָ אֶת־טַבַּעְתּוֹ מֵעַל יָדוֹ וַיִּתֵּן אֹתָהּ עַל־יַד יוֹסֵף וַיִּלְבָּשׁ אוֹתוֹ בְּגָדֵי־שֵׁשׁ וַיַּשֶּׂם רֶבֶד הַזֶּהָב עַל־צוּאָרוֹ:

כ"ו • וַיֹּסֶר פְּרַעְהָ אֶת־טַבַּעְתּוֹ • נִתְּנָה טַבַּעַת הַמֶּלֶךְ, הִיא אוֹת לְמִי שֶׁנִּתְּנָה לוֹ, לְהִיטֵב שֶׁנִּי לוֹ לִגְדֻלָּה. בְּגָדֵי־שֵׁשׁ • דָּבָר חֲשִׁיבוֹת הוּא בְּמִצְרַיִם. רֶבֶד • עֲנָק.

(מג) וַיִּרְכַּב אוֹתוֹ בְּמִרְכַּבַּת הַמִּשְׁנָה אֲשֶׁר־לוֹ וַיִּקְרָאוּ לִפְנֵיו אֲבֵרָה וַנִּתְּנוּ אוֹתוֹ עַל כָּל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:

כ"ו • בְּמִרְכַּבַּת הַמִּשְׁנָה • הַשְּׁנִיָּה לְמִרְכַּבְתּוֹ הַמְּהֵלֶכֶת אֲצֵל שְׁלוֹ. אֲבֵרָה • כְּתָרְגוּמוֹ: 'דִּין אָבָא לְמִלְכָּא', 'רַב' בְּלִשׁוֹן אֲרָמִי 'מֶלֶךְ'. ב'הַשְׁתַּפִּיךְ': 'לֹא רִיכָא וְלֹא בִרִיכָא'. וּבְדִבְרֵי אֲבֵרָה, (ספרי פ' דברים) דָּרַשׁ רַבִּי יְהוֹנָתָן: 'אֲבֵרָה, זֶה יוֹסֵף, שֶׁהוּא אָב בְּחֻקְמָה וְרַב בְּשִׁנִּים'.

(מד) וַיֹּאמֶר פְּרַעְהָ אֶל־יוֹסֵף אֲנִי פְרַעְהָ וּבִלְעָדִיךָ לֹא־יָרִים אִישׁ אֶת־יָדוֹ וְאֶת־רִגְלוֹ בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:

כ"ו • אֲנִי פְרַעְהָ • שֵׁשׁ יָכֹלֶת בְּיָדִי לְגֹזֵר גְּזָרָה עַל מַלְכוּתִי. וְאֲנִי גֹזֵר: ש'לֹא־יָרִים אִישׁ אֶת־יָדוֹ". וּבִלְעָדִיךָ • שְׁלֹא בְּרִשְׁוֹתֶךָ. דָּבָר אַחֵר: "אֲנִי פְרַעְהָ",

(מה) וַיִּקְרָא פְרַעְהָ שֵׁם־יוֹסֵף צִפְנָת פַּעֲנָח וַיִּתֵּן־לוֹ אֶת־אֶסְנַת בַּת־פּוֹטִי פֶרַע כֶּהֵן אֵן לְאִשָּׁה וַיֵּצֵא יוֹסֵף עַל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:

כ"ו • צִפְנָת פַּעֲנָח • מִפְּרֵשׁ הַצִּפּוֹנוֹת, וְאֵין ל'פַּעֲנָח' דְּמִיּוֹן בְּמִקְרָא. פּוֹטִי פֶרַע • הוּא פּוֹטִיפַר, וְנִקְרָא

(מו) וַיּוֹסֶף בֶּן־שְׁלֹשִׁים שָׁנָה בְּעֵמְדוֹ לִפְנֵי פְרַעְה מֶלֶךְ־מִצְרַיִם וַיֵּצֵא יוֹסֵף מִלִּפְנֵי פְרַעְה וַיַּעֲבֹר בְּכָל־אֶרֶץ מִצְרַיִם:

ספורט

(מג) וַיִּקְרָאוּ לִפְנֵיו אֲבֵרָה. כִּמוֹ: 'הִבְרָה! כְּלוּמַר, כָּל אִישׁ יִכְרַע עַל בְּרַכְיָי, כִּמוֹ שֶׁצּוֹעֲקִים לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ לומר לָעָם כִּי 'לוֹ תִכְרַע כָּל בְּרַח'.

וַנִּתְּנוּ אוֹתוֹ עַל כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם. שֶׁקָּבְלוּ כָּלֶם עַל מַלְכוּתוֹ, כַּמְנַהֵג לְכָל מֶלֶךְ חֹדֶשׁ. תּוֹרָה מִד (מה) וַיֵּצֵא יוֹסֵף עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם. יֵצֵא מִלִּפְנֵי פְרַעְה בְּאֶפֶן מוֹרָה שֶׁהָיָה שְׁלִיט עַל כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם. תּוֹרָה מו (מו) וַיַּעֲבֹר בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם. לִפְקֹד הָעָרִים וּלְסַדֵּר עֲנִיָּהֶם, כַּעֲנֵן שֶׁמִּוֹאֵל

(מז) וַתַּעַשׂ הָאָרֶץ בְּשֶׁבַע שָׁנִי הַשָּׁבַע לְקַמְצִים:

מז וּכְנֹשׁ דִּירֵי אֲרֻעָא בְּשֶׁבַע שָׁנִי שׁוּבָעָא (ג' שְׁבָעָא) עִיבּוּרָא לְאוּצְרִין:

כ"י וַתַּעַשׂ הָאָרֶץ • בְּתַגּוּמוֹ, וְאִין הִלְשׁוֹן נַעֲקָר מִלְשׁוֹן עֲשִׂיָּה. לְקַמְצִים • קִמֵּץ עַל קִמֵּץ, יָד עַל יָד, הָיוּ אוּצְרִים.

(מח) וַיִּקְבֹּץ אֶת־כָּל־אֹכֵל שֶׁבַע שָׁנִים אֲשֶׁר הָיוּ בָּאָרֶץ מִצֵּרִים וַיִּתֵּן־אֹכֵל בַּעֲרִים אֹכֵל שְׂדֵה־הָעִיר אֲשֶׁר סְבִיבֹתֶיהָ נָתַן בְּתוֹכָהּ:

מח וּכְנֹשׁ נֵת כָּל עִיבּוּר שְׁבָעָא שָׁנִין דִּי הָיוּ בְּאַרְעָא דְּמִצְרִים וְיָהֵב עִיבּוּר בְּקִרְוָא עִיבּוּר חֲקַל מִרְתָּא דִּי כְּסִתְרָנְהָא יָהֵב בְּגִיָּה:

כ"י וַאֲכָל שְׂדֵה־הָעִיר אֲשֶׁר סְבִיבֹתֶיהָ נָתַן בְּתוֹכָהּ • שָׁפַל אֶרֶץ וְאֶרֶץ מַעֲמֶדֶת פְּרוּתֶיהָ וְנוֹתְנִין בְּתַבּוּאָה מַעֲפָר הַמָּקוֹם, וּמַעֲמִיד אֶת הַתַּבּוּאָה מִלִּירֶקֶב. (נִרְאָה

לי שְׁהוּא דַּעַת רַבִּי נַחֲמָנִה, וְאִין צָרִיךְ כָּלֵל לְהִגִּים בְּרַשׁ"י, כֹּאֲשֶׁר עָלָה בְּדַעַת קָצָתָם).

## נקודות משיחות קודש ~

### אסוף התבואה - בעבודת ה'

משכלו של האדם, וְקוֹק הוּא ל – “עפר” – שְׁמוּרָה עַל “בטול” מציאותו. כְּמוֹ שְׁאוּמְרִים וְנִפְשֵׁי כְּעֶפֶר לְכָל תְּהִיָּה (וְאִז) פֶּתַח לְבִי בְּתוֹרָתָה. כְּשִׁיחֻדֵי לומד תוֹרָה מִתּוֹךְ “בטול”, נִכָּר בְּלִמּוּדוֹ “נוֹתֵן תּוֹרָה”, הַקֶּבֶץ. “עפר המקום” – הַבְּטוּל צָרִיךְ לְהִיּוֹת דוֹקָא מֵאוֹתוֹ מְקוֹם וְעִנְיָן – בְּלִמּוּדוֹ, וְלֹא בְּדִבְרֵים אֲחֵרִים – מִלְחָמַת הַיָּצֵר, שְׂאֻז צָרִיךְ לְהִגָּל בְּאֶפֶן שֶׁל “עז כְּנָמֵר וְגִבּוֹר בְּאֵרִי לַעֲשׂוֹת רִצּוֹן אֲבִיךָ שְׁבִשְׁמִים”.

(על־פי לקווי־שיחות כרך כה, עמוד 224 - מתוך 'לקראת שבת')

אֹכֵל שְׂדֵה־הָעִיר אֲשֶׁר סְבִיבֹתֶיהָ נָתַן בְּתוֹכָהּ: רַשׁ"י מְתָאֵר אֶת אִסּוּף תַּבּוּאֹת מִצֵּרִים וְשְׁמוּרָה: “וְנוֹתְנִים בְּתַבּוּאָה מַעֲפָר הַמָּקוֹם, וּמַעֲמִיד אֶת הַתַּבּוּאָה מִלִּירֶקֶב” (מא, מח). מִשְׁמָעוֹת הַפְּרוּשׁ בְּעִבּוּדֵת הָאָדָם לְקוֹנוֹ: אִסּוּף תַּבּוּאָה – הַתּוֹרָה שֶׁהָאָדָם לומד וּמַעֲטִיבָתָּה אֲצִלוֹ, כְּפִירוֹשׁ הַ‘תּוֹסְפוֹת’ (דִּבּוּר־הַמִּתְחִיל “ורב תבואות” סנהדרין, מב.) “בַּעַל שְׁמוּעוֹת הוּא בַּעַל חֲשִׁין”. “מַעֲמִיד אֶת הַתַּבּוּאָה” – כְּדִי שֶׁהַתּוֹרָה שֶׁלֹּמֶד תִּקְלַט הֵיטֵב וְתִחַשֵּׁב ‘מִקְנָמָה’ לְמִרּוֹת שֶׁהִיא תּוֹרַת הַקֶּבֶץ, וְגִבּוּרָהּ בְּהַרְבֵּה

(מט) וַיִּצְבֹּר יוֹסֵף בָּר כַּחֲלוֹל הַיָּם הַרְבֵּה מְאֹד עַד כִּי־יִחַדֵּל לְסַפֵּר כִּי־אֵין מִסְפָּר:

מט מִטּוּ וּכְנֹשׁ יוֹסֵף עִיבּוּרָא כַּחֲלָא דִּימָא סִגִּי לְחַדָּא עַד דִּי פִּסַּק לְמִמְנֵי אֲרִי לִית מִנְּגִן:

כ"י עַד כִּי־יִחַדֵּל לְסַפֵּר • עַד כִּי חָדַל לוֹ הַסּוֹפֵר לְסַפֵּר, וְהָרִי זֶה מִקְרָא קָצֵר. כִּי־אֵין מִסְפָּר • לְפִי שְׂאִין מִסְפָּר, וְהָרִי ‘כִּי’ מִשְׁמֵשׁ בְּלִשׁוֹן ‘דִּהָא’.

(נ) וַלְיוֹסֵף יָלַד שְׁנֵי בָנִים בְּטָרִם תְּבוּאָה שְׁנַת הָרָעָב אֲשֶׁר יָלְדָה־לוֹ אִסְנַת בַּת־פּוֹטִי פֶּרַע בִּתָּן אוֹן:

נ וַלְיוֹסֵף אֲתִילִיד תְּרִיתִין בְּנִין עַד לֹא עָלַת שְׂתָא דְּכַפְנָא דִּילִידַת לֵה אִסְנַת בַּת פּוֹטִי פֶּרַע רַבָּא דְּאוֹן:

כ"י בְּטָרִם תְּבוּאָה שְׁנַת הָרָעָב • (תַּעֲנִית יא) מִכָּאן שֶׁאֲסוּר לְאָדָם לְשַׁמֵּשׁ מִטָּתוֹ בְּשָׁנֵי רַעֲבוֹן.

## ספורנו

“וַיִּסְבֹּב בֵּית אֵל.. וְהִמָּצְפָּה” (שְׁמוּאֵל א ה, קַמְצִים. תּוֹרָה מִז) מִסְפָּר נִקְרָא בְּשֵׁם, בְּאֶפֶן שְׂיִצִּיר (מט) עַד.. אֵין מִסְפָּר. לֹא הָיָה עוֹד בְּנִפְשׁ. תּוֹרָה נ (מז) לְקַמְצִים. בְּכָל שְׁבֻלַת עֲשֻׁתָּה

נא ויקרא יוסף ית שום בוכרא מנשה ארי  
אנשני יי ית כל עמלי וית כל בית אבא:

(נא) ויקרא יוסף את־שם הבכור מנשה כִּי־נִשְׁנִי  
אלהים את־פל־עמלי ואת כל־בית אבי:

נב וית שום תנינא קרא אפרים ארי אפֿשני  
יי בארע שעבודי:

(נב) ואת שם השני קרא אפרים כִּי־הִפְרִנִי אלהים  
בארץ עניי:



## ~ יום רביעי כ"ז כסלו ~

נג ושלִימת שבע שני שובעא (נ"י שובעא) די  
היה בארעא דמצרים:

(נג) ותכלינה שבע שני השבע אשר היה בארץ  
מצרים:

נד ושריאת שבע שני כפנא למיעל כמא די  
אמר יוסף והנה כפנא בכל ארעתא ובכל  
ארעא דמצרים הוה לחמא:

(נד) ותחלינה שבע שני הרעב לבוא כאשר אמר יוסף  
ויהי רעב בכל־הארצות ובכל־ארץ מצרים היה  
לחם:

נה וכפנת כל ארעא דמצרים ונח עמא  
(קדם) לפרעה (על) ללחמא ואמר פרעה  
לכל מצראי איזילו לות יוסף די יימר לכו  
תעבדון:

(נה) ותרעב כל־ארץ מצרים ויצעק העם אל־פרעה  
ללחם ויאמר פרעה לכל־מצרים לכו אלי־יוסף  
אשר־יאמר לכם תעשו:

למה לא צברתם בר, והלא הכריז לכם ששני הרעב  
באים? אמרו לו: 'אספנו הרבה והרקיבה'. אמר  
להם: 'אם כן, כל אשר יאמר לכם תעשו, הרי גזר  
על התבואה והרקיבה, מה אם יגזר עלינו ונמות?'

כז"א ותרעב כל־ארץ מצרים • (כ"ד) שהרקיבה  
תבואתם שאצרו, חוץ משל יוסף. אשר־יאמר לכם  
תעשו • לפי שהיה יוסף אומר להם שימולו, וכשבאו  
אצל פרעה ואומרים: 'כף הוא אומר לנו'. אמר להם:

## ~ נקודות משיחות קודש ~

### חייב יוסף למול את המצרים

ועל־פי־זה, מפנין שיוסף היה ה"שליט על הארץ" (פרשתנו מב,  
ו) ובלעדו "לא ירים איש את ידו ואת רגלו בכל ארץ מצרים"  
(שם מא, מד), הרי כל אנשי מצרים היו שכינים אליו ובכרשותו,  
ועד שלדעת כמה ראשונים, אנשי המדינה - גופם קנוי למלך,  
ולכן היה עליו חייב להשתדל שימולו גם כל אנשי מצרים.

(על־פי לקוטי־שיחות חלק י, עמוד 136 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

לכו אלי־יוסף אשר־יאמר לכם תעשו:  
היה יוסף אומר להם שימולו (מא, נה. ובפירוש רש"י)  
לקאורה הדבר תמוה ביותר, מדוע דרש יוסף מהמצרים  
שימולו, איזו תועלת יש בזה?  
יש לומר בפשטות, דהנה בצווי הקב"ה לאברהם על המילה,  
אמר לו הקב"ה (לך י, יג) "המול ימול ליד ביתך ומקנת כסףך  
גו'", שמשל חייב על בני משפחת אברהם שימולו גם אלו  
הקנויים להם, ונמצאים ברשותם.

(נו) וְהָרַעַב הָיָה עַל כָּל־פְּנֵי הָאָרֶץ וַיִּפְתַּח יוֹסֵף אֶת־כָּל־אֲשֶׁר בָּהֶם וַיֵּשְׁבֶר לַמִּצְרִים וַיַּחֲזֹק הָרַעַב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם:

מעט אכל", לשון קניין, ואל תאמר אינו כִּי־אִם בתבואה, שאף בִּיָּין וְחֵלֶב מִצִּינוֹ: (ישעיה נה) "ולכו שִׁבְרוּ בְּלֹא כֶסֶף וּבְלֹא מַחִיר יֵין וְחֵלֶב".

כִּי־עַל כָּל־פְּנֵי הָאָרֶץ • מי הם "פְּנֵי הָאָרֶץ"? אלו העשירים (כ"ד). אֶת־כָּל־אֲשֶׁר בָּהֶם • בתרגומו: "די בהון עיבורא". וַיֵּשְׁבֶר לַמִּצְרִים • 'שִׁבְר' לשון מכר ולשון קניין הוא. כָּאֵן מְשַׁמֵּשׁ לְשׁוֹן מְכָר. "שִׁבְרוּ לְנוּ

(נו) וְכָל־הָאָרֶץ בָּאוּ מִצְרִימָה לְשִׁבֹּר אֶל־יוֹסֵף בְּיַחֲזֹק הָרַעַב בְּכָל־הָאָרֶץ:

כִּי־וְכָל־הָאָרֶץ בָּאוּ מִצְרִימָה • אל יוסף לשִׁבֹּר. וְאִם תִּדְרָשֶׁהוּ כְּסִדְרוֹ, הִנֵּה צָרִיף לְכַתֵּב: 'לְשִׁבֹּר מִן יוֹסֵף'.

מב (א) וַיֵּרָא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ־שִׁבֹּר בַּמִּצְרִים וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו לָמָּה תִּתְרָאוּ:

כָּאֵלֹו אֲתֵם שְׁבָעִים, כִּי בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, עֲדִין הִיא לָהֶם תְּבוּאָה. (תענית י) (ולי נראה כפשוטו: "למה תתראו", למה יהו הכל מסתכלין בכם ומתמיהים בכם, שאין אתם מְבַקְשִׁים לָכֶם אֵכֶל בְּטָרִם שִׁיגְלָה מִה שֶׁבִּידָכֶם?) וּמִפִּי אֲחֵרִים שְׁמַעְתִּי שֶׁהוּא לְשׁוֹן כְּחִישָׁה: 'למה תהיו כְּחוֹשִׁים בְּרַעֲב? וְדוּמָה לוֹ: (משלי יא) "וּמְרִירָה גַם־הוּא יוֹרָא".

כִּי־וַיֵּרָא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ־שִׁבֹּר בַּמִּצְרִים • ומהיכן רָאָה, וְהֵלֵא לֹא רָאָה אֶלָּא שְׁמַע, שֶׁנֶּאֱמַר: "הִנֵּה שְׁמַעְתִּי וְגו'" ומהו "וַיֵּרָא"? רָאָה בְּאֶסְפֶּק־לִרְיָא שֶׁל קִדְשׁ, שֶׁעֲדִין יֵשׁ לוֹ שִׁבֹּר בַּמִּצְרִים, וְלֹא הִתְהַוָּה וְבוֹאָה מִמֶּשׁ לְהוֹדִיעוֹ בְּפִרוּשׁ שְׁעָה יוֹסֵף. לָמָּה תִּתְרָאוּ • לָמָּה תִּרְאוּ עֲצָמְכֶם בְּפָנֵי בְנֵי יִשְׂמָעֵאל וּבְנֵי עֶשָׂו

### ~ נקודות משיחות קודש ~

#### בטחון מחלט בה'

למה שהיה בידם?

אֵלָּא שֶׁמִּבְּאֵן נִכַּר גִּדְל בְּטַחֲנוֹם בַּה' שֶׁל בְּנֵי יַעֲקֹב, שֶׁבְּטַחוֹ בְּיָדָהּ שֶׁלֹּא יַעֲזֹב אֶת אֲבִיהֶם יַעֲקֹב גַּם בְּיַמֵּי הָרַעַב. אִם שֶׁתְּבוּאָה שֶׁבִּידָם הִסְפִּיקָה רַק "בְּאוֹתָהּ שְׁעָה", מִכָּל־מָקוֹם לֹא הִיָּה לָהֶם סִפֵּק שֶׁגַּם בְּעִתִּיד יִדָּאג הַקָּב"ה לְפָרֶנְסָם בְּאֶפֶן נָסִי. וּמִצַּד גִּדְל בְּטַחֲנוֹם, הָרָאוּ עֲצָמָם כָּאֵלֹו הֵם שְׁבָעִים בְּרַב תְּבוּאוֹת, כִּי כֵּן הִרְגִּישׁוּ בְּבִטְחוֹנָם הַחֲזָק בַּה', כָּאֵלֹו יֵשׁ כָּבֹד בִּידָם תְּבוּאָה מְסֻפָּקָה.

(עליפי לקוטי שיחות חלק ל, עמוד 190 - מוֹתוֹךְ 'לקראת שבת')

ויאמר יעקב לבניו למה תתראו:

כְּשֶׁבִקֵּשׁ יַעֲקֹב אֲבִינוּ מִבְּנֵי לְרֵדָה לַמִּצְרִים וְלִהְיָא מְזוּן, טַעַן בְּפָנֵיהֶם: "לָמָּה תִּתְרָאוּ?" וּפְרַשׁ רַשִׁי" (מב, א): "לָמָּה תִּרְאוּ עֲצָמְכֶם בְּפָנֵי בְנֵי יִשְׂמָעֵאל וּבְנֵי עֶשָׂו אֲתֵם שְׁבָעִים, כִּי בְּאוֹתָהּ שְׁעָה עֲדִין הִיא לָהֶם תְּבוּאָה". מִזֶּה שֶׁכָּתַב רַשִׁי "כָּאֵלֹו" אֲתֵם שְׁבָעִים, יֵשׁ לְדִיק שֶׁלֹּא הִתְהַוָּה בְּרִשְׁתָּם תְּבוּאָה רַבָּה כָּל־כֵּן, דְּהוּוּ רַק "כָּאֵלֹו" אֲתֵם שְׁבָעִים — וְלֹא שֶׁבָּאֲמַת הֵיוּ שְׁבָעִים בְּאוֹתָהּ שְׁעָה. וְצָרִיף לְהִבִּין מִדּוּעַ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל הָרָאוּ עֲצָמָם שְׁבָעִים, מִעֲבָר

#### ספורט

לֹא חֲמִימָא וְלֹא קָרִירָא (ערוכין ג, א), וְכֵן "נִתְרָאָה פָּנִים" (מלכים ב יד, ח), שֶׁנֶּרְאָה זֶה אֵל זֶה. תורה ב

מב (א) וַיֵּרָא.. לָמָּה תִּתְרָאוּ. לָמָּה תְּבִיטוּ זֶה אֵל זֶה, וְכָל אֶחָד מֵכֶם מִצָּפָה שִׁיגְלָה חִבְרוּ וְיִתּוּר, כְּאִמְרָם זְכוּרֹנָם לְכַרְכָּה: קְדִירָא דְּבִי שְׁתִּפִּי -

(נו) וַיִּפְתַּח יוֹסֵף אֶת כָּל אֲשֶׁר בָּהֶם. לְהִרְאוֹתָם שֶׁהִיָּה בְּיָדוֹ כְּדִי לְפָרֶנְסָם. וַיַּחֲזֹק הָרַעַב. גַּם בְּשָׂאֵר מְזוּנוֹת מְלַבֵּד הִלָּחֶם. תורה נו

בַּיָּמֵינוּ הָאֵלֶּיךָ שׁוֹמְרֵי אֶמֶת וְאֵת עֵיבוֹרָא  
מִזִּדְּבָן בְּמַעֲרִים חֻתּוֹ לְתַמָּן וְיִזְבוּנוּ לְנָא  
מִתַּמָּן וְנָחִי וְלֹא נִמּוֹת :

(ב) וַיֹּאמֶר הֲנִה שְׁמִעְתִּי כִּי יִשְׁעֶבֶר בְּמִצְרַיִם  
רַדְוֵי שְׁמָהּ וְשִׁבְרוּ לָנוּ מִשָּׁם וְנַחֲיָה וְלֹא נִמּוּת׃

כִּי־רָדוּ־שִׁמְהָ • וְלֹא־אָמַר 'לָכוּ', רִמּוֹז לְמַאֲתִים וְעֶשְׂרִי שָׁנִים שֶׁנִּשְׁתַּעַבְדּוּ לְמִצְרַיִם, כְּמִנִּין רַדּוֹ.

ג. וּנְחָתוּ אֶחָי יוֹסֵף עֶסְרָא לְמִזְבֵּן עֵיבוֹרָא  
מִמְצָרִים :

(ג) וַיֵּרְדּוּ אֲחֵי־יוֹסֵף עֲשָׂרָה לְשָׂבַר בַּר מִמְּצָרִים:

בְּנֵי־מִן אָחִי יוֹסֵף לֹא־שָׁלַח? אֲלָא לַעֲנִין הָאִתְּרָה  
הָיוּ חֲלוּקִין לַעֲשֹׂרָה, שְׁלֹא הָיְתָה אֶהְבֵּת בָּלָם וְשִׁנְאָת  
בָּלָם שׁוּה לֹו, אָבֵל לַעֲנִין: "לִשְׁבֹּר בָּר", בָּלָם לֵב  
אֶחָד לָהֶם (בב"ד).

מלמד שהיו מתחרטים במכירתו, ונתנו לבם להתנהג עמו באהדה ולפדותו בכל קמחן שישפיקו עליהם. עשרה. מה תלמוד לומר, והלא כתב: "ואת-

ד' וְיָת בְּנֵימִין אֲחוּהִי דְיוֹסֵף לֹא שָׁלַח יַעֲקֹב  
עִם אֲחוּהִי אֲרִי אִמֵּר דְּלִמָּא יַעֲרַעְנָה מוֹתָא :

(ד) וְאֶת־בְּנֵימִין אֶתִּי יוֹסֵף לֹא־שָׁלַח אֶת־אֶחָיו  
כִּי אָמַר פֶּן־יִקְרָאנוּ אִסּוֹן:

כ"י פֶּן־יִקְרָאנוּ אֶסּוֹן • וּבִבִּית לֹא יִקְרָאנוּ אֶסּוֹן? אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב: 'מִכָּאן שֶׁהִשְׁטֵן מְקַטְרֵג בְּשַׁעַת הַסַּכָּנָה' (ב"ר) ♦

הַוָּאֲתוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְמִזְבֵּן עִיבֹרָא בְּגוֹ  
עַלְיָא אַרִי הוּוּה כִּפְנָא פִּארְעָא דְכֻנְעֵן :

(ה) וַיֵּבְאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְשֹׁכֵר בְּתוֹךְ הַבָּאִים פִּרְהִיָּה  
הָרַעַב בָּאָרֶץ פָּנֵעוֹ:

אֲלֵא שְׁיִכְנֶס כָּל אֶחָד בְּפִתְחוֹ, כִּי שְׁלֵא תִשְׁלֹט בָּהֶם  
עֵין הָרַע, שְׁכֹלֵם נָאִים וְכֹלֵם גְּבוּרִים.

רש"י ► בְּתוֹךְ הַבָּאִים • מְטַמֵּינִין עֲצָמָן שֶׁלֹּא יִפְרִיחוּ, לְפִי שְׁעוּהָ לְהֵם אֲבִיהֶם שֶׁלֹּא יִתְרָאוּ כָּלֶם בַּפֶּתַח אֶחָד

וַיִּוְסֶף הוּא דְשָׁלִיט עַל אֶרְעָא הוּא דְזֻפִּין  
עִיבּוּרָא לְכָל עֲמָא דְאֶרְעָא וְאִתּוּ אַחֵי יוֹסֵף  
וּסְגִידוּ לָהּ עַל אֶפֶס עַל אֶרְעָא :

(ו) וַיֹּסֶף הוּא הַשְּׁלִיט עַל־הָאָרֶץ הוּא הַמְּשָׁבִיר  
לְכָל־עַם הָאָרֶץ וַיֵּבֹאוּ אֵתֵי יוֹסֵף וַיִּשְׁתַּחֲוּ־לוֹ אַפָּיִם  
אֲרָצָה:

כִּי־יִשְׁתַּחֲוֶה־לוֹ אַפִּים • נִשְׁתַּחֲוֶה לוֹ עַל פְּנֵיהֶם, וְכֵן כָּל 'הַשְּׁתַּחֲוָה' פֶּשׁוּט יָדִים וְרַגְלִים הוּא (שבועות טז) •

וְיִחְזַא יוֹסֵף יֵת אֶחָדֶי וְאֶשְׁתִּמּוֹדֵעֵנּוּ  
וְיִחְשֵׁיב מָה דְּמִלִּיל לְהוּן וּמִלִּיל עֲמַהוּן  
קִשְׂיָא וְאִמֵּר לְהוּן מִנְּן אֲחִיתוּן וְאִמֵּר  
מֵאֲרַעא דְּכֻנְעָא לְמַזְבֵּן עִיבּוּרָא :

(ו) וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶת-אֶחָיו וַיִּכְרְם וַיַּתְּנֵם אֱלֹהִים וַיַּדְבֵּר אִתָּם קִשּׁוֹת וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מֵאֵין בָּאתֶם וַיֹּאמְרוּ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם פָּנֵנוּ לְשֹׁכֵר-אֹכֵל:

הַקֶּסֶף בֵּיתָה פְּרָעָה" (להלן מז, יד), וְלֹכֵן  
 לֹא הָיָה שׁוּם כֶּרֶם נִמְסָר לְקוֹנִים בְּלִיתִי  
 חוֹתָמוֹ אוֹ כְּתָב יָדוֹ.  
 וַיִּבְּאוּ אֹחֵי יוֹסֵף וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ לוֹ. וּלְפִי  
 שְׁעָם הָיִיתָ שְׁלִיט הִנֵּה הוּא בָּעֲצָמוֹ  
 הַמִּשְׁבִּיר, הַצָּרְכֵנוּ אֹחֵי יוֹסֵף לְבֹא  
 אֵלָיו וְלֹא לְדַבֵּר אֶל עַבְדּוֹ  
 בְּלִבָּר. תורה ו

(ה) בְּתוֹךְ הַבָּאִים. שֶׁהֵיוּ הוֹלְכִים שָׁם  
חֲבוּרוֹת יַחַד לְהַמְלִיט מִן הַשּׁוֹלָלִים  
שָׂרְבוּ אֹז מִפְּנֵי הָרָעָב. תורה ו  
(ו) הוּא הַשְּׁלִיט עַל הָאָרֶץ, הוּא  
הַמְשָׁבִיר. עִם הֵיוְתוֹ הַשְּׁלִיט, הָיָה  
הוּא בְּעֶצְמוֹ הַמּוֹכֵר, וְלֹא הָיָה מֵאֲמִין  
בַּבְּכִרְיָ, כִּי אֲמָנָם הָיָה הַפֶּסֶף רַב מְאֹד  
וּרְאוּי לַפְּרֻעָה, כְּאִמְרוֹ 'וַיִּבֶא יוֹסֵף אֶת

(ב) וְנִחִיָּהּ. אָף עַל פִּי שְׁלֵא יִהְיֶה  
 לְשֹׁבַע, נִשְׁיֵג דִּי מִחִיתְנֹו, וּבִאֲפֹן זֶה  
 לֹא נְמוּת. בְּרַעֲב. תוֹרָה ג  
 (ג) וַיִּרְדּוּ אֲחֵי יוֹסֵף עֶשְׂרֶה. כִּי לֹא  
 הָיָה הַמַּשְׁכִּיר מוֹכֵר לְשׁוֹם קוֹנֶה אֶלֶּא  
 בְּעֵד בֵּית אֲחָד וְלֹא בְעֵד רַבִּים, פֶּן  
 יַעֲשֶׂה בּוֹ סִחְוָרָה, כְּמוֹ שֶׁהוּא הַמְנַהֵג  
 בְּשֵׁנֵי הָרַעֲב. תוֹרָה ד

נש"י ויתנכר אליהם. נעשה להם פנכרי בדברים, לדבר קשות (ב"ד).

ח ואשתמודע יוסף נת אחוהי ואנון לא אשתמודע:

(ח) ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו:

אגדה: "ויכר יוסף את אחיו", כשנמסרו בידו, הכיר שהם אחיו ורחם עליהם, "והם לא הכירוהו", כשנפל בידם, לנהג בו אהוה.

נש"י ויכר יוסף וגו'. לפי שהניחם חתומי זקן (ב"מ לט כתובות כז). והם לא הכירוהו. שיצא מאצלם בלא חתימת זקן, ועכשו מצאוהו בחתימת זקן. ומדרש

ט וידכיר יוסף נת חלמא די חלים להון ואמר להון מאללין אתון למחזי ית בדקא דארעא אתיתון:

(ט) ויזכר יוסף את החלמות אשר חלם להם ויאמר אליהם מרגלים אתם לראות את ערות הארץ באתם:

לשון גלוי הוא. ותרגום אוינקלוס: 'בדקא דארעא', כמו: "בדק הבית", רעוע הבית, אבל לא דקדק לפרשו אחר לשון המקרא.

נש"י אשר חלם להם. עליהם, וידע שנתקיימו, שהרי השתחוו לו. ערות הארץ. גלוי הארץ, מהיכן היא נוחה ליכבש, כמו (ויקרא כ): "את מקורה הערה", ויכמו: (יחזקאל טז) "ערם ועריה", וכן כל ערוה שבמקרא,

י ואמרו לה לא רבנוי ועבדיך עלו למזבן עיבורא:

(י) ויאמרו אליו לא אדני ועבדיך באו לשבר אכל:

נש"י לא אדני. לא תאמר כן, שהרי "עבדיך באו לשבר אכל".

יא כלנו בני גברא חד נחנא פיוני אנחנוא לא הו עבדיך אלייל:

(יא) כלנו בני איש אחד נחנו בנים אנחנו לא-היו עבדיך מרגלים:

אמתיים, כמו: (שמות י) "בן דברת", (במדבר כז) "בן בנות צלפחד דברות", (ישעיה טז) "ועבדתו לא כן בדיו".

נש"י כלנו בני איש אחד נחנו. נצנצה בהם רוח הקדש וכללוהו עמם, שאף הוא בן אביהם. בנים.

יב ואמר להון לא ארי בדקא דארעא אתיתון למחזי:

(יב) ויאמר אליהם לא כיערות הארץ באתם לראות:

נש"י כיערות הארץ באתם לראות. (ב"ד) שהרי נכנסתם בעשרה שערי העיר, למה לא נכנסתם בשער אחד?.

ספורט

שואלים. תורה י  
(יא) כלנו בני איש אחד נחנו. ואם היינו מרגלים היה במצות איזה מלך, ולא יבחר המלך כל המרגלים בני איש אחד, אבל באנו יחדו מפני שאנו אחים.  
בנים אנחנו. בכל עסקינו.  
לא היו עבדיך מרגלים. מעולם, ואין ראוי לחשד אותנו במרגלים עתה. תורה יב  
(יב) לא. אין זה אמת שתהיו אחים. כי ערות הארץ באתם לראות. אבל

רצה שיבואו כלם ויכירו, ויתקנס בו ענין "וגם נצבה". וזה בזכות שיהיה הוא רמז לגואל העתיד, על דרך "יור" (מלכים ב יג, ח), כאמרו "ונקבצו בני יהודה ובני ישראל יחדו, ושמו להם ראש אחד" (דושה ב, ב). ויתקנס בהם ענין "וגם נצבה", כאמרו "מלכו די לעלמין לא נתחבל" (דניאל ב, מד).  
לראות את ערות הארץ באתם. לראות אם יש אתנו מזון מספיק לארצנו, ולא באתם לקנות, כי אין מנהג שאר הבאים שיהיו עשרה יחדו

(י) ויכירו. שהם אחיו, לא שהכיר אחד לאחד.  
ויתנכר אליהם. שנה טעמו ולא דבר בעונה כמנהגו.  
קשות. פן יכירוהו בקול. תורה ח  
(ח) ויכר יוסף את אחיו. אחד לאחד אחר כך. תורה ט  
(ט) ויזכר יוסף את החלמות אשר חלם להם. זכר להם את החלומות, שבחלום האלמות (לעיל לו, ז) היה כלם משתחוים, ושאלמתו "קמה וגם נצבה", שלא נפלה אחר שקמה, ולכן

(יג) וַיֹּאמְרוּ שְׁנַיִם עָשָׂר עֲבָדֶיךָ אֲחֵים | אֲנַחְנוּ בְּנֵי  
אִישׁ־אֶחָד בְּאֶרֶץ כְּנָעַן וְהִנֵּה הִקְמַן אֶת־אֲבִינוּ הַיּוֹם  
וְהָאֶחָד אֵינָנוּ:

כ"י וַיֹּאמְרוּ שְׁנַיִם עָשָׂר עֲבָדֶיךָ וְגו' • וּבִשְׂבִיל אוֹתוֹ אֶחָד שְׂאִינָנוּ, נִתְּפָזְרָנוּ בְּעִיר לְבָקָשׁוֹ.

(יד) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יוֹסֵף הוּא אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֲלֵכֶם  
לֵאמֹר מְרַגְלִים אַתֶּם:

כ"י וַיֹּאמֶר אֱשֶׁר דִּבַּרְתִּי • הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי, שְׂאֵתֶם  
מְרַגְלִים, הוּא הָאֱמֶת וְהַנִּכּוֹן, זֶהוּ לִפִּי פְשׁוּטוֹ.  
וּמִדְרָשׁוֹ: אָמַר לָהֶם: 'וְאֵלּוּ מִצְאֵתֶם אוֹתוֹ וְיִפְסְקוּ  
עֲלֵיכֶם מִמּוֹן הַרְבֵּה, תִּפְדּוּהוּ? אָמְרוּ לוֹ: 'הֵן'. אָמַר  
לָהֶם: 'וְאִם יֹאמְרוּ לָכֶם שְׂלֵא יִחְזִירוּהוּ בְּשׁוּם מִמּוֹן,

(טו) בְּזֹאת תִּבְחָנוּ חַי פְּרַעְה אִם־תִּצָּאוּ מִזֶּה כִּי  
אִם־בָּבוֹא אֲחִיכֶם הִקְמַן הִנֵּה:

כ"י חַי פְּרַעְה • אִם יִחְיֶה פְּרַעְה. אִם תִּצָּאוּ מִזֶּה • מִן הַמָּקוֹם הַזֶּה.

(טז) שְׁלַחוּ מִכֶּם אֶחָד וַיִּקַּח אֶת־אֲחִיכֶם וְאֵתֶם הָאֲסוּרוֹ  
וַיִּבְחָנוּ דְּבָרֵיכֶם הָאֱמֶת אֲתֹכֶם וְאִם־לֹא חַי פְּרַעְה  
כִּי מְרַגְלִים אַתֶּם:

כ"י הָאֱמֶת אֲתֹכֶם • אִם אֱמֶת אֲתֹכֶם. לִפְיֶכָּה ה"א נִקְוֶה פִּתְ"ח שֶׁהוּא כְּמוֹ בִּלְשׁוֹן תַּמָּה, וְאִם לֹא תִבְיֹאוּהוּ:  
"חַי פְּרַעְה, כִּי מְרַגְלִים אַתֶּם".

(יז) וַיֹּאסֶף אֶתֶם אֶל־מִשְׁמֶר שְׁלֹשֶׁת יָמִים:  
כ"י מִשְׁמֶר • בֵּית הָאֲסוּרִים.

(יח) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יוֹסֵף בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי זֹאת עָשׂוּ וַחֲיוּ  
אֶת־הָאֱלֹהִים אָנִי יֵרָא:

נוֹעֲצָתֶם לומר שְׂאֵתֶם אֲחֵים, כְּדִי  
לְבֹא יִחְדּוּ וּלְרֹאוֹת עֲרוֹת  
הָאֶרֶץ. תורה יג  
(יג) שְׁנַיִם עָשָׂר עֲבָדֶיךָ אֲחֵים.. בְּנֵי  
אִישׁ אֶחָד בְּאֶרֶץ כְּנָעַן. הִנֵּה מַה  
שְׂאֵמְרָנוּ יִתְּבָרֵר, כִּי אֲמַנִּם אֲבִינוּ עוֹדְנוּ  
חַי בְּאֶרֶץ כְּנָעַן, וְיִגִּיד הוּא וּשְׁכֵנָיו  
שֶׁהֵיוּ י"ב בְּנֵי וְחֹסֶר אֶחָד וְהִקְטַן  
נִשְׁאָר לְכָלֵּל, וּבְכָל אֵלֶּה הַפְּרָטִים  
יִתְּבָרֵר הָאֱמֶת אֲצִלָּה. תורה יד  
(יד) הוּא אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֲלֵיכֶם. אוֹתוֹ  
הָאֶחָד שְׂאֵתֶם אוֹמְרִים שְׂאִינָנוּ וְאֵינָנוּ  
מִפְּרָשִׁים אָנֹּה הַלֵּךְ, "הוּא" שֶׁהֵלֵךְ  
בְּעֶצְתְּכֶם לְהַגִּיד מַה שֶׁרָאִיתֶם אוֹ  
שֶׁהִסְכַּמְתֶּם כְּדִי לְרַגֵּל, כְּמוֹ  
שְׂאֵמְרָתִי. תורה טו

(טו) בְּזֹאת תִּבְחָנוּ. שְׂאִם אֵינָכֶם  
אֲחֵים, לֹא יִסְכֵּן הַקָּטָן אֶת עֲצָמוֹ לְבֹא  
עִמָּכֶם לְשַׁקֵּר וּלְהִיּוֹת בֶּן מִנּוֹת  
עִמָּכֶם. תורה טז  
(יח) אֵת הָאֱלֹהִים אָנִי יֵרָא. וְלָכֵן  
אֲנִיחָכֶם לְהוֹלִיךְ לְכַתִּיבְכֶם דִּי  
מִחֲתָבְכֶם. תורה יט

ספורט

## ~ יום חמישי כ"ח כסלו ~

(יט) אִם־פָּנִים אַתֶּם אַחֲכֶם אַחֵר יֹאסֵר בְּבֵית מִשְׁמָרְכֶם וְאַתֶּם לָכוּ הֵבִיאוּ שָׂכָר רַעְבוֹן בְּתִיכֶם:  
 יט אם פְּנֵי אַתֶּן אַחֲכֶן חֵד יִתְאַסֵּר בְּבֵית מִשְׁמָרְכֶן וְאַתֶּן אֵיזִילוּ אוֹכִילוּ עֵיבוֹרָא דְחִסְרֵי בְּתִיכֶן:

כ"י • בְּבֵית מִשְׁמָרְכֶם • שְׂאֵתֶם אֲסוּרִים בּוֹ עֲכָשׁוּ. וְאַתֶּם לָכוּ הֵבִיאוּ • אֶל בֵּית אֲבִיכֶם. שָׂכָר רַעְבוֹן בְּתִיכֶם • מִה שֶׁקָּנִיתֶם לְרַעְבוֹן אֲנָשִׁי בְּתִיכֶם.

(כ) וְאֶת־אֲחִיכֶם הִקְטַן תְּבִיאוּ אֵלַי וַיֹּאמְנוּ דְּבָרֵיכֶם וְלֹא תִמּוּתוּ וַיַּעֲשׂוּ־כֵן:  
 כ וְאֶת אַחֲכֶן זְעִירָא תִּתִּיב לְנִי וַיִּהְיֶה מִנֵּן פִּתְגָמִיכֶן וְלֹא תִמּוּתוּ וַעֲבַדוּ כֵן:

כ"י • וַיֹּאמְנוּ דְּבָרֵיכֶם • יִתְאַמְתּוּ וַיִּתְקַיְמוּ, כְּמוֹ: (במדבר ה) "אָמֵן אָמֵן", וְכְמוֹ: (מלכים א ח) "וַיֹּאמְנוּ נָא דְבָרְךָ".

(כא) וַיֹּאמְרוּ אִישׁ אֶל־אָחִיו אָבֵל אֲשָׁמִים | אֲנַחְנוּ עַל־אָחֵינוּ אֲשֶׁר רָאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ בְּהִתְחַנְנוּ אֵלֵינוּ וְלֹא שָׁמַעְנוּ עַל־כֵּן בָּאָה אֵלֵינוּ הַצָּרָה הַזֹּאת:  
 כא וַיֹּאמְרוּ גְבֵר לְאַחֲוֵי בְּקוּשָׁטָא חֲבִין אֲנַחְנָא עַל אַחֲוֵנָא דִּי חֲזִינָא עֲקָת נַפְשָׁה בְּדִ הִנֵּה מִתְחַנֵּן לָנָא וְלֹא קִבְּלָנָא מִנָּה עַל כֵּן אַתָּא לִזְתָּנָא עֲקָתָא הָדָא:

כ"י • אָבֵל • בְּתַרְגוּמוֹ: 'בְּקוּשָׁטָא'. וְרִאשִׁית ב' בְּרִאשִׁית רַבָּה' לִישָׁנָא דְרוֹמָאָה הוּא: 'אָבֵל, בְּרִם'. בָּאָה | אֵלֵינוּ • טַעְמוֹ בְּכִי"ת, לְפִי שֶׁהוּא בְּלִשׁוֹן עֵבֶר, שֶׁכָּכָר בָּאָה, וְתַרְגוּמוֹ: 'אֶתָּת לָנָא'.

(כב) וַיַּעַן רְאוּבֵן אֶתֶם לֹאמַר הֲלוֹא אִמְרָתִי אֵלֵיכֶם | לֹאמַר אֶל־תַּחֲטְאוּ בִּילָד וְלֹא שָׁמַעְתֶּם וְגַם־דָּמוֹ הִנֵּה נִדְרָשׁ:  
 כב וַיֹּאמְרֵי רְאוּבֵן וְתִהְיוּן לְמִימַר הֲלֹא אִמְרִית לְזִתְכֶן לְמִימַר לֹא תַחֲבִיבִין (כ"י תַחֲטְאוּ) בְּעוֹלָמָא וְלֹא קִבְּלִיתוּן וְאַף דְּמָה הָא מִתְבָּעִי:

כ"י • וְגַם־דָּמוֹ • אֶתִּין וְגַמְיִין רַבּוּיִין, דָּמוֹ וְגַם דָּם הַזֶּה.

(כג) וְהֵם לֹא יָדְעוּ כִּי שָׁמַע יוֹסֵף כִּי הִמְלִיץ בֵּיתָם:  
 כג וְאֲנֹן לֹא יָדְעוּן אַרִי שְׁמִיעַ יוֹסֵף אַרִי מִתְרַגְּמֵן הִנֵּה בִּינִיהוּן:

כ"י • וְהֵם לֹא יָדְעוּ כִּי שָׁמַע יוֹסֵף • מִכֵּין לְשׁוֹנָם, וּבְכַפְּנוֹ הָיוּ מְדַבְּרִים בֵּין. כִּי הִמְלִיץ בֵּיתָם • כִּי בְּשִׁהִיו מְדַבְּרִים עִמּוֹ הָיָה הִמְלִיץ בִּינִיהֶם, הַיּוֹדֵעַ לְשׁוֹן עֵבֶר וְלִשׁוֹן מִצְרַיִם, וְהָיָה מְלִיץ דְּבָרֵיהֶם לְיוֹסֵף וְדְבָרֵי יוֹסֵף לָהֶם. לָכֵף הָיוּ סְבוּרִים שְׂאִין יוֹסֵף מִפִּיר בְּלִשׁוֹן עֵבֶרִי. הִמְלִיץ • זֶה מְנַשֶּׁה בְּנוֹ.

(כד) וַיֹּסֶב מַעֲלִיהֶם וַיִּכְּר וַיֵּשֶׁב אֱלֹהִם וַיְדַבֵּר אֱלֹהִם וַיִּקַּח מֵאֲתָם אֶת־שְׁמֵעוֹן וַיֹּאסֵר אֹתוֹ לְעֵינֵיהֶם:  
 כד וַיֹּאסְתָּר מַעֲלִיהוֹן וַיִּכְבֵּא וַיִּתְּב לְזִתְהוֹן וַיִּמְלִיל עֲמֵהוֹן וַיְדַבֵּר מְלִיטְהוֹן יֵת שְׁמֵעוֹן וַיֹּאסֵר יֵתָה לְעֵינֵיהוֹן:

ספור

(כ) וְלֹא תִמּוּתוּ. כִּי גַם בְּאֶרֶץ כְּנָעַן אוֹכַל לְהַמִּיתְכֶם אִם לֹא תְּבִיאוּ. תוֹרָה כ"א  
 (כא) בְּהִתְחַנְנוּ אֵלֵינוּ וְלֹא שָׁמַעְנוּ. וְהִינֵנוּ אֲכֻרִים נִגְדָּא אֲחִינוּ. אַף עַל פִּי שֶׁשָּׁחַבְנוּהוּ לְרוֹדְף, הָיָה לָנוּ לְרַחֵם "בְּהִתְחַנְנוּ", וְכִנְגֵד מִדַּת אֲכֻרִיּוּתָנוּ זֶה  
 הָאִישׁ מִתְאַכְזֹר נִגְדָּנוּ. תוֹרָה כב  
 (כב) הֲלוֹא אִמְרָתִי אֵלֵיכֶם לֹאמַר אֶל תַּחֲטְאוּ בִּילָד. שְׁלֹא הָיָה מִתְבָּנִן לְהַמִּיתְכֶם כְּשֶׁעָשָׂה מִה שֶׁעָשָׂה, בְּאִשְׁרֵי חֲשַׁבְתֶּם, אָבֵל הָיוּ מַעֲשִׂי בְּאִשְׁרֵי הוּא "לָד", בְּלִית פּוֹעַל לְמַחֲלִית מִכֵּן.  
 הָאִישׁ מִתְאַכְזֹר נִגְדָּנוּ. תוֹרָה כב  
 (כב) הֲלוֹא אִמְרָתִי אֵלֵיכֶם לֹאמַר אֶל תַּחֲטְאוּ בִּילָד. שְׁלֹא הָיָה מִתְבָּנִן לְהַמִּיתְכֶם כְּשֶׁעָשָׂה מִה שֶׁעָשָׂה, בְּאִשְׁרֵי חֲשַׁבְתֶּם, אָבֵל הָיוּ מַעֲשִׂי בְּאִשְׁרֵי הוּא "לָד", בְּלִית פּוֹעַל לְמַחֲלִית מִכֵּן.  
 הָאִישׁ מִתְאַכְזֹר נִגְדָּנוּ. תוֹרָה כב  
 (כד) וַיִּכְּר. בְּאִשְׁרֵי רָאָה בְּצִרְתָּם. תוֹרָה כד

וַיִּסַּב מַעְלֵיהֶם • נִתְרַחַק מַעְלֵיהֶם, שְׁלֹא יִרְאוּהוּ בֹכָה. וַיִּבֶךְ • לִפִּי שִׁשְׁמַע שֶׁהָיוּ מִתְחַרְטִין. אֶת־שִׁמְעוֹן • (ב"ר) הוּא הַשְּׁלִיכוֹ לְבוֹר, הוּא שֶׁאָמַר לְלוֹי: "הִנֵּה בַעַל הַחֲלוּמוֹת הִלְזָה בָּא". דָּבָר אַחֵר: נִתְפַּנֵּן

יוסף להפרידו מלוי, שמא יתנעצו שניהם להרג אותו. ויאסר אתו לעיניהם • לא אסרו אלא לעיניהם, וכיון שיצאו, הוציאו והאכילו והשקהו (ב"ר)

(כה) וַיֵּצֵא יוֹסֵף וַיְמַלֵּא אֶת־כְּלִיָּהֶם בָּרֶךְ וַלְהַשִּׁיב בְּסִפֵּיהֶם אִישׁ אֶל־שָׁקוֹ וּלְתַת לָהֶם צִדָּה לְדֶרֶךְ וַיַּעַשׂ לָהֶם בֵּן:

כה ופקיד יוסף ומלו ית מניהון עיבורא ולאמבא כספיהון גבר לסקה ולמתן להון וזדין לארמא ועבד להון בן:

### ~ נקודות משיחות קודש ~

וַיְמַלֵּאוּ אֶת כְּלֵיהֶם בָּרֶךְ וַלְהַשִּׁיב בְּסִפֵּיהֶם • . וּלְתַת לָהֶם צִדָּה לְדֶרֶךְ (כה) זש לשאל, בתחלה דבר יוסף אל אחיו דברים קשים והאשים אותם כרגול; ומדוע שנה לפתע את יחסו וצוה לתת להם בר, להשיב את כספם, ואף לספק להם צידה לדרך? וזש לומר, דהנה יוסף אמר להם שימכנו שהם חפים מפשע –

"וַיִּבְחֲנוּ דְבָרֵיכֶם הָאֵמֶת אִתְּכֶם", וְסִים "אֵת הָאֱלֹקִים אֲנִי יָרָא". לָכֵן פִּסִּים אוֹתָם וְהַעֲנִיק לָהֶם מַעֲיֵן פְּצוּי עַל עֲגֻמַּת הַנֶּפֶשׁ שְׁגָרָם לָהֶם.

(שיחת ש"פ מקץ תשמ"ז)

(כו) וַיִּשְׂאוּ אֶת־שִׁבְרָם עַל־חֲמִירֵיהֶם וַיִּלְכּוּ מִשָּׁם:

כו ונטלו ית עיבורהון על חמריהון ואזלו מתמן:

(כז) וַיִּפְתַּח הָאָחִיר אֶת־שָׁקוֹ לְתַת מִסְפּוֹא לְחִמְרוֹ בַּמָּלִין וַיֵּרָא אֶת־כִּסְפוֹ וְהִנֵּה־הוּא בְּפִי אִמְתַּחְתּוֹ:

כז ופתח חד ית סקה למתן מספוא לחמרה בבית מבתא וחזא ית כספה והא הוא בפומ טוענה:

וַיִּפְתַּח הָאָחִיר • הוּא לוי, שֶׁנֶּשְׂאָר יְחִיד מִשְׁמַעוֹן בֶּן זֻגִּו. בַּמָּלִין • בַּמָּקוֹם שֶׁלָּנוּ בְּלִילָה. אִמְתַּחְתּוֹ • הוּא שָׁק.

(כח) וַיֹּאמֶר אֶל־אָחָיו הַיּוֹשֵׁב בְּסִפִּי וְגַם הִנֵּה בְּאִמְתַּחְתִּי וַיֵּצֵא לָבָם וַיַּחְרְדּוּ אִישׁ אֶל־אָחָיו לֵאמֹר מַה־זֹּאת עָשָׂה אֱלֹהִים לָנוּ:

כח ויאמר אל אחיו הושב בספי וגם הנה באתחתתי ויצא לבם ויחרדו איש אל אחיו לאמר מה זאת עשה אלהים לנו:

וְגַם הִנֵּה בְּאִמְתַּחְתִּי • גַּם הַכֶּסֶף בּוֹ עַם הַתְּבוּאָה. מַה־זֹּאת עָשָׂה אֱלֹהִים לָנוּ • לְהִבְיָאֵנוּ

לידי עלילה זו, שלא הושב - אלא להתעולל עלינו.

(כט) וַיָּבֹאוּ אֶל־יַעֲקֹב אֲבִיהֶם אֶרְצָה בְּנֵעַן וַיִּגִּידוּ לוֹ אֵת כָּל־הַקִּרְיָת אֲתָם לֵאמֹר:

כט ובאו אל יעקב אביהם ארצה בנען ויגידו לו את כל הקרית אתם לאמר:

(כד) וַלְהַשִּׁיב בְּסִפֵּיהֶם. לֹא יִפֹּל לְשׁוֹן רַבִּים עַל הַכֶּסֶף, אֲבָל יִפֹּל עַל הַמִּטְבָּעוֹת. תוֹרָה כו

(כח) מַה זֹּאת עָשָׂה אֱלֹהִים לָנוּ. שָׁנָתָם בִּלְבָב זֶה, עַם הָיוּ יָרָא אֱלֹהִים

(פסוק יח), שִׁנְעִשָּׂה לָנוּ "זֹאת" כְּדֵי לְכַבֵּשׁ אוֹתָנוּ לַעֲבָדִים בְּבוֹאָנוּ אֵלָיו, בְּאִמְרָם אַחֵר כֵּן "וְלִקְחַת אֹתָנוּ לַעֲבָדִים" (להלן מנח יח), וְזֶה לְשֵׁלֶם לָנוּ מִדָּה כְּנֻגָּד מִדָּה עַל מִכִּירַת אֲחֵינוּ. וְהִנֵּה הַמִּכִּירָה לֹא

היתה מאתנו להרע, אבל היתה מפני שחשבנוהו לרודף וכן מות, ומה שלא הרגנוהו היה על צד החסד בהיותו אחינו. תורה כט

ל מליל גברא רבנא דארעא עמנא קשין  
(נ"י קשין) ויהב יתנא כמאלילי זת ארעא:

(ל) דְּבַר הָאִישׁ אֲדֹנֵי הָאָרֶץ אֶתְּנוּ קִשּׁוֹת וַיִּתְּנוּ אֹתָנוּ  
כְּמִרְגָּלִים אֶת־הָאָרֶץ:

לא ואמרא לה פיוני אנחנא לא הוינא  
מאלילי:

(לא) וַיֹּאמֶר אֵלָיו בְּנִים אֲנַחְנוּ לָא הֵינּוּ מִרְגָּלִים:

לב תרין עסר אנחנא אחין בגי אבונא חד  
ליתוהי וזעירא יומא דין עם אבונא בארעא  
דכנען:

(לב) שְׁנַיִם־עָשָׂר אֲנַחְנוּ אֲחִים בְּנֵי אָבִינוּ הָאֶחָד אֵינָנוּ  
וְהַקָּטָן הַיּוֹם אֶת־אָבִינוּ בָּאָרֶץ כְּנָעַן:

לג ואמר לנא גברא רבנא דארעא בדא  
אדע ארי פיוני אתון אחוכון חד שבוקו  
לזתי וזת עיבורא דחסיר ככתיכון סיבו  
ואזילו:

(לג) וַיֹּאמֶר אֵלָינוּ הָאִישׁ אֲדֹנֵי הָאָרֶץ בְּזֹאת אֵדַע כִּי  
כְנִים אַתֶּם אֲחִיכֶם הָאֶחָד הִנֵּיחוּ אֹתִי וְאֶת־רַעְיוֹן  
בְּתִיכֶם קָחוּ וְלָכוּ:

לד ואזתיאו זת אחוכון זעירא לזתי ואדע  
ארי לא מאלילי אתון ארי פיוני אתון זת  
אחוכון אתון לכוז וזת ארעא מעבדון כה  
סחורתא:

(לד) וְהֵבִיאוּ אֶת־אֲחִיכֶם הַקָּטָן אֵלַי וְאֲדַעָה כִּי לֹא  
מִרְגָּלִים אַתֶּם כִּי כְנִים אַתֶּם אֶת־אֲחִיכֶם אֶתֶּן לָכֶם  
וְאֶת־הָאָרֶץ תִּסְחֲרוּ:

נ"י ואתהארץ תסחרו • תסכבו, וכל לשון 'סחורים' ו'סחורה', על שם שמחזרים וסוככים אחר פרקמטיא.

לה וזתה אנון מריקין סקיהון וזת גבר צרי  
כספה כספה וחזו זת צרי כספיהון אנון  
ואבוהון ודחילו:

(לה) וַיְהִי הֵם מְרִיקִים שְׁקִיהֶם וְהִנֵּה־אִישׁ צָרוּר־כֶּסֶף  
בִּשְׁקָו וַיֵּרָאוּ אֶת־צָרוּרֹת כֶּסֶפִּיהֶם הִמָּה וְאָבִיהֶם  
וַיִּירָאוּ:

נ"י צרוור-כספו • קשר כספו.

לו ואמר להון יעקב אבוהון זתי אתכלתון  
יוסף ליתוהי ושמעון לא הוה הכא  
(ליתוהי) וזת פנימן תדברון עלי הוה כלהון:

(לו) וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יַעֲקֹב אֲבִיהֶם אֹתִי שְׁבַלְתֶּם יוֹסֵף  
אֵינָנוּ וְשָׁמְעוֹן אֵינָנוּ וְאֶת־בְּנֵימָן תִּקְחוּ עָלֵי הָיוּ  
כְּלָנָה:

נ"י אתי שבלתם • מלמד שחשדן שמא הרגוהו, או מכרוהו כיוסף. שבלתם • כל מי שפניו אבודים,  
קרוי שכול.

לז ואמר ראובן לזת אבוהי למימר זת תרין  
פני תמית אם לא איתגה לזתך הב זתה על  
די ואנא אתבנה לך:

(לז) וַיֹּאמֶר רְאוּבֵן אֶל־אָבִיו לֹא־מָוֶר אֶת־שְׁנֵי בְנֵי תַמָּת  
אִם־לֹא אָבִי־אֲנוּ אֵלָיךְ תִּנֶּה אוֹתוֹ עַל־יָדֵי וְאֲנִי אֲשִׁיבָנוּ  
אֵלָיךְ:

ספורנו

את שני פני שמתו אם לא אביאנו,  
כענין קללת רב לשמואל, כאמרו:  
'זהא וצא... דלא לוקמו ליה בגי', וכן

מריבותיהם זה עם זה, ואדם  
המשפלים אותי. תורה לו  
(לז) את שני בני תמית. קלל עתה

עלי הוי כלנה. אין אחד מאלו  
המקרים באחד מבגידם, אבל כלם  
בבני. זה בלי ספק אינו כי אם בסבת

וַיֹּאמֶר לֹא־יֵרֵד בְּנֵי עִמְכֶם כִּי־אֶחָיו מָתָּה וְהוּא לְבָדּוֹ נִשְׁאָר וּקְרָאָהוּ אִסּוֹן בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר תֵּלְכוּ־בָּהּ וְהוֹרַדְתֶּם אֶת־שִׁיבְתִי בְּיָגוֹן שְׂאוּלָּהּ:

לח ואמר לא ירד בני עמכם כי אחיו מת והוא לבדו נשאר וקראהו אסון בדרך אשר תלכו־בה והורדתם את־שיבתי ביוגון שאולה:

כ"ט • לֹא־יֵרֵד בְּנֵי עִמְכֶם • לֹא קָבַל דְּבָרֵיו שֶׁל רְאוּבֵן, אָמַר: 'בְּכוֹר שׁוֹטֵה הוּא זֶה, הוּא אוֹמֵר לְהָמִית בְּנִי, וְכִי בְנִי הֵם וְלֹא בְנִי' (כ"ד).

מג (א) וְהִרְעֵב כָּבֵד בְּאֶרֶץ:

וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כָּלוּ לֶאֱכֹל אֶת־הַשֶּׁבֶר אֲשֶׁר הָבִיאוּ מִמִּצְרַיִם וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם אֲבֵיהֶם שִׁבוּ שְׁבוּ־לָנוּ מִעֵט־אֶכָּל:

ב והיה כד ספיקו (עיין רש"י) למיכל וְעִיבֹרָא דְאַתִּיאוּ מִמִּצְרַיִם וַאֲמַר לְהוֹן אֲבוּהוֹן תּוֹכּוּ וְזוּנּוּ לָנָא זְעִיר עִיבֹרָא:

לשמות יט) "ירד העד בעם". לא־תִרְאוּ פָנַי בְּלִמְתִּי אֲחִיכֶם. כ"ט • לֹא־יֵרֵד בְּנֵי עִמְכֶם • לֹא קָבַל דְּבָרֵיו שֶׁל רְאוּבֵן, אָמַר: 'בְּכוֹר שׁוֹטֵה הוּא זֶה, הוּא אוֹמֵר לְהָמִית בְּנִי, וְכִי בְנִי הֵם וְלֹא בְנִי' (כ"ד).  
כ"ט • לֹא־יֵרֵד בְּנֵי עִמְכֶם • לֹא קָבַל דְּבָרֵיו שֶׁל רְאוּבֵן, אָמַר: 'בְּכוֹר שׁוֹטֵה הוּא זֶה, הוּא אוֹמֵר לְהָמִית בְּנִי, וְכִי בְנִי הֵם וְלֹא בְנִי' (כ"ד).

וַיֹּאמֶר אֲלֵיוֹ יְהוּדָה לֵאמֹר הֶעָד הָעַד בָּנוּ הָאִישׁ לֵאמֹר לֹא־תִרְאוּ פָנַי בְּלִמְתִּי אֲחִיכֶם אֲתֹכֶם:

ג ואמר ליה יהודה למימר אסהדא אסהדא אסהדא בנא גברא למימר לא תחזון אפי אלהין כד אחוכון עמכון:

כ"ט • לֹא־יֵרֵד בְּנֵי עִמְכֶם • לֹא תִרְאוּ פָנַי בְּלִמְתִּי אֲחִיכֶם אֲתֹכֶם. וְאִנְקְלוֹס תִּרְגָּם: 'אֲלֵהִין כִּד אַחוּכוֹן עִמְכוֹן', יִשָּׁב הַדְּבָר עַל אִפְנוֹ וְלֹא דְקָדֵק לְתִרְגָּם אַחֵר לְשׁוֹן הַמִּקְרָא.

ו אִם־יִשְׁלַח מִשְׁלַח אֶת־אֲחִינוּ אֲתָנוּ נִרְדָּה וְנִשְׁבְּרָה לָךְ אֶכָּל:

ד אם איתך משלח את־אחינו אתנו נרדה ונשברה לך אכל:

וְאִם־אֵינְךָ מִשְׁלַח לֹא נִרְדָּה כִּי־הָאִישׁ אָמַר אֲלֵינוּ לֹא־תִרְאוּ פָנַי בְּלִמְתִּי אֲחִיכֶם אֲתֹכֶם:

ה ואם אינך משלח לא נרד כי־האיש אמר אלינו לא־תִרְאוּ פָנַי בְּלִמְתִּי אֲחִיכֶם אֲתֹכֶם:

וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל לְמָה הִרְעַתֶּם לִי לְהַגִּיד לְאִישׁ הָעוֹד לָכֶם אֵח:

ו ואמר ישראל למה הרעתם לי להגיד לאיש העוד לכם אח:

וַיֹּאמְרוּ מִשָּׁאֵל שָׁאֵל גְּבָרָא לְנָא וְלִילְדוּתָנָא  
לְמִימַר הַעַד קָעַן אֲבוּכֹן קָיָם הָאִית לְכֹן  
אָחָא וְחִוּיָנָא לָהּ עַל מִימַר פִּתְגָמָא הָאֵלִין  
הַמַּדְעָה הַיּוֹנָא יַדְעִין אַרְי יִימַר אוֹחִיתוּ יָת  
אָחוּכֹן:

(ז) וַיֹּאמְרוּ שָׁאֵל שָׁאֵל-הָאִישׁ לָנוּ וְלִמְוֹלְדֹתֵינוּ לֵאמֹר  
הַעֲדוּ אֲבִיכֶם חַי הַיֵּשׁ לָכֶם אָח וְנִגְדְּלוּ עַל-פִּי  
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַיְדוּעַ גִּדַּע פִּי יֹאמַר הוֹרִידוּ  
אֶת-אֲחִיכֶם:

מִשָּׁמֶשׁ בִּלְשׁוֹן 'אם', וְ'אם' מִשָּׁמֶשׁ בִּלְשׁוֹן 'אֲשֶׁר',  
הָרִי זֶה שְׁמוֹשׁ אָחָד מֵאַרְבַּע לְשׁוֹנוֹת שְׁמֵשׁמֵשׁ 'כִּי',  
וְהוּא 'אִי', שֶׁהָרִי 'כִּי' זֶה כְּמוֹ 'אם', כְּמוֹ: "עַד אִם  
דְּבַרְתִּי דְּבָרִי".

כ"ז - לָנוּ וְלִמְוֹלְדֹתֵינוּ. לְמִשָּׁפְחוֹתֵינוּ. וּמִדְרָשׁוֹ:  
'אֶפְלוּ עֲנִינִי (נ"א ע"י) (י"ש מִפְּרָשִׁים לְשׁוֹן עֲצָה שְׁמִדָּה בִּיחִידוּת, וְזֶהוּ  
עֲרִיסוֹתֵינוּ גְלָה לָנוּ. וְנִגְדְּלוּ - שִׁישׁ לָנוּ אֵב  
וְאָח. עַל-פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. עַל-פִּי שְׁאֵלוֹתֵינוּ אֲשֶׁר  
שָׁאֵל, הִזְקַקְנוּ לְהַגִּיד. כִּי יֹאמַר. אֲשֶׁר יֹאמַר. 'כִּי'

ח וַיֹּאמַר יְהוָה לְיִשְׂרָאֵל אֲבוּהִי שְׁלַח  
עוֹלָמָא עֲמִי וְנָקוּם וְנִזְלִיל וְנִיחִי וְלֹא נָמוּת  
אֶף אֲנַחְנָא אֶף אֶת אֶף טַפְלָנָא:

(ח) וַיֹּאמַר יְהוָה אֶל-יִשְׂרָאֵל אֲבִיו שְׁלַח הַנַּעַר  
אֶתִּי וְנָקוּמָה וְנִלְכָּה וְנִחְיָה וְלֹא נָמוּת גַּם-אֲנַחְנוּ  
גַּם-אֶתָּה גַּם-טַפְּנוּ:

לֹא יִתְפַּשׁ, וְאֵנוּ כְּלָנוּ מֵתִים בְּרָעַב אִם לֹא גִלָּהּ, מוֹטָב  
שְׁתַּנִּיחַ אֶת הַסֶּפֶק וְתִתְפַּשׁ אֶת הַיְדָאִי.

כ"ח - וְנִחְיָה. נִצְנָצָה בּוֹ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ: 'עַל-יְדֵי הַלִּיכָה  
זוֹ תַחֲתִי רוּחְךָ', שְׁנֵאמַר: "וְתַחֲתִי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיכֶם".  
וְלֹא נָמוּת. בְּרָעַב, (כ"ח) בְּנִימִין - סֶפֶק יִתְפַּשׁ, סֶפֶק

ט אָנָּא מְעַרְבָנָא בֵּה מִן יְדֵי תִבְעָנָה אִם לֹא  
אִיתְנָה לָךְ וְאִתְקִימָנָה קְדָמָךְ וְאִתְחִי חֲטִי לָךְ  
כָּל יוֹמָא:

(ט) אֲנֹכִי אֶעְרְבָנוּ מִיְדֵי תִבְכָּשָׁנוּ אִם-לֹא הִבִּיאֲתוּ  
אֵלַיךְ וְהִצַּגְתּוּ לְפָנַי וְחֲטֵאתִי לָךְ כָּל-הַיָּמִים:

כ"ט - וְהִצַּגְתּוּ לְפָנַיךָ. שְׁלֹא אֲבִיאָנוּ אֵלַיךְ מֵת, כִּי-אִם חַי. וְחֲטֵאתִי לָךְ כָּל-הַיָּמִים. לְעוֹלָם הַבָּא.

י אַרְי אֱלוּלָפוֹן בְּדָא אֶתְעַכְבָּנָא אַרְי קָעַן  
תְּכַנָּא דְנָן תְּרַתִּין זְמַנִּין:

(י) כִּי לֹאֵל הַתְּמַהֲמָהֵנוּ כִּי-עֲתָה שָׁכְנוּ זֶה פַּעַמִּים:

כ"י - לֹאֵל הַתְּמַהֲמָהֵנוּ. עַל-יְדֵךְ, כָּבֵד הֵינּוּ שָׁבִים עִם שְׁמֵעוֹן, וְלֹא נִצְטַעְרַת כָּל הַיָּמִים הַלָּלוּ.

יא וַיֹּאמַר לְהוֹן יִשְׂרָאֵל אֲבוּהוֹן אִם כֵּן הָכָא  
דָּא עֵיבִידוּ סִיבּוּ מִדְּמִשְׁבַּח בְּאַרְעָא בְּמִנְיָכֹן  
וְאוֹחִיתִי לְגַבְרָא תְּקַרְבָּתָא זְעִיר קִשְׁף וְזַעִיר  
דְּבִשׁ שְׁעָף וְלִטּוּם בְּטָנִין וְשִׁגְדִין:

(יא) וַיֹּאמַר אֱלֹהִים יִשְׂרָאֵל אֲבִיהֶם אִם-כֵּן. אִפּוּא זֹאת  
עָשׂוּ קָחוּ מִזְמַרְת הָאָרֶץ בְּכִלְיָכֶם וְהוֹרִידוּ לְאִישׁ  
מִנְחָה מַעֲט צָרִי וּמַעֲט דְּבִשׁ נִכְאֵת וְלֹט בְּטָנִים  
וּשְׁקָדִים:

(יא) אִם כֵּן. "אִם" הַדְּבָר "כֵּן", כְּמוֹ  
שְׁאֲמַרְתֶּם שֶׁהַתְּנָגָה הָאִישׁ בְּכֶם וְהוּא  
יֵרָא אֱלֹהִים.

אִפּוּא. מִן הַהִכָּרַח רְאוּי שְׁזֵאת  
תַּעֲשׂוּ.

קָחוּ מִזְמַרְת הָאָרֶץ מַעֲט צָרִי. כִּי  
אֲמַנָּם הַמִּנְחָה שֶׁתּוּבֵל לְאִישׁ נִבְהֵל

אֲצִלִּי שׁ"לֹאֵל הַתְּמַהֲמָהֵנוּ" מֵאֲזוּ  
שְׁסַפְרָנוּ אֵלַיךְ דְּבָרֵי הָאִישׁ אוֹ מֵאֲזוּ  
שְׁכֵלָה הַשֶּׁכֶר.

כִּי עֲתָה שָׁכְנוּ זֶה פַּעַמִּים. שְׁלֹא הִיָּה  
הָאִישׁ מְעַכְבָּנוּ כָּלָל, בְּהִיּוֹתוֹ יֵרָא

אֱלֹהִים וְלֹא יוֹסִיף עוֹד לְהַרְעַע עִמָּנוּ  
כְּאֲשֶׁר יַדַּע הָאֲמַת. תּוֹרָה יֵא

(יח) וְנִחְיָה. בְּמִזְוֹן. וְלֹא נָמוּת. עַל יְדֵי  
הָאִישׁ אֲדוּנִי הָאָרֶץ שְׁאֲמַר לָנוּ  
"וְיִאֲמָנוּ דְּבָרֵיכֶם וְלֹא תִמּוּתוּ" (לעיל מב.

כ). תּוֹרָה ט

(י) כִּי לֹאֵל הַתְּמַהֲמָהֵנוּ. וְהַשְׁעָם  
שֶׁקִּבְלָתִי עָלַי חֲטָא עוֹלָם אִם "לֹא  
הִבִּיאֲתוּ" הוּא מִפְּנֵי שֶׁדְּבָר בְּרוּר

**הָאֶרֶץ • מִתְּרֹגֶם:** 'מִדְּמִשְׁבַּח בְּאֶרֶץ', שֶׁהֵלַל מִזְמָרִים עָלָיו בְּשֶׁהוּא בָּא לְעוֹלָם. **נִכְאֹת • שְׁעוּה.** (בראשית רבה) •  
**בְּטָנִים •** לא ידעתי מה הם. ובפרוש א' ב' של רבי מכיר ראייתי פושטציא"ס, ודומה לי שֶׁהם אֶפְרָסְקִין.

**כ"י • אַפּוֹא •** כָּל לְשׁוֹן 'אַפּוֹא' לְשׁוֹן יֵתֵר הוּא, לְתַקֵּן הַמֶּלֶךְ בְּלְשׁוֹן עֲבָרִי: 'אִם כֵּן, אֶזְדַּקֵּק לַעֲשׂוֹת, שְׂאֵשְׁלַחְנוּ עִמָּכֶם, צָרִיף אֲנִי לְחֹזֵר וּלְבִקֵּשׁ אִיָּה פֶה תִּקְנָה וְעֵצָה לְהַשִּׁיבָכֶם'. וְאָמַר אֲנִי: "זֹאת עָשׂוּ". מִזְמֶרֶת

יבִּכְסֶּפֶא עַל חֵד תְּרִין סִיבּוּ בִּידְכוֹן וְיֵת  
כֶּסֶפֶא דְּאִתּוּתָב בְּפּוּם טוֹעֲנִיכּוֹן תְּתִיבּוֹן  
בִּידְכוֹן מָאִים שְׁלוֹ הוּא:

**(יב) וְכֶסֶף מִשְׁנֶה קָחוּ בִידְכֶם וְאֶת־הַכֶּסֶף הַמּוֹשֵׁב  
בְּפִי אִמְתַּחֲתֵיכֶם תִּשְׁיֻבוּ בִידְכֶם אוֹלֵי מִשְׁנֶה הוּא:**

**כ"י • וְכֶסֶף מִשְׁנֶה •** פִּי שְׁנַיִם בְּרֵאשׁוֹן. קָחוּ בִידְכֶם • לְשֹׁבֵר אֶכֶל, שְׂמָא הוּקֵר הַשְּׁעַר. אוֹלֵי מִשְׁנֶה הוּא • שְׂמָא הַמִּמָּנָה עַל הַבֵּית, שְׂכָחוּ שׁוֹגֵג.

יֵי וְיֵת אַחוּכּוֹן דְּכָרוּ וְקוּמוּ תוּבּוּ לְוֵת גְּבָרָא:

**(יג) וְאֶת־אֲחֵיכֶם קָחוּ וְקוּמוּ שׁוּבוּ אֶל־הָאִישׁ:**

יֵי וְאֵל שְׂדֵי יֵתֵן לָכֶם רַחֲמִים לִפְנֵי הָאִישׁ וְשִׁלַּח  
וְיִפְטֹר לָכוֹן יֵת אַחוּכּוֹן אַחֲרָנָא וְיֵת בְּנִימִין  
וְאֵנָּא כְּמָא דְּאִתְפַּלִּית תְּקִלִּית:

**(יד) וְאֵל שְׂדֵי יֵתֵן לָכֶם רַחֲמִים לִפְנֵי הָאִישׁ וְשִׁלַּח  
לָכֶם אֶת־אֲחֵיכֶם אַחֵר וְאֶת־בְּנִימִין וְאֲנִי כַּאֲשֶׁר  
שְׂכַלְתִּי שְׂכַלְתִּי:**

כְּתַרְגוּמוֹ, יִפְטֹרְנוּ מֵאֲסוּרֵינוּ, לְשׁוֹן "לִחְפְּשֵׁי לְשַׁלְּחָנוּ",  
וְאֵינּוּ נוֹפֵל בְּתַרְגוּם לְשׁוֹן וְשִׁלַּח, שֶׁהָרִי לְשֵׁם הֵם  
הוֹלְכִים אֲצִלּוֹ. אֶת־אֲחֵיכֶם • זֶה שְׂמַעוֹן. אַחֵר •  
רוּחַ הַקֹּדֶשׁ נִזְקָה בּוֹ: לְרִבּוּת יוֹסֵף (ב"ר). וְאֲנִי • עַד  
שׁוֹבְכֶם אֶהְיֶה שְׂכּוֹל מִסֶּפֶק. כַּאֲשֶׁר שְׂכַלְתִּי • מִיּוֹסֵף  
וּמִשְׂמַעוֹן. שְׂכַלְתִּי • מִבְּנִימִין.

**כ"י • וְאֵל שְׂדֵי •** מַעֲתָה אֵינְכֶם חֲסָרִים כְּלוּם אֵלָא  
תַּפְלָה, הָרִינִי מִתַּפִּלָּל עֲלֵיכֶם. וְאֵל שְׂדֵי • שְׂדֵי  
בְּנִתִינַת רַחֲמֵי וּכְדֵי הִיכְלֵת בְּיָדוֹ לִיתֵּן, יֵתֵן לָכֶם  
רַחֲמִים, זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ. וּמִדְּרָשׁוֹ: מִי שְׂאֵמֵר לְעוֹלָם דֵּי,  
יֵאמֹר דֵּי לְצָרוֹתִי, שְׁלֹא שְׂקֻטִי מִנְּעוּרִי: צָרַת לָכוֹן,  
צָרַת עָשׂוּ, צָרַת רַחֵל, צָרַת דִּינָה, צָרַת יוֹסֵף, צָרַת  
שְׂמַעוֹן, צָרַת בְּנִימִין. וְשִׁלַּח לָכֶם • וְיִפְטֹר לָכוֹן,

טו וְנִסִּיבּוּ גְבָרָא יֵת תְּקַרְבָּתָא הִדָּא וְעַל חֵד  
תְּרִין כֶּסֶפֶא נְסִיבּוּ בִּידֵיהוֹן וְדָכְרוּ יֵת בְּנִימִין  
וְקָמוּ וּנְתַחֲתוּ לְמַצְרִים וְקָמוּ קָדָם יוֹסֵף:

**(טו) וַיִּקְחוּ הָאֲנָשִׁים אֶת־הַמִּנְחָה הַזֹּאת וּמִשְׁנֶה־כֶּסֶף  
לְקָחוּ בִידֶם וְאֶת־בְּנִימִין וַיָּקֻמוּ וַיֵּרְדּוּ מִצְרָיִם וַיַּעֲמְדוּ  
לִפְנֵי יוֹסֵף:**

אַרְמִי: בְּדָכֵר הִנָּקַח בִּידֵי מִתְּרַגְּמִינָן 'וְנִסִּיב', וְדָכֵר  
הִנָּקַח בְּהִנָּקַח דְּכָרִים מִתְּרַגְּמִינָן 'וְדָכֵר'.

**כ"י • וְאֶת־בְּנִימִין •** מִתְּרַגְּמִינָן: 'וְדָכְרוּ יֵת בְּנִימִין', לִפִּי  
שְׂאִין לְקִיחַת הַכֶּסֶף וּלְקִיחַת הָאָדָם שׁוּה בְּלְשׁוֹן



#### ספורט

כָּל פְּנִים תִּכְפְּרוּ פָּנָיו בְּצַד מָה  
"בְּמִנְחָה הַהִלָּכֶת לִפְנֵי" (על פי לעיל לב,  
כא), כְּאֶמְרוּ "אֲכֹן חֵן הַשּׁוֹחַד בְּעֵינֵי  
כְּעֵלָיו, אֵל כָּל אֲשֶׁר יִפְגֹּה יִשְׁכִּיל"  
(משלי יז, ח). תורה יד

(טו) וַיַּעֲמְדוּ לִפְנֵי יוֹסֵף. קָדָם הִבָּאָת  
הַמִּנְחָה, וְלָכֵן יָרָא כַּאֲשֶׁר "הוֹבָאָו  
בֵּית יוֹסֵף" (פסוק יח). תורה טו

וְהוֹרִידוּ לְאִישׁ מִנְחָה. קָדָם שְׂתַלְכוּ  
לְרֵאוֹת פָּנָיו, לְמַעַן תֵּרְאוּ אִיף יִקְבֹּל  
הַמִּנְחָה בְּרָצוֹן, וּבְזֶה תִּדְעוּ אִיף יִקְבֹּל  
אֲתָכֶם בְּסֶכֶר פָּנִים יְפוֹת, כְּאֶמְרוּ "לֹא  
חִפְץ ה' לְהַמִּיתֵנוּ, לֹא לִקַּח מִיָּדֵנוּ  
עֹלָה וּמִנְחָה" (שופטים יג, בג). וְאַחֵר  
כֵּן, תורה יב  
(יג) וְקוּמוּ שׁוּבוּ אֶל הָאִישׁ. כִּי עַל

לְהוֹן, יִצְטָרֵף שְׂתִהְיֶה רַבַּת הַפְּמוֹת  
לְהַשְׁבִּיעַ עֵין הַפִּילִי, וּמִזֶּה הֵמִין הִיָּתָה  
מִנְחַת יַעֲקֹב לַעֲשׂוֹ. אֲכָל כַּאֲשֶׁר  
יִבְלִיגָה לְנִדְיָב, אֲשֶׁר כֶּסֶף לֹא יִחַשֵׁב,  
רְאוּי שְׂתִהְיֶה מַעֲט, אֲכָל תִּהְיֶה דָּכֵר  
נִבְחָר מִדְּכָרִים הַנִּמְצָאִים עַל הַמַּעֲט  
וְהֵם בְּהִיכְלֵי מֶלֶךְ, וּמִזֶּה הֵמִין הִיָּתָה  
הַמִּנְחָה הַזֹּאת לְיוֹסֵף.

## ~ יום שישי כ"ט כסלו ~

טז וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶת־בְּנֵי־מִיֶּזְרַיִם וַאֲמַר לָדִי מִמָּנָא עַל בֵּיתָה אֶעֱלֶה יְתָ גְבִירָא לְבֵיתָא וְנָכוֹס נָקְסְתָא וְאַתְקִין אֲרִי עָמִי וַיִּכְלוֹן גְּבִירָא בְּשִׁירוֹתָא:

(טז) וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶת־בְּנֵי־מִיֶּזְרַיִם וַיֹּאמֶר לְאִשְׁרֵי עַל־בֵּיתוֹ הִבָּא אֶת־הָאֲנָשִׁים הַבֵּיתָה וּטְבַח מִטְבַּח וְהִנֵּן כִּי אֲתִי יֵאָכְלוּ הָאֲנָשִׁים בַּצֹּהֲרִים:

ראשונה בלשון ארמי, ובדלע"ז דיוג'ר, ויש הרבה בגמרא: 'שדא לכלבא שירותיה'. 'בצע אכולא שירותא', (ברכות לט) אכל כל תרגום של צהרים, 'טיהרא'.

נ"י וטבח טבח והכן • כמו: 'ולטבח טבח ולהכן', ואין "טבח" לשון צווי, שהיה לו לומר: 'וטבח'. בצהרים • זה מתרגם: 'בשירותא', שהוא לשון סעודה

## ~ נקודות משיחות קודש ~

כל צאן, גם צאן שהמזריים עובדים להם. וראה רש"י פרשת בא (יא, ה) ששעבדו רק לבכור, ולכן היתה מפת בכורות גם בבכור בהמה.

(לקוטי שיחות, כרך ה', עמ' 266)

וטבח טבח והכן (מג, טז) יש לשאל, הרי להלן פירש רש"י שדבר שנאוי הוא למצרי לאכל עם עברי, משום שהיהודים אוכלים את הבהמה שהמזרים עובדים לה. ויש לומר, שהיו גם בהמות שלא עבדו להם. ומה שכתוב בפרשת ויגש "כי תועבת מצרים כל רועי צאן" – הוא לפי שהשבים היו רועים

יז וַעֲשֵׂה הָאִישׁ כַּאֲשֶׁר אָמַר יוֹסֵף וַיֵּבֶד גְּבִירָא כְּמָא דִּי אָמַר יוֹסֵף וְאֶעֱלֶה גְבִירָא יְתָ גְבִירָא לְבֵית יוֹסֵף:

(יז) וַיַּעַשׂ הָאִישׁ כַּאֲשֶׁר אָמַר יוֹסֵף וַיֵּבֶד הָאִישׁ אֶת־הָאֲנָשִׁים בֵּיתָה יוֹסֵף:

יח וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים כִּי הוּבְאוּ בֵּית יוֹסֵף וַיֹּאמְרוּ עַל־דְּבַר הַכֶּסֶף הַשֶּׁבַח בְּאִמְתַּחְתֵּינוּ בַּתְּחִלָּה אֲנַחְנוּ מוּבָאִים לְהַתְגַּלֵּל עָלֵינוּ וּלְהַתְנַפֵּל עָלֵינוּ וּלְקַחַת אֲתָנוּ לַעֲבָדִים וְאֶת־חֲמִרֵינוּ:

(יח) וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים כִּי הוּבְאוּ בֵּית יוֹסֵף וַיֹּאמְרוּ עַל־דְּבַר הַכֶּסֶף הַשֶּׁבַח בְּאִמְתַּחְתֵּינוּ בַּתְּחִלָּה אֲנַחְנוּ מוּבָאִים לְהַתְגַּלֵּל עָלֵינוּ וּלְהַתְנַפֵּל עָלֵינוּ וּלְקַחַת אֲתָנוּ לַעֲבָדִים וְאֶת־חֲמִרֵינוּ:

ולחיותה נופלת עלינו. ואונקלוס שתרגם: 'ולאסתקפא עלנא', הוא לשון להתעולל, כדמתרגמין: "עלילות דברים", 'תסקופי מלין', ולא תרגמו אחר לשון המקרא. "ולהתגולל", שתרגם 'לאתרברכא', הוא לשון: (קהלת יב) "גלת הנהב", (נחום ה) "והצב גלתה העלתה", שהוא לשון מלכות.

נ"י וייראו האנשים • כתוב הוא בשני יודין, ותרגומו: 'ודחילו'. כי הובאו בית יוסף • ואין דרך שאר הבאים לשבר בר ללון בבית יוסף, כראם בפנדקאות שבציר. ויאמרו • שאין זה אלא לאספם אל משמר. אנחנו מובאים • אל תוך הבית הזה. להתגלל • להיות מתגלגלת עלינו עלילת הכסף

יט וַיִּגְשׁוּ אֶל־הָאִישׁ אֲשֶׁר עַל־בֵּית יוֹסֵף וַיִּדְבְּרוּ אֵלָיו פֶּתַח הַבַּיִת:

(יט) וַיִּגְשׁוּ אֶל־הָאִישׁ אֲשֶׁר עַל־בֵּית יוֹסֵף וַיִּדְבְּרוּ אֵלָיו פֶּתַח הַבַּיִת:

בנימין ולנסות אם יקנאו בו כשירבה ממשאת בנימן ממשאת כלם" (פסוק לד.) תורה יז

הדירה, כי היה אז בשער המלך, או במקום אשר ישפט שם. כי אתי יאכלו. לראות ענינם עם

(טז) וַיֹּאמֶר לְאִשְׁרֵי עַל בֵּיתוֹ. לא רצה לדבר לאחיו עד צאת מאתו כל הנצבים עליו, כדי להאריך הספור עמהם. הבא את האנשים הביתה. אל בית

(כ) וַיֹּאמְרוּ בִּי אֲדֹנָי יָרֵד יִרְדְּנוּ בַּתְּחִלָּה לְשֶׁבֶר־אֶכֶל:

כַּוְנָמוֹר בְּכַעַר רַבּוֹנֵי מִיחַת נַחֲתָנָא

בְּקִדְמִיתָא לְמִזְבֵּן עֵיבוּרָא:

כ"י • בִּי אֲדֹנָי (יבמות צד) לְשׁוֹן בַּעֲיָא וְתַחֲנוּגִים הוּא | יְרִידָה הוּא לָנוּ: (כ"י) 'רְגִילִים הָיִינוּ לְפָרְגָס אַחֲרֵים, בְּלִשׁוֹן אַרְמִי: בִּיָּא, בִּיָּא! (סנהדרין סד) • יָרֵד יִרְדְּנוּ •

(כא) וַיְהִי כִּי־בָאוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ וַנִּפְתָּחָה אֶת־  
אֲמַתְּחֹתֵינוּ וְהִנֵּה כֶסֶף־אִישׁ בְּפִי אֲמַתְּחֹתוֹ כֶּסֶּפֶנוּ  
בְּמִשְׁקָלוֹ וַנִּשֵּׁב אֹתוֹ בִּידְנוֹ:

כא וְהָיָה כִּד אֲתִינָא לְבֵית מִכְתָּא וּפְתַחְנָא יָת  
טוֹעֲנָנָא וְהָא כֶסֶף גָּבֵר בְּפִים טוֹעֲנָה כֶּסֶּפֶנָּא  
בְּמִתְקָלָה וְאֲתִינָא יָתָה בִּידְנָא:

(כב) וְכֶסֶף אַחֵר הוֹרְדְנוּ בִּידְנוּ לְשֶׁבֶר־אֶכֶל לֹא יִדְעֵנוּ  
מִי־שָׁם כֶּסֶּפֶנוּ בְּאֲמַתְּחֵינוּ:

כב וְכֶסֶּפֶא אַחֲרָנָא אוֹחִיתָנָא בִּידְנָא לְמִזְבֵּן  
עֵיבוּרָא לֹא יִדְעָנָא מִן שׁוּי כֶּסֶּפֶנָּא  
בְּטוֹעֲנָנָא:

(כג) וַיֹּאמֶר שָׁלוֹם לָכֶם אֱלֹהֵיכֶם וְאֱלֹהֵי  
אֲבִיכֶם נָתַן לָכֶם מַטְמוֹן בְּאֲמַתְּחֵיכֶם כֶּסֶּפְכֶם בָּא  
אֵלַי וַיֹּצֵא אֲלֵהֶם אֶת־שִׁמְעוֹן:

כג וַאֲמַר שָׁלָם לְכוֹן לֹא תִדְחִלוֹן אֱלֹהֵיכוֹן  
וְאֱלֹהֵי דְאֲבוּכוֹן יִהְיֶה לְכוֹן סִימָא בְּטוֹעֲנִיכוֹן  
כֶּסֶּפְכוֹן אֲתָא לְוֹתִי וְאֲפִיק לְוֹתְהוֹן יָת  
שִׁמְעוֹן:

כ"י • אֱלֹהֵיכֶם • (תנחומא): בְּזִכְוֹתְכֶם, וְאִם אֵין זְכוֹתְכֶם כְּדָא, "וְאֱלֹהֵי אֲבִיכֶם", בְּזִכְוֹת אֲבִיכֶם נָתַן לָכֶם מַטְמוֹן.

(כד) וַיָּבֹא הָאִישׁ אֶת־הָאֲנָשִׁים בֵּיתָה יוֹסֵף וַיִּתֵּן־מִמֶּם  
וַיִּרְחֲצוּ רַגְלֵיהֶם וַיִּתֵּן מִסְפּוֹא לַחֲמִירֵיהֶם:

כד וַאֲעִיל גְּבָרָא יָת גְּבָרָא לְבֵית יוֹסֵף וַיְהִי  
מִיָּא וְאִסְחוּ רַגְלֵיהוֹן וַיְהִי כִּסְתָּא  
לַחֲמִירֵיהוֹן:

כ"י • וַיָּבֹא הָאִישׁ • הִבָּאָה אַחֵר הִבָּאָה, לְפִי שֶׁהָיוּ דוֹחֲפִים אוֹתוֹ חוּץ עַד שֶׁדִּבְּרוּ אֵלָיו פֶּתַח הַבַּיִת, וּמִשָּׁאֵמֶר  
לָהֶם: "שָׁלוֹם לָכֶם", נִמְשְׁכוּ וּבָאוּ אַחֲרָיו.

(כה) וַיְכִינּוּ אֶת־הַמִּנְחָה עַד־בּוֹא יוֹסֵף בְּצִהָרִים כִּי  
שָׁמְעוּ כִּי־שָׁם יֹאכְלוּ לֶחֶם:

כה וְאֲתַקִּינוּ יָת תְּקַרְבָּתָא עַד דְּעַל יוֹסֵף  
בְּשִׁירוֹתָא אָרִי שָׁמְעוּ אָרִי תַמָּן יִיכְלוֹן  
לַחֲמָא:

כ"י • וַיְכִינּוּ • הִזְמִינוּ, עֲטֹרוּהוּ בְּכִלִּים נָאִים.

(כו) וַיָּבֹא יוֹסֵף הַבַּיִתָּה וַיָּבִיאוּ לוֹ אֶת־הַמִּנְחָה  
אֲשֶׁר־בִּידָם הַבַּיִתָּה וַיִּשְׁתַּחֲוּ־לוֹ אָרְצָה:

כו וְעַל יוֹסֵף לְבִיתָא וְאֲתִיאוּ לָהּ יָת  
תְּקַרְבָּתָא דִּי בִידֵיהוֹן לְבִיתָא וּסְגִידוּ לָהּ  
לְאַרְעָא:

כ"י • הַבַּיִתָּה • מִפְּרוֹדוֹר לְטָרְקִלִין (נִרְאָה דִּיקוּ דְּרִשִּׁי | הָלֹא כָּבֵד הוֹבֵאוּ בֵּיתוֹ שֶׁל יוֹסֵף, אֲלֵא עַל־כִּרְתָּף צָרִיף לומֵר, מִפְּרוֹדוֹר לְטָרְקִלִין  
מִ"הַבַּיִתָּה" בִּתְרָאָה: "וַיָּבִיאוּ לוֹ אֶת הַמִּנְחָה אֲשֶׁר בְּיָדָם הַבַּיִתָּה", דְּקִשְׁיָא לִיה: • (דִּיק) •

(כז) וַיִּשְׁאַל לָהֶם לְשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר הַשָּׁלוֹם אֲבִיכֶם  
הֲזֹקֵן אִשָּׁר אִמְרָתָם הָעוֹדְנוּ חַי:

כז וְשִׁאֵל לְהוֹן לְשָׁלָם וַאֲמַר הַשָּׁלָם אֲבוּכוֹן  
סָבָא דִּי אִמְרָתוֹן הָעַד כְּעַן קָיָם:

ספור

(כא) כֶּסֶּפֶנוּ בְּמִשְׁקָלוֹ. בְּאוֹתָם הָיָה מִשְׁגָּה מִמְעוֹת שֶׁל (כז) הַשָּׁלוֹם. הָיָה "שָׁלוֹם" לָכֶם  
הַמְטָבְעוֹת עֲצָמָן, לְפִיכָף חֲשַׁבְנוּ שֶׁלֹּא אַחֲרֵים. תוֹרָה כב

(כח) וַיֹּאמְרוּ שְׁלוֹם לְעַבְדְּךָ לְאַבְנֵי עוֹדְנֵנוּ חֵי וַיִּקְדּוּ  
כח וַאֲמָרוּ שְׁלוֹם לְעַבְדְּךָ לְאַבְנֵי עוֹדְנֵנוּ עַד כְּעַן  
קָנָם וּכְרָעוּ וּסְגִידוּ:  
וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ:

כח"י וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ • עַל שְׁאֵלַת שְׁלוֹם. קִידָה - כְּפִיפַת קֶדֶד, הַשְׁתַּחֲוָּא - מִשְׁתַּטֵּחַ לְאַרְץ.

(כט) וַיֵּשָׂא עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת־בְּנֵימִין אָחִיו בֶּן־אֹמֶן וַיֹּאמֶר  
הִזֶּה אֲחִיכֶם הַקָּטָן אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם אֵלַי וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים  
יַחְנֵךְ בְּנִי:

כט"י אֱלֹהִים יַחְנֵךְ בְּנִי • בִּשְׁאֵר שְׂבָטִים שֶׁמַּעֲנֵנוּ חֲנִינָה: "אֲשֶׁר־חָנַן אֱלֹהִים אֶת עַבְדְּךָ", וּבְנֵימִין עָדִין לֹא  
נולד, לְכָךְ בָּרְכוּ יוֹסֵף בְּחִינָה.

## ~ שבת קודש ל' כסלו ~

(ל) וַיִּמְהַר יוֹסֵף כִּי־נִכְמְרוּ רַחֲמָיו אֶל־אָחִיו וַיִּבְקֹשׁ  
לְבָבוֹת וַיָּבֹא הַחֲדָרָה וַיִּבְךְ שָׁמָּה:

כח"י כִּי־נִכְמְרוּ רַחֲמָיו • שָׁאָלוּ: 'יֵשׁ לָךְ אֵחַ מֵאִם?'  
אָמַר לוֹ: 'אֵחַ הָיָה לִי וְאִנִּי יוֹדֵעַ הֵיכָן הוּא'. 'יֵשׁ  
לָךְ בָּנִים?' אָמַר לוֹ: 'יֵשׁ לִי עֶשְׂרֶה'. אָמַר לוֹ: 'וַיֵּמָּה  
שָׁמָּה?' אָמַר לוֹ: 'בְּלַע וּבְכֹר וְגו'...' אָמַר לוֹ: 'מָה  
טִיבָן שֶׁל שְׁמוֹת הַלְלוּ?' אָמַר לוֹ: 'בְּלֹם עַל שֵׁם אָחִי,  
וְהַצֹּרֶת אֲשֶׁר מִצְאוּהוּ: בְּלַע, שֶׁנִּבְלַע בֵּין הָאֲמוֹת.  
בְּכֹר, שֶׁהָיָה בְּכוֹר לְאִמִּי. אֲשָׁבֵל, שֶׁשָּׁבָא אֶל גִּרְא,  
שֶׁנִּתְגַּדֵּר בְּאַבְסִנְיָא. וְנַעֲמָן, שֶׁהָיָה נָעִים בְּיוֹתֵר. אָחִי  
וְרֹאשׁ, אָחִי הָיָה, וְרֹאשִׁי הָיָה. מִפִּי אָבִי לְמֹד.

(לא) וַיִּרְחֹץ פָּנָיו וַיֵּצֵא וַיִּתְאַפֵּק וַיֹּאמֶר שִׁימוּ לִי חֶם:  
לא וַאֲסָחִי אִפּוּהִי וַנִּפֶּק וַאֲתַחֲסִין וַאֲמַר  
שׁוּיָאוּ לְחֶמָּה:

כח"י וַיִּתְאַפֵּק • נִתְאַמֵּץ, וְהוּא לְשׁוֹן: "וַיִּמְזִיחַ אֶפְיָקִים רַפָּה", וְכֵן: (שם מא) "אֶפְיָקִי מִגְנִים". חוֹזֵק.

ספורט

הָיָה בְּשִׁלּוֹם הַהֶפְכִּים, וְזֶה כְּשֶׁלֹּא  
יִתְקוּמֶם אֶחָד מִהֶפְכִּים עַל הַפָּנִי.  
אֲבִיכֶם הִזְקֵן אֲשֶׁר אָמַרְתֶּם כו'. כִּי  
אֲמַנִּים 'שְׁלוֹם' הִזְקֵן יִקְרָה עַל הַמַּעַט,  
כְּאֶמֶר זְכָרֹנָם לְבָרְכָה: שְׁפִתֵּיהֶם שֶׁל  
זְקֵנִים מִתְרַפְּטוֹת... וְאֲזִינֵיהֶם מִתְפַּכְּדוֹת

(כט) אֱלֹהִים יַחְנֵךְ בְּנִי. מֵאַחַר שֶׁאִתָּה  
יָחִיד לְאֶמְךָ, כְּאֶמֶרם "וַיִּתְּנֵהוּ הוּא  
לְבָדוֹ לְאֹמֶן" (לחלן מד, כ), אֱלֹהִים יִתֵּן  
לָךְ חֵן שֶׁיִּקְרְבוּךְ אָחִיךָ וְיִזְלָתֶם. תוֹרָה ל  
(ל) וַיִּבְךְ שָׁמָּה. שֶׁחֲשָׁב בְּצֹרֶת אָבִיו  
וְאָחִיו. תוֹרָה לֹא

(כח) שְׁלוֹם לְעַבְדְּךָ לְאַבְנֵי עוֹדְנֵנוּ  
חֵי. גַּם לְעַבְדְּךָ לְאַבְנֵי יֵשׁ שְׁלוֹם, וְלֹא  
שְׁלוֹם הַמֵּתִים כִּי אֲמַנִּים "עוֹדְנֵנוּ חֵי".  
וַיִּקְדּוּ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ. עַל שְׁאֵלַת  
הַשְׁלוֹם. תוֹרָה כט

לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר בְּלַחְדוּתָהוּ וּלְהוֹן בְּלַחְדוּתָהוּ  
וּלְמִצְרָאֵי דְאֶקְלִין עִמָּה בְּלַחְדוּתָהוּ אֲרִי לֹא  
נִקְלִין מִצְרָאֵי לְמִיכַל עִם עֲבָרָאֵי לְחִמָּא אֲרִי  
בְּעִירָא דְּמִצְרָאֵי דְּחִלִין לֵאמֹר עֲבָרָאֵי אֶקְלִין:

(לג) וַיִּשְׁמְעוּ לוֹ לְבָדּוֹ וְלֵהֶם לְבָדָם וּלְמִצְרָיִם הָאֲכָלִים  
אֹתוֹ לְבָדָם כִּי לֹא יוֹכְלוֹן הַמִּצְרָיִם לֶאֱכֹל אֶת־  
הָעֲבָרִים לֶחֶם פִּי־תוֹעֵבָה הוּא לְמִצְרָיִם:

כ"ג - פִּי־תוֹעֵבָה הוּא • דְּבַר שְׁנֵאוֹי הוּא לְמִצְרָיִם "לֶאֱכֹל אֶת הָעֲבָרִים", וְאוֹנֶקְלוֹס נִתֵּן טַעַם לְדְבַר.

לג וַאֲסָחֲרוּ קְדֻמוֹהִי רַבָּא כְּרִבּוּתָהּ וַזְעִירָא  
בְּזַעֲרֻתָהּ וּתְמָהוּ גְּבֻרָא גְּבֻרָא לְחִבְרָה:

(לד) וַיֵּשְׁבוּ לְפָנָיו הַכֹּהֵן הַבְּכֹרֶת וְהַזְעִיר בְּצַעֲרָתוֹ  
וַיִּתְמָהוּ הָאֲנָשִׁים אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ:

כ"ד - פִּינָן שְׁהִיַּע לְבִנְיָמִין אָמַר: זֶה אֵין לוֹ אִם, וְאֵין אֵין  
לִי אִם, יֵשֶׁב אֶעֱלִי.

כ"ד - הַבְּכֹר בְּכֹרֶתוֹ • מִכָּה בְּגִבִּיעַ וְקוֹרָא: 'רְאוּבֵן,  
שְׁמַעוֹן, לֵוִי, יְהוּדָה, יִשָּׁשְׁכָר וְיִזְבֻּלֹן, בְּנֵי אִם אַחַת,  
הִסְבּוּ בְּסֹדֶר הַזֶּה, שֶׁהוּא סֹדֶר תּוֹלְדוֹתֵיכֶם', וְכֵן כָּלֶם,

לד וַיִּשְׁלַח חֲלָקִין מִן קְדֻמוֹהִי לְקְדֻמִּיהוֹן וּסְגִי  
חֲלָקָא דְּבִנְיָמִין מִחֲלָקֵי דְּחִלִין חֲמִשָּׁא  
חֲלָקִין וּשְׁתֵּיאוֹ וַרְיָאוֹ עִמָּה:

(לה) וַיֵּשְׁא מִשְׁאֵת מֵאֵת פָּנָיו אֱלֹהִים וַתִּרְבַּ מִשְׁאֵת  
בְּנִימָן מִמִּשְׁאֵת כָּלֶם חֲמִשׁ יָדוֹת וַיִּשְׁתּוּ וַיִּשְׁכְּרוּ  
עִמּוֹ:

כ"ה - מִשְׁאֵת • מִנּוֹת. חֲמִשׁ יָדוֹת • חֲלָקוֹ עִם אֲחִיו,  
וּמִשְׁאֵת יוֹסֵף וְאֶסְנַת וּמִנְשָׁה וְאֶפְרַיִם. וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ •

א וּפְקִידָא דְּתִי מִמֶּנָּה עַל בֵּיתָה לְמִימַר מְלִי  
דְּתִי טוֹעֲנִי גְּבֻרָא עֵיבּוּרָא כְּמָה דִּי נִקְלִין  
לְמִטְלִי וְשׁוֹי כְּסָף גְּבֻרָא בְּפּוֹם טוֹעֲנָה:

מד (א) וַיֵּצֵאוּ אֶת־אֲשֶׁר עַל־בֵּיתוֹ לְאִמּוֹ מִלֵּא אֶת־  
אֲמִתָּחַת הָאֲנָשִׁים אֲכָל כָּאֲשֶׁר יוֹכְלוֹן שְׂאֵת וְשִׁים  
כְּסָף־אִישׁ בְּפִי אֲמִתָּחַתוֹ:

ב וְיָת קְלִידִי קְלִידָא דְּכִסְפָּא תְּשׁוּי בְּפּוֹם  
טוֹעֲנָא דְּזַעֲרָא וְיָת כְּסָף זְכִינְוָהּ וְעֵבֶד  
כְּפִתְגָמָא דִּיּוֹסֵף דִּי מְלִיל:

(ב) וְאֶת־גִּבְיָעִי גִבִּיעַ הַכְּסֵף תְּשִׁים בְּפִי אֲמִתָּחַת  
הַקֶּטָן וְאֶת כְּסָף שִׁבְרוֹ וַיַּעַשׂ כְּדָבָר יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר:  
כ"ז - גִּבִּיעַ • כּוֹס אָרֶךְ, וְקוֹרִין לוֹ מִדְרִינ"ש:

ג צִפְרָא נָהֵר וְגְּבֻרָא אֲתַפְשָׁרוּ אֲנָוִן  
וּחִמְרִיהוֹן:

(ג) הַבֶּקֶר אֹר וְהָאֲנָשִׁים שָׁלְחוּ הֵמָּה וַחֲמִרְיָהֶם:

לפְנֵיךָ" (משלי כג, א). תורה א  
מד (א) וְשִׁים כְּסָף אִישׁ בְּפִי  
אֲמִתָּחַתוֹ. בִּידִיעָתָם, שְׂתֵּאמַר לָהֶם  
שְׁחַפְצֵי שְׁלֵם לָהֶם טוֹבָה תְּמוּנָה  
הַצֵּעַר שְׁצַעֲרֵתִים. תורה ב  
(ב) תְּשִׁים בְּפִי אֲמִתָּחַת הַקֶּטָן.  
לְרֹאוֹת אֵיךְ יִמְסְרוּ עֲצָמָם עָלָיו כְּדִי  
לְהַצִּילוֹ. תורה ג

שולח חלק לבנימין, להראות  
חשיבותו על כלם.  
וישכרו עמו. במיני יין מלכות רב  
שנתן לפניהם שלא היו מרגלים בהם,  
ולא השגחיו שלא לשמות כל צרכם  
מן הראשון, כאשר ראוי לעשות לכל  
סועד עם המלכים, כאשר "כי תשב  
ללחום את מושל, בין תבין את אשר

(לז) וַיִּשְׁמְעוּ לוֹ לְבָדּוֹ. שְׁלַח יִרְגִּישׁוּ  
אֲחָיו שֶׁהוּא עֲבָרִי. כִּי לֹא יוֹכְלוֹן  
הַמִּצְרָיִם. לְפִיכָךְ לֹא אֶכֶל הוּא עִם  
אֲחָיו, וְלֹא הוּא וְלֹא אֲחָיו עִם  
הַמִּצְרָיִם. תורה לג  
(לד) וַתִּרְבַּ מִשְׁאֵת בְּנִימִין. לְרֹאוֹת  
אִם יִקְנְאוּ בּוֹ.  
חֲמִשׁ יָדוֹת. שְׁעָם כָּל חֲלָק שֶׁהִיָּה  
שׁוֹלַח לְכָל שְׁנַיִם מֵהֶם, כְּמִנְהַג, הִיָּה

ד אָנזן נָפֶקוּ מִן כְּרִתָּא לֹא אַרְחִיקוּ וְיוֹסֵף  
אָמַר לְדִי מִמֶּנָּה עַל בֵּיתָה קוֹם רֹדֶף בְּתֵר  
גְּבִרְיָא וְתִדְבָּקֶנּוּן וְתִמְרָא לַהוּן לְמָה  
אַשְׁלֶמְתִּינּוּן בִּישָׁא חֵלְף טַבְתָּא:

(ד) הֵם יֵצְאוּ אֶת־הָעִיר לֹא הִרְחִיקוּ וְיוֹסֵף אָמַר  
לֵאשֶׁר עַל־בֵּיתוֹ קוֹם רֹדֶף אַחֲרֵי הָאֲנָשִׁים וְהַשְׁגֶּתָם  
וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם לָמָּה שְׁלַמְתֶּם רָעָה תַּחַת טוֹבָה:

ה הָלֹא דִין דְּשְׁתֵּי רַבּוּנֵי בַּהּ וְהוּא בְּדִקְא  
מְבָרַק בַּהּ אַבְרָאָשְׁתִּין דִּי עֲבָדְתִּינּוּן:

(ה) הֲלוֹא זֶה אֲשֶׁר יִשְׁתָּה אֲדֹנִי בּוֹ וְהוּא נַחֵשׁ יִנְחָשׁ  
בּוֹ הִרְעַתֶּם אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם:

ו וְאַדְבִּיקֶנּוּן וּמִלִּיל עֲמַהוּן יֵת פִּתְגָמָא  
הָאֵלִין:

(ו) וַיִּשְׁגֹּם וַיְדַבֵּר אֲלֵהֶם אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה:

ז וְאַמְרוּ לָהּ לָמָּה יִמְלֹל רַבּוּנֵי כְּפִתְגָמָא  
הָאֵלִין חֲסַ לַעֲבָדֶיךָ מִלְּמַעְבַּד כְּפִתְגָמָא  
הָדִין:

(ז) וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לָמָּה יְדַבֵּר אֲדֹנִי בְּדְבָרִים הָאֵלֶּה  
חֲלִילָה לַעֲבָדֶיךָ מַעֲשׂוֹת בְּדַבָּר הַזֶּה:

ח זְהִי עֲלִינוּ מַעֲשׂוֹת זֹאת, וְהִרְבֵּה יֵשׁ בְּגִמְרָא: 'חֲסַ  
וְשָׁלוֹם'.

כ"י חֲלִילָה לַעֲבָדֶיךָ • חֲלִין הוּא לָנוּ, לְשׁוֹן גְּנָאִי.  
וְתַרְגּוּם: 'חֲסַ לַעֲבָדֶיךָ', חֲסַ מֵאֵת הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא,

### ~ נקודות משיחות קודש ~

#### קדושת עם ישראל

ו"בְּכָל דְּרָכֶיךָ דַּעְהוּ" (משלי ג, ו), שְׁכֻנַּת הַהֲתַעֲסָקוֹת בְּעִנְיֵי  
עוֹלָם הַזֶּה, הִיא הַהֲעֵלֹת וּלְזַכֵּף אֶת הָעוֹלָם הַזֶּה, עַד שִׁיְהִיָּה כְּלִי  
לְקִדּוּשׁוֹ וְתִבְרָךְ.  
וְהוּא "חולין הוא לנו - לְשׁוֹן גְּנָאִי", דְּאָמְרוּ הַשִּׁבְטִים לְשִׁלּוּחֵי  
יוֹסֵף, שֶׁזֶּה שֶׁהֵם אוֹמְרִים "חולין הוא לנו", שְׂבָגֵי יִשְׂרָאֵל  
שִׁיכִים לְעִנְיָנִים שֶׁל "חולין" וְדְבָרִים שֶׁאֵינֶם קְשׁוּרִים לְקִדּוּשְׁתּוֹ  
תִּבְרָךְ, הָרִי זֶה "גְּנָאִי" וְהִסְפֵּךְ הָאֶמֶת, כִּי יִשְׂרָאֵל עִם קְדוּשָׁה הוּא  
וְאֵין בִּיגִיָּהֶם וּלְגִשְׁמִיּוֹת עוֹלָם-הַזֶּה שׁוֹם קֶשֶׁר וְשִׁכּוּחַ.  
(על־פי 'לקוטי שיחות' חט"ו עמ' 359 ואילך)

עַל הַפֶּסֶק "חֲלִילָה לַעֲבָדֶיךָ מַעֲשׂוֹת בְּדַבָּר הַזֶּה" (מד, ז), פִּירֵשׁ  
רש"י "חולין הוא לנו, לְשׁוֹן גְּנָאִי".  
וְיֵשׁ לְבָאֵר זֶה בְּדִרְגָּתוֹ הַרְמָז:  
כְּתִיב (ראה יד, ב) "כִּי עִם קְדוּשָׁה אָתָּה לָהּ" אֶלְקִיךָ, שְׂבָגֵי  
יִשְׂרָאֵל קְדוּשִׁים הֵם, וְעוֹסְקִים רַק בְּעִנְיֵי קְדוּשָׁה וְעֲבוֹדַת  
הַשֵּׁם וְתִבְרָךְ.  
וְאַף שֶׁהַתּוֹרָה צִוְּתָה "שִׁשֶּׁת יָמִים תַּעֲבֹד וְעֲשִׂיתָ כָּל מְלַאכְתְּךָ"  
(יתרו כ, ט), שְׂעָרִיכֶם לְהַתְּעֵסֵק גַּם עִם עִנְיָנֵי עוֹלָם הַזֶּה, הָרִי  
נִצְטוּיֵנוּ גַם כֵּן "כָּל מַעֲשֶׂיךָ יִהְיוּ לְשֵׁם שְׁמִי" (אבות פ"ב מ"ב)

ח הָא כְּסָפָא דִּי אֲשַׁכְּחָנָא בְּפוּם טוֹעֲנָנָא  
אַתִּיבְנוּהִי לָךְ מֵאַרְעָא דְּכִנְעֵן וְאַדְבִּיקֶנּוּן נִגְנוּב  
מִבֵּית רַבּוּנֵךְ כְּסָפָא אוֹ דְּהָבָא (כְּמִין דְּכִסְפָּא  
או כְּמִין דְּדָהָב):

(ח) הֵן כֶּסֶף אֲשֶׁר מִצְאָנוּ בְּפִי אִמְתַּחֲתֵינוּ הַשִּׁיבָנוּ  
אֵלֶיךָ מֵאַרְצָא בְּנִעֵן וְאֵיךְ נִגְנוֹב מִבֵּית אֲדֹנֶיךָ כֶּסֶף  
או זָהָב:

כ"י הֵן כֶּסֶף וגו' • זֶה אֶחָד מַעֲשֶׂה קַל־וְחֶמֶר הָאֲמֹרִים בַּתּוֹרָה, וְכֵלְךָ מְנוּיִן בְּבִרְאשִׁית רַבָּה'.

### ~ נקודות משיחות קודש ~

וְיִדְתֶּם לְמַצְרִים בְּפֶעַם הָרִאשׁוֹנָה, וְאֵינוּ בְּכָלֵל אֵלּוּ שְׁהִחְזִירוּ  
אֶת הַכֶּסֶף, וְאֵין הַקַּל־וְחֶמֶר תִּקַּף לְגַבִּי! וְהוּא מְתַרְץ, שְׁדִרְךָ

זֶה אֶחָד מַעֲשֶׂה קַל־וְחֶמֶר הָאֲמֹרִים בַּתּוֹרָה (רש"י מד, ח)  
לְרִש"י הַקִּשּׁוֹ: הָרִי בְּנִימִין לֹא הָיָה עִם שְׂעָר הַשִּׁבְטִים בְּעַת

לא שמעו מקצור רוח ומעבדה קשה, ואלו לפרעה לא היתה סבה זו.  
(שיחת ש"פ מקץ תשל"ו)

הכתוב להשתמש בקל-וחמר שיש בו 'פגם', שכן נתן למצא פגם בכל אחד מעשרה קל-וחמר שבתורה. ולדגמא - הן בגי' ושראל לא שמעו אלי, ואיך ישמעני פרעה (וואר ו, יב): ושראל

ט די ושתבח עמה מעבדיך ומית ואף  
אנחנא נהי לרבוני לעבדין:

(ט) אשר ימצא אתו מעבדיך ומת וגם-אנחנו נהיה  
לאדני לעבדים:

יואמר אף כען כפתגמיכון כן הוא די  
ושתבח עמה יהי לי עבדא ואתון תהון  
זכאין:

(י) ויאמר גם-עתה כדבריתם כן-הוא אשר ימצא  
אתו יהיה-לי עבד ואתם תהיו נקים:

אעשה לכם לפני משורת הדין: "אשר ימצא אתו  
יהיה-לי עבד".

כ"י גם-עתה כדבריתם. אף זו מן הדין: אמת, כדבריתם כן הוא, שכלכם חבים בדבר, עשרה שנמצאת גנבה ביד אחד מהם, כלם נתפשים. אבל אני

יא ואחיאנו ונחיתא גבר ית טוענה לארעא  
ופתחו גבר טוענה:

(יא) וימהרו ויורדו איש את-אמתחתו ארצה ויפתחו  
איש אמתחתו:

יב ובלש ברבא שרי ובזעירא שצי ואשתבח  
קלידא בטוענא דבנגמן:

(יב) ויחפש בגדול החל ובקטן בלה וימצא הגביע  
באמתחת בנגמן:

כ"י בגדול החל. שלא ירגישו שהיה יודע היכן הוא.

יג ובזעו לבושיהון ורמו גבר על חמרה  
ותבו לקרמא:

(יג) ויקרעו שמלתם ויעמם איש על-חמרו וישבו  
העירה:

אלא שלא היתה חשוכה בעיניהם אלא כעיר בינונית  
של עשרה בני אדם לענין המלחמה.

כ"י ויעמם איש על-חמרו. בעלי זרוע היו, ולא הצרכו לסיע זה את זה לטען. וישבו העירה. מטרפולין היתה, והוא אומר העירה, העיר כל שהוא,

יד ועל יהודה ואחיה לבית יוסף והוא עד  
כען תמן ונפלו קדמוהי לארעא:

(יד) ויבא יהודה ואחיו ביתה יוסף והוא עודנו שם  
ויפלו לפניו ארצה:

כ"י עודנו שם. שהיה ממתינ להם.

#### ספורט

מן הדין.  
ואתם תהיו נקים. מעבדות ומכל  
ענש אחר. תורה יא

להשיב כספכם איש אל שקו, מכל  
מקום האיש  
אשר ימצא אתו יהיה לי עבד. ולא  
כלכם, וגם הוא לא ימות כמו שהיה

(י) גם עתה כדבריתם כן הוא. אף  
על פי ש"עמה" בזה הענין, "כן הוא"  
הדין כמו שאמרתם, בהיות הגביע  
גביע המלך, אשר שלם לכם טובה

טו וַיֹּאמֶר לָהֶן יוֹסֵף מָה עוֹבְדָא הָדִין דִּי  
עבִדְתִּין הָלֹא יִדְעִיתִין אֲרִי בְדָקָא מְבָרַךְ  
גְּבָרָא דִּי כוֹתִי:

(טו) וַיֹּאמֶר לָהֶם יוֹסֵף מָה־הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה אֲשֶׁר  
עֲשִׂיתֶם הֲלוֹא יִדְעִיתֶם כִּי־נִחַשׁ יִנְחַשׁ אִישׁ אֲשֶׁר  
כְּמוֹנִי:

כז יִיֵּאָדָם הֲלוֹא יִדְעִיתֶם כִּי־נִחַשׁ יִנְחַשׁ וְגו' • הֲלֹא יִדְעִיתֶם כִּי אִישׁ חָשׁוּב כְּמוֹנִי, יוֹדֵעַ לְנִחֹשׁ וְלִדְעַת מִדְעַת  
וּמִסְכָּרָא וּבִינָה, כִּי אַתֶּם גְּנֻבֹתֶם הַגְּבִיעַ.

טז וַיֹּאמֶר יְהוּדָה מִה־נֹּאמַר לְרִבְּוִנִי מִה גְּמִלָל  
וּמִה נִזְכִּי מִן קָדָם יְיָ אֲשֶׁתְּכֶם יֵת חוֹכָא  
בְּעִבְדִּיךָ הָא אֲנִיחָא עִבְדִּין לְרִבְּוִנִי אִף  
אֲנִיחָא אִף דְּאֲשֶׁתְּכֶם קְלִידָא בִּידָה:

(טז) וַיֹּאמֶר יְהוּדָה מִה־נֹּאמַר לְאֲדָנִי מִה־נִּגְדָר  
וּמִה־נִּצְטָדֵק הָאֱלֹהִים מִצָּא אֶת־עֹנֵן עִבְדֶּיךָ הַגָּנוּ  
עֲבָדִים לְאֲדָנִי גַם־אֲנַחְנוּ גַם אֲשֶׁר־נִמְצָא הַגְּבִיעַ  
בִּידוֹ:

אָמוּנִים". "הַצִּיטְדָנוּ", מְגֻזֶּרֶת "צִדָה לְדָרָךְ". וְתִכָּה  
שֶׁתְּחַלְתָּה סִמָּךְ אוֹ שִׁינֵן, כְּשֶׁהִיא מִתְפַּעֶלֶת, הִתִּי"ו  
מִפְּרִדָּתָא אֶת אוֹתִיּוֹת הָעֶקֶר, כְּגֹוֹן: (קֹהֶלֶת יב) "וַיִּסְתַּבֵּל  
הַחֲגָב", מְגֻזֶּרֶת סָכָל. (דְּנִיָּאל ו) "מִשְׁתַּכֵּל הָיִית בְּקֹרְנִיא",  
מְגֻזֶּרֶת סָכָל. (מִיכָה ו) "וַיִּשְׁתַּמֵּר חֲקוֹת עֲמִיר", מְגֻזֶּרֶת  
שָׁמֵר. (יִשְׁעִיָּה טו) "וְסָר מִרַע מִשְׁתַּלָּל", מְגֻזֶּרֶת: (אִיּוֹב יז)  
"מוֹלִיד יוֹעֲצִים שׁוֹלָל". (שְׁמוֹת טז) "מִסְתַּלָּל בְּעַמִּי",  
מְגֻזֶּרֶת: (יִרְמְיָה יח) "דָּרָךְ לֹא סֹלָה".

כט יִיֵּאָדָם הָאֱלֹהִים מִצָּא • יוֹדְעִים אָנוּ שְׁלֹא סְרַחְנוּ, אָכֵל  
מֵאֵת הַמָּקוֹם נְהִיָּתָה לְהִבִּיא לָנוּ זֹאת. מִצָּא בַעַל חוֹב  
מָקוֹם לְגִבּוֹת שְׁטֵר חוֹבוֹ. וּמִה־נִּצְטָדֵק • לְשׁוֹן צָדֵק,  
וְכֵן כָּל תִּכָּה שֶׁתְּחַלְתָּ יִסּוּדָה צִדִּי וְהִיא בָּאָה לְדַבֵּר  
בְּלִשׁוֹן מִתְפַּעֵל אוֹ נִתְפַּעֵל, נוֹתֵן טִי"ת בְּמָקוֹם תִּי"ו,  
וְאִינָה נִתְּנָת לְפָנֵי אוֹת רֹאשׁוֹנָה שֶׁל יִסּוּד הַתִּכָּה, אֵלָּא  
בְּאִמְצַע אוֹתִיּוֹת הָעֶקֶר, כְּגֹוֹן: "נִצְטָדֵק", מְגֻזֶּרֶת צָדֵק.  
"וַיִּצְטַבַּע", מְגֻזֶּרֶת צָבַע. "וַיִּצְטִירוּ", מְגֻזֶּרֶת וַיִּצִּיר

יז וַיֹּאמֶר חֶס לִי מִלְמַעַבְדָּא דָא גְּבָרָא דִּי  
יִשְׁתַּכַּח קְלִידָא בִּידָה הוּא וְהִי לִי עֲבָדָא  
וְאִתִּין סָקוּ לְשִׁלְמָא לְוֹת אַבּוּכוֹן: ס ס ס

(יז) וַיֹּאמֶר חֲלִילָה לִּי מַעֲשֵׂוֹת זֹאת הָאִישׁ אֲשֶׁר  
נִמְצָא הַגְּבִיעַ בִּידוֹ הוּא יְהִי־לִי עֹבֵד וְאַתֶּם עָלוּ  
לְשָׁלוֹם אֶל־אֲבִיכֶם: ססס

ססס קמ"ו פסוקים, יחזקיה"ו. אמציה. יהיה לי עבד סימן. חסלת פרשת מקץ



## ההפטרות לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רטז - רכב

ספורט

וְאֲרִיּוֹת שְׁפוּגָעִים בָּנוּ, וְלֹא נִפְרַע  
מִמֶּנּוּ אֵלָּא עַל יָדְךָ, שְׁעִתִּיד לְחַבֵּעַ  
דְּמִינוּ מִיָּדְךָ (תַּעֲנִית יח, ב). תוֹרָה יז  
(יז) חֲלִילָה לִי מַעֲשֵׂוֹת זֹאת. שְׁאֵהִיָּה  
אֲנִי הַשְׁלִיחַ לְהַפְרַע מִכָּס מַעֲוֹנוֹתֶיכֶם  
הַקּוֹדְמִים, כְּעִנְיָן "מִרְשָׁעִים יֵצֵא רָשָׁע,  
וְיָדִי לֹא תִהְיֶה בָּךְ" (שם), לֹא אֶקַּח  
לְעֶבֶד וְלֹא אֶעֱשֶׂה זִוְלָתִי הַחוּטָא אֵלִי  
בְּזֶה הַחֲטָא בְּלָדְךָ.

הָאֱלֹהִים מִצָּא אֶת עֹוֹן עֲבָדֶיךָ.  
לֹא בִשְׁבִיל זֶה אָנוּ נִעְנָשִׁים, שְׁלֹא  
חֲטָאנוּ בְּזֶה כָּלֵל. אֵלָּא בִשְׁבִיל עֹוֹן  
שְׁעִשִׁינוּ לִימִים רֹאשׁוֹנִים רָצָה הָאֵל  
לְהַעֲשִׂינוּ וּלְהַפְרַע מִמֶּנּוּ עַל יָדְךָ,  
עַל דָּרָךְ "מִרְשָׁעִים יֵצֵא רָשָׁע"  
(שְׁמוּאֵל א כד, יא), כְּמֹאמְרֵי לִוְלִינֹס  
וּפְפֹּס לְטוֹרִינֹס, בְּאִמְרָם: אָנוּ  
הִרְבָּה נִתְחַבְּנוּ מִיתָה לְמָקוֹם, אֵלָּא  
הִרְבָּה שְׁלֹוּחִים לְמָקוֹם, נִמְרִים

(טו) מִה הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה. שְׁהִיָּה בּוֹ  
רָשָׁע עִם סְכָלוֹת, שְׁהִיָּה לָכֶם לְחֻשָּׁב  
שְׁלֹא יַעֲלֶה זֶה בְּיָדְכֶם. תוֹרָה טו  
(טז) מִה נֹאמֵר לְאֲדָנִי. לְהַשִּׁיב עַל  
דְּבָרֶיךָ כְּשֶׁאֲמַרְתָּ "מִה הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה",  
כִּי אֲמַנֵּם  
מִה נִגְדָּר. לְהַכְחִישׁ שְׁלֹא עֲשִׂינוּ זֹאת,  
אִף עַל פִּי שְׁהִיָּת עִמָּנוּ.  
וּמִה נִצְטָדֵק. לְהוֹכִיחַ בְּמִשׁוֹר שְׁהִיָּה  
הַכֵּל תְּחַבּוּלָה לְהַתְעַלָּל.

## לוח תהלים

יום ראשון, כ"ד כסלו < מפרק קיג עד סוף פרק קיח

יום שני, כ"ה כסלו < פרק כ, פרק קיט, מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו

יום שלישי, כ"ו כסלו < פרק כ, פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק

יום רביעי, כ"ז כסלו < פרק כ, מפרק קכ עד סוף פרק קלד

יום חמישי, כ"ח כסלו < פרק כ, מפרק קלה עד סוף פרק קלט

יום שישי, כ"ט כסלו < פרק כ, מפרק קמ עד סוף פרק קמד

שבת קודש, ל' כסלו < פרק כ, מפרק קמה עד סוף פרק קנ

## ממכתבי כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ

שמועתי מזקני ארץ שבימיהם  
היה המנהג שכל אחד היה  
אומר בכל יום את הקאפיטל  
[פרק] תהילים לפי שנות חייו.  
למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס  
לשנת הכ"א היה אומר פרק  
כ"א בתהילים וכן היו אומרים  
גם את התהילים לפי שנות בניו  
ובנותיו שזוהי סגולה שלא ייצאו  
לתרבות רעה....

(תמוז תרס"ו)

...בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה  
לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי  
הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין  
מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו  
שנחלק לימי החודש), ולאמר אחר זה קדיש  
כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות  
הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת,  
כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו  
בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממוקור הברכות  
בכל מיילי דמיטב מנפש ועד בשר...

(ט"ו סיון, תרפ"ח)

## לימוד תניא בכל יום

"המנהג הטוב שנהגו חסידים  
(בדורות שלפני זה, וגם בדורנו) -  
ללמוד פרק תניא בכל יום (לפני  
תפלת הבוקר). וכדאי לפרסם  
ולחזק מנהג זה"

(משיחת ש"פ אחרי, מבה"ח אייר תשמ"ט  
- התוועדות תשמ"ט ח"ג עמ' 68)

"כיון שלימוד התניא הוא אחד מהשיעורים  
ששמענו כמה פעמים אודותו מכ"ק מו"ח  
אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע שהוא  
מסוגל לכמה ענינים, מהנכון שנוסף על  
לימודו תניא כפי שכותב, ילמוד גם כן כפי  
שנחלק התניא לימות השנה".

(אגרות קודש, כרך י"ד, אגרת ה'רלט)

## תניא יומי

### ~ יום ראשון כ"ד כסלו ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ו, פרק ב ונפש... עד עמ' ז, בראשית:

שְׁתוּכִיּוֹת וּפְנִימִיּוֹת חַיִּיּוֹת שְׂבָאָדָם מוֹצִיא בְּנִפְחָתוֹ  
בְּכַח: – כמו שאנו רואים במוחש, כשאדם מדבר אין הוא  
מתעייף כל כך מהר, ואילו כשהוא נופח הוא מתעייף מהר.  
כי, כשהוא נופח, הוא משתמש בחיות הפנימית שבו, ומכיון  
שצורת הכנסת הנשמה  
מהקב"ה לגופו של יהודי

מתוארת במלה "נפחת" –  
הרי שהנשמה באה  
מהפנימיות שבאלקות.  
ראיה נוספת לכך  
שהנשמות מושרשות  
בפנימיותו ועצמותו של  
הקב"ה – ממה שהנשמה  
באה כביכול, ממחשבתו

של הקב"ה ושלכן נקראים בני ישראל בניו של הקב"ה – וכך  
מסביר ה"תניא" את הדברים: כִּךְ עַל דֶּרֶךְ מֹשֶׁל, נִשְׁמָוֹת  
יִשְׂרָאֵל עָלוּ בְּמַחְשָׁבָה, – נשמות ישראל נובעות ממחשבתו  
של הקב"ה, שהיא הפנימיות של האלקות, ואילו כל שאר  
הנבראים, כולל המלאכים, באים, כביכול, מדיבורו של  
הקב"ה, ולגבי המחשבה נחשב הדיבור כדבר חיצוני.  
בְּדִבְתֵּיבָה: – כמו שכתוב: "בְּנֵי כְּבֹרֵי יִשְׂרָאֵל", "בְּנֵים  
אֲתָם לֵה' אֱלֹהֵיכֶם".<sup>8</sup> פְּרוּשׁ, – מה משמעות העובדה  
שיהודי מתואר כבנו של הקב"ה, כְּמוֹ שֶׁהָבֵן נִמְשָׁךְ מִמֶּנּוּ

פֶּרֶק ב. וְנֶפֶשׁ הַשְּׁנִיית בְּיִשְׂרָאֵל, הִיא חֵלֶק אֱלֹהִים מִמַּעַל  
מִמֶּנּוּ, – "חלק אל-ה ממעל" – לשון הפסוק באיוב, ורבנו  
הזקן מוסיף את המלה "ממש", כדי להדגיש פירושן הפשוט  
של מלים אלו. שכן, ישנם, כידוע, פסוקים שנאמרו, כהגדרת  
חכמינו ז"ל<sup>2</sup> "בלשון

הבאי", בלשון של גוזמא,  
למשל: "ערים גדולות  
ובצורות בשמים"<sup>3</sup>, הרי  
"בשמים" ביטוי של  
מליצה, כי אין הכוונה  
לשמים ממש. כדי שלא  
יפרשו את המלים "חלק  
אל-ה" כלשון של  
מליצה, מוסיף רבנו הזקן

המלה "ממש", להדגיש שנשמת יהודי היא אכן ממש חלק  
אל-ה ממעל. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב: "וַיִּפַּח בְּאַפִּי נְשָׁמַת חַיִּים",  
– פסוק זה נאמר על אדם הראשון שהיה בעל נשמה כללית,  
נשמה הכוללת והמקיפה את כל כללות נשמות ישראל, וְאֵתָה  
נִפְחָתָה בִּי"<sup>5</sup>, – זה נאמר על נשמתו של כל אחד ואחד  
מישראל. מה מלמד אותנו הביטוי "נפחת", המשמש כאן  
לתיאור הכנסת הנשמה ביהודי? – הוא מסביר מיד: וְכָמוֹ  
שֶׁכָּתוּב בְּזִכְרוֹ: "מֵאֵן דְּנִפַּח מִתּוֹכֵיהּ נֶפֶחַ", – מי שנופח  
הרי הוא נופח מתוכו, פְּרוּשׁ, מִתּוֹכֵיהּ וּמִפְּנִימִיּוֹתוֹ,

1. לא, ב. 2. תמיד כט, א. 3. דברים א, כח. 4. בראשית ב, כ. 5. בברכת "אלקי נשמה", של ברכות השחר, ברכות ס, ב. 6. בדפוס  
הוזהר שלנו, חסר לשון זה. 7. שמות ד, כב. 8. דברים יד, א.

באותה דרגה שאור-אין-סוף הוא למעלה מעולם האצילות. וכמו שכתוב במקום אחר<sup>11</sup>, שאין סוף פרוך הוא מרומם ומתנשא רוממות אין קץ, למעלה מעלה ממהות ובחינת חב"ד, עד שמהות ובחינת חב"ד נחשבת כעשייה גופנית אצלו יתברך, כמו שכתוב<sup>12</sup>: "כלם

בְּחִכְמָה עֲשִׂיתִי": – בעצם היה צריך לומר:

כולם בחכמה חכמת" או "השכלת" – בהתאם

למלה "חכמה" המובאת בפסוק – מדוע נאמר

בפסוק "עשית" – אלא הוא בא להדגיש שחכמה

נחשבת כעשייה לגבי הקב"ה, [שהוא המדע והוא הידוע בו, –

והרמב"ם מסיים: "והוא הידוע", כלומר, הבנתו

כביכול של הקב"ה שונה לגמרי ממה שבני אדם מגדירים

כהבנה. ההבנה בהשגה האנושית, בנויה על שלשה יסודות

שונים: נפש האדם שהיא ה"ידוע", היא שיוודעת ומבינה.

ובמה הנפש מבינה? – בכח ההבנה, המביא לכך שהנפש תדע

ותבין. וכוח זה נקרא "מדע" (הוא מביא לידי כך שידעו

ויבינו). והדבר אותו יודעים ומבינים, כגון הלכה במשנה או

סוגיא הנלמדת ומושגת. הרי שישנם כאן שלשה דברים

נפרדים: ה"ידוע", ה"מדע" וה"ידוע". שונה הדבר לגבי

הקב"ה, כהסברו של הרמב"ם: "הוא המדע, הוא הידוע והוא

הידוע", ועל כך הוא אומר בהמשך: וְדָבָר זֶה אֵין בִּיכּוּלַת הָאָדָם לְהַבִּינּוֹ עַל בּוֹרֵיוֹ בּוֹ, – ודבר זה – שהמבין, כוח

ההבנה, והדבר אותו מבינים, הם אותו אחד, אין ביכולת האדם

להבין לאשורו, כדכתיב<sup>13</sup>: "הַחֶקֶק אֱלֹהִים תִּמְצָא, וּבְתִיבִי<sup>14</sup>: "כִּי לֹא מַחְשְׁבוֹתַי מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם וְגו'". – הרי

שחכמתו של הקב"ה היא עצם אחד עם הקב"ה. ומכיון שחכמתו של יהודי באה, כאמור לעיל, מחכמתו של הקב"ה,

הרי שהיא באה מהקב"ה עצמו. בהתאם למה שהוסבר, שחכמתו של כל בן ישראל באה מחכמתו של הקב"ה – להלן נכנה אותה "חכמה עילאה" – נשאלת השאלה: אם אכן כל

הנשמות באות משורש אחד, מחכמה עילאה, היו צריכות כולן, כל הנשמות, להיות במדרגה אחת שווה. מניין נוצר, איפוא, השוני במדרגות שבהן מחולקות נשמות ישראל? – וכך הוא

שואל: וְאֵפֶס שֵׁשׁ רִבְבוֹת מִיְּמֵי חֲלוּקֵי מִדְּרָגוֹת בְּנֵי־נֶשְׁמוֹת, גְּבוּלֵת מַעַל גְּבוּלֵת לְאֵין קֵץ, כְּמוֹ גִּדְּל מַעַלֵּת נִשְׁמוֹת

הָאֵב, כִּךְ כְּבִיכּוּל נִשְׁמַת כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל נִמְשָׁכָה מִמַּחְשְׁבֹתוֹ וְחִכְמָתוֹ יִתְבָּרָךְ, – ומאחר ונשמתו של יהודי באה ממחשבתו וחכמתו של הקב"ה, הרי, שהיא באה מהקב"ה בעצמו, שכן, דְּאִיהוּ חֲכִים וְלֹא בְּחִכְמָה יִדְעָא,

– הקב"ה חכם, אבל לא באותה בחינת חכמה שאנו, הנבראים, מכירים, אלא הוא וחכמתו אחר, וכמו שכתב הרמב"ם<sup>15</sup>:

הגנה [הרמב"ם השיג בשכלו ש"הוא המדע והוא הידוע

והוא הידוע". אך ישנם גדולים וחכמים שאינם

סוברים כמותו<sup>16</sup> והם אומרים שאי אפשר כלל

לומר על הקב"ה שהוא ההבנה עצמה וכו', כי

הקב"ה הוא למעלה מכל ההגדרות שמביא הרמב"ם. ואומר רבנו הזקן בהגהה, שחכמי

הקבלה הורו לרמב"ם. ברם, מה שעל-פי קבלה צודק הרמב"ם, אין זה אמור לגבי הקב"ה כמו שהוא "בעצם". שכן,

הקב"ה עצמו הוא למעלה לאין שיעור גם מהחכמה הבלתי מושגת אודותה כותב הרמב"ם; לגבי הקב"ה כמו שהוא

"בעצם" צודקים אלה שחולקים על הרמב"ם, שכן הוא למעלה מעלה מכל המושגים האלה. אלא, לאחר שאור-אין-סוף

האלקי מצמצם ומגביל את עצמו בהרבה הגבלות, אז שייך לומר עליו שהוא מתאחד עם החכמה שבעולם האצילות ואז

אפשר לומר עליו "הוא המדע והוא הידוע והוא הידוע". ועל כך אומר רבנו הזקן: וְהוֹדוּ לוֹ חֲכָמֵי תַּקְבֵּלָה, – חכמי

הקבלה הורו לרמב"ם, שבקב"ה שייך ענין החכמה באותה צורה, שכל השלשה: ה"מדע", ה"ידוע" וה"ידוע", הם דבר

אחד, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב בְּפִרְדֵּם מִהֶרֶם"ק. – כמו שאומר רבי משה קורדובריה בספר ה"פרדס" שלו, וְגַם לְפִי קִבְּלַת הָאֵרִי וְלִי יִצְיָא מִלְּתָא, – גם לפי קבלת האריז"ל, שלפיה

אנו יודעים יותר, שהקב"ה נעלה מעלה מעלה גם מסוג החכמה המובא בדברי הרמב"ם – נכונה דעתו של הרמב"ם,

וזאת בְּסוֹד הַתְּלַבְּשׁוֹת אֹרֶא־אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא, עַל יְדֵי צְמִצּוּמִים רַבִּים, – כשאור-אין-סוף ברוך-הוא מתלבש על

ידי צמצומים רבים כְּבָלִים דְּחִבְדִּי דְּאֶצִּילוֹת, – ב"כלים" של "חכמה", "בינה" ו"דעת" שבעולם האצילות. כשהוא

מתאחד עם ספירות אלו שבעולם האצילות – נכונה סברתו של הרמב"ם, אֵךְ לֹא לְמַעַלָּה מִהָאֶצִּילוֹת, – אבל לא

## ליקוטי אמרים

כביכול נשמת כל איש ישראל נמשכה ממחשבתו וחכמתו ית' דאיהו חכים ולא בחכמה ידיעא אלא הוא

וחכמתו א' וכמ"ש הרמב"ם\* שהוא המדע והוא הידוע כו' ודבר זה אין ביכולת האדם להבינו על בוריו כו' כדכתיב החקר אלוה תמצא וכתיב כי לא מחשבותי מחשבותיכם וגו' ואף שיש רבבות מיני חלוקי מדרגות בנשמו' גבוה על גבוה לאין

### הגהה

והורו לו חכמי הקבלה כמ"ש בפרדס מהרמ"ק וגם לפי קבלת האר"י ז"ל יציא מילתא בסוד התלבושות אור א"ס ב"ה על ידי צמצומים רבים בכלים דחב"ד דאצילו אך לא למעלה מהאצילו וכמ"ש במ"א שא"ס ב"ה מרומם ומתנשא רוממות אין קץ למעלה מעלה ממהות ובח"ד עד שמהות ובח"ד נחשבת כעשייה גופנית אצלו ית' כמ"ש כולם בחכמה עשית:

9. הלכות יסודי התורה פרק ב' הלכה י'. 10. מהר"ל מפראג בספר גבורות ה', ועוד. 11. שער היחוד והאמונה פ"ט. ובעוד מקומות.

12. תהלים קד, כד. 13. איוב יא, ז. 14. ישע"ה נה, ח.

נתהו הבדלים אלה באברים? – הרי זה מחמת שהיית טיפת מוח האב, במשך תשעת חדשי העיבור, בבטן האם, בהם היא עוברת תהליך מסויים של התהוות הגוף. שהייה ממושכת זו בתהליך התהוות הגוף באופן הדרגתי, יוצרת את ההבדלים שבין אבר אחד למשנהו. ככל שחלק מהטיפה מתגשם יותר, כך ההשתנות גדולה יותר. הרי, שכל האברים באים, אכן, משורש אחד – טיפת מוח האב – ולמרות זאת מתהווים בהם הבדלים גדולים כאלה של מעלה ומטה, מהמוח עד לצפרניים. דבר נוסף מובן מהמשל האמור, שגם החלק הנחות ביותר שבגוף הילוד, הצפרניים שלו, הינו קשור, גם אחרי ההולדה, בשורשו הראשון – במוח האב. שכן, גם הצפרניים יונקות

חיותן ממוחו של הילוד, ומאחר שמוחו נשאר, גם אחרי ההולדה, מהות זהה עם מוח האב, הרי שגם הצפרניים, אחרי ההולדה, קשורות עדיין בשורשן הראשון. כך נבין גם ביחס לנשמות: אף שכל הנשמות באות משורש אחד, מ"חכמה עילאה", על כל אחת מהן לעבור, אחרי ירידתה מ"חכמה עילאה", השתלשלות של הרבה עולמות ולדת הרבה מדריגות, מדריגה אחרי מדריגה, עד להתלבשותה בגוף גשמי – תהליך זה של השתלשלות וירידה מדרגה לדרגה, מביא לשינויי המדריגות בנשמות, שכן, על נשמה אחת משפיעה הירידה יותר מאשר על נשמה אחרת. וכך גם בחלק השני של המשל, גם אחרי ירידתן לדרגות הנמוכות ביותר, נשארות אותן נשמות קשורות ומאחדות עם שורשן הראשון, "חכמה עילאה". שכן גם הן, בדרגתן הנחותה, מקבלות את יניקתן הרוחנית מנשמות הצדיקים והחכמים שגם למטה הן בבחינת ראש ומוח. ועל-ידי צדיקים אלה, נשארות גם הנשמות הנחותות קשורות ומאחדות עם שורשן הראשון. וכך אנו לומדים בספר ה"תניא": **כְּמִשְׁלַל הַבֵּן הַנִּמְשָׁךְ מִמֶּנּוּ הָאָב, שֶׁאֵפְלוּ צִפְרָנָיו רִגְלָיו נִתְּחוּ מִמָּטָה זוּ מִמָּשׁ, – כיצד, אבל, נתהו ממנה הצפרניים? – עַל יְדֵי שְׁהִייתָה תִּשְׁעָה חֲדָשִׁים בְּבֶטֶן הָאֵם, וַיֵּרֶדָה מִמְּדִרְגָּה לְמִדְרָגָה, לְהִשְׁתַּנּוּת וּלְהִתְחַוֵּת מִמָּנָה צִפְרָנִים.** – הרי, שאף שכל אבריו של הילוד, ממוחו עד צפרניו, באים משורש אחד, מטיפת מוח האב, נתהו בהם שינויים והבדלים גדולים כל כך, מהמוח עד הצפרניים. דבר נוסף אנו רואים: **וְעַם כָּל זֶה, עוֹדֶנָה קְשׁוּרָה וּמִתְחַדֶּת בִּיחוד נִפְלָא וְעֵצוֹם מְחַוֶּתָהּ הָרָאוֹן שְׁהִייתָה טַפַּת**

**הָאֲבוֹת וּמִשָּׁה רַבְּנָנוּ עָלָיו הַשְּׁלֹם, עַל נִשְׁמֹת דְּוִרוֹתֵינוּ אֵלֶּה דְּעֻקְבֵי מִשְׁיָחָא, שֶׁהֵם בְּחִינַת עֻקְבִּים מִמָּשׁ לְגַבִּי הַמֶּחֱ וְהָרָאשׁ; – שכן, הנשמות שבדורותינו, נקראות נשמות של עקבתא דמשיחא, כי לגבי המוח והראש הן בבחינת העקב**

שברגל. כשם שאין להשוות את החיות שבעקב הרגל לחיות שבמוח ובראש, כך אין מקום להשוות את נשמות ה"עקביים" שבדורותינו לנשמות ההן הנקראות בשם מוח וראש. כאן מדובר על היתרון העצום במעלת הנשמות שבדורות הקודמים לגבי הנשמות שבדורותינו. **וְכֵן בְּכָל דּוֹר וְדוֹר יֵשׁ רָאשֵׁי אֲלָפֵי יִשְׂרָאֵל, שְׁנֵשְׁמוֹתֵיהֶם הֵם בְּחִינַת רֹאשׁ וּמֶחֱ לְגַבִּי נִשְׁמֹת הַהֶמְוֵן וְעַמִּי הָאֲרִיזִי; – מלבד זאת,**

בכל דור ישנם, באותו דור, הבדלים גדולים במדריגות הנשמות, **וְכֵן נִפְשׁוֹת לְגַבִּי נִפְשׁוֹת, בִּי כָּל נֶפֶשׁ כְּלוּלָה מִנֶּפֶשׁ רוּחַ וְנִשְׁמָה.** – הבדלים אלה שבבני ישראל, אינם רק במדריגת הנשמה, כי אם גם במדריגת הנפש. שכן, כל נפש כלולה משלש בחינות: נפש, רוח ונשמה, וכשם שב"נשמה" ישנן מדריגות שונות, כך גם ב(רוח וב)נפש ישנן מדריגות שונות. רואים אנו מכך, מה גדול מספר ההבדלים והחילוקים במדריגות הנשמות. בהתאם לכך, היו צריכים, לכאורה, להיות אותם הבדלים גם בשרשן של הנשמות באלקות – כאשר נשמה גבוהה יותר באה משורש נעלה יותר? – אך, **מִכָּל מְקוֹם, שָׂרֵשׁ כָּל הַנֶּפֶשׁ רוּחַ וְנִשְׁמָה כָּלָם, – למרות המדריגות השונות שבנשמות, מִרֹאשׁ כָּל הַמְּדִרְגּוֹת עַד סוֹף כָּל הַדְּרָגָה, הַמְּלֻבָּשׁ בְּגוֹף עַמִּי הָאֲרִיזִי וְכָל שִׁבְכָלָיִם, – הרי זה הכל, נִמְשָׁךְ מִמֶּחֱ הָעֲלִיּוֹן, שֶׁהִיא חֲכָמָה עֲלִיָּא בְּבִיכּוֹל.** – כדי להבהיר ולהסביר כיצד, בכל זאת, מתהווים ההבדלים במדריגות הנשמות, למרות ששרשן אחד, משתמש כאן רבנו הזקן במשל הבן והאב – אותו משל שכבר השתמש בו לעיל, כדי לציין שנשמות ישראל נקראות "בנים" להקב"ה, ובאות מ"חכמה עילאה" כמו שהבן בא ממוח האב. מאותו משל עצמו גם יובן כיצד מתהווים הבדלי המדריגות בנשמות. כדי להקל על הולמדה-המתחיל, נביא כאן הסבר קצר: במשל אנו רואים, שכל גופו של הילוד בא מטיפת מוח האב. כלומר, על אף ההבדלים שבאבריו השונים של הילוד – מהנעלה ביותר עד לפחות ביותר, מהמוח שלו עד צפרני רגליו – הם באים כולם משורש אחד, מטיפת המוח של האב. כיצד, אם כך,

"ואצילתי מן הרוח" (16) כלומר, מהותה של הארה זו היא ההארה האלקית המובדלת ומופרשת ממקורה. וגם "אצילות" מלשון "אצל" ו"סמוך", כלומר, עולם זה ומדריגה זו של אצילות קרובים עדיין לאור-אין-סוף ברוך-הוא. המדריגה הכללית של עולם

ה"בראה" היא, כשמו של עולם זה: עולם שנברא, הראשונה של יש מאין – כאשר מאין, מאפס, נהיה יש ודבר ממשי. ברם, כאן מדובר על הדרגה הראשונה של התהוות הנברא, אין זו עדיין בריאה בעלת צורה ותבנית. "יצירה" – העולם בו מקבל ה"יש", שנברא מה"אין", צורה ותבנית. "עשיה" – עולם בו הישות היא בשלימות,

יש גמור. ברם, מובן, שכל האמור מדובר במובן רוחני. כי רק לאחר כל אלה באה יצירתו של עולמנו, הנקרא עולם העשיה הגשמי, העולם הזה ובראיו. התחלתו של סדר ההשתלשלות היא מ"חכמה" של עולם האצילות, ו"חכמה" זו היא הספירה והמדריגה הראשונה בעולם העליון ביותר – אצילות. זאת אומר לנו רבנו הזקן, כששורש נשמתו של בן ישראל יורד ממדריגה אחת לשניה, על-ידי השתלשלותם של ארבעת העולמות אבי"ע – אצילות, בריאה, יצירה, עשיה – מַחֲכֵמָתוֹ וְתַבְרָהּ, בְּדִכְתִּיב: "כָּלֶם בְּחֻמָּה עֲשִׂית" – הכל משתלשל מ"חכמה" שהיא המקור של כל סדר ההשתלשלות, הנה על-ידי ירידה זו של שורש הנשמה, נִתְחַוּ מַמְנוּ נֶפֶשׁ רוּחַ וְנִשְׁמָה שֶׁל עַמִּי הָאָרֶץ וּפְחוּתִי הָעֶרְפֹּה. – ההבדלים בין עליון לתחתון בנשמות, נתהוו בתהליך ירידתו בסדר ההשתלשלות. שכן, על נשמות מסוימות השפיעה יותר ירידת ההשתלשלות, ומשום כך ירדו במדריגה נחותה יותר – כפי שהדבר במשל הצפרניים, שעליהן השפיעה השחייה תשעה חדשים בבטן האם, יותר מאשר על אברים אחרים. ברם, כשם שבמשל קשורות הצפרניים בשורשן הראשון על-ידי ניקת חיותן ממוח הילוד – כך גם בנשמה: וְעַם כָּל זֶה, עוֹדִינָה קְשׁוּרוֹת וּמִיּוּחָדוֹת בִּיחוד נִפְלֵא וְעֵצוֹם בְּמַהוּתוֹ וְעֵצְמוֹת הָרָאשׁוֹן, שֶׁהִיא הַמִּשְׁכָּת חֻמָּה עֲלֵאָה, – כיצד נעשה הדבר? – כִּי יִנְיָקָת וְחִיּוֹת נֶפֶשׁ רוּחַ וְנִשְׁמָה שֶׁל עַמִּי הָאָרֶץ, הוּא מִנְפֵּשׁ רוּחַ וְנִשְׁמָה שֶׁל הַצְדִּיקִים וְהַחֲכָמִים, רָאשֵׁי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׂבָדוֹרִם: – על ידי שהם יונקים חיותם

שְׁחִיתָה טַפַּת מֶחֱ הָאָב; – גם אחרי שהתגשמה כל כך בצורה של צפרניים, וזאת מכיון, וְגַם עֲכָשׁוּ בְּכֵן, יִנְיָקָת הַצְּפָרְנִים וְחִיּוֹתָם נִמְשַׁכָּת מִהֶמֶחֱ שְׂבָרָאשׁ; – ומשום שהצפרניים מקבלות חיותן ממוחו של הילוד, שלא נשתנה

משורשו הראשון ונשאר – מוח, הרי, שגם הצפרניים קשורות, אחרי ההולדה, באמצעות מוחו של הילוד, למוחו של האב שהוא שורשו ומהותו הראשון. והוא מביא על כך ראיות: בְּרָאִיתָא בְּגִמְרָא [גְדָה שָׁם] 15: "לֵבָן, שְׂמֵמָנוּ וְעֵצְמוֹת וְצָפְרָנִים" – הרי שיש לצפרניים שייכות למוח. וגם לפי תורת הקבלה יש לצפרניים שייכות לבחינת המוח: [וְכֵמוֹ שְׂבָרָתוֹ

בְּעֵץ חַיִּים שְׁעַר הַחֲשֵׁמֶל, בְּסוֹד לְבוּשִׁים שֶׁל אָדָם הָרָאשׁוֹן בְּגֵן עֵדֶן, שֶׁהָיוּ צָפְרָנִים מִבְּחִינַת מֶחֱ תִבְוֶנָה]. – מכאן ראייה שגם על-פי קבלה, יש לצפרניים שייכות לבחינת המוח, כמו שהוא במשל הבן. וְכֵכָה מַמְשֵׁל, כְּכִיכּוֹל, בְּשִׂרְשׁ כָּל הַנֶּפֶשׁ רוּחַ וְנִשְׁמָה שֶׁל כָּלֶלּוֹת יִשְׂרָאֵל לְמַעְלָה, בִּירִידָתוֹ מִמְּדִרְגָּה לְמִדְרָגָה עַל יְדֵי הַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הָעוֹלָמוֹת אֲצִילוֹת בְּרִיאָה יִצִּירָה עֲשִׂיָּה – "השתלשלות" – מלשון שלשלת (שרשרת) המורכבת ממספר מסויים של טבעות הקשורות ומושחלות זו בזו, עד שגם הטבעת האחרונה קשורה ומושחלת בטבעת העליונה, באמצעות הטבעות שביניהן המקשרות את כולן יחד, אותו דבר בסדר מדריגות העולמות: כל אחד מהם קרוב וקשור לעולם השני, ודרך עולמות אלה יורדת הנשמה למטה בעולם-זה ומתלבשת בגוף. "אבי"ע" – ראשי תיבות: אצילות, בריאה, יצירה, עשיה. ענינם של ארבעת העולמות: אצילות, בריאה, יצירה, עשיה, יוסבר בהרחבה בהמשך הפרקים הבאים. ובקצרה: כדי שיתהווה העולם הגשמי שלנו, ושיהיה בכוחו לקלוט את ההשפעה האלקית, שגם הנבראים שבעולם הגשמי הזה יהיה באפשרותם להשיג ולהבין אלקות – אותם עניני אלקות שנבראים מסוגלים להבינם – נוצרו לצורך זה ארבעת העולמות (לפי הסדר ממעלה למטה): אצילות, בריאה, יצירה, עשיה. "אצילות" – עולם שמדריגתו הכללית היא זיו והארה מהאור האלקי האין-סופי, הארה כזו שהיא עדיין קרובה לאור-אין-סוף ברוך-הוא. זהו גם פירוש המלה "אצילות" – הפרשה (מלשון

מקבלים רק מבחינת "אחוריים". על-כל-פנים, מובן, שכל יהודי יש בו נשמה של קדושה הבאה מ"חכמה עילאה", ועל כך אומר רבנו הזקן: ומה שכתוב בזהר<sup>19</sup> ובוהר חדש<sup>20</sup>, שהעקר תלוי שיקדש עצמו בשעת תשמיש דוקא, מה שאין בן בני עמי

הארץ בו, – עמי הארץ שאינם מקדשים עצמם בשעת תשמיש, "ממשיכים" בילדיהם נשמות נחותות. לכאורה, הרי הסברנו, שכל יהודי, בלי הבדל, יש בו נשמה של קדושה, בלי תלות אם הוריו קידשו עצמם בשעת תשמיש או לא? מסביר רבנו הזקן שב"זוהר" לא מדובר על עצם הנשמה, כי אם ביחס ללבושה הרוחניים של הנשמה: היינו משום שאין לה נפש רוח ונשמה שאין לה לבוש מנפש דעצמות אביו ואמו, – לכך מתייחס ה"זוהר" בקראם

את לבוש הנשמה בשם – נשמה, מפני שהלבוש נוגע ביותר לנשמה, שכן: וכל המצות שעושה – הכל על ידי אותו הלבוש בו, ואפלו השפע שנותנים לו מן השמים – הכל על ידי לבוש זה, – כי, כדי שהנשמה תוכל לפעול בגוף בו התלבושה, ולקיים מצוות מעשיות בענינים גשמיים, מן ההכרח שיהיה על-ידי לבוש, ואם יקדש את עצמו – ימשיך לבוש קדוש לנשמתו, – ממילא תהיה אצל הבן עבודת השם קלה בהרבה, ואפלו היא נשמה גדולה, צריכה לקדוש אביו בו. – בשעת תשמיש, אבל הנשמה עצמה, הנה לפעמים נשמת אדם גבוהה לאין קץ, בא להיות בן של אדם גבוה ונשפך בו, כמו שכתב האר"י ז"ל כל זה בלקוטי תורה פרישת וירא ובמעמי מצות פרישת בראשית<sup>21</sup>:

מהצדיקים והחכמים שהם בבחינת "ראש" ו"מוח" – קשורים כל בני ישראל בשורשם במוח שלמעלה, "חכמה עילאה". ובה יובן מאמר רז"ל<sup>17</sup> על פסוק: "ולדבקה בו"<sup>18</sup> – שכל הדבק בתלמידי חכמים, מעלה עליו

הכתוב באלו נדבק בשכינה ממש, – לכאורה: כיצד משהוים את הדבקות בתלמידי חכמים לדבקות בשכינה? אלא, לפי מה שהוסבר לעיל, הדברים מובנים: פי על ידי דבקה בתלמידי חכמים, קשורות נפש רוח ונשמה של עמי הארץ ומיוחדות במהותן הראשון ושרשם שכתבמה עלאה, שהוא יתברך וחכמתו. אחר, והוא המדע בו. – כפי שכבר למדנו, שמאחר שהם מאוחדים עם "חכמה עילאה" על-ידי דביקותם בתלמידי חכמים, הרי הם ממילא מאוחדים ודבוקים עם

השכינה, עם הקב"ה עצמו. [והפושעים ומורדים בתלמידי חכמים – יניקת נפש רוח ונשמה שלהם מבחינת אחוריים של נפש רוח ונשמת תלמידי חכמים]. – השפעה בבחינת "אחוריים" היא כמי שנותן דבר לשונאו שלא מרצונו הפנימי, כי אם ברצון חיצוני בלבד, בגלל טעם מסויים שיש לו בזה, וזה מתבטא גם בצורת הנתניה: הוא נותן לו מאחורי גבו, ובשעת מעשה מפנה את פניו ממנו. כך גם במובן הרוחני, כשמפיעים על מישהו שלא מתוך רצון טוב, פירוש הדבר, שההשפעה באה מבחינת "אחוריים". אף בעניננו: מן ההכרח לומר, שהשפעה אלוקית מסוימת מקבלים גם הפושעים והמורדים מתלמידי חכמים, שכן, כל נשמה, בלי הבדל, מן ההכרח שתהיה קשורה בשורשה ומקורה, כמסבר לעיל, אלא שהשפעה זו הם

## ליקוטי אמרים

יובן מאמר רז"ל על פסוק ולדבקה בו שכל הדבק בת"ח מעלה עליו הכתוב כאלו נדבק בשכינה ממש כי ע"י דביקה בתלמידי חכמים קשורות נפש רוח ונשמה של עמי הארץ ומיוחדות במהותן הראשון ושרשם שבחכמה עילאה שהוא ית' וחכמתו א' והוא המדע בו [והפושעים ומורדים בתלמידי חכמים יניקת נפש רוח ונשמה שלהם מבחי' אחוריים של נפש רוח ונשמת ת"ח] ומ"ש בזהר ובוהר חדש שהעיקר תלוי שיקדש עצמו בשעת תשמיש דוקא משא"כ בני עמי הארץ בו היינו משום שאין לה נפש רוח ונשמה שאין לה לבוש מנפש דעצמות אביו ואמו וכל המצות שעושה הכל ע"י אותו הלבוש בו ואפי' השפע שנותנים לו מן השמים הכל ע"י לבוש זה ואם יקדש את עצמו ימשיך לבוש קדוש לנשמתו בנו ואפילו היא נשמה גדולה צריכה לקידוש אביו בו אבל הנשמה עצמה הנה לפעמים נשמת אדם גבוהה לאין קץ בא להיות בנו של אדם גבוה ונשפך בו" האר"י ז"ל כל זה בליקוטי תורה פ' בראשית:

17. כתובות קיא, ב. 18. דברים ל, כ. 19. ראה חלק ב. קד, ב. 20. בראשית דף יא. 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בזה מוסיף הדגשה עד כמה הנשמה בו ממעל וגם חילוקי המדרג' הם מצד ההשתל' (שג"ז למע' מעוה"י) והמטה אין פועל בזה (שגם האו"א בכלל המטה). ער שמ"ש בזהר בו".

## ~ יום שני כ"ה כסלו ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ז, פרק ג והנה... עד עמ' 14, ופחדו.

שבנפש, בהם דנים הרבה בפרקים הבאים – ולהלן נציין אותם בשם "חב"ד" – נביא כאן הסבר קצר: "כוח החכמה" מייצג את הרעיון הראשוני, בסיסי, של הבנת השכל, את ה"נקודה" של השכל כולו. אמנם, נקודת-שכל זו כוללת בתוכה כל הפריטים וכל המבנה של ההבנה, אלא שהללו מרוכזים עדיין ב"נקודה", בצורה מוסתרת (כמו נקודה שאין בה עדיין גבולות ברורים של רוח, אורך וכו'). זה נקרא גם "ברק המבריק", הברקו של השכל, הארתה של ההבנה. משל למי שמתייגע לתרץ קושיא מסוימת, ולפתע מבריק רעיון במוחו, שבהתאם לסוגיא ולסברא

מסוימת, אפשר לתרץ את הקושיא – הנה ברעיון ראשוני זה של הארת השכל, חסרה עדיין התפיסה הבהירה כיצד ואיך מתורצת הקושיא, יש כאן רק נקודת יסוד כללית לפירוק הקושיא. לאחר מכן בא "כוח הבינה" ומפריד ומבהיר את הפריטים השונים הגלומים בנקודת החכמה. וכך מצטייר בעיניו בנינו השלם של השכל לכל רוחבו ואורכו וכו'. זהו ענינו של כוח הבינה – "מבין דבר מתוך דבר"<sup>1</sup>, "שמ"תוך דבר", ממה שהיה ב"תוך", בפנימיות ההמצאה של "כוח החכמה", הוא "מבין דבר" – הוא מבין את כל היקפו של השכל. אחרי שאדם מבין כבר היטב את השכל לכל פרטיו, עליו להתעמק בהבנת השכל, להתקשר ולהתאחד עמו בצורה כזו שהוא מרגיש וחש בו, ולא רק שמבין אותו. כך נהיה האדם מושפע מהשכל. ואז, אם השכל עוסק ב"טוב" שבדבר מסויים – יעורר באדם המשכיל, משיכת הלב ואהבה לאותו דבר. ואם השכל עוסק בצד הלא-טוב שבדבר – יעורר באדם את הנטיה לפחד ולברוח מאותו דבר. כוח זה של "התעמקות", "התקשרות" ו"הרגשה" – נקרא בשם "דעת", מלשון "והאדם ידע"<sup>2</sup>. ובאור הענין, כי הנה השכל שפנפנש המשפלת, – הרי למדנו, ש"שכל" הוא שם כללי על שלשת כוחות חב"ד. על איזה כוח מהם הוא מדבר כאן? – הוא מסביר מיד, ש"הוא המשפלת כל דבר" – מדובר כאן על כוח ההבנה הראשון. הנקודה, ה"ברק המבריק", שעדיין אין בו פרטים וקיום בהירים של השכל, והוא נקרא בשם "חכמה", "בין מה".

פרק ג. בפרק השני הסביר רבנו הזקן, שלכל אחד מישראל, יש נפש אלקית, שהיא חלק אל-ה ממעל ממש, והיא כלולה משלש בחינות: נפש, רוח ונשמה.

בפרק השלישי, אותו אנו עומדים ללמוד, תבוא הסברה מפורטת יותר על כוחותיה הפנימיים של הנפש האלקית:

והנה, כל בחינה ומדרגה משלש אלו: נפש רוח ונשמה – כלולה מעשר בחינות, – כל אחת מהשלש, גם הנפש, גם הרוח וגם הנשמה – מורכבת מעשרה כוחות שונים, שהם כנגד עשר ספירות עליונות שגשתלשלו מהן, –

עשרת הכוחות מקבילים לעשר הספירות שלמעלה המהוות מקור להן, ומהן הם נובעים, הנחלקות לשתיים, – עשר ספירות אלה מתחלקות לשתי קבוצות – שהן: שלש אמות ושבע כפולות; – שלש הספירות העליונות יותר, נקראות בשם "אמות" – מלשון "אם", מפני שהן מהוות עיקרן ומקורן של שאר שבע הספירות, כדוגמת האם שהיא מקור לילדיה. ושבע ספירות, שהן שבע המדות, נקראות "כפולות", מפני שהן באות לידי ביטוי בשני אופנים. פרוש, – אלו מהן נקראות "אמות" ואלו "כפולות"? חכמה בינה ודעת, – נקראות "אמות", ושבעת ימי הבנין: חסד גבורה תפארת כו'. – שבע המדות: חסד, גבורה, תפארת, נצח, הוד, יסוד, מלכות, שהן ה"כפולות" נקראות גם "שבעה ימי הבנין". שכן, על ידן ברא הקב"ה את העולם בששת ימי בראשית, כל יום באמצעות מדה אחרת: ביום ראשון פעלה מדת החסד, ביום שני – גבורה, וכך הלאה. וכשם שהספירות העליונות נחלקות לשני חלקים כלליים וכן בנפש האדם, – גם בעשרת כוחות הנפש קיימת החלוקה, שפחלקת לשתיים: שכל ומדות. השכל – במוחנו הכללי, בולל: חכמה בינה ודעת, ומדות הן: אהבת ה' – הביטוי הפנימי של מדת החסד, ופחדו ויראתו – הביטוי הפנימי של מדת הגבורה, ולפארו כו'. – ביטוייה של מדת התפארת. וחכמה בינה ודעת נקראו אמות ומקור למדות, כי המדות הן תולדות חכמה בינה ודעת: – להבהרת המושגים "חכמה", "בינה", "דעת",

1. חגיגה יד, א. סנהדרין צג, ב. 2. בראשית ד, א.

של "אורך" בשכל – הירידה הארוכה של השכל לדרגות הנמוכות ביותר. "רוחב" בשכל הוא: התפשטותו של השכל לרוחב – המספר הרב של הפרטים מהם מורכב השכל; כמו כן ענפיו המרובים של השכל, ולמשל שמשכל מסויים בענייני טריפות נבנית סברא שנוגעת לדיני ממונות.

זהו פירוש המושג "לאשורו" – בנינו השלם של השכל לאורכו ולרוחבו. ולעמקו, – כל

שכל יש בו עומק ועומק בתוך עומק. וכשארם מבין "שכל" כראוי לאורכו, לרוחבו ולעמקו, והוא מבין אותו, מתוך איזה דבר חכמה המשכל בשכלו – ממה שלפני זה היה בבחינת העלאת רעיון בלבד של "כוח החכמה" – צורה זו של הפרדת הפרטים, של נקודת השכל, ביסודיות, נקרא "בינה". – "בינה" מייצגת, איפוא, את הכוח המפרק את הפרטים של נקודת השכל "לאשורו ולעמקו", והן הם "אב" ו"אם" – "חכמה" היא ה"אב" וה"בינה" היא ה"אם", המולידות אהבת ה' ויראתו ופחדו. – אהבת ה' ויראתו הן מקבוצת ה"מדות" שבנפש, הנולדות מן השכל. כיצד הן נולדות מהשכל?

– כלומר, כוח כזה שעדיין שואלים עליו "מה?", מה הוא? שכן, אין כוח זה פועל עדיין במלוא היקפו ובהירותו, ובשמוציא בוח אל הפעל, שמתבונן בשכלו להבין דבר לאשורו – לכל פרטיו, היוצרים בנין שלם של אותו שכל, לאורכו ולרוחבו. "אורך" היינו: הורדת השכל ממעמדו הגבוה והבלתי מושג, למעמד נמוך יותר, כדי שיהיה מובן יותר. כמו

ה"משלים" על דבר שכל, על-ידם ממשיכים ו"מאריכים" את השכל לדרגה נמוכה יותר, כדי שיהיה קל יותר לתלמיד להבין אותו. באם המשל המובא, עדיין עמוק מדי להבנתו של התלמיד, מן ההכרח להביא משל נוסף על המשל הראשון, ובכך מתהווה ירידה נוספת של השכל (כמו שנאמר בשלמה המלך: "וידבר שלשת אלפים משל",<sup>3</sup> שלמה המלך נתן שלשת אלפים משלים על מושכל אחד. כדי שהחכמה כפי שהבין אותה שלמה המלך תוכל להיקלט בהבנתו של האדם הפשוט, נדרש ממנו לומר שלשת אלפים משלים, משל ראשון על השכל עצמו, ולאחר מכן משל על המשל הראשון, וכך הלאה, משל אחרי משל, עד שלשת אלפים משלים). זהו מובנו

## ליקוטי אמרים

שמתבונן בשכלו להבין דבר לאשורו ולעמקו מתוך איזה דבר חכמה המושכל בשכלו נקרא בינה והן הם אב ואם המולידות אהבת ה' ויראתו ופחדו

## ~ יום שלישי כ"ו כסלו ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 14, כי השכל... עד עמ' 14, וענף.

שכל הבריאה נחשבת לכלום לגבי הקב"ה. ההתבוננות בגדולתו של הקב"ה, איך שכל הנבראים בטלים לגביו באופן מוחלט, היא על-ידי התעמקות מחשבתו, באחד מהעניינים האמורים, בגדולתו של הקב"ה, ואז: נולדה ונתעוררה מדת יראת הרוממות במוחו ומחשבתו, לירא ולהתבונן בש"ש – "יראת בוש", יראה הבאה וחדורה בבושה, כמי

שפחד מחכם וצדיק גדול – הרי זו יראה המתבטאת גם בבושה וביראת הכבוד שיש לו כלפי גדולתו של אותו חכם

כי השכל שבנפש המשכלת, כשמתבונן ומעמיק מאד בגדולת ה', איך הוא ממלא כל העולמות באור אלקי ובחיות – כמו הנשמה הממלאת ומחיה

כל חלקי ואברי הגוף. אור וחיות אלקי זה מתלבש ומתאחד בכל בריה והוא מותאם לתכונתו המיוחדת של כל נברא, ו"סובב כל עלמין" – אור וחיות אלקי שלמעלה מהיכולת להתלבש בתוך העולמות;

מדובר כאן באור אלקי הפועל בצורה "עקיפה", בדרך מקיף. או כשמתבונן בענין של ו"כלא קמיה בלא חשיב" – איך

## ליקוטי אמרים

כי השכל שבנפש המשכלת כשמתבונן ומעמיק מאד בגדולת ה' איך הוא ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין וכולא קמיה בלא חשיב נולדה ונתעוררה מדת יראת הרוממות במוחו ומחשבתו לירא ולהתבונן בש"ש שאין לה

3. מלכים א ה, יב. 4. "יראה" רומזת על מורא, המורגש (בעיקר) במוח, יראה "מובנת" ואילו "פחד" הוא כשזה כבר מורגש בלב. לכן בתחילת הפרק, כשהוא מפרש את ה"מדות" באופן כללי, הוא מזכיר בתחילה "פחד" ולאחר מכן "יראה". שכן, פחד שבלב הוא יותר בחינת "מידה" מאשר יראה במוח – מאחר שמקומן של המדות הוא הרי בלב. ואילו כאן, בדבריו אודות המדות כפי שהן נולדות ומתגלות מהשכל – הוא מזכיר בתחילה "יראה" ולאחר מכן – "פחד", כי בסדר ההולדה מהשכל, נוצרת בתחילה היראה במוח, ולאחר מכן היא הופכת לרגש של פחד בלב.

כאן דובר כיצד שתי המדות יראה ואהבה נולדות מ"חכמה" ו"בינה". ושאר המדות כלן הן ענפי היראה והאהבה ותולדותיהן, כמו שנתבאר במקום אחר. – ממילא מובן גם איך נולדות שאר חמש המדות מ"חכמה" ו"בינה". האמור

לעיל מסביר לנו מדוע

"חכמה" ו"בינה" נקראות

"אב" ו"אם" של המדות:

מההתבוננות של "חכמה"

ו"בינה" נולדות המדות.

חכמה נקראת "אב":

כשם שבטיפת מוח האב

ישנם כבר כל פרטי

האברים של הילוד, אלא

ששם הם בצורה עדינה

ומוסתרת – כך גם

בנקודת ה"חכמה", ישנה

כבר, בצורה מוסתרת, כל

פרטי השכל בו הוא

מתבונן. וכשם שה"אם"

מביאה את פרטי אבריו

של הילוד לידי גילוי

והתגשמות – כך כוח

ה"בינה" מפריד ומגלה

כל פרטיו של השכל,

ולכן נקראת בינה –

"אם". אך עדיין לא הוסבר לנו מה תפקידו של כוח הדעת

בהולדת המדות. שכן, כאמור, גם דעת היא "אם" ומקור

למדות, ועל כך הוא מסביר: **והדעת, הוא מלשון "והאדם**

**ידע את חוה", והוא לשון התקשרות והתחברות,**

**שמקשר דעתו בקשר אמיץ וחזק מאד, ויתקע מחשבתו**

**בחזק בגדלת אינסוף ברוך-הוא, ואינו מסיח דעתו.** –

הוא מקשר בצורה חזקה את ה"דעת" שלו, בכל מה שהבין,

ומרכז את מחשבתו באותו ענין ואינו מסיח דעתו ממנו. פי

אף מי שהוא חכם ונבון בגדלת אינסוף ברוך-הוא, –

גם אם הפעיל את ה"חכמה" ואת ה"בינה" בגדולת הקב"ה,

הנה אם לא יקשר דעתו ויתקע מחשבתו בחזק

ובתתמדה – לא יוליד בנפשו יראה ואהבה אמיתית,

כפיאם דמיונות שוא. – רק יהיה נדמה לו שיש לו יראה

ואהבה אמיתיות. ברם, לאמיתו של דבר, בלי הפעלתו של כוח

הדעת, אין לו מדות אלו, ועל כן הדעת הוא קיום המדות

וחיותן, והוא כולל חסד וגבורה, פרוש אהבה וענפיה

ויראה וענפיה: – מכאן, שגם "דעת" היא "אם" ומקור

למדות. שכן, באמצעות כוח ה"דעת" נולדות מדות חיות

ואמיתיות.

וצדיק. כך גם כאן, מביאה ההתבוננות בענינים האמורים לירא ולהתבושש, מגדלתו ויתברך שאין לה סוף ותכלית, ופחד ח' בלבד. – עד כאן דובר על ההתבוננות בגדולתו של הקב"ה, המביאה ומעוררת יראה ופחד – ביטוייה של מדת הגבורה. ושוב –

ההתבוננות בגדולת ה'

מביאה גם להתעוררות

מדת החסד,

כשהתבוננות היא

ב"טוב" שבאלקות,

יתלהב לבו באהבה

עזה כרשפי אש,

בחשיקה וחפיצה

ותשוקה ונפש שוקקה,

– ביטויים שונים של

אהבה שלכל אחד מהם

מובן שונה, לגדלת איך

סוף ברוך-הוא. –

כלומר, שבמקרה המדובר

מעוררת ההתבוננות

אהבה חזקה להקב"ה,

והיא כלות הנפש, –

אהבה זו עשויה להתלקח

בצורה כזו, שהנפש תכלה

מרוכב אהבה, ובאמת

היתה הנפש כלה לגמרי אילו האדם לא היה משתלט על עצמו

ומרסן אהבתו הגדולה באמצעות עבודה עצמית, להפסיק

תהליך זה של כלות הנפש, ולהישאר כנשמה בגוף, כדי לבצע

כוונתו של הקב"ה, **בדכתיב: "נכספה וגם כלתה נפשי**

**וגו", ובכתיב: "צמאה נפשי לאלהים וגו", ובכתיב:**

**"צמאה לך נפשי וגו". והצמאון הוא מיסוד האש**

**שבנפש האלהית, וכמו שכתבו הטבעיים, וכן הוא ב'עין**

**חיים', ש'יסוד האש הוא בלב, ומקור חיים ותליחות**

**מהמה, וכמו שכתוב ב'עין חיים' שער נ, שהיא בחינת**

**חכמה, שנקרא מים שבנפש האלהית.** – הלב שהוא מקום

הרגשות, הוא חס "יסוד האש", ואילו המוח, מקומו של השכל

המתון והמחושב – הוא קר. כמו שרואים במוחש, ההבדל

שבין מי שהוא בעל לב לבין מי שהוא בעל מוח. כך גם לגבי

המוחין והמדות של הנפש האלקית: החוס וההתלהבות של

האהבה באים לידי ביטוי בלב ומבחינתו של הלב, יכול האדם

להגיע עד לידי כלות הנפש. ואילו המוח הוא קר ומיושב.

ואותה הבנה מתונה ומחושבת שכוונתו של הקב"ה היא

שתהיה דוקא נשמה בגוף, כדי לקיים תורה ומצוות – מצננת

את האש שבלב, ואינה מרשה לאדם להגיע לכלות הנפש. עד

התוכן על-ידי "ראיה", הוא עצמו ראה וקרא את המכתב – ולמעשה התעלף האיכר, ולא ה"מלמד"? אלא, לגבי האיכר, הרי מדובר בקשר לאבא שלו, לכן הוא חש והרגיש בדבר אחרת מאשר ה"מלמד". כך גם במי שמבין היטב דבר שכל, הרי אפשרי הדבר, שהוא וה"שכל" הם שני דברים נפרדים, וה"שכל" אינו משפיע עליו, אין זה ה"אבא" שלו. ואילו, כשמשמשים בכוח ה"דעת", על ידו הוא מתקשר ונעשה דבר אחד עם ה"שכל" – שלא רק שהוא מבין את ה"שכל", אלא הוא גם מרגיש וחש בו – משפיע אז ה"שכל" עליו, עד שהוא מתעורר באהבה או ביראה, בהתאם לתוכן ה"שכל", זה נעשה ה"אבא" שלו.

אחד מזקני חסידי הרבי מוהרש"ב נשמתו-רעדן מליובאוויטש, הרשב"ץ – רבי שמואל בצלאל – הסביר פעם את כוח ה"דעת" כך: איכר החזיק בחוותו "מלמד", שלימד את בניו. כפי שהדבר קרה כמעט תמיד, היה האיכר יהודי פשוט, שגם לא היה ביכולתו לקרוא מכתב, ואחד מתפקידיו של ה"מלמד" היה גם לקרוא את המכתבים המגיעים אל האיכר. פעם אחת הגיע מכתב לאיכר בו מודיעים לו שאביו נפטר לעולמו. האיכר הרי לא יכול היה לקרוא את המכתב, ומסר אותו ל"מלמד" שיקריא לו את תוכנו. בשמעו את תוכן המכתב – נפל האיכר והתעלף. נשאלת השאלה: האיכר הרי רק שמע את תוכן המכתב מפיו של ה"מלמד". ואילו המלמד ידע את

## ~ יום רביעי כ"ז כסלו ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ח, פרק ד ועוד... עד עמ' ח, לא תעשה.

**מִצְוַת הַתּוֹרָה**; – שכן, כשם שישנן שש מאות ושלש עשרה (תרי"ג) מצוות בתורה, הנחלקות לשני סוגים: מאתים ארבעים ושמונה – מצוות-עשה, ושלש מאות ששים וחמש מצוות-לא-תעשה, וכנגדן ישנם, בגוף האדם, מאתים ארבעים ושמונה אברים, ושלש מאות ששים וחמשה גידים, שהם ביחד תרי"ג (613) – כך גם הנפש האלקית, יש בה שש מאות ושלש עשר "אברים" רוחניים-נשמיים, כל אבר כנגד מצוה מסוימת. וכשהנפש מקיפה, באמצעות שלשת לבושים (מחשבה, דיבור ומעשה)

כל תרי"ג המצוות, הרי מלובשים אז כל תרי"ג אברי הנפש בכל תרי"ג המצוות – כל אבר של הנשמה במצוה שיש לו אליה שייכות פנימית (משום כך מדייק ומדגיש רבנו הזקן את המלה "כל": "כל מצוות מעשיות", "בפירוש כל תרי"ג מצוות התורה", "כל מה שאפשר לו להשיג" – שכן, אם שלשה הלבושים אינם מקיפים את כל תרי"ג המצוות, במצוה אחת אין הם עוסקים, נשאר אז חלק מסויים בנשמה בלי המצוה, בלי הלבוש, שלו). כל האמור הוא באופן כללי, שעל-ידי קיום כל המצוות, במעשה, דיבור ומחשבה, לבושה הנפש כולה בכל תרי"ג מצוות התורה – כאן יבוא הסבר מפורט על כל לבוש בנפרד ועל החלק בנפש המתלבש בו: **וּבְפָרְטוֹת**, – איזה חלק מיוחד בנפש מתלבש במחשבה, איזה בדיבור וכו':

**בְּחִינַת חֻמַּת-בִּינֵה-דְעַת שְׁנֵנֶפֶשׁ** – המהוות יחד באופן כללי את כוח השכל וההבנה, מְלַבְּשׁוֹת בְּחֻשָּׁת הַתּוֹרָה שֶׁהוּא מְשִׁיג בְּפֶרֶד־ם – פשט, רמז, דרוש, סוד, כְּפִי יִבְלֵת

**פֶּרֶק ד.** בפרק השלישי הסביר רבנו הזקן, שכל נפש אלקית יש בה עשרה כוחות, המתחלקים לשני חלקים כלליים: "שכל" ו"מדות". בפרק הרביעי יוסבר שלנפש האלקית גם שלשה "לבושים", שלשה כלי שרת וביצוע:

## ליקוטי אמרים

**פרק ד ועוד יש לכל נפש אלהית שלשה לבושים** שהם מחשבה דיבור ומעשה של

תרי"ג מצוות התורה שכשהאדם מקיים במעשה כל מצוות מעשיות ובדבור הוא עוסק בפירוש כל תרי"ג מצוות והלכותיהן ובמחשבה הוא משיג כל מה שאפשר לו להשיג בפרד"ם התורה הרי כללות תרי"ג אברי נפשו מלובשים בתרי"ג מצוות התורה ובפרטות בחי' חב"ד שבנפשו מלובשות בהשגת התורה שהוא משיג בפרד"ם את הנפש כמו "לבוש",

בגד, שאפשר ללבשו ואפשר לפשוט אותו: כשהנפש פועלת באמצעות שלשה כוחות אלה – היא מלובשת בהם, וכשאין היא משתמשת בהם – היא מופשטת מהם. וכשם שהבגדים בהם לבוש האדם, מבליטים את יופיו וחשיבותו של האדם – כן גם כשהנפש משתמשת בכוחות-לבושים האמורים – באים על-ידי-כך לידי ביטוי השכל או רגשות הנפש, שֶׁהֵם מְחַשְּׁבָה דְבוּר וּמַעֲשֶׂה שֶׁל תְּרִי"ג מִצְוֹת הַתּוֹרָה; שֶׁכְּשֶׁהָאָדָם מְקִים בְּמַעֲשֶׂה כָּל מִצְוַת מַעֲשִׂיּוֹת, – בשעה שהוא מניח תפילין או מקיים מצוות ציצית וכדומה, וּבְדְבוּר הוּא עוֹסֵק בְּפִירוּשׁ כָּל תְּרִי"ג מִצְוֹת וְהַלְכוּתֵיהֶן, – דיבורו שקוע בלימוד התורה, שהיא פירושן של המצוות, ולמשל: מסכת ברכות, בה מדובר אודות מצוות ודיני ברכות; מסכת שבת – בה מדובר אודות מצוות ודיני שבת, וכו', וּבְמַחְשָׁבָה הוּא מְשִׁיג כָּל מַה שֶׁאֵפְשָׁר לוֹ לְהַשִּׁיג בְּפֶרֶד־ם הַתּוֹרָה – אז, הֲרִי כָּלְלוֹת תְּרִי"ג אֲבָרֵי נַפְשׁוֹ מְלַבְּשִׁים בְּתְרִי"ג

מסויים של הנפש המתלבש באותו אבר: העינים הן כלי לכוה הראיה, האזנים – לכוה השמיעה, וכו' – כך גם כל מצוה משמשת כלי לפרט מסויים ברצונו של הקב"ה, הרצון העליון, המתלבש באותה מצוה. כי כל מצוה מייצגת את רצונו של

הקב"ה לעשותה ואיך לעשותה – ממילא מובן שעל-ידי קיום המצוות, שהן ה"אברים" והכלים לרצון הקב"ה, מתאחדים עם הקב"ה, בעל הרצון. הרי, שמדת האהבה להקב"ה, מתלבשת בקיום המצוות והיא "פנימיותן" של המצוות, היא השורש וכוה החיות לקיומן של רמ"ח מצוות העשה בשלימותן המלאה. שכן, כשהוא מקיים את המצוות כתוצאה מאהבתו להקב"ה ומרצונו להידבק

אליו, נעשה אז קיום המצוות בחיות ובעונג – בשלימות; כמי שעושה דבר לידידו מתוך אהבתו אליו, הרי זה נעשה בחיות ובעונג. וְהִירָאָה הִיא שְׂרֵשׁ לְשֵׁם ה' לֹא תַעֲשֶׂה, בִּי יִרָא לְמֶרֶד בְּמֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְדוֹשִׁי-בְּרוּךְ-הוּא, – שציווה שלא לעשות אותה עבירה – מדובר כאן בסוג יראה שהוא פחד מחומרת הצו שלא לעבור אותה עבירה. או יִרָאָה פְּנִימִית מִזֶּה, שְׁמֵתְבוּשָׁשׁ מְגִדְלָתוֹ, לְמִדּוֹת עֵינֵי כְבוֹדוֹ וְלַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינָיו, כָּל תּוֹעֵבָת ה' אֲשֶׁר שָׂנֵא, הֵם הַקְלִיפּוֹת וְסִטְרָא אַחְרָא, אֲשֶׁר יִנְקָתָם מֵהָאֵדָם הַתַּחְתּוֹן, וְאַחֲזִיזָתָם בּוֹ הוּא בְּשֵׁם ה' מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה. – כשאדם עובר על "לא-תעשה" ועובר חלילה עבירה, מקבלות מכך ה"קליפות" ו"סטרא אחרא" – הצד האחר, המנוגד, של הקדושה – יניקה וחיות. ומפני שהקליפות וסטרא-אחרא מכסות על אלקות ועל קדושה, והקב"ה שונא אותן – נוהר היהודי ומתבייש מלעבור עבירה, כדי שלא לחזק אותן ושלא לתת להן חיות. הרי, ש"יראה" מתלבשת בקיום מצוות "לא-תעשה": הפחד מהקב"ה מהווה הכוח הפנימי שמונע את היהודי מלהיכשל בעבירות. מכל האמור מובנת שייכותן של יראה ואהבה לקיום המצוות; ואיך המדות מהוות שורש וחיות המתלבשות בקיום המצוות במעשה או בדיבור.

הַשְׁתַּנּוּ – כל אחד לפי כוח השגתו, אחד משיג יותר ואחד פחות, וְשֵׁרֵשׁ נַפְשׁוֹ לְמַעַלָּה; – מה להבין, כי יש לפעמים אשר אחד יש לו, מצד שורש נשמתו, שייכות לחלק ה"פשט" שבתורה, ולכן מסוגל להבין ענינים בתורה שיש להם שייכות

ל"פשט", ויש אשר מצד שורש נשמתו הוא מסוגל יותר להבין את חלק ה"רמז", ה"דרוש" או ה"סוד" שבתורה. הרי כשאדם מבין בתורה עד כמה ששכלו יכול להשיג, מלובשות אז החב"ד שבנפשו ב"מחשבה" והשגה של תורה. וְהַמְדוּת, שֶׁהֵן יִרָאָה וְאַהֲבָה וְעִנְיָנֵיהֶן וְתוֹלְדוֹתֵיהֶן מְלַבְּשׁוֹת בְּקִיּוֹם הַמִּצְוֹת בְּמַעֲשֵׂה וּבְדִבּוּר, שֶׁהוּא תִלְמוּד תוֹרָה שֶׁנִּגְדָּר בְּלֵוִי. –

מה שנאמר קודם, שבהבנת התורה מתלבש חלק השכל שבנפשו, במחשבה – אינו דורש ביאור. שכן, הדבר מובן מאלי, שהשכל משיג את התורה באמצעות לבוש המחשבה דוקא. ברם, מה שנאמר כאן, שהמדות מתלבשות בקיום המצוות, על-ידי מעשה או דיבור של תורה – דורש ביאור: איזה קשר יש בין מדות אהבה ויראה, שהן רגש, ל"מעשה" ול"דיבור"? מקומן של המדות הוא הרי בלב – כיצד, איפוא, מתלבשות המדות ב"מעשה" המתבצע ביד למשל (כמו הנחת תפילין ביד), או ב"דיבור", כפה (בשעת לימוד התורה בכוח הדיבור)? על כך הוא מסביר ששלימות קיום המצוות, כלומר, שהמצוות תיעשנה בשלימות מתוך רגש פנימי של חיות-נשמתית – זה בא דוקא מיראה ואהבה: בִּי הָאֲהָבָה הִיא שְׂרֵשׁ כָּל רַמְ"ח – (248), מִצְוֹת-עֲשֶׂה, וּמִמֶּנֶּה הֵן נִמְשָׁכוֹת, וּבִלְעֵדָה אֵין לָהֶן קִיּוֹם אֱמִתִּי, – באם חסרה האהבה, חסר אז גם בקיומן האמיתי של המצוות, בִּי הַמִּקְיָן בְּאֵמֶת הוּא הָאוֹהֵב אֶת שֵׁם ה' וְחַפֵּץ לְדַבְּקָה בּוֹ בְּאֵמֶת, וְאִי אֶפְשָׁר לְדַבְּקָה בּוֹ בְּאֵמֶת, בִּירֵאִם בְּקִיּוֹם רַמְ"ח פְּקוּדֵי, – 248 מצוות-העשה, שֶׁהֵם רַמְ"ח אֲבָרִין דְּמִלְכָּא – אברי המלך, בְּכִיכּוֹל, בְּמִוֶּשֶׁת בְּמִקּוֹם אַחֵר; – כמו, למשל, באבריו של אדם, משמש כל אבר כלי מיוחד לכוח

## ~ יום חמישי כ"ח כסלו ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ח, והנה שלשה... עד עמ' 16, ומתלבשת בהן.

עם הקב"ה עצמו, וכשיהודי מבין ומתאחד עם חכמתו והבנתו של הקב"ה, הוא ממילא מתאחד עם הקב"ה עצמו. הרי מובן, שלבושי המחשבה והדיבור בתורה ובקיום המצוות, כיון שהם מאוחדים עם הקב"ה, הרי הם למעלה במדרגה מהנפש עצמה. ברם, נשאלת השאלה: כיצד אנו

אומרים שעל-ידי הבנת התורה "לוקחים" את חכמתו ורצונו של הקב"ה – בשעה שחכמתו של הקב"ה (כמו שהקב"ה עצמו) היא למעלה באיך ערוך מהבנתו המוגבלת של האדם? – וכך מסביר ה"תניא" את הדברים? ואף דְּחַקְדוּשׁ פְּרוּדֵּהּ הוּא נִקְרָא "אֵין סוּף", וְלִדְלֹתוֹ אֵין חֶקֶר, וְלִית מַחֲשָׁבָה תְּפִיסָא בֵּיהּ כְּלָל, – שום

מחשבה אינה מסוגלת "לתפוס" (להשיג) את הקב"ה, וְכֵן בְּרִצּוֹנוֹ וְחֻכְמָתוֹ, – שום מחשבה אינה מסוגלת "לתפוס" גם את רצונו וחכמתו של הקב"ה, בְּדַבְּרֵיבֵי: "אֵין חֶקֶר לְתַבּוּנָתוֹ"<sup>6</sup>, – ואין ביכולת שום חקירה להגיע להבנתו של הקב"ה, וּבְתִיבֵי: "הַחֶקֶר אֵלּוּהַ תִּמְצָא"<sup>7</sup>, וּבְתִיבֵי: "כִּי לֹא מַחֲשָׁבוֹתֵי מַחֲשָׁבוֹתֵיכֶם"<sup>8</sup> – ממילא אין ביכולת מחשבות ורעיונות אנושיים להשיג את מחשבותיו של הקב"ה – כיצד איפוא, אומרים כאן, שעל-ידי הבנת התורה מבינים את חכמתו ורצונו של הקב"ה, שהם למעלה לגמרי מהשכל האנושי? מסביר ה"תניא" להלן, שאם כי חכמתו ורצונו של הקב"ה הם, אכן, למעלה לגמרי מההבנה האנושית, אבל הקב"ה צמצם את רצונו וחכמתו, "הורידם" והלבישם בענינים גשמיים של תורה ומצוות – וזאת כדי שהשכל האנושי יוכל על-ידי-כך להשיגם ולהתאחד עם הקב"ה. הִנֵּה עַל זֶה אִמְרֵי: – חֲכָמֵינוּ זְכוּרֵנוֹם-לְבִרְכָה, "בְּמִקּוֹם שֶׁאַתָּה מוֹצֵא גְדֻלָּתוֹ שֶׁל חֲקְדוּשׁ פְּרוּדֵּהּ הוּא, שֶׁם אַתָּה מוֹצֵא עֲנוּתוֹתָיו", – על-ידי "עניויותו" וירידתו של הקב"ה, יש לנו גישה ויכולים אנו להתקשר בגדולתו של הקב"ה, וְצִמְצָם חֲקְדוּשׁ פְּרוּדֵּהּ הוּא רִצּוֹנוֹ וְחֻכְמָתוֹ בְּתִרְגּוֹ מִצּוֹת תְּהוֹרָה וּבְהִלְבּוּתֵיהֶן, – בכל מצוה ישנו רצונו של הקב"ה שיהודי יקיים אותה, ובכל

עד כאן הסביר רבנו הזקן, שלכל נפש אלקית – שלשה לבושים בהם היא מתלבשת: מחשבה, דיבור ומעשה של תורה ומצוות. כאן מתחיל רבנו הזקן להסביר שאם כי מחשבה, דיבור ומעשה, נקראים "לבושים" בלבד לנפש האלקית, וכרגיל הלבוש נחות במעלה מן הדבר שהוא משמש לו לבוש – הרי ביחס ללבושים אלה (מחשבה, דיבור ומעשה) שונה הדבר והם גבוהים במדרגתם מן הנפש עצמה; וכשהנפש מתלבשת בלבושים אלה – היא חושבת ומדברת בתורה ומקיימת מצוות – מתעלית הנפש למדרגה נעלה יותר. שכן, תורה ומצוות הן דבר אחד עם הקב"ה, ולכן על-ידי לבושים אלה של תורה ומצוות – מתאחד יהודי בקב"ה. וכך מסביר ה"תניא" את הדברים:

וְהִנֵּה, שְׁלֹשָׁה לְבוּשִׁים אֵלּוּ מִתְהוֹרָה וּמִצְדִּיקָה, אֵף שֶׁנִּקְרָאִים לְבוּשִׁים לְנֶפֶשׁ רוּחַ וְנִשְׁמָה, – והלבוש הוא, כרגיל, למטה במדרגה מהאדם הלוּבֵשׁ את הלבוש, עִם כָּל זֶה, גְּבִהָה וְגִדְלָה מַעְלָתָם – של לבושי התורה והמצוות, לֵאמֹר קִין וְסוּף, עַל מַעְלַת נֶפֶשׁ רוּחַ וְנִשְׁמָה עֲצָמָן, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזוֹהַר דְּאִוְרֵיָא וְקִדְשָׁא פְּרוּדֵּהּ הוּא כְּלָא חָד, – כמו שכתוב ב"זוהר" שהתורה והקב"ה הם דבר אחד, פְּרוּדֵּהּ דְּאִוְרֵיָא, הִיא חֻכְמָתוֹ וְרִצּוֹנוֹ שֶׁל חֲקְדוּשׁ פְּרוּדֵּהּ הוּא, וְחֲקְדוּשׁ פְּרוּדֵּהּ הוּא בְּכַבּוּדוֹ וּבְעֲצָמוֹ – כְּלָא חָד, – כלומר, כיצד התורה היא דבר אחד עם הקב"ה? – מפני שתורה, שהיא חכמתו ורצונו של הקב"ה (ההבנה שבתורה מייצגת את חכמתו ושכלו של הקב"ה, ופסק ההלכה, איך יהיה הדין, כשר או פסול, טמא או טהור, מייצג את רצונו של הקב"ה, והקב"ה בכבודו ובעצמו – הם דבר אחד. כִּי הוּא הַיּוֹדֵעַ וְהוּא הַמַּדְעַר וְכוּ', כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵילֵי בְּשֵׁם הַרְמָב"ם. – כל האספקטים השונים של ההבנה האנושית, הם לגבי הקב"ה אותו "הוא" אחד ויחיד – זה הכל הקב"ה עצמו. מכאן, שהתורה שהיא הבנתו של הקב"ה היא דבר (עצם) אחד

2. חלק א' דף כד, א; חלק ב' דף ס, א. 3. בפרק שני. 4. תהלים קמה, ג. 5. תקוני זהר בהקדמה, יז, א. 6. ישעי' מ, כח. 7. איוב יא, ז. 8. ישעי' נה, ח. 9. מגילה לא, א.

למים, כִּךְ הַתּוֹרָה יֵרְדָה מִמָּקוֹם כְּבוֹדָה, – מאותה מדריגה נעלית שם היתה, שֶׁהִיא – התורה עצמה, רָצוֹנוֹ וְחֻקֵּיהֶּיהָ יִתְבָּרֵךְ, וְאוֹרֵיתָהּ וְקִדְשָׁהּ בְּרִידָהּ הִיא בְּלֹא חֵד, – התורה והקב"ה הם דבר אחד, וְלִית מַחֲשָׁבָה תְּפִיסָא בֵּיה בְּלָל. –

אין שום מחשבה יכולה "לתפוס" אותו כלל.

וכאשר התורה היא במדריגה נעלה כזו – אין מחשבה שתוכל להשיג אותה. וּמִשֶּׁם נִסְעָה וְיֵרְדָה בְּמַדְרָגוֹת, מִמַּדְרָגָה לְמַדְרָגָה, בְּהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת הָעוֹלָמוֹת, – כפי שהוסבר בפרק שני, יש בעולמות סדר של מדריגות, מעליון לתחתון, הקשורים אחד בשני, כחוליות בשרשרת, עד לעולם הגשמי התחתון ביותר – והתורה עברה ונסעה דרך כל המדריגות האלו שבעולמות, עַד

שֶׁנִּתְלַבֵּשׁ בְּדְבָרִים גְּשָׁמִיִּים וְעֵינֵי עוֹלָם הָזֶה, – שהוא עולם גשמי וחומרי, שֶׁהֵן רַב מִצּוֹת הַתּוֹרָה כְּכֹלם וְהַלְבוּתֵיהֶן, – שכן, כמעט כל מצוות התורה, מלובשות בענינים גשמיים, כמו מצות ציצית – בצמר גשמי, מצות תפילין – בקלף גשמי, לולב וארבעה מינים – בצומח גשמי וכו', כך גם רוב ההלכות והדינים במצוות ה"רוחניות", המופשטות, עוסקים בענינים גשמיים, כמו "מצות ואהבת לרעך כמוך, שההלכה היא שצריך להטיבו בנכסים בפרנסתו וכו'" (לשון כ"ק רבינו) – כלומר, עצם מצות "ואהבת לרעך כמוך" היא רוחנית, כי אהבה היא מדה רגשית מופשטת, ואילו הלכותיה של מצוה זו מתבטאות בענינים גשמיים: להטיב עם הזולת פשוט בגשמייות. לעזור לו בפרנסה וכו'. הרי, שגם רובן של המצוות הרוחניות, הלכותיהן קשורות בענינים גשמיים, ובהן מלובשות חכמתו ורצונו של הקב"ה – וכך הן גם כן מלובשות, וּבְצִרּוּפֵי אוֹתִיּוֹת גְּשָׁמִיּוֹת בְּרִידוֹ עַל הַסֵּפֶר, עֲשִׂרִים וְאַרְבָּעָה סְפָרִים שֶׁבְּתוֹרָה נִבְיָאִים וְכַתוּבִים, – באותיות־הדיו עצמן ישנה קדושה, חכמתו ורצונו של הקב"ה, וכל זה, בְּרִידוֹ שֶׁתֵּהָאָה בְּלֹא מַחֲשָׁבָה תְּפִיסָא בֵּיה, – כדי שהמחשבה האנושית תוכל להשיג (ועל־ידי־ה"לתפוס" את חכמתו ורצונו של הקב"ה), וְאַפְּלוֹ בְּחִינַת דְּבוּר וּמַעֲשֵׂה, שְׁלֵמֻטָּה מִמַּדְרָגַת מַחֲשָׁבָה, תְּפִיסָא בֵּיה וּמִתְלַבֵּשׁת בֵּיה.

הלכה של תורה ישנם חכמתו ורצונו של הקב"ה, ההבנה של ההלכה (חכמתו), ופסק הדין (רצונו), וּבְצִרּוּפֵי אוֹתִיּוֹת תְּנִיָּךְ, – במלים ובאותיות התנ"ך, ישנם רצונו וחכמתו של הקב"ה. ולכן, כשיהודי אומר מלים ואותיות התנ"ך, כשהוא

אומר תהלים או פסוקי תנ"ך, גם כשאני מבין את הרעיון הגלום באותן אותיות – הוא מקיים מצות הדיבור בתורה. שכן, באותיות עצמן ובצירופן למלים, גלומה קדושה – חכמתו ורצונו של הקב"ה, וְדִרְשׁוּתֵיהֶן שְׂבָאֲגֻדוֹת וּמִדְרָשֵׁי חֻקֵּיהֶן וְלֹא, – שעל המלים ואותיות התנ"ך, בכולן צמצם והלביש הקב"ה את רצונו וחכמתו, בְּכָדִי שֶׁכָּל הַנֶּשְׁמָה אוֹ רוּחַ וְנֶפֶשׁ שְׂבִגוּף הָאָדָם תֻּכַּל לְהַשִּׁיג בְּרַעְיוֹנָהּ, – כדי שכל נשמה, לאו דוקא

מדריגת הנשמה שהיא הנעלית בין שלושת הבחינות: נפש, רוח ונשמה, אלא גם רוח או נפש שבגוף האדם, תוכלנה להשיג את חכמתו ורצונו של הקב"ה בדעתה ובהבנתה, וְלִקְיָמֵן כָּל מַה שֶׁאֲפָשֶׁר לָקִים מִהֶן בְּמַעֲשֵׂה דְבוּר וּמַחֲשָׁבָה, – ולקיים את התורה והמצוות שהן חכמתו ורצונו של הקב"ה, על־ידי מעשה, דיבור ומחשבה, וְעַל יְדֵי זֶה תִּתְלַבֵּשׁ בְּכָל עֵשֶׂר בְּחִינּוֹתֶיהָ בְּשִׁלְשָׁה לְבוּשִׁים אֵלּוּ. – על־ידי לימוד התורה וקיום המצוות תתלבש הנשמה, הנפש והרוח, בכל עשר בחינותיהן ושלושת לבושיהן: מחשבה, דיבור ומעשה. מכאן, ששלשה לבושי הנשמה: מחשבה, דיבור ומעשה בתורה ומצוות, הם למעלה בהרבה מהנשמה עצמה, והם מביאים להתעלות הנשמה בכך שהיא מתאחדת, על־ידם, בחכמתו ורצונו של הקב"ה, ועל־ידי־ה"בהקב"ה עצמו. וְלָכֵן נִמְשָׁלָה הַתּוֹרָה לְמִים<sup>10</sup>, – כי מה מים יורדים מִמָּקוֹם גָּבוֹה לְמָקוֹם נָמוֹךְ – טבע המים שהם עצמם זורמים ממקום גבוה למקום נמוך, לא כמו שהדבר הוא ב"אור", שהאור המאיר הוא הארה בלבד ממקורו, או כמו שהדבר הוא בהשפעת השכל שהרב משפיע לתלמידו, הרי הארה בלבד משכלו של הרב נמסרת לתלמיד ולא עצם השכל כמו שהוא אצל הרב. ואילו במים, אנו רואים, שאותם המים עצמם שהיו במקום גבוה, הם הם יורדים למקום נמוך, וכמשל זה ביחס

לימוד תורה וקיום מצוות, יש לשלושת הלבושים: מחשבה, דיבור ומעשה, "תפיסה" והתלבשות בחכמתו וברצונו של הקב"ה שבמצוות.

– לא רק מחשבה, אלא גם דיבור ומעשה, שהם למטה במדרגה ממחשבה, תהיה להם אחיזה ויכולו להתלבש בחכמתו ורצונו של הקב"ה שבתורה ומצוות. שכן, עלידי

## ~ יום שישי כ"ט כסלו ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 16, ומאחר שהתורה... עד עמ' ט, חסד ומים:

אפילו מהעליונים, להשיג, – גם הנבראים הרוחניים שבעולמות העליונים, כמלאכים ונשמות, אין באפשרותם להבין, כִּי־אם איזו הארה מאור ה', – רק הארה בלבד מאור ה', ולכן נקרא בשם "זיו השכינה"; – כי אין זו אלא הארה מהשכינה, אכל הקדוש־ברוך־הוא

בכבודו ובעצמו – לית מהשבה תפיסא ביה כלל, כִּי־אם באשר – נפשו של יהודי, תפיסא ומתלבשת בתורה ומצוותיה, – "תופסת" ומתלבשת בתורה ובמצוות, איזו היא תפיסא ביה ומתלבשת בתורה־הוא ממש, דאורייתא וקרישא בריה־הוא כלל חד. – אז היא "תופסת" ומתלבשת בהקב"ה ממש, כי תורה והקב"ה הם דבר אחד. לכן, יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם־הזה מכל חיי העולם־הבא. שכן, בעולם־הבא משיגה

ומבינה הנשמה הארה אלקית בלבד, ואילו עלידי תשובה ומעשים טובים בעולם־הזה, מתקשר יהודי בקב"ה עצמו. ואף שהתורה נתלכשה בדברים תחתונים גשמיים – לכאורה קשה: כיוון שהתורה התלבשה, כאמור, בדברים גשמיים, הרי האדם משיג בשכלו רק את הענינים הגשמיים בהם מלוכשת התורה, ולא את עצם חכמתו ורצונו של הקב"ה? – התשובה על כך היא: הרי זה במחבק את המלך דוד־משל, שאין הפרש – אין כל הבדל, במעלת התקרבותו ודבקותו

ומאחר שהתורה ומצותיה מלבישים כל עשר בחינות הנפש וכל תרנג אבריה מראשה ועד רגלה – כל שש מאות ושלושה עשר "אברי" הנפש, מהכוחות הנעלים ביותר שבנפש עד למדרגה התחתונה ביותר שבנפש, הרי כלל

צדורה בצדור תחיים את ה' ממש, ואור ה' ממש מקיפה ומלבישה מראשה ועד רגלה, כמו שכתוב: "צורי אחסה בו"<sup>12</sup>, – דבר שמגין על האדם, הרי הוא מקיף אותו מכל צדדיו, וכתוב: "בצנה רצון תעטרנו"<sup>13</sup>, שהוא רצונו וחקמתו ותבונה המלבישים בתורתו ומצותיה. – הרי הוסבר שאם כי רצונו וחקמתו של הקב"ה הם למעלה לגמרי מההבנה האנושית, הם "יורדו" והתלבשו בתורה ומצוות כפי שהן מתבטאות בענינים גשמיים, כדי שעלידין יוכלו האדם להתקשר ולהתאחד עם הקב"ה

ממש. ולכן אמרו: – חכמינו ז"ל: "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעולם־הזה מכל חיי עולם־הבא"<sup>14</sup>, – שכן, לכאורה, כיצד אפשרי הדבר שרגע אחד בתשובה ומעשים טובים בעולם־הזה, יהיה יפה יותר מאשר כל חיי העולם־הבא? – כי עולם־הבא הוא שנהגין מזיו השכינה<sup>15</sup>, – נשמות יושבות בעולם־הבא ונהנות מזיו השכינה, שהוא תענוג ההשגה, – האלקית. שכן, התענוג האמיתי הוא כשמבינים את הדבר, ואי אפשר לשום נברא,

(\* בכ"י ליתא תיבת בהן)

11. שמואל א כה, כט. 12. תהלים יח, ג. 13. תהלים ה, יג. 14. אבות ד, יז. 15. ברכות טז, ב.

שְׁהִיא תְּתוּרָה שְׁנֵתָנָה מִימִין, – התורה נקראת "ימינו" של הקב"ה, כי היא ניתנה מ"ידו הימנית" של הקב"ה, שְׁהִיא בְּחִינַת חֶסֶד וְיָמִין: – מבואר בתורת הקבלה, ש"ימין" רומז על חסד ועל מים (כפי שהוסבר לעיל, שהתורה נמשלה למים), ו"שמאל" – על גבורה

ועל אש. מהפסוק האמור אנו רואים, שבתורה ישנו גם-כן הענין השני – מה ש"המלך מחבקו", המלך מקיף אותו בזרועו, ששכל התורה שהוא רצונו וחכמתו של הקב"ה (ודבר

אחד עם הקב"ה) – מקיף את היהודי הלומד תורה. כך שבלמוד תורה ישנה מעלה כפולה: הבנתו של האדם מקיפה ומוקפת בשכל התורה, ובכך ישנה מעלה מיוחדת נוספת בהבנת והשגת התורה לגבי שאר המצוות, כמו שיתבאר בפרק החמישי.

בְּמֶלֶךְ, בֵּין מַחְבְּקוֹ כְּשֶׁהוּא – המלך, לְבוּשׁ לְבוּשׁ אֶחָד בֵּין שְׁהוּא לְבוּשׁ כְּמָה לְבוּשִׁים, מֵאַחֵר שְׁנוּף הַמֶּלֶךְ בְּתוֹכָם; – כך גם כששכלו של אדם משיג "שכל" התורה, אף שרצונו וחכמתו של הקב"ה מלוכשים כאן בלבושים של ענינים

גשמיים, הוא "תופס" כביכול, על-ידי-זה, את המלך, את הקב"ה עצמו. כך גם מובן מהמשל, מעלה נוספת בהבנת התורה: שכלו של האדם מוקף אז מחכמתו ורצונו יתברך שבתורה (כמו

שיתבאר בפרק החמישי), כלפי זה אומר ה"תניא" להלן: וְכֵן אִם הַמֶּלֶךְ מַחְבְּקוֹ בְּזֵרְעוֹ, גַּם שְׁהִיא מְלַבֶּשֶׁת תוֹךְ מְלַבְּשִׁיו, – ומביא ראיה לכך, שעל-ידי תורה "המלך מחבקו": כְּמוֹ שְׁכַתּוֹב: "וְיָמִינוּ" – של הקב"ה, תְּתַבְּקֵנִי<sup>16</sup>,

## ליקוטי אמרים

ורביקותו במלך בין מחבקו כשהוא לבוש לבוש אחד בין שהוא לבוש כמה לבושים מאחר שגוף המלך בתוכם. וכן אם המלך מחבקו בזרועו גם שהיא מלוכשת תוך מלבושיו כמ"ש וימינו תחבקני שהיא התורה שנתנה מימין שהיא בחי' חסד ומים:



## ~ יום שבת קודש ל' כסלו ~

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ט, פרק ה ולתוספת... עד עמ' 18, צד ופנה.

אלא שגם ה"מושכל" מקיף את שכלו של הלומד. בעיקרו של דבר, בא כאן רבנו הזקן להסביר מעלתה של תורה לגבי מצוות:

במצוות קיים רק הענין שרצונו של הקב"ה מקיף את האדם המקיים את המצוה, ואילו בתורה קיימת המעלה, שבנוסף למה שאנו אומרים לגבי מצוות, מקיף שכלו של האדם את רצונו וחכמתו של הקב"ה

בְּרֶק ה. בסוף הפרק הקודם, הסביר רבנו הזקן, שכשיהודי לומד תורה, הרי זה כאילו הוא מקיף ומחבק את המלך. כלומר: הוא ושכלו מקיפים את הקב"ה ורצונו וחכמתו, שהם דבר אחד עם הקב"ה עצמו. מצד שני – גם המלך, הקב"ה

ורצונו וחכמתו, מקיפים ומחבקים את היהודי בשעת לימודו תורה. החלק הראשון של הענין – מובן ומוסבר לנו, כי כשיהודי לומד תורה

## ליקוטי אמרים

פרק ה ולתוספת ביאור באר היטב לשון תפיסא שאמר אליהו לית מחשבה תפיסא כך כו'. הנה כל שכל כשמשכיל ומשיג

ומשיג בשכלו את הענין בתורה שהוא לומד – הוא מקיף בשכלו את רצונו וחכמתו של הקב"ה, ואילו החלק השני שבענין – שרצונו וחכמתו של הקב"ה מקיפים את היהודי בשעת לימודו תורה – דורש ביאור והסבר.

בפרק החמישי שלפנינו, יסביר רבנו הזקן בהרחבה, את הביטוי "תפיסא" שבמאמר "פתח אליהו", בו נאמר ש"לית מחשבה תפיסא כך" – אין מחשבה שיכולה "לתפוס" כך, בקב"ה. על כך כבר למדנו, שלמרות שאין שום מחשבה שיכולה "לתפוס" בקב"ה, הרי על-ידי תורה הוא "תופס" ברצונו וחכמתו של הקב"ה, שהם דבר אחד עם הקב"ה. רבנו הזקן יסביר, בפרק החמישי, שבשכל התורה, לא זו בלבד שהשכל האנושי מקיף את ה"מושכל" (הענין אותו הוא מביין),

בשעה שהוא מבין ענין בתורה. וְלִתְּוֹסֶפֶת בְּאֹר, בְּאֵר הַיֵּטֵב – להסביר ביתר הרחבה, לְשׁוֹן "תְּפִיסָא" שְׁאָמַר אֵלִיהוּ: – הביטוי "תפיסא" שאמר אליהו (במאמרו המפורסם "פתח אליהו"): "לִית מַחְשְׁבָה תְּפִיסָא בְּכָךְ כו'" – אין מחשבה שיכולה "לתפוס" כך, בקב"ה. כשהוא רוצה לציין שאין שום מחשבה יכולה להבין את הקב"ה, הוא משתמש בביטוי "תפיסא", שאין שום מחשבה יכולה "לתפוס" בקב"ה. בהקשר לכך כבר הזכרנו, שלמרות זאת אפשר לתפוס בקב"ה על-ידי תורה שהיא דבר אחד עם הקב"ה עצמו. עלינו, איפוא, להבין היטב הביטוי "תפיסא", שאף מחשבה אינה יכולה "לתפוס" בקב"ה, ועל-ידי-זה נבין גם כיצד על-ידי תורה אפשר לתפוס בו. הֵנָּה, כָּל שְׂכָל

בְּשִׁמְשָׁכִיל וּמִשִּׁיג בְּשִׁכְלוֹ אִיזָה מִשְׁכָּל, – עֲנִין שְׁכָלִי, הָרִי  
הַשְׁכָּל תּוֹפֵס אֶת הַמִּשְׁכָּל וּמְקִיפוֹ בְּשִׁכְלוֹ, – כְּמִי שֶׁמְחִזִּיק  
בִּידּוֹ דְּבַר מִסּוּיִים, הָרִי יָדוֹ מְקִיפָה אֶת הַדְּבַר. זֶה גַם בִּיחֹס  
לְהַבְנָה שְׁכָלִית, הַדְּבַר שֶׁהוּא מִבִּין, נִמְצָא בְּתוֹךְ שְׁכָלוֹ, וּשְׁכָלוֹ

מְקִיף אֶת הַדְּבַר,  
וְהַמִּשְׁכָּל – הַדְּבַר שֶׁהוּא  
מִבִּין, נִתְפָּס וּמְקִיף  
וּמְלָבֵשׁ בְּתוֹךְ הַשְׁכָּל  
שֶׁהִשְׁגִּיג וְהִשְׁכִּילוֹ, – עַד  
כָּאֵן הַסְּבִיר רִבּוֹנוֹ הַזֶּקֶן,  
שֶׁהִשְׁכָּל הָאֲנוּשִׁי "תּוֹפֵס"  
בִּ"מוֹשְׁכָל" שֶׁהוּא מִבִּין –  
דְּבַר זֶה יִכּוֹל לִהְיוֹת רַק  
אַחֲרֵי שֶׁהוּא מִבִּין הֵיטֵב  
אֶת הַדְּבַר, כִּלְשׁוֹן  
הַ"תְּנִיָּא": "שֶׁהִשְׁגִּיג  
וְהִשְׁכִּילוֹ". מִכָּאֵן וְאֵילָךְ  
יִסְבִּיר עֲנִין נוֹסֵף בְּהַבְנָה  
הַשְׁכָּלִית: וְגַם הַשְׁכָּל  
מְלָבֵשׁ בְּמִשְׁכָּל –  
כְּלוֹמֵר, הַדְּבַר שֶׁהוּא  
מִבִּין, מְקִיף אֶת הַשְׁכָּל  
שֶׁהוּא לוֹמֵד, וְזֹאת,  
בְּשִׁעָה שֶׁמִּשְׁיִגוֹ וְתוֹפֵסוֹ  
בְּשִׁכְלוֹ; – כִּשְׁהוּא שְׁקוֹעַ  
בְּעִנִּין לְהַבִּינוֹ לְכָל פְּרִטִּי,  
עוֹד לִפְנֵי שֶׁהוּא מִבִּינוֹ

לְאִשּׁוּרוֹ, שֶׁאֵז הַדְּבַר שֶׁהוּא לוֹמֵד הוּא לְמַעַלָּה עֲדִינִן מִהִבְנָתוֹ,  
וְהוּא מְקִיף אֶת שְׁכָלוֹ. הָרִי שְׁבִיחַס לְהַבְנַת מוֹשֵׁג שְׁכָלִי, יִשְׁנֵם  
שְׁנֵי עֲנִינִים: הַשְׁכָּל מְקִיף אֶת הַ"מוֹשְׁכָל", הַ"מוֹשְׁכָל" מְלַבֵּשׁ  
אֶת הַשְׁכָּל, דְּרָדֶ"ךְ מִשְׁכָּל: בְּשִׁמְשָׁכִיל מִבִּין וּמִשִּׁיג אִיזָה חֲלָכָה  
בְּמִשְׁנָה אוֹ בְּגִמְרָא לְאַשּׁוּרָה עַל בּוֹרִיָּה – כְּלוֹמֵר, כִּשְׁהוּא  
מְשַׁקֵּעַ הֵיטֵב אֶת שְׁכָלוֹ בְּאוֹתָהּ הַלֵּכָה, הָרִי שְׁכָלוֹ תּוֹפֵס  
וּמְקִיף אוֹתָהּ, – אֶת הַהִלְכָה, וְגַם שְׁכָלוֹ מְלָבֵשׁ בָּהּ בְּאוֹתָהּ  
שִׁעָה. – כִּשְׁהוּא מִתְּיַיֵּג לְהַבִּין אֶת הַהִלְכָה. הַמִּשְׁלֵם שֶׁהִשְׁתַּמֵּשׁ  
בוֹ, הוּא, אֲכַן, הַנִּמְשָׁל עֲצֻמוֹ: וְהִנֵּה, חֲלָכָה זֹאת, הִיא חֲכָמָתוֹ  
וּרְצוֹנוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, – כְּמוֹ שֶׁהִזְכַּרְנוּ בַּפֶּרֶק  
הָרִבְעִי, שֶׁשְׁכָל הַהִלְכָה הוּא חֲכָמָתוֹ שֶׁל הַקְּב"ה, וּפֶסֶק הַהִלְכָה  
– רְצוֹנוֹ שֶׁל הַקְּב"ה, כִּךְ רָצָה הַקְּב"ה שִׁיְהִיָּה הַדִּין: שֶׁעֲלָה  
בְּרָצוֹנוֹ, שֶׁכְּשִׁימְעוֹן רְאוּבֵן כִּךְ וְכִךְ דְּרָדֶ"ךְ מִשְׁכָּל וְשִׁמְעוֹן כִּךְ  
וְכִךְ – יִהְיֶה חֲפִסֵּק בִּינֵיהֶם כִּךְ וְכִךְ. וְאֵם אִם – אִף שִׁיתֵּכֶן  
הַדְּבַר, כִּי לֹא הָיָה וְלֹא יִהְיֶה הַדְּבַר הַזֶּה לְעוֹלָם, לְבֹא  
לְמִשְׁפָּט עַל מַעֲשֵׂי וְתַבִּיעוֹת אֵלֶּה, – הָרִי, אִם כָּל עֲנִין  
הַתּוֹרָה הוּא רַק "לִידַע אֶת הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה", כְּדִי לְדַעַת

כִּיצַד לִקְיִים אֶת הַמִּצְוֹת – וּבִנְיָדוֹן דִּידִן: לְדַעַת אֵיךְ לִפְסוֹק  
אֶת הַדִּין כְּשֶׁדְּבַר כִּזָּה יֵאָרֵעַ – וְאִם כֵּן, אֵיךְ כָּל תּוֹעֵלָתוֹ, לְכַאוּרָה,  
בִּידִיעַת הַהִלְכָה בְּקֶשֶׁר לְדִין-תּוֹרָה שֶׁלֹּא הִיָּה וְשֶׁלֹּא יִהְיֶה. אֲךְ,  
הָאִמֶּת הִיא לֹא כֵךְ, אֲלֵא, עֲצֵם יִדְעַת וְהַבְנַת הַלֵּכָה הוּא תְּכָלִית

כְּשֶׁלְעֲצָמָה, כִּי בְּהַבְנַת  
הַהִלְכָה הוּא מִבִּין אֶת  
רְצוֹנוֹ וְחֲכָמָתוֹ שֶׁל הַקְּב"ה  
– וְכִךְ הוּא אוֹמֵר: מִכָּל-  
מְקוֹם, מֵאַחֲרֵי שֶׁכִּךְ  
עָלָה בְּרָצוֹנוֹ וְחֲכָמָתוֹ  
שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא,  
שֶׁאִם יִמְעַן זֶה כִּךְ וְזֶה  
כִּךְ, יִהְיֶה חֲפִסֵּק כִּךְ,  
הָרִי בְּשִׁמְשָׁכִיל יוֹדֵעַ  
וּמִשִּׁיג בְּשִׁכְלוֹ פֶּסֶק זֶה  
בְּהִלְכָה הָעֲרוּכָה  
בְּמִשְׁנָה אוֹ גִּמְרָא אוֹ  
פּוֹסְקִים – שׁוֹנֵה הַדְּבַר  
כִּשְׁהוּא יוֹדֵעַ אֶת פֶּסֶק  
הַדִּין, מִחֻקִּים אֲחֵרִים  
שֶׁלֹּא מִן הַתּוֹרָה, אִף  
שֶׁאִפְשָׁרִי הַדְּבַר שֶׁגַם  
בְּאוֹתָם חֻקִּים אֲחֵרִים  
נִפְסָק, בְּאוֹתוֹ מְקָרָה, אוֹתוֹ  
פֶּסֶק דִּין כְּמוֹ שֶׁהוּא,  
לְהַבְדִּיל, בְּתוֹרָה – אֵין  
זֶה, אֲבָל, רְצוֹנוֹ וְחֲכָמָתוֹ

שֶׁל הַקְּב"ה, אֲלֵא יִדְעָה וְהַבְנָה אֲנוּשִׁית. וְאֵילוֹ כִּשְׁהוּא שׁוֹאֵב  
אֶת יִדְעוֹתָיו מִן הַתּוֹרָה: הָרִי זֶה מִשִּׁיג וְתוֹפֵס וּמְקִיף  
בְּשִׁכְלוֹ רְצוֹנוֹ וְחֲכָמָתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, דְּלִית  
מִחֲשָׁבָה תְּפִיסָא בֵּיהּ וְלֹא בְּרָצוֹנוֹ וְחֲכָמָתוֹ, – בְּלִי תוֹרָה,  
אֵין מִחֲשָׁבָה שְׁתוּכָל "לְתַפּוֹס" קְב"ה וְלֹא בְּרָצוֹנוֹ וְחֲכָמָתוֹ,  
בִּיָּאֵם בְּהִתְלַבְּשׁוֹתָם – שֶׁל רְצוֹנוֹ וְחֲכָמָתוֹ שֶׁל הַקְּב"ה,  
בְּהִלְכּוֹת הָעֲרוּכּוֹת לְפָנֵינוּ, – זֶהוּ חֲלָקוֹ הָרָאשׁוֹן שֶׁל הָעֵינִין,  
כִּשְׁהוּא מִבִּין הַלֵּכָה, הוּא מְקִיף בְּשִׁכְלוֹ אֶת רְצוֹנוֹ וְחֲכָמָתוֹ שֶׁל  
הַקְּב"ה. עֲנִין נוֹסֵף קִיִּים כָּאֵן: וְגַם שְׁכָלוֹ מְלָבֵשׁ בָּהֶם. –  
שְׁכָלוֹ מְלֻבֵּשׁ בְּרָצוֹנוֹ וּבְחֲכָמָתוֹ שֶׁל הַקְּב"ה, כְּלוֹמֵר, רְצוֹנוֹ  
וְחֲכָמָתוֹ שֶׁל הַקְּב"ה מְקִיפִים אֶת שְׁכָלוֹ. וְהוּא יִחוּד נִפְלָא  
שְׁאִין יִחוּד בְּמִזְהוּ, וְלֹא בְּעֶרְכּוֹ נִמְצָא כָּל בְּנִשְׁמִיּוֹת, –  
שְׁנֵי דְבָרִים שְׁאִין עֶרוּךְ בִּינֵיהֶם, יִתְיַחֲדוּ בְּאִיחוּד כִּזָּה, לְהִיּוֹת  
לְאַחֲדִים וּמִיחֲדִים מִמֶּשׁ מִכָּל צֶד וּפְנָה. – כְּמוֹ שֶׁהִדְבַּר  
בְּהַבְנַת תּוֹרָה, בֵּה מִתְאַחֵד שְׁכָלוֹ שֶׁל הָאָדָם עִם שְׁכָל הַתּוֹרָה –  
שֶׁהוּא רְצוֹנוֹ וְחֲכָמָתוֹ שֶׁל הַקְּב"ה – לְכָל צִדְדֵי, שֶׁשְׁכָל הָאָדָם  
מְקִיף אֶת שְׁכָל הַתּוֹרָה וְשְׁכָל הַתּוֹרָה מְקִיף אֶת שְׁכָל הָאָדָם.

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "סדר הבנת שכל - בתחלה תופס כללות הסברה והשכל, ואז השכל מקיף את המושכל, ואח"כ מתחיל לפרט הכלל ע"י שקיט וכו' ואז השכל מלוּבש בהמושכל, וכאשר גמר זה (כבר מבינו, כאומרו "שהשיגו והשכילו") אז השכל מקיף את המושכל. ולהעיר ג"כ מהגהות הצ"צ (הנרפסות) על הנ"ל."

## לוח היום יום ...

ה'תש"ג

כד כסלו, ערב חנוכה

יום חמישי

יום ראשון

שיעורים. חומש: וישב, חמישי עם פירש"י.

תהלים: קיג-קיד.

תניא: פרק א. תניא . . . פנים לתורה.

(המשך). ביאור ג' פסוקים – לכו נרננה – ע"פ מדה ממוצעת מדת כל אדם: מיטוואך אז מען הויבט אָן טראַכטען וואו וועט מען נעהמען אויף שבת, הן בפשטות און הן מיט וואס וועט מען שבת'ן – יעדער איד איז דאך שבת גאָר אנאנדערער – ווערט מרה שחורה'דיג, איז די עצה, לכו נרננה, בטחון. ווען עס קומט דאָנערשטאָג, עס ווערט נעהנטער צו שבת, און עס איז נאָך אלץ נישטאָ, איז יעמאַלט נרננה'ט זיך נישט, מען פאַרשטעהט אז מ'דארף עפעס טאָן. איז אז מ'זיצט דאָנערשטאָג'דיגע נאָכט און מ'לערענט חסידות, יעמאַלט איז פרייטאָג דערהערט מען כי אל גדול גו' ומלך גדול גו', און מיט דעם שבת'ט א איד. במנחה אין אומרים תחנון.

תרגום

[המשך]. באור ג' הפסוקים – "לכו נרננה" – על פי מדה ממצעת מדת כל אדם: ביום רביעי, כשמתחילים לחשב מנין יקחו עבור שבת, הן בפשטות והן בצורת קיום השבת – כל יהודי הרי הוא שונה לגמרי בשבת – שוקעים בדכאון. העצה לכך – "לכו נרננה", בטחון. כאשר מגיע יום חמישי, יותר קרוב לשבת, ועדין אין כל, במצב בלתי "מרנין" זה, מבינים שיש לעשות משהו. אזי, כשיושבים בליל ששי ולומדים חסידות, או אז נקלט ביום ששי ש"כי אל גדול גו' ומלך גדול גו'". ועם זה [תכנים אלו] – שובת יהודי. במנחה אין אומרים תחנון.

ה'תש"ג

כה כסלו, א חנוכה

יום שישי

יום שני

שיעורים. חומש: וישב, ששי עם פירש"י.

תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.

תניא: והא דאמרינן . . . להתיהר כו'.

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] היה מדליק נרות חנכה בין מנחה למעריב, ולא היה מדיק בפתיח שיהיה מדרום לצפון או ממזרח למערב. "הנרות הללו" – אחר הדלקת כל הנרות. והיה יושב בסמוך להנרות חצי שעה – לבד מיום ו' ערב שבת-קדש שלא היה מתעבב חצי שעה – מדיק שידלקו הנרות חמשים דקות לכל-הפחות.

מנחה, בר חנכה, בר שבת.

יום  
שלישי

שבת

כו כסלו, ב חנוכה

ה'תש"ג

מברכים ראש חודש טבת. אמירת כל התהלים בהשקפה.

שיעורים. חומש: וישב, שביעי עם פירש"י.

תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.

תניא: פרק ב. ונפש . . . בראשית.

יום התועדות. טל ומטר. גר חנכה אחר הבדלה וקדם אמירת ויתך לך. בבית הכנסת - גר חנכה קדם הבדלה.

ביום שבת קדש שמברכים החדש, השכם בבקר יתקבצו אנ"ש [=אנשי שלומנו, חסידי חפ"ד] לבית הכנסת להגיד כל התהלים. אחר האמירה ילמדו פשעה מאמר של חסידות שיהיה מוכן לכל, ואחר-כך תפלה. מועד התועדות כפי הזמן שיגבילו מתאים לתנאי המקום, מקום דירתם להצלחה בגשמיות ורוחניות. אחר אמירת כל התהלים בשבת מברכים יאמרו קדיש יתום. ואם יש חיוב - יארכיט [=יום השנה לפטירה] או אבל - אומרים קדיש יתום אחר כל ספר.

יום  
רביעי

יום ראשון

כז כסלו, ג חנוכה

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מקץ, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: קכ"קלד.

תניא: פרק ג. והנה כל . . . 14 ופחדו.

במאסר השני של רבנו הזקן - בשנת תקס"א - לא ישב בתפיסא ומאסר כבד כבראשונה. אבל המלשינות היתה כבדה יותר, כי עקר ההלשנה היה על תורת החסידות, וההתנגדות היתה גדולה במאד. היה תפוס ב"טיינע סאוועט" [=המועצה החשאית]. יום שיצא לחרות: גר ג' דחנכה.

יום  
חמישי

יום שני

כח כסלו, ד חנוכה

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מקץ, שני עם פירש"י.

תהלים: קלה-קלט.

תניא: כי השכל . . . ויראה וענפי'.

הנהוג אצל ה"צמח צדק", כי באחד מלילי חנכה היו עושים כעין פארבריינגען [=התועדות] עם בני הבית, והיו באים גם בלוחיות, ונקרא "לאטקעס אווענט" [=ערב לביבות]. וכן היה אצל רבנו הזקן ואדמו"ר האמצעי. בין הספורים שהיו הרביים [=האדמו"רים] מספרים בסעודה זו, היו ספורים אשר בכל חנכה היו משוחחים אודותם, אף שפבר דברו מזה בשנה העברה. אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] היה נותן דמי חנכה בליל גר הרביעי או החמישי.

יום  
שישישבת  
קודש

יום שלישי

כט כסלו, ה חנוכה

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: מקץ, שלישי עם פירש"י.

תהלים: קמ"ג.

תנאי: פרק ד. ועוד יש . . . ת, לא תעשה.

די עבירות פון די אידען (אין דער צייט פון די יונים) זיינען געווען: דאס חבר'ן ויך מיט די יונים, לערנען זייער קולטור, חילול שבת ומועד, עסען טריפות, ניט היטען די אידישע טהרה. די שטראף-צרה איז געווען דער גייסטיגער חורבן פון בית המקדש, הריגה און שקלאפעריי אין גלות. דורך תשובה און מסירת נפש איז געקומען די גרויסע ג-טליכע וואונדער-ישועה, דער נס חנוכה.

תרגום

חֲטָאֵי הַיְּהוּדִים (בְּזֶמֶן הַיּוֹנִים) הָיוּ: הַתְּיַדְדוֹת עִם הַיּוֹנִים, לְמוֹד תְּרֻבוֹתָם, חֲלוּל שַׁבָּת וּמוֹעֵד, אֲכִילַת טְרֵפוֹת וְאִי שְׁמִירַת הַטְּהָרָה הַיְּהוּדִית. הָעֶנֶשׁ הָיָה חֲרַפְנוּ הַרוּחָנִי שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, הַרְיָגָה וְשַׁעְבוּד בְּגִלוּת. עַל-יְדֵי תְּשׁוּבָה וּמְסִירַת נֶפֶשׁ בָּאָה יְשׁוּעַת הַפֶּלֶא הָאֱלֹקִית הַגְּדוֹלָה – גַּם הַחֲנֻכָּה.

המשך ביאור למס' זכנים ליום שלישי עמ' 1

משנה

משנתינו דנה מתי עור שניתו עליו דם חטאת טעון בכיבוס: ניתו דם על העור, עד שלא הופשט מהבדחה, אינו טעון כיבוס. משום שצריך שיהיה הבגד ראוי לקבל טומאה בלא חסרון מלאכה, וקודם שהופשט חסרה לו הפשטה. אך אם ניתו על העור משהופשט, אף שעדיין לא נתקן להיות בגד, כיון ועדיין מחוסר מחשבה הוא, טעון כיבוס, דברי רבי יהודה. רבי אלעזר אומר, אף משהופשט העור אינו טעון כיבוס, משום שעדיין מחוסר מחשבה הוא.

המשנה מבארת פרטים בבגד הטעון כיבוס: אינו טעון כיבוס אלא מקום הקדם, אבל מקום שלא ניתו עליו דם, אינו טעון כיבוס. ואין טעון כיבוס אלא דבר שהוא ראוי לקבל טומאה, ואם אינו ראוי לקבל טומאה, אינו טעון כיבוס. וצריך שיהא הבגד ראוי לכיבוס. ממשיכה המשנה לבאר: אחד - בין אם ניתו על הבגד, ואחד השק ואחד העור, טעונין כיבוס.

המשנה מבארת היכן מקום הכיבוס: והכיבוס צריך שיהא במקום קרוש - בעזרה. וכן שביירת בלי חרם שבישל בה חטאת, וצריך לשוברו מחמת הבשר שנותר בדפנותיו. מקום שביירתו הוא במקום קרוש. וכן מריקה ושטיפה בכלי נחושת שבישל בה חטאת, וצריך להכשירו מהבליעות שבו, מקום מריקתו ושטיפתו הוא במקום קרוש.

מסיקה המשנה: זה - דין כיבוס בגד שניתו עליו דם חטאת, חומר כחמאת מקדשי קדשים - הוא דין חמור הנהוג רק בחטאת, ולא בשאר קדשי קדשים, מאחר ודם של שאר קדשי קדשים אינו טעון כיבוס.

נמרא

הגמרא מבררת את המחלוקת שבמשנתינו: מבררת הגמרא: מנהיג מילי, משיבה הגמרא: דתני רבנן, נאמר בתורה (ויקרא ו) 'ואשר יזה מידמה על הבגד', אין לי אלא שגג שניתו עליו דם טעון כיבוס, מנין לרבות שגם עור משהופשט, אף שעדיין אינו בגד, וניתו עליו דם חטאת שטעון כיבוס, תלמוד לומר (שם) 'ואשר יזה עליה תכבס', שגם עור לאחר שהופשט, טעון כיבוס. ממשיכה הברייתא לברר, יכול שאני מרבה גם עור עד שלא הופשט, שיהיה טעון כיבוס, תלמוד לומר (שם) 'בגד', לומר, שמה בגד הראוי לקבל טומאה, אף כל הראוי לקבל טומאה, ועור משהופשט ראוי לקבל טומאה אם חשב עליו להשתמש בו לשטיח שאינו צריך עיבוד, אבל עור שלא הופשט אינו ראוי לכלי, ולכן אינו טעון כיבוס, דברי רבי יהודה. רבי אלעזר אומר, שהלימוד מהפסוק הוא כך, 'בגד', אין לי ללמוד מפסוק זה אלא בגד שעשוי מצמר או פשתן שטעון כיבוס, מנין לרבות שק

## הלכה לעיון

### ~ יום ראשון כ"ד כסלו ~

#### על מי מוטלים התיקונים בבית המושכר?

אך יש סוברים שיש לחלק בין הדינים, כי כל עוד הבית עומד על תילו, זכות המגורים של השוכר עומדת בעינה, והמשכיר חייב לתקן את הטעון תיקון כדי שיהיה אפשר להמשיך לדור בבית בצורה נאותה (שו"ת הרא"ש לה, ו).

והרמב"ם כותב שחייב המשכיר "לפתוח לו החלונות שנתקלקלו" ומשמע לכאורה שלדעתו חייב המשכיר לתקן גם דברים שהתקלקלו במהלך השכירות, אך יתכן שכוונתו רק למקרה שהסכם השכירות היה על בית סתם. ואילו בהסכם על 'בית זה' אינו חייב לדאוג לתיקון הקלקולים שאירעו לאחר מכן (נמוקי יוסף ב"מ שם).

והלכה יש שכתבו כי תיקונים הכרחיים שבלעדיהם קיימת סכנה לגור בבית, מוטלים על המשכיר, ואילו תיקונים שאינם הכרחיים להמשך המגורים אינם מוטלים עליו (ראה מנחת פתים שיד, א). ולמעשה כתב הרמ"א (ח"מ סי' שיד ס"ב) שבדינים אלו הולכים אחר מנהג המדינה (והלכה נאמרה כאשר אין מנהג קבוע), והמנהג המקובל הוא שתיקונים משמעותיים מוטלים על המשכיר (ראה חוקי חיים – הלכות שכירות בתים, ע' קב"ג).

הלכות שכירות פרק ו, הלכה ג: המִשְׁכִּיר בֵּית לְחֹבֵר – חַיֵּב לְהַעֲמִיד לוֹ דִּלְתוֹת, וּלְפָתוֹחַ לוֹ הַחֲלוֹנוֹת שֶׁנִּתְקַלְקְלוּ... וְכָל כִּיּוֹצֵא בָּאֵלוּ מִדְּבָרִים שֶׁהָיוּ מַעֲשֵׂה אִפְסָן וְהָם עֶקֶר גְּדוֹל בְּיִשְׁבֵּית חֲתָנִים וְהַחֲצֵרוֹת.

בהלכה זו מבואר שעל המשכיר להעמיד לשוכר בית עם כל האביזרים העיקריים הנדרשים למגורים. ויש לעיין: האם חובה זו היא רק לגבי העמדת הבית לשוכר מלכתחילה או שהיא כוללת גם אחריות לתיקון דברים אלו אם התקלקלו במהלך השכירות?

ונחלקו ראשונים בדבר:

יש שדימו זאת לבית שנפל במהלך תקופת השכירות, שאם הסכם השכירות הוא על הבית המסוים ("בית זה אני משכיר לך") אין המשכיר חייב לדאוג לבית חילופי, ורק אם היה הסכם כללי להעמיד לשוכר בית לתקופת השכירות חייב לדאוג לו לבית אחר. וכן בענייננו: אם ההסכם היה על הבית המסוים – חובת המשכיר שיהיו בו מלכתחילה הדברים הנדרשים למגורים, אך אם התקלקלו לאחר מכן, אינו חייב לתקנם (ריטב"א ב"מ קא, ב).

### ~ יום שני כ"ה כסלו ~

#### תשלום למורה בשעת מגיפה או מלחמה

ויש שלמדו מכאן, לעניין מלמד שנאלץ לשבות מעבודתו מחמת גזירת המושל על לימוד תורה, כי מאחר והגזירה היא מכת מדינה, על בעל הבית לשלם לו את כל שכרו (ראה רמ"א ח"מ סי' שכא ס"א וט"ז שם).

אך יש שכתבו כי הדברים אמורים רק כאשר מכת המדינה פגעה באפשרות של בעל הבית להעסיק את הפועל (וכגון במקרה של המלמד, שהתלמידים אינם יכולים להגיע ללימודים), אך לא במקרה שמכת המדינה פגעה באפשרותו של הפועל לעבוד (ערוך השולחן שלד, י).

אמנם יש החולקים על עצם הדין, וסוברים שהטעם של 'מכת מדינה' אינו מטיל את האחריות על בעל הבית, כי לא מצאנו בהלכה זו אלא ששוכר השדה נפטר מלשלם לבעל הבית בעבור הזמן שלא יכול היה לעבוד בה, אבל לא מצאנו שבעל הבית יתחייב לשלם לפועל בעבור הזמן שלא עבד! (ראה

הלכות שכירות פרק ח, הלכה ה: הַשּׁוֹכֵר אוּ הַמִּקְבֵּל שָׂדֶה מִחֶבְרוֹ, וְאִכְלָה חֵבֵב אוּ נִשְׁתַּדְּפָה – אִם אֶרֶץ דְּבָר וְהָ לְרֵב הַשְּׂדֵה שֶׁל אוֹתָהּ הָעִיר, מִנְּכָה לוֹ מִחֶבְרוֹ, הַכֹּל לְפִי הַחֶפְסֵר שֶׁאֶרְעוּ. וְאִם לֹא פָשְׁטָה הַמִּנְכָּה בְּרֵב הַשְּׂדֵה – אִינוּ מִנְכָּה לוֹ מִחֶבְרוֹ.

כאשר אירע נזק פרטי בשדה, יש לתלות במזלו של השוכר, ועליו לשלם את מלוא דמי השכירות למרות שאינו יכול להשתמש בנכס המושכר, אולם אם זוהי מכת מדינה, אין לתלות זאת במזלו של השוכר ולכן ינכה מדמי השכירות את החלק היחסי תמורת הזמן שאינו יכול להשתמש בנכס. ובטעם הדבר שבעל הבית צריך לספוג את הנזק, מבאר ה'ערוך השולחן' (ח"מ סי' שלד ס"ח), כי "מכת מדינה היא גזירה על בעלי השדות, ואף שלא פשעו הם סובלים הנזק ולא הפועלים".

נתיבות המשפט שלד, א).

שמוזל שניהם גרם בשווה, ראוי לעשות פשרה ולחלק ההפסד בין שניהם, ומכל מקום כלפי עצמו החמיר ושלם לשכירי שלו תשלום מלא בעבור הזמן שנמנע מהם מלעבוד! (ספר הזיכרון לחתם סופר, עמ' נא).

ויש אומרים כי במקרה זה, מאחר ואין לומר שמוזל של אחד גרם יותר ממוזל של חברו, יישאו שניהם בנזק ויחלקו בהפסד (ראה סמ"ע סי' שכא ס"ו) וכן הורה ה'חתם סופר' בתקופת מלחמה שגרמה להשבתת הלימודים זמן רב, כי מאחר ונראה

## ~ יום שלישי כ"ו כסלו ~

### מדוע אין לוקים על הלאו של 'לא תלין'?

שעבד עבדו ובחובה זו כלול הציווי לשלם מיד ולא לאחר, והלאו 'לא תלין' הוא תוצאה מחיוב התשלום. ונמצא שכאשר משלם אחר כך והשכיר קיבל את שכרו, "נסתלק הלאו ואין כאן עבירה כלל".

והוסיף ב'חזון יחזקאל' (כ"מ, השמטות לפרק י ה"א):

לפי זה מיושבת קושיית אחרונים (נוב"י תנינא, אור"ח סי' צא. שער המלך, חומ"צ פ"א ה"ג): מדוע כתב הרמב"ם שאין לוקים על איחור תשלום שכר השכיר כי הוא לאו הניתן לתשלומים, הרי בלא-הכי אין לוקים על 'לאו שאין בו מעשה' (הל' סנהדרין פ"ח פ"ח ה"ב)?

אלא שאם אינו לוקה משום שהוא 'לאו שאין בו מעשה' (ואין לוקים עליו משום שהוא קל – 'הואיל ולא עבד מעשה' – תומים סי' לד סק"א), אין לומר שיש בתשלום משום תיקון הלאו, מה שאין כן ב'לאו הניתן לתשלומים', על ידי שמשלם ניתקן הלאו ואין לו כל עבירה.

הלכות שכירות פרק יא, הלכה א: מַצוֹת עֲשֵׂה לָתֵן שֹׁכֵר הַשְּׂכִיר בְּמִמְנוֹ, שְׁנַאֲמַר: "בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׁכָרִי" וְגו'. וְאִם אַחֲרָיו לְאַחֵר זְמַנוֹ – עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנַאֲמַר: "וְלֹא תְּבֹא עָלָיו הַשֶּׁמֶשׁ". וְאִין לֹקִין עַל לֹא זֶה, שֶׁהָרִי הוּא חֵיב לְשֵׁלֵם.

'לאו שניתן לתשלומים' אין לוקים עליו (הל' סנהדרין פ"ח ה"ב). וכן כתב בספר 'החנינוך' (מצוה רל), ש"אין לוקין על לאו זה ('לא תלין שכר שכיר') לפי שניתן להישבון שהרי חייב הוא לשלם שכרו בכל עת".

והקשו אחרונים (פנים מאירות ח"א סי' כו. מנ"ח מצוה רל):

אילו הלאו היה על שמחסרו ממון, ניתן לומר כי כיון שמשלם אחר כך (ואין לשכיר חסרון ממון) אין לחייבו מלקות, אך הרי גם אם בכוונתו לשלם לשכיר אלא שמאחר את התשלום הוא עובר על 'לא תלין' (או על 'לא תבוא עליו השמש') ודבר זה (אי התשלום בזמן) לא ניתן להישבון!

ותירץ מהר"ם שיק (לתרי"ג מצוות, כללים, כלל א):

חובת בעל-הבית לשלם את שכר השכיר על עבודתו

## ~ יום רביעי כ"ז כסלו ~

### בגד שאול שהתלכלך

ששאלה בגד מחברתה והתלכלך מדמה, עליה להחזירו מכובס. ולכאורה, מאחר והלכלוך אירע בשעה שהשתמשה בבגד הרי זה כ'מתה מחמת מלאכה' ומדוע חייבת לכבסו? וכמה ביאורים נאמרו על כך:

א. אכן מצד הדין, השואל בגד פטור מלכבס אותו, אך מאחר ומנהג העולם שהשואל בגד מחזירו מכובס, הרי זה כאילו התנו בפירוש בשעת ההשאלה שיכבס ואם-כן השואל חייב בכך מצד התנאי (שו"ת יד שאל סי' מב).

ב. השואל פטור דוקא כאשר הבהמה נלקחה ממנו באונס (אם הדבר היה תוך כדי המלאכה), אך האשה הרי יכלה לשמור שהחלוק לא יתלכלך מדם ואין זה אונס (קבא דקשיייתא החדש ח"ב ע' מט).

הלכות שאלה ופקדון פרק א, הלכה א: בְּמָה דְּכָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁנְאָנָם שְׁלֹא בְּשַׁעַת מְלֻאכָה. אֲכָל אִם שְׁאֵל בְּתַמָּה מִחֲבָרוֹ לְחַרְשׁ בָּהּ, וּמִתָּה בְּשִׁתּוּי חוֹרְשֵׁת – הָרִי זֶה פְטוּר.

לדעת רוב הראשונים (הובאו דבריהם במגיד משנה), השואל פטור מלשלם רק כאשר הבהמה ניזוקה מחמת המלאכה שלשמה נשאלה, אך מלשון הרמב"ם משמע שאם הבהמה מתה בשעת המלאכה, די בכך כדי לפטור את השואל, אף אם מתה מסיבה צדדית שאינה קשורה למלאכה. וכן דעת הרמ"ה שהובאה להלכה בשלחן ערוך (ח"מ סי' שמ ס"ג) שהשואל פרה ותוך כדי רכיבה נטלו אותה ממנו שודדים, פטור למרות שהאונס לא אירע על ידי המלאכה.

ויש להקשות, הרי מבואר בגמרא (נדה נח, א) שאשה

ג. כאשר החפץ נאנס בשעת המלאכה השואל אכן פטור מלשלם, אך כאשר הוא קיים עליו להחזירו כפי ששאל אותו, ולכן כאשר הבגד קיים אלא שהתלכלך, מוטל על השואל לכבסו ולהחזירו כפי שהיה (קבא דקשייאת שם).

## ~ יום חמישי כ"ח כסלו ~

### האם מותר לשכוח?

וכיוצא בזה: מי שנאנס ולא עשה עירובי תבשילין, יכול לסמוך על העירוב שמערב גדול העיר עבור כל תושבי העיר, אך אם פשע ולא עירב אינו יוצא ידי חובתו בעירוב זה, ואם שכח לערב נחשב כאנוס ויכול לצאת בו.

ולמה, אם כן, לגבי שומר השכחה נחשבת כפשיעה? וביארו אחרונים כי אף שבדרך כלל אין השכחה נחשבת כפשיעה, שומר המקבל פיקדון מתחייב לעשות מאמץ מיוחד שלא לבוא לידי שכחה. ומאחר ולא עשה כן, נחשבת השכחה לגביו כפשיעה.

ויש שביארו, כי דוקא שכחת מקום הנחת החפץ נחשבת פשיעה כי היה יכול מלכתחילה לנקוט באמצעים שונים למנוע אותה, כגון להניחו במקום שמניח את חפציו האישיים או לרשום במקום זמין היכן הניחו, ואם לא עשה כן הרי זו פשיעה (ראה אוצר מפרשי התלמוד ב"מ לה, א – ע"י תקמ). ולפי זה, כאשר זוכר את מקום הנחת החפץ אלא

הלכות שאלה ופיקדון פרק ד, הלכה ז: אָמַר לו הַשּׁוֹמֵר: 'אֲנִי יוֹדֵעַ הַיָּאָר הַנִּחְתִּי פִּקְדוֹן זֶה', או 'בְּאֵיזוֹ מְקוֹם קִבַּרְתִּי הַקְּסָפִים, הִמָּתֵן לִי עַד שְׁאֵבְקֶשׁ וְאִמְצָא, וְאֶחְזֹר לָךְ' – הָרִי זֶה פּוֹשַׁע, וְחַיִּב לְשַׁלֵּם מִיָּד.

מעשה באדם שנסע לעיר אחרת והתבקש להעביר עמו חבילה, אך כשהגיע למחוז חפצו שכח להוציאה מתא המטען והיא אבדה. האם השכחה נחשבת כפשיעה או שאין זו פשיעה והוא פטור כדין שומר חינוס?

בהלכה זו מבואר שאם השומר טוען שאינו זוכר היכן הניח את הפיקדון "הרי זה פושע וחייב לשלם", ומבואר מכך ששכחה נחשבת כפשיעה.

מאידך, בדינים אחרים מצינו ששכחה נחשבת כאנוס, כגון מי שהחסיר תפילה בשוגג שיכול להשלים אותה בזמן התפילה הבאה, אך לא אם היה מזיד, ואם שכח להתפלל יכול להשלים משום ששכחה נחשבת כאנוס.

## ~ יום שישי כ"ט כסלו ~

### מכירת חמץ למחוסר הכרה

אפשר להוציא ממון מרשותו של אדם ללא הסמכה מפורשת ממנו, גם אם הדבר נעשה לטובתו (ראה קצות החושן סי' רמג סק"ח). ולשיטה זו יש שביארו כי בהלכה זו נאמר דין מיוחד לגבי שומר שכאשר המפקיד מוסר לו את הפיקדון, כלולה בכך הסכמה לקנות אותו במקרה הצורך, וכאשר מתעורר צורך למכור את החמץ המופקד לגוי כדי להציל אותו מהפסד, השומר קונה אותו לעצמו וממילא בכוחו למוכרו לגוי (באר יצחק סי' א סק"ב). ולפי זה, באדם שנפל למשכב ולא מסר את החמץ קודם לשומר, אין סמכות לאחר למוכרו בעבורו. אך יש שהציעו הסבר נוסף:

חמץ זה נידון כאבידה (וכדברי הרמב"ם "יוצא ומוכרו משום השב אבידה לבעלים"), ולגבי אבידה אמרו (ב"מ כח, ב) "כל דבר שאינו עושה ואוכל" (כל בעל חי שעלותו אחזקתו עולה על התועלת ממנו) ימכר שנאמר 'והשביתו לו' – ראה היאך תשיבנו לו". הרי שהתורה נתנה כוח מיוחד למוצא האבדה למוכרה לתועלת הבעלים. ולפי זה, יכול כל אדם למכור את חמצו של מחוסר ההכרה מדין השבת אבדה (ראה 'הישר והטוב' כב עמ' ט).

הלכות שאלה ופיקדון פרק ז, הלכה ג: הַמִּפְקֵד חֲמֵץ אֶצֶל חֵבֵרוֹ, וְהִנִּיעַ הַפֶּסַח – הָרִי זֶה לֹא יָנֵעַ בוֹ, עַד שֶׁעָלָה חֲמִישִׁית מִשּׁוֹם אֲרֻבָּעָה עָשָׂר; יוֹצֵא וּמוֹכְרוֹ בְּשֹׁק לְשִׁעְתּוֹ, מִשּׁוֹם הַשֵּׁב אֲבִידָה.

האם בני משפחתו של חולה המחוסר הכרה, יכולים למכור את חמצו לגוי קודם הפסח כדי שלא ייאסר בהנאה כדין 'חמץ שעבר עליו הפסח'?

בהלכה זו מבואר כי אדם שהופקד אצלו חמץ והבעלים אינם מגיעים לקחתו עד סמוך לזמן האיסור, עליו למוכרו לגוי משום מצות השבת אבדה (כדי להציל את הבעלים מנזק), ולכאורה הוא הדין לענייננו.

אך הפוסקים דנו מהו תוקפה של מכירה זו שלא מדעת הבעלים, והרי אין אדם מוכר דבר שאינו שלו? ובפשטות נראה כי זהו על יסוד הכלל "זכין לאדם שלא בפניו", המאפשר לבצע בעבור אדם פעולה קניינית לטובתו אף ללא ידיעתו.

אך יש הסוברים כי דין "זכין לאדם שלא בפניו" נאמר רק לגבי הכנסת דבר לרשותו (כגון לקבל עבורו חפץ במתנה), אך אי

## ~ שבת קודש ל' כסלו ~

### האיסור למשכן אלמנה

פי"ב ה"א) שהאיסור הוא בכל האומות, וזהו כדעת רבי שמעון הדורש 'טעמא דקרא'. ולכן הלאו הוא אף בשאר האומות, כי מפורש הטעם בכתוב – "כי יסיר את בנך מאחריך", והחשש הוא על כל המסירים אף משאר האומות. מה שאין כן לדעת חכמים שאינם דורשים 'טעמא דקרא' – הכתוב מדבר רק בגויים משבע אומות. ואם כן, מדוע פסק כאן הרמב"ם שאין ממשכנים אלמנה בין עניה ובין עשירה, כדעת רבי יהודה שאינו דורש 'טעמא דקרא'?

וב'ספרי דבי רב' (להר"ד פרדו, דברים כד, יז) מבאר:

להלכה דורשים 'טעמא דקרא' ולכן איסור חתנות הוא בכל האומות. אך בטעם האיסור למשכן אלמנה, פירש הרמב"ם במשנה (בבא מציעא שם): "אסור לחבול האלמנה משום חשד, כשתתעכב אצל הממשכן אותה בשביל המשכון שלה או שיאדע ביניהם קלקול, ולפיכך הוזהו בדבר – העניה והעשירה". ולפי זה יש לומר שזהו גם לדעת רבי יהודה, כי אף שלהקל אינו דורש 'טעמא דקרא', כיון שהאיסור לחבול אלמנה הוא משום חשד, יש להחמיר ולאסור גם בעשירה.

הלכות מלוה ולוה פרק ג, הלכה א: אֶלְמָנָה – בֵּין שְׁהִיא עֲנִיָּה בֵּין שְׁהִיא עֲשִׂירָה, אֵין מְשַׁכְּנִין אוֹתָהּ, לֹא בְּשַׁעַת הַלְוָאָה וְלֹא שְׁלֹא בְּשַׁעַת הַלְוָאָה, וְלֹא עַל פִּי בֵּית דִּין, שְׁנֵאמַר: "וְלֹא תַחבֹּל בְּגֵר אֶלְמָנָה".

נחלקו תנאים (ב"מ קטו, א) באיסור למשכן אלמנה ("ולא תחבול בגר אלמנה"). לדעת רבי יהודה אין ממשכנים אלמנה בין עניה ובין עשירה. ולדעת רבי שמעון אלמנה עניה אין ממשכנים אבל עשירה ממשכנים, כי רבי שמעון דורש 'טעמא דקרא' (היינו, שעל פי הטעם יש חילוק בדיון). וכיון שרק לאלמנה עניה חייבים להחזיר את משכונה בעת שהיא צריכה לו (להלן ה"ה), ומתוך שהמלוה יוצא ונכנס אצלה שחרית וערבית יוצא עליה שם רע (רש"י ב"מ שם), אין ממשכנים אותה, אך עשירה שאינה צריכה למשכון ואין חשש להוצאת שם רע – ממשכנים אותה. ורבי יהודה אינו דורש 'טעמא דקרא', והרי הכתוב אינו מחלק בין עניה ובין עשירה.

והקשה ה'לחם משנה':

באיסור חתנות עם הגויים, שנאמר "לא תחתן בם, בתך לא תתן לבנו ובתו לא תקח לבנך" פסק הרמב"ם (הל' איסורי

### המשך מעמוד 193

ולא להתעסק בזה בכל תוקף ועוז. והגע בעצמך אם עומד על שפת נהר ולומד סוגיא עמוקה במקום שלבו חפץ ורואה אחד טובע בנהר, הרי בטח יפסיק ממשנתו ויעסוק בהצלת נפשות, ויהי בטוח ג"כ בעזר הקב"ה שעושה את הטוב והישר בעיניו - (ולא נעלם ממני משרז"ל בענין מרדכי על הפסוק ורצוי לרוב אחיו ולא לכל אחיו וכו') - ובפרט שמובטחים אנו ע"י רבינו הזקן, שהוא הי גאון לא רק בחסידות אלא ג"כ בנגלה והבטיח בספרו - ריש תורה אור - שע"י העסק בצדקה הנה נעשים מוחו ולבו זכים אלף פעמים ככה. ומובן אשר הסי' תו"א אינו ספר של מליצות, ומשמעו כפשוטו אשר אז מצליח בלימוד אלף פעמים ככה. וע"כ פשוט שאין זה הפסד בלימוד אלא אדרבה משתכרים ע"י עבודת הצלת נפשות זו, אשר לימודו בזמן מועט תהי' בסייעתא דשמיא ויצליח בת"ת אלף פעמים ככה. ואחשוב למותר להאריך בזה כי העניינים בכל הנ"ל ידועים המה, ובטח יתקן אחרי התבוננו בזה עוד הפעם והשי"ת ינחנו בדרך האמת שזה ג"כ דרך תורתנו תורת אמת ותורת חיים.

... בקשר עם בואו של חג החגים י"ט כסלו הבע"ל, הנה מוסיג"פ החוברת והקונטרס ל"י"ט

כסלו עם העתק מכ' הכללי השייך לזה.

בברכה.

## שיעורי רמב"ם - ג' פרקים ליום

~ יום ראשון כ"ד כסלו ~

### הלכות שכירות

#### פרק ד

שינוי בתנאי השכירות.

**א.** השוכר את החמור להוליכה בְּהָר, והוליקה בבקעה\* - אם החלקה - פטור, אף על פי שעבר על דעת הבעלים. ואם הוחממה [ניזוקה מהחום], חייב. שְׂכָרָה להוליכה בבקעה, והוליקה בְּהָר - אם החלקה - חייב, שהתקלות בְּהָר מן הבקעה. ואם הוחממה - פטור, שחממיות בבקעה יתר מן הָהָר, מפני הרוח שמנשכת שם בראשי ההרים; ואם הוחממה מחמת המעלה [הטיפוס], חייב. וכן כל פיוצא בְּנֶה.

(א) בבקעה חס יותר ובהר מחליק יותר. (ב) העיקרון הוא שאם שינה מהסיכום עם הבעלים והנזק קרה מחמת השינוי - חייב, ואם הנזק לא קרה מחמת מהשינוי - פטור. הוחלקה = מעדה ונפצעה או מתה. הוחממה = נפגעה מהחום. מעלה = הטיפוס במעלה ההר.

וכן השוכר את הפרה לחרש בְּהָר, וחרש בבקעה, ושבר הקנקן, והוא הכלי שחורש בו - הרי השוכר פטור; ודין בעל הפרה, עם האמנין שחרשו. וכן אם לא שנה על דעת הבעלים, ונשבר הקנקן - דין בעל הפרה, עם האמנין. שְׂכָרָה לחרש בבקעה, וחרש בְּהָר, ונשבר הקנקן - השוכר חייב; ודינו של שוכר, עם האמנין.

(ג) המקרה הוא של שכירת פרה יחד עם כלי חרישה ויחד עם פועלים שאחראים לחרישת הפרה. חרישת בקעה קלה יותר מחרישת הר, ולכן רק במקרה שהסיכום היה שיחרוש בבקעה וחרש בהר, וכלי החרישה נשבר - חייב השוכר לשלם עליו לבעלים. ובכל מקרה זו אחריות הפועלים לוודא שהכלי לא יישבר, ולכן השוכר (במקרה הנ"ל, ששילם עליו) או הבעלים (בשאר המקרים, שהם סופגים את הנזק) תובעים אותם על כך.

**ב.** ומה הוא דין האמנין ששברו בעת חרישה? משלמין. מי משלם? זה האוחז את הכלי בעת החרישה; ואם היתה השדה מעלות מעלות -

שניהם חייבין בדמי הקנקן, המנהיג אותה במלמד [מקל ההנהגה], והאוחז את הכלי.

(ד) החרישה מתבצעת כך: אחד מכוון את הפרה בעזרת מקל והשני מחזיק בכלי החרישה ודוחף אותו בתוך האדמה. בדרך כלל האחריות על שבירת הכלי מוטלת על השני, כי הוא זה שמחזיק בכלי ודוחף אותו לאדמה, והכלי נשבר בגללו. אבל אם האדמה לא מישורית אלא מדורגת, האחריות על שבירת הכלי היא של שניהם, כי באדמה כזאת גם חוסר זהירות של הראשון בהובלת הבהמה, עלול לגרום לשבירת הכלי.

**ג.** שְׂכָרָה לדוש בקטנית, ודש בתבואה והחלקה - פטור. בתבואה, ודש בקטנית - חייב, שהקטנית מחלקת.

מעשה באחד שהשפיר חמור לחברו, ואמר לו: 'לא תלך בו בדרך נהר פקוד שהמים מצויין שם, אלא בדרך נרש שאין שם מים'; הלך בדרך נהר פקוד, ומת החמור, ולא היו שם עדים שמעידים באיזו דרך הלך, אלא הוא מעצמו אמר: 'בנהר פקוד הלכתי, ולא היו שם מים, ומחמת עצמו מת', ואמרו חכמים: הואיל ויש שם עדים מעידין שהמים מצויין בנהר פקוד - חייב לשלם, שהרי שנה על דעת הבעלים; ואין אומרים 'מה לי לשקר' במקום שיש עדים.

(ה) אמנם הוא הודה מעצמו מהסיכום ביניהם והלך דרך נהר פקוד, ולכאורה זה מעניק לו נאמנות שאכן לא היו מים בנהר והחמור לא מת בגללם, כי יכול היה לשקר ולומר שהלך דרך נרש ששם אין מים; אך בכל זאת לא נאמן וחייב לשלם, כי זו עובדה ידועה וברורה שבנהר פקוד יש מים, וזה נחשב כאילו עדים העידו שהיה שם מים, בניגוד לטענתו.

**ד.** השוכר את הבהמה להביא עליה מאתים ליטרין של חטים, והביא מאתים ליטרין של שעורים ומתה - חייב; מפני שהנפח קשה למשאוי, והשעורים יש להן נפח. וכן אם שְׂכָרָה להביא עליה תבואה, והביא במשקלה תבן. אבל אם שְׂכָרָה להביא עליה שעורים, והביא במשקלן חטים ומתה - פטור. וכן כל פיוצא בְּנֶה.

(ו) משקל השעורים קטן ממשקל החטים, ולכן הנפח של

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

**מְלוֹן וּמְלוֹן לְקִנּוּת מְזוֹנוֹת; יֵתֵר עַל זֶה, הֲרִי פַעַל הַחֲמוֹר מְעַבֵּב עָלָיו.<sup>א</sup>**

(יא) שכירת החמור לנסיעה כוללת את הזכות להנחת בגדי החלפה, אוכל ושתייה למשך זמן הנסיעה, על החמור לאורך הדרך, כי מקובל שהשוכר מצטייד מראש בצרכי לנסיעה ולא קונה אותם בדרך. אבל מעבר לכך, בעל החמור יכול למנוע מהשוכר להניח עליו משא נוסף.

**וְכֵן יֵשׁ לְבַעַל הַחֲמוֹר לְהִנִּיחַ עָלֶיהָ שְׁעוּרִים וְתִבְנָן, וּמְזוֹנוֹת שֶׁל אוֹתוֹ הַיּוֹם; יֵתֵר עַל זֶה, הַשּׁוֹכֵר מְעַבֵּב עָלָיו, מִפְּנֵי שֶׁאֶפְשָׁר לוֹ לְקִנּוּת בְּכָל מְלוֹן וּמְלוֹן.<sup>ב</sup> לְפִיכָךְ, אִם אֵין שָׁם מְצוּי מֵאֵין יִקְנֶה - מֵנִיחַ עָלֶיהָ מְזוֹנוֹתָיו וּמְזוֹנוֹת בְּהֶמְתּוֹ שֶׁל כָּל הַדֶּרֶךְ.<sup>ג</sup>**

(יב) לחמור שמנהיג את החמור מותר להניח על החמור את האוכל של החמור ומנת אוכל יומית עבור עצמו, כי מקובל שהחמור קונה בכל יום אוכל בדרך. אבל מעבר לכך, השוכר יכול למנוע מהחמור להניח עליו משא נוסף. (יג) אם אין חנויות בדרך, מותר לחמור להניח את מנות האוכל שלו ושל החמור, הנדרשות למשך כל זמן הנסיעה.

**וְכָל אֵלֵי הַדְּבָרִים בְּשׁוֹכֵר סֶתֶם, בְּמָקוֹם שֶׁאֵין שָׁם מִנְהָג יָדוּעַ; אֲבָל בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ מִנְהָג, הַפֶּל לְפִי הַמִּנְהָג.**

## פֶּרֶק ה'

דיני שכירות שהופסקה.

**א. הַשּׁוֹכֵר •** אֶת הַשִּׁנָּה הָרִאשׁוֹנָה זְכוּבִית א"א אֲנִשְׁתִּית קָא. **הַבְּהֵמָה, וְחִלְתָּהּ אוֹ נִשְׁתַּתָּת, אוֹ נִלְקָחָה לְעִבּוּדַת הַמֶּלֶךְ - אֵף עַל פִּי שְׂאִין סוּפָה לְחֹזֵר - אִם נִלְקָחָה דֶּרֶךְ הַלִּיקָתָהּ, הֲרִי הַמִּשְׁפִּיר אוֹמֵר לְשׁוֹכֵר: 'הֲרִי שְׁלָךְ לְפָנָי'; וְחַיִּב לְתֵן לוֹ שְׁכָרוֹ מִשְׁלָם.<sup>א</sup> בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁשְׁכָּרָה לְשִׁאת עָלֶיהָ מִשְׁאָוִי שֶׁאֶפְשָׁר לְהַשְׁלִיכוֹ בְּלֹא הַקְפָּדָה. אֲבָל אִם שְׁכָּרָה לְרֹכֵב עָלֶיהָ, אוֹ לְשִׁאת עָלֶיהָ כְּלִי זְכוּבִית וּבִיזָא בָּהֶן - חַיִּב לְהַעֲמִיד לוֹ חֲמוֹר, אִם שְׁכָר חֲמוֹר; וְאִם לֹא הַעֲמִיד - יִחְזֹר הַשְּׁכָר, וְיִחַשֵּׁב עִמּוֹ עַל שְׁכָר מֶה שֶׁהִלֵּךְ בָּהֶּן.<sup>ב</sup>**

(א) אם אדם שכר בהמה והיא חלתה או השתגעה, באופן כזה שהיא עדיין כשירה לעשות את המלאכה שלשמה נשכרה, אלא שזה כרוך בטרחה גדולה יותר מצד השוכר – המשכיר לא צריך לדאוג לבהמה חלופית לשוכר ועל השוכר לשלם את מלוא דמי השכירות. כמו כן אם הבהמה

200 ליטרין שעורים גדול יותר מהנפח של 200 ליטרין חטים. כמו כן נפח התבן גדול מנפח התבואה. נפח גדול עלול להזיק לבהמה, ולכן אם השוכר הגדיל את הנפח בניגוד לסיכום עם הבעלים והבהמה מתה – הוא חייב. ואם הקטין את הנפח – פטור.

**ה. שְׁכָר אֶת הַבְּהֵמָה לְרֹכֵב עָלֶיהָ אִישׁ, לֹא יִרְכִּיב עָלֶיהָ אִשָּׁה.<sup>א</sup> שְׁכָרָה לְרֹכֵב עָלֶיהָ אִשָּׁה, מִרְכִּיב עָלֶיהָ אִישׁ; וּמִרְכִּיב עָלֶיהָ כָּל אִשָּׁה, בֵּין קִטְנָה בֵּין גְּדוּלָּה, וְאִפְלוּ מְעַבְּרַת שֶׁהִיא מְנִיקָה.<sup>ב</sup>**

(ז) שאינה שולטת על הבהמה כאיש, ולא תוכל לשמור עליה ממכשול. (ח) כלומר: אפילו שהיא מעוברת וגם מניקה תינזק שנושאת עליה.

**ו. הַשּׁוֹכֵר אֶת הַבְּהֵמָה לְשִׁאת עָלֶיהָ מִשְׁקָל יָדוּעַ [מסויים], וְהוֹסִיף עַל מִשְׁאָו - אִם הוֹסִיף חֶלֶק מִשְׁלָשִׁים עַל הַשְּׁעוּר שֶׁפָּסַק עִמּוֹ וּמִתָּה - חַיִּב; פָּחוֹת מִכָּאן - פָּטוּר, אֲבָל נוֹתֵן שְׁכָר הַתּוֹסֶפֶת.<sup>א</sup>**

(ט) אם הוסיף 1/30 ומעלה על המשקל שסיכמו ביניהם והבהמה מתה – חייב לשלם עליה. אם הוסיף פחות מכך – פטור, כי התוספת המזערית במשקל לא גרמה למות הבהמה. אבל עליו לשלם על תוספת המשא, כי המחיר נקבע לפי גובה משקל המשא.

**שְׁכָר סֶתֶם, אֵינוֹ נוֹשֵׂא אֲלָא בְּמִשְׁקָל הַיָּדוּעַ בְּמִדְיָנָה לְאוֹתָהּ בְּהֶמָּה. וְאִם הוֹסִיף חֶלֶק מִשְׁלָשִׁים, כְּגוֹן שֶׁדִּרְבָּה לְשִׁאת שְׁלִשִׁים וְטָעַן עָלֶיהָ שְׁלִשִׁים וְאַחַד, וּמִתָּה אוֹ נִשְׁכָּרָה - חַיִּב.**

**וְכֵן סְפִינָה שֶׁהוֹסִיף בָּהּ אֶחָד מִשְׁלָשִׁים עַל מִשְׁאָהּ, וְטָבָעָה - חַיִּב לְשַׁלֵּם דָּמֶיהָ.**

**ז. הַפְּתָף [כס=] שֶׁהוֹסִיף עַל מִשְׁאָו קֵב אֶחָד, וְהִזָּק בְּמִשְׁאָו זֶה - חַיִּב בְּנִזְקוֹ; שֶׁאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא בֶּן דַּעַת, וְהֲרִי הוּא מְרַגֵּשׁ בְּכֹכֵד הַמִּשְׁאָו, עָלָה עַל לְבוֹ, שֶׁמָּא מִחֲמַת חֲלָיו הוּא זֶה הַכְּכָדִי.**

(י) משא אדם ממוצע הוא 30 קב ואם שוכר הסבל הוסיף קב (ומעלה) למשא, ונגרם נזק לסבל – הוא חייב לשלם על כך. אמנם הסבל מרגיש שהמשא כבד מדי ולכאורה שתיתקו מתפרשת כהסכמה לתוספת המשא, אבל סביר להניח שהוא מייחס את כובד המשא לחולשה זמנית שלו ולא לכך שהוא אכן כבד מדי.

**ח. הַשּׁוֹכֵר אֶת הַחֲמוֹר לְרֹכֵב עָלֶיהָ - יֵשׁ לוֹ לְהִנִּיחַ עָלֶיהָ כְּסוּתוֹ וְלִגְנֵו [כד=מים] וּמְזוֹנוֹתָיו שֶׁל אוֹתָהּ הַדֶּרֶךְ, לְפִי שְׂאִין דֶּרֶךְ הַשּׁוֹכֵר לְחֹזֵר בְּכָל**

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

## לְהַעֲמִיד לֹא אַחֵר, אֲלֵא נֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ שֶׁל חֲצִי הַדֶּרֶךְ וּמִנֵּיחַ לוֹ נִבְלָתוֹ.

ה) אם המשכיר התחייב לתת לשוכר חמור מסוים והוא מת (וכיו"ב) באמצע השימוש של השוכר בו – השוכר רשאי למכור אותו ולקנות או לשכור בדמיו חמור אחר, עד שישלים את מטרת שכירותו. כי החמור משועבד למילוי מטרת השכירות. ואם דמיו לא מספיקים אפילו לשכירת חמור אחר – השוכר משלם למשכיר על השימוש שעשה בחמור עד כה, ויש לו רק תרעומת (=כעס והקפדה) על המשכיר שהשכיר לו חמור כחוש, אבל אין כאן עילה לתביעה ממונית. ו) הסיבה להבדל בין המקרים היא שבשכירת חמור להובלת משא רגיל, החמור לא משועבד למילוי מטרת שכירותו. רק בשכירת חמור לשם הובלת משא שביר או לשם רכיבה, שאלו שימושים חשובים יותר שהשוכר מקפיד על עיכובים לא צפויים בעניינם, המשכיר משעבד את החמור למילוי מטרת השכירות, ולכן השוכר יכול למכור את החמור לשם קניית או שכירת חמור אחר, כנ"ל.

**ג. הַשּׁוֹכֵר אֶת הַסְּפִינָה, וְטַבְעָה לָהּ בַּחֲצִי הַדֶּרֶךְ - אִם אָמַר לוֹ: 'סְפִינָה זוֹ אֲנִי מְשַׁפֵּיר לָךְ', וְשֹׁכְרָהּ הַשּׁוֹכֵר לְהוֹלִיךָ בָּהּ יֵינן סֶתֶם - אִף עַל פִּי שְׁנֵתָן לוֹ הַשֶּׁכֶר, יַחְזִיר כָּל הַשֶּׁכֶר; שֶׁהָיָה זֶה אוֹמֵר לוֹ: 'הִבָּא לִי הַסְּפִינָה עֲצָמָה שְׂשֻׁכְרָתִי, שֶׁהִקְפָּדָה גְּדוּלָּה יֵשׁ בַּסְּפִינָה זוֹ, וְאֲנִי אֲבִיא יֵינן מִכָּל מְקוֹם וְאוֹלִיךָ בָּהּ'.**

ז) הכלל בהלכה זו הוא שמי שלא יכול לעמוד בתנאי השכירות – מפסיד, וכפי שיתבאר. ח) אם השוכר שכר ספינה מסוימת כדי להעביר בה יין (ולא יין מסוים), והיא טבעה באמצע הדרך – המשכיר לא מקבל את דמי השכירות (ומחזיר אותם אם קיבלם). זאת משום שהמשכיר לא יכול לעמוד בתנאי השכירות, כי השוכר שכר את הספינה הזאת שטבעה, והוא מעוניין דווקא בה, ומבחינתו להביא יין אחר ולהעבירו בה, רק שהמשכיר לא יכול לתת לו אותה כי היא טבעה.

**אָמַר לוֹ: 'סְפִינָה' סֶתֶם 'אֲנִי מְשַׁפֵּיר לָךְ', וְשֹׁכְרָהּ הַשּׁוֹכֵר לְהוֹלִיךָ בָּהּ יֵינן זֶה - אִף עַל פִּי שְׁלֹא נָתַן לוֹ מִן הַשֶּׁכֶר כְּלוּם, חֵיב לָתֵן לוֹ כָּל הַשְּׂכִירוֹת; שֶׁהָיָה אוֹמֵר לוֹ: 'הִבָּא לִי הַיֵּינן עֲצָמוֹ, וְאֲנִי אֲבִיא סְפִינָה מִכָּל מְקוֹם וְאוֹלִיכּוּ'.** אָבֵל צָרִיךְ לִנְכוּת לוֹ כְּדִי הַטָּרַח שֶׁל חֲצִי הַדֶּרֶךְ, שְׂאִינוֹ דּוֹמָה הַמְטַפֵּל בְּהוֹלָכָת הַסְּפִינָה לְיוֹשֵׁב וּבִטְלָא.

ט) כאשר מדובר על שכירת ספינה לא מסוימת לשם העברת יין מסוים – מי שלא יכול לעמוד בתנאי השכירות הוא

נלקחה מהשוכר בצו המלך, שיצא צו מהמלך להחרים את כל הבהמות שנמצאות בדרכים והשוכר הלך איתה בדרך והיא נלקחה ממנו – המשכיר לא צריך לדאוג לבהמה חלופית לשוכר ועל השוכר לשלם את מלוא דמי השכירות. זאת משום שמזלו של השוכר גרם לכך ואין זו אשמתו של המשכיר (ואם צו המלך היה להחרים גם בהמות שנמצאות בבתים, אין תלות זאת במזלו של השוכר, ועל המשכיר לדאוג לו לבהמה חלופית). ב) האמור לעיל, שבמקרה שהבהמה חלתה או השתגעה, המשכיר לא צריך לדאוג לבהמה חלופית לשוכר ועל השוכר לשלם את מלוא דמי השכירות, הוא רק כאשר הבהמה נשכרה להובלת משא לא שביר, שאז אין חשש לשלימות המשא מחמת חולייה או שיגעונה. אבל אם הבהמה נשכרה לרכיבה או להובלת משא שביר, שאז חולייה או שיגעונה מונעים ממנה למלא את ייעודה כראוי (כי היא עלולה ליפול ולהזיק לרוכב או למשא) – על המשכיר לדאוג לבהמה חלופית דומה, או לחילופין לסיים את השכירות, להחזיר את דמי השכירות (אם קיבלם מראש) ולקבל דמי שכירות חלקיים על השימוש בבהמה עד כה. אבל במקרה שהבהמה נלקחה בצו המלך, אין זה משנה לשם מה נשכרה הבהמה, כי מזלו של השוכר גרם לכך כנ"ל.

**ב. מִתָּה הַבְּהֵמָה אוֹ נִשְׁבְּרָה, בֵּין שְׂשֻׁכְרָהּ לְשֵׂאת בֵּין שְׂשֻׁכְרָהּ לְרֶכֶב - אִם אָמַר לוֹ: 'חֲמֹר' סֶתֶם 'אֲנִי מְשַׁפֵּיר לָךְ', חֵיב לְהַעֲמִיד לוֹ חֲמֹר אַחֵר מִכָּל מְקוֹם; וְאִם לֹא הָעֵמִיד - יֵשׁ לְשׁוֹכֵר לְמַכּוֹר הַבְּהֵמָה וְלָקַח בָּהּ בְּהֵמָה אַחֶרֶת, אוֹ שׁוֹכֵר בְּהֵמָה בְּדַמְיָהּ אִם אֵין בְּדַמְיָהּ לָקַח, עַד שְׂיִגִיעַ לְמְקוֹם שְׂפָסֶק בּוֹ.**

ג) אם חמור שכור מת או נפצע ולא כשיר למלא את ייעודו, והמשכיר התחייב לתת לשוכר חמור (ולא חמור מסוים) – עליו לתת לו חמור אחר, כי זאת ההתחייבות שלו. ד) החמור השכור משועבד לשוכר למילוי מטרת השכירות ולכן השוכר רשאי למכור אותו ולקנות או לשכור בדמיו חמור אחר, עד שישלים את מטרת שכירותו.

**אָמַר לוֹ: 'חֲמֹר זֶה אֲנִי שׁוֹכֵר לָךְ' - אִם שְׂשֻׁכְרָה לְרֶכֶב עָלֶיהָ, אוֹ לְכָלִי זְכוּכִית, וּמִתָּה בַּחֲצִי הַדֶּרֶךְ - אִם יֵשׁ בְּדַמְיָהּ לָקַח בְּהֵמָה אַחֶרֶת, יָקַח. וְאִם אֵין בְּדַמְיָהּ לָקַח, שׁוֹכֵר אֶפְלוֹ בְּדַמִּי כָּלָהּ, עַד שְׂיִגִיעַ לְמְקוֹם שְׂפָסֶק עָמוֹ. וְאִם אֵין בְּדַמִּים לֹא לָקַח וְלֹא לְשַׁכֵּר - נֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ שֶׁל חֲצִי הַדֶּרֶךְ, וְאֵין לוֹ עָלָיו**

השגת הראב"ד

שברה . . . נבלתו א"א אין לזה שורש וענף שאין הפרש בין רכיבה לשאר משא ולשון ההלכות הטעתו שראה שם לרכוב ולאו בדוקא נקט לה.

**אֲלֵא תִרְעַמְתָּ. שְׂשֻׁכְרָה • לְמִשָּׂא - הוֹאִיל וְאָמַר לוֹ 'חֲמֹר זֶה', וּמִתָּה בַּחֲצִי הַדֶּרֶךְ, אֵינוֹ חֵיב**

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

השוכר מכר את הסחורה שלו שעל הספינה לאדם אחר באמצע הדרך, והוא ירד מהספינה והקונה המשיך להפליג בה עד סוף הדרך - הקונה משלם חצי מדמי השכירות למשכיר, כנ"ל. ובשני המקרים האלה יש למשכיר 'תרעומת' על השוכר הראשון, על כך שהוא אילץ אותו לבלות חצי מההפלגה עם אדם אחר, שהוא לא מכיר.

**ה. מִבְּאֵן אֲנִי אוֹמֵר, שֶׁהַמִּשְׁכִּיר בֵּית לְחִבְרוֹ עַד זְמַן קָצוּב, וְרָצָה הַשּׂוֹכֵר לְהַשְׁכִּיר הַבֵּית לְאַחֵר עַד סוֹף זְמָנוֹ - מִשְׁכִּיר, אֲבָל לְאַחֵרִים שֶׁהֵם כְּמִנְהַג בְּגִי בֵּיתוֹ; אִם הָיוּ אֲרֻבָּעָה, לֹא יִשְׁכֹּר לְחִמְשָׁה; וְשֵׁלָא אָמְרוּ חֲכָמִים אֵין הַשּׂוֹכֵר רִשְׁאֵי לְהַשְׁכִּיר, אֲלָא בְּמִטְלָטְלִין, שֶׁהָיָה אוֹמֵר לוֹ: 'אֵין רְצוֹנִי שִׁיחִיָּה פְקֻדוֹנִי בֵּיד אַחֵר'. אֲבָל בְּקֻרְקָע, אוֹ בְּסַפִּינָה שֶׁהָיָה בַּעֲלָה עִמָּה, אֵין אוֹמְרִין כֵּן."**

(יד) אדם ששוכר בית לתקופה מסוימת, רשאי לצאת ממנו ולהשיג שוכר חלופי במקומו, גם ללא הסכמה מוקדמת של המשכיר לכך (וזאת בתנאי שמספר בני הבית של השוכר החלופי זהה למספר בני הבית של השוכר הראשון (או נמוך ממנו), כי ככל שמספר בני הבית גדול יותר פוטנציאל הנזק לבית גדל). הסיבה לכך היא שרק בפיקדון (נייד) המשכיר יכול למנוע מהשוכר (או שומר אחר) שישכירו לאחר, כי הוא חושש שהשוכר השני יגנוב אותו ויטען שאירע אונס לפיקדון. אבל בקרקע אין אפשרות לגנוב ולהעלים אותה, וכן בספינה אין אפשרות כזאת, כי המשכיר נוסע בה יחד עם השוכר (וההבדל הוא רק שבספינה יש למשכיר תרעומת על השוכר, כנ"ל בהלכה הקודמת).

**וְכֵן אֲנִי אוֹמֵר, אִם אָמַר לוֹ בַּעַל הַבֵּית לְשׂוֹכֵר: 'לְמָה תִּטְרַח וְתִשְׁכִּיר בֵּיתִי לְאַחֵרִים? אִם לֹא תִרְצָה לְעֻמָּד בּוֹ, צֵא וְהַנִּיחוּ וְאַתָּה פְּטוּר מִשְׁכִּירוֹתוֹ' - אֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁכִּיר לְאַחֵר כָּלָל; שְׁזֵה בִּ"אֵל תִּמְנַע טוֹב מִבְּעָלָיו"י; עַד שֶׁאַתָּה מִשְׁכִּיר לְאַחֵר, הַנֵּחַ לָזֶה בֵּיתוֹ. וְיֵשׁ מִי שֶׁהוֹרָה וְאָמַר, אֵינוֹ יָכוֹל לְהַשְׁכִּיר לְאַחֵר כָּלָל, וְיִתֵּן שְׁכָרוֹ עַד סוֹף זְמָנוֹ; וְלֹא יִרְאֶה לִי שְׁזֵה דִין אֲמַתְיָ.**

(טו) יש שמחלקים בין ספינה שניתן להשכירה לאדם אחר, כי הבעלים נוסע יחד איתו שומר עליה, לבית שלא ניתן להשכירו לאחר, כי המשכיר חושש שהשוכר השני יזיק לו. אבל הרמב"ם לא מקבל את זה וסובר כנ"ל שניתן להשכיר גם בית לשוכר אחר, כי המשכיר יוכל לגבות מהשוכר השני את דמי הנזק לבית.

השוכר, כי היין שרצה להעביר טבע בים, ולעומתו המשכיר יכול לתת לו ספינה חלופית. לכן השוכר סופג את ההפסד ומשלם את דמי השכירות למשכיר. (י) מתשלום דמי השכירות במקרה הזה צריך לקזז את הסכום שהיה מוכן לשלם המשכיר למישהו שינווט את הספינה במקומו עד למקום שטבעה, ויחסוך לו את הטרחה הכרוכה בכך (המשכיר גם נוסע בספינה, והשוכר הוא זה שמנווט אותה).

**אָמַר לוֹ: 'סַפִּינָה זוֹ אֲנִי מִשְׁכִּיר לָךְ', וְשִׁכְרָה הַשּׂוֹכֵר לְהוֹלִיךָ בָּהּ יֵין זֶה - אִם נָתַן הַשְּׁכָר, אֵינוֹ יָכוֹל לְהַחֲזִירוֹ; וְאִם לֹא נָתַן, לֹא יִתֵּן; שְׂאֵין זֶה יָכוֹל לְהַבִּיאַ הַיֵּין לְהַבִּיאַ הַסַּפִּינָה עֲצָמָה, וְלֹא זֶה יָכוֹל לְהַבִּיאַ הַיֵּין עֲצָמוֹ". שְׁכָר סַפִּינָה סֵתֵם לַיֵּין סֵתֵם - הָרִי אֵלוֹ חוֹלְקִין הַשְּׁכָרִי."**

(יא) במקרה של שכירת ספינה מסוימת לשם העברת יין מסוים, והספינה טבעה עם היין בדרך - גם המשכיר וגם השוכר לא יכולים לעמוד בתנאי השכירות (כי הספינה והיין המסוימים טבעו), ולכן הכסף נשאר אצל המוחזק בו (דהיינו שאם השוכר שילם כבר למשכיר - הוא נשאר אצלו, ואם לא שילם - הוא נשאר אצל השוכר). (יב) במקרה של שכירת ספינה לא מסוימת לשם העברת יין לא מסוים, שהיא טבעה עם היין, וגם המשכיר וגם השוכר לא מעוניינים לממש את השכירות שוב (עם ספינה אחרת ויין אחר) - המשכיר מקבל חצי מדמי השכירות.

**ד. הַשּׂוֹכֵר • אֵת הַסַּפִּינָה, וּפְרָקָה בְּחִצִּי הַדֶּרֶךְ - נוֹתֵן לוֹ שְׁכָר כָּל הַדֶּרֶךְ. וְאִם מִצָּא הַשּׂוֹכֵר מִי שִׁשְׁכִּיר אוֹתָהּ לוֹ עַד הַמָּקוֹם שֶׁפָּסַק, שׂוֹכֵר; וְיֵשׁ לְבַעַל הַסַּפִּינָה עָלָיו תְּרַעֲמָת.**

**וְכֵן אִם מָכַר כָּל הַסַּחֲרָה שֶׁבְּסַפִּינָה לְאִישׁ אַחֵר בְּחִצִּי הַדֶּרֶךְ, וְיָרַד הוּא, וְעָלָה הַלּוֹקָח - נוֹטֵל שְׁכָר חֲצִי הַדֶּרֶךְ מִן הָרִאשׁוֹן, וְשְׁכָר הַחֲצִי מִן הָאַחֲרוֹן; וְיֵשׁ לְבַעַל הַסַּפִּינָה עָלָיו תְּרַעֲמָת, מִפְּנֵי שְׁגוּרָם לוֹ לְסַבֵּל דַּעַת אִישׁ אַחֵר שֶׁעָדִין לֹא הִרְגֵּל בּוֹ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֵה י."**

(ג) אם השוכר פרק את המטען שלו מהספינה באמצע הדרך, הוא עדיין חייב לשלם דמי שכירות מלאים על השימוש בספינה עד סוף הדרך, כמו שסוכם. ואם השוכר מצא שוכר אחר לספינה, שישתמש בה להובלת המטען שלו מאמצע הדרך עד סוף הדרך - הוא יכול להתחלף איתו, והשוכר השני ישלם למשכיר חצי מדמי השכירות (בנוסף לחצי הראשון, שמשלם השוכר הראשון). כמו כן אם

השנת הראב"ד  
השוכר . . תרעומת א"א לפי הגמ'  
בה טענת ממון יש לו עליו.

השנת הראב"ד  
יש . . אמת א"א יש בדורינו  
אומרים כן שיש בני אדם  
שמחריבים הבית בדירתם.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

**אמר לו: 'עליה זו שעל גבי בית זה אני משפיר לך', הרי שעבד הבית לעליה. לפיכך, אם נפחתה העליה בארבעה טפחים או יותר, המשפיר חיב לתקן; ואם לא תקן - הרי השוכר יורד ודר בבית עם בעל הבית, עד שיתקן."**

(יח) אם השכיר עליה (=קומה עליונה) סתם והיא קרסה, חייב לדאוג לשוכר לעליה חלופית. ואם אמר "עליה זו שמעל בית זה" - הבית משועבד לעליה, כך שאם רצפת העלייה נפגמה בשטח של ארבעה על ארבעה טפחים ומעלה - השוכר רשאי לגור עם בעל הבית בקומה התחתונה עד שהעלייה תתוקן (אבל לא להוציא משם), כי באמירתו שיעבד את הבית לשכירות העלייה.

**היו שתי עליות זו על גבי זו, ונפחתה העליונה - דר בתחתונה. נפחתה התחתונה - הרי זה ספק אם ידור בעליונה, או בבית; לפיכך לא ידור. ואם דר, אין מוציאין מידו."**

(יט) אם המשכיר אמר שהוא משכיר "עליה זו שמעל בית זה", ומדובר על בית בן 3 קומות - אם הקומה העליונה נפגמה, השוכר גר בקומה האמצעית. ואם הקומה האמצעית נפגמה, יש כאן ספק: מצד אחד גם הקומה העליונה עונה להגדרה "עליה" ועליו לגור בה, ומצד שני יכול השוכר לטעון שלא הסכים לגור בקומה העליונה, שהעלייה אליה כרוכה בטרחה יתרה, והוא רוצה לגור עם בעל הבית בקומה התחתונה. מחמת הספק אין הוא יכול לעבור לגור בקומה התחתונה, אבל אם הוא עשה זאת, לא ניתן להוציאו (כי בספק, המצב הקיים נותר על כנו).

**מעשה באחד שאמר לחברו: 'דלית [בגין] זו שעל גבי הפרסק [עץ אפרסק] הנה אני משפיר לך', ונעקר אילן הפרסק ממקומו. ובא מעשה לפני חכמים, ואמרו לו: 'חיב אתה להעמיד לו הפרסק כל זמן שהדלית קימת'. וכן כל פיוצא בזה.**

(כ) מפני ששעבד האפרסק לדלית, באמרו "על אפרסק זה", מחוייב הוא להחזירו למקומו כדי שיהווה משענת לדלית הגפן הקיימת.

## פרק ו

דיני שכירות נוספים ודיני סיום השכירות.

**א. המשפיר בית לחברו בבירה גדולה - משתמש בזיזיה ובכתליה עד ארבע אמות, ובתרביץ של חצר, וברחבה שאחורי הבתים; ומקום שנהגו להשתמש בעבי הכתלים, משתמש בעבי הכתלים. ובכל אלו הדברים, הולכין אחר מנהג המדינה.**

**ו. 'בית זה אני משפיר לך', ואחר שהשפירו לו, נפל - אינו חיב לבנותו; אלא מחשב עמו על מה שנסתמש בו, ומחזיר לו שאר השכירות. אבל אם סתרו - חיב להעמיד לו בית אחר, או ישפר לו כמותו. וכן אם חזר אחר שהשפירו לזה, והשפירו או מקרו לגוי או אנס, שהפקיע שכירות הראשון - הרי זה חיב להשפיר לו בית אחר כמותו. וכן כל פיוצא בזה."**

(טז) אם השכיר לו בית מסוים והבית קרס - המשכיר לא חייב לדאוג לבית חלופי, והוא גובה את דמי השכירות המגיעים לו עד קריסת הבית (ומחזיר את השאר, אם השוכר שילם יותר מראש). אם המשכיר הרס את הבית - הוא חייב לדאוג לשוכר לבית חלופי, עם נתונים דומים (והשוכר רשאי כמובן למנוע ממנו להרוס את הבית עד לסוף זמן השכירות). וכן אם המשכיר השכיר או מכר את הבית לגוי או יהודי אלים, והם הוציאו את השוכר מהבית - המשכיר חייב לדאוג לו לבית חלופי.

**ז. השפיר לו בית סתם, ואחר שנתן לו בית, נפל - חיב לבנותו, או יתן לו בית אחר; ואם היה קטן מן הבית שנפל, אין השוכר יכול לעבב עליו - והוא שיהיה קרוי 'בית', שלא השפיר לו אלא בית סתם. אבל אם אמר לו: 'בית בזה אני משפיר לך' - חיב להעמיד לו בית כמות ארכו ומדת רחבו של בית זה שהראהו; ואינו יכול לומר לו, 'לא היה עגן דברי אלא שיהיה קרוב לנהר או לשוק או למרחץ בזה', אלא חיב להעמיד לו בית כמותו וכצורתו. לפיכך, אם היה קטן, לא יעשנו גדול; גדול, לא יעשנו קטן; אחד, לא יעשנו שנים; שנים, לא יעשנו אחד. וכן לא יפחות מן החלונות שהיו בו, ולא יוסיף עליהן, אלא מדעת שניהם."**

(יז) אם ההתחייבות של המשכיר לשוכר היא רק לספק לו מקום מגורים, ולא מופיעים בחוזה פרטים מסוימים לגבי הבית המושכר, והבית הראשון שקיבל השוכר מהמשכיר קרס - המשכיר דואג לו לבית חלופי, שעומד בקריטריונים הבסיסיים של בית (יש בו ארבע אמות על ארבע אמות), והוא יכול לתת לו גם בית קטן יותר מהבית הראשון. אבל אם המשכיר הראה לשוכר בית מסוים ואמר לו "בית כזה אשכיר לך", הבית החלופי צריך להיות זהה במידותיו לבית המקורי. ואפילו לא גדול יותר, כי יש שמעדיפים בית קטן. וגם שינוי במספר החלונות בבית החלופי, צריך להיעשות בהסכמה משותפת.

**ח. המשפיר עליה סתם, חיב להעמיד לו עליה.**

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

**וְהַשְׂמוֹת הַיְדוּעִין לָהֶם, בְּדֶרֶךְ שְׂאֵמָרְנוּ בְּעֵנֵן מִקֶּחַ וּמִמְכָּרִי.**

(א) המשכיר דירה בבניין גדול המכיל דירות רבות, ולא פורש ב'חוזה השכירות' זכות השימוש שהשוכר קונה בחצר ובמבנים הנמצאים בשטח המקיף את הבירה – השוכר רשאי להשתמש בחורים שבכתלים החיצוניים המקיפים את הבירה, עד לשטח של ד' אמות, מחוץ לחלק הכותל שממול הבית ששכר. וכן בגינת החצר שמגדלים בה עשבים ופרחים לרענן את האויר, וכן במגרש האחורי. כי מן הסתם אדם ששוכר בית מתכוון גם לכל שימושים אלו. (ב) דהיינו שימוש של שוכרי העלייה בגגות הקירות. (ג) כלומר: הדינים לעיל נאמרו במקום שאין מנהג ידוע, אבל אם יש מנהג קבוע – הכול כפי המנהג המקובל ובהתאם לטרימינולוגיה הרווחת בחוסי שכירות.

**ב. וְהַמְשָׁפִיר חָצְרוֹ סֵתָם, לֹא הַשְׁפִּיר הֶרְפֶּת שְׂפָהּ.**

(ד) שאין הרפת בכלל המונח "חצר".

**ג. הַמְשָׁפִיר בֵּית לַחֲבֵרוֹ - חֵיב לְהַעֲמִיד לוֹ דְּלִתוֹת, וּלְפָתַח לוֹ הַחֲלוּנוֹת שֶׁנִּתְקַלְקְלוּ, וּלְחַזֵּק אֶת הַתְּקָרָה, וְלִסְמֹךְ אֶת הַקֹּרֶה שֶׁנִּשְׁפָּרָה, וְלַעֲשׂוֹת נִגְרַ וּמִנְעוּל, וְכָל פְּיוּצָא בְּאֵלוֹ מִדְּבָרִים שֶׁהֵן מַעֲשֵׂה אִמָּן וְהֵם עֶקֶר גָּדוֹל בִּישִׁיבַת הַבָּתִּים וְהַחֲצֵרוֹת.**

(ה) כל צרכי הבית הבסיסיים החיוניים למגורים בו, שנדרשת מיומנות מקצועית לעשותם, הם באחריות המשכיר ('נגר') הוא בריח לנעילה פנימית ו'מנעול' לנעילה חיצונית).

**הַשּׁוֹכֵר חֵיב לַעֲשׂוֹת מַעֲקָה וּמִזוּזָה, וּלְתַקֵּן מְקוֹם הַמִּזוּזָה מִשְׁלוֹ. וְכֵן אִם רָצָה לַעֲשׂוֹת סֵלָם, אִם מְרֻב, אִם לְהַטִּיחַ גָּגוֹ - הָרִי זֶה עוֹשֶׂה מִשָּׁל עֲצָמוֹ.**

(ו) מעקה ומזוזה הם חובת הדר בבית (ובית שלא גרים בו, פטור משניהם), ולכן הם באחריות השוכר. סולם לעלייה לגג איננו דבר בסיסי למגורים בבית, ולכן איננו באחריות המשכיר. כמו כן תיקון מרזב ואיטום הגג כדי שלא ייכנסו מי גשמים הם באחריות השוכר, כי אלו מלאכות פשוטות שלא דורשות מיומנות מקצועית.

**ד. הַמְשָׁפִיר עָלֶיהָ לַחֲבֵרוֹ, וּנְפִתְתָה בְּאַרְבָּעָה אֹז יָתֵר - חֵיב לְתַקֵּן הַתְּקָרָה וְהַמַּעֲזִיבָה שֶׁעָלֶיהָ; שֶׁהַמַּעֲזִיבָה חֲזוּק הַתְּקָרָה הוּא.**

(ז) אם השכיר עליה סתם ורצפתה נפגמה בשטח של לפחות ארבעה על ארבעה טפחים – חייב המשכיר לתקן את הרצפה, כלומר: הן את קורות הרצפה (שהן התקרה של הקומה התחתונה) והן את כיסוי הטיט שעליהן שנועד לחזקן ולהעניק להן יציבות.

השנת הראב"ד

הובל . . . אחרים א"א דבר זה אינו מחזור שהרי בגמרא העמידה בחצר דמשכיר [ושוורים דאתו מעלמא פי' חצר דמשכיר] דלא אגירא לשוכר דאי אגירא ליה כדרייה דמי וקניא ליה מידי דהוה אשוכר את מקומו.

**ה. הַזָּבֵל • שֶׁבְּחָצֵר,**

**הָרִי הוּא שֶׁל שׁוֹכֵר;**

**לְפִיכָּה, הוּא מְשַׁפֵּל בּוֹ**

**לְהוֹצִיאָו. וְאִם יֵשׁ שָׁם**

**מִנְהָג, הוֹלְכִין אַחֵר**

**הַמִּנְהָג. בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בְּשֵׁהִיו הַבְּהֵמוֹת**

**שֶׁעָשׂוּ הַזָּבֵל שֶׁל שׁוֹכֵר; וְאִם הַבְּהֵמָה שֶׁל אַחֲרִים,**

**הַזָּבֵל שֶׁל פֶּעַל הַחָצֵר, שֶׁחָצְרוֹ שֶׁל אָדָם קוֹנָה לוֹ**

**שֶׁלֹּא מִדַּעְתּוֹ, אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא שְׁכוּרָה בְּיַד**

**אַחֲרִים.**

(ח) גללי הבהמות של השוכר שנמצאים בחצר הבית שהוא שוכר שייכים לשוכר (אלא אם כן מנהג המקום שונה, שאז הולכים לפי המנהג), ולכן הוא אחראי לפנותם אם אין לו צורך בהם. אבל גללי בהמות של אחרים שנמצאים בחצר שייכים למשכיר, כי החצר בבעלותו והיא משמשת כשלוחו לקנות לו חפצים שנמצאים בתוכה, גם ללא ידיעתו (ורק זכות השימוש בה שייכת לשוכר).

**ו. הַמְשָׁפִיר בֵּית אוֹ חָצֵר אוֹ מְרֻחֵן אוֹ חֲנוּת אוֹ**

**שָׁאֵר הַמְּקוֹמוֹת, עַד זְמַן קָצִיב - הָרִי זֶה פּוֹפֶהוּ**

**לְצֵאת בְּסוּף זְמָנוֹ, וְאִינוּ מְמַתִּין לוֹ אֶפְלוֹ שְׂעָה**

**אַחַת. שֹׁכֵר לוֹ בֵּית סֵתָם לְלִינָה, אֵין פְּחוֹת מִיּוֹם**

**אַחָד; לְשִׁבְתָּהּ, אֵין פְּחוֹת מִשְׁנֵי יָמִים; לְנִשְׁוֹאִין,**

**אֵין פְּחוֹת מִשְׁלָשִׁים יוֹם.**

(ט) כאשר השכירות קצובה לזמן מסוים מראש – המשכיר לא נדרש לתת לשוכר התראה מוקדמת על הפינוי, והשוכר חייב לפנות את הבית מיד, במועד שנקבע מראש. (י) כאשר השכירות לא קצובה בזמן מדויק, אורכה תלוי במטרת השכירות המוצהרת: שכירות ללינה נמשכת יממה, לילה ויום. שכירות לשבת נמשכת יומיים, כולל יום שישי, לשם הכנת צרכי שבת (כלומר: יום, לילה ויום). שכירות לנישואין נמשכת 30 יום, שזה משך הזמן של שמחת החתונה (אחד הביטויים לכך הוא שמברכים "שהשמחה במעונו" בכל סעודה שנערכת ב-30 יום אחרי החתונה).

**ז. הַמְשָׁפִיר בֵּית לַחֲבֵרוֹ סֵתָם - אֵינוּ יָכוֹל**

**לְהוֹצִיאָו, עַד שִׁיּוֹדִיעֵו שְׁלָשִׁים יוֹם מִקֶּדֶם, בְּדִי**

**לְבַקֵּשׁ מְקוֹם, וְלֹא יִהְיֶה מִשְׁלָךְ בְּדֶרֶךְ; וּלְסוּף**

**הַשְּׁלָשִׁים, יֵצֵא.**

**בְּמָה דְּבָרִים אָמוּרִים? בִּימֹת הַחֲמָה; אֲבָל בִּימֹת**

**הַגִּשְׁמִים, אֵינוּ יָכוֹל לְהוֹצִיאָו מִן הַחֶג [סוכות] וְעַד**

**הַפֶּסַח. קָבַע לוֹ זְמַן שְׁלָשִׁים יוֹם לְפָנֵי הַחֶג - אִם**

**נִשְׁאָר מִן הַשְּׁלָשִׁים יוֹם אֶפְלוֹ יוֹם אֶחָד לְאַחֵר הַחֶג,**

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

**השוכר יכול לצאת, עד שיודיעו מקדם - אם הוקרו הבתים - יש למשפיר להוסיף עליו, ולומר לשוכר: 'או שכר בשנה' [במחיר המעורב] עד שתמצא, או תצא'. וכן אם הוזלו הבתים - יש לשוכר לפחות מן השכר, ולומר למשפיר: 'או השכר לי פשכר של עתה, או הרי ביתך לפניה'.**

(יד) המשכיר והשוכר רשאים לבטל את חוזה השכירות, אם אחד הצדדים מסרב לעדכן את תשלום השכירות בהתאם לשינוי שחל בתעריף המקובל.

**נפל בית המשפיר שהיה דר בו - הרי זה יש לו להוציא השוכר מביתו, ולומר לו: 'אינו בדין שתהיה אתה יושב בביתי עד שתמצא מקום, ואני משלך בדרך'; שאין אתה פעל זכות בבית הזה, יותר ממני'.**

**י. נתן [המשכיר] הבית לבנו לשא בו אשה - אם היה יודע שבנו נעשה חתן בזמן פלוני, והיה אפשר לו להודיעו מקדם ולא הודיעו - אינו יכול להוציאו. ואם עכשו נזדמנה לו אשה, והרי הוא נושא מיד - הרי זה יש לו להוציאו; שאינו בדין שהיה זה יושב בביתו, וכן פעל הבית מחזר לשכר בית שיעשה בו חפזה.**

(טו) המשכיר רוצה להוציא את השוכר ולתת את הבית לבנו שמתחתן עכשיו. אם המשכיר יכול היה לתת לשוכר התראה מוקדמת על הפינוי - אסור לו להוציאו ללא התראה מוקדמת. ואם לא - הוא רשאי להוציאו.

**יא. מכר הבית, או נתנו, או הורישו - אין השני יכול להוציאו, עד שיודיעו מקדם שלשים יום או שנים עשר חדש; שהרי השוכר אומר לו: 'אין פתך יתר מפת זה שזכית בבית זה מחמתו'.**

(טז) הבעלים החדש של הבית. (יז) במקרה של שכירות שלא קצובה בזמן (ואם היא קצובה בזמן - אינו רשאי להוציאו לפני תום הזמן). (יח) הזכויות של הבעלים החדש בבית זהות לזכויות של הבעלים הקודם. היות שהבעלים הקודם לא יכול היה להוציא את השוכר ללא התראה מוקדמת, כך גם הבעלים החדש לא רשאי לעשות זאת.

**אינו יכול להוציאו עד מוצאי הפסח; והוא, שיודיעו שלשים יום מקדם.**

(יא) אם השכירות לא קצובה מראש לזמן מסוים, המשכיר צריך לתת לשוכר התראה מוקדמת 30 יום לפני הפינוי, כדי שהוא יוכל למצוא דירה אחרת. וזאת רק בקיץ שמצויות דירות להשכרה, אבל בחורף התראה מוקדמת לא תועיל, כי לא מצויות אז דירות להשכרה. לכן אסור לפנות את השוכר מחג הסוכות ועד מוצאי חג הפסח, אא"כ נתן לו התראה מוקדמת על הפינוי בחורף, לפחות 30 יום לפני חג הסוכות. אבל אם ההתראה הייתה פחות מ-30 יום לפני סוף חג הסוכות, כגון שנתן לו את ההתראה על הפינוי הצפוי בחורף, בכ"ד אלול - אסור לו לפנות אותו עד מוצאי חג הפסח. וגם אז, לשם הפינוי אחרי פסח עליו לתת לו התראה נוספת 30 יום קודם לכן, כי ההתראה הקודמת (שהייתה פחות מ-30 יום לפני סוף חג הסוכות) לא הייתה תקינה.

**במה דברים אמורים? בעירות; אבל בפרקים - אחד ימות החמה ואחד ימות הגשמים, צריך להודיעו שנים עשר חדש מקדם. וכן בחנות - בין בפרקים בין בעירות, צריך להודיעו שנים עשר חדש מקדם.**

(יב) כל הנ"ל הוא בכפרים אבל בערים הגדולות, ששם הביקוש לדירות גבוה מאוד, ההתראה המוקדמת צריכה להיות 12 חודשים לפני הפינוי, כדי שהשוכר יספיק למצוא דירה חלופית. כמו כן בהשכרת חנות, ההתראה המוקדמת צריכה להיות 12 חודשים לפני הפינוי, כי נהוג למכור בהקפה למשך זמן ארוך, ויש לתת לשוכר המוכר בחנות, פרק זמן סביר לגבות את חובותיו.

**ח. בשם שהמשפיר חייב להודיעו - כך השוכר חייב להודיעו מקדם שלשים יום בעירות, או מקדם שנים עשר חדש בפרקים, כדי שיבקש שכן [דירה], ולא ישאיר ביתו פנוי. ואם לא הודיעו - אינו יכול לצאת, אלא יתן השכרי.**

(יג) חובת ההתראה המוקדמת על הפינוי היא הדדית ומוטלת גם על השוכר, ודיניה זהים (וגם כאן בערים הגדולות נדרשת התראה של 12 חודשים לפני הפינוי, כי נוהגים לשכור שם לתקופות ארוכות וקשה למצוא שוכרים לטווח זמן ארוך בהתראה קצרה. ערוך השולחן). ואם השוכר לא נתן למשכיר התראה מוקדמת על הפינוי, עליו להמשיך לשלם את השכירות עד תום ה-30 יום או ה-12 חודשים (אך השוכר רשאי להכניס לדירה שוכר חלופי, כנ"ל פרק ה' הלכה ה').

**ט. אף על פי שאין המשפיר יכול להוציאו, ולא**

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ה) אם המשכיר טוען שהשכירות הייתה קצובה בזמן והיא הסתיימה, והשוכר טוען שהיא לא הייתה קצובה בזמן ולכן הוא זכאי להתראה מוקדמת על הפינוי או שהיא קצובה בזמן אבל מסתיימת מאוחר יותר – השוכר נדרש להביא ראיה לטענתו; ואם אין לו ראיה, המשכיר נשבע על טענתו (כי השוכר בעצם תובע ממנו את הבית לפרק זמן נוסף והוא כופר בכך, וחכמים תיקנו שבועה לכופר בטענת ממון ('כופר הכל')) ומוציא את השוכר מיד.

## ג. השוכר • שאמר:

השוכר . . ראיה א"א שלשים יום  
לא דוקא אלא כל תוך זמן נמי.

## נתינתו שבת

והמשכיר אומר: 'עדין לא נטלתי', בין שהיתה השכירות בשטר, בין שהיתה בלא עדים - אם תבעו בתוך שלשים יום - על השוכר להביא ראיה, או יתן יתורים על מי שלקח ממנו, או יטען עליו בדימים שנתן תחלה טענה בפני עצמה וישפיעהו הסתם. תבעו המשכיר לאחר שלשים יום, ואפילו ביום שלשים - על המשכיר להביא ראיה, או ישבע השוכר הסתם שפטר נתן לו שפרו ופטריו.

ו) אם המשכיר טוען שהשוכר לא שילם את דמי השכירות והשוכר טוען שהוא שילם, בין אם יש חוזה שכירות ובין אם הסכם השכירות נקבע בעל פה בנוכחות עדים – הדין תלוי במועד התביעה של המשכיר, כדלהלן. בשכירות הרווחת, השוכר משלם כל 30 יום דמי שכירות (כלומר ביום ה-30 או אחריו). לכן אם התביעה הייתה בתוך ה-30 יום האלה, ההנחה היא שהשוכר עוד לא שילם. לכן הוא נדרש להביא ראיה שאכן שילם, וללא ראיה הוא חייב לשלם (וכאן יש לו 2 אפשרויות: 1. להטיל חרם על מי שלוקח ממנו ממון שלא כדין, לפני התשלום. 2. לשלם ואחר כך לתבוע את המשכיר על תשלום כפול על השכירות, כטענתו, ולחייב את המשכיר להישבע כדין כופר הכל). ואם התביעה הייתה ביום ה-30 או אחריו, ההנחה היא שהשוכר שילם, ולכן המשכיר נדרש להביא ראיה שהשוכר לא שילם כדי לחייבו לשלם, וללא ראיה השוכר נשבע שאכן שילם (כדין כופר הכל) ופטר.

וכן אם שוכר ממנו, ופרש שיתן לו השכר שנה שנה, ותבעו בתוך השנה - על השוכר להביא ראיה; תבעו לאחר השנה, אפילו ביום תשעה ועשרים באלול - על המשכיר להביא ראיה.

ז) הדין זהה אם הם קבעו שהתשלום יהיה שנתי, בסוף השנה.

ד. המשכיר בית לחברו בשטר לעשר שנים, ואין בו זמן [תחילת השכירות] - השוכר אומר: 'עדין לא עבר

## ~ יום שני כ"ה כסלו ~

### פרק ז

פוערים בין המשכיר לשוכר.

א. כשם שמתנה אדם כל תנאי שיצא ממקח וממקד - כך מתנה בשכירות, שהשכירות מכירה לזמן קצוב היא. וכל שממקדו בנקסיו ממקד, שכירותו שכירה; וכל שאין לו למקד, כך אין לו לשפיר - אלא אם כן יש לו פירות בלבד באותה הקרקע, הרי זה שוכר ואינו מוכר.

א) המשכיר והשוכר רשאים להתנות את השכירות בתנאי מסוים, כמו בקנין. שכירות זהה לקניין במהותה (רק שהיא לפרק זמן מוגבל, בשונה מקנין), ודיניהם שווים: מי שרשאי למכור – רשאי להשכיר (להוציא חרש, שוטה וקטן שמוגבלים בכך (לפירוט דיניהם ראה בהלכות מכירה פרק כ"ט) וכל דבר שניתן למכור – ניתן להשכיר (למעט דבר שלא בא לעולם, דבר שאינו ברשותו ודבר שאין בו ממש). ב) אם למישהו יש רק זכות אכילת פירות בקרקע אבל הקרקע עצמה לא בבעלותו, הוא רשאי להשכיר זכות זאת אבל לא למכור את הקרקע.

ב. המשכיר בית לחברו לשנה, ונתעברה השנה [התוסף אור ב'] - נתעברה לשוכר; השכיר להדשים, ונתעברה למשפיר. הזכיר לו חדשים ושנה - בין שאמר לו 'דינר להדש', שנים עשר דינר לשנה, בין שאמר לו 'שנים עשר דינר בשנה', דינר בכל חדש' - הרי חדש העבור למשכיר; שהקרקע בחזקת בעליה, ואין מוציאין דבר מיד בעל הקרקע אלא בראיה ברוחה.

ג) אם דמי השכירות נקבעו כתשלום שנתי, כגון שאמר לו לשלם 12 דינרים עבור שנת שכירות, חודש העיבור נכלל בשנה והשוכר לא נדרש להוסיף על דמי השכירות שנקבעו. ואם הם קבעו תשלום חודשי, כגון שאמר לו לשלם דינר לחודש, על השוכר להוסיף דינר עבור חודש העיבור. ד) כאשר קיים ספק אם התשלום הוא חודשי או שנתי – השוכר נדרש להוסיף דינר עבור חודש העיבור. זאת בהתאם לכלל שבכל ספק, יד המוחזק בממון על העליונה, והמשכיר הוא המוחזק כי הוא בעל הבית (למרות שבפועל השוכר הוא זה שגר בו).

וכן בעל הבית שאמר: 'לזמן זה השכרתיך', והשוכר אומר: 'לא שכרתי אלא סתם או לזמן ארוך' - על השוכר להביא ראיה; ואם לא הביא - בעל הבית נשבע הסתם, ומוציאו מן הבית.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

את דמי פירות השנה השלישית שנאכלו כבר מהשוכר או המלווה. ואם יתברר בהמשך שהצדק עם בעל הקרקע, יוציאו מהם דמים אלו.

**אָכְלָה הַשּׁוֹכֵר אוּ הַמְשַׁכֵּן שְׁלֹשׁ שָׁנִים, וְכָבַשׁ הַשּׁוֹכֵר וְאָמַר: 'לְחַמֵּשׁ שָׁנִים יֵשׁ לִי פְרוֹת', וּבָעַל הַקֶּרֶקַע אָמַר: 'שְׁלֹשׁ' - אָמְרוּ לוֹ: 'הִבָּא שְׁטָרְךָ', וְאָמַר: 'אֲבֵד' - הַשּׁוֹכֵר נֶאֱמָן; שְׂאֵלוּ רֹצֶה, אָמַר: 'לְקַנְחָה הִיא בִּידִי', שְׁתַּרִּי אָכְלָה שְׁלֹשׁ שָׁנִים<sup>יא</sup>.**

(יא) אם השוכר או המלווה אכלו את פירות הקרקע 3 שנים, והם טוענים שמשך זמן השכירות או המשכון הוא 5 שנים ואילו בעל הקרקע טוען שהוא 3 שנים, והם טוענים שהשטר אבד ולא ניתן לאמת את טענתם על ידו – הם נאמנים, מכח ה'מיגר', שיכלו לטעון שקנו את השדה מבעליה, בהתאם לדין 'חזקה' שאם אדם משתמש בקרקע 3 שנים ללא מחאה מצד בעליה והוא טוען שהוא בעליה – הקרקע שלו.

**ז. מִי שֶׁהִכְנִיס פְּרוֹתָיו לְבֵית חֲבֵרוֹ שְׁלֹא מִדַּעְתּוֹ, אוּ שֶׁהִטְעִהוּ עַד שֶׁהִכְנִיס פְּרוֹתָיו, וְהִנִּיחָם וְהִלֵּךְ לוֹ - יֵשׁ לְבָעַל הַבֵּית לְמַפֵּר מֵאוֹתָם הַפְּרוֹת, כְּדִי לִתֵּן שֹׂכֵר הַפּוֹעֵלִים שְׂמוּצִיאֵין אוֹתָן וּמְשַׁלְכִין אוֹתָן בַּשּׁוּק. וּמִדַּת חֲסִידוֹת הִיא, שְׂיֻדִיעַ בֵּית דִּין, וְיִשְׁכְּרוּ מִמֶּקְצֵת דְּמִיָּהֵן מְקוֹם [לְשׁוּמְרָם], מִשּׁוּם הַשֵּׁב אֲבֵדָה לְבָעֲלִים, אֵף עַל פִּי שַׁעֲשֵׂה שְׁלֹא כְּהֶגֶן<sup>יב</sup>.**

(יב) אם אדם הכניס פירותיו לחצר חברו ללא הסכמתו או שהערים עליו כדי שיסכים לכך (הגמרא מספרת על אדם שקידש אשה רק כדי להכניס את יינו לחצרה ומיד לאחר מכן גירשה) – בעל החצר רשאי לשכור פועלים שיפנו את הפירות מהחצר ולשלם להם מהפירות עצמם. ומדת חסידות שלאחר פינוי הפירות (ויש אומרים שלפני כן) יודיע על כך לבית דין, כדי שישכרו מקום שמור עבור הפירות מדמי הפירות, כדי למנוע הפסד לבעל הפירות, למרות שלא נהג כראוי בהכנסתם לחצר חברו.

**ח. הַשּׁוֹכֵר רִחִים מִחֲבֵרוֹ, שְׂיֻטְחֵן לוֹ עֲשָׂרִים סָאָה בְּכָל חֹדֶשׁ בַּשָּׂכָרוֹ, וְהַעֲשִׂיר בַּעַל הָרִחִים, וְהָרִי אֵינוֹ צָרִיף לְטֻחָן שָׁם - אִם יֵשׁ לַשּׁוֹכֵר חֲטִים שְׂצָרִיף לְטֻחָן אוֹתָם לְעֲצָמוֹ אוּ לְאַחֲרִים, כּוֹפִין אוֹתוֹ לִתֵּן דְּמֵי טַחֲנִית עֲשָׂרִים סָאָה; שְׂזֹאת מִדַּת סְדוּם הִיא. וְאִם אֵין לוֹ, כּוֹל לֹאמַר לוֹ: 'אֵין לִי דְמִים, וְהִרְיֵנִי טוֹחֵן לָךְ כְּמוֹ שֶׁשְּׂכַרְתִּי; וְאִם אֵין אֶתָּה צָרִיף, מְכַר לְאַחֲרִים'. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה<sup>יג</sup>.**

(יג) אדם שוכר ריחיים לטחינת חיטים וקבע שהתשלום על השכירות יהיה טחינת כמות מסוימת של חיטים עבור

**מִזְמַן הַשְּׁטָר אֲלֵא שְׁנָה', וְהַמְשַׁכֵּר אָמַר: 'כְּבָר שְׁלַמְנוּ שְׁנֵי הַשְּׁכִירוֹת, וְשִׁכְנַתְ עֶשֶׂר שָׁנִים' - עַל הַשּׁוֹכֵר לְהִבִּיא רָאִיָּה; וְאִם לֹא הִבִּיא רָאִיָּה - יִשְׁבַּע הַמְשַׁכֵּר הַסֵּת, וְיוֹצִיאֻה<sup>יד</sup>.**

(ח) חוזה השכירות הוא ל-10 שנים אבל לא מצוין בו תאריך תחילת השכירות. על השוכר להביא ראיה שאכן לא הסתיימה תקופת השכירות, וללא ראיה המשכיר נשבע כטענתו ומוציא את השוכר. בהתאם לכלל הנ"ל שהמשכיר הוא המוחזק בבית ובספק נוטים לטובת המוחזק.

**ה. הַשּׁוֹכֵר • פְּרָדָס, אוּ שְׁהִיָּה בִּידוֹ מְשֻׁכָּן לְעֶשֶׂר שָׁנִים, וְיִבַּשׁ הַפְּרָדָס בְּתוֹךְ הַזְּמַן -**

**יִמְכְּרוּ עֲצָיו וְיִלְקַח בָּהֶן קֶרֶקַע, וְיֵאָכַל פְּרוֹתָיו עַד סוֹף זְמַן שְׁכִירוֹתוֹ אוּ זְמַן הַמְשָׁכּוֹן. וְגוֹף הָאֵילָנוֹת שֶׁיִּבָּשׁוּ אוּ נִקְצְצוּ - שְׁנִיָּהֵן אֶסְווֹרִין בָּהֶן מִשּׁוּם רִבִּית, הַמְּלֻוָּה וְהַלְוָה<sup>ט</sup>.**

(ט) אם אדם שכר פרדס על מנת לאכול את פירותיה או שאדם לוהה כסף ונתן את פרדסו בתורת משכון למלווה, שיאכל פירותיה וינכה את דמיהם מדמי ההלוואה, והעצים יבשו וכבר אינם מצמיחים פירות, לפני סוף זמן השכירות או פירעון החוב – מוכרים את העצים וקונים קרקע בדמיהם, והשוכר או המלווה אוכלים את פירותיה עד סוף זמן השכירות או פירעון החוב. את העצים עצמם אסור ללווה ולמלווה לקחת, משום ריבית: אם המלווה ייקח אותם כפירעון מלא של החוב, יוצא שהפירות שאכל עד עתה הם ריבית. ואם הלווה ייקח אותם ויפרע מכספו את מלוא החוב, גם יוצא שהפירות שאכל המלווה עד עתה הם ריבית.

**ו. שְׁטָר שְׁכִירוֹת אוּ שְׁטָר מְשֻׁכָּן שֶׁכָּתוּב בּוֹ 'שָׁנִים' סָתָם, בַּעַל הַפְּרוֹת אָמַר 'שְׁלֹשׁ', וּבָעַל הַקֶּרֶקַע אָמַר 'שְׁתִּים', וְקָדַם זֶה הַשּׁוֹכֵר אוּ הַמְּלֻוָּה וְאָכַל הַפְּרוֹת - הָרִי הַפְּרוֹת בְּחֻזְקַת אוֹכְלִיָּהֵן, עַד שֶׁיִּבִּיא בַּעַל הַקֶּרֶקַע רָאִיָּה<sup>טז</sup>.**

(י) בשטר השכירות או המשכון כתוב רק "שנים" ולא מצוין כמה שנים. אם השוכר או המלווה שהקרקע ברשותם אכלו כבר את פירות השנה השלישית – בעל הקרקע נדרש להביא ראיה שהשכירות או המשכון הם רק לשנתיים, כטענתו. אמנם הכלל הוא שבעל הקרקע הוא המוחזק בה ובמקרי ספק נוטים לטובתו, אבל כאן מדובר בנתון שעתיד להתגלות בהמשך, כשיבואו העדים החתומים על השטר ויעידו על משך זמנו. לכן לא מטריחים את בית דין לדון פעמיים בעניין זה (עכשיו וכשיבואו העדים), ולא מוציאים

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

השדה להעמיד שדה שמורה. (יא) כי תוספת השמירה באה לחזק את השמירה, ועל החוכר או המקבל לעשותה. (יב) כי כלים אלו הם הכרחיים בעבודת השדה. (יג) מפני שהבריכות משמשות להקל בהשקיית השדה, שלא יצטרך החוכר או המקבל להביא מים מן הנהר.

**ג. השוכר או המקבל שדה מחברו לשנים מועטות, לא יזרעה פשתן. שוכר או קבלה שבע שנים - זורעה שנה ראשונה פשתן, ואין השביעית מן המגן; שוכר או קבלה שבע אחר, שביעית מן המגן.**

(יד) וכן הדין לחוכר, כפי שכתב הרמב"ם הלכה א' שאין הפרש בין שוכר לחוכר בדין, אלא רק בשם. (טו) פחות משבע שנים. (טז) כי הפשתן מכחיש את הקרקע, והשדה אינה חוזרת למצבה הקודם עד לאחר שש שנים. (יז) שהרי כשיגיע זמן החזרת השדה - בסוף שבע - כבר חזרה השדה לקדמותה. (יח) אם אמר שהוא שוכר את השדה "לשבע שנים" - אין השנה השביעית נכללת במניין שני השכירות, כי הוא התכוון לשבע שני זריעה, ושנת השמיטה אינה בכלל, כי היא הרי אסורה בעבודת קרקע. (יט) כלומר אמר שהוא שוכר את השדה "לשבע אחר" - שהוא מחזור של שבע שנים. (כ) שהשביעית, בכל מחזור השנים היא.

**ד. השוכר או המקבל שדה מחברו, והיא בית השלהין או בית האילן, ויבש המעין של בית השלהין, ולא פסק הנזהר הגדול, אלא אפשר להביא ממנו בדלי, או שנקצץ האילן של בית האילנות - אינו מנפה לו מחכורו. ואם מפת מדינה היא, כגון שיבש הנזהר - מנפה לו מחכורו.**

(כא) קרקע יבשה שצמאה למים ואינה מסתפקת במי גשמים, וצריך להשקות אותה בידי אדם ממעיין או מבריכות שבה. (כב) שדה שנטועים בו אילנות. (כג) שממנו משקים בני המדינה. (כד) ויש באפשרותו לעבד השדה ע"י שיביא המים בדליים מן הנהר, אלא שניתוסף עליו טורח. (כה) שתוספת הטרחה אינה סיבה מספקת לשינוי קביעת דמי השכירות, שהרי השדה ראויה ואפשר לעבדה, אלא שמזלו של השוכר גרם לו שיבש המעיין בזמן שהשדה שכוה אצלו - ועליו לשאת בהפסד הטורח. והמקבל אינו יכול לטעון, שקביעת דמי שכירות השדה הייתה מיוסדת על דעת המעיין שיש בו או מפני בית האילן שייטול חלק בפירות בלי תוספת טרחה. (כו) תופעה שפגעה בכל יושבי המדינה. (כז) הגדול, שממנו משקים בני המדינה שדותיהם. (כח) לפי חישוב ההפסד, שהרי אין לייחס את המכה - שפגעה בכל שדות העיר - למזלו של השוכר, וגם אם השדה היה נשאר בטיפול המשכיר - הייתה המכה פוגעת בו, ולפיכך מנכה לו משכר החכירות או מחלקו של בעל השדה ביבול אם קיבל את השדה בקבלנות.

המשכיר, והמשכיר התעשר וקנה ריחיים לעצמו ולא זקוק לטחינה זו (ומעדיף לקבל עכשיו תשלום כספי על השכירות) - אם לשוכר יש מספיק חיטים לטחון גם ללא החיטים של המשכיר, הוא חייב לשלם למשכיר כסף בדמי טחינת החיטים שסיכמו ביניהם. היות שהוא לא מפסיד מכך, ואסור למנוע הנאה מאדם אחר כאשר הדבר לא כרוך בהפסד עבורך. ואם לשוכר אין מספיק חיטים לטחינה - הוא רשאי להמשיך לשלם על השכירות באמצעות טחינת חיטים עבור המשכיר, בהתאם לסיכום ביניהם (והמשכיר ימכור אותם אם אין לו צורך בהם).

## פרק ח

דיני חכירת או קבלנות שדה.

**א. אחד השוכר מחברו שדה לזרעה, או פרום לאכל פרותיו בדמים, או ששוכר ממנו בפרות קצובין, כגון ששוכר ממנו שדה זו בעשרים פור בשנה, וכרם זה בעשרים פדי זין בכל שנה - שניהם דין אחד יש להן. והשוכר בפרות, הוא הנקרא 'חוכר'.**

(א) וכל היבול יהיה לשוכר. (ב) שהוא נטוע. (ג) בסכום כסף מסויים לשנה. (ד) זאת אומרת, בין אם יזרע את השדה בין אם לא יזרע אותה, ובין אם הכרם יוציא הרבה פירות או מעט - משלם לו סכום קבוע של יבול. (ה) כלומר, אין ביניהם אלא חילוק השם, שהשוכר בדמים נקרא שוכר, ובפירות נקרא חוכר.

**ב. המקבל שדה או פרדס פדי לעבד אותו ולהוציא עליו יציאות, ויתן לבעל הקרקע שליש התבואה או רביע או מה שיתנו ביניהן - זה הוא הנקרא 'מקבל'.**

(ו) המקבל משלם לוקח על עצמו את ההוצאות הדרושות לעבודת השדה והפרדס. (ז) שתוציא השדה והפרדס. (ח) כלומר, או חלוקה אחרת כפי מה שיתנו ביניהם.

**ג. דבר שהוא לסיג לארץ, בעל הקרקע חייב בו; ודבר שהוא לשמירה יתרה, החוכר או המקבל חייב בו. הקרם - [את חפירה] שחופרין בו הארץ, והפלים שנושאין בהן העפר, והדלי והפד וכיוצא בהן שדולין בהן המים - על בעל הקרקע; וחפירת המקומות שמקבצין בהן המים, על החוכר או על המקבלי.**

(ט) לשמירת הקרקע, כגון בניית גדר וחפירת החריצים סביבות השדה מחוץ לגדר. (י) זה באחריות בעל השדה, כי השדה אינה נשמרת ללא הגדר והחריצים, ועל בעל

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לְהַטְפִּיל בָּהּ וּלְזַרְעַ פַּעַם אַחֶרֶת, אִם לֹא צִמְחָהּ? כָּל זְמַן שֶׁרְאוּי לְזַרְעָהּ<sup>מא</sup> בְּאוֹתוֹ מְקוֹם<sup>מב</sup>.

(לז) ונשתדפה. ופשטה המכה ברוב המדינה – אינו מנכה, שבעל השדה טוען: אילו לא שינית והיית זורע חטים כמו שהתנית עמך, לא הייתה המכה פוגעת בה. (לח) אינו מנכה, שבעל השדה טוען: אלמלי זרעת לא הייתה המכה פוגעת בה. (לט) שבעל השדה טוען: חזור וזרע. (מ) כלומר, עד מתי יכול המשכיר לטעון: אין לך לנכות אלא חזור וזרע. (מא) כלומר, אפילו זרע כמה פעמים ולא צמח חזור וזרע, כל זמן שראוי לזרעה. (מב) כפי טבע הארץ בכל מקום ומקום.

ו. הַשׁוֹכֵר אוֹ הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מִחֵבְרוֹ - מְקוֹם שֶׁנֶּהְגוּ לְקַצֹּר<sup>מג</sup> - יִקְצֹר, וְאִינוּ רִשְׁאֵי לְעַקֹּר<sup>מד</sup>; מְקוֹם שֶׁנֶּהְגוּ לְעַקֹּר - יִעַקֹּר, וְאִינוּ רִשְׁאֵי לְקַצֹּר. וְשִׁנְיָהֶם מִעֲפֻכִּין זֶה עַל זֶה<sup>מה</sup>. וּמְקוֹם שֶׁנֶּהְגוּ לְחַרֵּשׁ אַחֲרָיו, יִחַרְשׁוּ<sup>מו</sup>.

(מג) במגל, וקני השבלים נשארים בקרקע. (מד) עם השורש. (מה) כשאחד מהם רוצה לשנות מן המנהג. בעל הקרקע מעכב לעקור במקום שנהגו לקצור, בטענה – שרוצה שישארו בשדה הקשין של התבואה לאחר הקצירה לזבל הקרקע; והחוכר או המקבל מעכב, בטענה – שהקצירה קלה היא מן העקירה. ובמקום שנהגו לעקור, בעל הקרקע מעכב לקצור, בטענה – שהוא רוצה בשדה נקיה, ואינה צריכה לזבל. והחוכר או המקבל מעכב, בטענה – שצריך הוא לחלקו בקש למאכל בהמותיו. (מו) אחר הקצירה או העקירה כדי להפוך שרשים של עשבים רעים שבשדה ולהשמידם, שלא יחזרו ויצמחו לכשתזרע.

מְקוֹם שֶׁנֶּהְגוּ לְהַשְׁפִּיר אֵילָנוֹת עַל גִּבּוֹ<sup>מא-מב</sup> הַקֶּרְקַע<sup>מז</sup> - מִשְׁפִּירֵיהֶן<sup>מח</sup>, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהַשְׁפִּיר סָתָם בְּפָחוֹת מִן הַיְדוּעִים<sup>מט</sup>; וּמְקוֹם שֶׁנֶּהְגוּ שְׁלֹא לְהַשְׁפִּיר אֵילָנוֹת - אֵין לוֹ אֵילָנוֹת, אֵף עַל פִּי שֶׁשָּׂכַר מִמֶּנּוּ בִּיתֵר עַל הַיְדוּעִי. הַפֶּל מְמַנְהָ הַמְדִּינָה<sup>נא</sup>.

(מז) שאגב הקרקע נוטל השוכר גם מפירות האילנות – אע"פ שאינו טורח בהם. (מח) כלומר, מן הסתם הם מושכרין. (מט) מהשער המקובל באותו מקום – מתקבל על הדעת, שכמנהג המדינה השכיר, ולפיכך אין בעל השדה יכול לטעון: השכרתי בפחות מן המקובל, על-מנת שלא תיטול מפירות האילנות. (נ) אין המקבל יכול לטעון ששכרו ביותר מהמקובל, על דעת שיהיה לו גם מפירות האילנות, שמן הסתם כמנהג המדינה שכר. (נא) וכל הבא לשנות – עליו להתנות על כך בשעת השכירות.

ז. הַחוֹכֵר שָׂדֶה מִחֵבְרוֹ בְּעֶשְׂרֵת בּוֹרִין חֲטִים - לְקַתְּנִי<sup>נב</sup>, נוֹתֵן לוֹ מִתּוֹכָהֶם<sup>נג</sup>. הֵיוּ חֲטִיָּה יְפוֹת - לֹא יֹאמַר לוֹ: 'הֲרִינִי לֹקֵחַ לָךְ מִן הַשּׁוּק', אֲלֹא נוֹתֵן

הֵיָה עוֹמֵד בְּתוֹךְ הַשָּׂדֶה וְאָמַר לוֹ: 'בֵּית הַשְּׁלֵהִין הֵזֶה<sup>נא</sup> אֲנִי מִשְׁפִּיר לָךְ', 'בֵּית הָאֵילָן הֵזֶה אֲנִי מִשְׁפִּיר לָךְ' - יָבֵשׁ הַמַּעֲזָן אוֹ נִקְצֵץ הָאֵילָן, מִנְּכָה לוֹ מִחֲכוּרוֹ; שֶׁהָרִי הוּא עוֹמֵד בְּתוֹכָהּ, וְלֹא אָמַר לוֹ 'הֵזֶה', אֲלֹא כְּמִי שֶׁאָמַר לוֹ 'כְּמוֹת שֶׁהִיא עֲתָה אֲנִי מִשְׁפִּיר לָךְ'<sup>לב</sup>.

(כט) כלומר, הרי הם עומדים בתוכה ורואים את השדה, ואם כן למה הוא צריך לפרש "הזה". (ל) כלומר, שיהיה כמו שהיא עתה כל זמן שהיא ברשותך, ולפיכך מנכה לו ביבש המעצין או נקצץ האילן, שהרי חל שינוי בשדה שגרם להפסד.

לְפִיכָף, אִם לֹא הֵיָה עוֹמֵד בְּתוֹכָהּ וְאָמַר לוֹ: 'בֵּית הַשְּׁלֵהִין אֲנִי מִשְׁפִּיר לָךְ', אוֹ 'בֵּית הָאֵילָן, וְיָבֵשׁ הַמַּעֲזָן אוֹ נִקְצֵץ הָאֵילָן - אִינוּ מִנְּכָה לוֹ מִחֲכוּרוֹ<sup>לד</sup>.' לא) כמו שביארנו לעיל, שמן הסתם לא על דעת המעצין או בית האילן שוכר.

ה. הַשׁוֹכֵר אוֹ הַמְקַבֵּל שָׂדֶה מִחֵבְרוֹ, וְאִכְלָה חֲגַב אוֹ נִשְׁתַּדְּפָה<sup>לה</sup> - אִם אָרַע דָּבָר זֶה לְרֹב הַשָּׂדוֹת שֶׁל אוֹתָהּ הָעִיר<sup>לב</sup>, מִנְּכָה לוֹ מִחֲכוּרוֹ, הַכֹּל לְפִי הַהֶפְסֵד שֶׁאָרַעוּ. וְאִם לֹא פָּשְׁטָה הַמָּכָה בְּרֹב הַשָּׂדוֹת - אִינוּ מִנְּכָה לוֹ מִחֲכוּרוֹ<sup>לז</sup>, אֵף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁתַּדְּפוּ כָּל הַשָּׂדוֹת שֶׁל בְּעַל הַקֶּרְקַע<sup>לח</sup>.

(לב) שהצטמקו גרעיני התבואה בגלל מזג אוויר שרבי. (לג) והרי זה מכת מדינה. (לד) אנו אומרים שמזלו של השוכר גרם לכך שנשתדפה או אכלה חגב – שהרי שדותיהם של אחרים לא נפגעו – ועליו לשאת בהפסד. (לה) שלא החכיר אותם, ולכאורה יש לייחס את ההפסד בשדה זו למזלו של בעל השדה, כשם שיש לייחסו למזל השוכר.

נִשְׁתַּדְּפוּ כָּל הַשָּׂדוֹת שֶׁל שׁוֹכֵר אוֹ הַמְקַבֵּל - אֵף עַל פִּי שֶׁפָּשְׁטָה הַמָּכָה בְּרֹב הַשָּׂדוֹת, אִינוּ מִנְּכָה לוֹ מִחֲכוּרוֹ; שֶׁאֵין זֶה הַהֶפְסֵד תְּלוּי אֲלֹא בְּשׁוֹכֵר, שֶׁהָרִי כָּל שָׂדוֹתָיו נִשְׁתַּדְּפוּ<sup>לז</sup>.

(לו) כלומר, יותר יש לייחס ההפסד למזלו של השוכר – כשכל שדותיו נשתדפו – מאשר לייחסו למכת המדינה.

הַתָּנָה עָלָיו בְּעַל הַקֶּרְקַע שִׁיזְרַעְנָה חֲטִים, וְזִרְעָה שְׁעוּרִים<sup>לז</sup>, אוֹ שְׁלֹא זִרְעָה כָּלִיל<sup>לא</sup>, אוֹ שִׁזְרַעָה וְלֹא צִמְחָה - אֵף עַל פִּי שֶׁבֶּא חֲגַב אוֹ שִׁדְפוֹן וְהִכָּת רֹב הַמְדִּינָה, אִינוּ מִנְּכָה לוֹ מִחֲכוּרוֹ<sup>לב</sup>. וְעַד מִתִּי חֵיב

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יִזְרְעֶנָּה חֲטִים, מִפְּנֵי שֶׁחֲטִין מְכַיִּשׁוֹת אֶת הַקֶּרֶעַ יִתֵּר מִן הַשְּׁעוּרִים. שְׂכָרָה לִזְרְעָה חֲטִים, יִזְרְעֶנָּה שְׁעוּרִים. קִטְנִית, לֹא יִזְרְעֶנָּה תְּבוּאָה; תְּבוּאָה, יִזְרְעֶנָּה קִטְנִית. וּבִבְבֵּל וּבְיוֹצָא בָּהּ - לֹא יִזְרְעֶנָּה קִטְנִית, מִפְּנֵי שֶׁהַקִּטְנִית שָׁם מְכַחֶשֶׁת אֶת הָאֶרֶץ.

(ע) כל ארץ שטבע אדמתה כשל בכל.

י. הַמִּקְבֵּל שָׂדֶה מִחֶבְרוֹ לְשָׁנִים מוֹעֲטוֹת<sup>עא</sup> - אֵין לַמִּקְבֵּל כָּלֹם בְּקוֹרֵת הַשְּׂקָמָה<sup>עב</sup> וּבְיוֹצָא בָּהּ<sup>עג</sup>, וְלֹא בְּשִׁבְחַת הָאֵילָנוֹת<sup>עד</sup> שִׁיִּצְאוּ בְּשָׂדֶה<sup>עה</sup> מֵאִלֵּיהֶן. אֲבָל מִחֲשָׁבִין לֹא מְקוֹם הָאֵילָנוֹת<sup>עו</sup>, כִּי לֹא הָיָה בָּהֶן אוֹתוֹ זֶרַע שֶׁזָּרַע בְּכָל הַשָּׂדֶה<sup>עז</sup>; וְהוּא שִׁיִּצְמַחוּ הָאֵילָנוֹת מֵאִלֵּיהֶן בְּמָקוֹם שָׂרְאוֹי לִזְרִיעָה; אֲבָל אִם יִצְאוּ בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ רָאוֹי לִזְרִיעָה<sup>עח</sup>, אֵין מִחֲשָׁבִין לֹא כָּלֹם<sup>עט</sup>. וְאִם קִבְּלָה שְׁבַע שָׁנִים אוֹ יִתֵּר, יֵשׁ לֹא בְּקוֹרֵת הַשְּׂקָמָה<sup>פ</sup> וּבְיוֹצָא בָּהּ.

עא) פחות משבע שנים. (עב) עץ תאנה מדברי. ענפי השקמה משמשים לקורות בנין ואינם נעשים קורות עד שיגדלו שבע שנים, ואם יכרות את הענפים ויחזיר את השדה בפחות משבע שנים, נמצא שאינו מחזירה במצב שהייתה בעת שקיבלה. (עג) כל אילן שטבעה כעץ השקמה. (עד) כלומר, בשבח השדה שהושבחה באילנות. (עה) משרשי האילנות הנמצאים בשדה. (עו) כי המקבל ירד לשדה על דעת שיטול חלק מהשבח שתשביח השדה ע"י זריעה ולא על דעת שבת השדה באילנות. (עז) שטח השדה שתפסו האילנות שיצאו מאליהן והמעטו את שטח הזריעה. (עח) במקום סלעים או חול. (עט) שהרי לא נגרם לו כל הפסד. (פ) שעד שבע שנים יחזרו ענפיה ויהיו ראויים לקורות, ומחזירה כמצב שהייתה בעת שקיבלה.

הגיע זמנו להסתלק מן השדה, והיו שם זרעים שצדין לא הגיעו להמכרה<sup>פא</sup>, או שגמרו, ולא הגיע יום השוק למכרם - שמין אותם, ונוטל מפעל הקרקע<sup>פב</sup>.

פא) שעדיין שלא התבשלו כל צרכם, ואם ילקטם יתקלקלו. פב) כפי חלקו המגיע לו.

כָּשֶׁם שְׁחוּלָק הַמִּקְבֵּל עִם פֶּעַל הַקֶּרֶעַ בְּתְבוּאָה, כִּן חוֹלְקִין בְּתֶבֶן וּבְקֶשֶׁשׁ; כָּשֶׁם שְׁחוּלְקִין בְּיִין, כִּן חוֹלְקִין בְּזִמּוֹרוֹת<sup>פג</sup>. אֲבָל הַקָּנִים הַמַּעֲמִידִין תַּחַת הַגָּפְנִים<sup>פד</sup> - אִם קָנוּ אוֹתָן בְּשִׁתְּפוּת, הָרִי אֵלֵינוּ חוֹלְקִין בָּהֶן; וְאִם הֵן מִשָּׁל אֶחָד מֵהֶן - זֶה שֶׁקָּנָה אוֹתָן, הָרִי הֵן שָׁלוֹ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בָּהּ.

לו מתוכה<sup>י</sup>. חֶבְרָה מִמֶּנּוּ פָּרֶם בְּעֶשְׂרֵה סָלִי עֲנָבִים - אֵף עַל פִּי שֶׁהַקְּרִיסוּיָה אַחֵר שְׁנִבְצָרוּיָה, וְכֵן עֲמָרִים שִׁלְקוּ אַחֵר שְׁנִבְצָרוּיָה - נוֹתֵן לוֹ מִתּוֹכָן<sup>יב</sup>; אֲבָל אִם חֶבְרָה בְּעֶשְׂרֵה פָּדִין יִין, וְהַחֲמִיץ<sup>יג</sup> - חֵיב לָתֵן לוֹ יִין טוֹב<sup>יד</sup>.

נב) שעלה יכול כחוש ורע. נג) כלומר, למרות שהחוכר שוכר השדה בפירות קצובים, דהיינו שאפילו אם תוציא השדה יכול מועט - עליו לקנות חטים מהשוק ולשלם לו כפי מה שקבעו - מכל-מקום לא הסתלק בעל השדה לגמרי מפירות קרקעו, ולכן אם הוציאה יכול גרוע, יכול לשלם מהיכול שהוציאה השדה, ואינו צריך לקנות יכול אחר מהשוק. נד) הוא הדין כאשר השדה הוציאה חטים יפות, שנותן לו מתוכה - כי בעל השדה מקבל חלק מסוים מתוך היכול שתוציא השדה, בין רע ובין טוב. נה) פג טעמם והחמיצו. נו) ועודם בכרם. נז) ומונחים בשדה כדי שיתייבשו. נח) כל עוד הם בשדה - דינם כדין לקתה במחורב. נט) היין מיבול הכרם שחכר, כשהיו כבר בחביות בבית החוכר. ס) שהרי הענבים לא לקו אלא כשנעשה יין בבית החוכר, ומזלו של החוכר גרם לכך.

חֶבְרָה מִמֶּנּוּ בְּמֵאָה עֲמָרִים שֶׁל אֶסְפֶּסְתָּא<sup>סא</sup> וְזִרְעָה מִין אַחֵר, וְאַחֵר כִּן חֲרִשָּׁה וְזִרְעָה אֶסְפֶּסְתָּא וְלִקְתָּהּ, אוֹ שְׁזִרְעָה בְּתַחֲלָה אֶסְפֶּסְתָּא, וְחֲרִשָּׁה וְאַחֵר כִּן זִרְעָה פַּעַם אַחֲרָתָה<sup>סב</sup> וְלִקְתָּהּ - אֵינוֹ נוֹתֵן לוֹ מִתּוֹכָהּ, אֲלֹא נוֹתֵן לוֹ אֶסְפֶּסְתָּא טוֹבָה; שֶׁהָרִי שָׁנָה. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בָּהּ.

סא) מין תבואה - וחכרה על דעת לזרעה אספסתא. סב) והוא קיבל את השדה על דעת שיזרענה רק פעם אחת.

ח. החוכר שדה מחברו, ולא רצה לנפש<sup>סג</sup>, ואמר לו: 'מה הפסד יש לך, הריני נוֹתֵן לְךָ חֶבְרוֹךְ<sup>סד</sup> - אֵין שוֹמְעִין לוֹ; שֶׁהָרִי הוּא אוֹמֵר לוֹ<sup>סה</sup>: 'לְמַחֵר אֲתָה יוֹצֵא מִמֶּנָּה<sup>סו</sup>, וְהִיא מַעֲלָה לְפָנַי עֲשָׂבִים<sup>סז</sup>. וְאִפְלוֹ אֶמַּר לוֹ: 'פְּאַחֲרוּנָה<sup>סח</sup> אֲנִי חוֹרֵשׁ אוֹתָהּ', אֵין שוֹמְעִין לוֹ<sup>סט</sup>.

סג) לעקור את העשבים הרעים שעלו בין צמחי התבואה. סד) כלומר, הרי אפילו אם לא אנכש לא תפסיד כלום, שהרי תקבל חכירתך כפי שהוקצב, ואינך רשאי להכריחני לנכש במקום שכל ההפסד עלי. סה) בעל השדה לחוכר. סו) ומחזירה לו. סז) וממעטים את היבול. סח) לאחר הקצירה או העקירה. סט) משום שהחרישה משמידה רק את העשבים הרעים ושרשיהם, ולא את הזרעים הרעים שנפלו ויצמחו בשנה הבאה.

ט. החוכר שדה מחברו לזרעה שעורים - לא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ומפני מה נתיחייב לשלם<sup>צח</sup>? מפני שלא פסק על עצמו דבר קצוב<sup>צט</sup> פדי שנאמר 'הרי היא אסמכתא'<sup>ק</sup>, אלא התנה שישלם במיטבה<sup>קא</sup>; ולפיכך גמר ושיעבד עצמו<sup>קב</sup>. אבל אם אמר: 'אם אוכיר ולא אעבד, אתן לך מאה דינרין'<sup>קג</sup> - הרי זו אסמכתא<sup>קד</sup>, ואינו חייב לשלם אלא כפי מה שהיא ראוייה לעשות בלבד.

(צח) הכלל שכל האומר דבר "אם יהיה או לא יהיה", הוא לא גמר בדעתו שכך יהיה, וכאן הוא אמר "אם אוכיר", ואם כן הוא לא חייב את עצמו בפועל, אלא רק עשה 'אסמכתא'. (צט) סכום מסוים, שלא על בסיס חישוב ההפסד המשווער. (ק) שדעתו סומכת שעדיין לא יהיה, ולא אמר כן אלא להגדים. (קא) כפי ההפסד, ולא התחייב עצמו בדבר גוזמא. (קב) כלומר, בדין הוא משלם במיטב שאין זה אסמכתא. (קג) היינו יותר מכפי ההפסד. (קד) ולא גמר ושיעבד עצמו, ולא אמר כך אלא להגדים.

יד. המקבל שדה לזרעה שמשמין<sup>קח</sup> וזרעה חטים, ועשת חטים<sup>קי</sup> ששוין פמה שהיא ראוייה לעשות מן השמשמין - אין לזי עליו אלא תרעמת<sup>קט</sup>. עשת פחות משוה מה שהיא ראוייה לעשות מן השמשמין<sup>קט</sup>, משלם לו המקבל כפי מה שהיא ראוייה לעשות מן השמשמין; עשת חטים יתר ממה שהיא ראוייה לעשות מן השמשמין - חולקין לפי מה שהתנו ביניהם, אף על פי שמשמתבר בעל הקרקע<sup>י</sup>.

(קה) שהם יקרים מן החיטים, אבל מכחישים את הקרקע יותר מן החיטים. (קו) הוציאה השדה יכול עשר של חטים. (קז) לבעל השדה. (קח) שהרי לא הפסיד כלום, ברם תרעומת יש לו לבעל השדה המקבל על מה ששינה ולא זרעה שומשמן והוא היה צריך לשומשמן. (קט) כלומר, ואין המקבל טוען לטובה נתכוונתי, למעט את כחש הקרקע - שכחש החיטים פחות מן השומשמן, שהרי בעל השדה אומר לו מוטב שתכחש הקרקע ולא יכחש בעל הקרקע. (קי) ההפרש שבין החיטים שעשתה לבין השומשמן שהיתה ראוייה לעשות, שאנו אומרים כשם שיש לייחס את השבח למקבל שטרח והשקיע בשדה טיפול רב והשביח, כך יש לייחס השבח לקרקע שהשביחה.

## פרק ט

דיני השוכר פועלים.

א. השוכר את הפועלים, ואמר להם להשפיע ולהעריבי - מקום שנהגו שלא להשפיע ולא

(פג) הענפים שנקצצו מן הגפנים, שבכלל הפירות הם. (פד) כדי שיהיו הגפנים זקופים והאשכולות תלויים באויר, ולא יתקלקלו בקרקע.

יא. המקבל שדה מחברו לטעפה, מקבל עליו בעל השדה עשרה בוראות<sup>פו</sup> לסאה<sup>פי</sup>. יתר על כן, מגלגלין עליו את הפלפח.

(פה) לנוטע בה אילנות. (פו) אילנות סרק שאינן עושות פרי. (פז) שטח שזורעים בו סאה תבואה, ומידתו חמשים אמה על חמשים אמה. ואם צמחו עשר נטיעות עקרות בשטח כזה, אין המקבל חייב לטע אחרות תחתיהן, שדרך נטיעת בית סאה כך הוא, שיוצאות עשר בוראות, ובעל השדה מוחל. (פח) צריך לנוטע נטיעות אחרות כמספר כל הבוראות. כיון שיצאו בוראות יותר מדרך הנטיעות, סימן הוא שפשע בנטיעה, ולפיכך מייחסים כל הבוראות לפשיעתו.

יב. המקבל שדה מחברו, ולא עשת<sup>פט</sup> - אם יש בה פדי שתוציא סאתים יתר על ההוצאה<sup>צ</sup>, חייב המקבל להטפל בה<sup>צא</sup>; שפך פותב לבעל הקרקע: 'אנא אקום ואניר [= אני אבוא ואחרוש] ואזרע ואקצר ואעמר ואדוש ואזרה ואעמיד כרי [= ערימת תבואה] לפניך, ותטל אתה חציו', או מה שיתנו בו<sup>צב</sup>, ואני השאר, בשכר עמלי ובמה שהוצאתי<sup>צג</sup>.

(פט) כראוי למה שהיא צריכה להצמיח. (צ) שהושקעה בשדה. (צא) על כרחו. (צב) שליש או רביע, כפי שסיכמו ביניהם. (צג) כלומר: לפיכך חייב לטפל בה אם יש בה להוציא סאתים, שהרי הוא כותב: אנא אקום וכו' ואעמיד כרי, כלומר אעבוד בה כל העבודות הצריכות, אם יהיה בה שיעור כדי להעמיד כרי. ושיעור כרי, אמרו חכמים שהוא סאתיים (אחרי שינוכו את ההוצאות יישארו סאתיים כדי להעמיד כרי). והמדובר בקבלנות בלבד, שהרי בחכירות אין לבעל השדה כל ענין אם המקבל יטפל בשדה או לא, משום שהוא יקבל דמי חכירותו שהוקצבו.

יג. המקבל שדה מחברו, ואחר שזכה בה<sup>צד</sup> הובירה<sup>צה</sup> - שמן אותה פמה היא ראוייה לעשות, ונותן לו חלקו שהיה מגיע לו<sup>צז</sup>; שפך פותב לבעל הקרקע: 'אם אוכיר ולא אעבד' - [לא אעשה הראוי לה, אזין], אשלם במיטבה<sup>צח</sup>. והוא הדין, אם הוביר מקצתה.

(צד) באחד הדרכים שקרקע נקנית בהם, ואינו יכול לחזור בו. (צה) לא חרשה ולא זרעה, ועשה אותה שדה בור. (צו) כפי תנאם. (צז) כלומר במיטב שלה - של השדה, היינו כיבול הגבוה והטוב שהשדה הייתה ראוייה לעשות אם הייתה חרושה וזרועה כראוי.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

השליח שכרם בארבעה – אין להם אלא שלשה, מאחר ששמעו מן השליח "שכרם על בעל הבית" היה עליהם לגלות דעתם לבעל הבית ולא לסמוך על קביעת השליח. (יד) שאלמלא שכרם בארבעה, היו טורחים ומשכירים עצמם לאחרים בארבעה, שהרי יש במקום ששוכרים בארבעה. (טו) שבעל הבית נותן להם שלשה כמנהג המדינה. (טז) שלא ניתן לראות את מלאכתם ולהעריך את שווייה (כגון שחפרו חריץ סביב השדה, והחריץ התמלא מים).

**אמר לו בעל הבית: 'שכר לי בארבעה ארבעה', והלך השליח ושכר בשלשה שלשה - אף על פי שהרי מלאכתן שוה ארבעה - אין להם אלא שלשה, שהרי קבלו על עצמן; ויש להן תרעמת על השליח."**

(יז) אומרים לשליח – הואיל ובעל הבית הרשה אותך לשכור בארבעה, היה עליך להיות טוב ולשכור בארבעה, ולא להפחית מדמי השכירות ולמנוע מאתנו טובה.

**אמר לו בעל הבית בשלשה, והלך השליח ואמר להן בארבעה, ואמרו לו: 'כמה שאמר בעל הבית' - אין דעתם אלא שיתן בעל הבית יתר על ארבעה". לפיכך, שמין מה שעשו - אם שוה ארבעה, נוטלין ארבעה מבעל הבית; ואם אינו ידוע או אינו שוה, אין להם אלא שלשה.**

(יח) כלומר, מה שאמרו "הרינו כמה שאמר בעל הבית" אינו ניתן להתפרש שהם מסכימים למה שאמר בעל הבית, ואפילו אמר לשכור בשלושה ואין להם אלא שלושה, שאין זה מתקבל על הדעת, שבזמן שהשליח מציע להם ארבעה – יסכימו הם לשלושה, אלא התכוונו לומר "שמא אמר בעל הבית לשוכרם ביותר מארבעה".

**אמר לו בעל הבית בארבעה, והלך השליח ואמר להן בשלשה, ואמרו לו: 'כמה שאמר בעל הבית' - אף על פי שמלאכתם שוה ארבעה, אין להם אלא שלשה; שהרי שמעו שלשה, וקבלו עליהם."**

(יט) מקרה זה נשאר ספק בגמרא, והשיקול הוא: אם יש לראות בדבריהם הסכמה לסכום שאמר להם השליח, ואין דעתם בדבריהם אלא הבעת אימון, והתכוונו לומר לשליח אנו מאמינים לך שכן אמר בעל הבית ואין להם אלא שלשה, אפילו עבודתם שווה ארבעה; והשיקול הנגדי אומר, שיש לראות בדבריהם הבעת אי-אמון בדברי השליח, ואינם מאמינים לו שכן אמר בעל הבית, ולכן אמרו לו: "הרינו כמו שאמר בעל הבית", כלומר ולא כפי שאתה אומר, ולכן נוטלים ארבעה כמו שאמר בעל הבית. ומפני שהספק לא נפתר בגמרא – פסק הרמב"ם שאין להם אלא שלשה – כדין כל ספק בממון שאין מוציאים מיד המוחזק.

**להעריב, אינו יכול לכופף. מקום שנהגו לזון, יזון; לספק בתמרים או בגרוגרות וכיוצא בהן לפועלין, מספק. הכל כמנהג המדינה.**

(א) לאחר ששכרם. (ב) לעבודה עם זריחת השמש. (ג) אחר שקיעת החמה. (ד) לשנות ממנהג המדינה, מאחר ששכרן סתם ולא התנה עמהם על כך בשעת השכירות. (ה) שהשוכר נותן לפועלים מזון סעודתם. (ו) דהיינו לספק להם גם תמרים או גרוגרות, נוסף על מזון הסעודה.

**ב. השוכר את הפועל, ואמר לו: 'אף אחד וכשנים מבני העיר' - רואין פחות שבשכירות ויתר שבשכירות, ומשמנין ביניהן."**

(ז) לא סיכם עמו שכר מסוים בשעת השכירות, אלא אמר לו: הרי שכר כפי השכר שפועל אחד או שנים מפועלי העיר נשכרין בכך – ואין באותו מקום שער אחיד. (ח) כלומר, ממוצע השכר שיש בין הפחות שבשכירות לבין היתר שבשכירות – כגון שיש נשכרים בשנים, ויש נשכרים בארבעה, נותן לו שלושה.

**ג. אמר לשלוחו: 'צא ושכר לי פועלים בשלשה' [מטבעות], והלך ושכרם בארבעה - אם אמר להם השליח: 'שכרם עלי' - נותן להם ארבעה"; הוא נוטל מבעל הבית שלשה, ומפסיד אחד מביתו. אמר להם: 'שכרם על בעל הבית', נותן להם בעל הבית בהלכת המדינה."**

(ט) כפי מה שקצב עמהם, וקיבל על עצמו אחריות השכירות. (י) כפי מה שהתנה עמו. (יא) היינו, שהודיעם שהוא שליח ושאלן אחריות השכר עליו. (יב) ואם שער הפועלים הוא בשלושה, נותן להם שלושה. ואם בארבעה – ארבעה. מאחר ששינה השליח ושכרם בארבעה למרות שבעל הבית אמר בשלושה, בטלה שליחותו ואין בסיכום השכר שלו ממש, ולפיכך אנו דנים מקרה זה כאילו השכירות נעשת סתם בלא סיכום השכר, שהדין ששכרם כפי מנהג המדינה.

**היה במדינה מי ששכר בשלשה, ומי ששכר בארבעה - אינו נותן להם אלא שלשה", ויש להן תרעמת על השליח". כמה דברים אמורים? בשאין מלאכתן נפרת". אבל היתה מלאכתן נפרת, והרי היא שוה ארבעה - נותן להם בעל הבית ארבעה; שאילו לא אמר להם שלוחו 'ארבעה', לא טרחו ועשו שוה ארבעה.**

(יג) שבמקום שאין שער קבוע – דעת השוכר בלא סיכום מן הסתם על השער הנמוך, ועל הפועלים לגלות דעתם שהם אינם נשכרים אלא בארבעה, וכיון שלא גילו דעתם – אנו אומרים, שהסכימו לעבודה כפי דעת השוכר. ולפיכך, אף

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

לז) שהפועלים שחזרו בהם אין לבעל הבית עליהם אלא תרעומת. לח) הזכות בידו לחזור בו. לט) כלומר, אין אדם מִישראל רשאי למכור גופו להיות כעבד ממש לישראל אחר, שהוא עבדו של הקדוש-ברוך-הוא כמו זה הנמכר לו, לפיכך הפועל חוזר בו אפילו בחצי היום, שלא תהא שכירות פועל מכירה לזמן כמו שאר שכירות עד שלא יהיה באפשרותו לחזור בו, כעבד שהוא מכור לאדוניו ואינו שולט בגוף שלו.

ובניצד דין הפועל שחזר בו אחר שהתחיל? שמין לו מה שעשה, ונוטל<sup>מ</sup>. ואם קבלן הוא<sup>מא</sup>, שמין לו מה שעתידי לעשות; בין שהוזילו בעת ששכרם<sup>מב</sup>, בין לא הוזילו, בין שהוזלה המלאכה אחר בן<sup>מג</sup>, בין לא הוזלה - שמין לו מה שעתידי לעשות<sup>מד</sup>.

מ) אם שכרו בשמונה דינרים ועבד חצי היום וחזר בו, ובמשך היום עלה שער הפועלים ואין בעל הבית מוצא מי שיגמור מלאכתו אלא בששה - אין שמין כפי מה שעתידי להיעשות, היינו שבעל הבית ינכה מהשכר המלא ששה דינרים, כפי מה שיוציא כדי לגמור מלאכתו, אלא נותן לו ארבעה דינרים כפי מה שעשה, שיד הפועל על העלויה מכיון שבזכות הוא חוזר. מא) הפועל שחזר בו, היינו שלא נשכר לזמן ידוע, אלא שקיבל על עצמו לעבוד עבודה מסויימת בשכר קבוע מראש. קבלנות כזו, אין בה משום עבדות, שהרי אין גופו מושכר. מב) שהיה שער הפועלים בשעת השכירות זול, ובמשך היום עלה השער. מג) אחר ששכרם. מד) מנכים משכרו הקצוב את הסכום שתעלה השלמת המלאכה.

השגת הראב"ד  
כיצד... סלע א"א אלא סלע יפה  
שני דינרין.  
פיצד? • קבל קבל ממונו  
קמה<sup>מ</sup> לקצור בשתי  
סלעים<sup>מו</sup>, קצור חצינה  
והניח חצינה, בגד לארג בשתי סלעים, ארג חצי  
והניח חצי - שמין לו מה שעתידי לעשות. אם היה  
שונה<sup>מז</sup> ששה דינרין<sup>מח</sup> - נותן לו שקל<sup>מט</sup>, או יגמור  
את מלאכתו. ואם היה הנשאר יפה שני דינרין<sup>נא</sup> -  
אינו נותן להם אלא סלע<sup>נב</sup>, שהרי לא עשו אלא  
חצי מלאכה.

מה) תבואה שהבשילה, והיא עומדת לפני קצירה. מו) שהם שמונה דינרים. מז) החצי שלא גמרו. מח) שהוקרה המלאכה. מט) שהוא שני דינרים, שבעל הבית מעכב בידו שקל מהשכר שמגיע לקבלן בעד מה שעשה, כפי מה שצריך להוסיף כדי לגמור מלאכתו. והוא-הדין אם הנשאר שוה שמונה - אינו נותן להם כלום,

ד. השוכר את הפועלים, והטעם את בעל הבית, או בעל הבית הטעה אותם<sup>כא</sup> - אין להם זה על זה אלא תרעומת<sup>כב</sup>. במה דברים אמורים<sup>כג</sup>? שלא הלכו<sup>כד</sup>. אבל הלכו<sup>כה</sup> החמירין ולא מצאו תבואה<sup>כו</sup>, פועלים ומצאו שדה פשהיה להם<sup>כז</sup>, או ששכרן להשקות השדה ומצאו שנתמלאת מים<sup>כח</sup> - אם בקר<sup>[בדק]</sup> בעל הבית מלאכתו מבערב<sup>כט</sup>, ומצאו צריכה פועלים - אין לפועלים פלוס<sup>לא</sup>; מה בידו לעשות<sup>לב</sup>? ואם לא בקר<sup>לג</sup>, נותן להם שכרם<sup>לד</sup> כפועל בטל<sup>לה</sup>; שאינו דומה הבא טעון<sup>לו</sup> לבא ריקן, ועושה מלאכה לבטל.

כ) הוליכו שולל את בעל הבית. כלומר, חזרו בהם ולא באו לעבודה. כא) ואינו מוסר להם עבודה. כב) לפועלים תרעומת, מפני שעליהם לטרוח ולמצוא מעביד אחר, ובעל הבית - למצוא פועלים, אבל תביעת ממון אין כאן, כיון שעדיין לא התחילו במלאכה - הרי זה דברים בלבד. כג) שאין לפועלים על בעל הבית החזר בו אלא תרעומת. כד) שאין כאן אלא דברים. כה) הפועלים למקום המלאכה, הרי זה כהתחלת המלאכה, ואין בעל הבית יכול לחזור בו, שכשם ששכירות דברים נקנית במשיכתם ואינם יכולים לחזור בהם - כך שכירות פועלים נקנית בהתחלת המלאכה. כו) כגון, ששכר חמרים להביא תבואתו ממקום מסוים, והלכו למקום התבואה ולא מצאו. כז) שכר פועלים לעדור שדהו, והלכו ומצאו השדה שהיה לחה ממי גשמים ואינה ראויה לעידור. כח) ואינה צריכה עוד להשקיה. כט) היינו שדהו או המקום שנמצאה שם תבואתו. ל) שהלכו למחרת ולא היה להם מה לעשות. לא) לא תביעת ממון, ואפילו לא תרעומת. לב) כלומר יש לדנו כאנוס, שהרי ביקר מלאכתו מבערב, ומאין לו לדעת שבן-לילה יתהווה במלאכתו מצב שלא יצטרך מחר לפועלים. לג) מלאכתו מבערב, ושכר פועלים אף שלא בחן אם צריך הוא לפועלים, נראה שעל דעת הספק - היינו אפילו שלא יהיה להם מה לעשות - שוכרם. לד) בעד כל היום, שהליכתם כהתחלת מלאכה היא, ואינו יכול לחזור בו. לה) שכרם המלא כפי שהתנה עמהם בשעת השכירות, ומנכים ממנו את הסכום שהאדם מוכן לפחות משכרו ולישב בטל, מאשר לעשות במלאכה וליטול השכר הקצוב. לו) שכר החמר הנוהג בחמורים כשהם טעונים.

במה דברים אמורים<sup>לז</sup>? שלא התחילו במלאכה. אבל אם התחיל הפועל במלאכה, וחזר בו אפלו בחצי היום<sup>לח</sup> - חוזר, שגאמר<sup>לז</sup>: "כי לי בני ישראל עבדים", ולא עבדים לעבדים<sup>לט</sup>.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

**במה דברים אמורים?** שש פועלים לשכר בשכרם להשלים המלאכה. אבל אם יש שם פועלים לשכר בשכרם, ואמרו לו: 'צא ושכר מאלו, והשלם מלאכתך ולא תאבד' - בין שזכרנו בין קבלן - אין לו עליהם אלא תרעמת; ושמן לשוכר מה שעשה, ולקבלן מה שעתיד לעשות.<sup>עב</sup>

(ט) ששוכר עליהם או מטען. (ע) כפי השכר שפסק עם הראשונים. (עא) שכיר יום, פועל. (עב) כדין חזרה בדבר שאינו אבוד.

**ה.** השוכר את הפועל, ונאחז לעבודת המלך.<sup>עג</sup> לא יאמר לו: 'הריני לפנך',<sup>עד</sup> אלא נותן לו שכר מה שעשה.<sup>עה</sup>

(עג) שנלקח בעל כרחו לעבודת המלך, אפילו הוא בדרך הליכתו לעשות את המלאכה. (עד) כלומר, הרי שלך לפניך, שמזלך גרם שנלקחתי לעבודת המלך, ועליך לשאת בהפסד, ותן לי שכרי בעד כל היום, כדין שוכר בהמה ונלקחה בדרך הליכתה. (עה) שאין שכירות הפועל כשכירת הבהמה, שהבהמה נקנית לשוכר כמכר, ולכן כדין אומר לו הרי שלך לפניך, שהרי היא כשלו בזמן שהיא שכורה לו ומזלו גרם לכך. אבל הפועל, שאין שכירותו כמכר, והרי הוא ברשות עצמו - יש לייחס ההפסד למזלו של הפועל.

**ו.** השוכר את הפועל להשקות השדה מזה הנהר, ופסק הנהר בחצי היום - אם אין דרכו להפסק, אין להם אלא שכר מה השנת הראב"ד וכן... העיר א"א נראה שכך מפרש אי בני מתא פסידא דפועלים שבני העיר מפסיקים אותו ואין לו טעם עכ"ד. **שעשו;** וכן. **אם דרכו** שפסיקו אותו בגי העיר, והפסיקוהו בחצי היום - אין להם אלא מה שעשו; שהרי ידעו הפועלים דרכו של נהר זה. **ואם דרכו להפסק מאליו** - נותן להם שכר כל היום, מפני שהיה לו להודיעם.

**שכרם להשקות השדה, ופא המטר והשקה** - אין להם אלא מה שעשו;<sup>עז</sup> פא הנהר והשקה - נותן להן כל שכרן;<sup>עח</sup> מן השמים נסתעו.<sup>עט</sup>

(עז) מכיון שגם הפועלים יודעים שמטר עלול לבוא, והשדה לא תצטרך להשקיה. (עז) עלה הנהר והתקרב אל השדה ואין צורך אלא בעבודה מועטת. (עח) כיון שסוף-סוף עשו מלאכה, אע"פ שהיא קלה. (עט) להקל עליהם את המלאכה.

**במה דברים אמורים?** בפועל. אבל מי שפסק עם אריסו<sup>עא</sup> שאם ישקה שדה זו ארבע פעמים<sup>עב</sup>, יטל

שיר הקבלן על התחנותה מפני שחזר בו שלא כדין. (ג) ויטלו שני סלעים. (נא) שהזולה המלאכה. (נב) כלומר, אין הקבלן יכול לטעון: קח אדם אחר במקומי לגמור המלאכה, ותן לי שכרי כפי התנאי בניכוי מה שיטול זה, אלא בעל-הבית נותן לו סלע כפי מה שעשה.

**במה דברים אמורים?** בדבר שאינו אבוד.<sup>עב</sup> אבל בדבר האבוד<sup>עג</sup> - פגון פשתנו לעלות מן המשרה,<sup>עד</sup> או ששכר חמור להביא חלילין למתני או לבלה<sup>עה</sup> וכל פיוצא בהן - אחד פועל ואחד קבלן, אינו יכול לחזור בו אלא אם פן נאנס, פגון שחלה, או שמע שמת לו מת.<sup>עז</sup> ואם לא נאנס, וחזר בו - שוכר עליהם<sup>עח</sup> או מטען.

(ג) שלפועל שמין מה שעשה, ולקבלן - מה שעתיד לעשות. (נד) שאין המלאכה נפסדת בגלל חזרת הפועלים, ואפשר לעשותה גם בזמן מאוחר יותר, ולכן ימתין עד שימצא פועלים אחרים בשכר שפסק לראשונים, ולא ישכור עתה ביוקר. (נה) שאין עשיית המלאכה ניתנת לדיחוי. (נו) מקום ששורין בו את הפשתן, ואם לא יעלה הפשתן יתקלקל. (נז) לקונן. (נח) לשמח חתן וכלה, ודבר האבוד הוא. (נט) בכל המקרים האלה יכולים לחזור בהם, ושמים להם - בין לשכיר בין לקבלן - כפי מה שעשו. (ס) על חשבונם, כלומר, שוכר פועלים אחרים, ועליהם - על הפועלים - לשלם מכיסם את ההפרשים.

**פיצד מטען?** אומר להן: 'סלע קצצתי לכם, בואו וטלו שתיים', עד שיגמרו מלאכתם; ולא יתן להם<sup>עא</sup> אלא מה שפסק תחלה. ואפילו נתן להם השתיים, מחזיר<sup>עב</sup> מהם התוספת.

(סא) אחר שגמרו מלאכתם. (סב) חזר ומוציא.

**פיצד שוכר עליהם?** שוכר פועלים אחרים, וגומרים מלאכתם שלא תאבד; וכל שיוסיף לאלו הפועלים האחרים על מה שפסק לראשונים, נוטל מן הראשונים. ועד כמה<sup>עג</sup>? עד פדי שכרם של ראשונים.<sup>עד</sup> ואם היה להם ממוץ תחת ידו<sup>עה</sup> - ישכרו<sup>עז</sup> להשלים המלאכה עד ארבעים חמשים וזו בכל יום לכל פועל<sup>עח</sup>, אף על פי ששכר הפועל<sup>עט</sup> שלש או ארבע.

(ג) מוסיף בשכר הפועלים האחרים על חשבון הראשונים. (ד) היינו, פי שנים מהשכר שפסק לראשונים, כגון שכרם בסלע שוכר בשתיים, ועליהם לשלם. (ה) פקדון שהיה מונח אצלו. (ו) בעל-הבית מהממון שלהם שברשותו. (ז) כלומר, לפועל אחד בעד עבודת יום אחד. (ח) שער הפועל הוא בדרך כלל.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

השליחות שהוטלה עליו, ואין על השליח להפסיד מחמת המצב שהתהווה בינתיים שאין עוד צורך בפירות שהביא.

### ~ נקודות משיחות קודש ~

"נותן לו כל שכרו בו".

משמע מלשונו שגם אם "שכרוהו בשביל החולה יותר ממה שהי' ראוי לשוכרו" נותן לו כל שכרו. וכן פסקו התוס' וכתבו שלשון "נותן לו כל שכרו משלם" משמעו אפילו אם שכרו יותר ממה שהי' ראוי לשכרו.

לקוטי שיחות חלק יז עמוד 388 הערה 15

מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

**ט. השוכר את הפועל לעשות עמו בשלו, והראוהו בשל חברו - נותן כל שכרו<sup>פ</sup>, וחוזר ולוקח מחברו מה שנהנה בו המלאכה<sup>צ</sup>.**

(צב) כפי מה שפסק עמו. (צג) השוכר נוטל מחברו כפי העבודה שהפועל עשה (אם יש פועלים שנשכרין בשלושה, והוא פסק עמהם בארבעה - נוטל מחבירו שלושה).

**י. השוכר את הפועל לעשות עמו בתוך ובקש<sup>ד</sup> וכיוצא בהן, ואמר לו: 'טל מה שעשית בשכרך'<sup>ה</sup> - אין שומעין לו<sup>ו</sup>. ואם משקבל עליו<sup>ז</sup> אמר לו<sup>ח</sup>: 'הילך שכרך'<sup>ט</sup>, ואני אטל את שלי<sup>י</sup> - אין שומעין לו.**

(צד) ללקט התבן והקש שבשדה. (צה) במקום שכר. (צו) אף על פי שהם שווים כשכרו, שהפועל נוטל שכרו במזומנים. (צז) הפועל ליטול התבן והקש בשכרו. (צח) כלומר, חזר בו בעל הבית ואמר לו. (צט) קח שכר במזומנים.

**יא. מציאת הפועל לעצמו<sup>א</sup>, אף על פי שאמר לו: 'עשה עמי מלאכה היום'<sup>ב</sup>; ואין צריך לו<sup>ג</sup>מר, אם אמר לו: 'עדר עמי היום', 'נכש עמי היום'<sup>ד</sup>. אכל אם שכרו ללקט מציאות, כגון שחסר<sup>ה</sup> [החמט] הנזהר ושכרו ללקט הדגים הנמצאין באגם - הרי מציאתו לבעל הבית, ואפלו מצא פיס מלא דינרין<sup>ו</sup>.**

(ק) כלומר, הפועל זוכה בה לעצמו, ואין אנו אומרים מכיון שנשכר לעבוד בשביל בעל-הבית כל היום, הרי רווח כל מעשה ידיו שייכים לבעל-הבית. (קא) ולא פירש לאיזו מלאכה שוכרו. (קב) שלא השכיר עצמו אלא למלאכה מסוימת. (קג) שהרי השכיר עצמו ללקט מציאות לבעל הבית בשל הפקר, וכל המציאות בכלל.

**הצי הפרות<sup>פ</sup>, וכל האריסין<sup>פד</sup> שהם משקין שני פעמים, אינם נוטלין אלא רביע הפרות, ובא המטר, ולא הצרך לדלות ולהשקות - נוטל הצי הפרות כמו שפסק עמו; שהאריס בשתף, ואינו בפועל<sup>פה</sup>.**

(פ) שאם בא המטר - הפסד הפועל הוא. (פא) מקבל עבודת השדה בשכר חלק הפירות שתוציא. (פב) בכל יום. (פג) שתוציא השדה. (פד) שבאותו מקום. (פה) שאינו אלא שכיר יום, ולא שכרו בעל הבית אלא להשקיית השדה, וכיון שבא המטר - אין לו אלא מה שעשה, שהרי לא השקה לאחר כן, אבל האריס שעושה כל המלאכות שבשדה ויש לו חלק בקרקע למה שתוציא השדה, הרי הוא כשותף לבעל השדה למה שתוציא השדה, בין אם עבד הרבה או מעט, וכמו שאר האריסים המשקים שתי פעמים ונוטלין רבע מהפירות אפילו בא המטר, ולא היו צריכים להשקות אלא פעם אחת.

**ז. השוכר את הפועל לעשות מלאכה כל היום, ושלמה המלאכה ברחי היום - אם יש לו מלאכה אחרת פחותה או קלה ממנה, עושה שאר היום<sup>פז</sup>; ואם אין לו מה יעשה<sup>פח</sup>, נותן לו שכרו בפועל בטל. ואם היה [הפועל] מן הפופרים<sup>פח</sup> [הכפריים] עובדי האדמה וכיוצא בהן, שדרפו לטרח הרבה, ואם לא יתעשק במלאכה יחלה<sup>פח</sup> - הרי זה נותן לו כל שכרו.**

(פו) שבעל-הבית רשאי לשנותו למלאכה קלה ולא למלאכה חמורה. (פז) או שאין לו אלא עבודה קשה ממנה, כגון עידור. (פח) כלומר, הפועל אינו מעדיף ישיבה בטלה ולהרוויח פחות על היגיעה במלאכה.

**ח. השוכר • את הפועל להביא [לבעט] שליחות<sup>פט</sup> במקום למקום, והלף ולא מצא שם מה יביא - נותן לו שכרו משלם<sup>פז</sup>. שכרו להביא קנים לכרם, והלף ולא מצא ולא הביא - נותן לו שכרו שלם. שכרו להביא פרות לחולה, והלף ומצאו שמת או שהבריא - לא יאמר לו: 'טל מה שהבאת בשכרך', אלא נותן לו כל שכרו<sup>פז</sup>. וכן כל פיוצא בזה.**

(פט) לבעט דבר-מה בתור שליח. (צ) כמו שפסק עמו, שהרי עשה שליחותו - הלך וחזר - וזה שלא מצא מה שיביא, פשיעת בעל הבית הוא. (צא) שהרי ביצע

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

על ידה. (יא) שהקדים נתינת המעות לנטילת החפץ, גילה דעתו שמעכב החפץ עד שיקבל שכרו. (יב) שהרי הוא נהנה במה שהחפץ ברשותו, שהוא תופסו בתור משכון להבטחת שכרו, וזהו שכרו.

## ~ יום שלישי כ"ו כסלו ~

### פרק י

דין פועל או שוכר שהזיקו.

**א.** המלוה את חברו על [תמורת] המשכון - בין שהלוהו מעות בין שהלוהו פירות<sup>א</sup>, בין שמשכנו בשעט הלוואתו בין שמשכנו אחר שהלוהו - הרי זה שומר שכר<sup>ב</sup>.

(א) מלווה שקיבל משכון מהלווה כערבון על ההלוואה, בין הלוואה של ממון ובין הלוואה של פירות. (ב) דינו של המלווה כדין שומר שכר על המשכון.

**לפיקדון, אם אבד המשכון, או נגנב - חיב בדמיו; ואם נאנס המשכון, כגון שנגלח בלסטס מזין וכיוצא בו משאר אנסין - ישבע שנגאנס, וישלם בעל המשכון את חובו עד פרוטה אחרונה.**

(ג) כדין שומר שכר.

**ב.** כל האומר לחברו: 'שמר לי ואשמר לך', הרי זה שמירה בפעלים<sup>א</sup>. אמר לו: 'שמר לי היום ואשמר לך למחר', 'השאלני היום ואשאלך למחר', 'שמר לי היום ואשאלך למחר', 'השאלני היום ואשמר לך למחר' - כלן נעשו שומרי שכן זה לזה.

(ד) באותו הזמן. (ה) ונתבאר בפרק א הלכה ג שהשומר פטור אפילו על פשיעה. (ו) אין זה שמירה בבעלים שאין הבעלים עוסקים במלאכתו בהתחלת השמירה. (ז) אבל אם אמר השאלני היום ואשאלך היום הרי זה שאלה בבעלים.

**ג.** כל האמנין שומרי שכן. וכלן שאמרו: 'טל את שלך' [תפצץ] והבא מעות, או שאמר לו: 'אמרתיו', ולא לקחו הבעלים את הפלי - הרי האמן שומר חנם; אבל אם אמר האמן: 'הבא מעות, וטל את שלך' - צדין הוא נושא שכן בשעה<sup>א</sup>.

(ח) בעלי מלאכה שלוקחים חומרי גלם לביתם, ועושים מהם כלים. (ט) אף על גב שאינו נוטל שכר שמירה, היות שהוא נהנה במה שהחומר בשמירתו, כי על ידו הוא מקבל שכר את אומנתו. (י) לפי שנגמרה מלאכתו ואינו משתכר עוד

**ד.** נתן לאמנין למאן, וקלקלו - חיבין לשלם. פיצד? נתן לחרש [=נגר] שדה תבה ומגדל [ארוך] לקבץ בהן מסמר, ושברן, או שנתן לו עצים לעשות מהן שדה תבה ומגדל, ועשה מהן שדה תבה ומגדל ונשברו אחר שנעשו - משלם לו דמי שדה תבה ומגדל<sup>א</sup>; שאין האמן קונה שבח הפלי<sup>ב</sup>.

(ג) גמורים, אף על פי שנתן לו עצים. (יד) דהיינו, האומן עושה את הכלי בשביל בעל הבית שמשלם לו את שכר עבודתו, וכל מה שמשביחים העצים בשוויים בגלל שנעשו כלים - שייך לבעל הבית ואין האומן קונה כלום בשבח זה, ומשום זה הוא נוטל שכרו בלבד ומשלם מה שהזיק.

**השגת הראב"ד** נתן . . לו א"א אין לזה טעם. **נתן . צמר לצבע, והקדיחתו יורה טו - נותן לו דמי צמרו. צבעו פעור טו, או שנתנו לו לצבעו אדם וצבעו שחר, שחר וצבעו אדם, נתן עצים לחרש לעשות מהם פסא נאה, ועשה פסא רע או ספסל - אם השבח יתר על ההוצאה, נותן לו בעל הפלי את ההוצאה; ואם ההוצאה יתרה על השבח, נותן לו את השבח בלבד<sup>א</sup>.**

(טו) האומן בישל את הצמר יחד עם הצבע בסיר יותר מידי, עד שנשרף. (טז) שצבעו בשיירי צבע שנשתייר ביורה וקיבל הצבע גוון מכוער. (יז) כגון אם היה הבגד שווה דינר ואחר צביעתו שווה דינר וחצי, והוצאות היו הצבע רבע דינר לא ייתן אלא רבע דינר, ואם הוציא עליו שלושה רבעי דינר ייתן לו החצי (הדינר), שהוא השבח שנוסף בבגד.

**אמר בעל הפלי: 'איני רוצה בתקנה זו, אלא תן לי דמי הצמר או דמי העצים' - אין שומעין לו<sup>א</sup>. וכן אם אמר האמן: 'הא לך דמי צמרך או דמי עצך, ולך' - אין שומעין לו; שאין האמן קונה בשבח הפלי שעשה<sup>א</sup>.**

(יח) וייטול את הכלי שעשה עבורי. (יט) כי תקנה זו היא לטובת שניהם. (כ) או תן לי כפי השבח שהשביח הבגד. (כא) ואין לו אלא דמי ההוצאה.

**ה.** המוליד חטין לטחוני<sup>א</sup>, ולא לתת<sup>ב</sup> ועשאן סבין או מרסן<sup>ב</sup>, נתן קמח לנחתום [ואופה], ועשאן פת נפולין<sup>ב</sup>, בהמה לטבח [שוחט], ונבלה - חיבין

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

חצי השבח מכל היבול שהייתה השדה מוציאה אלמלי השביחה כולה. (לו) אין זו התחייבות ממש, אלא אמירת דברים בלבד. (לח) ונוטל השאר.

היה מנהגם שִׁיטְל הנוטע מְחֻצָּה<sup>ט</sup>, ובעל הקרקע מְחֻצָּה, וכן אם היה מנהגם שִׁיטְל האֲרִיס<sup>י</sup> שְׁלִישׁ - אם נָטַע הנוטע וְהַשְׁבִּיחַ וְרָצָה לְהַסְתִּילָק, שְׁנַמְצָא בְּעַל הַקֶּרֶקֶע צָרִיף לְהוֹרִיד לָהּ אֲרִיס - הָרִי בְּעַל הַקֶּרֶקֶע מוֹרִיד אֲרִיס, וְיִטֵּל בְּעַל הַקֶּרֶקֶע חֲצִי, וְלֹא יַפְסִיד מִחֻלְקוֹ כְּלוּם; וְיִטֵּל הָאֲרִיס שְׁלִישׁ; וְהַשְׁבִּיחַ - [ושישית] הַנֶּשְׂאָר יִהְיֶה לְנוֹטֵעַ<sup>מ</sup>, שֶׁהָרִי סִלֵּק עֲצָמוֹ בְּרָצוֹנוֹ.

(ט) בעד הנטיעה והטיפול בעיבוד האילנות. (מ) היורד לשדה נטועה לעבד אותה. (מא) כגון, אם היה השבח שנים עשר דינרים, נוטל בעל השדה שישה, שהם חצי השבח. ומהחצי השני של הנוטע ייקח האריס ארבעה שהם שליש, והנוטע שניים, שהם שותות.

השגת הראב"ד  
הנוטע... שהפסיד א"א וכן נמי  
אם שתלא דיהיד.  
ז. הנוטע • אילנות  
המדינה  
לכני  
שהפסיד<sup>מב</sup>, וכן טבח של בני העיר שנפל  
הבהמות<sup>מג</sup>, והמקוץ דם שחבל [פצע], והסופר שטעה  
[בכתיבתו] בשטרות<sup>מד</sup>, ומלמד תינוקות שפשע  
בתינוקות ולא למד, או למד בטעות<sup>מה</sup>, וכל פיוצא  
באלו האמנין שאי אפשר שיחזר ההפסד שהפסידו  
- מסלקין אותן בלא התראה; מפני שהן כמתרין  
ועומדין<sup>מז</sup>, עד שישתדלו במלאכתן, הואיל  
והעמידו אותן הצבור עליהן<sup>מז</sup>.

(מב) שאין הנטיעות גדלות כראוי, והפסד שאי אפשר להחזיר הוא. (מג) בין שהוא בחינם בין בשכר, שאפילו בשכר שמשלם ההפרש בין כשירה לנבילה (כמבואר לעיל הלכה ה) - הפסד שאי אפשר להחזיר הוא, שלפעמים יש צורך בהרבה בשר ואין בהמות אחרות מצויות. (מד) שכתבו שלא כדין, והפסיד את הקלף שכתב עליהם. (מה) שאותה שעה שלא לימד או לימד בטעות, מופסדת ואינה חוזרת לעולם. (מז) לסלקם כשיפשעו. (מז) עליהם להשתדל ביותר.

## פרק יא

מצוות עשה ליתן שכר שכיר בזמנו, ודין סכסוך בשכר בין השכיר לבעל הבית.

א. מצוות עשה לתן שכר השכיר בזמנו, <sup>מ</sup>

לְשַׁלֵּם דְּמִים, מִפְּנֵי שֶׁהָנוּשְׂאֵי שְׂכָר. לְפִיכָף, אִם הָיָה טִבָּח מְמַחֵה<sup>י</sup>, וְשָׂחַט בְּחֻנָּם - פָּטוּר מִלְשַׁלֵּם<sup>כ</sup>; וְאִם אֵינוֹ מְמַחֵה - אָף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּחֻנָּם, חַיֵּב לְשַׁלֵּם<sup>כח</sup>.

(כב) אדם המקבל חיטים של אחרים לטוחנן בשכר, ועליו ללתות (לשרות) החיטים במים לרכנן ולכותשם אחר כך במכתשת להסיר קליפתן לפני הטחינה, כדי שיהיה הקמח דק ונקי. (כג) כל צרכן, שאם לא לתתן כלל - הרי הוא פושע ממש וכמזיק בדיימ. (כד) סוגי קמח גס עם הקליפה. (כה) פת שמתפוררת. (כו) שידידו מאומנות לשחיתה. (כז) שהרי זה כאונס והשומר חנים פטור על אונס שכזה - וכן טחון ונחתום מומחים ועשו בחינם - פטורים. (כח) שהרי פושע הוא, שלא היה לו לשחוט כשאינו מומחה.

וְכֵן הַמְרָאָה דִּינָר לְשַׁלְחָנִי<sup>ט</sup>, וְאָמַר לוֹ 'יִפְהָל', וְנִמְצָא רַע - אִם בְּשָׂכָר רָאָהוּ - חַיֵּב לְשַׁלֵּם, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּקִי<sup>ל</sup> וְאֵינוֹ צָרִיף לְהַתְלַמֵּד. וְאִם בְּחֻנָּם רָאָהוּ, פָּטוּר; וְהוּא שִׁיחֵה בְּקִי, שֶׁאֵינוֹ צָרִיף לְהַתְלַמֵּד; וְאִם אֵינוֹ בְּקִי - חַיֵּב לְשַׁלֵּם, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּחֻנָּם. וְהוּא שְׂאִמַּר לְשַׁלְחָנִי: 'עָלִיף אָנִי סוּמָךְ'<sup>לב</sup>, או שֶׁהָיָה הַדְּבָרִים מְרָאִין שֶׁהוּא סוּמָךְ עַל רִאשִׁיתוֹ, וְלֹא יִרְאֶה לְאַחֲרִים<sup>לג</sup>.

(ט) לחלפן כספים - ושואל על טיבה. (ל) וקיבלה מחבירו. (לא) בטיב המטבעות. (לב) שאם לא הודיעו, יכול השולחני לטעון לא ידעתי שעלי אתה סומך. (לג) כגון שהיו עומדים לפני גמר עסקה וגמרו את העסקה בפניו, אינו צריך להודיעו.

טִבָּח שֶׁעָשָׂה בְּחֻנָּם וְנָבַל, וְכֵן שַׁלְחָנִי שֶׁאָמַר 'יִפְהָל' וְנִמְצָא רַע, וְכָל פְּיוּצָא בֵּהֶן - עֲלֵיהֶם לְהֵבִיא רָאִיָּה, שֶׁהֵם מְמַחִין; וְאִם לֹא הֵבִיאוּ רָאִיָּה, מְשַׁלְמִין.

ו. מקומות שנהגו שיהיה הנוטע אילנות<sup>לד</sup> נוטל חצי השבח, ובעל הקרקע חצי, ונטע והשביח, ונטע והפסיד<sup>לה</sup> - מחשבין לו חצי השבח שיש לו, ומנפין ממנו מה שהפסיד<sup>לו</sup>, ונוטל הנשאר. ואפילו התנה על עצמו, שאם הפסיד לא יטל כלום - הרי זו אסמכתא<sup>לז</sup>, ואין מנפין לו אלא מה שהפסיד<sup>לז</sup>.

(לד) המקבל שדה מחבירו לנוטע ולטפל בנטיעות. (לה) כלומר, בחלק מן הנטיעות השביח ובחלק הפסיד, היינו שלא השביחה כמו החלק שהשביח. (לו) בהשוואה לחלק שהשביח ומוסיפין לחלקו של בעל הבית, כדי שיהיה לו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ו כסלו - ספר משפטים - הלכות שכירות קט

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ג. נתן טליתו לאמנו, גמרה והודיענו - אפלו אחרו עשרה ימים - כל זמן שהקלי ביד האמן, אינו עובר. נתנה לו בחצי היום - פיון ששקעה עליו חמה, עובר משום כל תלין; שהקבלנות פשכירות היא, וחיב לתן לו בזמנו.

יב) לתקן אותה. יג) לבעל הטלית שגמרה ויבוא לקחתה - ולא בא.

ד. האומר לשלוחו: 'צא ושכר לי פועלים' - אם אמר להם: 'שכרכם על בעל הבית', שניהם אינן עוברין משום כל תלין; זה [בעל הבית] לפי שלא שפדן, וזה [השליח] לפי שאין פועלתו אצלו. ואם לא אמר להם 'שכרכם על בעל הבית', הרי השליח.

יד) שכל ששכרם סתם, ולא פירש שכרכם על בעל-הבית - שכרם עליו.

אין השוכר עובר אלא בזמן שתבעו השכיר, ולא נתן לו; אבל אם לא תבעו, או שתבעו ולא היה לו מה יתן לו, או שהמחהו אצל אחר וקבלטו - הרי פטור.

טו) שאין ביד השוכר מעות במזומנים לשלם לשכיר. טז) הורה לאדם אחר לשלם לפועל, והפועל והאדם השני הסכימו לכך. יז) ואין השוכר עובר אפילו אם לא פרע האחר.

ה. המשהה שכר שכיר עד אחר זמנו - אף על פי ששכר עבר בפעשה ולא תעשה, הרי זה חיב לתן מיד. וכל עת שיששהה - עובר על לאו של דבריהם, שנאמר<sup>21</sup>: "אל תאמר לרעה, לך ושוב".

יח) ובדעתו לפרעו לזמן מאוחר יותר.

ו. כל שכיר ששכרו בעדים, ותבעו בזמנו, ואמר בעל הבית: 'נתיי שכרך', והשכיר אומר: 'לא נטלתי כלום' - תקנו חכמים שישבע השכיר בנקיטת חפץ, ויטל פדין כל נשבע ונוטל; מפני שבעל הבית טרוד בפועליו<sup>22</sup> [ושכן], וזה השכיר נושא נפשו לזה<sup>23</sup>. אפלו • היה השוכר קטן, הרי השכיר נשבע ונוטל.

השנת הראב"ד  
אפלו . . . ונוטל א"א אין הדעת מסכמת על זה שנמסור שבועה לקטן אלא ישבע בעל הבית ואע"פ שאין תביעת קטן כלום.

שנאמר<sup>13</sup>: "ביומו תתן שכרו" וגו'. ואם אחרו לאחר זמנו - עובר בלא תעשה, שנאמר<sup>14</sup>: "ולא תבוא עליו השמש". ואין לזקין על לאו זה, שהרי הוא חיב לשלם.

א) והדין שכל המשלם - אינו לוקה.

אחד שכר האדם, ואחד שכר בהמה, ואחד שכר הכלים - חיב לתן בזמנו; ואם אחר לאחר זמנו, עובר בלא תעשה. וגר תושב, יש בו משום "ביומו תתן שכרו"; ואם אחר, אינו עובר עליו בלא תעשה.

ב) גוי שקיבל עליו שבע מצות שנצטוו בני נח, ונקרא שמו "תושב" לפי שמותר לנו להושיבו בינינו בארץ ישראל.

ב. כל הפוכש שכר שכיר - כאלו נטל את נפשו ממנו, שנאמר<sup>15</sup>: "ואליו הוא נשא את נפשו". ועובר פארבע אזהרות, ועשה: משום כל תעשוק<sup>16</sup>, ומשום כל תגזל<sup>17</sup>, ומשום "לא תלין פועלת שכיר"<sup>18</sup>, ומשום "לא תבוא עליו השמש"<sup>19</sup>, ומשום "ביומו תתן שכרו"<sup>20</sup>.

ג) ובדעתו שלא לשלם לו לעולם.

איזה הוא זמנו? שכיר יום גובה כל הלילה, ועליו נאמר: "לא תלין פועלת שכיר אתך עד בקר". ושכיר לילה גובה כל היום, ועליו נאמר: "ביומו תתן שכרו, ולא תבוא עליו השמש". שכיר שעות של יום גובה כל היום, ושכיר שעות של לילה גובה כל הלילה. שכיר שבת, שכיר חדש, שכיר שנה, שכיר שבוע - יצא פיו, גובה כל היום; יצא בלילה, גובה כל אותו הלילה.

ד) שהשכיר עצמו לעבודה ביום, עד שקיעת החמה. ה) כלומר, כל הלילה זמנו. וכיון שעלה השחר ולא פרעו - עובר בלא-תעשה. ו) ששכירותו נגמרה, ועדיין יום הוא. ז) וכיון ששקעה השמש עובר על "לא תבוא", שהרי התחייב בתשלום השכירות קודם שבאה השמש. ח) שהשכיר עצמו לשבוע ימים. ט) לשמיטה, לשבע שנים. י) שהסתיים חוזה השכירות ביום. יא) שכרו בעד כל השבת או כל השמיטה, כי משלם על שכירות רק בסופה.

13. דברים-כ"ה, כד, טו. 14. שם. 15. דברים-כ"ה, כד, טו. 16. שם, פסוק יד. 17. ויקרא-קדושים, יט, יג. 18. שם. 19. דברים-כ"ה, כד, טו. 20. שם. 21. משלי, ג, כח.

הפניות לשיחות קודש  
ואלי . . נפשו: בטעם הבאת פסוק זה דווקא - לקו"ש חל"ב ע' 116 והע' 40.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

**א** - אף על פי שפך נטן לו השתים, או שאמר לו 'הילך' - הרי בעל הבית נשבע בנקיטת חפץ; ודבר זה תקנת חכמים הוא, שלא ילך השכיר בפחית [עגמת] נפש<sup>מא</sup>.

(לו) כשהם חלוקים על סכום הקציעה, כמו שתקנו כשהם חלוקים על הפרעון, אלא השוכר נשבע ופטור. לפי שסכום הקציעה אין השוכר שוכח. (ז) ואינו נאמן בשבועה. (ח) שאינו חייב בשבועת מודה במקצת. (ט) בכל סכסוך שהוא, שיש בין השכיר והשוכר. (מ) העני. (מא) בלי ממון וגם בלי שבועה של בעל-הבית.

**ב** במה דברים אמורים? בשישכרו בעדים, ולא ידעו במה פסק לו, ותבעו בזמנו. אבל אם שכו שאל בעדים, או שתבעו אחר זמנו - ישבע בעל הבית הסת שלא קצץ לו אלא מה שפך נטן לו, או שלא נשאר לו אצלו אלא זה שאמר לו 'הילך', כדין כל הטענות.

(מב) שהשוכר חייב שבועה בנקיטת חפץ.

**ג** הנותן טלית לאמן, אמן אומר: 'שתים קצצת לי', והוא אומר: 'אחת' - כל זמן שהטלית ביד האמן - אם יכול לטען שהיא לקוחה בידו<sup>מב</sup>, הרי האמן נשבע בנקיטת חפץ ונוטל; ויכול לטען ששכרו<sup>מד</sup>, עד כדי דמיה<sup>מה</sup>. ואם יצאת טלית מתחת ידו<sup>מו</sup>, או שאין לו בה חזקה ואינו יכול לטען שהיא לקוחה בידו - המוציא מחברו עליו הראיה; ואם לא הביא ראיה - ישבע בעל הטלית הסת, או שבועת התורה אם הודה במקצת כדין כל הטענות, שאין זה כדין השכיר<sup>מו</sup>.

(מג) כגון שהוא מסתיר את הטלית - ומתוך שיכול לומר החזרתי, נאמן לומר מכרת לי, אפילו כשיש עדים שמסר לו כלי לתקן. (מד) בגובה הקציעה. (מה) של הכלי, ב"מיגו" שהרי אם רצה היה יכול לטעון לקוחה היא בידי והיא שלו. (מו) שהחזירה לבעליה. (מז) מוסב על זה שבעל הטלית נשבע היסת ואינו נשבע בנקיטת חפץ כמו בשכיר (כמבואר לעיל בהלכה ז), מפני שאין דין האומן כדין השכיר.

**ט** שכיר שבא להשבע - אין מחמירין עליו, ואין מגלגלין עליו בשבועה כלל<sup>מז</sup>; אלא נשבע שלא נטל, ויטל. ולכל הנשבעין אין מקלזין<sup>מט</sup>, חוץ מן השכיר שמקלזין עליו; ופותרין לו תחלה, ואומרים לו: 'אל תצער עצמך, השבע וטל'.

(יט) כולו או קצתו. (כ) כשספר-תורה בידו. (כא) כלומר, לפיכך עקרו את השבועה מבעל-הבית והעבירוה לשכיר. (כב) ולכן יכול להיות ששכח שלא שילם. (כג) והוא מדקדק ביותר לדעת אם קיבל או לא.

**י** שכו שלא בעדים - מתוך שיכול לומר<sup>מב</sup> 'לא היו דברים מעולם ולא שכרתיך', נאמן לומר 'שכרתיך ונתתי לך שכרך'<sup>מב</sup>; וישבע בעל הבית הסת<sup>מב</sup> שנטן, או שבועת התורה אם הודה במקצת כשאמר כל הטענות<sup>מב</sup>. הנה לו עד אחד ששכרו, אינו מועיל כלום<sup>מב</sup>.

(כד) השוכר. (כה) טענה זו נקרא 'מיגו', מתוך שהוא יכול להכחיש לגמרי ששכר אותו לעבוד, אנחנו מאמינים לו כשהוא אומר שכרתיך - ושלמתי. (כו) שבועה שחייבו חכמים את הכופר בכל. (כז) כדין כל טוען ונטען, שהמודה במקצת - נשבע מן התורה, וכופר הכל - היסת, ופטורים מלשלם. (כח) ודינו כדין שכרו שלא בעדים.

**יב** וכן אם תבעו אחר זמנו<sup>מב</sup> - אף על פי ששכרו בעדים - המוציא מחברו עליו הראיה<sup>מב</sup>; ואם לא הביא ראיה, ישבע בעל הבית הסת<sup>מב</sup>. הביא ראיה שתבעו כל זמנו<sup>מב</sup> - הרי זה נשבע, ונוטל כל אותו היום של תביעה<sup>מב</sup>.

(כט) כגון שכיר יום אחר שעבר כל הלילה, ושכיר לילה אחר שעבר כל היום. (ל) השוכר נאמן, כי חזקה אין בעל-הבית עובר על "בל תלין", ואין השכיר משהה שכרו. (לא) כלומר, על השכיר להביא ראיה שלא פרעו או שתבעו כל זמנו. (לב) כדין כופר בכל. (לג) כל הזמן הראוי לגבייה היה בתביעה, היינו בחזקה שלא פרע, כגון שתבעו השכיר בפני עדים בסוף הזמן, ולא אמר פרעתי אלא דחהו בלך ושוב. (לד) כלומר, באורך זמן התביעה.

**יג** כיצד? הנה עושה עמו ביום שני עד הערב - זמנו כל ליל שלישי, ובוים שלישי אינו נשבע ונוטל<sup>מב</sup>. ואם הביא עדים שהיה תובע כל ליל שלישי - הרי זה נשבע ונוטל כל יום שלישי; אבל מליל רביעי והלאה, המוציא מחברו עליו הראיה. וכן אם הביא עדים שהיה תובע והולך עד יום חמישי - הרי נשבע ונוטל כל יום חמישי.

(לה) אם לא תבעו כל ליל שלישי.

**יד** בעל הבית אומר: 'שתים קצצתי לך' [קבעתי שכר], והשכיר אומר: 'לא קצצת לי אלא שלש' - לא תקנו חכמים שישבע השכיר כאן<sup>מב</sup>, אלא המוציא מחברו עליו הראיה<sup>מב</sup>. ואם לא הביא ראיה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ו כסלו - ספר משפטים - הלכות שכירות קיא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

**וַיִּתֵּן בְּסֵל עַד שְׁמִלְאָנוּ, וַיִּנְפֹּץ הַסֵּל לְמָקוֹם אַחֵר, וַיִּחְזֹר וַיִּבְצֹר וַיִּמְלְאֵנוּ - אֵינוֹ אוֹכֵל אֲלָא אַחֵר שְׁיִמְלָא הַסֵּל.<sup>18</sup>**

(ה) שהוא עושה בו. (ו) כל עוד שהוא עוסק בבצירה או קצירה. (ז) העובד בבציר, ודרך הבוצר הוא שיבצור ויתן לסל וינערו. (ח) שזה הוא גמר עבודתו.

**אֲכַל מִפְּנֵי הַשֵּׁב אֲבָדָה לְבַעֲלֵים, אֲמָרוּ חֲכָמִים שֶׁיְּהִי הַפּוֹעֵלִין אוֹכְלִין בְּהַלִּיכְתָּן מֵאֲמָן לֵאמֹן<sup>19</sup> וּבְחִזְרָתָן מִן הַגֵּת<sup>20</sup> - כְּדִי שֶׁלֹּא יִבְטְלוּ מִמְּלָאכְתָּן וַיִּשְׁבוּ לֵאכֹל, אֲלָא אוֹכְלִין בְּתוֹךְ הַמְּלָאכָה כְּשֶׁהֵן מְהַלְכִין בְּטֵלִין.**

(ט) כל פעולה לשמור על מומן חבירו מהפסד, מוגדרת בפי חכמי התלמוד "השבת אבידה". (י) שלא יבטלו הפועלים ממלאכתם, וישבו לאכול אחר מילוי הסל. (יא) משורה לשורה. (יב) הגם שמצד הדין אינם אוכלים, שהלא אינן עושים במלאכה בשעה זו, נוח לו לבעל-הבית בתקנה זו, כדי שלא יבטלו ממלאכתם בזמן אכילה.

### ג. המבטל • ממלאכתו

**וְאֲכַל, או שְׁאֲכַל שְׁלֹא בְּשַׁעַת גִּמְרָה מְלָאכָה<sup>21</sup> - הָרִי זֶה עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאֲמַר<sup>22</sup>: "וַיִּחְרַמֵּשׁ לֹא תִנִּיף"<sup>23</sup>**

השנת הראב"ד  
המבטל . . . בזה א"א דברים הללו אין להם שורש ובספרי דרשו וקטפת מלילות בידך שלא יהא קוצר במגל ואוכל וחרמש לא תניף בשעה שאתה מניף חרמש על קמת בעה"ב ולא מפני ביטול מלאכה אלא שלא יעשה אכילתו קבע כעין מלאכתו.

(יג) כלומר, בעוד שהוא עוסק בבצירה. (יד) בפירוש פסוק זה, "וחרמש לא תניף": בשעה שאתה מניף חרמש על קמת רעך, כלומר בשעת הקציר, לא תקצור לעצמך. (טו) בכל מחובר לקרקע.

**וְכֵן פּוֹעֵל שֶׁהוֹלִיךְ בִּידוֹ מִמָּה שְׁעָשָׂה, או שְׁלָקָה יָתֵר עַל אֲכִילָתוֹ וְנוֹתֵן לְאַחֵרִים - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאֲמַר<sup>24</sup>: "וְאֵל פִּלִּיךָ לֹא תִתֵּן"<sup>25</sup>. וְאִין לּוֹקִיין עַל שְׂנֵי לְאוּיִן אֱלּוּי<sup>26</sup> - שְׁאֵם אֲכַל או הוֹלִיךְ, חֲזִיב לְשִׁלְמִי<sup>27</sup>.**

(טז) לא זיכתה תורה אלא לאכילת הפועל עצמו ובשעה

(מח) בניגוד לכל מי שנתחייב שבועה, שהמשיבוע מגלגל עליו כל תביעה שיש לו עליו, ואף שאין לה כל קשר עם התביעה העיקרית, לפי שחסו על השוכר שלא ירתע וימנע עצמו מן השבועה. (מט) כלומר, אין פותחין מיד בשבועה, דהיינו שלא יאמר הדיין בתחילה, אחר ששמע טענת התובע: מכיון שאין לו עדים, אין בכוח הטענה לחייב ממון רק שבועה, אלא פותח ופונה לנטען ואומר: הרי התובע טוען כך וכך, ואולי יודה ויאמר אמת הוא טוען, ואין פותחים בשבועה אלא לאחר שהנטען מכחיש.

**אֲפֹלוּ הִיָּה שְׁכָרוֹ פְּרוּטָה אַחַת, וְבַעַל הַבֵּית אוֹמֵר 'נִתְּתִיהָ' - לֹא יִטַּל אֲלָא בְּשָׁבוּעָה. וְכֵן כָּל הַנִּשְׁפָּע וְנוֹטֵל, אֲפֹלוּ לֹא יִטַּעֵן אֲלָא פְּרוּטָה אַחַת - לֹא יִטַּל אוֹתָהּ אֲלָא בְּשָׁבוּעָה, כְּעֵין שֶׁל תּוֹרָה.**

## פֶּרֶק יב

דין אכילת הפועל מהמלאכה שעושה בה.

**א. הפועלים שֶׁהֵן עוֹשִׂין [-עובדים] בְּדָבָר שְׁגֻדּוּלּוֹ מִן הָאָרֶץ, וְעַדִּין לֹא נִגְמְרָה מְלָאכְתּוֹ, בֵּין בְּתוֹלוֹשׁ בֵּין בְּמַחְבֵּר, וְיִהְיִי מַעֲשֵׂיהֶן הֵן גְּמִירַת הַמְּלָאכָה<sup>28</sup> - הָרִי בַּעַל הַבֵּית מַצִּיחַ שְׁנֵינִיחַ אוֹתָן לֵאכֹל מִמָּה שֶׁהֵן עוֹשִׂין בוֹ, שְׁנֵאֲמַר<sup>29</sup>: "כִּי תִבֵּא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ וְכוּ', כִּי תִבֵּא בְּקִמַּת רֵעֶךָ<sup>30</sup>. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמָדוּ, שֶׁאִין הַכְּתוּבִי מְדַבֵּר אֲלָא בְּשִׁכְרִי;**

(א) כלומר, עבודתם גומרת את המלאכה שהם עוסקים בה, כגון קצירה ובצירה וכדומה. (ב) והמשך הפסוק "ואכלת ענבים כנפשך". (ג) והמשך הפסוק: "וקטפת מלילות בידך". פרשיות אלו נאמר באכילת פועל העושה במחובר ובתלוש. (ד) "כי תבוא".

**[והראיה:] וְכִי אֵלוּ לֹא שְׁכָרוֹ, מִי הִתִּיר לוֹ שְׁכִיבֹא בְּכֶרֶם רֵעֵהוּ אוֹ בְּקִמָּה שְׁלוֹ, שְׁלֹא מִדַּעְתּוֹ? אֲלָא כֹּף הוּא אוֹמֵר: כִּי תִבֵּא בְּרִשּׁוֹת הַבְּעָלִים לְעִבּוּדָהּ, תֹּאכֵל.**

**ב. מה • בֵּין הָעוֹשֶׂה בְּתוֹלוֹשׁ, לְעוֹשֶׂה בְּמַחְבֵּר? שְׁהָעוֹשֶׂה בְּתוֹלוֹשׁ, אוֹכֵל בְּדָבָרָה שְׁלֹא נִגְמְרָה מְלָאכְתּוֹ לְמַעֲשֵׂר וּלְחֵלֶה, וְהָעוֹשֶׂה בְּמַחְבֵּר כְּגוֹן בּוֹצֵר וְקוֹצֵר, אֵינוֹ אוֹכֵל אֲלָא כְּשִׁיגְמֵר עֲבוּדָתוֹ; כְּגוֹן שְׁכִיבֹר**

השנת הראב"ד

מה . . . הסל א"א לא ידעתי מאין זה ואולי זה הוא מ"ש מפני השב אבידה לבעלים אוכלין בהליכתן מאומן לאומן ובחזירתן מן הגת דהיינו כשימלא הסל וינפצנו ויחזור מן הגת ומה שאמר מפני השב וכו' פ"י הוא למה שאמר.

22. דברים-כ"ה-כז. 23. דברים-כ"ה-כז. 24. שם, פסוק כה.

הפניות לשיחות קודש

שיניח . . . בו: משמעות דין זה ברוחניות - סה"ש תנש"א ח"ב ע' 798 והע' 18.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

**למעשרה, והרי הן טבלו. ואם לא הודיען לי, מעשר ומאכילן<sup>ל</sup>.**

(לב) נפרדו עיגולי הדבילה (תאנים יבשות שהן כבושות בתבנית עגולה). (לג) של יין. (לד) לעגל ולסתום החביות, והודיען שכבר נקבעו למעשר. (לה) משעה שיחלק בעיגולים ושלה הזגים והחרצנים מעל פי החבית. (לו) ודבר האסור לא זיכתה תורה. (לז) שכבר נקבעו למעשר. (לח) כיון ששכרם סתם, סבורים היו ששכרם לתחילת הדריסה בעיגולים או לסתום החביות שעדיין לא שלו הזגים והחרצנים מעל פי החבית שעדיין לא נגמרה מלאכתם למעשר ויוכלו לאכול מהם, ועל דעת כן נשכרו, לפיכך מעשר ומאכילם.

**אין הפועלים אוכלין בשל הקדש, שנאמר: "בכרם רעף"<sup>לט</sup>.**

(לט) "רעף" ולא של הקדש.

**ז. שכן את הפועלין לעשות בנטע רבעי<sup>שלו</sup>, הרי אלו לא יאכלו; ואם לא הודיען<sup>מא</sup>, פודה ומאכילן<sup>מב</sup>.**

(מ) פירות אילן בשנה הרביעית לנטיעתו שאינם נאכלים אלא בירושלים או שפודים הפירות ומעלים את הדמים שלהם לירושלים. (מא) שהם של נטע רבעי. (מב) שהרי זה כמקח טעות, שאלמלי הודיעם – שמא לא היו נשכרים.

**ח. הקוצר והדש והזרה<sup>נג</sup> והבורר והמוסק<sup>מד</sup> והבורר והדור<sup>מה</sup> וכל פיוצא במלאכות אלו, הרי אלו אוכלין מן התורה<sup>מו</sup>.**

(נג) מפריד פסולת מהתבואה על ידי הרוח. (מד) בזיתים. (מה) בענבים. (מו) שעדיין לא נגמרה מלאכתם, או למעשר או לחלה.

**ט. שומרי גתות<sup>מז</sup> וערמות<sup>מח</sup> וכל דבר התלוש מן הקרקע, שעדיין לא נגמרה מלאכתן למעשר - אוכלין מהלכת מדינה<sup>מט</sup>; שהשומר אינו פועשה מעשה. אבל אם עשה פאבר מאבריו, בין בידי בין ברגליו, אפלו בכתפו - הרי זה אוכל מן התורה.**

(מז) גיתי יין. (מח) תבואה. (מט) מצד המנהג שכבר נהגו כן, ולא מן התורה. (נ) ומשום כך אין אכילתם מן התורה.

**י. היה עושה בתאנים, לא יאכל בענבים<sup>נא</sup>; בענבים, לא יאכל בתאנים; שנאמר<sup>נב</sup>: "בכרם,**

שהוא עושה, ולא להוליך בכליו. (יז) "וחרמש לא תניף" ו"ואל כליך לא תתן". (יח) וכל המשלם – אינו לוקה.

**ד. החולב והמחביץ והמגבי אינו אוכל, מפני שאינו גדולי קרקע. המגפש בכפלים ובשומין - אף על פי שתולש קטנים<sup>כא</sup> מבין הגדולים<sup>כב</sup>, וכל פיוצא בזה - אינו אוכל<sup>כג</sup>, מפני שאין מעשיהן גמר מלאכה<sup>כד</sup>. ואין צריך לומר שומרי גנות ופרדסים<sup>כה</sup>, וכל דבר המחבר במקשאות<sup>כו</sup> והמדלעות<sup>כז</sup> - שאינן אוכלין פלל<sup>כח</sup>.**

(ט) עושה חמאה. (כ) עושה גבינה. (כא) בצלים ושומים קטנים שלא יגדלו יותר. (כב) כדי לאפשר לגדולים להתפשט ולהתעבות. (כג) אפילו מן הקטנים. (כד) שעיקר הפעולה היא לשם תיקון הגדולים, ואצל הגדולים שהם מחוברים בקרקע אין זה גמר מלאכה שהרי עודם מחוברים לקרקע, ולפיכך אינו אוכל אף מן הקטנים. (כה) שאין מעשיהם גמר מלאכה, וגם מפני שאין השמירה נחשבת כמעשה המזכה את הפועל באכילה. (כו) שדה קישואים. (כז) שדה דלועים. (כח) לא מן התורה ולא מצד מנהג, שיש שומרים שהם אוכלים מצד המנהג, כגון שומרי תלוש כמבואר להלן, לעומת זה – שומרי מחובר אין בהם מנהג כלל.

**ה. הבודל<sup>[=בורר]</sup> בתמרים ובגרוגרות<sup>כט</sup> אינו אוכל, מפני שנגמרה מלאכתן למעשר. העושה פחטים וכיוצא בהן אחר שעשר, כגון ששכרן לבר<sup>[=לבורר]</sup>**

**צורות או לנפח<sup>[=לנפות ברוח]</sup> אותן או לטחן - הרי אלו אוכלין, שעדיין לא נגמרה מלאכתן לחלה<sup>לא</sup>. אבל הלש והמקטף<sup>[=עורך]</sup> והאופה אינו אוכל, מפני שנגמרה מלאכתן לחלה, ואין הפועל אוכל אלא מדבר שעדיין לא נגמרה מלאכתו למעשר ולחלה. (כט) תאנים יבשות. (ל) שיש בהם חיוב לאחר חיוב מעשר. (לא) שאין העיסה מתחייבת בחלה אלא שיתערבו המים והקמח.**

**ו. נתפרסו עגוליו<sup>לב</sup>, ונתפתחו חביותיו<sup>לג</sup>, ונתחתכו דלועיו, ושכרן לעשות<sup>לד</sup> בהן - הרי אלו לא יאכלו; שהרי נגמרו מלאכתן ונקבעו**

25. דברים-כ"ה-תצא, כג, כה.

הפניות לשיחות קודש  
הלכה ד: ג' שיטות בזה, ג' גדרים באכילת הפועל; ענין אכילת פועל ע"ד החסידות – לקו"ש חל"ד ע' 129.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

הִיָּה מְשֻׁמֵּר אַרְבַּע אוֹ חֲמֵשׁ עֲרֻמוֹת<sup>ט</sup>, לֹא יִמְלֹא  
כְּרִסוֹ מֵאֲחַת מֵהֶן, אֲלֹא אוֹכֵל מִכָּל אַחַת וְאַחַת לְפִי  
חֻשְׁבּוֹן [בשורה].

(ט) של ארבעה או חמשה אנשים שונים.

**יב.** הַפּוֹעֵלִים שֶׁלֹא הִלְכוּ שְׁתֵּי וָעֶרֶב בַּגֶּת -  
אוֹכְלִין עֲנָבִים, וְאֵין שׁוֹתִין יַיִן; שְׂעִדִּין אֵינָן עוֹשִׂין  
אֲלֹא בַעֲנָבִים בְּלִבְדֵּם<sup>א</sup>. וּמִשְׁדִּירָכּוֹ בַּגֶּת, וַיִּהְיוּ בָּהּ  
שְׁתֵּי וָעֶרֶב - יֵשׁ לָהֶן לֶאֱכֹל מִן הָעֲנָבִים, וְלִשְׁתּוֹת  
מִן הַתִּירוֹשׁ, שֶׁהָיָה הֵן עוֹשִׂין בַּעֲנָבִים וּבַיַּיִן.

(ע) דרכם להטיל ענבים בגת ודורכים בגליהם על הגת, ועד  
שלא הילכו בה שתי וערב (לאורך ולרוחב) אין מלאכתם  
ניכרת ביין אלא בענבים. (עא) ואין הפועל אוכל אלא  
מהמין שהוא עושה בו.

**יג.** פּוֹעֵל שְׂאֵמֶר: 'תָּנוּ לְאִשְׁתִּי וּבְנִי מִה שֶׁאֲנִי  
אוֹכֵל'<sup>ב</sup>, או שְׂאֵמֶר: 'הָרִינִי נוֹתֵן מִעֵט מִזֶּה שֶׁנִּשְׁלַחְתִּי  
לֶאֱכֹל'<sup>ג</sup> לְאִשְׁתִּי וּבְנִי - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ; שֶׁלֹא זָכְתָּה  
תּוֹרָה אֲלֹא לְפּוֹעֵל עֲצָמוֹ. אֶפְלוּ נִזְרִיעַ<sup>ד</sup> שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה  
בַּעֲנָבִים, וְאָמַר: 'תָּנוּ לְאִשְׁתִּי וּבְנִי' - אֵין שׁוֹמְעִין  
לָזֵיעָה.

(עב) המגיע לי בזכותי לאכול. (עג) כלומר, מזה שכבר הם  
בידי זכותי בו. (עד) שאסור באכילת ענבים, ואם לא יתן  
לאשתו ולבניו - יפסיד. (עה) שלא זיכתה התורה אלא  
לפועל עצמו, וכשאנו ראוי לאכול - איבד זכותו.

**יד.** פּוֹעֵל שֶׁהָיָה עוֹשֶׂה<sup>ה</sup> הוּא וְאִשְׁתּוֹ וּבְנֵיו  
וְעַבְדֵּיו<sup>ו</sup>, וְהִתְנַה עִם בַּעַל הַבַּיִת שֶׁלֹא יִאֲכֹלוּ<sup>ז</sup> מִמֶּה  
שֶׁהֵן עוֹשִׂין לֹא הוּא וְלֹא הֵם - הָרִי אֱלוֹ אֵינָן  
אוֹכְלִין<sup>ח</sup>. בְּמֵה דְּכָרִים אֲמוּרִים<sup>ט</sup>? בְּגִדּוּלִים, מִפְּנֵי  
שֵׁשׁ בָּהֶן דַּעַת, וְהָרִי מִחֲלוֹ. וְאִם הָיוּ קִטְנִים<sup>י</sup>, אֵינֶנּוּ  
יָכוֹל לְפַסֵּק עֲלֵיהֶן שֶׁלֹא יִאֲכֹלוּ, שְׂאִינָן אוֹכְלִין מִשָּׁל  
אֲבִיהֶן<sup>יא</sup> אוֹ מִשָּׁל אֲדוֹנֵיהֶן<sup>יב</sup>, אֲלֹא מִשָּׁל שְׁמִים<sup>יג</sup>.

(עו) שנשכר. (עז) הכנענים. (עח) תמורת כסף -  
ובדיעתם. (עט) שהרי מחלו. (פ) שהוא מתנה על  
אכילתם. (פא) שאין בהם דעת ואינם בני מחילה.  
(פב) הבנים. (פג) העבדים. (פד) והתורה לא זיכתה אלא  
לפועל עצמו ולא לאביו או לאדוניו, ולפיכך אינו יכול  
לפסוק על אכילת הקטנים, שהרי אינם בני דעת למחול על  
זכותם שזיכתה להם התורה.

וְאֲכָלְתָּ עֲנָבִים<sup>יג</sup>. וְהַעוֹשֶׂה בְּגִפֵּן זֶה, אֵינֶנּוּ אוֹכֵל  
בְּגִפֵּן אַחֲרָיו<sup>יד</sup>. וְלֹא יִאֲכֹל עֲנָבִים וְדָבָר אַחֲרָיו; וְאֵל  
יִאֲכֹל בֶּפֶת, וְלֹא

השנת הראב"ד

ואם... שירצה א"א דוקא אחת  
אחת בספיתת מלח עראי אבל לא  
מליחה גמורה ולא עם הפת משום  
איסור טבל.

בַּמִּלְחָה<sup>יד</sup>. וְאִם • קָצַץ עִם  
בַּעַל הַבַּיִת עַל שְׁעוֹר מֶה  
שִׁיאֲכָלוּ - אוֹכֵל אוֹתוֹ

בֵּין בַּמִּלְחָה, בֵּין בֶּפֶת, בֵּין בְּכָל דְּבָר שִׁירָצָה<sup>טו</sup>.

(נא) ואפילו שכרו לעשות בשניהם, לארות בתאנים ולבצור  
בענבים - אינו אוכל בענבים כשהוא עושה בתאנים, וכן  
להיפך. (נב) לכאורה המילה "ענבים" מיותרת, כי אם הוא  
"בכרם" הוא יאכל "ענבים", אלא מכאן שאם היה עושה  
בתאנים לא יאכל בענבים, בענבים לא יאכל בתאנים.  
(נג) אע"פ שהוא מאותו מין שהוא עושה בו. (נד) שלא  
יאכל מן הענבים הרבה. (נה) כי יכול לגרום לו לאכול  
הרבה ענבים. (נו) שסיכם עם בעל הבית לאכול עד שיעור  
מסוים ולא יותר. (נז) שהרי לא יאכל יותר מהכמות  
שסיכמו.

אָסוּר לְפּוֹעֵל לְמַעַן<sup>טז</sup> בַּעֲנָבִים, שְׂנֵאֵמֶר: 'וְאֲכָלְתָּ  
עֲנָבִים כְּנִפְשֶׁךָ'<sup>טז</sup>. וְלֹא •  
יִהְיוּ בָנָיו אוֹ אִשְׁתּוֹ

השנת הראב"ד

ולא... לו א"א בעיא היא ולא  
איפשיטא.

מִהַבְהִינִן לוֹ הַשְּׂבָלִין

בָּאוּר, וְאוֹכֵל - שְׂנֵאֵמֶר: 'וְאֲכָלְתָּ עֲנָבִים כְּנִפְשֶׁךָ',  
עֲנָבִים כְּמוֹת שֶׁהֵן. וְכֵן כָּל פְּיֻצָּא בָּהֶן.

(נח) למצוץ הענבים, ולזרוק החרצנים והזגים.  
(נט) "ואכלת" - ולא מוצץ.

**יא.** אָסוּר לְפּוֹעֵל לֶאֱכֹל מִה שֶׁהוּא אוֹכֵל אֲכִילָה  
גְּסָה<sup>יז</sup>, שְׂנֵאֵמֶר: 'כְּנִפְשֶׁךָ שֶׁבָּעָד'. וּמִתֵּר לוֹ לְמַנַּע  
עֲצָמוֹ<sup>יח</sup> עַד מְקוֹם הַיְּפּוֹת<sup>יט</sup>, וְאוֹכֵל<sup>כ</sup>. וַיֵּשׁ לוֹ לֶאֱכֹל  
קִשּׁוֹת<sup>כא</sup> אֶפְלוּ בְּדִינָר, וְכוֹתְבוֹת<sup>כב</sup> אֶפְלוּ בְּדִינָר - אִף  
עַל פִּי שֶׁשָּׁכְרוּ בְּמַעַה כֶּסֶף<sup>כג</sup>, שְׂנֵאֵמֶר: 'כְּנִפְשֶׁךָ  
שֶׁבָּעָד'<sup>כד</sup>; אֲבָל מִלְּמִדִּין אֵת הָאֵדָם שֶׁלֹא יִהְיֶה  
רַעֲבָתָן, וְיִהְיֶה סוֹתָם אֵת הַפֶּתַח בְּפִנְיוֹת<sup>כה</sup>.

(ס) אכילה מרובה יתר על שבעה. (סא) מאכילה - כשהוא  
עושה בכרם, שחלק מפירותיו רעים וחלק יפים. (סב) עד  
שהוא מגיע לעשות במקום היפים. (סג) כל שבעה מהם,  
כלומר אין הפועל חייב לחלק שיעור שבעה שמותר לאכול  
- בין היפים והרעים לפי חשבון, אלא אוכל כל שבעה ממה  
שהוא חפץ. (סד) קישואים. (סה) תמרים. (סו) שהוא  
ששית מדינר, ששש מעות כסף יש דינר. (סז) כלומר,  
גבול אכילת הפועל קבעה התורה בשיעור שביעתו ללא  
תלוי בשיעור שכרו. (סח) כי אם יאכל בלי שיעור, ימנעו  
מלשכור אותו לעבודה.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מלקות ולא אמרו אין לוקים ומשלמים אלא כשהם באים כאחד, כמבואר בפרק ג מהלכות גניבה.

## ~ יום רביעי כ"ז כסלו ~

### פָּרָק יג

דין אכילת הבהמה בשעת המלאה, ואיסור "לא תחסום שור בדישו".

**א.** הבהמה אוכלת כל זמן שהיא עושה בגדולי קרקע, בין במחבר בין בתולש; ואוכלת ממשאוי שעל גבה, עד שתהיה פורקת, ובלבד שלא יטל בידוי וינאכלנה.

(א) כמו הפועל ובהתאם לפרטי הדין, שנתבארו בפרק הקודם. (ב) ולאחר שפרקוה אינה אוכלת, שאין הבהמה אוכלת אלא בשעה שהיא בעבודה. (ג) החמר שמנהיג אותה.

**ב.** כל המונע הבהמה מלאכל בשעת מלאכתה - לוקה, שנאמר<sup>26</sup>: "לא תחסום שור בדישו"; אחד השור ואחד כל מיני בהמה וחייה, בין טמאין בין טהורין. ואחד הדש, ואחד שאר כל המלאכות של גדולי קרקע; ולא נאמר "שור בדישו" אלא בהנהיג. והחוסם את הפועל, פטור.

(ד) התורה דיברה על דבר שהוא מצוי. (ה) לאכול בשעה שהוא עושה במלאכה - שהפועל אוכל ממה שהוא עושה בהם, כמבואר בפרק הקודם.

אחד החוסם אותה בשעת מלאכה, ואחד החוסם אותה מקדם ועשה בה מלאכה והיא חסומה; אפלו חסמה בקולי, לוקה<sup>27</sup>. שכר בהמה, וחסמה ודש בה - לוקה; ומשלים לבעלים ארבעת קבין לפרה, ושלשת קבין לחמור<sup>28</sup>: שמשעת משיכה, נתחייב במזונותיה; ואינו חייב מלקות, עד שידוש בה חסומה<sup>29</sup>.

(ו) בשעה שהיא כבר במלאכה. (ז) שהוא גוער בה כאשר היא באה לאכול. (ח) אף על פי שלאו שאין בו מעשה אין לוקים עליו. וטעמו של דבר, מפני שעקימת פיו בחסימה היא כמעשה, שעל ידי קולו הבהמה נחסמת ואינה אוכלת כשהיא דשה. (ט) בעד כל יום ויום. (י) כך שיערו חכמים את כמות האכילה ליום של פרה ושל חמור. (יא) כלומר, משום כך אין לפוטרו מן התשלומין על פי הכלל שאין אדם לוקה ומשלים, מפני שחייב התשלומים והמלקות אינם באים כאחת, שהרי נתחייב כבר במזונותיה לפני שבא לכלל חיוב

**ג.** ישראל הדש בפרתו של גוייב [וחסם], עובר משום כל תחסם<sup>30</sup>; וגוי הדש בפרתו של ישראל<sup>31</sup>, אינו עובר משום כל תחסם<sup>32</sup>.

(יב) ואפילו התבואה של אינו יהודי. (יג) ש"לא תחסום שור בדישו" - בכל שור ודישה שהיא. (יד) על פי הוראתו של הישראל. (טו) שאין כאן מעשה חסימה ביד הישראל.

אמר לגוי: 'חסם פרתי, ודוש בה'<sup>33</sup>; ישוב לו קוץ<sup>34</sup> בפיה, ודש בה ותרתי אינה אוכלת; הרפיץ לה ארי מבחוץ<sup>35</sup>, או ששהפיץ בנה מבחוץ<sup>36</sup>; היתה צמאה, ואינו משקה<sup>37</sup>; פָּרַס עור על גבי הדיש<sup>38</sup>, כדי שלא תאכל - כל זה וכיוצא בו אסור, ואינו לוקה<sup>39</sup>.

(טז) בתבואת הישראל ואמירה לגוי לעשות בשביל ישראל מעשה שהישראל אסור בה - אסורה מדבריהם. (יז) מאליה - אבל הושיב לה קוץ לוקה שהרי זו מעשה חסימה גמור. (יח) העמיד אריה לידה, ומאמת האריה היא אינה אוכלת. (יט) ומרוב הגעגועים לבנה אינה אוכלת. (כ) ומחמת הצימאון אינה אוכלת. (כא) והיא אינה רואה את הדיש. (כב) בכל המקרים האלה הסתפקו בגמרא.

היה הדבר שהיא עושה בו רע לבני מעים ומזיקה, או שהיתה חולה ואם תאכל תתריז [תשלשל] - מתר למנעה; שלא הקפידה תורה אלא על הנתיבה<sup>40</sup>, ותרתי אינה נהנית<sup>41</sup>.

(כג) ולתועלתה. (כד) אם תאכל מדברים המזיקים לה.

**ד.** פרה של ישראל שהיה הפהן דש בה<sup>42</sup> בשנת הראב"ד  
השנה הראב"ד  
וכן . . הדרך א"א דומה שהוא מפרש פרות המרכסות בתבואה כלומר עוברות על התבואה דרך הליכתן למקום אחר כדי לקצר הליכתן והמפרשים לא כך פירשו אלא תבואה שנשרית במים ורוצה להשרי קליפתה והוא חרשלא.

**ה.** תבואה לפי שטרט [התעסק] להן הדרדכ<sup>43</sup> - אינו עובר עליהן משום כל תחסם. אכל מפני מראית העיני<sup>44</sup> - אם היו דשיות בתרומות ובמעשר שני, מביא מעט מאותו המין ותולה להן בקלסטרין שבפיה<sup>45</sup>.

26. דברים-כ"ה, כה, ד.

אפילו . . לוקה: בדברי המגיד משנה - לק"ש ח"א ע' 85. אינו . . תחסום: בדברי אדמוה"ז בזה - לק"ש ח"ד ע' 1124 .

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ז כסלו - ספר משפטים - הלכות שאלה ופקדון קטו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

אָבֵל אֵין הַפּוֹעֵל רֵשָׁאִי לַעֲשׂוֹת מְלָאכָתוֹ בְּלִילָה, וְלִהְשָׁפִיר עֲצָמוֹ בַּיּוֹם, אוֹ לְדוֹשׁ בְּפָרְתוֹ עֲרֵבִית, וְלִהְשָׁפִירָהּ שְׁחָרִית; וְלֹא יִהְיֶה מְרַעִיב וּמִסְגֵּף עֲצָמוֹ, וּמֵאֲכִיל מְזוֹנוֹתָיו [שלו] לְבָנָיו, מִפְּנֵי גִזְל מְלָאכָתוֹ שֶׁל בַּעַל הַבֵּית, שֶׁהָרִי יִפְשֵׁל פָּחוּ וְתַחֲלַשׁ דַּעְתּוֹ וְלֹא יַעֲשֶׂה מְלָאכָה בְּכַח.

ז. בְּדֶרֶךְ שְׁמֻזְהָר בַּעַל הַבֵּית שֶׁלֹּא יִגְזֹל שָׂכָר עֲנִי וְלֹא יַעֲבֹבְנֵהוּ - כִּי הָעֲנִי מְזוּהָר שֶׁלֹּא יִגְזֹל מְלָאכָתוֹ בַּעַל הַבֵּית, וַיִּבְטֹל מַעֲט בְּכָאן וּמַעֲט בְּכָאן, וּמוֹצִיא כָּל הַיּוֹם בְּמִרְמָה, אֲלֵא חֵיב לְדַקְדֵּק עַל עֲצָמוֹ בְּזִמָּן מְלָאכָה. הָרִי הַקָּפִידוֹ חֻכָּמִים עַל בְּרָכָה רַבִּיעִית<sup>1</sup> שֶׁל בְּרֶכֶת הַמְּזוֹן שֶׁלֹּא יִכְרֹךְ אוֹתָהּ<sup>2</sup>.

(לו) לא ילין שכרו. (לז) ברכת הטוב והמטיב. (לח) הפועל כלל, כדי שלא יבטל מלאכת בעל הבית.

וכן חֵיב לַעֲבֹד בְּכָל פָּחוּ, שֶׁהָרִי יַעֲקֹב הַצָּדִיק אֲמָר<sup>27</sup>: "כִּי בְּכָל פָּחוּ עֲבַדְתִּי אֶת אֲבִיכֶן". לְפִיכָךְ נִטֵּל שָׂכָר זֹאת אֶף בַּעֲלֵם הָזֶה, שֶׁנֶּאֱמָר<sup>28</sup>: "וַיִּפְרֹץ הָאִישׁ מְאֹד מְאֹד". בְּרִיךְ רַחֲמָנָא דְסִיעֵן

## הַלְכוֹת שְׁאֵלָה וּפְקָדוֹן

יֵשׁ בְּכָלֶיךָ שְׁתֵּי מִצְוֹת עֲשֵׂה: (א) דִּין הַשְׁוֹאֵל; (ב) דִּין שׁוֹמֵר חֲנָם. וּבִאֲוֹר שְׁתֵּי מִצְוֹת אֵלוֹ - בְּפָרְקִים אֵלוֹ.

### פָּרָק א

דיני השואל.

א. הַשְׁוֹאֵל כָּלִי אוֹ בְּהֵמָה, וּבִיּוֹצֵא בֵּהֶן מִשְׁאָר מִטְּלָטְלִין מִחֲבָרוֹ, וְאֶבֶד אוֹ נֶגֶב - אֶפְלֹי נֶאֱנָס אֲנִס גְּדוֹלִי, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבָּה אוֹ נִשְׁבְּרָה [נפצעה] הַבְּהֵמָה אוֹ מִתָּה - חֵיב לְשַׁלֵּם הַכֹּל, שֶׁנֶּאֱמָר<sup>1</sup>: "כִּי יִשְׁאֹל אִישׁ מֵעַם רֵעֵהוּ, וְנִשְׁבַּר אוֹ מֵת - בַּעֲלֵיו אֵין עֲמוֹ, שְׁלֹם יִשְׁלֹם".

(א) אדם ששואל כלי או בעל חיים מחברו לשימוש, ואינו משלם שכר על השימוש. (ב) שאין ביד השואל למונע אותו.

(כה) כאשר היא חסומה. (כו) שאסור להאכיל פרת ישראל מהן. (כז) שהן חסומות. (כח) פרות המהלכות בדרך ודורסות על התבואה לא בשביל דִּישָׁה, אלא לפי שצויות את דרכם ועלו על התבואה. (כט) שלא יאמרו, שהוא דש בפרה חסומה. (ל) כעין שק שתולים בצוואר הבהמה והיא אוכלת ממה שבתוכו.

~ נקודות משיחות קודש ~

"... לפי שירט להן הדרך - אינו עובר עליהן משום בל תחסם בו".

בשור"ע אדמו"ר הזקן מביא ההלכה כלשון הרמב"ם כאן ומוסיף: "אעפ"י שהתבואה נידושה מאל"י דרן הילוכן עלי"י וללא תוספת זו אפשר ה"י ללמוד כוונת הרמב"ם שכל ההיתר לחסום הבהמות שירט להן הדרך הוא רק אם אין התבואה נידושה מאל"י, לכן מפרש שהיתר זה הוא גם אם התבואה נידושה. וכן פירש במשנה למלך כאן.

לקוטי שיחות ח"ד עמוד 1124

מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

ה. הַדָּשׁ בְּמַעֲשֹׂר שְׁנֵי שָׁל דְּמַאִילָא, וּבִתְרוּמַת מַעֲשֹׂר שָׁל דְּמַאִי, וּבְגִדוּלֵי תְרוּמָה לִב - עוֹבֵר מִשּׁוּם "בַּל תַּחֲסֹם" לִג.

(לא) תבואה שיש ספק אם הפרישו ממנה תרומות ומעשרות. (לב) שזרע תרומה וצמחו ממנה גידולים, וגזרו חכמים שגידולי אלו יהיו אסורים לזרים כתְרוּמָה. (לג) היות שמדין תורה הם חולין גמורים, ורק מצד חכמים אסרו אותם (וכיצד יקיים גם דין תורה שלא יחסום, וגם גזירת חכמים שלא להאכיל - יתלה כפיפות בצוואר הבהמה ויתן לתוכן מאותו המין, נמצא שלא חוסם את הבהמה ולא מאכילה את התרומה).

ו. רֵשָׁאִי בַּעַל הַבֵּית לְהַרְעִיב פָּרְתוֹ וּלְסַגֵּפָהּ, כְּדִי שֶׁתֵּאָכֵל הַרְבֵּה בַּעַת שְׂדֶשָּׁה. וְרֵשָׁאִי הַשּׁוֹכֵר לְהַאֲכִילָהּ פְּקִיעִי עֲמִירָה, כְּדִי שֶׁלֹּא תֵּאָכֵל הַרְבֵּה מִן הַדִּישׁ. (לד) אגודות קש.

פִּיּוּצָא בּוֹ, רֵשָׁאִי בַּעַל הַבֵּית לְהַשְׁקוֹת פּוּעָלִים יִין, כְּדִי שֶׁלֹּא יֵאָכְלוּ עֲנָבִים הַרְבֵּה. וְרֵשָׁאִין פּוּעָלִין לְטַבֵּל אֶת פֶּתֶן בְּצִירָהּ, כְּדִי שֶׁיֵּאָכְלוּ עֲנָבִים הַרְבֵּה. (לה) רוטב של דגים כבושים.

27. בראשית-ויצא, לא, ו. 28. בראשית-ויצא, ל, מג. 1. שמות-משפטים, כב, יג.

הפניות לשיחות קודש

הלכה ו: טעם קביעת הלכה זו בהמשך לדיני "לא תחסום שור בדישו" - לקו"ש חכ"ה ע' 144 הע' 15. הלכה ז: חיוב שכיר ופועל לבעליו - לקו"ש חכ"ה ע' 139. הצדיק: דיוק הלשון - לקו"ש חכ"ה ע' 139.

במה דברים אמורים? בשאננס שלא בשעת מלאכה. אבל אם שאל בהמה מחברו לחרש בה, ומתה בשביעית חורשת - הרי זה פטור. אבל אם מתה קדם שיחרש בה, או אחר שחרש בה, או שרכב עליה: או דש בה, ומתה כשהיא דשה או בשעת רכיבה -

ד. השואל בהמה - חייב במזונותיה משעה שמשכה<sup>ח</sup>, עד סוף ימי שאלתה. ואם פחש בשנה [רתה], חייב לשלם מה שפחתה בדמיה; פחש בשנה מחמת מלאכה - פטור, וישבע שבועת השומרין שמחמת מלאכה פחש.

ו. הַשּׁוֹאֵל כָּלִי מִחֲבֵרוֹ לַעֲשׂוֹת בּוֹ מְלָאכָה

(ו) אין מחייבים את השואל לשלם את כל דמי הכלי, והשואל יקח לעצמו את השברים. (ז) חכמים למדו בנזקין, שהמזיק משלם את ההפרש שבין דמי הכלי השלם ובין שבריו.

116 רמב"ם - ג' פרקים ליום • יום רביעי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ז כסלו - ספר משפטים - הלכות שאלה ופקדון ק"ז

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

כג) להשקות ממנה הבהמות והשדות. (כד) ואינה ראויה להשקייה. (כה) כמו בכלי, בסוף ההלכה הקודמת. (כו) היות שלא השאיל לו שוקת מסוימת, השאלה לא הסתיימה כשנהרסה השוקת, ולכן יכול לבנות אותה. (כז) מקום לחפור בו באר ולבנותה, ולהכשירה להשקייה.

י. השואל פונדק (=אכסניה) מחברו ללינה, אין פחות מיום אחד; לשביתה, אין פחות משני ימים; לנשואין, אין פחות משלשים יום. שאל חלוק מחברו לילך בו לבית האבל, כדי שילך ויחזור; שאלו לבית המשתה, כל אותו היום; שאלו לעשות בו משתה שלו, אין פחות משבעה ימים.

כח) לשבת. (כט) של השואל עצמו. (ל) אין דרכם של בני אדם לשהות זמן רב בבית האבל.

## פרק ב

דיני שאלה או שכירות בבעלים.

א. השואל בפעלים - אפלו נגנב או אבד בפשיעה - פטור, שנאמר: "אם בעליו עמו, לא ישלם"; ובלבד שישאל הפעלים תחלה, או עם החפץ, כמו שבארנו. ואחד השואל את הפעלים, או ששכרן; ואחד השואל את הפעלים לאותה המלאכה, או ששאלן ושכרן למלאכה אחרת או לשום דבר בעולם.

א) ששאל או שכר גם את בעל החפץ עצמו. (ב) אבל אם שאל תחילה את החפץ ואחר כך את הבעלים - אין זה נקרא שאילה בבעלים וחייב באונסין אפילו אם לא פשע.

אפלו אמר [השואל] לחברו 'השקני מים', ושאל ממנו בהמתו, והשקהו, ונתן לו את הבהמה - הרי זו שאלה בפעלים, ופטור; משך הבהמה בתחלה, ואחר כך השקהו - אינה שאלה בפעלים. וכן כל פיוצא בזה.

ב. השאיל בהמתו או השכירה למשאוי, ויצא עמה לסעד [=לעזור] השואל או השוכר ולטען עמו במשאוי - הרי זו שמירה בפעלים; ואם יצא לבקר המשאוי בלבד, ולראות שלא יטענו עליה יתר מן הראוי - אינה שמירה בפעלים.

פלונית' - אין המשאיל יכול להחזירו מתחת ידו, עד שיעשה בו אותה מלאכה. וכן אם שאל ממנו בהמה לילך בה למקום פלוני - אינו יכול להחזירה מיד השואל, עד שילך בה לשם ויחזור.

יח) והשואל משך את הכלי. (יט) כמו הדין שהשאילו לזמן קצוב.

ז. האומר לחברו: 'השאילני קרדס לעדר בו הפרדס הזה' - עוֹדֵר בו אותו הפרדס בלבד, ואינו רשאי לעדר בו פרדס אחר. אמר לו 'פרדס' סתם - עוֹדֵר בו פרדס אחד, אינה שוֹרְצָה. שאלו לעדר בו פרדסים שלו, עוֹדֵר בו כל הפרדסים שלו; ואפלו נשחת כל הפרזל בעדירה, מחזיר לו הנצב [=קת] של עץ כא [ללא הברזל]. וכן כל פיוצא בזה.

כ) אבל אם אמר סתם פרדסים, אינו עוֹדֵר יותר משנים. כא) ואינו משלם לו היזקו.

ח. השואל כלי מחברו להשתמש בו, ואמר לו: 'השאילני דבר פלוני בטובתך', כלומר: 'אין אתה משאילני דבר זה בדרך כל המשאילין, אלא כפי טובת לבך ונדיבותך, שאין אתה מקפיד על הזמן, אם ארך' - אם קנו מיד המשאיל על דבר זה - הרי השואל משתמש בו לעולם, עד שיבטל הכלי מלעשות מלאכתו; ויחזיר לו שבריו, או שיריו. ואין השואל רשאי לחזור ולתקן הכלי, או לעשותו פעם אחרת.

כב) למרות שאפשר לתקנם ולהמשיך להשתמש בכלים.

ט. האומר לחברו: 'השאילני שקת' [כיר וכדומה] זו של מים, ונהרסה - אינו יכול לבנותה; וכן כל פיוצא בזה. אמר לו: 'השאילני שקת' סתם, והשאילו שקת ונהרסה - יש לו [רשות] לבנותה. אמר לו: 'השאילני מקום שקת' - אם קנו מיד המשאיל, הרי השואל בונה והולך בקרקע המשאיל, עד שתבוא לידו שקת שאפשר לו להשקות ממנה בהמתו או ארצו כמו שהתנה עם המשאיל.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

**ה. הרי זו שאלה בפעלים<sup>י</sup>. ואם אמר השתף לחברו:**  
**'השאלני היום ואשאילך למחר' - אינה שאלה**  
**בפעלים<sup>י</sup>.**

(טז) אחד שאל מחבירו דבר אפילו שאינם שותפים בו. (יז) האשה עוסקת תמיד במלאכתו של בעלה, וכן השותף שאל לחבירו בעסק השותפות. (יח) לכאורה ניתן להסביר את דברי הרמב"ם, שגם בשותפות הם חילקו שכל אחד מנהל את העסק ביום אחר, ואז זה אינו נקרא שאלה בבעלים.

**ח. שאל מן השתפין<sup>ט</sup>, ונשאל לו אחד מהן, וכן השתפין ששאלו, ונשאל לאחד מהן<sup>י</sup> - הרי זה ספק אם היא שאלה בפעלים, או אינה. לפיכך, אם מתה, אינו משלם; ואם תפשו הבעלים, אין מוציאין מידם. פשע בה השומר, הרי זה משלם<sup>כא</sup>.**

(יט) דבר השייך לשותפות. (כ) המשאל את החפץ, נשאל לאחד מן השותפים. (כא) למרות שבשאלה בבעלים גם כאשר פשע בה הדין שיהיה פטור, במקרה שיש ספק עם מדוברים בשאלה בבעלים, הפושע יהיה חייב, היות שיש לו דין של מזיק, הוא צריך להוכיח שבעליו עמו.

**ט. השואל את הבהמה בפעלים לרבעה, או להראות בה<sup>כב</sup>, או לעשות בה פחות משנה פרוטה, או ששאל שתי פרות לעשות בהן שנה פרוטה<sup>כג</sup> - הרי כל אלו ספק שאלה בפעלים<sup>כד</sup>.**

(כב) כגון ששאל סוס או פרד העומדים לרכיבה כדי שיראה כעשיר. (כג) בכל אחת חצי פרוטה. (כד) כי יש ספק האם כל המלאכות האלה נחשבות למלאכה, ודין הספק כמו בהלכה הקודמת.

**י. שאלה בפעלים, ושכרה<sup>כה</sup> שלא בפעלים - פטורי<sup>כו</sup>, שהשכירות תלויה בשאלה<sup>כז</sup>. אבל אם שכרה בפעלים וחזר ושאלה שלא בפעלים, או ששאלה בפעלים וחזר ושכרה בפעלים וחזר ושאלה שלא בפעלים, או ששכרה בפעלים וחזר ושאלה שלא בפעלים וחזר ושכרה בפעלים - כל אלו ספק שמירה בפעלים.**

(כה) לפני שהחזירה למשאל - שכרה ממנו. (כו) אפילו מגניבה ואבידה, כדין שוכר בבעלים. (כז) כי בשעת השכירות הוא לא קיבל על עצמו התחייבות נוספת, אלא את ההתחייבויות שהיו בזמן השאלה, ובזמן השאלה זה היה שאלה בבעלים.

**יא. אשה ששאלה, ואחר כך נשאת - הרי הבעל פלוקה ממנה<sup>כח</sup>, ואינו לא שומר שוכר<sup>כט</sup>**

(ג) שהרי הוא עושה מלאכה בשביל השואל. (ד) לפי שאינו עושה דבר לטובת השואל אלא לטובת בהמתו.

**ג. מלמד תינוקות, והנוטע לבני המדינה<sup>ה</sup>, והמקזי להם את הדם, והסופר שלהם - כל אחד מאלו וניוצא בהן<sup>ו</sup>, ביום שהוא יושב בו לעסק במלאכתן - אם השאל או השפיר לאחד מאלו שהוא עוסק במלאכתן, הרי זו שמירה בפעלים<sup>ה</sup>, ואפלו פשע בו השומר, פטור. אבל הוא ששאל או שכר מהן - חייב, שאינן שואלין לו<sup>ט</sup>.**

(ה) נוטע עצים באותו העיר. (ו) לצרכי רפואה. (ז) שכולם מלאכתם לצרכי בני העיר, ויש להם ימים מוגדרים שהם עובדים בעיר. (ח) מכיוון שביום זה הם יושבים לעשות את מלאכתם לבני העיר, הם נחשבים כבעליו עמו. (ט) כי בני העיר אינם עושים מלאכה בשבילו, אלא הוא בשבילם.

**ד. הרב שהוא מקרא ברצונו לתלמידים בכל עת שירצה, ואיזו מסכתא שירצה, והיו קבועים [חייבים] לבוא תמיד, ונשמט להם ממסכתא למסכתא<sup>י</sup> - הרי הן שואלין אצלו<sup>יא</sup>, ואין הוא שואל להן<sup>יב</sup>. וביום הפרק<sup>יג</sup>, שהפל באין לשמע ענן אותו מועד - הרי הוא שואל להם, והן אינן שואלין לו.**

(י) רשאי הוא להפסיק את הלימוד במסכתא זו ולעבור למסכתא אחרת. (יא) התלמידים נחשבים שהם מסייעים לרב בלימוד, ולכן אם השאל מהם, הרי זה נחשב כבעליו עמו. (יב) כי הוא לא חייב ללמד אותם. (יג) בימים שלפני הרגל, שהחכם דורש בענייני הרגל ואינו יכול להפסיק ולעבור לעניינים אחרים.

**ה. האומר לשלוחו: 'צא והשאל עם פרת<sup>יד</sup> - אינה שאלה בפעלים, שנאמר: "אם בעליו עמו" - הבעלים עצמם, לא שלוחן. אמר לעבדו הפנעני: 'צא והשאל עם פרת<sup>יד</sup> - הרי זו שאלה בפעלים, שיד העבד פיד רבו; נשאל העבד עמה שלא מדעת רבו, אינה שאלה בפעלים<sup>י</sup>.**

(יד) שהעבד אינו יכול להשאל את עצמו לאחרים בלי הסכמת בעליו.

**ו. השואל מן האשה<sup>טו</sup>, ונשאל לו בעלה - אינה שאלה בפעלים; שנקנן הפרות, אינו קננן הגוף; ואין לבעל אלא הפרות.**

(טו) אדם ששאל נכס ששייך לאשה, ובעלה זכאי ליהנות מפירות אותו הנכס, אך גוף הנכס לא קנוי לו.

**ז. השואל מאשתו, או שתפין ששאלו זה מזה<sup>טז</sup>**

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ח כסלו - ספר משפטים - הלכות שאלה ופקדון קיט

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שְׁלָחָה לוֹ הַמִּשְׁאֵל בְּיַד עֲבָדוֹ הַכְּנַעֲנִי, אֵף עַל פִּי  
שֶׁאָמַר לוֹ הַשּׁוֹאֵל: 'שְׁלַח', וּמִתָּה - פֶּטוּר; מִפְּנֵי  
שֶׁיָּדוּ בְּיַד רַבּוֹ, וְעֵדִין לֹא יֵצֵאת מִרְשׁוֹת הַמִּשְׁאֵל.  
ב. אָמַר לוֹ הַשּׁוֹאֵל: 'הַכִּישָׁה בְּמִקְלָהּ, וְהִיא תִּבְּוֹא  
אֵלַי מֵאֶלְיָהָ', וְעָשָׂה הַמִּשְׁאֵל כֵּן - אֵין הַשּׁוֹאֵל  
חַיֵּב בָּהּ, עַד שֶׁתִּכְנָס לְרִשְׁתּוֹ; אֲבָל מִתָּה בְּדֶרֶךְ,  
פֶּטוּר.

(ה) תכה את הבהמה במקל כדי שתבוא לביתי, והיא תבוא  
לבד.

וְכֵן בְּשָׂעָה שֶׁמְחַזְרֶה הַשּׁוֹאֵל לְבַעֲלִים - אִם שְׁלָחָה  
בְּיַד אֲחֵר, וּמִתָּה קֵדָם שֶׁתִּגְיַע לְרִשְׁתּוֹת הַמִּשְׁאֵל -  
הָרִי זֶה חַיֵּב, שֶׁעֵדִין הִיא בְּאַחֲרִיּוֹת הַשּׁוֹאֵל. וְאִם  
שְׁלָחָה מִדַּעַת הַמִּשְׁאֵל עַל יְדֵי אֲחֵר, וּמִתָּה - פֶּטוּר.  
שְׁלָחָה בְּיַד עֲבָדוֹ הַכְּנַעֲנִי - אֵף עַל פִּי שֶׁאָמַר לוֹ  
הַמִּשְׁאֵל: 'שְׁלַח' - אִם מִתָּה בְּדֶרֶךְ, חַיֵּב; שֶׁיָּד  
הָעֶבֶד בְּיַד רַבּוֹ, וְעֵדִין לֹא יֵצֵאת מִיַּד הַשּׁוֹאֵל.

(ו) הרי היא ברשות השואל כל זמן שלא הגיעה ליד המשאל  
או ליד אדם שהמשאל הסכים מראש לשלוח על ידו.

בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשֶׁהַחֲזִירָה בְּתוֹךְ יָמֵי  
שְׁאֵלָתָה. אֲבָל אִם הִחֲזִירָה בְּיַד אֲחֵר אֲחֵר יָמֵי  
שְׁאֵלָתָה - הָרִי זֶה פֶּטוּר, אִם מִתָּה בְּדֶרֶךְ; שֶׁהַשּׁוֹאֵל  
אֲחֵר יָמֵי שְׁאֵלָתָה יֵצֵאת מִדִּין שְׁאֵלָה, וְהָרִי הוּא  
כְּשׁוֹמֵר שָׂכָר עָלֶיהָ; וְלִפְיָקָהּ, אִם מִתָּה אוֹ נִשְׁכָּת  
אֲחֵר יָמֵי שְׁאֵלָתָה, פֶּטוּר. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(ז) שהפרה נשאת ברשותו של השואל לענין חיוב אונסים  
כל זמן שלא הגיעה לרשות המשאל. (ח) מכיוון שהשואל  
נהנה מן הפרה בימי שאלתה תיקנו שיהא חייב בגניבה  
ואבידה גם אחר שהסתיימו ימי השאלה. (ט) אפילו  
נמצאת עדיין בבית השואל. (י) מאונסין.

ג. הַשּׁוֹאֵל פָּרָה מִחֲבָרוֹ - שְׁאֵלָה חֲצִי הַיּוֹם  
וּשְׁכָרָה חֲצִי הַיּוֹם, שְׁאֵלָה הַיּוֹם וּשְׁכָרָה לְמָחָר,  
שָׁאֵל אַחַת וּשְׁכָר אַחַת, וּמִתָּה אַחַת מֵהֶן, הַמִּשְׁאֵל  
אוֹמֵר: 'שְׁאֵלָה מִתָּה', בְּיָוֵם שֶׁהִיָּתָה שְׁאֵלָה  
מִתָּה, בְּשָׂעָה שֶׁהִיָּתָה שְׁאֵלָה מִתָּה, וְהַשּׁוֹאֵל  
אוֹמֵר: 'אֵינִי יוֹדֵעַ'; אוֹ שֶׁאָמַר הַשּׁוֹמֵר: 'שְׁכֹרָה  
מִתָּה', בְּיָוֵם שֶׁהִיָּתָה שְׁכֹרָה מִתָּה, בְּשָׂעָה שֶׁהִיָּתָה  
שְׁכֹרָה מִתָּה, וְהַמִּשְׁאֵל אוֹמֵר: 'אֵינִי יוֹדֵעַ'; אוֹ  
שֶׁאָמַר זֶה 'אֵינִי יוֹדֵעַ', וְזֶה אוֹמֵר 'אֵינִי יוֹדֵעַ' -  
הַמּוֹצֵא מִחֲבָרוֹ, עָלָיו הָרָאָה.

וְלֹא שּׁוֹאֵל. לְפִיכָּה, אִם הִיָּתָה בְּהִמָּה וּמִתָּה -  
הַבַּעַל פֶּטוּר, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מְשַׁתְּמֵשׁ בָּהּ כָּל  
יָמֵי שְׁאֵלָתָה, אֲפִלּוּ פֶשַׁע בָּהּ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּלוּקָח.

וְהָאִשָּׁה חַיֵּב לְשָׁלֵם, וְאִם . . . תַּחֲתִיחַ א"א וְהוּא שְׁקִיבֵל  
בְּשִׁיחָה לָהּ לְשָׁלֵם. אוֹתָהּ עַל עֲצָמוֹ בְּשִׁאֲלָהּ.  
וְאִם . הוֹדִיעָה אֶת

בַּעֲלָהּ שֶׁהִיא שְׁאֵלָה, הָרִי זֶה נִכְנָס תַּחֲתִיחָהּ לֹא.

(כח) מפני שנכסיה קנויים לבעלה. (כט) להתחייב בגניבה  
ואבידה. (ל) בדומה למה שאמר הרמב"ם לעיל פרק א  
הלכה ה לגבי יורשים שהזכויות עברו אליהם, אבל את  
החייבים לא קיבלו עליהם. (לא) ועברו עליו כל החייבים  
המוטלים על האשה, ואפילו אם לא קיבל על עצמו בפירוש.

כָּל שֶׁאֲמַרְנוּ שֶׁהִיא שְׁאֵלָה בְּבַעֲלִים - כֵּן אִם הָיָה  
שׁוֹכֵר אוֹ נוֹשֵׂא שָׂכָר, הָרִי הִיא שְׁמִירָה בְּבַעֲלִים  
וּפֶטוּר. וְכָל שֶׁאֵינָה שְׁאֵלָה בְּבַעֲלִים, כֵּן אֵינָה  
שְׁמִירָה בְּבַעֲלִים. וְכָל שֶׁהוּא סֶפֶק בְּשְׁאֵלָה, כֵּן הוּא  
סֶפֶק בְּשְׁכִירוּת.

## ~ יום חמישי כ"ח כסלו ~

### פֶּרֶק ג

דיני השולח את פרתו לשואל או למשאל ומתה  
בדרך; ודיני ספק אם מתה בזמן השאלה או  
השכירות.

א. הַשּׁוֹאֵל אֶת הַפָּרָה מִחֲבָרוֹ, וּשְׁלָחָה לוֹ  
הַמִּשְׁאֵל בְּיַד בָּנוֹ אוֹ בְּיַד שְׁלוּחוֹ, אֲפִלּוּ שְׁלָחָה לוֹ  
בְּיַד בָּנוֹ אוֹ בְּיַד עֲבָדוֹ אוֹ בְּיַד שְׁלוּחוֹ שֶׁל שּׁוֹאֵל, וּמִתָּה  
קֵדָם שֶׁתִּכְנָס לְרִשְׁתּוֹת הַשּׁוֹאֵל - הָרִי זֶה פֶּטוּר.  
וְאִם אָמַר לוֹ הַשּׁוֹאֵל: 'שְׁלַחָה לִי בְּיַד בָּנִי', בְּיַד  
עֲבָדִי, 'בְּיַד שְׁלוּחִי', אוֹ 'בְּיַד בָּנִי', אוֹ 'בְּיַד עֲבָדְךָ'  
הָעֶבְרִי אוֹ 'בְּיַד שְׁלוּחְךָ', אוֹ שֶׁאָמַר לוֹ הַמִּשְׁאֵל:  
'הָרִינִי מִשְׁלָחָה לָּךְ בְּיַד בָּנִי', 'בְּיַד עֲבָדְךָ', 'בְּיַד  
שְׁלוּחְךָ', 'בְּיַד בָּנִי', 'בְּיַד עֲבָדִי הָעֶבְרִי', 'בְּיַד  
שְׁלוּחִי', וְאָמַר לוֹ הַשּׁוֹאֵל: 'שְׁלַח', וּשְׁלָחָה וּמִתָּה  
בְּדֶרֶךְ - הָרִי זֶה חַיֵּב.

(א) של המשאל. (ב) בין עבד עברי ובין כנעני.  
(ג) השואל עשה אותו שליח לקבל את הפרה מיד המשאל,  
ולא אמר למשאל: שלח לי ביד פלוני. (ד) מכיוון שאמר  
למשאל: "שלח" עשה את יד השליח כידו ממש.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וּמַגְלִילִין עָלָיו בְּתוֹךְ הַשְּׁבוּעָה, שְׁלֹא פָשַׁע בָּהּ, אֶלֶא שֹׁמֵר כְּדֶרֶךְ הַשּׁוֹמְרִין, וְשְׁלֹא שָׁלַח בּוֹ יָד, וְאַחֲרֵי כֵן נִגְנֵב; שָׁאֵם נִגְנֵב אַחֲרֵי שֶׁשָּׁלַח יָדוֹ בַּפֶּקֶדוֹן, חֵיב בְּאַחֲרֵיתוֹ.

(ד) כשהוא נשבע שנגנבה, כוללים בה גם שתי שבועות אחרות כדלהלן.

ב. הוֹאִיל וּפְטָר הַפְּתוּב אֶת שׁוֹמֵר חֲנָם מִן הַגִּנְבָּה, קָל וְחֹמֶר מִן הָאֲנָסִין הַגְּדוּלִים, כְּגוֹן שְׁבוּרָה וְשְׁבוּיָה וּמִתָּה; וְהוּא, שְׁלֹא שָׁלַח יָד בַּפֶּקֶדוֹן; אֲבָל שָׁלַח יָד בַּפֶּקֶדוֹן, נִתְחַיֵּב בְּאֲנָסְיוֹהּ.

(ה) מכיון ששלח בה יד שלא ברשות בעלים – נעשה גזלן, שחייב גם באונסין.

פִּיצַד דֶּרֶךְ הַשּׁוֹמְרִים? הִפֵּל לְפִי הַפֶּקֶדוֹן: יֵשׁ פֶּקֶדוֹן שְׁדֶרֶךְ שְׁמִירְתוֹ לְהַנִּיחוֹ בְּבֵית הַשְּׁעָרִי, כְּגוֹן הַקּוֹרֹת וְהָאֲבָנִים; וְיֵשׁ פֶּקֶדוֹן שְׁדֶרֶךְ שְׁמִירְתוֹ לְהַנִּיחוֹ בַּחֲצָרִי, כְּגוֹן חֲבִילוֹת שֶׁל פֶּשֶׁתִּן הַגְּדוּלוֹת וְכִיּוֹצָא בָּהֶן; וְיֵשׁ פֶּקֶדוֹן שְׁדֶרֶךְ שְׁמִירְתוֹ לְהַנִּיחוֹ בְּבֵית, כְּגוֹן שְׁמָלָה וְטָלִית וְכִיּוֹצָא בָּהֶן; וְיֵשׁ פֶּקֶדוֹן שְׁדֶרֶךְ שְׁמִירְתוֹ לְהַנִּיחוֹ בַּתְּכָה אוֹ בַּמַּגְדֵּל וְנוֹעַל עָלָיו, כְּגוֹן בְּגָדֵי מָשִׁי וְכָלִי זָהָב וְכָלִי כֶסֶף וְכִיּוֹצָא בָּהֶן.

(ו) שטח גדול שאינו מקורה ומשמש ככניסה לחצר ולבית.  
(ז) שהיא מוקפת בתי מגורים, והדברים הנמצאים בו נשמרים יותר מבבית שער. (ח) ארון גדול העומד בבית.

ג. הַשּׁוֹמֵר שֶׁהֵנִיחַ הַפֶּקֶדוֹן בְּמָקוֹם שְׁאִינוֹ רָאוּי לוֹ, וְנִגְנֵב מִשֵּׁם אוֹ אֶבֶד - אֶפְלוּ נֶאֱנַס שֵׁם, כְּגוֹן שֶׁנִּפְלָה דִּלְקָה וְנִשְׂרַף כָּל הַבֵּית - הֲרִי זֶה פּוֹשַׁע, וְחֵיב לְשֵׁלֶם. וְאִם עַל פִּי שֶׁהֵנִיחַ הַפֶּקֶדוֹן עִם [חפצים אישיים] שְׁלוֹ - אִם רָאוּי לְשְׁמִירָהּ, פְּטוּר; וְאִם אֵין הַמָּקוֹם רָאוּי לְשְׁמִירָהּ, חֵיב; בְּשֵׁלוֹ הוּא רִשְׁאִי, וְאִינוֹ רִשְׁאִי בְּשֵׁל אֲחֵרִים.

(ט) לפי המבואר בהלכה הקודמת. (י) להתרשל ולא לשמור כראוי.

ד. הַכֶּסֶפִּים וְהַדִּינָרִין<sup>1</sup> - אֵין לָהֶן שְׁמִירָה, אֶלֶא שְׁיִטְמָנָם בַּקֶּרְקַע<sup>2</sup> וְיִתֵּן עֲלֵיהֶם טֶפֶח עֶפֶר, אוֹ יִטְמָנָם בַּכֶּתֶל בְּטֶפֶח הַסְּמוּךְ לַקֶּרְקַע, אוֹ בְּטֶפֶח

(יא) במקרה ששאל אחת ושכר אחרת. (יב) במקרה ששאל אותה להיום ושכר אותה למחר.

לֹא הִיתָה שֵׁם רָאִיָּה - יִשְׁבַּע הַשּׁוֹמֵר שֶׁשְׁבוּרָה מִתָּה, אוֹ שְׁאִינוֹ יוֹדָע, וְיִפְטָר. זֶה אוֹמֵר 'שְׁבוּרָה מִתָּה', וְזֶה אוֹמֵר 'שְׁאוּלָה מִתָּה' - יִשְׁבַּע הַשּׁוֹמֵר עַל הַשְּׁבוּרָה שֶׁמִּתָּה כְּדֶרֶכָּהּ<sup>3</sup> כִּמוֹ שִׁטְעוֹן, וְיִגְלַגֵּל עָלָיו [יכולל בשבועה] שֶׁהַשְּׁבוּרָה הִיא שְׁמִתָּה.

(יג) ולא פשע בה, וגם לא נגנבה או אבדה, שהרי השוכר חייב בכל אלה האירועים.

ד. הַשְּׁאִילוֹ שְׁתֵּי פְרוֹת, חֲצִי הַיּוֹם בַּשָּׂאֵלָה וְחֲצִי הַיּוֹם בַּשְּׁכִירוֹת, הַמִּשְׁאִיל אוֹמֵר: 'בְּזִמְנֵי הַשָּׂאֵלָה מִתּוֹ שְׁתֵּיהֶן', וְהִלָּה אוֹמֵר: 'אַחַת מִתָּה' בְּזִמְנֵי שְׁאִלְתָּהּ<sup>4</sup>, וְהָאֲחֵרָת אֵינִי יוֹדָע<sup>5</sup> - מִתּוֹךְ שְׁאִינוֹ יָכוֹל לְהִשְׁבַּע<sup>6</sup>, יִשְׁלַם הַשְּׁתֵּים.

(יד) שלא מחמת מלאכה. (טו) ועליו לשלם דמיה.  
(טז) הרי זה כדין תבעו מאה והוא מודה שחייב חמישים שהטילה עליו התורה שבועת מודה במקצת. (יז) כי הוא אומר "איני יודע".

וְכֵן אִם מָסַר לוֹ שְׁלֹשׁ פְּרוֹת, שְׁתֵּים שְׁאוּלוֹת וְאַחַת שְׁכוּרָה, הַמִּשְׁאִיל אוֹמֵר: 'הַשְּׁתֵּים הַשָּׂאוּלוֹת הֵן שְׁמִתוֹ', וְהַשְּׁאוּלָה אוֹמֵר: 'הָאֲחַת הַשָּׂאוּלָה מִתָּה וְדָאִי, אֲבָל הַשְּׁנִיָּה שְׁמִתָּה אֵינִי יוֹדָע אִם הִיא הַשָּׂאוּלָה הָאֲחֵרָת אוֹ הַשְּׁכוּרָה' - מִתּוֹךְ שְׁאִינוֹ יָכוֹל לְהִשְׁבַּע, שְׁהָרִי אוֹמֵר 'אֵינִי יוֹדָע' - יִשְׁלַם הַשְּׁתֵּים. בְּהִלְכוֹת טוֹעֵן וְנִטְעָן יִתְבָּאֵר דִּין זֶה וְכִיּוֹצָא בּוֹ מִכָּל הַטּוֹעֲנִין שְׁאִינוֹ יָכוֹלִין לְהִשְׁבַּע, וְכִיצַד מִשְׁלָמִין, וּמֵאִיזָה טַעַם הֵן מִשְׁלָמִין.

## פֶּרֶק ד'

דיני שומר חנם ודיני שמירת הפיקדון.

א. הַמִּפְקִיד אֶצֶל חֶבְרוֹ בְּחֲנָם<sup>7</sup>, וְנִגְנֵב אוֹ אֶבֶד - הֲרִי זֶה נִשְׁפָּע<sup>8</sup>, וְנִפְטָר, שְׁנֵאמָר<sup>9</sup>: "וְנִגְנֵב מִבֵּית הָאִישׁ .. וְנִקְרַב בַּעַל הַבֵּית אֶל הָאֱלֹהִים<sup>10</sup>, אִם לֹא שָׁלַח יָדוֹ בַּמְּלָאכָת רָעָהוּ".

(א) שאינו מקבל דבר תמורת שמירתו. (ב) שנגנבה או נאבדה. (ג) והכוונה שיקרב לבית דין להישבע.

3. שמות-משפטים, כב, ו-ז.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ח כסלו - ספר משפטים - הלכות שאלה ופקדון קכא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שמא יצטרך המפקיד לקחת כסף לקנות יין להבדלה, אבל הנפקד עצמו מחוייב להבדיל מיד ולהטמין את הפקדון.

ו. המפקיד אצל חברו כספים בדרך להוליכם לביתו, או ששלח עמו מעות ממקום למקום - צריכין שיהיו צרורים ומנחים בידו, או קשורים פראוי על בטנו מפניגד [ממול] פניו, עד שגיע לביתו, ויקברם פראוי. ואם לא קשרם בדרך הזאת - אפלו נאנסו - חייב לשלם, שהרי תחלתו בפשיעה י"ח.

(יח) המדובר במקרה שאילו היו הכספים בידו או קשורים על בטנו - היה יכול להציל, אבל במקרה שגם בשמירה מעולה זו אי-אפשר היה לו להציל - פטור.

מעשה באחד ש' שהפקיד מעות אצל חברו, והניחן במחיצה של קנים, והרי הם טמונים בעבי המחיצה, ונגנבו משם. ואמרו חכמים: אף על פי שזו שמירה מעלה לענין גנבה, אינה שמירה פראוי לענין האש; ומאחר שלא טמנם בפרקע או בכתל בגנין, פושע הוא, וכל שתחלתו בפשיעה וסופו באנס, חייב. וכן כל פיוצא בזה י.

(יט) סיפור שהובא בגמרא. (כ) בכל מקרה, שלולא הפשיעה לא היה קורה האונס.

ז. המפקיד אצל חברו בין פלים בין מעות, ואמר לו: 'תן לי פקדוני', ואמר לו השומר: 'איני יודע' היאך הנחתו פקדון זה', או 'באיזה מקום קברתי הפספים, המתן לי עד שאבקש ואמציא, ואחזיר לך' - הרי זה פושע, וחייב לשלם מיד.

ח. כל המפקיד אצל בעל הבית, בין פלים בין מעות - על דעת אשתו ובניו ובנותיו ובני ביתו הגדולים הוא מפקיד כ"א. אבל אם מסרם לבניו ולבנותיו הקטנים, או לעבדיו בין קטנים ובין גדולים, או לאחד מקרוביו שאינן שרייין עמו בבית וסומכין על שלחננו, ואין צריך לומר אם מסר לאחר - הרי זה פושע, וחייב לשלם, אלא אם כן הביא השומר השני ראיה שלא פשע, כמו שבארנו.

(כא) הוא מסכים מראש שהנפקד ימסור שמירתם לאשתו ולבניו. (כב) אינם מקבלים מזונותם בביתו. (כג) ואם אינו מביא ראיה ברורה שלא פשע, אף-על-פי שהוא רוצה להישבע שלא פשע, יכול המפקיד לטעון: לראשון אני מאמין בשבועה, ולשני איני מאמין.

הסמוך לשמי קורה; אבל לא באמצע הפתל, שמא יחפרו שם הגנבים, ויגנבו י. אפלו נעל עליהם פראוי בתבה, או החביא אותם במקום שאין אדם מכירו ולא מרגיש בו - הרי זה פושע, וחייב לשלם.

(יא) מטבעות של כסף. (יב) דינרי זהב. (יג) לטמון אותם בקרקע. (יד) אבל סמוך לקורה או לקרקע קשה לבדוק.

הורו מקצת המבינים, שהוא הדין לכל דבר שמשאו קל ואין הקרקע מאבדת אותו במהרה, בגון לשונות [החיתוכ] של כסף, ואין צריך לומר לשונות הזהב ואבנים טובות ומרגליות - שאין להן שמירה אלא בפרקע; ולזה דעתי נוטה.

(טו) אינו מתקלקל מרטיבות הקרקע.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הכספים והדינרין - אין להן שמירה, אלא בפרקע".

הביאור בזה ע"ד המוסר: "קרקע" מורה על ביטול, כמ"ש "ונפשי כעפר לכל תהיה", וההוראה היא שתנאי לעשירות הוא הביטול וההכרה שהכל מאתו ית' ולא ש"כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה" ושכזכות היותו ממולח ומוצלח בעסקים ובעל קשרי מסחר ענפים, אלא אדרבא - מתנהג ומרגיש - "נפשי כעפר לכל תהי" תכלית הביטול.

ומוסיף הרמב"ם (ענין שאינו מופיע בגמרא) "ויתן עליו טפח עפר" היינו שלא די בכך שישנה תנועה של ביטול, אלא שצריך לכסות הכספים ב"טפח עפר" להורות שזהו ענין עיקרי בכל עניני העולם.

עצה זו נאמרת לכל לראש לעשירות בתורה, כמו שנאמר "ונפשי כעפר לכל תהיה" שהוא תנאי ל"פתח לבי בתורתך" ומשם תושפע לו גם עשירות בפועל.

יין מלכות ספר משפטים סימן ו  
מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

ה. המפקיד אצל חברו כספים ערב שבת בין השמשות - אינו חייב לטרוח ולקבר אותן, עד מוצאי שבת ט. ואם נתאחר למוצאי שבת כדי לקברן, ולא קברן, ונגנבו או נאנסו - חייב; ואם • תלמיד חכמים הוא" (המפקיד) - אינו חייב, עד שישעה כדי לקברן אחר שיבדיל.

(טז) ובמוצאי-שבת מחוייב לקוברם מיד. (יז) תלמידי חכמים חרדים לקיים מצוות הבדלה על היין, והיין בימיהם ביוקר, ולפיכך רשאי הנפקד לעכב את הטמנת הכספים,

## פרק ה

דין המציל את עצמו בממון הפיקדון, ודין ספקות ומחלוקות בין המפקיד לשומר.

**א.** מי שהפקידו אצלו מעות של עניים או של פדיון שבויים<sup>א</sup>, ופשע בהם ונגנבו - פטור, שנאמר: "לשמור", לא לחלק לעניים; והרי הוא ממון שאין לו תובעים<sup>ב</sup>. אפילו באו עליו גנבים, וקדם והציל עצמו בממון השבויים - פטור; אין לה פדיון שבויים גדול מזה.

(א) הרמב"ם משווה דין מעות פדיון שבויים - למעות של עניים. (ב) ולמה מעות אלו אינן בכלל "לשמור"? מפני שנמסרו לידו כדי לחלקן לעניים, אין מי שיתבע את הנפקד, זה שמסר לו את המעות כבר הסתלק מהן, והעניים אינם יכולים לתבוע, שהרי יכול הוא לומר לתובעים: לעניים אחרים אתן.

במה דברים אמורים? בפשעין זה הממון המפקד אצלו לעניי מקום זה, או לשבויים אלו. אבל אם היה לעניים אלו ולשבויים אלו, והרי הוא קצוץ להם - הרי זה ממון שיש לו תובעים<sup>ג</sup>; וישלם אם פשע, או ישבע אם לא פשע, כדרך כל השומרים.

(ג) מיועד להם ע"י המנדבים או גבאי צדקה. (ד) מיוחד רק להם ולא לאחרים. (ה) היינו, העניים שבשבים הופקדו, ולפיכך הן בכלל "לשמור".

**ב.** המפקיד אצל חברו ממון או פלים חשובין, ובאו עליו גנבים, וקדם ונתן להם הפקדון להציל עצמו - אם היה אמוד [=מוערך] שהוא בעל ממון - חייב; שחזקתו שבגללו באו הגנבים, ונמצא זה הציל עצמו בממון חברו. ואם אינו אמוד - חזקתו שלא באו אלא לשמע הפקדון, ופטור. וכן כל פיוצא בזה.

**ג.** המפקיד אצל חברו פלים או פרות, ובאו גנבים ונגנבו בפניו, ואלו היה צוח, היו בני אדם באין ומצילין אותו - הואיל ולא צוח - הרי זה פושע, וחייב לשלם. וכן כל פיוצא בזה.

**ד.** שנים שהפקידו אצל אחד, זה מאה וזה מאתים, וכל אחד משניהם אומר: 'אני הוא שהפקדתי המאתים', והשומר אומר: 'איני יודע' -

מעשה באחד שהפקיד מעות אצל חברו<sup>י</sup>, נתנו השומר לאמו, החביאה אותן<sup>כ</sup> ולא טמנה אותן<sup>כ</sup>, ונגנבו. ואמרו חכמים: אין השומר חייב לשלם מפני שנתנו לאמו, שכל המפקיד, על דעת בניו ובני ביתו הוא מפקיד; ואף על פי שלא אמר לה 'פקדון הם', יש לו לטעון: 'כל שכן שהיא נזהרת אם הן שלי<sup>כ</sup>'.

(כד) שומר חנם. (כה) בארגז. (כו) בקרקע או בכותל. (כז) שהיא נזהרת שלא יפסיד בנה.

וכן אין אמו חייבת לשלם, שהרי לא אמר לה שהן פקדון<sup>כ</sup>. ואמרו חכמים: ישבע השומר שאותן המעות עצמן הן שנתן לאמו, ותשבע האם שהחביאה אותן ונגנבו, ויפטרו שניהם. וכן כל פיוצא בזה.

(כח) ומשום כך אין זה פשיעה.

**ט.** מכאן אתה למד, שהשומר שמסר הפקדון לאשתו ובני ביתו, והדיעם שהוא פקדון, ולא שמרו כדרך השומרים - שהן חייבין לשלם לבעל הפקדון, ובעל הבית פטור<sup>כ</sup>; שכל המפקיד, על דעת אשתו ובניו ובני ביתו הוא מפקיד.

(כט) אפילו אין להם ממה לשלם.

מעשה באחד שהפקיד כשותל אצל חברו, והיה לשומר כשות אחרת, ואמר לשמשו: 'מזה הכשות תשליף לשכר', והלף השמש והשליף מפשות של פקדון. אמרו חכמים: השמש פטור, שהרי לא אמר 'מזה השלף ומזה אל תשלף', ודמה שהוא מראה מקום לז"א ואינו מקפיד על זה.

(ל) מין צמח שנותנים לתוך שכר של שעורים להשביח טעמו. (לא) מראה לו איפה מקומה של הכשות.

וכן בעל הבית פטור, שהרי אמר לו 'מזה השלף'. ואינו משלם אלא דמי מה שנהנה בלבד<sup>כ</sup>; לפיכך, אם נעשה השכר חמין<sup>כ</sup>, פטור מלשלם. ובין כך ובין כך, חייב השומר שבועה שקוף ארע לו. וכן כל פיוצא בזה.

(לב) מהשבחת השכר. (לג) לא תסס השכר אלא החמין, ואם כן אין כל הנאה לבעל השכר.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

יא) כמה החסירה התערבות. פירות מאוחסנים, משקלם או מדתם פוחת והולך במשך הזמן. יב) לפי יחס כמותם לכמות כל הפירות. יג) הנפקד שהחסרון בא שלא בפשיעתו.

נסתפק מהן<sup>י</sup>, ולא ידע כמה נסתפק - יוציא לו חסרונות<sup>טו</sup> לחטים ולאריז קלוף, ארבעה קבין ומחצה לכל פורט<sup>טז</sup>; לשעורים ולדחן, תשעת קבין לכל פורט<sup>טז</sup>; לכסמין ולזרע פשתן בגבעוליו<sup>יז</sup> ולאריז שאינו קלוף, שלש סאין לכל פורט. וכמדה הזאת, לכל שנה ושנה.

יד) נטל מן התערבות לצורך עצמו. טו) כשהוא מחזיר למפקיד פירותיו, מנכה לו את החסרון המקובל. טז) הכור שלוש סאה, והסאה מחזיקה ששה קבים. יז) הגבעול דומה לשבולת של תבואה, ובראש הגבעולים גדלים גרעינים שהם זרע הפשתן.

כמה דברים אמורים? שמדד לו בימות הגרין<sup>יח</sup>, והחזיר לו בימות הגרין. אבל מדד בימות הגרין, והחזיר לו בימות הגשמים - אינו מוציא לו חסרונות, מפני שהן מותרות<sup>יט</sup>.

יח) בקיץ כשהוכנסו הפירות לגורן והם יבשים. יט) מתנפחות מן הרטיבות.

וכן מוציא לו שתות [=שיטות], לנין<sup>כ</sup>; ושלשת לגין שמן למאה לג, מהן לג ומחצה שמרים ולג ומחצה פלעכא. אם היה שמן מזקק, אינו מוציא לו שמרים; ואם היו הקנקנים ישנים, אינו מוציא לו פלעכא.

כ) הקנקנים בולעים אחד מששה. כא) בליעת הקנקנים. השמן הוא סמך, ואין הקנקנים סופגים הרבה. כב) מפני שבלעו כבר כדי שביעה.

ו. הפקיד<sup>כג</sup> אצלו פרות שאינן מדודין<sup>כד</sup>, וערכן עם פרותיו ולא מדדן - הרי זה פושע. בעל הפקדון אומר: 'כף וכף היו', והשומר אומר: 'איני יודע' - ישלם בלא שבועה;

השגת הראב"ד

שהרי חייב עצמו בתשלומין, ואינו יודע כמה הוא חייב, ונמצא מחייב שבועה ואינו יכול להשבע. וכזה הורו רבותי, רבי יוסף הלוי ורבו.

ונמצא... רבותי א"א ורבותי אין מורין כן לפי שאינו דומה לחמשין ידענא וחמשין לא ידענא דהתם הוה ליה למידע ואערומי הוא דמערס ותובע נמי טוען עליה ואמר מידע ידעת ודבר שבמניין קא טעין ליה ודבר שבמניין קא כפר ליה והוה ליה מחוייב שבועה שאינו יכול לישבע ומשלם אבל הני לאו הכי הוא והיינו טעמא דשק צרור דאמרין עלה ישבע זה יטול ולא אמרו יטול בלא שבועה.

ושבע כל אחד מהם שהפקיד מאתים בדין כל נשבע ונוטל, ויתן מאתים לזה ומאתים לזה; ויפקיד מאה מביתו, שהרי הוא פושע, שהיה לו לכתב שם כל אחד על כיס שלו.

לפיכך, אם הביאו לו השנים כאחד, השלש מאות בכרך אחד, ובאו ותבעו, וכל אחד אומר: 'המאתים שלי' - נותן מאה לזה ומאה לזה, והשאר יהיה מנח אצלו עד לעולם, או עד שיודה האחד לחברו; שהרי הוא אומר להם: 'בין שראיתי שאין אתם מקפידין זה על זה, והבאתם בכרך אחד, לא הטרחתי עצמי לידע ולזכר תמיד, מי בעל המאה ומי בעל המאתים'.

וכן אם הפקידו אצלו שני כלים, אחד גדול ואחד קטן, וכל אחד ואחד אומר: 'אני הוא בעל הגדול', והוא אומר: 'איני יודע' - ישבעו שניהם; ויתן הגדול לאחד מהם, ודמי הגדול לשני, וישאר לו הקטן. ואם הביאום בכרך אחד - נותן הקטן לאחד מהן, ומתוך דמי הגדול נותן דמי הקטן לשני, והשאר יהיה מנח אצלו, עד שיודה לחברו או עד לעולם.

וכן מי שתבעוהו שנים, זה אומר: 'אני הוא בעל הפקדון', וזה אומר: 'אני הוא', והשומר אומר: 'אחד מקם הוא, ואיני יודע מי הוא' - ישלם לשניהם.

וכן שנים שהפקידו שתי בהמות אצל רועה, ומתה אחת מהן, ואינו יודע של מי היתה - ישלם לשניהם<sup>ה</sup>. ואם הפקידו בעדרו שלא מדעתו<sup>ו</sup> - מניח בהמה ביניהם, ומסתלק<sup>ז</sup>; ויתהיה מנחת בבית הדין, עד שיודה האחד לחברו או עד שירצו לחלק אותה.

ז) כדרכה, והרועה פטור מלשלם. ח) ולמי עליו למסור את הבהמה החיה. ט) כלומר, לאחד יתן את הבהמה ולשני את דמיה. טו) אף-על-פי שהרועה הסכים לקבל את הבהמה לשמירה, אלא שבעל הבהמה הכניסה לעדר שלא בנוכחותו. י) לפי שלא הייתה לו אפשרות לציין ולהבחין בסימני היכר.

ה. המפקיד פרות אצל חברו, הרי זה לא יערכם עם פרותיו. עבר וערכן - יחשב כמה היו פרותיו, וכמה היה הפקדון, ויראה כמה חסר הכל<sup>א</sup>, ויחשב חסרון הפקדון<sup>ב</sup>, ויתן לו אחר שישבע<sup>ג</sup>.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְלִמָּה נִשְׁבַּע כָּאֵן בַּעַל הַפְּקֻדֹן? לְפִי שְׁאִין הַשּׁוֹמֵר מְחִיב שְׁבוּעָה כֵּט - שְׁאִפְלוּ הוֹדָה וְאָמַר: 'בְּרִיא לִי שֶׁהִיא מְלֵא סִיגִים', וְהַמְּפָקִיד אָמַר: 'מְרַגְלִיּוֹת הֵיוּ', הַשּׁוֹמֵר נִשְׁבַּע הַסֵּת [דרבנן] וְנִפְטָר, כְּמוֹ שֶׁטָּעְנוּ חֲטִים וְהוֹדָה לוֹ בְּשַׁעוֹרִים לֹא. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה. וּבַהֲלֻכּוֹת טוֹעֵן וְנִטְעֵן יִתְבָּאֵר עֲקָרֵי הַדְּבָרִים.

(כח) כלומר, למה אינו נוטל בלא שבועה כמו בטוען מאתים היו, וזה אומר אינו יודע? (כמו בהלכה הקודמת). (כט) ולפיכך אין מקום לומר: מתוך שאינו יכול לישבע משלם. (ל) ואין מחייבים אותו בשבועת התורה כמודה במקצת. (לא) בהלכות טוען ונטען מבוואר, שמודה במקצת אינו חייב שבועה אלא אם הודה ממין הטענה.

## ~ יום שישי כ"ט כסלו ~

### פֶּרֶק ו

דין שומר שרוצה לשלם ולא להישבע; המשך המחלוקת בין המפקיד לשומר.

א. שומר חנם שֶׁאָמַר: 'הֲרִינִי מִשְׁלָם, וְאִינִי נִשְׁבָּע' - אם הִיא הַפְּקֻדֹן דָּבָר שֶׁכָּל מֵינוּ שָׁוָה וּמִצְוֵי בְּשׁוּק לְקִנּוּת כְּמוֹתוֹ, כְּגוֹן פְּרוֹת, או יִרְעוֹת שֶׁל צֶמֶר או פֶּשֶׁת הַשּׁוֹת בְּכָל עֲנִיָּהם [ריגולות], או קוֹרוֹת הַמִּצְוִיּוֹת, וְכָל פְּיוּצָא בֵּהֶן - הֲרִי זֶה מִשְׁלָם, וְאִינִי נִשְׁבָּע.

אָבֵל אִם הִיא פְּקֻדֹן בְּהֶמָּה, או בְּגַד מִצֵּיר, או כְּלִי מִתְּקֵן, או דָּבָר שֶׁאִינוּ מוֹצֵא לְקִנּוּת כְּמוֹתוֹ בְּשׁוּבָה - חוֹשֵׁשִׁין שְׁמָא עֵינֵינוּ נִתֵּן בוֹ, וּמִשְׁפִּיעִין אוֹתוֹ בְּתִקְנַת חֲכָמִים שְׁבוּעָה בְּנִקְיֻט חֲפִץ [קדוש] שֶׁאִינוּ בְּרִשּׁוֹתוֹ, וְאַחֵר כֶּף מִשְׁלָם.

וְהוּא הָדִין לְשַׁאֵר הַשּׁוֹמְרִין, כְּגוֹן הַשּׁוֹאֵל שֶׁאָמַר 'מִתָּה' או 'נִגְנְבָה', וְשׁוֹמֵר שֶׁכָּר או הַשּׁוֹכֵר שֶׁאָמַר 'נִגְנְבָה' או 'אֲבָדָה' - אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן חִיבִין לְשִׁלּוֹם, מִשְׁפִּיעִין אוֹתָן שְׁבוּעָה שֶׁאִינָה בְּרִשּׁוֹתָן, וְאַחֵר כֶּף מִשְׁלָמִין דְּמֵי הַבְּהֶמָּה או הַחֲפִץ; שֶׁאֵינוּ חוֹשֵׁשִׁין לוֹ, שְׁמָא עֵינֵינוּ נִתֵּן בָּהּ. וְאִם אָמְרוּ הַבְּעָלִים: 'יֵתֵר עַל זֶה הִיא שְׁוֵה' - כּוֹלֵל בְּשַׁבּוּעָתוֹ שֶׁאִינוּ שְׁוֵה אֶלָּא כֶּף וְכָד.

(כג) כל הדינים שבהלכה זו מיוסדים על הדין שהמחוייב שבועה ואינו יכול לישבע - משלם. (כד) לא מסרם לנפקד במידה או במשקל.

וְכֵן כָּל שׁוֹמֵר שֶׁנִּתְחַיֵּב לְשִׁלּוֹם, וְאָמַר: 'אִינִי יוֹדֵעַ כְּמָה דָּמִים אָנִי חִיב לְשִׁלּוֹם', וְהַבְּעָלִים אֹמְרִין: 'אֵנוּ יוֹדְעִין, וְכָד וְכָד הִיא שְׁוֵה' - יִטְלוּ בְּלֹא שְׁבוּעָה; וְהוּא שִׁטְעָנוּ דָּבָר שֶׁהֵם אֹמְדִין בּוֹ; וְיֵשׁ לְשׁוֹמֵר לְהַחֲרִים עַל מִי שֶׁלֹּאֵקַח מִמֶּנּוּ יֵתֵר מִן הָרְאוּי לוֹ.

(כה) מצבם הכלכלי מאפשר להם לקנות כלים או פירות כאלה. (כו) להטיל חרם סתם מבלי להזכיר את שם התובע.

וּמִנֵּין שֶׁהָדִין כֶּף הוּא? הַגַּע עֲצָמָךְ [התבונן!], [שומר] שֶׁהַפְּקִיד אֶצְלוֹ כִּיס זְהוּבִים, וּפִשָּׁע בּוֹ, הַבְּעָלִים אֹמְרִין: 'מֵאֲתִים דִּינָר הִיוּ בּוֹ', וְהַשּׁוֹמֵר אָמַר: 'יֵדָאִי שֶׁהִיוּ בּוֹ דִּינָרִין, אָבֵל אִינִי יוֹדֵעַ כְּמָה הִיוּ', וְנִמְצָא זֶה כְּטוֹעֵן מֵאֲתִים, וְהוֹדָה לוֹ בְּמִקְצָת, וְאָמַר: 'הִשָּׂאֵר אִינִי יוֹדֵעַ', שֶׁהוּא מְחִיב שְׁבוּעָה וְאִינוּ יָכוֹל לְשַׁבַּע, וּמִשְׁלָם, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאֵר.

(כז) בהלכות טוען ונטען.

ז. מֵת אָבִיו, וְהִנֵּחַ לוֹ שֶׁק צָרוּר, וְהַפְּקִידוֹ אֶצְל חֲבֵרוֹ, וּפִשָּׁע בּוֹ - הַמְּפָקִיד אָמַר: 'אִינִי יוֹדֵעַ מָה הִיא בּוֹ, שְׁמָא מְרַגְלִיּוֹת הֵיוּ בּוֹ', וְכֵן הַשּׁוֹמֵר אָמַר: 'אִינִי יוֹדֵעַ כְּמָה אָנִי חִיב לְשִׁלּוֹם, שְׁמָא זְכוּכִית הִיא מְלֵא' - שׁוֹרֵת הָדִין בִּינֵיהֶן שֶׁאִינוּ אֹמְרֵי בְּטַעֲנָה זֹ, שִׁשְׁבַּע הַשּׁוֹמֵר בְּתִקְנַת חֲכָמִים שֶׁאִינוּ בְּרִשּׁוֹתָו, וְיִכְלַל בְּשַׁבּוּעָתוֹ שֶׁאִינוּ יוֹדֵעַ בְּדָאִי שֶׁהִיא בּוֹ יֵתֵר עַל שְׁוֵה כֶּף וְכָד, וּשְׁלָם מָה שֶׁהוֹדָה בּוֹ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

השנת הראב"ד

מעשה... בשעורים א"א אין זה כלום שהרי היה שם שק ומטכסין והודה בשק וכפר במטכסין ועוד בדבריו בשק צרור למה נשבע בעל השק ונוטל לאו היינו אמרין לגבי שוורים דקאמר נזק ברי ומזיק שמא אכתי היינו דרבה בר נתן ותו לא מדי.

מַעֲשֶׂה • בְּאַחַד שֶׁהַפְּקִיד שֶׁק צָרוּר אֶצְל חֲבֵרוֹ, וּפִשָּׁע בּוֹ - הַמְּפָקִיד אָמַר: 'חֲלִי [=תכשית] זֶהָב וּמְרַגְלִיּוֹת וְכִפּוּצָא בֵּהֶן הִיוּ בּוֹ', וְהַשּׁוֹמֵר אָמַר:

'אִינִי יוֹדֵעַ, שְׁמָא סִיגִים הִיא בּוֹ או חוֹל', וְאָמְרוּ חֲכָמִים: 'יִשְׁבַּע בַּעַל הַפְּקֻדֹן וְיִטַּל; וְהוּא שִׁטְעָן דָּבָר שֶׁהוּא אֹמֵד בּוֹ, או שֶׁהוּא אֹמֵד לְהַפְּקִידוֹ אֶצְלוֹ.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ט כסלו - ספר משפטים - הלכות שאלה ופקדון קכה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

האחרות. (י) שלא אשמור שמירה מעולה כדרך השומרים. (יא) ואין לו 'מיגו לומר': שמרתי כדרך השומרים ונאנסתי.

ד. המפקיד אצל חברו בעדים, ובאו עדים שזה החפץ בפנינו הפקידו אצלו - אין השומר יכול לטען ולומר 'חזרתי ולקחתי ממנו', או 'נתנו לי במתנה'. לפיכך, אם מת השומר, מוציאין הפקדון עצמו מן היתומים עצמן בלא שבועה.<sup>1</sup>

(יב) שאנו רואים אותו עתה. (יג) ואין בית דין טוען ליתומים: שמא קנה אביהם מהמפקיד, וטעמו של דבר, שאין אנו טוענים ליתומים אלא טענה שאביהם היה יכול לטעון.

ולא עוד, אלא מי שבא ואמר: 'כך וכך הפקדתי אצל אביכם', ונתן סימנין מבהקין, ונמצא הפקדון כמו שאמר<sup>2</sup>, והיה הדין יודע<sup>3</sup> שלא היה המת אמוד שזה הפקדון שלו - יש לדון הנה לתן הפקדון לזה שנתן הסימנין; והוא, שלא יהיה המפקיד רגיל להכנס לזה שמת; אבל אם היה רגיל אצלו - שמא<sup>4</sup> של אחר הוא, והפיר הסימנין שלו. באו עדים והעידו לדון שאין זה אמוד, אין מוציאין מן היתומים בעדותן; שאין זה ראיה ברורה<sup>5</sup>, ואמרו דעתן [של עדים] אינו [חשוב כ] אמר דעתו<sup>6</sup>, ואין לו לדון אלא מה שדעתו סומכת עליו, כמו שאבאר בהלכות סנהדרין.

(יד) ואין לו עדים על זה. (טו) נמצא הפקדון בבית היתומים ויש בו אותם הסימנים שמסר התובע. (טז) מאומדן דעתו שזה הפקדון שלו - הדין מכיר את מצבו הכלכלי של הנפקד ובטוח הוא שהפקדון הזה אינו שלו. (יז) חוששים אנו. (יח) עדותם זו אינה הוכחה ברורה אלא אומדן דעתם. (יט) של הדין.

מעשה • באחד שהפקיד שמשמן אצל חברו בעדים, ובא לתבעו, ואמר לו: 'החזרתים

השנת הראב"ד מעשה . . . שבארנו א"א למה בנקיטת חפץ והלא המפקיד אצל חברו בעדים אינו צריך להחזיר לו בעדים.

לך', אמר לו המפקיד: 'והלא כך וכך היא מדתם, והרי הן מנחין אצלך בחבית', אמר לו: 'שליך החזרתי לך, ואלוי אחרים הן'. ואמרו חכמים: אין מוציאין מידו, שמא אלו שמשמן של שומר הם<sup>7</sup>; אלא ישבע השומר בנקיטת חפץ [קריש] שהחזיר, כמו שבארנו.

נמצא כל שומר שנשבע שבועת השומרים, כולל בשבועתו שלשה דברים - ששומר כדרך השומרים, ושארעו כך וכך והרי אינו ברשותו, ושלא שלח בו יד קדם שארעו המארע הפוטר אותו. ואם רצה לשלם - נשבע שאינו ברשותו, וכולל בשבועתו שפך וכך היה שוה.

(א) זה נקרא "גלגול שבועה", שלולא שבועה אחרת המוטלת עליו לא היה חייב שבועה זו. (ב) שלא פשע בשמירתו. (ג) לא השתמש בו לצורך עצמו, שאם שלח בו יד, אפילו הוא שומר חנם, דינו כגזלן וחייב גם באונסים.

ב. יש לשומר להתנות, שאינו שומר כדרך השומרים, אלא 'מעות אלו שתפקיד אצלי, בזוית

ביתי אני מניח אותן<sup>8</sup>, השנת הראב"ד מוען . . . תנאי א"א זהו חימה וכי העדים לא שמעו התנאי ואין נאמן לומר תנאי היה בינינו וכיון שהפקיד סתם בפניהם הרי נעשה שומר גמור והוא מודה שפשע ומה לו לשקר במקום עדים לא אמרין. וכיוצא בזה. טען • השומר שתנאי היה בינינו, ובעל הפקדון אומר: 'לא היה שם

תנאי' - אף על פי שהפקיד אצלו בעדים - מתוך שיכול לומר 'שמרתי כדרך כל השומרים ונאנסתי', נאמן לומר שהיה ביניהם תנאי. לפיכך, ישבע שלא שלח בו יד, ושאינו ברשותו, ושהיה ביניהם תנאי.

(ד) ואם הניח אותן במקום שהתנה ונגנבו - פטור, אף על פי שכספים אין להם שמירה אלא בקרקע. (ה) והם לא שמעו את התנאי. (ו) והיה נאמן בשבועה. (ז) כלומר, לפני שהפקיד אצלו בעדים הותנה ביניהם התנאי ואחר כך הפקיד בעדים סתם, ותנאי אינו צריך עדים.

ג. שומר • חנם שהביא ראיה שאין פשע - פטור משבועה<sup>9</sup>, ואין אומרים שמא שלח בו יד קדם שאבד. ובעל הפקדון

שהביא ראיה שפשע השומר, משלם [השומר]; ואם טען ואמר: 'תנאי היה בינינו' - אינו נאמן, שהרי יש עדים שפשע<sup>10</sup>.

(ח) ונגנבה. (ט) מכל השבועות. שצריך השבועה שחייבה התורה הוא שנגנבה ושאר השבועות הן מדין גלגול. ומשום כך, כשאין עליו חיוב שבועה זו - נפטר גם מהשבועות

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מוכרן, ימכר לכהנים בדם תרומה; שְׁמָא עָשׂוֹ אוֹתָן הַבְּעָלִים תְּרוּמָה אוֹ תְּרוּמַת מַעֲשֶׂר עַל פְּרוֹת אֲחֵרוֹת.<sup>1</sup>

(א) שדרכם של פירות אלו להחסיר (כפי שציין הרמב"ם לעיל הלכה ה את שיעור החסרון למיני פירות שונים).  
(ב) בפיקוחם על המחיר ועל הכמות. (ג) שאם יניחם – יפסיד המפקיד הרבה. (ד) מחיר תרומה נמוך ממחיר חולין, מפני שאין הרבה קופצים עליה. (ה) טבל שיש לו במקום אחר ואסורים באכילה לזרים.

ב. המפקיד אצל חברו פרות והרקיבו, יין והחמין, דבש ונפסד - עושה תקנה לבצל הפקדון, ומוכרן לו בבית דין; אף על פי שעמדו בהפסדן, ואין ההפסד פושח' בהן - הרי הקנקנים והפלים מוסיפין הפסד.<sup>2</sup>

(ו) הוא כבר הפסיד, ואין ההפסד מתרבה. (ז) הנוזל הנפסד מקלקל אותם.

ג. המפקיד חמין אצל חברו, והגיע הפסח - הרי זה לא יגע בו, עד שעה חמישית מיום ארבעה עשר (בניסן); יוצא ומוכרו בשוק לשעתו, משום השב אבדה. והוא הדין לשאר הפקדונות, שלא יגע בהן, אף על פי שהוא יודע בודאי שיוזלו בזמן פלוני, או יאנס אותם המלך; שְׁמָא יבואו בעליהן מקדם, ויטלו ממונם.<sup>3</sup>

(ח) שהיא התחלת איסור אכילת חמץ בערב פסח. (ט) מוכרן באותה שעה ממש לנוכרים, כל זמן שמותר בהנאה – היינו עד סוף שעה חמישית, ולאחר מכאן אסור בהנאה מדרבנן. (י) מכל-שכן מחמץ בפסח שווראי יפסיד הכל.

ד. המפקיד ספר תורה אצל חברו, גוללוי אָחֵד לשנים עשר חדש. ואם פשהו גוללוי, פותחו וקורא בו - מתר; אָבֵל לא יפתח בגלל [לצורך] עצמו, ויקרא. והוא הדין לשאר הספרים.<sup>4</sup> ואם פתח וקרא בגלל עצמו - הרי שלח יד בפקדון, ונתחב באנסין.<sup>5</sup>

(יא) כדי לאווררו שלא יתעפש. (יב) לצורך הספר. (יג) בזמנם, כל הספרים עשויים כמגילה ונפתחים ונסגרים בגלילה.

הפקיד אצלו כסות של צמר - מנערה אחת לשלשים יום, בדרך שאמרנו באבדה; וכן כל פיוצא בזה; שזו חובה עליו משום השב אבדה לבעלים.

(כ) המונחים שם בחבית. (כא) שמניין ומשקל אינם סימנים מובהקים לעניין זה אף על פי שנידונים כמובהקים לעניין החזרת אבידה.

ה. בעל הפקדון שתבע פקדונו, ונתן לו השומר, ואמר המפקיד: 'אין זה פקדוני אלא אחר הוא', או 'ש'לם היה ואתה שברתו', או 'חדש היה ואתה נשתמש בו', 'מאה סאין הפקדתי אצלך, ואין אלו אלא חמשים', ובעל הבית אומר: 'זה הוא שהפקדת אצלי בעצמו, ומה שנתת אתה נוטל' - הרי השומר נשבע הסת [שבועה מדרבנן], כשאר כל הנתבעין;<sup>6</sup>

שאיין כל שומר נשבע שבועת השומרין האמורה בתורה, אלא בזמן שמודה בעצמו של פקדון כמו שהמפקיד אומר, וטוען שנגנב או מת או נשבע; כללו של דבר, טוען לפטר עצמו מן התשלומין. אבל אם אומר: 'זה הוא שהשאלתני', או 'שהשכרת לי', או 'שנטלתי שכר על שמירתו', והבעלים אומרים: 'אינו זה אלא אחר', או 'נשתנה מקמות שהיה' - השוכר נשבע הסת [מדרבנן]; או שבועת התורה, אם הודה במקצת.<sup>7</sup>

(כב) מדין מודה במקצת, שחייבה אותו תורה להישבע אפילו אם לא קיבל עליו שמירה.

פיצד ? 'מאה סאה הפקדתי אצלך', והשומר אומר: 'לא הפקדת אצלי אלא חמשים' - נשבע שבועת התורה מפני שהודה במקצת, לא משום שבועת השומרין. 'מאה פור של חטים הפקדתי אצלך', 'לא הפקדת אצלי אלא מאה פור של שעורים' - נשבע הסת כשאר כל הנשבעין בטענה כזו.

## פרק ז

אחריות השומר שהפקדון לא ייפסד, שימוש במעות פקדון, ודין נשים ועבדים שהפקידו.

### א. המפקיד • פרות

אצל חברו - הרי זה לא יגע בהן, ואף על פי שהן חוסרין ומתמעטין והולכין. במה דברים אמורים? בשחטרו חסרון הראוי להן<sup>8</sup> [הרגיל] בכל שנה. אבל אם חסרו יותר מדי חסרון - מוכרן בבית דין, מפני שהוא השב אבדה לבעלים.<sup>9</sup> וכשהוא

השנת הראב"ד המפקיד... אחריות א"א ועכשו באלו המקומות שאין תורמין ומעשרין מוכרן למי שירצה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי כ"ט כסלו - ספר משפטים - הלכות שאלה ופקדון קבו

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ט. המפקיד חבית אצל חברו, בין שיהיה [קבעו] לה הפעלים<sup>ט</sup> מקום בין שלא יחדו לה הפעלים מקום, וטלטה לצרכיו ונשברה, בין מתוך ידו<sup>כח</sup> נשברה בין אחר שהחזירה למקומה שיהיה לה נשברה - חייב לשלם; טלטה לצרכה [לתועלת החבית], בין שנשברה מתוך ידו בין שנשברה משהניחה במקום אחר<sup>כט</sup> - הרי זה פטור.

כו) בעל החבית קבע את המקום להנחת החבית. כז) הנפקד טלטל את החבית לצורך עצמו בלי נטילת רשות מהמפקיד. כח) בשעה שטלטה והשתמש בה. כט) ומכל-שכן אם החזירה למקומה.

י. אין מקבלין פקדונות לא מן הנשים, ולא מן העבדים<sup>לא</sup>, ולא מן התינוקות. קבל מן האשה, יחזיר לאשה<sup>לב</sup>; מתה, יחזיר לבעלה<sup>לג</sup>. קבל מן העבד<sup>לד</sup>, יחזיר לעבד; מתה, יחזיר לרבו. קבל מן הקטן<sup>לה</sup> - יקנה לו בו ספר תורה, או דגל שיאכל פרותיו. וכלן שאמרו בעת מיתתן: 'של פלוני הם' - אם נאמנין לו<sup>לו</sup>, יעשה כפרושן<sup>לז</sup>; ואם לאו, יחזיר ליוֹרְשֵׁיהֶן<sup>לא</sup>.

ל) הנשואות, שמא הם של הבעל, וכדי להסתיר מעיניו היא מפקידה אותם אצל אחרים, ואסור לסייע ידי עוברי עברה. לא) סתם עבדים חשודים על הגזל. לב) ואף-על-פי שכל מה שקנתה אשה קנה בעלה, אנו אומרים שמא הפקיד משהו אצלה, או שמא נתן לה משהו על מנת שאין לבעלה רשות בזה. לג) שהרי הבעל יורש את אשתו. ואם הפקדון הוא של אחרים - יבוא ויתבע מבעלה. לד) מאותם הנימוקים שאמרנו באשה. לה) ואין להחזיר לו, שמא לא ישמור עליו ויאבדו. לו) אם הנפקד מאמין להם. לז) כמו שאמרנו. לח) ודווקא כשאמרו בשעת מיתה כשאין להם אפשרות לקחת את הפקדון מיד הנפקד, אבל כשהם בריאים - יתן לפלוני אפילו אין הנפקד מאמין לה, שהרי הם יכולים לקחת ממנו את הפקדון ולהחזיר בעצמם לידיו.

יא. הפקדון והאבדה, לא נתנו לתבע אלא במקומן. פיצד? הפקיד אצלו פירושלים, אינו יכול לתבעו בנבל<sup>לט</sup>; ואם החזיר לו פקדונו בנבל, מקבל<sup>לז</sup> ממנו. הפקיד אצלו בישוב, והביא פקדונו בפרך<sup>לא</sup> - אינו מקבל<sup>לב</sup> ממנו<sup>לג</sup>, אלא יאמר לו<sup>לד</sup>: 'הרי הוא באחריותך, עד שתחזירה לי בישוב, פדרךך' שהפקדתי אצלך בישוב<sup>לז</sup>.

לט) אינו יכול לדרוש מהנפקד או ממוצא אבידה להביאו אליו לנוב. מ) ואינו יכול לטעון: הפקדתי אצלך

יד) באדם שמצא אבידה. טו) בכל מקום שיש לחשוש להפסד - מחוייב הנפקד לטרוח ולמנעו.

כמה דברים אמורים? בפקדון שהלכו בעליו למדינת הים; אבל אם היו עמו באותה הארץ - הרי זה לא יגע בו, אף על פי שהוא אבד<sup>טז</sup>.

טז) אלא מודיע לו שהפקדון עלול להיפסד.

ה. כל המוכר פקדון על פי בית דין, הרי זה מוכר לאחרים; ואינו מוכר לעצמו, מפני החשד<sup>יז</sup>. והדמים יהיו מנחים אצלו, ויש לו להשתמש בהן; לפיכך, הרי הוא עליהן שומר שכן, אף על פי שעדין לא נשתמש בהן<sup>יח</sup>.

יז) אף-על-פי שמוכר על פי בית-דין יש מקום לחשוד בו שהוא משתדל להוריד את המחיר. יח) ההנאה שיש לו מזה שהוא רשאי להשתמש בהן כשיצטרך, נחשבת כשכר.

ו. המפקיד מעות אצל השלחני<sup>יט</sup> או החנוני - אם היו צוררין וחתומין, או קשורין קשר משנה<sup>כ</sup> - הרי זה לא ישתמש בהן;

יט) חלפן, שמחליף מטבע על מטבע. כ) משונה, ויותר חזק מהקשר הרגיל.

לפיכך, אם נגנבו או אבדו, אינו חייב באחריות<sup>כא</sup>. ואם אינן חתומין, ולא קשורין קשר משנה - אף על פי שהן צוררין, יש לו להשתמש בהן<sup>כב</sup>; לפיכך, הוא נעשה עליהם שומר שכן, ואם נגנבו או אבדו חייב באחריות<sup>כג</sup>. נאנסו, כגון שאבדו בלסטים מזין - הרי זה פטור.

כא) כששמר כדרכי השמירה טובים. כב) המפקיד יודע שהחנוני והשולחני צריכים להרבה מעות, ואנו אומרים את דעת המפקיד שהוא מסכים שישתמשו במעותיו. כג) כדין שומר שכר.

ז. כמה דברים אמורים? קדם שישתמש בהן; אבל אחר שנשתמש בהן - נתחייב באחריות<sup>כד</sup> ככל מלזה שבעולם<sup>כה</sup>, עד שיתחזירן לבעלים.

כד) שפטור אם נאנסו או אבדו בליסטים מזויין. כה) אם השתמש בהן, הרי לקח אותן בהלוואה והרי הן שלו, וחל עליו חיוב להחזיר לנפקד כסף אחר.

ח. המפקיד מעות אצל בעל הבית, בין צוררין בין מתרין [מפורין] - הרי זה לא ישתמש בהן; לפיכך, אם אבדו או נגנבו, אינו חייב באחריות<sup>כו</sup> - והוא, שיטמנם בקרקע, כמו שבארנו.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

ובכן השוכר פרה מחברו, ונגנבה, ואמר 'הריני משלם ואיני נשבע', ואחר כך הפר הגנב - משלם תשלומי כפל ותשלומי ארבעה וחמשה לשוכר; שאלו רצה השוכר, היה נשבע שנגנבה באנס, ונפטר.

(ז) שוכר דינו כשומר בשכר, ושניהם חייבים בגניבה ואבידה ופטורים מאונסין.

ב. שומר חנם שאמר 'פשעתי' - זכה בכפל; שהרי חייב עצמו לשלם, ואלו רצה - אמר 'נגנבה' או 'אבדה', והיה פטור. וכן נושא [שומר] שכר והשוכר שאמר 'נגנבה' - קנה הכפל; שהרי חייב עצמו בתשלומין, ואלו רצה - אמר 'מתה', והיה נפטר.

(ח) בזה שאמר "פשעתי", כבר חייב עצמו לשלם, ולכן אם נתפס הגנב זכה בכפל, אף-על-פי שלא אמר בפירוש: הריני משלם. (ט) אם היה נשבע על כך. (י) כדרכה.

אכל השואל - אינו קונה הכפל, עד שישלם מעצמו. קדם ושלם מעצמו, ואחר כך הפר הגנב - משלם תשלומי כפל וארבעה וחמשה לשואל.

(יא) אבל אם רק אמר הריני משלם, ולא שילם עדיין - לא קנה הכפל.

ג. כל הקונה הכפל, השנת הראב"ד כל... סלע א"א דוקא שבא השבח אחר שלם או שאמר הריני משלם.

ארבע סאין אצל חברו, והרי הן שוין סלע, ונגנבו או אבדו, ואמר: 'הריני משלם סלע, ואיני נשבע', ואחר כך נמצאו, והרי הן שוין ארבע סלעים - הרי הן של שומר, ואינו משלם אלא סלע.

במה דברים אמורים? שלא הטריחן לבעלים בדין. אבל אם הודה שפשע, וחיבוקו בית דין לתן, ולא נתן בפרצונו, עד שפכוהו בית דין על פרחו ונטלו ממנו, ואחר כך הפר הגנב, או נמצא הפקדון - יחזר לבעלים כמות שהוא, ומחזירין לשומר הדמים שלקחו ממנו. ואם פלים או קרקע גבו בית דין ממנו בשומה, מחזיר לשומר פליו או שדהו.

(יב) הדיינים העריכו את שוויים, ונתנו אותם למפקיד לתשלום הפסדו. (יג) ואינו יכול לעכבם לעצמו ולתת לנפקד את דמיהם כפי שהעריכו הדיינים.

בירושלים, החזר לי שם. (מא) אינו מחויב לקבל ולפטור את הנפקד מחובת השמירה. (מב) יכול הוא לומר לנפקד.

יב. המפקיד אצל חברו, והלך בעל הפקדון למדינת הים, והרי השומר רוצה לפרש [להפליג], או לצאת בשירה מג' - יש מי שהורה, שאם בא השומר והביא הפקדון לבית דין, נפטר מאחריות שמירתו. ודברים של טעם הן; שאין אסורין [כובלים] זה במדינה זו, מפני פקדון של זה שפרח, ואי אפשר לו להוליכו עמו, שמא יארעו אנס, ויהיה חייב באחריותו. ובית דין מפקדין אותו ביד נאמן אצלם, משום השב אבדה לבעלים.

(מג) לדרך רחוקה. (מד) שאם ישאיר את הפקדון ללא שמירה - ייגנב או יאבד.

## פרק ח

דין פקדון שנגנב ונמצא הגנב.

א. המפקיד אצל חברו בהמה או פלים, ונגנבו או אבדו, ואמר: 'הריני משלם', ולא רצה להשבע, ונמצא הגנב - משלם תשלומי כפל; טבח או מכר, משלם תשלומי ארבעה וחמשה. למי משלם? למי שהיה הפקדון אצלו, שהרי אמר 'אשלם'.

(א) המדובר בשומר חנם שהוא פטור מגניבה ואבידה, אלא שהוא מחויב להשבע שבועת השומרים. (ב) לפי הדין שגנב שנתפס משלם את הגנבה בתוספת קנס של שווי הגנבה, ואם טבח או מכר שור או בהמה, משלם כפול ארבע או חמש.

חזרה הבהמה עצמה - חוזרת לבעליה, היא וגזותיה וולדותיה; שאין זה השומר קונה שבח הבא מגופה, אלא שבח הבא מאליה. וכבר בארנו, שאין הגנב מחזיר גזות וולדות, אלא לפני יאוש.

(ג) הצמר שגזו הגנב. (ד) שבח שלא הגיע מגוף הבהמה. (ה) בהלכות גניבה. (ו) כלומר, הצמר שגזו לפני שנתיאשו הבעלים (יאוש = הבעלים חדלו מלקוות להחזרת הגניבה), והוולדות שילדה לפני יאוש חוזרים לבעלים, אפילו אם חזרה בפועל אחר יאוש.

נשבע השומר ולא רצה לשלם, ואחר כך נמצא הגנב - משלם תשלומי כפל; טבח או מכר, משלם תשלומי ארבעה וחמשה. למי משלם? לבעל הפקדון.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

שומר שכר שחייב בגניבה רגילה. (כג) ואפשר להוציא ממנו את הגניבה או דמיה. (כד) כלומר, על השומר מוטל לטרוח ולהוציא מיד הגנב, אבל אינו מחויב לשלם מכיסו כלום. (כה) פירוש, אינו יכול לטעון: אשבע שלא שלחתי בה יד, ואולי גם שאינה ברשותי – ואסתלק. (כו) יכול הוא לטעון: נשבעתי ונפטרתי והסתלקתי מכל הענין הזה. (כז) מכיוון שקיבל שכר עבור שמירתו, מוטל עליו לטרוח ולהוציא מיד הגנב, משום שאין זה נידון כאונס, כשאפשר להוציא מידו.

נגנב הפקדון באנס, והחזירו הגנב לבית השומר, והרי היא בהמה, ומתה שם בפשיעה - יש פדכר ספק, אם פלטה שמירתו<sup>כ</sup> ונפטר, או עדין לא פלטה שמירתו<sup>כט</sup>. לפיכך, השומר פטור מלשלם; ואם תפשו הפעלים, אין מוציאין מידם.

(כח) כשנגנבה באונס נפטר השומר לגמרי, ונפסק חיוב השמירה שהיה מוטל עליו, וכשהוחזרה לא קיבל על עצמו שמירה שניה. (כט) מכיוון שהוחזרה ליד השומר, והוא לא החזירה לבעלים – קיים עדיין חיוב השמירה הראשון.

ברוך רחמנא דסייע

## ~ שבת קודש ל' כסלו ~ הלכות מלוה ולוה

מצוות הלוואה לעני, הדין שהמלוה צריך לפרוע  
ברחמים מהלוה.

יש בכללן שתיים עשרה מצוות - ארבע מצוות עשה, ושמונה מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) להלוות לעני ומך; (ב) שלא יגש אותו; (ג) לנגש את הנכרי; (ד) שלא ימשכן בעל חוב בזרוע; (ה) להחזיר המשכון לבעליו בזמן שהוא צריך לו; (ו) שלא יאחר המשכון מבעליו העני בעת שהוא צריך לו; (ז) שלא יחבל אלמנה; (ח) שלא יחבל בלים שעושין בהן אכל נפש; (ט) שלא יתן המלוה ברבית; (י) שלא ילוה הלוה ברבית; (יא) שלא יתעסק אדם בין מלוה ולוה ברבית, לא יעיד בניהו, ולא יכתב שטר, ולא יערב; (יב) ללוות מן הנכרי ולהלוותו ברבית. ובאור מצוות אלו - בפרקים אלו.

ד. תבעוהו בעלים לשומר, ונשבעי, ואחר כך שלם<sup>ט</sup>, והפר הגנב - הואיל ושלם ברצונו, זכה בפקל, אף על פי שהטריחן בתחלה לדין, עד שנשבע. אמר השומר בתחלה 'איני משלם', וחזר ואמר 'הריני משלם' - זכה בפקל.

(יד) שומר חנם נשבע שנגנב שלא בפשיעה. (טו) לפנים משורת הדין.

ה. אמר: 'הריני משלם', וחזר ואמר: 'איני משלם'<sup>טז</sup>, או שאמר: 'הריני משלם' ומת, ואמרו הבנים: 'אין אנו משלמין', או שלא הספיק לתבע את השומר עד שמת, ותבע את הבנים ושלמו בני השומר, או ששלמו הבנים לבנים, או ששלם השומר מחצה; שאל שתי פרות ושלם אחת מהן, שאל מהשתפין ושלם לאחד מהם, שאלו השתפין ושלם אחד מהן, שאל מן האשה<sup>יז</sup> ושלם לבעלה, אשה ששאלה<sup>יח</sup> ושלם בעלה - כל אלו ספק, והרי הפקל מטל בספק, ואינו תחת יד אחד מהן;

(טז) אפילו אם אמר בבי"ד הריני משלם ואינו יכול לחזור בו, אפשר לומר שלא קנה את הכפל מפני שהטריחו בבי"ד. (יז) צדדי הספק הם: שיכול להיות שהם מסכימים לשלם, וכוונתם לדחות התשלום לזמן מה, מחמת חוסר מזומנים. (יח) מנכסים שלה, שהבעל אוכל פירותיהם והקן שייכת לה. (יט) לצורך הנכסים שלה.

לפיכך, חולקין הפקל או השבח בין בעל הפקדון ובין השומר, ואם קדם אחד מהן ותפש הפל - אין מוציאין מידו<sup>י</sup>, ואפלו בחוצה לארץ<sup>כא</sup>.

(כ) וזכה בכל הכפל, שהרי הוא מחזיק בממון, והמוציא מחברו עליו להביא ראיה. (כא) שאין בית-דין גובים קנסות בחוץ לארץ, וכפל הגנב הוא קנס, אף-על-פי-כן אם תפסו הבעלים אין מוציאין מידם.

ו. נגנב הפקדון באנס<sup>כב</sup>, ואחר כך הפר הגנב<sup>כג</sup> - אחד שומר חנם ואחד שומר שכר - עושה דין עם הגנב<sup>כד</sup>, ואינו נשבע<sup>כה</sup>. קדם ונשבע, ואחר כך הפר הגנב - אם שומר חנם הוא - רצה, עומד בשבועתו<sup>כז</sup>, רצה, עושה דין עם הגנב; ואם שומר שכר הוא, עושה עמו דין<sup>כח</sup>.

(כב) בליסטים מזוין שהשומר אינו יכול להציל מידו, ולא לקח בפרהסיא אלא הסתתר שלא יראו אותו. מעשה זה נחשב כגניבה המחייבת בתשלומי כפל, ונידון כאונס לפטור

## פֶּרֶק א

יִגְבֶּה [חוב], אָף עַל פִּי שְׁהַמְלִיחַ עֲשִׂיר גְדוֹל. וְעוֹשֶׂה זֶה - רָשָׁע הוּא, שְׁנֵאמַר<sup>1</sup>: "לֹא רָשָׁע, וְלֹא יִשְׁלָם". וְצוּר חֲכָמִים וְאִמְרוּ<sup>2</sup>: "יְהִי מִמּוֹן חֲבֵרָךְ חֲכִיב עֲלֶיךָ כְּשֶׁלֶךְ".

(י) וגורם לאבדה מן המלוה.

ד. כְּשִׁיתַּבַּע הַמְלִיחַ הַלְוָתוֹ<sup>3</sup> - אָף עַל פִּי שֶׁהוּא עֲשִׂיר, וְהַלְוָה דְּחֻק וְטָרִיד בְּמִזְנוּת<sup>4</sup> - אֵין מִרְחָמִין בְּדִין, אֲלֵא גוֹבִין לוֹ חוּבוֹ עַד פְּרוּטָה אַחֲרוֹנָה מִכָּל הַמְטָלְטֵלִין שִׁימְצָאוּ לוֹ. וְאִם לֹא הִסְפִּיקוּ הַמְטָלְטֵלִין - גוֹבִין מִן הַקֶּרֶקַע, אַחֲרֵי שֶׁמִּחְרִימִין עַל מִי שִׁישׁ לוֹ מְטָלְטֵלִין אוֹ מִי שִׁידַע לוֹ מְטָלְטֵלִין, וְלֹא יִבְיָאֻם לְבֵית דִּין<sup>5</sup>.

(יא) בבית דין. (יב) טורח הרבה כדי להתפרנס. (יג) קודם שגובים מהקרקע, בית דין מחרימין על אנשים שיודעים או שיש להם מטלטלים של הלווה, ולא מביאים או מודיעים לבית דין.

וְגוֹבִין מִכָּל קֶרֶקַע שִׁישׁ לוֹ; אָף עַל פִּי שֶׁהִיא מְשַׁעֲבֶדֶת לְכַתְּבַת אִשְׁתּוֹ, אוֹ לְבַעַל חוֹב שֶׁקָּדַם - גוֹבִין לָזֶה<sup>6</sup>; וְאִם יוֹבֵא הָרָאשׁוֹן לְטָרְף, יִטְרֹף<sup>7</sup>.

(יד) לווה ממנו לפני שלוה מהמלוה שבא עכשיו לגבות, אבל עדיין לא הגיע זמן פרעונו, וכן הכתובה אינה נגבית מחיים אלא רק לאחר מותו או גרושין - ולכן בעל החוב שבא לגבות עכשיו, גובה מהקרקע מיד. (טו) זה נימוק למה אין מונעים את גביית הקרקע אף על פי שהיא כבר משועבדת לאחרים, לפי שהגביה אינה גורמת כל הפסד לבעל החוב הראשון שהקרקע כבר משועבדת לחובו, שהרי כשיגיע זמן פירעון חובו - יוציא את הקרקע ממה שהראשון גבה, כי הכלל שכל הקודם בחובו - זכה.

טַעַם הַלֵּוֶה, שֶׁמְטָלְטֵלִין אֵלָיו שְׁבִידֵי אִיגָן שְׁלִי, אֲלֵא פְקֻדוֹן הֵן בְּיָדֵי, אוֹ שְׁכֹנֵרִין, אוֹ שְׂאוּלִין - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ<sup>8</sup>; אֲלֵא אוֹ יִבְיָא רְאִיָּה, אוֹ יִגְבֶּה מִהֵן בַּעַל חוּבוֹ<sup>9</sup>.

(טז) כי חזקה שכל מה שביד אדם, שלו הוא. (יז) ללווה אין ברירה, או שיביא ראייה שהמטלטלים לא שלו, או שישלם בהם את חובו.

א. מִצְוֹת עֲשֶׂה לְהַלְוֹת לַעֲנִי יִשְׂרָאֵל<sup>10</sup>, שְׁנֵאמַר<sup>11</sup>: "אִם כֶּסֶף תַּלְוֶה אֶת עַמִּי, אֶת הָעֲנִי עִמָּךְ". יָכוֹל רְשׁוּת<sup>12</sup>? תִּלְמוּד לזמ"ר<sup>13</sup>: "הַעֲבֵט תַּעֲבִיטְנוּ" וְגו'. וּמִצְוָה זוֹ גְדוֹלָה מִן הַצְדָּקָה עַל הָעֲנִי הַשְׂוֹאֵל [המבקש] - שֶׁזֶה כָּבֵד נֶצְרָךְ לִשְׂאֵל, וְזֶה עֲדִין לֹא הִגִּיעַ לְמִדָּה זוֹ. וְהַתּוֹרָה הַקְפִּידָה עַל מִי שִׁימְנַע מִלְּהַלְוֹת לַעֲנִי, שְׁנֵאמַר<sup>14</sup>: "וְרָעָה עֵינֶךָ בְּאַחִיד הָאֲבִיּוֹן" וְגו'.

(א) ואפילו לעשיר מצוה להלוותו בשעה שאין מעות מצויות בידו. (ב) בפסוק כתוב "אם", אז אולי זה רק רשות. (ג) ממצות נחיתת צדקה. (ד) העני שמבקש צדקה כבר הגיע לידי בזיון בבקשת צדקה מאנשים, אבל העני שמבקש הלוואה, עדיין לא הגיע לידי בזיון, ובאמצעות ההלוואה הוא מציל אותו מבזיון. (ה) והמשך הפסוק "ולא תיתן לו, וקרא עליך אל ה' והיה בך חטא".

ב. כָּל הַנוֹגֵשׁ אֶת הָעֲנִי, וְהוּא יוֹדֵעַ שְׁאֵין לוֹ מָה יַחְזִיר לוֹ - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאמַר<sup>15</sup>: "לֹא תִהְיֶה לוֹ כְּנֶשֶׁה"<sup>16</sup>. וּמִצְוֹת עֲשֶׂה לְנָגֵשׁ אֶת הַנִּכְרִי, וְלִהְיוֹת לוֹ<sup>17</sup>, שְׁנֵאמַר<sup>18</sup>: "אֶת הַנִּכְרִי תִגְשׁ" - מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדְרֵי, שֶׁזֶה מִצְוֹת עֲשֶׂה.

(ו) לוחץ, תובע בחזקה את העני שהלווה לו. (ז) כמלווה הדוחק ותובע. (ח) לאלץ אותו לפרוע את החוב בזמן.

ג. אֲסוּר לְאָדָם לְהִרְאוֹת לְבַעַל חוּבוֹ בְּזִמְנֵי שִׁיּוּדֵעַ שְׁאֵין לוֹ, אֲפִלּוּ לְעֹבֵר לְפָנָיו - שְׁלֵא יִפְחִידוֹ אוֹ יְכַלִּימוֹ, אָף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ תוֹבֵעוֹ; וְאֵין צָרִיף לזמ"ר, אִם תִּבְעוּ<sup>19</sup>. וְכִשֶּׁם שֶׁאֲסוּר לָזֶה לְתַבֵּעַ, כֵּן אֲסוּר לְלֹוֶה לְכַבֵּשׁ [לעכב] מִמּוֹן חֲבֵרוֹ שְׁבִידוֹ וְלזמ"ר לוֹ: "לֵךְ וְשׁוּב" - וְהוּא שִׁישׁ לוֹ; שְׁנֵאמַר<sup>20</sup>: "אֵל תֹּאמַר לְרַעֲךָ לֵךְ וְשׁוּב".

(ט) דהיינו, אם כבר תבע אותו - כגון, שלא ידע שאין לו ותבעו, שאסור לו לעבור לפניו מכאן ואילך.

וְכֵן אֲסוּר לְלֹוֶה לִקַּח הַהֲלֹוָה וְלִהְיוֹצִיָּאָה שְׁלֵא לְצַרְךָ וְלִאֲבֹדָה<sup>21</sup>, עַד שֶׁלֹא יִמְצָא בַּעַל חוֹב מְאִין

1. שמות-משפטים, כב, כד. 2. דברים-ראה, טו, ח. 3. שם, פסוק ט. 4. שמות-משפטים, כב, כד. 5. דברים-ראה, טו, ג. 6. משלי, ג, כח. 7. תהלים, לז, כא. 8. אבות, ב, יב.

הפניות לשיחות קודש ⌘ ומצות... הנכבד: איך מתאים הדבר עם החיוב להתנהג בחסד ורחמים עם הכבדים?? ⌘ - יין מלכות סק"ה.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש ל' כסלו - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קלא

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

מצע של בד. כח) לא כסות וגם לא מזון. (כט) אפילו הקטנים. (ל) תפילין של ראש ושל יד.

### ~ נקודות משיחות קודש ~

#### "מסדרין לבעל חוב"

פירש במגיד משנה שמקורו בדברי "רבה בר אבואה אשכחי' לאליהו ואמר ל' מהו שסדרו בבעל חוב, ואמר ל' דמסדרין וגמר (בגז"ש מיכה מיכה) מערכין". ובב"י כתב: "כיון דפשט ל' (אליהו) דמסדרין הכי קי"ל דמי לנו גדול מאלהו".

וקשה מהרמב"ם בהל' יסוה"ת: נביא "שאמר בדין מדיני תורה. . . הלכה כדברי פלוני הרי זה נביא שקר וכו' שהרי בא להכחיש התורה שאמרה לא בשמים היא". והכס"מ הניח בצ"ע קושיית התוס' מהא "דאמרו פ"ק דיבמות דיצתה בת קול לומר הלכה כב"ה, וקיי"ל הכי בכל דוכתא", ומסיים: "והתוס' נתנו טעם לדבר, ואינו עולה יפה כפי דעת רבינו, וצ"ע".

ועיין גם מה שפסק בענין "עכו"ם שאמרו תנו לנו פלוני ונהרגנו ואם לאו נהרוג כולכם", שאם ה' מחוייב מיתה כשבע בן בכרי, ימסרוהו להם אבל "אין מורין כן לכתחילה" והרי הוא ע"פ מאמר אלי' לרבי"ל אחרי שמסר למלכות אדם שיחדוהו, שאז הפסיק להתגלות אליו, וכאשר צם כו', נגלה אליו אלי' ואמר לו הטעם שלא נתגלה אליו כיון שמסר אדם למלכות, וכששאלו ריב"ל "והלא משנה היא" השיב אלי' הנביא: "משנה היא ולא "משנת חסידים".

וצריך לומר שענין שהוא "משנת חסידים" מונע גילוי אליהו אף שלהלכה מותר למסרו, ועל סמך שהפסיק אצלו גילוי אלי' פסק הרמב"ם "שאין מורין כן לכתחילה", ועכצ"ל שאין אלי' מכריע ואיך פסק כאן הרמב"ם "מסדרין לבעל חוב" שהוא ע"פ דברי אלי' הנביא.

ונראה שמה שסמכו כאן על אליהו הנביא משום שאמר הדין מגז"ש שהוא בקבלה ונאמן אליהו הנביא שקיבל הגז"ש ממושה רבינו ע"ה, והוי כבירור המציאות שבוה סומכין על אליהו הנביא. ועל דרך זה הוא בגמרא ברכות "אמר רבי יוסי פעם אחת הייתי מהלך בדרך ונכנסתי לחורבה. . . להתפלל, בא אליהו. . . אמר לי. . . למדתי ממנו. . . שאין נכנסין לחורבה וכו'" שנפסק כן להלכה, והוא מפני שטעמא קאמר שם "מפני שלושה דברים אין נכנסין לחורבה. . . וכו'" ועל סמך טעם זה נפסקה ההלכה שם כמותו.

רשימות חוברת קמו עמוד 154  
מתוך רמב"ם "פרדס המלך"

ה. אין בעל חוב גובה לא מקסות אשתו ובניו של לווה, ולא מבגדים צבועין שצבען לשמן<sup>י</sup>, אף על פי שעדין לא לבשו אותן, ולא מסנדהלים חדשים שלקחן לשמן; אלא הרי אלו שלקחן<sup>ט</sup>. במה דברים אמורים? בכלי החל. אבל בגדי השבת והמועד, גובה אותן בעל חוב; ואין צריך לומר אם היו בהם טבעות וחלי [=תכשיטין] זהב או כסף כא - שיהכל לבעל חובו.

(יח) לשם אשתו ובניו. יט) שמשעה שקנה אותם לשם אשתו ובניו, יצאו מרשותו וזכו בהם והרי הם שלהם. כ) מתוך שהם בגדים מכובדים, ואינם לשימוש יום יום, אין הבעל נותנם במתנה גמורה על דעת שלא יוכל למכרם אם יצטרך להם. כא) שאדם קונה אותם על מנת שתתקטש אשתו, ואם הוא צריך לפרנסתו, הוא ימכור אותם.

ו. ה"ה לו מטלטלין או קרקע, והרי עליו שטרי חובות לגויים, ואמר: 'הרי כל נכסי משעבדין לגויים, ואם יטלו אותן הישראליים בחובן, יאסרו אותי הגויים בחובן, ואהיה בשביה' - הורו רבותי שאין שומעין לו, ויגבו הישראליים; וכשיבואו הגויים ויאסרוהו, הרי כל ישראל מצוין לפדותו<sup>כב</sup>.  
(כב) כי המצווה להצילו, אינה מוטלת על התובע יותר מאשר על כל אחד ואחת מישראל.

ז. מסדרין לבעל חוב<sup>כג</sup>, בדרך שמסדרין בערכין<sup>כד</sup>.  
פיצד? אומרים ללוה: 'הבא כל מטלטלין שיש לך, ולא תניח אפלו מחט אחת'. ונותנין לו מן הכל מזון שלשים יום, וכסות שנים עשר חדש, מקסות הראויה לו; ולא שילבש בגדי משי או מצנפת זהובה<sup>כה</sup>, אלא מעבירין אותה ממנו, ונותנין לו פסות הראויה לו<sup>כו</sup> לשנים עשר חדש; ומטה [כסא] יושב עליה, ומטה ומצע הראוין לו לישן עליה<sup>כז</sup>; ואם ה"ה עני, מטה ומפץ לישן עליו. ואין נותנין פלים פאלו<sup>כח</sup> לאשתו ובניו<sup>כט</sup>, אף על פי שהוא חיב במזונותם. ונותנין לו סנדליו ותפיליו<sup>ל</sup>.

(כג) כשיגיע זמן הפירעון ויבוא המלווה לבית דין לגבות חובו, ואין ללווה מה לשלם - מסדרין ומעריכין ללווה דברים חיוניים שישארו אצלו. (כד) מי שהתחייב לתת להקדש ערך עצמו או ערך אחרים, בית דין לוקח את כל רכושו ומוכרו, ואת הדמים נותנים להקדש, וגם בערכין משאירים לו את כל מה שיפרט הרמב"ם להלן. (כה) רקומה זהב. (כו) לאיש כמותו. (כז) מצע גס, ארוג מקנים שעניים רגילים להשתמש בהם, ואינו יכול לדרוש

ה"ה אמן - נותנין לו שני פלי אפניות מכל מין

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(א) בבית-הסוהר - כפי שכתוב המגיד משנה, שלא מצאנו בשום מקום בתלמוד, חיוב הגוף (כמו מאסר, עונש מלקות וכיוצא בזה) מחמת ממון. (ב) שאין לו כלום. (ג) ודרכים אלו - אמצעי נגישה הם.

**ב. טען** [המלוה] **שִׁישׁ לוֹ** [ללוה נכסים] **וְהִחְבִּיא אוֹתָן, וְהָרִי הֵן בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ - אֵין מִן הַדִּין שִׁיכָנֵס לְבֵיתוֹ, לֹא הוּא וְלֹא שְׁלִיחַ בֵּית דִּין; שֶׁהַתּוֹרָה הִקְפִּידָה עַל זֶה, שֶׁנֶּאֱמָר<sup>10</sup>: "בַּחוּץ תַּעֲמֹד". אַבְל מַחְרִימִין עַל מִי שִׁישׁ לוֹ וְלֹא יִתֵּן לְבַעַל חוֹבוֹ.**

(ד) עושים חרם על לוה שיש לו ממה לשלם, ואינו משלם לבעל חובו.

**כְּשָׂרָאוּ הַגְּאוּנִים הָרֵאשׁוֹנִים שֶׁעָמְדוּ אַחֵר חֲבוּר הַתְּלָמוּד, שֶׁרְבוּ הַרְמָאִים וְנִנְעָלָה דִּלְת בִּפְנֵי לְוִי, הִתְקִינוּ שֶׁמִּשְׁבִּיעִין אֶת הַלוֹה שְׁבוּעָה חֲמוּרָה בְּעֵין שֶׁל תּוֹרָה בְּנִקִּיטַת חֶפְצִי, שֶׁאֵין לוֹ כְּלוֹם יֵתֵר עַל דְּבָרִים שֶׁמִּסְדְּרִין לוֹ, וְשֶׁלֹּא הִחְבִּיא בִּיד אַחֲרִים, וְלֹא נָתַן מִתְּנָה עַל מְנַת לְהַחְזִיר.**

(ה) המסתירים ממנו, ואומרים אין לי. (ו) שנמנעו מלהלוות ממון לאחרים מפני החשש, שמא יחביאו ויטענו: אין לי. (ז) שמחזיק ספר תורה בידו.

וכולל בשבועה זו, שֶׁשֶׁל שְׁיָרוּיָה, וְכָל שִׁיבּוֹא לִידּוֹ אוֹ לְרִשּׁוֹתוֹ מֵאֲשֶׁר תִּשְׁיֵג יָדוֹ - לֹא יֵאָכֵל מִמֶּנּוּ כְּלוֹם, לֹא לְאִשְׁתּוֹ וְלֹא לְבָנָיו, וְלֹא יִלְבִּישׁ אוֹתָם, וְלֹא יִטְפֹּל בָּהֶם, וְלֹא יִתֵּן מִתְּנָה לְאָדָם בְּעוֹלָם, אֲלֵא יוֹצִיא מִכָּל אֲשֶׁר תִּשְׁיֵג יָדוֹ מִזּוֹן שְׁלֹשִׁים יוֹם וְכִסּוֹת שָׁנִים עֶשֶׂר חֹדֶשׁ, מִזּוֹן הָרָאוּי לוֹ וְכִסּוֹת הָרָאוּי לוֹ - לֹא אֲכִילַת הַזֹּלָלִים וְהַסּוֹבְאִין [המפריזים בשתייה] אוֹ בְּנֵי מַלְכִּים, וְלֹא מִלְּבוּשֵׁי הַפְּחוֹת וְהַסָּגִינִים<sup>11</sup>, אֲלֵא בְּדָרְכּוֹ. וְכָל הַיֵּתֵר עַל צָרְכּוֹ - יִתֵּן לְבַעַל חוֹבוֹ רָאוּשׁוֹן רָאוּשׁוֹן, עַד שֶׁיִּגְבְּנוּ כָּל חוֹבוֹ.

(ח) פקידי מלוכה גבוהים.

ומחרימין תחלה על מי שידע לפלוני נכסים גלויין או טמונין ולא יודיע לבית הדין. גם אחר התקנה הזאת, אין בעל חוב יכול להכנס לתוך ביתו של לוה, לא הוא ולא שליח בית דין; שלא תקנו לעקר גוף התורה<sup>12</sup>. אלא הלוה עצמו יוציא פלוני, או

וּמִין; כְּגוֹן שֶׁהָיָה חָרֵשׁ [נגר] - נוֹתְנִין לוֹ שְׁנֵי מַעֲצָדִין [כלי שיוף] וְשְׁתֵּי מַגְרֹת [= מסורים]. הָיָה לוֹ מִין אֶחָד מִרְבֵּה וּמִין אֶחָד מוֹעֵט<sup>13</sup> - נוֹתְנִין לוֹ שְׁנַיִם מִן הַמִּרְבֵּה, וְכָל שִׁישׁ לוֹ מִן הַמוֹעֵט; וְאֵין לוֹקְחִין לוֹ פָּלִים מִדְּמֵי הַמִּרְבֵּה<sup>14</sup>.

(לא) כגון, שיש לו שלושה מעצדים והמגירה האחת. (לב) אין מוכרים המעצד השלישי לקנות מגירה בדמיה, כדי שיהיו לו שתי מגירות, שהרי גם קודם לא היו לו כי אם אחת.

הָיָה אֶפְרָא אוֹ חֲמֵר, אֵין נוֹתְנִין לוֹ לֹא צְמִדוּלָּה וְלֹא חֲמוּרוּלָּה, וְכֵן אִם הָיָה סֶפֶן, אֵין נוֹתְנִין לוֹ סְפִינְתָּה; אֵף עַל פִּי שֶׁאֵין לוֹ מְזוֹנוֹת אֲלֵא מְאָלוֹ. אֵין אֵלוֹ פָּלִים<sup>15</sup>, אֲלֵא נֶכְסִים; וְיִמְכְּרוּ עִם שְׂאֵר הַמַּטְלָטְלִין בְּבֵית דִּין, וְיִתְּנוּ לְבַעַל חוֹבוֹ.

(ג) צמד בקר לאיכר. (ד) אם היה חמר. (ה) כלי אומנות.

**ח. מְלוֹה שָׂבָא לְהַפְרַע שְׁלֹא בִּפְנֵי הַלוֹה, כְּגוֹן שֶׁהָיָה הַלוֹה בְּמִדְיָנָה רְחוֹקָה, וְתַפְשָׁה הָאִשָּׁה מַטְלָטְלִין מִנְּכֶסֶי הַבַּעַל כְּדִי שֶׁתִּזְוֶן מֶהֶן - מוֹצִיאִין אוֹתָן מִיָּדָה<sup>16</sup>, וְנוֹתְנִין לְבַעַל חוֹב; שֶׁאִפְלוּ הָיָה בְּעֵלָה עוֹמֵד - לֹא הָיָה יָכוֹל לְזוֹן אֶת אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו, עַד שֶׁיִּפְרַע כָּל חוֹבוֹ<sup>17</sup>.**

(לו) ואף על פי שחוב האשה למזונות קדם לחובו. (לז) כמבואר בהלכה הקודמת.

## פֶּרֶק ב

תקנת הגאונים להשביע את הלוה שטוען שאין לו; הלוואה ללא שטר.

**א. דִּין תּוֹרָה, שְׁבוּמָן שִׁיתְבַּע הַמְלוֹה אֶת חוֹבוֹ - אִם נִמְצְאוּ לָלוֹה נֶכְסִים - מִסְדְּרִין לוֹ, וְנוֹתְנִין לְבַעַל חוֹב אֶת הַשְּׂאֵר, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְאִם לֹא נִמְצָא לָלוֹה כְּלוֹם, אוֹ נִמְצָא לוֹ דְּבָרִים שֶׁמִּסְדְּרִין לוֹ בְּלֶבֶד - יִלָּךְ הַלוֹה לְדָרְכּוֹ. וְאֵין אוֹסְרִין אוֹתָם, וְאֵין אוֹמְרִין לוֹ: 'הָבָא רָאִיָּה שְׂאֵתָה עָנִי, וְלֹא מִשְׁבִּיעִין אוֹתָם בְּדֶרֶךְ שְׂדִינִין הַגּוֹיִים, שֶׁנֶּאֱמָר<sup>18</sup>: "לֹא תִהְיֶה לוֹ כְּנֶשֶׁה"<sup>19</sup>; אֲלֵא אוֹמְרִין לְמְלוֹה: 'אִם אַתָּה יוֹדֵעַ נֶכְסִים לָזֶה הַמַּחְבִּב לָךְ, יִלָּךְ וְתַפֵּשׁ אוֹתָן'.**

9. שמות-משפטים, כב, כד. 10. דברים-כיתצא, כד, יא.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

וְכֵן אָנִי אוֹמֵר, שְׁמִי שֶׁחֲזַק בְּרֵאֵי וּדְרָכָיו מִקְלָלִין בְּמִשְׁאֵל וּמִתְנֶה, וְהָרִי הוּא אָמוֹד [=מוערך] שִׁישׁ לוֹ מִמּוֹן, וְטָעַן שְׁאִין לוֹ כְּלוּם, וְהָרִי הוּא רֵץ לְהִשָּׁבַע בְּתִקְנָה זוֹ - שְׁאִין רָאִי לְהִשָּׁבִיעַ; אֲלֵא אִם יֵשׁ כַּח בְּדִין לְעִשׂוֹתוֹ [=לכופר] עַד שִׁפְרַע בְּעַל חוּבוֹ, אוֹ לְנִדּוֹתָיו עַד שִׁיתָן - יַעֲשֶׂה, מֵאַחֵר שֶׁהוּא אָמוֹד: שְׁפָרִיעַת בְּעַל חוּב מִצָּוָה.

כָּללוּ שֶׁל דָּבָר: כָּל שִׁיעֲשֶׂה הַדִּין מִדְּבָרִים אֵלּוּ, וְכִנְיָתוֹ לְרִדְף הַצֶּדֶק בְּלִבּוֹ שֶׁנִּצְטוּיָיו לְרִדְפוֹ וְלֹא לְעֵבֶר [-להטות] הַדִּין עַל אֶחָד מִבְּעָלֵי דִינָיו - הָרִי זֶה מְרָשָׁה לְעִשׂוֹת וּמִקְבֵּל שָׂכָר; וְהוּא, שִׁיְהִי מַעֲשִׂי לְשֵׁם שְׁמַיִם.

ה. מִי שֶׁנִּתְחַיֵּב בְּשִׁבְעָה זוֹ מִפְּנֵי שְׁטֵר חוּב שְׁעָלָיו, וְהוּדָה<sup>10</sup> לְאַחֲרִים בְּחוּבוֹת אַחֲרֵיכֶם, וְהִשְׁיָגָה יָדוֹ יָתֵר עַל הָרֵאִיו לוֹ - לֹא יִטַּל הֵתֵר אֲלֵא בְּעָלֵי הַשְּׁטֵרוֹת בְּלִבּוֹ, שְׁמָא קְנוּנָא<sup>11</sup> עָשָׂה בְּהוֹדָאתוֹ עַל נִכְסָיו שֶׁל זֶה.

(טז) מַעֲצָמוֹ. (יז) הַקוֹדֵמִים - לְדַבְּרֵי - לְהַלּוּוֹה שֶׁבִשְׁטֵר. (יח) תַּחֲבוּלָה בֵּין הַלוּוֹה וְהַאֲחֵרִים, לְהַבְרִיחַ אֶת נִכְסָיו שֶׁהַמְלוּוֹה לֹא יוּכַל לַגְבוֹת מֵהֶם.

ו. רְאוּבֵן שֶׁהָיָה חַיֵּב לְשִׁמְעוֹן מֵאָה, וְלֹא חַיֵּב לְרְאוּבֵן מֵאָה - מוֹצִיאִין מִלּוֹי, וְנוֹתְנִין לְשִׁמְעוֹן. לְפִיכָךְ, אִם אֵין לְרְאוּבֵן נִכְסִים, וְהָיָה לוֹ שְׁטֵרֵי חוּב עַל לֹאִי, וְאָמַר לֹאִי: 'שְׁטֵר אֶמְנָה הוּא אֲנִי', פְּרוּעַ הוּא<sup>12</sup>, וְהוּדָה לוֹ רְאוּבֵן<sup>13</sup> - אֵין מִשְׁגִּיחִין עַל הוֹדָאתוֹ<sup>14</sup>; שְׁמָא קְנוּנָא הֵן עוֹשִׂין לְאַבֵּד זְכוּתוֹ שֶׁל שִׁמְעוֹן<sup>15</sup>; אֲלֵא יִשָּׁבַע שִׁמְעוֹן וְיִטַּל מִלּוֹי, כְּדִין כָּל טוֹרְף<sup>16</sup>, שְׁאִינוֹ נִפְרַע אֲלֵא בְּשִׁבְעָה<sup>17</sup>.

(יט) לֹאִי אוֹמֵר שֶׁלֹּא לוּוֹה כְּלוּם מִרְאוּבֵן, אֲלֵא מִסֵּר אוֹתוֹ לְרְאוּבֵן מִתּוֹךְ אֵימוֹן שֶׁלֹּא יִתְבַּע אוֹתוֹ, אֲלֵא אִם יִלוּוֹהוּ. (כ) לֹאִי כִּבֵּר פָּרַע אֶת הַחוּב לְרְאוּבֵן, אֲבָל הַשְּׁטֵר נִשְׁאָר בְּיַדִּי רְאוּבֵן. (כא) שֶׁהִשְׁטֵר פְּרוּעַ אוֹ אִמְנָה. (כב) שֶׁל רְאוּבֵן. (כג) בְּנִקִּיטַת כַּפֵּץ, שֶׁלֹּא נִפְרַע חוּב זֶה וְלֹא מִחֲלוֹ אוֹ מִכְרוֹ לְאַחֵר. (כד) כְּדִין כָּל אָדָם שֶׁגִּבְהָה אֶת חוּבוֹ מִנִּכְסִים שֶׁמִּכּוֹרִים אוֹ מִשְׁוֹעֲבָדִים לְאַחֲרִים. (כה) כִּפִּי שִׁיִּסְבִּיר הַרְמַב"ם לְהַלֵּן בְּפָרֶק כֹּב.

וְכֵן כָּל מִי שִׁישׁ עָלָיו שְׁטֵר חוּב, וְהוּדָה לְאַחֵר מַעֲצָמוֹ בְּחוּב אַחֲרֵי<sup>18</sup> - אִם אֵין לוֹ נִכְסִים כְּדִי שִׁיִּגְבוּ

יֹאמַר: 'כָּךְ וְכָךְ הוּא שִׁישׁ לִי'; מִנִּיחִין הָרֵאִיו לוֹ, וְיוֹצִיא הַשָּׂאָר, וְיִשָּׁבַע בְּתִקְנָה זוֹ. וְכִזָּה דִּין יִשְׂרָאֵל בְּכָל מְקוֹמוֹתָם.

(ט) חֲכָמִים לֹא עָקְרוּ אֶת דִּין הַתּוֹרָה שֶׁהַקְפִּידָה עַל אֵי הַכְנִיסָה לְבֵית הַלּוּוֹה, וְלֹא בָּאוּ הַגְּאוּנִים אֲלֵא לַעֲשׂוֹת סִיג וְגִדֵּר שֶׁלֹּא תִנְעוּל דִּלְת בְּפָנֵי לוּוִים.

נִרְאָה לוֹ מִמּוֹן אַחֵר שֶׁנִּשָּׁבַע שְׁבֻעָה זוֹ, וְאָמַר: 'שֶׁל אַחֲרִים הוּא', אוֹ 'עֶסֶק הוּא בְּדִי' - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, עַד שִׁיִּבְיָא רָאִיָּה; וְכֵן הוֹרִי רְבוּתִי.

(י) כִּי חֲזָקָה - כָּל מִי שֶׁבִּיד אָדָם שֶׁלּוֹ הוּא.

ג. מִי שֶׁנִּשָּׁבַע שְׁבֻעָה זוֹ, שְׁאִין לוֹ כְּלוּם וְכָל מִי שִׁירִיּוֹת יִתֵּן לְבְּעַל חוּבוֹ - אֵין כָּל אֶחָד וְאֶחָד מִבְּעָלֵי חוּבוֹת בָּא וּמִשְׁבִּיעוֹ<sup>19</sup>; שֶׁשְּׁבֻעָה אַחַת כּוֹלֶלֶת כָּל בְּעָלֵי הַחוּבוֹת. וְתִקְנָת אַחֲרֹנִים<sup>20</sup> הִיא, וְאֵין מִדְּקָדְקִין בָּהּ לְהַחֲמִיר<sup>21</sup> אֲלֵא לְהַקֵּל.

(יא) שְׁנִית אוֹתָהּ שְׁבֻעָה. (יב) כְּלוּמֵר, הוּאִיל וְתִקְנַת הַגְּאוּנִים הִיא. (יג) לְחִיּוּבוֹ שְׁבֻעָה לְכָל אֶחָד מִבְּעָלֵי-חוּבוֹת, שֶׁכָּל שִׁירִיּוֹת יִתֵּן גַּם לָהֶם.

ד. מִי שֶׁחֲזַק שֶׁהוּא עֲנִי וְכָשֶׁר וְהוֹלֵךְ בָּתֵּם [-יִשְׂרָיִל], וְהַדָּבָר גָּלוּי וְיָדוּעַ לְדִין וְלִרְבֵּי הָעָם, וְכָא בְּעַל חוּבוֹ לְהִשָּׁבִיעַ בְּתִקְנָה זוֹ, וְהַחֲזַק הַתּוֹכְעִי שְׁאִינוֹ מִסְתַּפֵּק בְּעִנִּיּוֹת זֶה<sup>22</sup>, אֲלֵא רוּצָה לְצַעֲרוֹ בְּשִׁבְעָה זוֹ וְלִהְיֶזֶר לוֹ וּלְכִישׁוֹ בְּרַבִּים כְּדִי לְהִנָּקֵם מִמֶּנּוּ, אוֹ כְּדִי שִׁלֵּף וְיִלְוֶה מִן הַגּוֹיִים בְּרַבִּית אוֹ יִקַּח נִכְסֵי אִשְׁתּוֹ וְיִתֵּן לָזֶה, עַד שִׁיִּנָּצַל מִשְּׁבֻעָה זוֹ - יִרְאָה לִי שְׁאִסּוֹר לְדִין יִרָא שְׁמַיִם לְהִשָּׁבִיעַ שְׁבֻעָה זוֹ; וְאִם הִשָּׁבִיעַ - בָּטָל לֹא תַעֲשֶׂה שֶׁל תּוֹרָה, "לֹא תִהְיֶה לוֹ כְּנִשָּׁה"<sup>23</sup>.

(יד) יוֹדְעִים בּוֹ רַבִּים. (טו) אֵין לוֹ סֶפֶק, וְיודַע שֶׁהִנְתַּבַּע הוּא עֲנִי.

וְלֹא עוֹד, אֲלֵא רָאִי לְדִין לְגַעֲר בְּתוֹכָהּ וּלְטַרְדּוֹ [-לְגַרְשׁוֹ], מִפְּנֵי שֶׁהוּא עוֹר וְהוֹלֵךְ בְּשִׁירִיּוֹת לְבוֹ; שֶׁלֹּא תִקְנָה גְּאוּנִים תִּקְנָה זוֹ, אֲלֵא מִפְּנֵי הַרְמָאִין; וְהָרִי נִאָּמַר<sup>24</sup>: "עַד דְּרֵשׁ אַחִיד אֹתוֹ" - עַד שֶׁתִּדְרֹשׁ אֶת אַחִיד אִם רְמָאִי הוּא, אוֹ אִינוֹ רְמָאִי. וּמֵאַחֵר שֶׁחֲזַק זֶה שֶׁהוּא עֲנִי, וְשְׁאִינוֹ רְמָאִי - אִסּוֹר לְהִשָּׁבִיעַ.

11. שְׁמוֹת-מִשְׁפָּטִים, כֹּב, כֹּד. 12. דְּבָרִים-כִּי־תִצָּא, כֹּב, ב.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

(א) לא לוקחים ממנה חפץ כנגד ההלוואה. (ב) מרצונה ומדעתה. (ג) כלומר, בית-דין גובה ממנה בעל-כרח, שלא אמרה תורה אלא שלא למשכן את האלמנה, אבל לא אמרה תורה שלא לגבות ממנה את ההלוואה, וגובים מאלמנה כדרך שגובים מכל אדם. (ד) שכופרת בהלוואה. (ה) כשאר כל טוען ונטען. (ו) על שעבר על מצוות לא תעשה. אבל כל עוד שהמשכון קיים - אינו לוקה, מפני הכלל "שכל לאו שניתק לעשה" - אין לוקין עליו, כל זמן שבירו לקיים ה'עשה', ולא זו ניתק לעשה' של השבת המשכון - אין לוקין (מה שאין כן אם המשכון אבד או נשרף, שאז כבר אינו יכול לקיים את ה'עשה').

## ב. וכן • המלוה את

חבירו - בין שהלוהו על

המשכון<sup>1</sup> בין שמשכנו אחר הלוואה, בידו או על פי בית דין - לא יחבל בלים שעושין בהן אכל נפש, כגון הרחים<sup>2</sup>, והערכות של עצץ<sup>3</sup>, ויורות שמשכשלין בהן<sup>4</sup>, וספינין של שחיטה, וכיוצא בהן, שנאמר<sup>5</sup>: "כי נפש הוא חבל"<sup>6</sup>.

ואם חבל • מחזיר בעל

פרחו; ואם אבד

המשכון או נשרף קדם

שיחזיר - לוקה<sup>7</sup>.

השגת הראב"ד

וכן... חובל א"א לא נהיה.

השגת הראב"ד

ואם... לוקה א"א גם זה אינו במקצתן באותן שנתנו לחבל ביום או בלילה שקנה המשכון ונתחייב באונסיו ואינו לוקה ומשלם.

(ז) בשעת ההלוואה. (ח) של יד שטוחנים בהם תבואה. (ט) קערות המשמשות ללישה. (י) סירי בישול. (יא) אם המלוה מונע מהלוה להשתמש בכלים שזקוק להחיות את נפשו, כאילו הוא חובל את נפשו. (יב) אבל כל זמן שהמשכון קיים - אינו לוקה, כמבואר לעיל בהלכה הקודמת לגבי חובל אלמנה.

ג. חבל בלים הרבה של אכל נפש, כגון שחבל ערכה ויורה וספין - חייב על כל כלי וכלי בפני עצמו; ואפלו שני בלים שהן עושין מלאכה אחת<sup>8</sup> - חייב עליהן משום שני בלים, ולוקה שנים על שניהם, שנאמר<sup>9</sup>: "לא יחבל רחים ורכב" - לחיב על הרכב בפני עצמו, ועל הרחים בפני עצמו.

(יג) שצריך את שתיהם כדי לעשות מלאכה אחת.

כשם שהרכב והרחים מיוחדין, שני בלים ומשמשין מלאכה אחת, וחייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו - כך כל שני בלים, אף על פי שמשמשין מלאכה אחת, חייב על זה בפני עצמו ועל זה בפני

שניהם, גובה בעל השטר בלבד; שלא יעשו קנוניא על שטרו של זה.

(כו) שקדם, לדבריו, להלוואה בשטר - ואין כאן עדי הלוואה.

ז. אסור לאדם להלוות מעותיו בלא עדים<sup>10</sup>, ואפלו לתלמיד חכמים<sup>11</sup>, אלא אם כן הלוהו על המשכון<sup>12</sup>; והמלוה בשטר, משבח יתרי. וכל המלוה בלא עדים - עובר משום "ולפני עור לא תתן מכשל"<sup>13</sup>, וגורם קללה לעצמו<sup>14</sup>.

(כז) שמתוך כך עולה על דעתו של הלוה להכחיש. (כח) שאין לחשוד בו שיכחיש, והטעם - שמא מתוך טרדת משנתו ישכח שלוה. (כט) שהלוה נתן מלוה משכון כנגד ההלוואה. (ל) לפי שבשטר סכום המלוה רשום בו, אבל במלוה על המשכון אין הסכום ידוע, ואפשר ללוה לטעון שלוה פחות מהסכום שהמלוה תובע. (לא) שגורם מכשול ללוה שמביאו לידי כפירה. (לב) שבני אדם מקללים אותו על שתובע מחבירו מה שאינו חייב לו.

ח. הרב<sup>15</sup> שלוה מעבדו ואחר כך שחררו, או לוה מאשתו ואחר כך גרשה - אין להם עליו בלוה; שכל מה שקנה עבד, קנה רבו; וכל המעות שפיד האשה, בחזקת בעלה<sup>16</sup> - אלא אם כן הביאה ראיה שהן מנדונייתה<sup>17</sup>.

(ג) אדון העבד. (לד) כלומר, המעות שייכים לבעלה, והוא רק ביקש את המעות בתור הלוואה, כדי להוציא ממנה את המעות ששייכים לו (אך באמת אין זו הלוואה). (לה) נכסים שהיא הביאה אותם לפני הנישואין, והם שייכים לה.

## פרק ג

דיני לקיחת משכון.

א. אלמנה • - בין שהיא עניה בין שהיא עשירה, אין ממשכנין אותה<sup>18</sup>, לא בשעת הלוואה ולא שלא בשעת הלוואה, ולא על פי בית דין, שנאמר<sup>19</sup>: "ולא תחבל בגד אלמנה". ואם חבל [לחם כעירבון], מחזירין ממנו בעל פרחו. ואם תודה לו, תשלם<sup>20</sup>; ואם תקפרי<sup>21</sup>, תשבע<sup>22</sup>. אבד המשכון או נשרף קדם שיחזיר - לוקה<sup>23</sup>.

השגת הראב"ד

אלמנה... אלמנה א"א בשעת הלוואה אין זה חובל.

13. ויקרא-קדושים, יט, יד. 14. דברים-כיתצא, כד, יז. 15. דברים-כיתצא, כד, ו. 16. דברים-כיתצא, כד, ו.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - שבת קודש ל' כסלו - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קלה

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

**כְּדֵי לַעֲשׂוֹת בָּהּ מְלָאכָתָא<sup>19</sup>, שְׁנֵאמַר<sup>20</sup>: "הָשִׁיב תָּשִׁיב לוֹ אֶת הָעֵבוֹט".**

השנת הראב"ד  
וכן . . . שנים א"א זה אינו.  
**עֲצָמוֹ. וְכֵן • אִם חָבֵל צָמַד בְּקֶר הַחוֹרֶשֶׁי, לֹקֶה שְׁתִּים.**

(כא) מלאכה שאינה של אוכל נפש, כי כלי של אוכל נפש אסור למשכנו בכלל, כמבואר לעיל בהלכה ב.

(יד) זוג פרות שאיתם הוא חורש את האדמה ומזה פרנסתו, ואם יקח אותם מתחייב בשתים, למרות ששניהם משמשים רק למלאכה אחת.

**עֶבֶר וְלֹא הָשִׁיב לוֹ כְּלֵי הַיּוֹם בַּיּוֹם וְכֵלֵי הַלַּיְלָה בַּלַּיְלָה - עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנֵאמַר<sup>20</sup>: "לֹא תִשָּׁכַב בַּעֲבֹטוֹ" - לֹא תִשָּׁכַב וְעֹבֹטוֹ אֲצִלָּהּ, זֶה כְּסוּת לַיְלָה; וּבְכֵלִים שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בָּהֶן מְלָאכָתוֹ בַּיּוֹם, אוֹ לִזְכָּשָׁן - הוּא אוֹמֵר<sup>21</sup>: "עַד בֹּא הַשֶּׁמֶשׁ תִּשְׁכַּבְנוּ לוֹ", מְלַמֵּד שֶׁמְחִזִּירוֹ כָּל הַיּוֹם.**

**ד. הַמְלִיָּה אֶת חֲבֵרוֹ, אֶחָד עָנִי וְאֶחָד עָשִ�יר - לֹא יִמְשָׁכְנֻהוּ אֶלָּא בְּבֵית דִּין<sup>ט</sup>. וְאִפְלוּ שְׁלוּחַ בֵּית דִּין שָׂבָא לְמִשְׁכָּן - לֹא יִכְנַס לְבֵיתוֹ וְיִמְשָׁכְנֻהוּ, אֶלָּא עוֹמֵד בַּחוּץ, וְהַלְוָה נִכְנַס לְבֵיתוֹ, וּמוֹצִיא לוֹ הַמִּשְׁכָּן, שְׁנֵאמַר<sup>17</sup>: "בַּחוּץ תַּעֲמֹד"<sup>ט</sup>.**

(טו) במצוות הדיין וע"י שליח. (טז) והמשך הפסוק: "והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבוט החוצה".

**אִם בֶּן הוּא, שֶׁמְחִזִּיר לוֹ הַמִּשְׁכָּן בְּעֵת שֶׁהוּא צָרִיף לוֹ, וְלֹקֶחַ אוֹתוֹ בְּעֵת שֶׁאִינוֹ צָרִיף לוֹ - מֶה יוֹעִיל הַמִּשְׁכָּן<sup>כב</sup>? כְּדֵי שְׁלֹא יִשְׁמַט [יחבטל] הַחוֹב בְּשִׁבְעִית<sup>כ</sup>, וְלֹא יַעֲשֶׂה [יחבטל] מִשְׁלָטִין אֲצִל בְּנֵי<sup>כד</sup>, אֶלָּא יִפְרַע מִן הַמִּשְׁכָּן אַחֵר שְׁמַת הַלְוָה.**

**אם בן<sup>י</sup>, מֶה בֵּין בָּעַל חוֹב לְשְׁלוּחַ בֵּית דִּין? שְׁשְׁלוּחַ בֵּית דִּין - יֵשׁ לוֹ לִקַּח הַמִּשְׁכָּן מִיַּד הַלְוָה בְּזִרְזוּעַ, וְנוֹתְנוֹ לְמַלְוָה<sup>י</sup>; וּבָעַל חוֹב - אֵין לוֹ לִקַּח הַמִּשְׁכָּן, עַד שִׁיתֵּן לוֹ הַלְוָה מִדַּעְתּוֹ.**

(יז) מאחר שהכניסה לבית הלווה לשניהם אסורה, גם לשליח בית דין. (יח) אם שליח בית דין מצא את הלווה עם המשכון מחוץ לביתו.

(כב) להבטחת המלווה, הרי הוא מחזיר את המשכון ללווה כשהוא צריך לו. (כג) שנת שמיטה מפקיעה את כל ההלוואות, והלווה אינו צריך להחזיר את הלוואתו למלווה — מלבד הלוואות שניטלו על המשכון, ששמיטה אינה מפקיעה אותם. (כד) במקרה שהלווה מת, הדין שהלווה אינו יכול לגבות מהמטלטלין שנמצאים אצל היתומים, אך אם המשכון בידו, הוא אינו הופך להיות מהמטלטלין שברשות היתומים, והלווה יכול לגבות מהמשכון.

**עֶבֶר • בָּעַל חוֹב, וְנִכְנַס לְבֵית הַלְוָה וּמִשְׁכָּנוֹ, אוֹ שִׁחֲטָה הַמִּשְׁכָּן מִיָּדוֹ בְּזִרְזוּעַ - אִינוֹ לֹקֶה, שֶׁהָרִי נִתַּק לַעֲשֶׂה, שְׁנֵאמַר<sup>18</sup>: "הָשִׁיב תָּשִׁיב לוֹ אֶת הָעֵבוֹט". וְאִם לֹא קָיָם עֲשֶׂה שָׂבָה, כְּגוֹן שֶׁאֵבֵד הַמִּשְׁכָּן אוֹ נִשְׂרַף - לֹקֶה<sup>ט</sup>. וּמִחֲשָׁב דְּמֵי הַמִּשְׁכָּן<sup>י</sup>, וְתוֹבֵעַ הַשָּׂאָר בְּדִין.**

(יט) כפי שהסברנו לעיל בהלכה א, לגבי החובל אלמנה. (כ) מנכה את דמי המשכון מסכום החוב.

**הָא לְמַדְתָּ, שֶׁהַמִּשְׁכָּן אֶת הָעָנִי דָּבָר שֶׁהוּא צָרִיף לוֹ וְלֹא הַחֲזִירוֹ לוֹ בְּזִמְנוֹ - עוֹבֵר מִשּׁוֹם שְׁלֹשָׁה שְׁמוֹת<sup>כה</sup>: מִשּׁוֹם "לֹא תִבָּא אֶל בֵּיתוֹ"<sup>22</sup>, וּמִשּׁוֹם "הָשִׁיב תָּשִׁיב לוֹ אֶת הָעֵבוֹט", וּמִשּׁוֹם "לֹא תִשָּׁכַב בַּעֲבֹטוֹ".**

**ה. אֶחָד הַמִּמְשָׁכִין אֶת חֲבֵרוֹ בְּבֵית דִּין, אוֹ שֶׁמִּשְׁכָּנוֹ בְּיָדוֹ בְּזִרְזוּעַ, אוֹ מִדַּעַת הַלְוָה - אִם אִישׁ עָנִי הוּא [וְהַלְוָה], וּמִשְׁכָּנוֹ דָּבָר שֶׁהוּא צָרִיף לוֹ - הָרִי זֶה מִצְוָה לְהַחֲזִיר לוֹ הָעֵבוֹט בְּעֵת שֶׁהוּא צָרִיף לוֹ; מִחֲזִיר לוֹ אֶת הַכֶּר בַּלַּיְלָה כְּדֵי לִישֹׁן עָלָיו, וְאֵת הַמַּחְרָשָׁה בַּיּוֹם**

(כה) שלוש מקראות שבתורה — שני מצוות לא תעשה, ומצוות עשה.

**בְּמֶה דְּבָרִים אָמוּרִים? שֶׁמִּשְׁכָּנוֹ שְׁלֹא בְּשַׁעַת הַלְוָאתוֹ. אֲבָל אִם מִשְׁכָּנוֹ בְּשַׁעַת הַלְוָאתוֹ<sup>כו</sup> - אִינוֹ חַיֵּב לְהַחֲזִיר לוֹ כָּלֵל, וְאִינוֹ עוֹבֵר בְּשֵׁם [בלא] מִן הַשְּׁמוֹת הָאֵלּוּ.**

(כו) מרצונו של הלווה.

17. דברים-כ"ה, כד, יא. 18. שם, פסוק יג. 19. דברים-כ"ה, כד, יג. 20. שם, פסוק יב. 21. שמות-משפטים, כב, כה. 22. דברים-כ"ה, כד, י.

מתוך מהדורת חזק עם ביאור מתוך רמב"ם לעם

בית דין. (לז) אלא מוכר את המשכון בבית-דין. (לח) לוקח המלוה בכוח מהיתומים את המשכון בתור גביית החוב (למרות שלא גובים את החוב ממטלטלין של היתומים, היות שיש על זה שם משכון, הוא יכול לגבות את זה אפילו מהם).

ז. [את] הערב לט - מתרם למשכנו בזרוע, ולהפנס לביתו, ולטל המשכון, שנאמר<sup>23</sup>: "לקח בגדו, כי ערב זר"מא. וכן מי שיש לו שכר<sup>מב</sup> אצל חברו - בין שכר מלאכתו<sup>מג</sup>, בין שכר בהמתו וכליו, בין שכר ביתו - הרי זה מתר למשכנו שלא על פי בית דין, ונכנס לביתו ונטל המשכון בשכרו. ואם זקף [החשיב] השכר עליו במלוה<sup>מד</sup> - אסור, שנאמר<sup>24</sup>: "כי תשה ברעף משאת מאומה" וגו'<sup>מה</sup>.

(לט) אדם שקיבל על עצמו בזמן ההלוואה להיות ערב לחובו של הלווה, והגיע שעת הפרעון וללווה לא היה לשלם. (מ) אפילו שלא על פי בית דין. (מא) הפסוק אומר למלוה "קח בגדו של ערב, כי ערב בשביל זר", ולומדים מהפסוק שהמלוה יכול לקחת את המשכון מהערב בכוח ומביתו, ועליו אין את המצווה "בחוץ תמיד" כמו שיש כלפי הלווה. (מב) חוב של שכירות. (מג) שהשכיר את עצמו למלאכה. (מד) השאיר את השכר אצלו בתור הלוואה. (מה) והפסוק מדבר על כל סוג של הלוואה.

ח. מי שהיה בידו משכנו של עני - אם היה שכרו<sup>מו</sup> יתר על פחתו<sup>מז</sup>, כגון קרדם<sup>מח</sup> ומסר גדול וכיוצא בהן - הרי זה מתר להשכירו<sup>מט</sup>, ומנכה שכרו מחובו תמיד, מפני שזה פמשיב אבדה, ואין צריך רשות בעלים<sup>י</sup>.

(מו) שכר השימוש במשכון. (מז) יותר ממה שהכלי נפחת מחמת השימוש בו. (מח) את, מעדר. (מט) למרות שבדרך כלל אסור למלוה להשתמש במשכון. (נ) כי על ידי שהוא משכיר את השימוש במשכון, הלווה ירוויח שהוא מנכה את דמי השכירות מהחוב שלו.

#### השנת הראב"ד

שלוה . . בלילה א"א זה אינו מחזור שהרי פסק למעלה שאפילו שלח ב"ד שבא למשכן לא יכנס כו' והלוה מוציא לו המשכון א"ו ראוי לומר אעפ"כ בגד שעליו וכלים שאוכל בהם כגון קערה ושלחן ומפה שהוא צריך להם לאכילת היום והלילה לא יטול כלל וכן מטה ומצע ומפץ שהן צריכין ביום ובלילה ושלא בשעת סדור קאמר.

ו. שלוח • בית דין  
שכר למשכנו - לא  
משכון דברים שאי  
אפשר לאדם לתן אותן  
משכונ<sup>כח</sup>, כגון בגד  
שעליו, וכלי שאוכל בו,  
וכיוצא באלו; ומנחת  
מטה ומצע לעשיר,

ומטה ומפץ<sup>כט</sup> לעני. וכל הנמצא בידו חוץ מאלו, יש לו למשכנו; ויחזיר לו כלי היום ביום, וכלי הלילה בלילה. הרי לפניו שני פלים לא - נוטל אחד, ומחזיר אחד.

(כז) לביתו של לוה - כשהוא מוציא את המשכון, או בשוק - אפילו בזרוע. (כח) שצריך להם בין ביום ובין בלילה. (כט) מצע גס ארוג מקנים. (ל) כגון כלי אומנותו או כו', אף על פי שהם דברים הנחוצים לו לכדי חייו - הוא אינו זקוק להם ביום ובלילה. (לא) כגון שני כרים או שתי מחרשות, והוא צריך רק לאחד.

עד מתי הוא חייב להחזיר ולקח<sup>לב</sup>? עד לעולם<sup>לי</sup>.  
ואם היה המשכון מדברים שאינם צריף להם<sup>לד</sup>,  
ואין מניחין אותן  
ללוה<sup>לה</sup> - הרי • זה  
מניחן אצלו, עד

#### השנת הראב"ד

הרי . . יום א"א כמ"ש סתם הלוואה שלשים יום.

שלשים יום; ומשלשים יום ולהלן, מוכר המשכון בבית דין<sup>לו</sup>. מת הלוח, אינו מחזיר לבניו<sup>לי</sup>; מת הלוח אחר שהשיב לו המשכון - שומטו המלוח מעל בניו, ואינו מחזיר<sup>לח</sup>.

(לב) ואינו משאיר אצלו בתור גביית החוב. (לג) מאחר שבא לידו בתורת משכון - הרי הוא במצוות השבת העבוט לעולם. (לד) שאין על המלוה מצות השבת העבוט. (לה) אבל דברים שמניחים לו, כגון מיטה ומצע, אעפ"י שאינם נלקחים במשכון ולא נתחייב עליהם המלוה במצות השבת העבוט, אינו מוכרם לעולם - כי דברים אלו הם מהדברים שמסדרים לבעל-חוב ואינם בתורת גבייה, כמבואר לעיל פרק א הלכה ז. (לו) כלומר, על-פי הערכת

23. משלי, כ, טז. 24. דברים-כ"תצא, כד, י.

## שיעורי רמב"ם - פרק אחד ליום

הוא בכמות, הרי כל זמן שחסר בשיעור זה של שני עדים לא נפעל דבר! בדיוק כמו משא כבד שצריך שני אנשים להרימו, ואדם אחד לבד אינו יכול להרימו כלל.

(ע"פ יין מלכות, ספר שופטים, סימן יד מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(2) פוסקים, מוציאים החלטה. (3) ספרי שופטים אות קפח: "אין לי אלא לדיני נפשות (=עוון) – משמעו חטא שיש בעונשו מיתה ככתוב בעובד עבודה זרה "עוונה בה", במדבר טו, לא), לדיני ממונות מניין, תלמוד לומר לכל עוון" כל – בא לרבות דיני ממונות (רבינו הלל). (4) שקיבלו רבותינו איש מפי איש עד למשה מסיני. (5) שאם כפר הנתבע ועד אחד מעיד, שהוא חייב לתובע הרי זה נשבע מן התורה (ספרי שם ושבעות מ, א). (6) פרק א הלכה א.

ב. בשני מקומות האמינה תורה עד אחד: בסוטה שלא תשטה מי מרים<sup>7</sup>, ובעגלה ערופה שלא תערה, כמו שבארנו<sup>8</sup>. וכן מדבריהן, בעדות אשה<sup>9</sup> שיעיד לה שמת בעלה<sup>10</sup>.

(7) שאם קינא לה בעלה ונסתרה אחר הקינוי בעדים והרי היא עומדת לשתות מי המרים לבדקה אם טמאה היא, ובא עד והעיד עליה שנטמאה בפניו, אינה שותה, שנאמר (במדבר ה, יג) "ועד אין בה" – והרי עד (הלכות סוטה פרק א, הלכה י"ד). (8) בהלכות רוצח פרק ט, הלכה י"ב, שאם בא עד אחד והעיד שראה את הרוצח אינה נערכת, שנאמר (דברים כא, א) "כי ימצא חלל באדמה... לא נודע מי היכחו" – והרי נודע. (9) להתירה להינשא. (10) הרי זה נאמן, "שהדבר עשוי להיגלות" (הלכות גירושין פרק י"ב, הלכה ט"ו), וגם הקלו חכמים בדבר זה, כדי שלא יישארו בנות ישראל עגונות (שם פרק י"ג, הלכה כ"ט, ובביאורנו שם).

ג. וכל מקום שעד אחד מועיל, אשה ופסול<sup>11</sup> כמו כן מעידים<sup>12</sup>. חוץ מעד אחד של שבועה, שאין מתיבין שבועה אלא בעדות פשר, הראוי להצטרף עם אחר<sup>13</sup>. ויתחייב זה הנשבע ממון על פיו. על פיו<sup>14</sup> שנים עדים או על פי שלשה עדים<sup>15</sup> – לעשות שלשה פשנים: מה שנים, נמצא אחד מהן קרוב או פסול – בטלה העדות<sup>16</sup>; אף שלשה, והוא הדין למאה, נמצא אחד מהן קרוב או פסול – בטלה העדות<sup>17</sup>. בין בדיני ממונות, בין בדיני נפשות<sup>18</sup>.

(11) לעדות מדבריהם, אבל גזלן גמור, וכן כל הפסול בעבירה מן התורה, אינו נאמן להתיר אשה להינשא (הלכות גירושין פרק י"ב, הלכה י"ז). (12) שכן שנינו (סוטה מז, א) שאפילו העידה אשה שראתה את הרוצח אין העגלה

~ יום ראשון כ"ד כסלו ~

## הלכות עדות

### פרק חמישי

(1) המקומות שבהם האמינה התורה עד אחד. דין עדים רבים שבאו להעיד וביניהם אחד קרוב או פסול. שטר שעדי חתימתו מרובים ואחד מהם קרוב או פסול לעדות. לימוד זכות או חובה על ידי עד המעיד. המקרים בהם יכול עד להיעשות דיין.

א. אין חותכין<sup>2</sup> דין מן הדינים על פי עד אחד, לא דיני ממונות ולא דיני נפשות. שנאמר: לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת<sup>3</sup>. ומפי השמועה<sup>4</sup> למדנו שקם הוא לשבועה<sup>5</sup>, כמו שבארנו בהלכות טוען<sup>6</sup>.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אין חותכין דין מן הדינים על פי עד אחד".

וממשיך: "בשני מקומות האמינה תורה עד אחד, בסוטה שלא תשטה מי מרים" (שנאמר: ועד אין בה, והרי כאן עד) ובעגלה ערופה שלא תיערף (שנאמר ולא נודע מי הכהו, הא אם נודע לא היו עורפין, אפילו אם ראה ההורג עד אחד).

ויש לחקור בגדר הדין של עד אחד, מפני מה אין חותכין הדין על פיו:

א. עד אחד הוא סוג בירור אחר לגמרי (באיכות) משני עדים, ועל סוג בירור זה אמרה תורה שאין לסמוך עליו מפני שהוא "סוג" אחר של עדות. ולפיכך יש להסביר שלסוג האחר של העדות, האמינה תורה רק בשני מקרים; סוטה שלא תשטה, ועגלה ערופה שלא תיערף.

ב. הבירור שעושה עד אחד, הוא מאותו הסוג והגדר דשני עדים, אלא שיש כאן חסרון בכמות, ולכן מכיון שבדיני ממונות ודיני נפשות יש צורך בבירור גמור, לא מספיק הבירור דעד אחד, ובכל זאת בנוגע שלא להשקות סוטה ולא לערוף את עגלה ערופה, מספיק גם "קצת" בירור אף שאין זה בירור בשלימות לעניין חיוב מיתה. ועל-פיכך יש לפרש כך גם בשבועה, שגם על-ידי עד אחד נעשה חיוב השבועה, כיון שה"קצת" בירור שגורם העד האחד אינו מספיק לחייב ממון, אבל כן מספיק לחייבו שבועה.

אמנם, כל זה הוא בעדי בירור שמעידים על המציאות, אבל בעדי קיום מסתבר לומר (גם לאופן השני) שעד אחד הוא כלום, ולא נעשה על-ידו מאומה, כי גם אם החסרון

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פרק י"ב, הלכה ב. (27) בבא בתרא ק"ג, ב "שלושה שנכנסו לבקר את החולה (=ולא להעיד) רצו כותבים" - מעידים על מה ששמעו מפי החולה המצווה, הרי שאפילו לא נתכוונו להעיד עדותם כשרה, וכפירוש הרשב"ם שם. אולם בכריתות יב, ב אמרו: "דאי בעי אמר לא נתכוונת לעדות", הרי שצריך כוונה להעיד.

ו. שֵׁטֶר שֶׁהָיוּ עֲדָיו מְרֵבִין, וְנִמְצָא אֶחָד מֵהֶן קְרוֹב אוֹ פְּסוּל, אוֹ שֶׁהָיוּ בָּהֶם שְׁנַיִם קְרוֹבִים זֶה לָזֶה, וְהָרִי אֵין הָעֵדִים קִיָּמִין כְּדִי לִשְׁאֵל אוֹתָן<sup>29</sup>: אִם יֵשׁ שָׁם עֵדוֹת בְּרוּרָה שְׁפֵלָם יִשְׁבּוּ לַחֲתָם<sup>30</sup>, שֶׁהָרִי נִתְפָּנוּי לְהָעֵיד<sup>31</sup> - הָרִי זֶה בָּטֵל; וְאִם לֹא - תִתְקַנְּסִי הָעֵדוֹת בְּשִׁאָר. וְלִמָּה מְקִיָּמִין הָעֵדוֹת בְּשִׁאָר<sup>32</sup>? שֶׁהָרִי אֶפְשָׁר שֶׁתִּתְּמוּ הַכְּשָׁרִים וְהִנִּיחוּ מְקוֹם לַגְּדוּל לַחֲתָם<sup>33</sup>, וְכֹא זֶה הַקְּרוֹב אוֹ הַפְּסוּל וְחָתָם שְׁלֹא מִדַּעְתָּם<sup>34</sup>.

(28) ללווה או למלווה. (29) אם נתכוונו להעיד, או לשם מילוי המקום החלק שבשטר חתמו. (30) כאחד, זה בפני זה. (31) הרי זה כאילו אמרו; להעיד באנו. (32) והלא חתימתם מוכיחה, שנתכוונו להעיד. (33) שיחתום מלמעלה, משום כבודו. (34) ואין זו עדות אחת, אלא עדות אחרת לגמרי ואין בכוחם לבטל את הכשרים, שחתמו במעמד נפרד, ואין לומר בהם: "נמצא אחד מהם קרוב" וכו' שאין לפסולים שום שייכות לכשרים (ר"ף למכות ו, א בשם גאון). ומקורו בבבא בתרא קסב, ב "תתקיים עדות בשאר" ומפרשים, כשאין שם עדים כשישבו כולם לחתום (כסף משנה). והשווה הלכות גירושין פרק ט, הלכה כז. וכתב הרדב"ז אף על פי שהדבר ספק הוא אם חתמוהו כאחד או לא - בכל זאת מוציאים מן הלקוחות על פי שטר זה, כי כל הדין שקרוב או פסול מבטלים כל העדות בדיני ממונות - אינו אלא חומרא מדרבנן, ומכיוון שאין זה אלא ספק ב"דרבנן" הולכים להקל ומקיימים השטר.

ז. אף על פי<sup>35</sup> שֶׁהָעֵד שֶׁחָתָם מִתְחַלֵּה בְּשִׁטֶּר הוּא הַפְּסוּל - הָרִי הַשֵּׁטֶר בְּשִׁטֶּר<sup>36</sup>.

(35) בדפוסים קדומים, אין כאן תחילת הלכה ומשפט זה קשור עם ההלכה הקודמת. (36) ואין אומרים השניים הראשונים ישבו לחתום כאחד עם האחרים הכשרים. וכל שכן אם הפסולים חתמו בסוף וודאי שיש תלות שחתמו שלא מדעת הראשונים והם כעדות אחרת, וכן דעת רבינו תם בתוספות, גיטין יח, ב דיבור המתחיל אמרי לה. וראה בחושן משפט מה, סעיף יב ברמ"א שם, שיש אומרים, שאין להכשיר שטר שחתומים בו פסולים, אלא אם כן שני האחרונים הם כשרים, שאז תולים לומר, שהרחיקו האחרונים את חתימתם, בכוונה להשאיר מקום חלק למי שגדול מהם, ומילא המלווה את הרווח בחתימת הקרובים, שלא מדעתם. והשווה גיטין י, ב "ווחא שביק למאן דקשיש מיניה".

ח. כָּל עֵד שֶׁהָעֵד בְּדִינִי נִפְשׁוֹת - אֵינוֹ מוֹרָה בְּדִין זֶה הַנִּהְרָג, וְלֹא יִלְמַד עָלָיו לֹא זְכוּת וְלֹא חוֹבָה. וְאִם

נערפת. וביבמות קכב, א שנינו: "הוחזקו להיות משיאין (=אשה) עד מפי עד, מפי עבד, מפי אשה". וכן בסוטה לא, א לענין עדות סוטה שלא תשתה מי מרים. והשווה הלכות סוטה פרק א, הלכה ט"ו. (13) כדקדוק לשון הברייתא (שבועות מ, א) "כל מקום ששניים מחייבים אותו ממון - עד אחד מחייבו שבועה". ובתורת כהנים פרשת ויקרא (דבורא דחטאות) פרק ז: "הודע אליו - ולא שאמרו לו אחרים (=והוא מכחישם)... מניין אפילו אמרה לו אשה, אוציא - אשה, שאין אשה כשרה לעדות, מניין אפילו אמרו לו קרובים (=שהם כשרים להעיד במקום אחר), אוציא... קרובים שאינם כשרים להעיד בו, מנין אפילו אמר לו עד אחד, אוציא... עד אחד שאין מחייבו אלא שבועה, מניין אפילו אמרו לו שניים" וכו', הרי שקרוב ואשה אינם מחייבים שבועה, אלא עד אחד כשר בלבד. וראה בתשובות רבי עקיבא איגר קעט ראייה לדברי רבינו. (14) בדפוסים קדומים וכן בכתב יד תימן כאן תחילת ההלכה. (15) "אם מתקיימת העדות בשניים למה פרט הכתוב בשלושה?" (16) שהרי לא נשאר אלא עד אחד. (17) שנאמר: עדים, אפילו מאה במשמע. (18) משנה במכות ה, ב וכדעת רבי שם.

ד. בְּמָה דְּכָרִים אָמְרִים? בְּזִמְן שֶׁנִּתְפָּנוּי בְּלִן לְהָעֵיד; אֲבָל אִם לֹא נִתְפָּנוּי כָּלָם לְהָעֵיד - מָה יַעֲשׂוּ שְׁנֵי אַחִים בְּכָלֵל הָעֵם, וְרָאוּ הָעֵם<sup>19</sup> כְּשֶׁהָרִי זֶה אֵת זֶה, אוֹ כְּשֶׁחָבֵל בּוֹ<sup>20</sup>, אוֹ כְּשֶׁחָטַף חֶפֶץ מִיָּדוֹ<sup>21</sup>.

(19) בדפוסים קדומים: וראו כשהרג. ותיבת: העם, אינה. (20) בגופו. (21) האם תפסל עדות כולם, בגלל האחים שראו אף הם את המעשה, ועל כורחך, אינם פוסלים אם לא נתכוונו להעיד (משנה שם).

ה. וְכִיצַד בּוֹדֵקִין אֵת הַדְּבָר<sup>22</sup>? כְּשֶׁיִּבְאוּ לְבֵית דִּין עֲדִים מְרֵבִין בַּת אַחַת, אוֹמְרִים<sup>23</sup> לָהֶם: כְּשֶׁרָאִיתֶם זֶה שֶׁהָרִי אוֹ חָבֵל, לְהָעֵיד בְּאַתֶּם אוֹ לְרֹאוֹת? כָּל מִי שְׁאוֹמֵר: לֹא לְהָעֵיד עָלָיו, אֲלֹא לְרֹאוֹת מָה הַדְּבָר, וּבְכָלֵל הָעֵם בְּאֵתִי - מְפָרִישִׁין אוֹתוֹ. וְכָל מִי שְׁאוֹמֵר: לֹא הָיִיתִי עוֹמֵד אֲלֵא לְהָעֵיד וּלְכַוֵּן הָעֵדוֹת - מְפָרִישִׁין אוֹתוֹ. אִם נִמְצָא בְּאֵלּוֹ שֶׁנִּתְפָּנוּי לְהָעֵיד קְרוֹב אוֹ פְּסוּל - עֵדוֹת כָּלָם בָּטֵלָה<sup>24</sup>. בְּמָה דְּכָרִים אָמְרִים<sup>25</sup>? כְּשֶׁהָיָה בֵּהֶן קְרוֹב אוֹ פְּסוּל; אֲבָל אִם כָּלָם כְּשָׁרִים - אֶחָד שֶׁנִּתְפָּנוּי לְהָעֵיד אוֹ שְׁלֹא נִתְפָּנוּי לְהָעֵיד, הוֹאִיל וְרָאָה הַדְּבָר וְכֵן עֵדוֹתוֹ וְהָיָה שָׁם הַתְּרָאָה<sup>26</sup>, חוֹתְכִין הַדִּין עַל פִּיו. בֵּין בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת<sup>27</sup>, בֵּין בְּדִינֵי נַפְשׁוֹת.

(22) אם מתחילה נתכוונו להעיד או לראות בלבד. (23) ובכתב יד תימן: אומרים. (24) שם, ו, א. ואפילו של אלה שלא באו אלא לראות בלבד, כיוון שבעדים העיקריים נמצא פסול (לחם משנה). (25) בכתב יד תימן: והייתה. (26) בדיני נפשות אין עונשים בלא התראה, ואפילו התרה בו אחר בפני העדים, נענש, כמבואר לעיל הלכות סנהדרין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

עצמו עד - ומן התורה עדים החתומים על השטר כמו שנחקרה עדותם בבית דין - ובשל "דבריהם" עד נעשה דין (גיטין ה, ב והלכות גירושין פרק ז, הלכה י"ט). (49) כגון, האמור לקמן פרק ז, הלכה ו, ומקורו בכתובות כא, ב "הנח לעדות החודש דאורייתא; וקיום שטרות דרבנן".

## ~ יום שני כ"ה כסלו ~

### פרק ששי

(1) חמישה דרכים בהם מאשרים את זהות השטר בבית-דין. אין בית-דין בודק אחר בית-דין אחר, אבל בודק הוא אחר העדים. שלושה דיינים שישבו לאשר השטר ומת אחד מהם לפני חתימתם.

א. כְּכֹר בְּאַרְנוֹ, שְׁקִיּוֹם שְׁטָרוֹת<sup>3</sup> מִדְּבָרֵיהֶם<sup>4</sup>, כְּדִי שְׁלֹא תִנְעַל דָּלֶת בְּפָנֵי לֹוִי<sup>5</sup>. אָף עַל פִּי כֵן, אֵין מְקִימִין שְׁטָרוֹת אֲלֵא בְּשִׁלְשָׁה<sup>6</sup>, אֲפֹלוּ שְׁלֹשָׁתָן הַדִּיּוֹטוֹת<sup>7</sup>, מִפְּנֵי שֶׁהוּא דִין<sup>8</sup>. וּלְפִיכָה<sup>9</sup> אֵין מְקִימִין שְׁטָרוֹת בְּלִילָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנו<sup>10</sup>.

(2) לעיל פ"ג, ה"ד. (3) אישור חתימת ידי העדים החתומים בשטר. (4) ומן התורה אין צורך בקיום, שעדים החתומים על השטר נעשו כמו שנחקרה עדותם בבית-דין (גיטין ג, א). (5) שאם לא היו מצריכים קיום, לא היה לשטר שום ערך, שמא יבוא כל מי שירצה ויזייף חתימת העדים, ומתוך שהקיום הוא לצורך השטר ולתועלתו, והשטר עצמו תוקן, שלא לנעול דלת בפני לוויים, נמצא שהקיום עצמו הוא: שלא לנעול דלת (לחם-משנה). (6) בבא-בבא מ, א. (7) שכבר נתבאר לעיל הל' סנהדרין פ"ה ה"ח, שדיני ממונות אינם צריכים דיינים מומחים. (8) ושנים שדנו - אין דיניהם דין (שם, פ"ב, ה"י). (9) הואיל וזה נקרא דין. (10) שם פ"ג, ה"ג "שהדינים כנגעים... מה ראיית נגעים ביום בלבד, אף הדינים ביום בלבד". וראה בחו"מ סי' מ"ו סעיף ד, שנהגו: שהרב התופס ישיבה מקיים ביחיד.

ב. בְּאַחַד מִחֲמִשָּׁה דְּרָכִים מִתְקֵינִים הַשֵּׁטֶר בְּבֵית דִין. הַדֶּרֶךְ הָאֶחָד: שִׁיחִיו דִּינִים מְפִירִין פֶּתַב יְדֵי הָעֲדִים, שְׂזוּ עֲדוֹת פְּלוֹנִי וְזוֹ עֲדוֹת פְּלוֹנִי<sup>11</sup>. הַדֶּרֶךְ הַשֵּׁנִי: שִׁיחֲתָמוּ הָעֲדִים בְּפָנֵיהֶם<sup>12</sup>. הַדֶּרֶךְ הַשְּׁלִישִׁי: שִׁיבֹאוּ הָעֲדִים הַחֲתוּמִים בְּפָנֵיהֶם, וַיֹּאמֶר כָּל אֶחָד וְאֶחָד: זֶה פֶּתַב יְדִי<sup>13</sup>, וְאֵנִי עַד בְּדָבָר זֶה<sup>14</sup>. הַדֶּרֶךְ הָרְבִיעִי: שֶׁאִם מָתוּ עַדֵי הַשֵּׁטֶר אוֹ שִׁחִיו בְּמִדְּנָה אַחֶרֶת - יבֹּאוּ עֲדִים וַיַּעֲדוּ עַל פֶּתַב יְדֵן שֶׁהוּא זֶה<sup>15</sup>. הַדֶּרֶךְ הַחֲמִישִׁי: שִׁיחִיהָ פֶּתַב יְדֵן יוֹצֵא מִשְׁטָרוֹת אַחֲרֵים, וְעוֹרְכִין<sup>16</sup> בֵּית דִין זֶה הִפְתָּב לְאוֹתוֹ הִפְתָּב שֶׁבְּשִׁטְרוֹת אַחֲרֵים, וַיְחִיהָ דוֹמָה זֶה לְזֶה, וַיִּרְאֶה לָהֶם בִּיחָד<sup>17</sup> שֶׁפֶתַב יְדֵי אֵלוֹ הוּא פֶּתַב יְדֵי אֵלוֹ<sup>18</sup>.

(11) כתובות כא, ב "דיינים המכירים חתימות ידי העדים, אינם צריכים להעיד בפניהם" וכן פסק הרי"ף שם. (12) שאם בהכרת כתב ידי העדים מקיימים, כל-שכן אם העדים חתמו בפניהם (כסף-משנה). (13) שם, כ, ב. וכדעת

אָמַר: יֵשׁ לִי לְלַמֵּד עָלָיו זְכוּת - מִשְׁתַּקִּין אוֹתוֹ. שְׁנֵאמַר: וְעַד אֶחָד לֹא יַעֲנֶה בְּנַפְשׁ לְמוֹת - בֵּין לְזְכוּת בֵּין לְחֻבָּה. וּמָהוּ זֶה שְׁנֵאמַר לְמוֹת<sup>37</sup>? כְּלוּמַר: עַד שֶׁהָעֵיד בְּנַפְשׁ לְמוֹת - לֹא יַעֲנֶה דָּבָר, אֲלֵא יַעֲד וַיִּשְׁתַּק<sup>38</sup>. אֲבָל בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת - יֵשׁ לוֹ לְלַמֵּד עָלָיו זְכוּת אוֹ חֻבָּה<sup>39</sup>. אֲבָל לֹא יִמְנָה עִם הַדִּינִים, וְלֹא יַעֲשֶׂה דִין; שְׂאִין עַד נַעֲשֶׂה דִין אֲפֹלוּ בְּדִינֵי מְמוֹנוֹת<sup>40</sup>.

(37) שמשמעו: לימוד חובה המביא לידי המתה? (38) סנהדרין לד, א, שנראה כנוגע בעדותו. שמתחרט ודואג שמא ייגמר הדין לחובה ויביא הנידון עדים להזימו, והעד אינו יכול לחזור בו לאחר כדי-דיבור, מכיוון שהגיד שוב אינו חוזר ומגיד (רש"י שם). (39) שם לב, א "דיני ממונות הכול מלמדים עליו זכות וחובה", ופירשו שם (לג, ב): הכול - ואפילו עדים. (40) בבא קמא צ, ב בעובדה של רבי יהודה נשיאה העוסקת בדיני ממונות. והטעם, שעדות - אינה כשרה עד שאתה יכול להזימה וכיוון שהוא העד והוא הדיין, לא יקבל הזמה על עצמו (תוספות שם). והרשב"ם בבבא בתרא קיד, א מפרש: שגזירת הכתוב היא, שנאמר (דברים יט, יז) "ועמדו שני האנשים (=העדים)... לפני ה'" - אלו הדיינים, ראה שבועות ל, א, צריך שהעד יעיד לפני הדיין, אבל אין העד יכול להיעשות דין בעדות עצמו. ודווקא עד שהעיד, כגון, אם העיד אחד מהדיינים בפני חבריו על מעשה שראה אינו יכול להצטרף עימהם לדון על אותו מעשה. אבל אם לא העיד כלל אלא ראה את המעשה וראוי להעיד, אינו נפסל משום כך להיות דין, כדברי רבי טרפון האומר (בבא קמא שם) "סנהדרין שראו אחד שהרג את הנפש מקצתם נעשו עדים ומקצתם נעשו דיינים" (כסף משנה וכן בחושן משפט ז, סעיף ה). והשווה הלכות סנהדרין פרק ג, הלכה ו והלכות קידוש החודש פרק ב, הלכה ט).

ט. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים<sup>41</sup>? בְּדָבָר שֶׁצָּרִיךְ עֲדִים מִן הַתּוֹרָה, וְצָרִיךְ דִּינִים לְדוֹן בְּאוֹתוֹ הַדָּבָר מִן הַתּוֹרָה<sup>42</sup>; אֲבָל בְּשֵׁל דְּבָרֵיהֶם - עַד נַעֲשֶׂה דִין. פִּיעֵצַ? אֶחָד שֶׁהֵבִיא הַגֵּט<sup>43</sup>, וְאָמַר: בְּפָנֵי נִכְתָּב וּבְפָנֵי נִחְתָּם<sup>44</sup> - הוּא וּשְׁנַיִם<sup>45</sup> נוֹתְנִין אוֹתוֹ לָהּ<sup>46</sup>, וְנִמְצָא כְּאֵלוֹ נִטְלָהוּ<sup>47</sup> מִבֵּית דִין<sup>48</sup>. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה<sup>49</sup>.

(41) שאין עד נעשה דין. (42) כגון, קידוש החודש, שאינו אלא על פי דיינים, וכן התוקע לחבירו נותן לו סלע (ראה בבבא קמא צ, ב), שהוא חייב לשלם לו מן התורה, ואינו אלא על פי דיינים, ראה הלכות חובל ומזיק פרק ג, הלכה ט. (43) מארץ ישראל לחוץ לארץ. (44) שהצריכוהו חכמים לומר כן, להעיד על זהות הגט ובזה הוא מקויים, ראה הלכות גירושין פרק ז, הלכה ה. (45) מצטרפים עימו, להיות בית דין של שלושה כדי לקיים את הגט. (46) ואין הבעל יכול עוד לערער עליו לומר, גט שנמסר לה מזוויף הוא. (47) בדפוס וינציאה ש"א ובכתב יד תימן: נטלתו. ומוסב אל האשה. (48) ואף על פי שהשליח המביא הוא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הר"ן שם בכוונת דברי רבינו. ורש"י שם גורס: "אין מקיימים את השטר אלא משטר שקרא עליו ערער והוחזק בבית-דין". ולדבריו, כל שלא קראו עליו ערער אין מקיימים ממנו אפילו הוחזק בבית-דין, שחוששים שמא מזוייף הוא כולו. אבל אם קראו עליו ערער, עמדו עליו ודקדקו בו, ולא קיימוהו אלא-אם-כן נתברר להם שזוהי חתימת העדים. וראה בחו"מ סי' מ"ו, סעיף לו.

**ד. בית דין שפיתבו: במושב שלשה היינו ונתקנים שטר זה בפנינו - הרי זה מקנים, אף על פי שלא פראשו באי זה דרך מחמשה דרכים נתקנים; שאין חוששים לבית דין שמא יטענו.<sup>30</sup> וכבר נהגו כל בתי דינין שראינו ושמענו, שיתכתבו הדרך שנתקנים בה לפניהם.<sup>31</sup>**

(30) בבא-בתרא קלח, ב. והשווה ה"י יבום פ"ד, הכ"ט. (31) כתובות כא, א בסדר קיום השטר של בית-דינו של שמואל, שפורטו בו דרכי הקיום, וכביאור הגר"א חו"מ סי' מ"ו, ס"ק כח. וזהו סדר הקיום המנוסח בחו"מ סי' מ"ו, סעיף ג, ותרומתיו ללשון-הקודש: "במושב שלשה כאחד היינו, ובא פלוני ופלוני והעידו לפנינו על חתימת ידיהם, ומשנתברר לנו שזוהי חתימת ידם, אישרנוהו וקיימנוהו כראוי".

**ה. ולעולם אין בית דין בודקין אחר<sup>32</sup> בית דין אחר, אלא מחזיקין אותו שהן בקיאים ולא יטעו. אבל בודקין אחר העדים.**

(32) שמא טעו, או לא דקדקו בעדותם כל הצורך (בבא-בתרא שם).

**ו. שלשה שישבו לקנים את השטר, ומת אחד מהם<sup>33</sup> - צריכין לכתב: במושב שלשה היינו והאחד איננו.<sup>34</sup> שמא יאמר הרוא: בית דין<sup>35</sup> בשנים קיימנוהו.<sup>36</sup> אפלו היה כתוב בו 'בבית דין'<sup>37</sup>, יאמר: שמא דמו<sup>38</sup> ששנים בית דין הם<sup>39</sup>. ואם יש בו משמע שהיו שלשה<sup>40</sup> - אינו צריך<sup>41</sup>.**

(33) עד שלא חתמו. (34) שמת, עד שלא הספיק לחתום. (35) בכת"י תימן, תיבת בית-דין איננה. (36) וכבר נתבאר לעיל ה"א, שאין קיום שטרות אלא בפני שלשה. (37) ואין בית-דין פחות משלשה. (38) בטעות. (39) כדברי שמואל, האומר (סנהדרין ג, א) "שנים שדנו דיניהם דין, אלא שנקראו בית-דין חצוף", בעוד שהלכה היא: אין דיניהם דין, כמבואר לעיל ה"א סנהדרין פ"ב, ה"י. (40) כגון שהיה כתוב בו: ואמר לנו פלוני, או: ואמרנו לו לפלוני, שמוכח הדבר שקיימוהו בשלשה, ראה 'טור' חו"מ סי' מ"ו, ומקורו ברש"י לכתובות כב, א דיבור-המתחיל: ואמר לנו, כלשון השני שם. (41) להדגיש: ואחד איננו, שהרי סגנונו מוכיח עליו שנתקיים בפני שלשה, למרות שלא חתמו בו אלא שנים (כתובות כב, א). והשווה ה"י טוען ונטען פ"ז, ה"ד.

החכמים, שאין צריכים לצרף עמהם עד אחר להעיד על חתימות שניהם, כי כל אחד מהם מתכוון להעיד על הסכום שבשטר. כלומר, ראינו המלווה וחתמנו, נמצא שיש כאן שני עדים על המלוה, וראה לקמן פ"ז ה"ד, ובביאורנו. (14) כלומר, בהסתכלי בכתב-ידי אני נזכר במלוה עצמה, אבל אם לא יזכור העדות כלל אינו יכול להעיד על כתב-ידו, כמבואר לקמן פ"ה ה"א (לחם-משנה). ובכל זאת, אם לא הדגיש בפירוש שהוא עד בדבר, מקיימים השטר, שמן הסתם הוא זוכר עדותו (סמ"ע לחו"מ סי' מ"ו, ס"ק טו), וכן מנהג העולם, שאינו אומר, אלא: זה כתב-ידי ומקיימים השטר (רדב"ז). (15) כתובות כא, א. והוא-הדין אפילו הם במדינה יכולים אחרים לקיים חתימתם, וכמשמעות דברי רבינו לעיל פ"ג ה"ו: "כגון שהיו שם עדים שזה כתב ידם" (כסף-משנה). (16) מדמים, ככתוב (ישעיה מ, יח) "ומה דמות תערכו לו". (17) לכל שלושת הדיינים. (18) כתובות יח, ב "או שהיה כתב ידם יוצא ממקום אחר". וראה לקמן פ"ז, ה"ה.

**ג. אין מקיימין את השטר משטרות אחרים, אלא משני שטרות של שתי שדות<sup>19</sup> שאכלום בעליהן<sup>20</sup> שלש שנים אכילה גלויה<sup>21</sup>, נכונה, בלא שום יראה ולא פחד מתביעה בעולם<sup>22</sup>, בדרך שאוכלין כל בעלי שדות שדותיהן<sup>23</sup>. או משני שטרי כתבות<sup>24</sup>. והוא שניצאו שני השטרות מתחת ידי אחר, לא מתחת ידי זה שרצה לקיים שטרו, שמא הוא זוף הפל<sup>25</sup>. וכן מקיימין השטר משטר שקרא עליו ערער<sup>26</sup> והחזק בבית דין<sup>27</sup>. מקיימין ממנו לבדו<sup>28</sup>, כמו שמקיימין משטרי שתי שדות או משתי כתבות<sup>29</sup>.**

(19) שטרי מכר של שתי שדות. (20) הלקוחות. (21) לעיני כל. (22) שלא ערער עליה מערער, לומר שהשדה היא שלו, ודאי שטר מכר זה כשר הוא, ואינו מזוייף ע"י הלוקח. (23) השווה ה"י טוען ונטען פ"א ה"ב: "כדרך שנהנים כל אדם באותה קרקע". (24) של שתי נשים היושבות תחת בעליהן בכתובות אלו, והדבר ידוע שאסור לאדם לשהות עם אשתו שעה אחת בלא כתובה, כמבואר בה"ל אישות פ"י, ה"י. (25) שגם שני השטרות מזוייפים הם על-ידו (כתובות כ, א). ורש"י שם, מפרש: שמא הסתכל בכתב אותם שטרות וחקיקה לחתום דוגמת חתימתם. ולדבריו אפילו שני השטרות מקיימים הם ע"י בית-דין, יש לחוש שמא זייף החתימה בשטר השלישי שבידו. (26) שהלווה ערער עליו לומר מזוייף הוא. ערער = ערר. התנגדות, טענה מנומקת נגד פסק-דין או החלטה מסוימת, מלשון הכתוב (שם טו, ה) "זעקת שבר יעצרו". (27) קויים בבית-דין ע"י זהות חתימת העדים. (28) אפילו אין עמו שטר אחר. (29) שלא הוחזקו בבית-דין. נמצא כל שטר שהוחזק בבית-דין, ואפילו יצא עליו ערער, וכל-שכן לא יצא עליו ערער כלל והוחזק בבית-דין, מקיימים ממנו לבדו (כתובות שם) וכגירסת הרי"ף שם: "אין מקיימים את השטר משטר שקראו עליו ערער אלא-אם-כן הוחזק בבית-דין". וכן דעת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

והללוהו, כדי שלא יהיו קרובים לדיינים ולא לעדי הקיום. והשווה הל' טוען ונטען פט"ז, ה"ב.

## ~ יום שלישי כ"ו כסלו ~

### פרק שביעי

(1) עדות הקרוב על חתימת יד קרובו. מת אחד מעידי חתימת השטר, ואין אלא עד אחד המכיר את חתימתו. בקיום שטרות גם העד נעשה דיין.

א. מעיד קרוב על כתב קרובו. כיצד? שטר שעדי ראובן ושמעון, ומתו או שהלכו למדינת הים, וכא כנו של ראובן ואמר: זה כתב ידו של אבי, וכא כנו של שמעון ואמר: זה כתב ידו של אבי - הרי אלו פשני עדים פשרים שאינן קרובים<sup>3</sup>; ואם יצטרף עמהם שלישי והעיד על כתב ידן של שניהם - הרי נתקנים השטר<sup>4</sup>.

(2) חתימת-עד. (3) שאלו הן שתי עדויות נפרדות, שהאב חתם על הממון שבשטר, ובנו מעיד על זהות חתימתו, וכיצא בזה שנינו (בבא-בבא נז, ב) "שלשה אחים ואחד (=מן השוק) מצטרף עמהם, הרי אלו שלש עדויות" לענין שלש שנות חזקה, וכל אח מעיד על אכילת שנה אחת, ועדותם כשירה, הואיל ואין כאן עדות קרובים בעדות אחת, אע"פ שעדותם מצטרפת להשלים את החזקה, ועל-ידה אנו מוציאים את הקרקע מידי המערער (ר"ן לכתובות כח, א). (4) שצריך שני עדים על כל כתב-יד משניהם, כמבואר בסמוך ה"ג.

ב. ואלו<sup>5</sup> מדברים שנאמנים הגדולים להעיד בגדלם מה שראו בקטנם<sup>6</sup>: נאמן אדם לומר פשהוא גדול: זהו כתב ידו של אבי, זהו כתב ידו של רבי, זהו כתב ידו של אחי<sup>8</sup>, שהייתי מפיר בכתב ידם פשהייתי קטן<sup>9</sup>. והוא יצטרף עמו אחר שמפיר בכתב ידן פשהוא גדול<sup>10</sup>.

(5) עדי קיום אלה, ונמשך רבינו אחרי לשון המשנה בכתובות כח, א הפותחת בנוסח זה: "ואלו נאמנים להעיד בגדלם מה שראו בקטנם". (6) אע"פ שתחילתו בפסלות, שהרי עדות קטן אינה כלום, ראה לקמן פי"ד, ה"ב. (7) אע"פ שאינו רגיל עמו, ולא הרבה לתת עיניו בכתב-יד בקטנותו. (8) אע"פ שאינו רגיל עמו הרבה, וגם אין אימתו עליו, בניגוד לרבו שאימתו עליו וידקדק שלא לשקר בכתב-ידו. (9) כתובות שם, הואיל וקיום שטרות אינו אלא מדבריהם (ראה לעיל פ"ו ה"א, ובביאורנו) האמינוהו חכמים בשל דבריהם. והשווה לקמן פי"ד, ה"ג. אבל בדבר שצריך עדות מן התורה, נתבאר שם ה"ב "כל שתחילתו בפסלות, אע"פ שסופו בכשרות - פסול". (10) שהרי צריך שני עדים על כל כתב-יד משניהם (כתובות שם). ואפילו אותו אחר הוא קרוב לעדי השטר, הרי הם כשרים לקיימו, שכן אמרו שם: "והוא שיש גדול עמו" - ולא אמרו: "והוא שיש רחוק עמו" (ר"ן שם, וכן בביאור הגר"א חו"מ סי

ז. שלשה שישבו לקים את השטר, וכאו שני עדים וערערו על אחד מהן שהוא גזלן וכיוצא בזה<sup>42</sup>, וכאו שנים אחרים והעידו שחזר בתשובה<sup>43</sup>: אם עד שלא חתמו העידו שחזר - הרי זה חותם עמהם, שהרי שלשה היו<sup>44</sup>; ואם אחר שחתמו השנים העידו עליו שחזר בתשובה - אינו חותם עמהן, שהרי הוא קמי שאינו בעת חתימת השנים<sup>45</sup>. במה דברים אמורים? כשערערו עליו בעברה<sup>46</sup>; אבל ערערו עליו בפגם משפחה, כמו<sup>47</sup> שאמר: אמו לא נשתחררה<sup>48</sup> ועבד הוא, או לא נתגירה ועבד פוככים הוא, ונודע אחר שחתמו השנים שאין במשפחתו פגם ושהוא פשר<sup>49</sup> - הרי זה חותם עמהם, שזה גלוי דבר שהיה מקדם הוא<sup>50</sup>.

(42) נמצא שהוא פסול לדין, וקיום שטרות הוא דין, כמבואר לעיל ה"א. (43) לפני שישב לקיים השטר. (44) שלשתם היו כשרים בשעת החתימה, וקיומם קיום, והרי זה כאילו ישב בית-דין אחר שהכשירוהו. (45) שאותה שעה עדיין פסול היה, ונתבטלה ההתועדות הראשונה, ואפילו יוכשר אח"כ, יצטרך לחזור ולהתועד ולחתום מחדש (כתובות כב, א) וכפירוש ה'תוספות' שם, בשם רבינו חננאל. ויתכן, שיצטרך לקבל העדות שנית ולחתום (סמ"ע לחו"מ סי' מ"ו, ס"ק סג). (46) שהוא גזלן או עבר שאר עבירה, שנפסל עליה לדון, ראה לקמן פ"י, ה"א-ב. (47) בכת"י תימן: כגון. (48) משפחותה, וכנענית היתה. (49) שנשתחררה אמו ואח"כ ילדתו, או שנשתחרר העבד לפני שישב בדין. (50) הוכר הדבר שלא היה פסול בשעת החתימה, ולא נתבטלה ההתועדות הראשונה, בניגוד לגזלן שחזר בתשובה, שלא נתכשר אלא מיום שהועד עליו בבית-דין והלאה (תוספות' שם). ולדעת רש"י שם, הכוונה, שהדיינים שחתמו אינם מעידים על השלישי להכשירו, שהם כנוגעים בעדותם, שגנאי הוא להם לישב עם דיין פסול בדין, ועד שלא חתמו אינם כנוגעים בדבר ומעידים עליו להכשירו.

ח. מתר לכתב הקיום<sup>51</sup> בשטר קדם שיתקיים השטר<sup>52</sup>; שאין הכתיבה עקר, אלא החתימה<sup>53</sup>. ואין הדיינים צריכין לקרות השטר שמקיימין אותו, אלא מקיימין אותו מעדיהם<sup>54</sup>, אף על פי שלא ידעו מה כתוב בו<sup>55</sup>.

(51) טופס הקיום ללא חתימת הדיינים. (52) ואין זה נראה כשקר, מה שכתוב בטופס שהעידו על החתימה - ועדיין לא זיהו את חתימתם (כתובות פה, א). (53) ובית-הדין לא יחתום עד שיקיימוהו עדיו. (54) מהעדת עדיו. ובדפוס וינציאה ש"א: "לקרות השטר, שמקיימים אותו מעדיו" וכו'. (55) כתובות קט, ב, שהרי אינם מעידים אלא ששטר זה בא לפניהם, והעדים הכירו חתימתו. וכתב הר"ן שם, שבכל זאת צריכים הדיינים לקרוא בשטר מי הם המלוה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19) והרי נתבאר לעיל ה"ד, שאין הראשון יכול להצטרף עם אחר להעיד על כתב יד המת. 20) והם יעידו שזוהי חתימתו, כדי לקיים השטר ממנה. 21) אע"פ שאין כותבים עליו שטר חוב, שהוא ניתן להודייה, שאדם יכול למחוק כתבו, ומניח חתימת העדים, וכותב למעלה ממון הרבה (גיטין יא, א וראה הל' מלוה פ"ז, ה"א) – בכל זאת מותר לקיים ממנו כתב-ידו, וכל-שכן אם יחתום על מגילת קלף בראשה, שמקיימים ממנה, אבל באמצע המגילה אסור לו לכתוב כתב-ידו, שמה ימצאנה אדם רמאי ויכתוב מעליה כל מה שירצה, כגון: "אני פלוני הח"מ לויתי מנה מפלוני" (כתובות כא, א וב'תוספות' שם) וראה בסמ"ע לחו"מ סי' מ"ו ס"ק לו. 22) ובכת"י תימן: שיוחזק. 23) ע"י השוואת כתב זה לכת"י שבשטר, ראה לעיל פ"ו, ה"ב. 24) ובכת"י תימן: שלא מפיו. והוא ואחד יצטרפו על כתב-יד השני, ורק חצי הסכום שבשטר יהיה תלוי בעדותם (כתובות שם). והוא-הדין אם יש שנים המכירים את חתימת יד החי, אינו מעיד על כתב-יד עצמו, אלא מצטרף עם השני להעיד על כתב המת (חו"מ סי' מ"ו, סעיף יג).

ו. **שְׁלֹשָׁה שְׂוֵיִשְׁבוּ לָקִים אֶת הַשָּׁטֶר, שְׁנֵים מֵהֶן מְפִירִין חֲתִימַת יָדֵי עֲדִים, וְאַחַד אֵינוֹ מְפִיר: עַד שֶׁלֹּא חָתְמוּ - מְעִידִין בְּפָנָיו<sup>25</sup> וְחוֹתֵם<sup>26</sup>; שֶׁהָעֲדִים נַעֲשִׂים דִּינָם בְּדָבָר שֶׁהוּא מְדַבְּרֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ<sup>27</sup>. אָבֵל אַחֵר שֶׁחָתְמוּ - אֵין מְעִידִין בְּפָנָיו וְחוֹתֵם; [שֶׁהָרִי בָּעֵת שֶׁחָתְמוּ לֹא הָיוּ מְפִירִין אֲלֵא הַשְּׁנֵים]<sup>28</sup>, וְאֵין מְקִימִין<sup>29</sup> אֲלֵא עַד שֶׁיְהִיוּ שְׁלֹשֶׁת מְפִירִין, אוֹ יַעֲדוּ הָעֲדִים עַל הַכֶּתֶב בְּפָנָיו כָּל אֶחָד וְאַחַד.**

25) שזוהי חתימת יד העדים. 26) עמהם, על אישור בית-הדין. 27) לעיל פ"ה, ה"ט. ואע"פ שבשעת קבלת העדים אין כאן אלא דיין אחד – בשל דבריהם, אפילו בשעה שמעידים נעשים דינים (כסף-משנה). 28) נמצא שחתמו שקר, שהעידו ששלשתם מכירים, ולא הכירו אלא שנים (כתובות כא, ב). 29) בכת"י תימן: אלא שנים, ואין מקיימים בשנים, אלא.

ז. **שְׁנֵים שֶׁהָיוּ חֲתוּמִין עַל הַשָּׁטֶר וְמָתוּ, וּבָאוּ שְׁנֵים וְאַחֶר: כֶּתֶב יָדֵן הוּא זֶה, אָבֵל אֲנוּסִים הָיוּ, קְטָנִים הָיוּ, פְּסוּלֵי עֲדוּת הָיוּ<sup>30</sup>, אִף עַל פִּי שֵׁישׁ שָׁם עֲדִים אֲחֵרִים שֶׁזֶה כֶּתֶב יָדֵן<sup>31</sup>, אוֹ שֶׁהָיָה כֶּתֶב יָדֵן יוֹצֵא מִשָּׁטֶר אַחֵר שֶׁקָּרָא עָלָיו עֲרֵר וְהַחֲזֵק בְּבֵית דִּין<sup>32</sup> - הָרִי זֶה לֹא נִתְקַנֵּם<sup>33</sup>; אֲלֵא מַעֲמִידִין<sup>34</sup> הַשְּׁנֵים שֶׁבִּשָּׁטֶר כָּנְגָד הַשְּׁנֵים שֶׁהָעֲדִים עָלִיָּהן שֶׁהֵן פְּסוּלִין, וְאֵין גּוֹבִין בּוֹ כְּלוּם<sup>35</sup>.**

30) בעבירה, נמצאת עדותם בטלה, ראה לעיל פ"ג, ה"ו. 31) ואפשר איפוא לקיים השטר על-ידם שלא מפני המערערים. 32) ראה לעיל פ"ו, ה"ג. 33) שהרי אלו השנים פוסלים אותו. 34) בכת"י תימן: מעמידים. 35) כי מעמידים הממון בחזקתו – בחזקת הלווה (כתובות

מ"ו, ס"ק מב). אבל עדי הקיום עצמם לא יהיו קרובים זה לזה, כמבואר בחו"מ שם.

ג. **שָׁטֶר שֶׁעֲדָיו רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן, וּבָאוּ שְׁנֵים וְהָעֲדִידוּ שֶׁזֶה כֶּתֶב יָדוֹ שֶׁל רְאוּבֵן וְזֶה כֶּתֶב יָדוֹ שֶׁל שִׁמְעוֹן - נִתְקַנֵּם הַשָּׁטֶר<sup>11</sup>. אָבֵל אִם הָעֲדִיד זֶה עַל כֶּתֶב יָדוֹ שֶׁל רְאוּבֵן, וְהַשְּׁנֵי הָעֲדִיד עַל כֶּתֶב יָדוֹ שֶׁל שִׁמְעוֹן - לֹא נִתְקַנֵּם הַשָּׁטֶר; לְפִי שֶׁצָּרִיךְ שְׁנֵי עֲדִים עַל כֶּתֶב כָּל אֶחָד מִשְׁנֵיהֶם<sup>12</sup>. וְאִם יֵשׁ שְׁלִישִׁי מְעִיד עַל כֶּתֶב רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן כְּאַחַד - נִתְקַנֵּם<sup>13</sup>.**

11) כתובות יט, ב "אבל אנוסים היו... הרי אלו נאמנים ומשמע, אילו לא היו אומרים: אנוסים היו, הרי הם נאמנים לקיימו (כסף-משנה). 12) ובכת"י תימן: על כל כתב-יד אחד משניהם. וכל זה, כשאחרים מאשרים כתיבת-יד עדי השטר, אבל אם עדי השטר עצמם מעידים על השטר לקיימו, אין צורך בשנים על כל חתימה, שהרי על הממון שבשטר הם מעידים, כלומר: ראינו המלוה וחתמנו, וממילא יש כאן שנים, כמבואר בכתובות כא, א. וזהו שהדגיש רבינו לעיל פ"ו, ה"ב: "שיבואו העדים החתומים בפניהם, ויאמר כל אחד ואחד: זה כתב ידי, ואני עד בדבר הזה". והשווה דברי רבינו לקמן פ"ח, ה"א: "שאינו אדם מעיד על כתב-ידו שהוא זה, אלא על הממון שבשטר הוא מעיד שזה חייב לזה". 13) שהרי יש שני עדים על כל חתימה, וכן אמרו במשנה (שם כ, ב) "צריכים לצרף עמהם אחר".

ד. **אָמַר הָרֹאשׁוֹן: זֶה כֶּתֶב יָדִי<sup>14</sup>, וְהָעֲדִיד הוּא וְאַחֵר עַל כֶּתֶב יָדִי הַשְּׁנִי<sup>15</sup> - לֹא נִתְקַנֵּם; לְפִי שֶׁנִּמְצָא שְׁלֹשֶׁת רִבְעֵי הַמָּמוֹן שֶׁבִּשָּׁטֶר תְּלוּי בַּעֲדוֹת הָאֶחָד<sup>16</sup>. וְכֵן אִם הָעֲדִיד אֲחִיו אוֹ בְּנוֹ שֶׁל רֹאשׁוֹן<sup>17</sup> עִם אַחֵר עַל כֶּתֶב יָדִי הַשְּׁנִי - לֹא נִתְקַנֵּם; שֶׁהָרִי שְׁלֹשֶׁת רִבְעֵי הַמָּמוֹן תְּלוּי בַּעֲדוֹת הַקְּרֹבִים<sup>18</sup>.**

14) והרי הוא נאמן לבדו על חתימתו, כמבואר לעיל אות יא. 15) כגון שהלך השני, ואינו לפנינו. 16) שבעדותו על חתימת השני, יוצא רבע הסכום על פיו, והוא כבר העיד על חצי הסכום עם קיום כתב-ידו, והתורה אמרה (דברים יט, טו) "על-פי שני עדים... יקום דבר" – חצי דבר על-פי זה, וחצי דבר על-פי זה (כתובות כא, א וברש"י). אבל בדין שבהלכה הקודמת, מתוך שכל אחד מהעדים זקוק לעדות חבירו, ואחד משלים את השני, יוצא כל הסכום שבשטר על-פי כולם שוה בשוה. 17) שקיים את כתב-ידו עצמו. 18) שהראשון ואחיו קרובים הם זה לזה (בבא-בבא נז, א).

ה. **שְׁנֵים שֶׁחֲתוּמִין עַל הַשָּׁטֶר, וּמָת אֶחָד מֵהֶן<sup>19</sup> - צָרִיךְ שְׁנֵי עֲדִים לְהָעִיד עַל כֶּתֶב יָדוֹ שֶׁל מֵת. וְאִם לֹא נִמְצָא אֲלֵא עַד אֶחָד עִם זֶה הָעֵד הַחַי - כּוֹתֵב חֲתִימַת יָדוֹ בְּפָנָיו עֲדִים<sup>20</sup>, אֲפִלּוֹ עַל הַחֶרֶס<sup>21</sup>, וּמְשַׁלְּכֻוּ בְּבֵית דִּין, עַד שֶׁתִּחָזַק<sup>22</sup> כֶּתֶב יָדוֹ בְּבֵית דִּין<sup>23</sup>, וְלֹא יִהְיֶה צָרִיךְ לֹמַר שֶׁזֶה כֶּתֶב יָדוֹ, וְיַעֲד הוּא וְאַחֵר עַל כֶּתֶב יָדֵי הַמֵּת, וְיִתְקַנֵּם כֶּתֶב יָדוֹ שֶׁל בְּפָנָיו<sup>24</sup>.**

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

התובע הנה את העד ונזכר - הרי זה יעיד לו; שתלמיד חכם יודע, שאלו לא זכר הדבר - לא היה מעיד<sup>11</sup>. וקל הוא שהקלו בדיני ממונות, שאף על פי ששכח הדבר מפה שנים, והכתב הוא שהזכירו - הרי זה מעיד<sup>12</sup>.

(11) שם עמוד ב. "ואי צורבא מרבנן הוא אפילו עצמו". ומפרש רבינו, שזה מוסב אל התובע. אבל רש"י שם מפרש, שהעד הוא תלמיד חכם, ולפיכך אינו חשוד להעיד שקר בדבר שאינו יודע. וכן נוסחה ההלכה בשולחן ערוך חושן משפט סימן כח, סעיף יד, שהכול תלוי בעד. והטור שם מצטט את דברי רבינו כן: לפיכך אם היה הבעל דין תלמיד חכם וכו', וייתכן שזה מוסב אל הנתבע, שאם הוא תלמיד חכם לא יחשוד בעד שאינו זוכר (כסף משנה). (12) כמו שמצינו לעיל פרק ג הלכה א שהקלו בדיני ממונות שאינם צריכים דרישה וחקירה, כדי שלא תנעל דלת בפני לוויין. אבל בדיני נפשות מבואר ביבמות לא, ב שאם לא יזכרו העדים את עדותם אלא מתוך הכתב, אסור להם להעיד, כמו שאמרו שם: "זימנין דחזי מכתבא ואתו מסהדי ורחמנא אמר: מפיהם ולא מפי כתבם", וסובר רבינו שאפילו בזוכרים עדותם מתוך הכתב ידובר שם (כסף משנה).

ד. הואיל והדבר פן<sup>13</sup>, שטר שצא לבית דין, ובאו עדים ואמרו: כתב ידנו הוא זה, אכל מעולם לא ידענו עדות זו, ואין אנו זוכרים שזה לזה מזה או מבר לו - לא נתקיים השטר, והרי הן פתורשים<sup>14</sup> עד שיוזכרו עדותן. וכל מי שאינו דן פן - לא ידע בדיני ממונות בין ימינו לשמאלו<sup>15</sup>. אכל אם היה כתב ידן יוצא ממקום אחר, או שהיו שם עדים שזה כתב ידן<sup>16</sup> - מקנמין את השטר, ואין משגיחין על דבריהן שאומרים: אין אנו זוכרים עדות זו; שפא חזרי בהן, וזה שאמרו: אין אנו זוכרים - כדי לבטל השטר. ובאלו אמרו: קטנים היינו, פסולי עדות היינו - שאין נאמנים, הואיל ומתקיים השטר שלא על פיהם<sup>17</sup>. ומפני טעם זה מקנמין כל השטרות, ואין אנו צריכין להביא עדים ולשאל אותם אם הם זוכרים עדות זו או אינם זוכרים אותה; שאפילו באו ואמרו: אין אנו זוכרים אותה - אין שומעין להן, הואיל ואפשר לקימו שלא מפיהן<sup>18</sup>.

(13) שאין אדם מעיד על כתב ידו שהוא זה אלא על הממון שבשטר, שזה חייב לזה, לעיל הלכה א. (14) כחרשים, שאינם שומעים ואינם מדברים, שפסולים לעדות הואיל ואינם בני דעת והרי הם כשוטים, כמבואר לקמן פרק ט, הלכה י"א. ובכתב יד התימנים: והרי הוא כחרש. כלומר, השטר אינו אלא כחרס. וכן נוסח המהרי"ק בסוף שורש עד. (15) אינו יודע כלום, אפילו להבחין בין ידו הימנית לשמאלית, כלשון הכתוב יונה ד, יא. והשווה אמרה זו במדרש עשרת הדברות ז. והראב"ד חולק: "ויש מי שאין מורים כן ויודעים בדינים כמותו" ולדעתו מה שאמר רב

יט, ב - כ, א), ואם תפס המלוה מידי הלווה, ובא הלווה לתבוע ממנו, אין מוציאים ממנו, הואיל ושנים כנגד שנים הם - העמד ממון על חזקתו (רש"י שם). וכל זה, כשמעידים פסולים היו באותה השעה ועתה כשרים הם, נמצא שלא באו לפסול אלא את השטר, אבל אם אמרו פסולים הם גם עכשיו, נמצא שבאו לפסול את העדים הראשונים - ודאי נאמנים הם לפסולם, והשטר בטל מאליו, ואפילו תפס המלוה מוציאים ממנו (רדב"ז, וכן בחו"מ סי' מ"ו, סעיף לו בשם הר"ן).

## ~ יום רביעי כ"ז כסלו ~

### פרק שמיני

(1) דין המכיר חתימת ידו ואינו זוכר את גוף העדות. הנזכר בעדות מתוך הכתב.

א. מי שהתם על השטר, ובא להעיד על כתב ידו בבית דין, והפיר כתב ידו שזהו בודאי, אכל אינו זוכר העדות כלל, ולא ימצא בלבו זכרון כלל שזה לזה מזה לעולם<sup>2</sup> - הרי זה אסור להעיד על כתב ידו שהוא זה<sup>3</sup> בבית דין. שאין אדם מעיד על כתב ידו שהוא זה, אלא על הממון שבשטר הוא מעיד שזה חייב לזה<sup>4</sup>; וכתב ידו הוא כדי להזכירו הדבר, אכל אם לא נזכר - לא יעיד<sup>5</sup>.

(2) ובכתב יד התימנים: מעולם. (3) בכתב יד הנ"ל: על כתב ידו זה בבית דין. (4) כתובות כא, א. וכדעת החכמים שם. (5) שם כ, א "רבי יוחנן אמר אף על פי שאינו זוכר מעצמו". ומפרש רש"י: אלא לאחר שראה בשטר נתן בליבו ונזכר... אבל אינו נזכר לגמרי לא, דרחמנא אמר: מפיהם ולא מפי כתבם. ובירושלמי שם פרק ב, הלכה ד אמרו: "רבי יוחנן (=האומר אף על פי שאינו זוכר מעצמו) כרבנן", האומרים על ממון שבשטר הם מעידים, וזכירה מתוך השטר חשובה זכירה, אבל כל שאין זוכרים כלל אפילו מתוך השטר - אינם מעידים. וזה שדקדק רבינו לעיל פרק ו, הלכה ב ואמר: "ויאמר כל אחד ואחד זה כתב ידי ואני עד בדבר הזה", כלומר, אני זוכר את העדות. והשווה לקמן הלכה ד.

ב. אחד הזוכר את העדות<sup>6</sup> ואחד שראה כתב ידו או שהזכירוהו אחרים ונזכר, אפילו הזכירו העד השני שהעיד, אם נזכר - הרי זה מעיד<sup>8</sup>. אכל אם הזכיר אותו התובע עצמו, אף על פי שנזכר - אינו מעיד; מפני שזה דומה בעיניו בעל דין<sup>9</sup> כאלו העיד שקר בדבר שלא ידע<sup>10</sup>.

(6) בטרם ראיתו את כתב ידו. (7) ונזכר ממנו. (8) כתובות שם. ואין אומרים עד שני נוגע בעדותו הוא, שנזכר לו שחבירו יסכים עימו כדי שייאמרו דבריו ויעשו פרי (סמ"ע לחושן משפט סימן כח, סעיף קטן מה). (9) התובע. (10) ונמצא התובע חושדו כשקין (שם).

ג. לפיכך, אם היה התובע תלמיד חכם, והזכיר

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שלו בחמס, כמבואר לקמן פ"י, ה"ב-ד. (4) שאינם מקפידים על בשותם, וכמבואר לקמן פ"א ה"ה. (5) לבעלי הדין, או שהעדים קרובים זה לזה בינם לבין עצמם, וכמבואר לקמן פ"ג ה"א, ופ"ד ה"ו. (6) שעדותו מביאה לו תועלת והנאה, והרי זה כ"מעיד על עצמו", לקמן פט"ו, ה"א. (7) וכולם מתבארים והולכים מכאן עד פט"ז, ה"ד.

**ב. נשים פסולות לעדות מן התורה. שְׁנֵאמַר: עַל פִּי שְׁנֵי עֵדִים - לְשׁוֹן זָכָר, וְלֹא לְשׁוֹן נְקֵבָה.**

(8) שנים, ולא שתים. ובשבועות ל, א דרשו: "ועמדו שני האנשים (דברים יט, יז) בעדים - הכתוב מדבר (=ללמדך) שאין עדות בנשים, רש"י)... נאמר כאן שני, ונאמר להלן (שם, טו) שני (=על-פי שני עדים), מה להלן בעדים - אף כאן בעדים". וכן ב'ספרי' שם אות קצ. ומקור דרשת רבינו - אינו ידוע.

**ג. וְכֵן הִטְמִטּוּם<sup>9</sup> וְהֶאֱנִדְרוּ גִינוּס<sup>10</sup> פְּסוּלִין, מִפְּנֵי שֶׁהֵן סֵפֶק אֲשֶׁה<sup>11</sup>. וְכָל מִי שֶׁהוּא סֵפֶק פֶּשֶׁר סֵפֶק פְּסוּל - הָרִי הוּא פְּסוּל. שֶׁאֵין הָעֵד בָּא אֲלֵא לְהוֹצִיא מִמּוֹן עַל פִּי אוֹ לְחַיֵּב<sup>12</sup> עַל פִּי<sup>13</sup>, וְאֵין מוֹצִיאִין מִמּוֹן מִסֵּפֶק<sup>14</sup> וְאֵין עוֹנְשִׁין מִסֵּפֶק דִּין תּוֹרָה<sup>15</sup>.**

(9) שאין לו לא זכרות ולא נקבות, וערוותו אטומה. (10) שיש לו אבר זכרות ואבר נקבות (הל' אישות פ"ב, הכ"ד-כה). (11) תוספתא ביכורים פ"ב, מ"ד: "ופסול לכל עדות שבתורה כנשים". (12) עונש, מכות או מיתה. (13) ובכת"י תימן: על פיו עוון. רומז לדברים יט, טו. (14) כתובות כ, א ובבא-קמא מו, א. (15) שאם ממון (=שניתן לחזרה) אין מוציאין, עונש הגוף לא כל-שכן (ע"פ הכסף-משנה). ובשו"ע חו"מ סי' לה, סעיף יד, כתב הרמ"א: תקנת קדמונים היא, שבמקום שאין אנשים רגילים להיות, כגון בבית-הכנסת של נשים... שאשה רגילה ולא אנשים... נשים נאמנות.

**ד. הַעֲבָדִים פְּסוּלִין לְעֵדוּת מִן הַתּוֹרָה. שְׁנֵאמַר: וְעֲשִׂיתֶם לוֹ פֶּאֶשֶׁר זָמַם לַעֲשׂוֹת לְאַחִיו. מִפְּלֵל שְׁאֲחִיו כְּמוֹהוּ: מָה אֲחִיו בֶּן בְּרִית<sup>16</sup>, אֵף הָעֵד בֶּן בְּרִית<sup>17</sup>. קָל וְחֶמֶר לְעוֹבְדֵי פוֹכְבִּים<sup>18</sup>: אִם עֲבָדִים, שֶׁהֵן בְּמִקְצַת מַצּוֹת, פְּסוּלִין; הַעוֹבְדֵי פוֹכְבִּים לֹא כָּל שָׁפֵן<sup>19</sup> ? !**

(16) שחייב בכל המצוות, שנכרת עליהן בברית, ככתוב (שם כח, סט) "אלה דברי הבְּרִית אשר צוה ה' את משה לזכרות את בני ישראל". (17) והעבד אינו חייב אלא במצוות שהנשים חייבות (בבא-קמא פח, א): "אף אני אביא את העבד שאינו בכל המצוות ופסול להעיד". (18) שאינם אלא בשבע מצוות בלבד. (19) וכן אמרו (שם יד, ב) "ועל-פי עדים בני חורין בני ברית". ופירשו בגמרא, שם טו, א: בני חורין - למעט עבדים; בני ברית - למעט נכרים. ולדעת רש"י בגיטין כג, ב עבד - בן-ברית הוא, ככתוב (דברים כט, י"א) "מחוטב עציך עד שואב מימך, לעברך

יוחנן (כתובות כ, א): "אף על פי שאינו זוכר מעצמו" - כוונתו, אפילו שאינו זוכר כלל את עדותו אלא מכיר את כתב ידו, הרי זה מעיד על השטר ומקיימו. ומובן, שבאופן זה יצטרך שיעיד כל אחד על כתב ידו ועל כתב יד חברו, או שיצטרף עימהם אחר שיעיד על כתב-יד שניהם, כדי שתהא על כל חתימה שני עדים, שהרי אינם מעידים על ההלוואה אלא על כתב ידיהם (חושן משפט מו, סעיף י). וכדעת רבינו מבואר בהלכות גדולות סימן נא בשם רבנן בתראי החולקים על מר יהודאי גאון, ודעתם מסכמת לגמרי כדברי רבינו כאן. (16) ראה לעיל פרק ו, הלכה ב"ג. (17) כמבואר לעיל פרק ג, הלכה ו. (18) כדעת רבנן בתראי בהלכות גדולות סימן נא.

**ה. אֶחָד הַכּוֹתֵב עֵדוּתוֹ עַל הַשְּׁטָר<sup>19</sup>, או שְׁנֵאמַר אֶצְלוֹ כְּתוּב בְּפִנְקָסוֹ בְּכֵתֵב יָדוֹ: פְּלוֹנִי הָעֵיד אוֹתִי עָלָיו כִּי־הוּא פְּלוֹנִי בְּכָף וְכָף: אִם זָכָר מְעַצְמוֹ<sup>20</sup>, או הַזְכִּירוֹהוּ אַחֲרֵים וְנִזְכָּר - מְעִיד<sup>21</sup>; וְאִם לֹא - אֶסוּר לְהָעִיד. שֶׁאֵין זֶה דוֹמָה אֲלֵא לְמִי שֶׁאָמַר לוֹ אָדָם נֶאֱמַר: פְּלוֹנִי יֵשׁ לוֹ אֶצְל פְּלוֹנִי בְּכָף וְכָף, וְהָעֵיד הוּא שִׁישׁ לָזֶה אֶצְל זֶה, וְהוּא אֵינוֹ יוֹדֵעַ מִן הַדָּבָר פְּלוֹם, אֲלֵא מִפִּי הָאֶחָד שָׁמַע וְהָעֵיד<sup>22</sup>.**

(19) שהוא חתום כהלכה בשני עדים ונמסר ליד המלווה. (20) אפילו אחרי שהסתכל בכתב ידו. (21) כתובות כ, א "כותב אדם עדותו על השטר ומעיד עליה אפילו לאחר כמה שנים". ומפרש רבינו שזה מכוון גם לשטר ממש, וגם לרשימה שבפנקסו, ובלבד שיזכור עדותו, כמבואר שם (כסף משנה). (22) ואין זה אלא "עד מפי עד" ופסול, כמבואר בסנהדרין כט, א ולקמן פרק י"ז, הלכה א. ובמדרש רבה שמות פרשה מ"ו, אות א: "אפשר שלא היה משה מאמין בהקדוש-ברוך-הוא שאמר לו: כי שיחת עמך (=שלא שיבר את הלוחות עד אשר קרב אל המחנה וראה בעיניו?) אלא, הודיע משה דרך ארץ לישראל, אפילו שיהא אדם שומע דבר מן יחידי נאמן, אסור לקבל עדותו לעשות דבר על פיו אם אינו רואה". ובירושלמי תענית פרק ד, הלכה ה אמרו בקשר לזה: "מכאן שלא יהא אדם דן אומדות".

## ~ יום חמישי כ"ח כסלו ~

### פֶּרֶק תְּשִׁיעִי

(1) עשרה מיני פסלות בעדים. שלבים שונים בעדות השוטים וחולי נכפה.

**א. עֶשְׂרֵה מִיְנֵי פְּסוּלוֹת הֵם. כָּל מִי שְׁנֵאמַר בּוֹ אֶחָד מֵהֵן - הָרִי הוּא פְּסוּל לְעֵדוּת. וְאֵלּוּ הֵן. הַנְּשִׂאִים, וְהַעֲבָדִים, וְהַקְטָנִים, וְהַשּׁוֹטִים, וְהַחֲרָשִׁים, וְהַסּוּמִים<sup>2</sup>, וְהַרְשָׁעִים<sup>3</sup>, וְהַזּוֹנִיִּין<sup>4</sup>, וְהַקְרוֹבִיִּין<sup>5</sup>, וְהַנּוֹגְעִין בְּעֵדוּתָן<sup>6</sup>. הָרִי אֵלּוּ עֶשְׂרֵה<sup>7</sup>.**

(2) העוֹרִים. וכל אלה מפורשים לפנינו בפרק זה. (3) כגון שעבר עבירה שחייבים עליה מלקות, או שלקח ממון שאינו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בברית ה' אלקיך. ויתכן, שלא נתכוון רבינו אלא לומר, שאינו "בכל המצוות" (אור שמח).

ה. מי שחציו עבד וחציו בן חורין<sup>20</sup> - פסול<sup>21</sup>.

(20) כגון עבד של שני שותפים, ושחרר אחד מהם חלקו, ראה ה' עבדים פ"ז, ה"ד. (21) להעיד, שעדיין אינו בן ברית עד שישתחרר לגמרי, וכן אסור הוא בבת ישראל, כמבואר שם, ה"ז. ובבבא-קמא פה, א אמרו: "ומה אשה שהיא ראויה לבוא בקהל - פסולה לעדות, עבד שאינו ראוי לבוא בקהל - אינו דין שפסול לעדות".

ו. פל מי ששנשחרר<sup>22</sup> והרי הוא מחסר גט שחרור<sup>23</sup> - פסול<sup>24</sup>; עד שישניע גט לידו<sup>25</sup>, ויעשה מכלל בני ברית, ואחר כך יעיד<sup>26</sup>.

(33) שערות הזקן ושערות בית השחי. (34) בסימנים של מטה, שכלל הוא: "אי-אפשר לעליון לבוא עד שלא בא התחתון" (נדה מח, א). וראה בפירושונו לה' אישות פ"ב, אות ע. (35) לראות אם יש בו סימנים של מטה, כמפורש במשנה שם: "אפשר לתחתון לבוא עד שלא בא העליון". (36) מקח וממכר. (37) בבא-בבא קנה, ב. ועדות קרקעות צריכה דקדוק גדול, שחיות האדם תלויה בהן (רדב"ז). (38) ואינו שוטה (בבא-בבא שם). והשווה ה' מכירה פכ"ט, ה"ב-יג, שבקרקע שירש מאבותיו, אפילו הוא בקי במשא ומתן והוא גדול, אין ממכרו ממכר עד שיהיה בן עשרים שנה, "שמא ימכור בזול, מפני שדעתו נוטה אחר המעות, ועדיין לא נתישבה דעתו בדרכי העולם".

(22) כגון שהפקירו רבו, שאינו יכול להשתעבד בו עוד, כמבואר בגיטין לח, ב, או עבד שברח מבית האסורין ונתייאש ממנו רבו, שם עמ' א. (23) שטר שחרור להחירו בבת ישראל, שם. (24) שעדיין אינו בן-ברית גמור. (25) ובכת"י תימן: הגט לידו, ויטבול ויעשה. והכוונה לטבילה לשם גירות שהיא אחר שחרורו, כמבואר בהל' איסורי ביאה פ"ג, ה"ב. (26) ומקור הדברים, בירושלמי יבמות פ"א, ה"ה: כהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה, הרי כל אחד מהם הוא ספק כהן - ספק עבד, וכשיגדילו חייבים לשחרר זה את זה כמבואר שם ה"ו, ובכל זאת אמרו שם ה"ה, שכל עוד שלא נשתחררו אינם יכולים להעיד שום עדות, והרי הללו דינם כמעוכבי גט שחרור בלבד, כמבואר בגיטין מב, ב - ובכל זאת אינם מעידים (אור שמח). ומכאן גם המקור להלכה ג', שכל ספק כשר ספק פסול - אינו מעיד (קריית מלך).

ט. השוטה פסול לעדות מן התורה, לפי שאינו בן מצות<sup>39</sup>. ולא שוטה שהוא מהלך ערם ומשבר פלים וזורק אבנים בלבד, אלא פל מי שנטרפה<sup>40</sup> דעתו, ונמצאת דעתו משפשת תמיד בדבר מן הדברים<sup>41</sup>, אף על פי שהוא מדבר ושואל פענן בשאר דברים - הרי זה פסול, ובכלל שוטים יחשב<sup>42</sup>. הנקפה<sup>43</sup>: בעת פפיתו - פסול, ובעת שהוא בריא - כשר<sup>44</sup>. ואחד הנקפה מזמן לזמן או הנקפה תמיד בלא עת קבוע<sup>45</sup>. והוא שלא תהיה דעתו משפשת תמיד, שהרי יש שם נכפים שגם בעת בריאותם דעתם מטורפת עליהם. וצריך להתישב בעדות הנכפין הרבה<sup>46</sup>.

ז. הקטנים פסולין לעדות מן התורה. שנאמר בעדים: וּעֲמְדוּ שְׁנֵי הָאֲנָשִׁים. אֲנָשִׁים - ולא קטנים<sup>27</sup>. אפלו היה הקטן נבון וחכם - הרי הוא פסול, עד שיהיה שתי שערות<sup>28</sup> אחר שלש עשרה שנה גמורות. ואם הגיע לעשרים שנה ולא הביא שתי שערות, ונולד בו סימן מסימני סריס<sup>29</sup> - הרי זה סריס<sup>30</sup>, ויעיד. ואם לא נולד בו - לא יעיד עד רב שנותיו<sup>31</sup>, כמו שבארנו בהלכות אישות<sup>32</sup>.

(39) שהוא פטור מכל המצוות, הואיל ואינו בר דעת, כמבואר בחגיגה ב, ב. ובבבא-בבא קמח, א אמרו: "שפוי (=חכם) ונשתטה פסול". ומקורו בתוספתא שבועות פ"ג, ה"ו: "והוא עד... או ידע (ויקרא ה, א) - להוציא את השוטה". (40) נתבלבלה. (41) כגון שהוא מקרע את בגדיו. (42) חגיגה ג, ב וכדעת רבי יוחנן שם. וראה נדה יג, ב: "שנטרפה דעתה, היינו שוטה". (43) נופל לארץ בהכרח מחמת חולי המשגע אותו לעתים. (44) ראש השנה כח, א. (45) הרי זה כשר כשהוא בריא. (46) כמו שאמרו (גיטין סז, ב) "נשתתק... בודקין אותו". ומפרש רש"י לראות אם דעתו מיושבת (ביאור הגר"א לחו"מ סי' לה, ס"ק יח).

(27) בבא-בבא קנה, ב. (28) למטה, במקומות הידועים לשיעור (ה' אישות פ"ב, ה"ז). (29) ששערו לקוי, ובשרו מחליק, ואין מימי רגליו מחמיצים, ועוד (שם, ה"ג). (30) ולפיכך לא הביא שתי שערות, ודינו כדין גדול לכל דבריו (שם, ה"א). (31) עד שיהיה בן שלשים וחמש שנים ויום אחד, שזהו רובן של שבעים שנה, שהן שני חיי האדם, ככתוב (תהלים צ, י) "ימי שנותניו בהם שבעים שנה" (שם, ובבבא-בבא קנה, ב). (32) פ"ב, שם.

י. הפתאים ביותר, שאין מכירין דברים שסותרין זה את זה<sup>47</sup>, ולא יבינו עניני הדבר בדרך שמכנין שאר עם הארץ, וכן המבטלים והנחפזים בדעתם<sup>48</sup> והמשתגעים ביותר<sup>49</sup> - הרי אלו בכלל השוטים<sup>50</sup>. ודבר זה לפי מה שיראה הדין, שאי אפשר לבון הדעת<sup>51</sup> בכתב.

ח. קטן שהגיע לכלל שנותיו שנארו בו סימני בגרות מלמעלה<sup>33</sup> - אינו צריך בדיקה<sup>34</sup>; ואם לאו - אין מקבלין עדותו עד שיבדק<sup>35</sup>. וכן שלש עשרה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(62) גיטין כג, א. (63) מכירים הם את בעלי הדין.  
(64) בבא-בבא קמא, א. (65) תוספתא שבועות פ"ג, ה"ו:  
"או ראה - להוציא את הסומא". והשווה דברי רש"י נדה  
מט, ב: "אבל בשתי עיניו פסול, דכתיב או ראה".  
(66) נדה שם. והשווה לעיל הל' סנהדרין פ"א, ה"א.

## ~ יום שישי כ"ט כסלו ~

### פֶּרֶק עֲשִׂירִי

(1) שאסור להצטרף לעדות הרשע אפילו בעדות אמת. איזהו  
רשע הפסול לעדות. סוגים שונים בגזלנים הפסולים לעדות.

א. הַרְשָׁעִים פְּסוּלִין לְעֵדוּת מִן הַתּוֹרָה. שְׁנָאֹמֶר: אֵל  
תִּשָּׁת יָדְךָ עִם רָשָׁע לְהִיט עַד חֲמָס. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה  
לְמַדוֹ: אֵל תִּשָּׁת רָשָׁע עֲדִי. וְאַפִּילוּ עַד פֶּשַׁר שְׂיֹדֵעַ  
בַּחֲבֵרוֹ שֶׁהוּא רָשָׁע, וְאִין הַדִּינִים מִפִּירִין רָשָׁעוֹ -  
אָסוּר לוֹ לְהַעֲדִיד עִמּוֹ, אִף עַל פִּי שֶׁהוּא עֵדוּת אֶמֶת;  
מִפְּנֵי שֶׁמֶצֶטְרֵף עִמּוֹ, וְנִמְצָא זֶה הַפֶּשַׁר הַשִּׁית יָדוֹ עִם  
הַרָשָׁע עַד שֶׁנִּתְקַבְּלָה עֵדוּתוֹ.<sup>2</sup> וְאִין צָרִיךְ לוֹמַר עַד  
פֶּשַׁר שֶׁהוּא יוֹדֵעַ בַּעֲדוּת לַחֲבֵרוֹ, וְיָדַע שֶׁהָעֵד הַשֵּׁנִי  
עִמּוֹ עַד שֶׁקָּר, שֶׁאָסוּר לוֹ לְהַעֲדִיד. שְׁנָאֹמֶר: אֵל תִּשָּׁת  
יָדְךָ עִם רָשָׁע.<sup>3</sup>

### ~ נקודות משיחות קודש ~

"הַרְשָׁעִים פְּסוּלִין לְעֵדוּת מִן הַתּוֹרָה.."

בגדר הפסול של עד רשע, ישנה חקירה ב"צפנת פענח"  
האם הפסול הוא שמפני רשעותו חשוד על עדות שקר  
ולכן אינו נאמן, או שאין זה קשור עם נאמנות אלא  
שהוא פסול עצמי שהתורה פסלתו לעדות.

ויש לפשוט החקירה שאין הפסול מצד נאמנות אלא  
מכיון שפסלתו תורה, ושלוש ראיות לדבר:

א: הדין הוא "אי זה הוא רשע, כל שעבר עבירה שחייבין  
עליה מלקות" (הל' עדות פ"ה ה"ב), והרי מצינו שמי שנחשד  
על דבר אחד אינו חשוד על עניין אחר, וא"כ מדוע ייחשד  
על עדות שקר כשעבר עבירה שאינה שייכת כלל לגדר  
נאמנות.

ב: "אפילו עד כשר שיודע בחברו שהוא רשע... אסור  
לו להעיד עמו אע"פ שהוא עדות אמת" (רמב"ם ריש  
פ"י מהל' עדות), והגם שאין כאן חשש של עדות שקר -  
אסור לו להעיד משום "אל תשת ידך עם רשע".

ג: הפסול של עד רשע, הוא גם בעדי קיום (כעדי  
קידושין) שאין שם ספק בנוגע למציאות אלא  
שנוכחותם של העדים פועלת את חלות הדבר ובכל זאת  
הוא פסול, וא"כ משמע שאינו פסול מצד הנאמנות אלא  
שהוא פסול עצמי שפסלתו התורה.

(על פי י"ן מלכות ספר שופטים, סימן טו  
מתוך רמב"ם "פרס המלך")

(47) זה ההבדל בין פתי לשוטה, שהשוטה דעתו מטורפת  
לגמרי בדבר מהדברים, והפתי אינו מטורף לגמרי בשום  
דבר, אבל גרוע מהשוטה שאין לו שכל גמור ואינו מבין  
שום דבר, כדרך שמבינים אותו שאר בני אדם. בעוד  
שהשוטה, בשאר דברים הוא מבין כשאר בני אדם (סמ"ע  
לחור"מ שם, ס"ק כא). (48) אינם מבינים לרדת לסוף העניין  
ולתכלית המעשה. (49) כמו שאמרו (בבא-בבא קמא, ב)  
"שטותא יתירתא חזא ביה" (=ראה בו שטות יתירה), וביטל  
את ממכרו, כדין שוטה שממכרו בטל. (50) מקורו  
בתשובת הרי"ף, הובאה ב"העיסור" אות ק (כסף-משנה).  
(51) ובכתי' תימן: הדעות.

יא. הַחֲרֵשׁ - פְּשׁוּטָה, שְׁאִין דַּעְתּוֹ נִכּוֹנָה וְאִינוּ בֵּין  
מִצְוֹת<sup>52</sup>. וְאֶחָד חֲרֵשׁ מְדַבֵּר וְאִינוּ שׁוֹמֵעַ, אוֹ שׁוֹמֵעַ  
וְאִינוּ מְדַבֵּר<sup>53</sup>, אִף עַל פִּי שֶׁרְאִיתוֹ רְאִיָּה מַעֲלָה  
וְדַעְתּוֹ נִכּוֹנָה - צָרִיךְ לְהַעֲדִיד בְּבֵית דִּין בְּפִיו<sup>54</sup>, אוֹ  
שִׁהִיָּה רְאִיָּה לְהַעֲדִיד בְּפִיו<sup>55</sup>, וְיִהְיֶה רְאִיָּה לְשׁוֹמֵעַ  
הַדִּינִים וְהָאִיּוֹם שֶׁמֶאֱמִינִי עָלָיו<sup>56</sup>. וְכֵן אִם נִשְׁתַּחֲוֶה<sup>57</sup>,  
אִף עַל פִּי שֶׁנִּבְדַּק בְּדֶרֶךְ שְׁבוּדָקִין לְעֵנֶן גִּטִּין<sup>58</sup>  
וְנִמְצְאָת עֵדוּתוֹ מִכְּנֶנֶת, וְהָעֵד בְּפִגְנוֹ בִּכְתָב יָדוֹ -  
אִינוּ עֵדוּת כָּלֵל<sup>59</sup>. חוץ מַעֲדוּת אִשָּׁה<sup>60</sup>, לְפִי  
שֶׁבַעגוֹנָה הִקְלִי<sup>61</sup>.

(52) וזה בחרש, שאינו שומע ואינו מדבר, כמו שאמרו  
(חגיגה ב, ב) "חרש שדיברו חכמים בכל מקום (=להשוותו  
כשוטה) - שאינו שומע ואינו מדבר", ומפרש רש"י: שאינו  
בן דעת. (53) עדותו פסולה. (54) גיטין עא, א שנאמר  
(דברים יז, ו) "על-פי שנים עדים" - מפיהם ולא מפי  
כתבם. (55) מלשון זה משמע, שאם פיקח שלח עדותו  
בכתב - עדותו כשירה, שהרי ראוי הוא להעיד בפיו. וכן  
דעת ה'תוספות' ביבמות לא, ב, וכבר העירונו על זה  
בפירושונו לעיל פ"ג אות לב. אבל ה'טור' חו"מ סימן לה,  
מצטט דברי רבינו כך: צריך להעיד בבית-דין בפיו, ויהיה  
ראוי לשמוע הדיינים. ואם כן, אין מכאן ראיה, ויתכן  
שרבינו סובר כדעת רש"י (דברים יט, טו) שאין אדם שולח  
עדותו בכתב בשום פנים. (56) כמבואר לקמן פ"ז, ה"ב.  
ובתוספתא שבועות פ"ג, ה"ו שנינו: "ורשעה - להוציא את  
החרש... אם לא יגיד ונשא את עונו - להוציא את האילם".  
(57) נעשה אילם מחמת חולי, בניגוד ל"שומע ואינו מדבר"  
- שהוא מלידה. (58) ששואלים אותו שאלות שונות  
בסירוגין, אם אמר על לאו - לאו, ועל הן - הן, סימן  
שדעתו מיושבת עליו, כמבואר בהל' גירושין פ"ב, ה"טז.  
(59) גיטין עא, א. (60) להעיד עליה שמת בעלה להתירה  
להנשא (שם). (61) שאפילו עד מפי עד, וקרוב או שפחה  
התירו בעדות עגונה, כמבואר בהל' גירושין פ"ב, ה"טו.  
פ"ג, הכ"ט.

יב. הַסּוּמָאִים, אִף עַל פִּי שֶׁמִּפִּירִין הִקְלִי<sup>62</sup> וְיָדַעוּ  
הָאֲנָשִׁים<sup>63</sup> - הֲרִי אֵלּוּ פְּסוּלִין מִן הַתּוֹרָה<sup>64</sup>. שְׁנָאֹמֶר:  
וְהוּא עַד אוֹ רָאָה. מִי שֶׁהוּא רְאִיָּה לְרֵאוֹת - הוּא  
שֶׁמַּעֲדִיד<sup>65</sup>. וְהַסּוּמָא בִּאֲחַת מַעֲיִנִיו - פֶּשַׁר לְהַעֲדִיד<sup>66</sup>.

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(דברים כב, יא) "בכסו דשע ועזיל (=טווי) וניז". וכן אמר רב אשי (נדה סא, ב) "או שוע או טווי או נז". וראה ברב"ז להל' כלאים פ"י ה"ב, המצטט נוסח ערבי של פירוש המשנה (כלאים פ"ט, מ"ח) לרבינו: "וזה אצלי מאמר בלתי אמיתי, אלא שכל אחד מהם, כלאים של תורה". (15) שעושים אותו רק בגולה, שלא ידעו מתי נקבע החודש בארץ ישראל. (16) שארז בו חוט אחד של פשתן ואין מקומו ניכר, ולא שהוא ידוע בוודאי שהוא בבגד, שאם כן, יש בו איסור תורה (ראה נדה סא, ב), אלא שהוא ספק אם נאגר שם או לא (לחם-משנה), והשווה הל' כלאים פ"י הכ"ז: "וכבר ביארנו... שכל איסור ספיקות - מדברי סופרים". (17) כל אלה אין איסור מן התורה אלא מדברי חכמים, ואינו לוקה עליהם אלא מכת מרדות בלבד, שהיא מדבריהם. וההבדל בין פסול לעדות מן התורה לפסול מדבריהם, מבואר לקמן פ"א, ה"ו. (18) לעיל הל' סנהדרין פ"ט, ובסוף הפרק מסכם שם רבינו: "נמצאו כל הלוקים ר"ז". (19) בכת"י תימן: שאיסורם.

ד. ועוד יש שם רשעים שהן פסולין לעדות, אף על פי שהן בני תשלומין ואינן בני מלקות.<sup>20</sup> הואיל ולוקחים ממון שאינו שלהם בַּחֲמַס - פסולין.<sup>21</sup> שְׁנֵאֲמַר: פי יקום עד חֲמַס בְּאִישׁ. כְּגוֹן הַגִּנְבִּים וְהַחֲמֻסִּים,<sup>22</sup> אף על פי שֶׁהַחֲזִיר - פסול לעדות מַעַת שֶׁגִּנֵּב או גִּזַּל.<sup>23</sup> וכן עד זומם,<sup>24</sup> אף על פי שהזום בעדות ממון<sup>25</sup> ושלם - הרי זה פסול מן התורה לְכָל עדות.<sup>26</sup> ומאימתי הוא נפסל? מַעַת שֶׁהָעֵיד בְּבֵית דִּין, אף על פי שלא הזום על אותה עדות אלא אחר כְּמָה ימים.<sup>27</sup> וכן המלוה ברבית, אֶחָד המלוה ואֶחָד הלוה - שְׁנֵיהֶם פסולין לעדות.<sup>28</sup> אם רבית קצוצה<sup>29</sup> עשו - הרי הן פסולין מן התורה, ואם אֶבֶק רבית<sup>30</sup> עשו - הרי הן פסולין מדבריהם. וכן פל העובר על גִּזְלֵי דְבָרֵיהֶם - הרי הוא פסול מדבריהם. פִּיֶּצֶד? הַחֲמֻסִּים, וְהֵם הַלּוֹקְחִים קֶרֶקַע או מטלטלין שלא ברצון הבעלים, אף על פי שנותנין הדמים - הרי אלו פסולין מדבריהם.<sup>31</sup> וכן הַרְוָעִים, אֶחָד רוֹעֵי בְּהֵמָה דָּקָה<sup>32</sup> ואֶחָד רוֹעֵי בְּהֵמָה גְּסָה<sup>33</sup> שֶׁל עֶצֶמֶן - הרי הן פסולין; שֶׁחֲזַקְתָּן פּוֹשְׁטִין יְדֵיהֶן בְּגִזְלֵי, וּמִנִּיחִים בְּהֶמְתָּן לְרָעוֹת בְּשָׂדוֹת וּפְרָדִסִּים שֶׁל אֲחֵרִים. וּלְפִיכָךְ, סָתֵם רוֹעֵה<sup>34</sup> - פסול.<sup>35</sup> וּמִגְדְּלֵי בְּהֵמָה דָּקָה בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל<sup>36</sup> - פסולין;<sup>37</sup> אֲבָל בַּחוּצָה לְאַרְץ - כְּשֶׁרִין.<sup>38</sup> וּמִתָּר לְגַדֵּל בְּהֵמָה גְּסָה בְּכָל מְקוֹם.<sup>39</sup> וכן המוכסין<sup>40</sup> - סְתָמָן פסולין; מִפְּנֵי שֶׁחֲזַקְתָּן לָקַח יוֹתֵר מִדְּבַר הַקָּצוּב לָהֶם בְּדִין הַמְּלָכוֹת, וְלִזְקָחִין הֵיכָר לְעֶצְמָן.<sup>41</sup> אֲבָל גִּבְאֵי מִנֵּת הַמֶּלֶךְ<sup>42</sup> - סְתָמָן<sup>43</sup> כְּשֶׁרִים. ואם נודע שֶׁלָּקְחוּ אֶפְלוּ פֶּעַם אַחַת יָתֵר מִן הָרְאוּי לָהֶם לְגִבּוֹת - הרי אלו פסולין.<sup>44</sup> וכן מִפְּרִיחֵי יוֹגִים בְּיֹשֹׁב - פסולין; מִפְּנֵי שֶׁחֲזַקְתָּן שְׁגוּזִילִים יוֹגִים שֶׁל אֲחֵרִים בְּחֶנֶם.<sup>45</sup>

(2) סנהדרין כז, א. (3) שכונת הכתוב: אל תשת ידך עם רשע - לא לקבלו כעד. וב"ספר המצוות" לרבינו, ל"ת רפו: "בא הפירוש: אל תשת רשע עד, אל תשת חומס עד", והוא ב"מכילתא" פ' משפטים לפסוק זה. (4) שבועות ל, ב שגורם לפסוק הדין ע"פ שנים עדים, ואין כאן אלא עד אחד (רש"י שם). (5) ועד שקר זה, רשע הוא ברמותו את בית-הדין. ונמצא גם העד הכשר המצטרף עמו הופך להיות עד חמס, בהיותו גורם להוציא ממון על-פיו שלא כדין. ראה בסמ"ע לחו"מ סי' לד ס"ק א.

ב. אִי זֶהוּ רָשָׁע? פֶּל שֶׁעָבַר עֲבֵרָה שְׁחִיבִין עָלֶיהָ מִלְּקוֹת<sup>6</sup> - זֶהוּ רָשָׁע, וּפְסוּלִי. שֶׁהָרִי הַתּוֹרָה קָרָאָה לְמַחֲיֵב מִלְּקוֹת רָשָׁע, שְׁנֵאֲמַר: וְהָיָה אִם בֵּן הַכּוֹת הָרָשָׁע. וְאֵין צָרִיד לֹאמַר מַחֲיֵב מֵיִתֵּת בֵּית דִּין, שֶׁהוּא פְסוּל. שְׁנֵאֲמַר: אֲשֶׁר הוּא רָשָׁע לְמוֹת.

(6) ראה לעיל הל' סנהדרין פ"ח ה"א, על איזו עבירה חייבים מלקות. (7) וכן אמרו (סנהדרין כז, ב) "ארבעים בכתפיה וכשר"? - הרי שאם הוא חייב מלקות, לא יתכן שיכשר לעדות.

ג. עָבַר עֲבֵרָה שְׁחִיבִין עָלֶיהָ מִלְּקוֹת מִן הַתּוֹרָה - הָרִי זֶה פְסוּל מִן הַתּוֹרָה; וְאִם הָיָה הַחֲיִיב שֶׁבָּהּ מַדְבְּרֵיהֶם - הָרִי זֶה פְסוּל מִדְּבָרֵיהֶם. פִּיֶּצֶד? אֲכָל בֶּשֶׂר בְּהֵמָה בְּחֵלֶב, או שֶׁאֲכָל נְבִלּוֹת<sup>8</sup> וּשְׂקָצִים<sup>9</sup> וְכִיּוּצָא בָהֶן, בֵּין לְתַאֲבוֹן<sup>10</sup> בֵּין לְהַכְעִים<sup>11</sup>, או שֶׁחָלַל אֶת יוֹם טוֹב הָרָאשׁוֹן, או שֶׁלָּבַשׁ שַׁעֲטָנִז שֶׁהוּא שוֹעֵץ<sup>12</sup> או טְרוּי<sup>13</sup> או נִזְזִי<sup>14</sup> - הָרִי זֶה פְסוּל לְעֵדוֹת מִן הַתּוֹרָה. אֲבָל אִם אֲכָל בֶּשֶׂר עוֹף בְּחֵלֶב, או שֶׁחָלַל יוֹם טוֹב שְׁנֵי שָׁל גְּלִיתִים<sup>15</sup>, או שֶׁלָּבַשׁ בְּגָד צֹמֵר שֶׁאֲבָד בוֹ חוּט שֶׁל פֶּשֶׁתֶן<sup>16</sup> וְכִיּוּצָא בוֹ - הָרִי הוּא פְסוּל מִדְּבָרֵיהֶם.<sup>17</sup> וְכִבְרִי מְגִינוֹ<sup>18</sup> פֶּל עֲבֵרָה שְׁחִיבִין עָלֶיהָ מִלְּקוֹת. וְכִבְרִי נִתְבָּאֵר בְּכָל מַצְוָה וּמַצְוָה דְּבָרִים שֶׁאֲסוּרִין<sup>19</sup> מִן הַתּוֹרָה וּדְבָרִים שֶׁאֲסוּרִין מִדְּבָרֵיהֶם.

(8) בהמה שמתה מאליה, או שאירע פיסול בשחיטתה הרי היא כמתה, כמבואר בהל' מאכלות אסורות פ"ד, ה"א. ובהל' שחיטה פ"ג, ה"ח: "שאין מוציא מידי נבלה אלא שחיטה כשרה". (9) כל המינים הטמאים שאסרתם התורה באכילה, כלשון הכתוב (ויקרא יא, יא): "ושקץ יהיו לכם, מבשרם לא תאכלו". וראה בתוספות יו"ט למכות פ"ג, מ"ב. (10) כגון שהמינים הטמאים הם בזול יותר מהמינים הטהורים, וזה בוודאי פסול לעדות, שמשום חמוד ממון - חשוד הוא להעיד שקר, והרי זה "עד חמס". (11) אע"פ שאינו חשוד על חמוד ממון - בכל זאת "רשע" הוא, והתורה אמרה: אל תשת רשע עד (סנהדרין כז, א) וכדעת אב"י. (12) חלק, וסרוק במסרק, ומעורב מצמר ופשתים. (13) שמערב צמר ופשתים, וטווה מהם חוטים. (14) שארג אריגה מחוטי צמר ופשתים כאחד. והשווה כלאים פ"ט, מ"ח: "לא תלבש שעטנז - דבר שהוא שוע טווי ונז". שעטנז - נטריקון: שוע טווי ונז. וכן בתרגום ירושלמי

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חייבים מלקות על לאו זה, וגם לא נטלו ממון על כך שיחשבו כעידי חמס (כסף-משנה). ולדעת המגיד-משנה בהל' מלוה (שם ה"ו), אין העדים נפסלים משום שלא זה (=לא תשימון עליו נשך) אינו ידוע לכל, ורבים סוברים שאינו אלא אזהרה למלוה בלבד. (29) ששיעורה קבוע מראש, כגון המלוה את חבריו ארבעה דינרים להחזיר לו חמשה, והיא האסורה מן התורה. (30) מעין ריבית, כאבק הזה שאינו עפר ממש אלא כעין עפר. כגון הנותן מעות לחבריו לישא וליתן בהן, קרוב לשכר ורחוק מהפסד, שאם יהיה רווח תתן לי חלקי מן הרווח, ואם יהיה הפסד יפסיד הלווה לבד, הרי זה אבק ריבית, ואינו אסור אלא מדבריהם (הל' מלוה פ"ד הי"ד, ופ"ה ה"ח). (31) סנהדרין כה, ב כיון שחוטפים הם, יש לחוש שמשום חימוד ממון – חשוד הוא להעיד שקר. והשווה הל' גזילה פ"א, ה"א: "התאזהר מביאה לידי חימוד, והחימוד מביא לידי גזל, שאם לא רצו הבעלים למכור, אע"פ שהרבה להם בדמים והפציר ברעים, יבוא לידי גזל, שנאמר: וחמדו בתים וגזלו". (32) כגון עזים וצאן. (33) בקר וכיוצא בו. (34) שעדיין לא ראינו שיכניס בהמותיו בשדות אחרים. (35) סנהדרין שם, אבל רועה בהמות אחרים בשכר, ואין לו חלק אפילו בוולדות – כשר לעדות, שאין אדם חוטא ולא לו, ונזהר יפה שלא יכנסו בשדות אחרים (בבא-מציעא ה, ב), וזהו שדקדק רבינו, וכתב: בהמה גסה של עצמם. (36) אפילו בביתם ובחצרם, ואינם מרעים אותה בשדה כלל. (37) סנהדרין שם, שאי-אפשר לשמרה, והיא משתמטת ובורחת לשדות אחרים ומפסידתן. (38) שלא גזרו אלא בארץ ישראל משום ישוב ארץ ישראל, שלא תחרב ע"י היזקה של זו, כמבואר בבבא-קמא עט, ב. והשווה הל' נזקי ממון פ"ה, ה"ב. (39) אפילו בא"י, שאפשר לשמרה שלא תזיק, וגם היא דרושה מאד ליישוב למשא ולחרישה (בבא-קמא שם). וכל זה לגדל בביתו, אבל לרעותה בשדה אסור, שהרי היא נכנסת בשדות אחרים ומפסידתם וכאמור לעיל, אם לא שעומד עליה לשמרה שלא תזיק. (40) קונה מנת המלך בסכום קצוב לשנה, והוא גובה את המס לעצמו מכל יחיד ויחיד (כסף-משנה). (41) והרי הם כגזלנים (סנהדרין שם). (42) ממונים מטעם המלך לגבות מס גולגולת וארנוא מישראל חבריהם, ואינם קונים את הכנסת המסים מאת המלך בסכום קצוב לשנה. (43) כל עוד לא שמענו שהם לוקחים יותר מהראוי. (44) שם. ובסמ"ע לחו"מ סי' לד ס"ק לד, מגדיר: מוכסן – הוא הגובה למלך לפי הסחורה או לפי ממונו של אדם, ובדבר שאינו ידוע לכל, יוכל ליטול יותר מהראוי, ואין מרגיש בו, ולפיכך סתמו פסול; גבאי – שגובה לפי הגולגולת או לפי הבתים דבר השוה לכל, ובקושי יוכל ליטול יותר מקצבתו, ולפיכך סתמו כשר. ולדעת הכסף-משנה כל שנודע שהוא לוקח היתר לעצמו – הרי הוא פסול מן התורה כגזלן גמור. ולדעת ה'תוספות' בסנהדרין שם, אלה גרועים מגזלן, שאינם יודעים למי להחזיר. וגם, כיון שהם עוסקים עדיין בגבאות ובמוכסנות – חשודים הם לחזור לקלקולם. (45) שמלמדים אותן להביא יונים משוככות אחרים לבית בעלים על-כרחן, ויש בזה משום גזל (סנהדרין כה, א). וכנימוקו של רבינו בהל'

וכן סוחרים שביעית. והם בני אדם שישוּבין בטלים, וכיון שפאה שביעית<sup>46</sup> פושטים ידיהן ומתחילין לשא ולתן בפרות<sup>47</sup>; שחזקת אלו שהן אוספין פרות שביעית ועושין בהן סחורה<sup>48</sup>. וכן משחק בקוביא<sup>49</sup>. והוא שלא תהיה לו אַמְנוּת<sup>50</sup> אלא הוא. הואיל ואינו עוסק בשיבו של עולם – הרי זה בחזקת שאוכל מן הקוביא, שהוא אבק גזל<sup>51</sup>. ולא בקוביא בלבד, אלא אפילו משחקים בקלפי אגוזים וקלפי רמזנים<sup>52</sup>. וכן לא יונים בלבד אמרו<sup>53</sup>, אלא אפילו המשחקים בבהמה חיה ועוף, ואומר: כל הקודם את חברו, או כל הנוצח את חברו – יטל בעליו את שניהן. וכן כל פיוצא בשחוק זה. והוא שלא תהיה לו אַמְנוּת אלא שחוק זה – הרי הוא פסול. וכל אלו פסולין מדבריהם<sup>55</sup>.

(20) וכלל הוא: "כל לאו שניתן לתשלומין, כגון לא תגזול ולא תגנוב – אין לוקים עליו" (לעיל הל' סנהדרין פ"ה, ה"ב) אלא משלם מה שגזל ונפטר לו. (21) שחשודים הם לקבל ממון ולהעיד שקר. (22) שחוטף מהבעלים חפץ בעל-כרחם, ואע"פ שנותן דמיו, אין הבעלים רוצים למכרו בכלל. ויש להעיר, שבסנהדרין כה, ב אמרו שחמסן אינו פסול אלא מדבריהם, ורבינו עצמו מביא להלן בהלכה זו בין אלה שפסולים מדבריהם, ולפיכך החליט הכסף-משנה לגרוס כאן: והגזלנים, ואמנם בכת"י תימן הנוסח: הגנבים והגזלנים. (23) עד שישבו וינדע שחזר בו מדרכו הרעה, כמבואר לקמן פ"ב, ה"ד. ואפילו העדות שראה אחר החזרת הכסף פסול לה, עד שיחזור בתשובה, שעדיין יש לחוש, שמא משום סכום גדול יותר מזה שהחזיר, יעיד שקר (רדב"ז). וכן אמרו (סנהדרין כה, ב) "ואימתי חזרתן... ויחזרו בהם חזרה גמורה". (24) שהעיד בשקר, ונודע בעדים שהעיד בשקר, כלשון רבינו לקמן פ"ה, ה"א. (25) כי אם הוּם בעדות שאינה של ממון – הרי הוא לוקה, ומכיון שלקה – חוזר לכשרותו, לקמן פ"ב ה"ד, ובוודאי אם לא ילקה לא יועיל לו כל סכום שהוא לחזור להכשרו, אלא אפילו זה שהוּם בעדות ממון והחזיר הממון, פסול הוא עד שישבו בתשובה (כסף-משנה). (26) גם לעדות ממון, וגם לעדות נפשות, שהרי רשע הוא, והתורה אמרה: אל תשת רשע עד (סנהדרין כו, א) וכרבי מאיר שם. ולא כרבי יוסי, האומר שם: "הוּם בדיני ממונות – כשר לדיני נפשות", שהחשוד לדבר קל – אינו חשוד לדבר חמור. (27) שמשעה שהעיד – רשע הוא, ואסור לשית יד עם רשע (שם, וכאביי). (28) שם כה, א, ששניהם עוברים על לא-תעשה, וכיון שחימוד ממון מעבירו על דת, הרי זה כ"עד חמס" (רש"י שם). ואע"פ שהלווה אינו לוקח כלום אלא נותן למלוה – גם הלווה מחמת חימוד ממון, שהוא חושב לעשות בו עסקיו, עובר על לאו: לא תשיך לאחריך (רא"ש שם). אבל הערב והעדים והסופר הכותב את השטר אע"פ שעוברים על לאו: לא תשימון עליו נשך, כמבואר בהל' מלוה פ"ד ה"ב – אינם נפסלים לעדות, שהרי אינם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

**וְקָשַׁר לְעֵדוּתָם<sup>60</sup>; וְשָׂאִין בְּעַל הַשָּׂדֶה מִקְפִּיד עָלָיו<sup>61</sup>.  
וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.**

56) פועל המעבד אדמת אחרים, בתנאי שיקח לעצמו חלק מן היבול והשאר נותן לבעלים. (57) הקדימו להתבשל. (58) ניסן - זמן קציר; תשרי - זמן בציר ואסיף. (59) שמורה היתר לעצמו, כיון שעוסק במלאכה - מותר לו ליקח דבר מועט, אבל משנגמרה מלאכתו אין כאן שום היתר, ודרך גניבה הוא נוטל ופסול. (60) סנהדרין כו, ב, ורבינו גורס שם: ובדבר שלא נגמרה מלאכתו, כגירסת הרי"ף שם, וגירסת התלמוד שלפנינו: ובדבר שנגמרה מלאכתו. וראה ברש"י שם. (61) הואיל והוא אריס ולוקח דבר מועט. אבל שאר פועל, שאינו חולק בגוף הפירות, ואינו נוטל אלא שכרו בלבד, אפילו לקח דבר מועט - הריהו כגנב ופסול לעדות (כסף-משנה ע"פ משמעות הסוגיא שם).

## ~ שבת קודש ל' כסלו ~

### פֶּרֶק אֶחָד עֶשְׂרִי

1) קבלת עדות מעם הארץ ומהבזויים. ההבדל בין פסול לעדות מן התורה לפסול מדבריהם. עדות החשוד על דבר, כלפי אחרים. העדות על מלכי ישראל וכהן גדול.

**א. מִי שְׂאִינוּ לֹא בְּמִקְרָא וְלֹא בְּמִשְׁנָה<sup>2</sup> וְלֹא בְּדִרְךְ אֶרֶץ<sup>3</sup> - הֵרִי זֶה בְּחֻזְקַת רִשְׁעוֹ, וּפְסוּל לְעֵדוּת מִדְּבָרֵיהֶם<sup>4</sup>. שֶׁכֵּל מִי שֶׁיָּרֵד עַד כָּף - חֻזְקָה שֶׁהוּא עוֹבֵר עַל רֵב הָעֵבְרִית שֶׁיָּבֹאוּ לְיָדוֹ<sup>5</sup>.**

2) שלא קרא מקרא ולא שנה משנה. (3) שאין משאו ומתנו בנחת עם הבריות (רע"ב לקידושין פרק א, משנה י). ורבינו בפירושו שם אומר: "דרך ארץ - חבורת בני אדם, חבורה טובה בנחת ובמוסר". (4) קידושין מ, ב. (5) כפירוש רש"י שם דיבור המתחיל ופסול לעדות: כיוון ש"אינו מן היישוב" אין הוא מקפיד על עצמו ואין לו בושות פנים.

**ב. לְפִיכָף, אֵין מוֹסְרִין עֵדוּת לְעַם הָאֶרֶץ וְאֵין מְקַבְּלִין מִמֶּנּוּ עֵדוּת<sup>7</sup>. אֶלָּא אִם כֵּן הַחֻזְקָה שֶׁהוּא עוֹסֵק בְּמַצּוֹת וּבְגִמְלוֹת חֲסִדִּים, וְנוֹהֵג בְּדִרְכֵי הַיִּשְׁרִים<sup>8</sup>, וְיֵשׁ בּוֹ דֶּרֶךְ אֶרֶץ - מְקַבְּלִין עֵדוּתוֹ, אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא עִם הָאֶרֶץ וְאֵינוּ לֹא בְּמִקְרָא וְלֹא בְּמִשְׁנָה<sup>9</sup>.**

6) אין מייחדים אותו מתחילה להיות עד. (7) אם ייחודוהו אין בית הדין מקבל ממנו עדותו (פסחים מט, ב). (8) הרגלים טובים ונימוסים נאים. והרי"ף בפסחים שם מוסיף: שאינו חשוד על שבועת שקר וגזל. (9) זהו שאמרו (חגיגה כב, א): כמי מקבלים היום עדות מעם הארץ - כרבי יוסי, כלומר, שרבי יוסי חושש לאיבה, שלא ייטור לנו עם הארץ שנאה, שאנו מרחיקים אותו מחברתנו, לפיכך מקבלים ממנו עדות, וזה רק כשישנו על כל פנים בדרך ארץ (רי"ף לפסחים שם).

**ג. נִמְצְאָתָ אֹמֵר: כָּל תִּלְמִיד חָכָם - בְּחֻזְקַת פֶּשֶׁר,**

גזילה פ"ו, ה"ז: "שהרי לוקח ממון אחרים שלא כדין, מפני שמשלח זכר ויביא נקבה משובך אחר או נקבה ותביא זכר, ולא יונים בלבד, אלא כל העושה כזה בשאר עופות או חיה ובהמה - הרי זה גזול מדבריהם". ודוקא בישוב, אבל במדבר אין לחוש לכך, שאם מרחיק את השוכן מן הישוב ארבעה מילין, מותר לו להפריח משם יונים, כמו ששנינו (בבא-קמא עט, ב) "אין פורסים נישובים (=פחים) ללכוד בהן יונים) ליונים, אלא-אם-כן היה רחוק מן הישוב שלשים ריס". והשווה הל' גזילה שם ה"ח. (46) שנת השמיטה. (47) שהם הפקר לכל. (48) והתורה אמרה (ויקרא כה, ו) "והיתה שבת הארץ לכם לאכלה" - לאכלה ולא לסחורה, כמבואר בע"ז סב, א. ומתוך שחימוד ממון מעבירים על דברי תורה - הרי הם כרשעי חמס, ופסולים להעיד נושטים אחרי הבצע (סנהדרין כד, ב וברש"י). ובירושלמי שם פ"ג, ה"ה אמרו: "איזהו תגר שביעית, זה שיושב ובטל כל שני שבוע, כיון שבאה שביעית התחיל מפשט ידיו ונושא ונותן בפירות שביעית", והם-הם דברי רבינו. אבל אם אינם בטלים כל השנים, אזי אפילו אם הם עוסקים במכירת פירות בשביעית, אין לפסלם, שיש לתלות שהם מוכרים פירות של השנה השנית ואין להם עסק בפירות שביעית (כסף-משנה). (49) עצמות או אבנים שמשחקים בהן משחקי מזל שונים, וכפירוש המשנה לרבינו (סנהדרין פ"ג, מ"ג): "שחוק ידוע... על תנאי שמישין כספים, למי שיעשה כך או שלא יעשה, שיקח אותם כפי שמסכימים באותו השחוק". (50) התעסקות. (51) מעין גזל (משנה, שם כד, ב). וכפירוש רבינו שם: "מיסודי התורה, שהאדם אין לו להתעסק בעולם הזה אלא באחד משני דברים: או בתורה כדי שתשלם נפשו בחכמתה, או במלאכה שתועיל לו בהתמדת המציאות... אלא שראוי למעט בה, ולהרבות בתורה, כמו שאמרו: הוי ממעט בעסק ועסוק בתורה". ובהל' גזילה פ"ו, ה"י"א, כותב רבינו: "המשחקים בקוביא כיצד, אלו שמשחקים בעצים או בצרורות או בעצמות... ועושים תנאי ביניהם, שכל הנוצח את חברו באותו שחוק, יקח ממנו כך וכך... אע"פ שברצון הבעלים לקח, הואיל ולקח ממון חברו בחינם דרך שחוק והיתול הרי זה גזול... והמשחק בקוביא עם הגוי אין בו איסור גזל, אבל יש בו איסור עוסק בדברים בטלים". (52) אע"פ שאינם מיוחדים לכך (סנהדרין כה, ב וברש"י). (53) שם, "מפריחי יונים - אלו שממרים (=מרגיזים אותן להלחם זו עם זו - רש"י) את היונים". (54) ובכ"י תימן, וכן בדפוס רומי ווינציאה: הממירין (=מתערבים). (55) סנהדרין שם. שכל אלו, גזל מדבריהם הוא, כמבואר בהל' גזילה פ"ו, ה"ו. וראוי להעיר, שה"טור' בחו"מ סימן לד - סובר, שלפיכך כל אלה שאינם עוסקים ביישובו של עולם פסולים להעיד, מפני שאינם יודעים כמה טורח האדם אחר הממון, ונקל בעיניהם להעיד שקר להפסיד ממון חבריהם, ולפיכך אם יש להם אומנות אחרת כשרים, שידועים להעריך טרחתו של אדם להשיג ממנו.

**ה. אֲרִיס<sup>56</sup> שֶׁלֶקַח דָּבָר מוּעָט מִן הַפְּרוֹת שֶׁבְּכִרְוֹ<sup>57</sup> בִּימֵי נִיסָן וַיְמִי תִשְׁרִי<sup>58</sup> קֵדָם שֶׁתִּגְמַר מְלֶאכֶתָּן, אֵף עַל פִּי שֶׁלֶקַח שְׂלָא מַדְעַת בְּעַל הַשָּׂדֶה - אֵינוּ גִנְבִּי<sup>59</sup>**

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שמביישים אותו, שאינו נזק בדבר ממשי אלא שהמביישו נוטל ממנו את ערך תוכנו.

ובזה יובן גם מדוע פסלו את הבזויין מדבריהם, כיון שתוכנו של יהודי הוא להיות עד על ה"טוב" של הקב"ה, ולכן לא יכול להיות איש בזוי כי הוא נוגד את כל תוכנו ועניינו - "אתם עדיי", ואם אינו יכול להעיד על הקב"ה - מופקע ממנו גדר עד ופסול לעדות.

(ע"פ לקו"ש חלק כ"ז עמוד 258 הערה 58  
מתוך רמב"ם "פרס המלך")

15) קידושין מ, ב. אבל האוכל בשוק שלא בפני כל העם אינו נפסל לעדות, אבל יש בו משום גנאי לתלמיד חכם, כמו שאמרנו בירושלמי (מעשרות פרק ג, הלכה ב) "אין שבחו של תלמיד חכם להיות אוכל בשוק" (כסף משנה). ולדעת הב"ח לחושן משפט סימן לד כוונת רבינו שאינו נפסל לעדות אלא כשאוכל בשוק בפני הכול כשהוא מהלך ואם אוכל בשוק כשהוא יושב במקום אחד אין בו אלא משום גנאי לתלמיד חכם בלבד. 16) "שאיין לך משוקן ומתועב לפני המקום יותר ממי שמהלך בשוק ערום" (יבמות סג, ב). 17) "הגרע (=מקיז דם) והבלן והבורסקי... רבי יוסי אומר פסולים לעדות הם" (תנא דבי אליהו זוטא פרק ט"ז). 18) קידושין מ, ב וכדברי רש"י שם: "הואיל ואינו מקפיד על כבודו אינו בוש לזלזל בעצמו ולהיפסל. 19) סנהדרין כו, ב "אוכלי דבר אחר פסולים לעדות" ומפרש רש"י: מקבלי צדקה מן הגויים, והרי זה חילול השם מחמת ממון. והשווה הלכות מתנות עניים פרק ח, הלכה ט: "אסור לישאל ליטול צדקה מן הגוי בפרהסיא" וכו'.

ו. מה בין פסול לעדות מן התורה<sup>20</sup> לפסול מדבריהם? שהפסול מן התורה שהעיד - עדותו בטלה, אף על פי שלא הכריזו עליו בבתי כנסיות ובבתי מדרשות<sup>21</sup>; והפסול מדבריהם - צריך הכרזה<sup>22</sup>. לפיכך, כל עדות שהעיד קדם שהכריזו עליו - מקבלין אותה, כדי שלא לאבד זכות העם, שהרי לא ידעו שהוא פסול<sup>23</sup>, ואין פסולו אלא מדבריהם<sup>24</sup>.

20) ראה לעיל פרק י, הלכה ג-ד. 21) שעבירה שלו מפורסמת לכל (סנהדרין שם וברש"י). 22) להודיע פסולו ברבים. 23) ומסרו לו עדות על ממונם. 24) ולפיכך, כל עוד שלא נודע פסולו לא תיקנו חכמים לבטל עדותו. ומי שהוציאוו הקהל מבית הכנסת מפני ששחק בקוביא, אין לך הכרזה גדולה מזו (בית יוסף לחושן משפט לד בשם הראב"ן).

ז. עד אחד נאמן באסורין<sup>25</sup>, אף על פי שהוא פסול לשאור עדיות. שהרי רשע בעברה<sup>26</sup> ששחט - שחיטתו כשרה<sup>27</sup>, ונאמן לומר: בהלכה שחטתי. אבל החשוד על דבר - אינו נאמן על שלו<sup>28</sup>, אבל נאמן הוא על אחרים<sup>29</sup>.

עד שייפסל<sup>10</sup>. כל עם הארץ<sup>11</sup> - בחזקת שהוא פסול<sup>12</sup>, עד שייחזק שהוא הולך בדרכי הישרים<sup>13</sup>.

10) בעבירה, או באיסורי גזל המנויים לעיל פרק י, הלכה ד. 11) שאינו במקרא ובמשנה. 12) שמן הסתם אינו גם בדרך ארץ, וכמשמעות לשון הסוגיא בפסחים מט, ב שסתם עם הארץ אינו בכלל. 13) ואותו הכשירו בחגיגה כב, א - על פי רבי יוסי, וכתב הרדב"ז: ובה טועים כמה מקבלי עדות שמקבלים עדות מכל הבא לפנייהם וסומכים לומר: כל ישראל בחזקת כשרים הם. וזה אינו, שאף על פי שהם בחזקת כשרות, שאינם עוברים עבירות - אינם בחזקת כשרים להעיד אלא אם כן הם תלמידי חכמים.

ד. וכל מי שקיבל עדות עם הארץ טרם שתהיה לו חזקה זו, או קדם שיבואו עדים ויעידו שהוא נוהג במצות ובדרך ארץ - הרי זה הדייט, ועתיד לתן את הדין<sup>14</sup>; שהרי מאבד ממונו של ישראל על פי רשעים.

14) כיוון שאינם ראויים להעיד נמצא הדיין שקיבל עדותם מוציא ממון של ישראל שלא כדין. ובקידושין מ, ב אמר: "כל שאינו לא במקרא... ולא בדרך ארץ אינו מן היישוב" ומפרש רבינו שם: אין תועלת בו ביישוב העולם, אבל להוציאו מן המקום - תועלת למדינה.

ה. וכן הבזויין פסולין לעדות מדבריהם. והם האנשים שהולכין ואוכלין בשוק בפני כל העם<sup>15</sup>, וכגון אלו שהולכין ערמים בשוק<sup>16</sup> בעת שהן עוסקין במלאכה מגולת, וכיצא באלו<sup>17</sup> שאין מקפידין על הבשת. שקל אלו חשובין ככלב, ואין מקפידין על עדות שקר<sup>18</sup>. ומכלל אלו: האוכלין צדקה של עובדי כוכבים בפרהסיא. אף על פי שאפשר להן שיתנו בצנעה, מבזים עצמן ואינן חוששין. כל אלו פסולין מדבריהם<sup>19</sup>.

~ נקודות משיחות קודש ~

"וכן הבזויין פסולין לעדות מדבריהם."

החסבר לסיבת הפסול של הבזויין, יובן על-פי מה שכתב בפ"ז ה"ב שמזהירים את העדים "ומודיעין אותם כח עדות שקר, ובושת המעיד בה בעולם הזה ובעולם הבא", אזוהרה שלא מצינו דוגמתה אפילו בעבירות שהעונש עליהם ארבע מיתות בית-דין. והביאור הוא: כל תוכנו של יהודי הוא עדות על הקב"ה, כי עלידי הנהגתו הטובה והישרה הוא מעיד על ה"טוב" ו"היושר" של הקב"ה כביכול, שהרי נאמר על עם ישראל "אתם עדיי" (ישעיהו מג, י). לכן, כשמעיד עדות שקר הרי זה מעשה הסותר את כל עניינו ותוכנו, ומשום כך מזהירים אותו שאם יעיד שקר, בושת לו בעולם הזה כו' כי מאבד את כל תוכנו ממש כמו אדם

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כמותו, וכן ביוםא עח, א. ולדעת הראב"ד אין החשוד נאמן על של אחרים. כדברי סתם משנה (בכורות פרק ד, משנה י) "החשוד על דבר לא דנו ולא מעידו". אולם רבינו סובר שמשנה זו על פי רבי מאיר היא, החולק עם רבן שמעון שם פרק ה, משנה ד, וידוע, שסתם ואחרי כן מחלוקת אין הלכה כסתם. ומה גם שבגמרא שם לה, ב קבעו הלכה כרבן שמעון בן גמליאל וכו"ל. והשווה הלכות שמיטה פרק ח, הלכה י"ז. ולדעת בעל "מחנה אפרים" מקור דברי רבינו בסנהדרין כו, ב: החשוד על העריות אינו נאמן להוציאה (=לומר מת בעלה ותינשא, כי נוח לו שתהיה פנויה), ונאמן להכניסה (=לומר פלוני קידשה, ואסורה לעולם).

ט. מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל<sup>35</sup> - לֹא מְעִידִין<sup>36</sup> וְלֹא מְעִידִין עֲלֵיהֶן; מִפְּנֵי שֶׁהֵן אֱלֹמִים<sup>37</sup>, בְּעֲלֵי זִרְעַ, וְאֵינֶן נִכְנָעִין תַּחַת עַל הַדֵּינִים<sup>38</sup>. אָבֵל פֶּהֶן גְּדוֹל - מְעִידִין עֲלֵיוֹ<sup>39</sup>, וּמְעִיד הוּא לְמֶלֶךְ בְּבֵית דִּין הַגְּדוֹל, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ<sup>40</sup>.

(35) לממשלת עשרת השבטים, בניגוד למלכי בית דוד הנקראים: מלכי יהודה, ראה מלכים ב כג, כב. (36) בדפוס רומי ווינציאה תיבות אלו אינן, שמלך אין כבודו להעיד, ואפילו מלכי בית דוד הכשרים אינם הולכים להעיד משום כבודם, קל וחומר מכהן גדול שאינו מעיד, כמבואר לעיל פרק א, הלכה ג. וראה לקמן הלכות מלכים פרק ג, הלכה ז. (37) אימתנים. (38) ו"שמה תבוא מהם תקלה" כמו שאירע בינאי המלך והסנהדרין בימי שמעון בן שטח, כמסופר בסנהדרין יט, א וכמבואר לעיל הלכות סנהדרין פרק ב, הלכה ה. ובנוגע למלכי יהודה דינם מתבאר לקמן הלכות מלכים שם. (39) סנהדרין יח, א. (40) לעיל פרק א, הלכה ג ובביאורנו שם.

י. הַמּוֹסְרִין<sup>41</sup> וְהַאֲפִיקוֹרְסִין<sup>42</sup> וְהַמּוֹמְרִים<sup>43</sup> - לֹא הֶעֱרִיכוּ חֻקִּים לְמִנְהַג בְּכָלל פְּסוּלֵי עֲדוּת; שְׁלֹא מִנּוּ אֶלֶּא רִשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל<sup>44</sup>, אָבֵל אֱלֹהֵי הַמּוֹרְדִין הַפּוֹפְרִין - פְּחוּתֵיהֶן הֵן מִן הָעוֹבְדֵי פוֹכְכִים. שֶׁהַעוֹבְדֵי פוֹכְכִים - לֹא מְעִלִין<sup>45</sup> וְלֹא מוֹרְדִין<sup>46</sup>, וְיֵשׁ לַחֲסִידֵיהֶן<sup>47</sup> חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא<sup>48</sup>; וְאֵלֹהֵי מוֹרְדִין וְלֹא מְעִלִין<sup>49</sup>, וְאֵין לָהֶן חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא<sup>50</sup>.

(41) המוסר חבירו ביד גוי להורגו, או המוסר ממון חבירו בידו, כמבואר בהלכות תשובה פרק ג, הלכה י"ב. (42) האומר שאין נבואה כלל, או שאין הבורא יודע מעשה בני אדם (שם, הלכה ח). ובכלל האפיקורסין כל מי שעושה עבירה להכעיס, כמבואר בהלכות גזילה פרק י"א, הלכה ב, וכלשון רבינו בהלכות רוצח פרק ד, הלכה י: "אפילו אכל נבילה או לבש שעטנז להכעיס הרי זה אפיקורוס". (43) מומר לעבירה אחת, שהורגל ונתפרסם בה, "כאילו בטלה מצוה זו מן העולם אצלו" או שהוא מומר לכל התורה, כגון, החוזר לדתי הגויים בשעה שגוזרים גזירה ויידבק בהם ויאמר: "מה בצע לי להידבק בישראל שהם שפלים ונרדפים, טוב לי שאדבק באלו שידם תקיפה" (הלכות תשובה פרק ג, הלכה ט). ובנוסף "לחם משנה"

(25) להתיר, כגון שהיו לפנינו שתי חתיכות אחת של היתר ואחת של איסור, נאמן לומר זו של היתר (גיטין ב, ב). ובדבר שבירד לתקן נאמר להתיר אפילו בדבר שהוחזק בו איסור, וכדברי רש"י שם: "שהרי האמינה תורה כל אחד ואחד מישראל על הפרשת תרומה ועל השחיטה ועל ניקור הגיד והחלב". ומקור הדברים, ממה שהאמינה תורה לנידה לספור לעצמה שבעה נקיים, שנאמר (ויקרא טו, כח) "וספרה לה שבעת ימים" - לה לעצמה, כמבואר בכתובות עב, א (תוספות שם דיבור המתחיל עד אחד נאמן). ובנוגע לקביעת דבר איסור, וודאי שעד אחד נאמן להחזיק איסור בדבר שאין טיבו ידוע לנו, כמבואר לעיל הלכות סנהדרין פרק ט"ז, הלכה ו ובביאורנו שם. (26) שעבר עבירה ופסול לעדות ממון. (27) חולין ג, א ישראל מומר אוכל נבילות ותיאבון... מותר לאכול משחיטתו" ושם ד, ב אמרו: "מומר לדבר אחד לא הוי מומר לכל התורה כולה", והשווה הלכות שחיטה פרק ד, הלכה י"ד-ט"ו. (28) להעיד על אותו דבר שהוא חשוד עליו, בשעה שהעדות נוגעת לעצמו. (29) כגון כהן, שהוא חשוד להטיל בעצמו מום בבכור, כדי שישחטנו במדינה ולא יצטרך להביאו קרבן - נאמן להעיד על בכור של כהן אחר במום הראוי לבוא בידי אדם, שמאליו נפל, ולא הטילו בעליו בידיים (בכורות לה, א) וכדעת רבן שמעון בן גמליאל שם.

ח. לְפִיכֶן, הַחֲשׂוֹד עַל דָּבָר - יֵשׁ לוֹ לְדוֹן בּוֹ וּלְהַעֲיד בּוֹ לְאַחֲרִים. חֲזָקָה אֵין אָדָם חוֹטֵא פְּדֵי שִׁינָּהוּ אַחֲרִים<sup>30</sup>. פִּיעֵד? נֶאֱמַן עִם הָאָרֶץ לֹמֵר: פְּרוֹת פְּלוֹנֵי מִתְקַנִּים הֵם<sup>31</sup>, וְנֶאֱמַן הַנֶּחֱשָׁד לְמַכּוֹר בֶּשֶׂר בְּכוֹר<sup>32</sup> לֹמֵר: בֶּשֶׂר זֶה שֶׁמוֹכֵר פְּלוֹנֵי חֲלִין הוּא. וְכֵן כָּל פִּיזָא פְּזָה מִשְׁאָר הָאֲסוּרִין. לְפִי שְׂאִימַת הָאֲסוּרִים עַל הַרְשָׁעִים<sup>33</sup>, וְאֵין אִימַת הַמּוֹמֵן<sup>34</sup> עֲלֵיהֶם.

(30) כמו שאמרו (בבא מציעא ה, ב): "חזקה אין אדם חוטא ולא לו". (31) מעושרים הם, ואף על פי שעם הארץ חשוד שלא להפריש מעשרות מפירות שלו - נאמן הוא על אחרים, ובלבד "שלא יראה כעושה קנוניא" - כלשון רבינו בהלכות מעשר פרק י"ב, הלכה י"ז. (32) באטליז, שבכור אינו נמכר בשוק של טבחים, אלא בביתו של כהן, ואפילו נפל בו מום, כמבואר בהלכות איסורי מזבח פרק א, הלכה י"ב. או שהוא חשוד למכור בשור בכור תמים, אף על פי שהוא קרבן, ובזמן הזה אין לשחטו עד שייפול בו מום. (33) ואינו עלול להכשיל אחרים באכילת איסור. (34) בדפוסים קדומים: בעל הממון. והכוונה, שלא איכפת להם להעיד שקר ולהפסיד בעדותם ממון אחרים שלא כדין, ולפיכך אינם נאמנים להעיד בעדות ממון. ומקור דברי רבינו מסתימת המשנה (דמאי פרק ד, משנה ו) "הנכנס לעיר ואינו מכיר אדם שם, אמר מי כאן נאמן, מי כאן מעשר? אמר לו אחד, אני איני נאמן, איש פלוני נאמן, הרי זה נאמן" וכפירוש רבינו שם, שאין אדם חוטא ולא לו. וכן דעת רבן שמעון בן גמליאל בבכורות לה, א "נאמן הוא על של חבירו ואין נאמן על של עצמו", וקבעו בגמרא שם עמוד ב הלכה

מתוך מהדורת חזק

לקמן הלכות מלכים פרק ח, הלכה י"א ומקורו בסנהדרין קה, א. (49) "מפני שהם מצרים לישראל ומסירים את העם מאחרי ה', כצדוק ובייתוס ותלמידיהם שם רשעים ירקב" (הלכות עבודה זרה פרק י, הלכה א), כמו שאמרו (עבודה זרה שם) "המינים והמסורות והמומרים מורידים ולא מעלים". (50) השווה הלכות תשובה פרק ג, הלכה ו, על פי הסוגיא בראש השנה יז, א.

תיבת "והמומרים" אינה, שהיא בכלל האפיקורסים, ראה עבודה זרה כו, ב. וראוי להעיר שנוסח רומי ווינציאה שי"א הוא: "המוסרים והאפיקורסים והמינים והמשומדים". (44) העוברים עבירה להנאת עצמם, ואינם עומדים ברשעם תמיד, ואמונת ה' בליבם, ראה הלכות רוצח פרק ד, הלכה י"ב. (45) מן הבור להצילם. (46) לבור, להמיתם, ראה הלכות רוצח שם, הלכה י"א, והלכות עבודה זרה פרק י, הלכה א. (47) המקיימים שבע מצוות בני נח. (48) ראה

## שיעורי רמב"ם - ספר המצוות

### ~ יום שני כ"ה כסלו ~

#### מצות עשה רא.

**המצוה הר"א** — הצווי שנגצטינו להיות השכיר אוכל בשעת עבודתו מן-הדבר שעובד בו אם אותו הדבר מחבר לקרקע, והוא אמרו יתעלה: "כי תבא בכרם רעף ואכלת ענבים וגו': כי תבא בקמת רעף וקטפת מלילת בידך" (דברים כג, כה-כו). וכבר נתבאר בגמרא (בבא מציעא פזו), שמשני פסוקים אלו למדנו שאדם אוכל במחבר בשעת גמר מלאכה, ושלם יספיק לנו אחד הפסוקים בלי האחר, על דרך שבאנו לעיל (מצות עשה קמ) על אגמם (ספרא פרשת בהר שמצוה זו אינה נלמדת) עד שיאמרו שני כתובים, ואם לאו לא שמענו. הגהה זו מצות עשה שענינה השג משני פסוקים אלו, כלומר: שיירשה לשכיר לאכל מן-המחבר, ובפרוש אמרו (בבא מציעא פרק ז משנה ב): "ואלו (הפועלין, שבעת העבודה) אוכלין מן-התורה". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ז' (מבבא) מציעא.

### ~ יום שלישי כ"ו כסלו ~

#### מצות לא תעשה רסו. רסח.

**המצוה הרס"ז** — האזהרה שהזהר השכיר מלאכל בשעת עבודתו מן-הדבר שהוא עובד בו אם הוא עובד במחבר לקרקע, והוא אמרו יתעלה: "כי תבא בקמת רעף" ו"תרמש (כלי הקצירה) לא תניף על קמת רעף" (דברים כג, כו), אמרו (ספרי פרשת כי-תצא): "תרמש — לרבות כל-פעלי תרמש ובשעת תרמש", כלומר: בזמן הקציר לא תקצור לעצמך. וידוע שפסוק זה לא בא אלא בשכיר ושאמרו "כי תבא" (בתחילת הפסוק הנ"ל) פרושו

### ~ יום ראשון כ"ד כסלו ~

#### מצות עשה ר.

#### מצות לא תעשה רלח.

**המצוה המשלימה מאתים** — הצווי שנגצטינו לשלם שכר שכיר ביומו ולא לאחוריו ליום אחר, והוא אמרו יתעלה: "ביומו תתן שכרו" (דברים כד, טו). ודין מצוה זו, שהיא שכיר יום גובה כל-הלילה ושכיר לילה גובה כל-היום, כמו שאבאר במצות לא-תעשה (רלח). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בשלמות בפרק ט' (מבבא) מציעא (ק), ושם נתבאר שזו חובה בכל-שכיר, בין גוי בין ישראל, ומצות עשה לפרע בזמנו.

**המצוה הרל"ח** — האזהרה שהזהרנו מלעשוק שכיר ומלאחר שכרו, והוא אמרו: "לא-תלין פעלת שכיר אתך עד-בקר" (ויקרא יט, יג). במה דברים אמורים? אם הוא שכיר יום שהוא גובה כל-הלילה, שנאמר: "עד-בקר"; ואם הוא שכיר לילה — גובה כל-הלילה וכל-היום שלא תשקע החמה אלא בשכר קבל שכרו, והוא אמרו: "ביומו תתן שכרו ולא-תבוא עליו השמש" (דברים כד, טו) ולשון המשנה (בבא מציעא פרק ט משנה יא): "שכיר יום גובה כל-הלילה ושכיר לילה גובה כל-היום". ואין אלו שתי מצות, אלא מצוה אחת היא, ובאנו בה שני לאוין להשלים דין המצוה, והוא שמשני לאוין אלו ידענו מתי הוא זמן הגביה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ט' מבבא מציעא, ושם (קא): נתבאר שזה מיוחד בשכיר ישראל בלבד, שאם אחר שכרו — עובר בלא-תעשה: אבל שכיר גוי — עובר עליו בעשה והוא אמרו: "ביומו תתן שכרו".

ויכבר נתבארו הלכות דין זה בפרק ח' (מבבא) מציא ופרק ח' משבועות.

## ~ יום שישי כ"ט כסלו ~

### מצות עשה רמב.

המצוה הרמ"ב — הצווי שצטוינו בדין שומר חנם, והוא אמרו ותעלה: "כִּי־יִתֵּן אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ כֶּסֶף או־כְּלִים לְשֹׁמֵר" (שמות כ, ו), ויכבר נתבארו משפטי דין זה בפרק ט' (מבבא) קמא ופרק ג' (מבבא) מציא ופרק ח' משבועות.

## ~ שבת קודש ל' כסלו ~

### מצות עשה קצו. מצות לא תעשה רלד.

המצוה הקצ"ז — הצווי שצטוינו להלות לעני, כדי להרחיב לו ולהקל על עניניו. ומצוה זו יותר חובה ויותר חמורה ממצות צדקה; כי מי שצדק ונתבזה ומגלה פניו לבקש מבני־אדם, אין מצויקתו וצערו בדרך זה (בפשיטת ירו לצדקה) כמו זה שעדין לא גלה פניו, והוא זקוק לעזרה כדי שלא יתגלה מצבו ולא יהא נצרך (ומצוקתו היא גם נפשית ולא רק כלכלית). הצווי במצוה זו הוא אמרו ותעלה: "אם־כֶּסֶף תִּלְוֶה אֶת־עַמִּי אֶת־הָעֵנִי עִמָּךְ" (שמות כב, כד). ולשוון המכלתא (פרשת משפטים שם): "כֹּל־אִם וְאִם שִׁבְתוּרָה רְשׁוּת, חוּץ מִשְׁלָשָׁה, הָאֶחָד: אִם־כֶּסֶף תִּלְוֶה אֶת־עַמִּי". אמרו: אם־כֶּסֶף תִּלְוֶה — חובה. אֶתָּה אוֹמֵר חוֹבָה, אוֹ אֵינוֹ אֵלָּא רְשׁוּת? תִּלְמוּד לומר: הַעֲבַט תַּעֲבִיטֶנּוּ דִּי מַחְסְרוֹ (דברים טו, ח) — חובה ולא רשׁוּת". ויכבר נתבארו גם דיגי מצוה זו בכמה מקומות בכתבות (מזח) וב(מבבא) בתרא (ח).

המצוה הרל"ד — האזהרה שהזהרנו מלתבוע המלוה את־הלוה אם גדע שאינו יכול לפרוע חובו, והוא אמרו ותעלה: "לֹא־תִהְיֶה לוֹ כְּנֹשָׁה" (שמות כג, כד). ובגמרא בבא מציא (עה): אמרו: "מִנֵּין לְנוֹשָׁה בְּחִבְרוֹ מִנָּה וְיִוָּדַע בּוֹ שֶׁאֵין לוֹ, שֶׁאִסּוּר לַעֲבוֹר לְפָנָיו (לפני הלוה כדי שלא יזכירו חובותיו)? תִּלְמוּד לומר: "לֹא־תִהְיֶה לוֹ כְּנֹשָׁה". ובמכלתא (פרשת שופטים שם): "לֹא־תִהְיֶה לוֹ כְּנֹשָׁה — שְׁלֹא תִרְאֶה לוֹ כְּכֹל־זֶמֶן". ודע שלאו זה כולל גם את התובע חוב הרבית, ולפיכך אמרו, שהמלוה ברבית עובר גם על אמרו ותעלה: "לֹא־תִהְיֶה לוֹ כְּנֹשָׁה", כמו שאבאר לקמן.

כי תבוא שכיר, כמו שאמר התרגום: ארי תתגר. ויכפרק ז' מבבא מציא (פו) אמרו: "אלו אוכלין מן־התורה: העושה במחבר לקרקע (ודוקא) בשעת גמר מלאכה". ושם נתבארו דיגי מצוה זו.

המצוה הרס"ח — האזהרה שהזהר השכיר מלקחת מאוכל מעבדו נוסף על אכילתו, והוא אמרו ותעלה: "וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים כִּנְפֹשֶׁךְ שִׁבְעָךְ וְאֶל־כֶּלֶיךָ לֹא־תִתֵּן" (שם, כה). ויכבר נתבארו דיגי מצוה זו בפרק ז' מבבא מציא. ושם נתבאר מה שהוא רשאי לאכל ומה שאינו רשאי לאכל; ואם אכלו — הרי עבר על מה שאמר: "וְאֶל־כֶּלֶיךָ (כדי לקחתם לביתך) לֹא־תִתֵּן".

## ~ יום רביעי כ"ז כסלו ~

### מצות לא תעשה ריט.

### מצות עשה רמד.

המצוה הרי"ט — האזהרה שהזהרנו מלמנוע את־הבהמה מלאכל מן־הדבר שהיא עושה בו בשעת מלאכתה, כגון שתדוש תבואה או תשא תבן על גבה ממקום למקום, אין מונעים אותה מלאכל ממנו, והוא אמרו ותעלה: "לֹא־תִחַסֵּם שׁוֹר בְּדִישׁוֹ" (דברים כה, ד), ונתבאר שאחד השור ואחד כל־בהמה לחסימה אלא שדבר הכתיב בהנה (במצוי). ובין בדישה בין בשאר מלאכות אין מונעים אותה מלאכול בשעת מלאכה מן־הדבר שהיא עושה בו, וכל־זמן שמנעה — לוקה, ואפלו חסמה בקול (שצעק עליה להרתיעה מלאכול). ויכבר נתבארו דיגי מצוה זו בפרק ז' מבבא מציא (צ).

המצוה הרמ"ד — הצווי שצטוינו בדין השואל, והוא אמרו ותעלה: "כִּי־יִשְׁאֵל אִישׁ מֵעַם רֵעֵהוּ" (שמות כב, יג) ויכבר נתבארו הלכות דין זה בפרק ח' (מבבא) מציא ופרק ח' משבועות.

## ~ יום חמישי כ"ח כסלו ~

### מצות עשה רמד.

המצוה הרמ"ד — הצווי שצטוינו בדין השואל, והוא אמרו ותעלה: "כִּי־יִשְׁאֵל אִישׁ מֵעַם רֵעֵהוּ" (שמות כב, יג)



## נביאים

### יונה פרק ב ו-יא

ו אֶפְפוּנִי מִיָּם עַד-נֶפֶשׁ תְּהוֹם יִסְכְּבֵנִי סוֹף חֲבוּשׁ לְרֹאשִׁי: ז לִקְצֵבִי הָרִים יִרְדְּתִי הָאָרֶץ בְּרִיחֶיהָ בְּעָדִי לְעוֹלָם וְתַעַל מִשַּׁחַת חַיִּי יְהוָה אֱלֹהָי: ח בְּהִתְעַטֵּף עָלַי נֶפֶשִׁי אֶת-יְהוָה זָכַרְתִּי וּתְבוֹא אֵלַי תַּפְלְתִּי אֶל-הֵיכַל קִדְשְׁךָ: ט מִשְׁמְרִים הַבְּלִי-שׁוּא חֲסֹדָם יַעֲזוּבוּ: י וְאֲנִי בִקּוֹל תּוֹדָה אֲזַבְּחָה-לָּךְ אֲשֶׁר נִדְרָתִי אֲשַׁלְּמָה יִשׁוּעָתָה לִיהוָה: (ס) יא וַיֹּאמֶר יְהוָה לְדָג וַיִּקָּא אֶת-יוֹנָה אֶל-הַיָּבֵשָׁה: (פ)

#### רש"י

שבירושלים כענין שנאמר אך אוסיף להביט אל היכל קדשך ותבא אליך תפילתי אל היכל קדשך: (ח) בהתעטף. באשתלהיות וכן בהתעטף נפשם וכן בעטף עולל (איכה ב): (ט) משמרים הבלי שוא. אותן שעובדים לעכו"ם: חסדם יעזובו. יראת הקב"ה שכל חסדם וטובתם מאתו יעזובו אבל אני איני כן אלא בקול תודה אזבחה לך כך תרגם יונתן ופרקי דר' אליעזר דרשו כלפי המלחים שעזבו חסדם שהיו מטיבים לעכו"ם ונתגייירו: (י) ישועתה לה'. נדרי שלמים ותודה אשלם לשם ישועות אשר לה', ישועתה כמו לישועתה וכן קומה עזרתה לנו (תהלים מד) לעזרה שלנו:

(ו) סוף חבוש לראשי. ימא דסוף תלי לעיל מן רישי, שהראהו הקב"ה ים סוף ואיך עברו ישראל בתוכו שהיו שתי עיני הדגה כמין שתי חלונות ומסתכל ורואה כל מה שבים: (ז) לקצבי הרים ירדתי. לסוף מדת ההרים הקבועים על התהום ירדתי. אני אמרתי הארץ בריחיה בעדי. כנגדי למעלה ממני סגור ולא אצא לעולם, בעדי כמו (מלכים ב ד) וסגרת הדלת בערך וכן כל בעד שבמקרא עור בעד עור (איוב א) אבר כנגד אבר: לעולם. מוסב על מה שאמר למעלה ואני אמרתי נגרשתי ואני אמרתי הארץ בריחיה סגורים בעדי לעולם: ותעל משחת חיי. אבל כבר ראיתי כאן גיהנם ומשם העליתני והנני עתה כנגד תחת ההיכל

#### מצודת ציון

(ו) אפפוני. ענין הקפה וסבוב כמו אפפו עלי רעות (תהלים מ): תהום. עומק הים: סוף. מין דשא הגדל במים וכן קנה וסוף קמלו (ישעיה יט): חבוש. ענין קשירה כמו ולנשברת לא חבשתם (יחזקאל לד): (ז) לקצבי. ענין אחרית וסוף והוא מל' ויקצב עץ (מ"ב ו) כי אחרית דבר החתוך הוא במקום שנחתך: בריחיה. מל' בריח והוא כעין מטה המושם לרוחב השער לסגור: בעדי. כנגדי וכן וסגרת הדלת בערך (שם ד): משחת. ענין בור וחפירה כמו בשחתם נתפש (יחזקאל יט): (ח) בהתעטף. מל' עטיפה ולבישה כי כשהאדם הוא בצרה הוא מעונה וכפוף כאלו מעוטף קצתו בקצתו וכן העטופים ברעב (איכה ב): (ט) הבלי. מל' הבל ודבר שאין בו ממש: (יא) ויקא. ענין הוצאה דרך הפה כמו פן תשבענו והקאתו (משלי כה):

#### מצודת דוד

(ו) אפפוני מים. המים סבבו אותי עד קרוב להוצאת הנפש: תהום יסובבני. כפל הדבר כמ"ש: סוף חבוש לראשי. כי כשהדגה שטה עמו בים נקשר הסוף בראש הדגה וכאלו נקשר בראשו והאיל והיה במעיה: (ז) לקצבי הרים. לאחרית ההרים התקועים בים והוא קרקעית הים: ירדתי. בהיותי במעי הדגה: הארץ בריחיה. רצה לומר חשבתי שהארץ הבריח' בריחיה כנגדי עד עולם כי לא אשוב אלי' כאילו סגרה את עצמה בבריחים: ותעל. אבל הואיל וקיימתני כל הימים הללו אקוה שתעל חיי משחת הקבר הוא בטן הדגה: (ח) בהתעטף. כשהיה נפשי שעלי מעוטף ומעונה זכרתי את ה' להתפלל לפניו והנה בא אליך תפילתי אל היכל קדשך הוא השמי': (ט) משמרים הבלי שוא. הם אנשי הספינה המשמרים הבלי שוא הוא העבודת כוכבים ידעתי שהם יעזבו חסדם ולא יקיימו מה שנדרו בעת צרה: (י) ואני. אבל אני אזבחה לך

זבחים בקול תודה והודאה על הנס ואשר נדרתי אשלמה בעבור הישועה של ה': (יא) ויאמר. ר"ל העיר לבו להקיא: לדג. יתכן שאחר התפלה חזרה הדגה להקיא אל פי הדג לעמוד בריוח: ויקא. ר"ל כמו שהעיר לבו כן עשה והקיא אל היבשה:

## כתובים

### תהלים פרק יח לחנא

לח אֶרְדּוֹף אוֹיְבֵי וְאֲשִׁיגֶם וְלֹא־אָשׁוּב עַד־כְּלוֹתָם: לט אֲמַחֶצֶם וְלֹא־יִכְלוּ קוֹם יִפְּלוּ תַּחַת רַגְלִי: מ וַתֹּאזְנֵנִי חֵיל לְמַלְחָמָה תִּכְרִיעַ קִמִּי תַּחְתִּי: מא וְאֹיְבֵי נִתְּתָה לִי עֶרְפָּה וְמִשְׁנָאִי אֲצַמִּיתָם: מב יִשְׁעוּ וְאִין־מוֹשִׁיעַ עַל־יְהוָה וְלֹא עָנָם: מג וְאֲשַׁחֲקֶם כַּעֲפָר עַל־פְּגִיזוֹת כְּטִיט חוֹצוֹת אַרְיָקָם: מד תִּפְלֹטְנִי מְרִיבֵי עִם תִּשְׁמַנִּי לְרֹאשׁ גּוֹיִם עִם לֹא־יִדְעֵתִי יַעֲבֹדוּנִי: מה לִשְׁמַע אֶזֶן לִשְׁמַעוּ לִי בְּנֵי־נֶכֶד יִכְחָשׁוּ־לִי: מו בְּנֵי־נֶכֶד יִבְּלוּ וַיִּחַרְגּוּ מִמִּסְגְּרוֹתֵיהֶם: מז חִי־יְהוָה וּבְרוּךְ צוּרֵי יְרֵדוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל: מח הָאֵל הַנּוֹתֵן נִקְמוֹת לִי וַיִּדְבֹּר עַמִּים תַּחְתִּי: מט מִפְּלֹטֵי מְאֹיְבֵי אֶף מִזִּקְמֵי תְרוֹמְמֵנִי מֵאִישׁ חָמָס תִּצְלִינִי: נ עַל־כֵּן | אֶדְרֹךְ בְּגוֹיִם | יְהוָה וְלִשְׁמֹךְ אֲזַמְרָה: נא מַגְדֵּל יִשׁוּעוֹת מַלְכֵּךְ וַעֲשֵׂה חֶסֶד | לְמִשְׁחִיו לְדָוִד וּלְזֶרְעוֹ עַד־עוֹלָם:

#### רש"י

תבול: ויחרגו. לשון אימה מחדרים אימה (דברים ל"ב) מתרגמין חרגת מותא: ממסגרותיהם. מחמת יסורי מסגרות כלא שאני מסגירם שם ומייסרן בהן ויחרגו ממסגרותיהם מנחם פתר אותו לשון רפיון חגורה וכן פירושו ויתרפו ממסגרותיהם ודונ"ש פתר ויחרגו ממסגרותיהם ויפסחו מכבליהם הנתונים על רגליהם ופתרון ויחרגו ויפסחו כדמתרגמין חגירא: (מז) חי ה'. העושה לי כל זאת: (מח) הנותן נקמות לי. נתן בי כח להנקם מאויבי: וידבר. ויחרג לשון דבר ל"א כמו וינהג דמתרגם ודבר וכן חברו מנחם וגם כן חבר ידבר עמים תחתינו (לקמן מ"ז): תחת. במקומי וחלופי כענין שנאמר ואתן אדם תחתך (ישעי' מ"ג) נתתי כפרך מצרים (שם):

(מא) נתתה לי עורף. פונים לי עורפם ובורחים: (מב) ישועו. לע"ג שלה: ואין מושיע. שאין בה יכולת וחוזרים וקוראים אל ה' ולא יענם: (מג) ואשחקם. לשון כתישה: אריקם. כטיט הנרוק שאינו עב כמו הם מריקים שקיהם (בראשית מב) לא הורק מכלי אל כלי (ירמיה מח): (מד) תפלטני מריבי עם. שלא אענש בדין ישראל להטות משפט ולא לשעבד בישראל יותר מן הרשות: תשימני לראש גוים. שאין עונש בהם: (מה) לשמע און. אפילו שלא בפני אלא שישמעו שליחותי: ישמעו לי. יסורו אל משמעותי ויהיו נשמעי' לדברי: יכחשו לי. מחמת יראה: (מו) יבולו. ילאו כמו נבול תבול (שמות יח) דמתרגם מילאה תילאה ומנחם פירש כמו אחרי בלותי (בראשית י"ח) וכן פירש נבול

#### מצודת ציון

(לט) אֲמַחֶצֶם. ענין חבורה ומכה כמו מחץ ראש (לקמן ק"י): (מ) תכריע. ענינו הנפילה על הברכים: עורף. הוא אחורי הפנים: (מא) אֲצַמִּיתָם. אכריתם כמו אותו אצמית (לקמן ק"א): (מג) ואשחקם. ענין כתישה כמו ושחקת ממנה הדק (שמות ל'): אריקם. מלשון ריקן: (מו) יבולו. יכמשו: יחרגו. הוא הפוך מלשון חגר וכמו כבש כשב: (מז) צורי. מלשון צור ר"ל חזקי: (מח) וידבר. מלשון הנהגה כמו דבר אחד לדור: (נא) מגדל. מלשון גדול:

#### מצודת דוד

(מא) נתתה לי עורף. כי ברחו מפני ופנו אלי עורף: (מב) ישועו. אל עזר בני אדם: על ה'. כמו אל ה': (מג) כעפר. שיהיו דק כעפר הפורח ברוח: אריקם. אעשה אותם ריק מכל כטיט המושלך בחוצות שנשחק ונדוק ברגלי אדם והרוח מפזרם ונשאר המקום רק ממנו: (מד) מריבי עם. ממלחמות עמים: תשימני לראש גוים. ויהיו מוכנעים לי ולא יוסיפו עוד להלחם עמדי: לא ידעתי. כי הם מארץ רחוקה: (מה) לשמע און. על כי ישמעו שיצא לי שם גבורה יהיו נשמעין לעבודתי: יכחשו לי. ידברו אלי דברי כחש לומר שאוהבים המה לי כי יהיה פחדו עליהם: (מו) יבולו. רצה סגורים ברגליהם במסגרי כבלי ברזל: (מז) חי ה'. הלא ה' חי לעולם וכזאת יעשה כל הימים ויהיה ברוך לעולם בעבור זה: (מח) הנותן. הנוקם נקמתי מיד האויב: וידבר. שמני למנהיג להם: (מט) מן קמי. תרומם אותי יותר מן הקמים עלי: (נ) על כן. בעבור התשועה הגדולה הזאת: (נא) מגדל. ובזה אורך בגוים כי אספר לומר דעו שה' מגדיל ישועות רצה לומר עושה ישועות גדולות למלכו ולא בתשלום גמול כי אם בחסד: ולזרעו. וכן יעשה לזרעו עד עולם:

## משניות מסכת בכורות

ד היה בכור רודפו, ובעטו, ועשה בו מום – הרי זה ישתט עליו. פל המומין הראויין לבא בידי אדם – רועים ישראל נאמנים, ורועים כהנים אינן נאמנים. רבן שמעון בן גמליאל אומר: נאמן הוא על של חברו, ואינו נאמן על של עצמו. רבי מאיר אומר: החשוד על דבר – לא דנו, ולא מעידו. ה נאמן הכהן לומר: הראיתי בכור זה ובעל מום הוא. הכל נאמנים על מומי המעשר. בכור שנסמית עינו,

### פירוש ברטנורא

ד היה בכור רודפו כו' הרי זה ישתט עליו. ולא שנו אלא שבעטו בשעת רדיפה, אבל שלא בשעת רדיפה לא: הראויין לבוא בידי אדם. שיש לומר אדם הטיל בו. כגון נסמית עינו, נקמעה ידו, נסדקה אונו: רועים ישראל נאמנים. ישראל הרועה בהמותו של כהן נאמן לומר על המומין שנפלו בבהמתו של כהן שמאליתם ארעו ויאכלנו בעליו הכהן במומו. ולא חשדינן ליה שמא ע"י אדם בא זה המום בכוונה ורועה זה משקר ובא להחירו כדי שישחטנו רבו כהן ויאכילה ממונו, שהישראל מותר לאכול מן הבכור בעל מום כשהכהן נותן לו ממנו, בהכי לא חשדינן ליה, דלגזימה מועטת כו' לא חיישנן שישקר הרועה ויעבור עבירה בעבור הנאת לגימה בלבד: רועים כהנים. רועים שהם כהנים אין נאמנים כשרועים בהמותן של ישראל. דנחשו האי כהן רועה שהוא עצמו הטיל בו מום, דמימר אמר האי רועה, לא שביק רבי לדידי ויהביה לכהן אחריו. וה"ה דכהן רועה אין נאמן להעיד על הבכור של כהן אחר, דחיישנן לגומלים, דסבר אעידנו עכשיו ויהא גומל לי כשיתן לי ישראל בכור תם ואטיל בו מום ויבא כהן זה ויעידני שמאליו נפל בו מום: רבן שמעון בן גמליאל אומר נאמן הוא על של חבירו ואינו נאמן על של עצמו. רשב"ג פליג אתנא קמא, וסבר דלא נחשדו כהנים אלא על בכור עצמו שכבר נתנו לו ישראל, אבל על של חבירו בין רבו בין אחר לא נחשדו עליו: רבי מאיר אומר כל החשוד בדבר לא דנו ולא מעידו. ואיכא בין ר' מאיר לתנא קמא, דל' מאיר בכור כהן שנפל בו מום צריך שנים מן השוק להעיד עליו, ועד אחד אפילו שאינו כהן אין מועיל בו. ולת"ק דוקא כהן אינו נאמן להעיד על בכורו של כהן, דחיישנן לגומלים, אבל שאינו כהן אפילו אחד מעיד נאמן להחירו. ורשב"ג אומר אפילו בניו ובני ביתו של כהן נאמנים, דדוקא איהו גופיה על של עצמו אינו נאמן. ואשתו נמי אינה נאמנת מפני שהיא כנופה. והלכה כרשב"ג:

ה הראיתי בכור זה. לחכם, ואמר לי שמום קבוע הוא ושוחטו, ובלבד שיהיו לו עדים שלא הטילו בו. שהכהנים חשודים להטיל מום בבכור כדי למכרו ולהאכילו כחולין, אבל אין חשודין לאכול קדשים תמימים בחוץ ולומר על מום עובר שהוא קבוע. וכהן שהוא מומחה נאמן לדון על מום הבכור שהוא קבוע ולחטור. וכן נאמן הכהן לומר בכור זה נתן לי ישראל במומו, שהוא עשוי להגלות אם נתנו לו ישראל במומו אם לאו, ומלחא דעבידא לאגלווי לא משקרי בה אנשי: הכל נאמנים על מומי המעשר. הכהנים חייבים להפריש מעשר בהמה בישראל. והכל נאמנים לומר על מום שנעשה בבהמת מעשר דשלא בכוונה היה, ואפילו הבעלים. מנו דאי בעי שדי ביה מומא בבוליה עדריה קודם שיעשר ונמצא המעשר בעל מום: שנסמית עינו שנקמעה ידו.

### משניות מבוארות – קהתי

בן גמליאל חולק על תנא קמא וסובר שלא נחשדו כהנים אלא על הבכור שניתן להם, אבל על הבכור של חברים לא נחשדו כלל. רבבי מאיר אומר: החשוד על דבר, לא דנו ולא מעידו – כהן החשוד להטיל מום בבכור (מפני שיש לו טורח גדול לטפל בו עד שימות ט טו), אינו נאמן גם להעיד על בכורו של אחר, שנפל בו מום מאליה. בגמרא מבואר, שההבדל בין תנא קמא לרבי מאיר הוא, שלדעת תנא קמא דווקא רועה כהן אינו נאמן, אבל שני כהנים מן השוק נאמנים להעיד על בכור בעל מום שביד כהן שנפל בו המום מאליה. אבל לדעת רבי מאיר, כיון שנחשדו כהנים על הבכור, אינם נאמנים להעיד. והלכה כרבן שמעון בן גמליאל. שכהן נאמן להעיד על של אחרים.

### באור משנה ה

נאמן הכהן לומר: הראיתי בכור זה – למומחה, ובעל מום הוא – שאמר לי המומחה שיש בו מום קבוע ומותר לי לשחטו, ובלבד שיהיו לו עדים שלא הטיל בו את המום, שאמנם חשוד הוא הכהן להטיל מום בבכור כדי למכרו כחולין, אבל אינו חשוד לשחוט בכור תם מחוץ לעזרה, שהוא איסור כרת. הכל נאמנים על מומי המעשר – של בהמה, להעיד שנפל המום במעשר מאליה ומותר לאכלו בכל מקום, ואין חושדים בו שהטיל בו את המום, שהרי אילו היה רוצה היה יכול להטיל מום בכל העדר קודם שיעשר ונמצא המעשר בעל מום מתחילתו, הלכך נאמן הוא לומר שנפל בו המום עכשיו מאליה. בכור שנסמית עינו, או שנקמעה ידו – רגלו הקדמית, או שששברה רגלו – האחורנית; שכל אלו מומים מובהקים וגלויים הם, הרי זה ישתט על פי שלשה בני הנכנסת – מיושבי

### ~ יום ראשון ~

#### באור משנה ד

היה בכור רודפו – רודף את האדם כדי לנצחו, ובעטו – ובעט בו האדם, ועשה בו מום – בבכור על ידי בעיטתו, הרי זה ישתט עליו – מותר לשחוט את הבכור על מום זה, שהרי לא התכוון להטיל בו מום. פל המומין הראויין לבא בידי אדם – שאפשר לומר שאדם עשה אותם, כגון נסמית עינו, נקמעה ידו וכדומה (שיש מומים שאין ראויים לבוא בידי אדם, כגון בעל חמש רגלים או ששנין אחת גדולה מחברתה). רועים ישראל נאמנים – ישראל הרועה בהמתו של כהן נאמן להעיד שנפל המום בבכור מאליה; ואין אנו חושדים בו, שהוא הטיל בו את המום, או שאדם אחר הטיל בו את המום והוא משקר, כדי שרבו הכהן ישחטנו ויאכילנו ממנו, שמשום לגימה מועטת כזו לא יעשה הרועה איסור ואף לא ישקר. ורועים כהנים – אבל רועים שהם כהנים, אינן נאמנים – אם הם רועים בהמתם של ישראל, אינם נאמנים להעיד שנפל בבכור מום מאליה, שחושדים בהם שהם עצמם עשו את המום כדי שיתנו להם הבעלים את הבכור. והוא הדין לכהן שאינו נאמן להעיד על הבכור של כהן אחר, בין שהוא רועה בהמתו ובין שאינו רועה, שחוששים לגומלים, שסובר הוא: אעידנו עכשיו, והוא יגמול לי כשיתן לי ישראל בכור תם ואטיל בו מום, ויבוא כהן זה ויעידני שמאליו נפל בו המום (רש"י). רבן שמעון בן גמליאל אומר: נאמן הוא – הכהן, על של חברו – בין רבו בין אחר, להעיד על בכורו בעל מום שנפל בו המום מאליה, ואינו נאמן על של עצמו – על הבכור שהוא עצמו קיבל כבר מישראל. רבן שמעון

שְׁנֵי מִקְדָּה יָדוּ, שְׁנֵי שְׁבִיעֵה רָגְלוֹ – הָרִי זֶה יִשְׁחַט עַל פִּי שְׁלֹשָׁה בְּנֵי הַכֹּהֲנִית. רַבִּי יוֹסִי אָמַר: אֶפְלוּ יֵשׁ שֵׁם עֲשָׂרִים וְשִׁלְשָׁה, לֹא יִשְׁחַט אֶלָּא עַל פִּי מִמָּחָה.

וְהַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּכוֹר וּמִכְרוֹ, וְנוֹדַע שְׁלֹא הָרָאָהוּ, מָה שְׁאֲכָלוּ – אֶכְלוּ, וְהוּא יִחְזֹר לָהֶם אֶת הַדָּמִים; וּמָה שְׁלֹא אֶכְלוּ – הַבֶּשֶׂר יִקָּבֵר, וְהוּא יִחְזֹר לָהֶם אֶת הַדָּמִים. וְכֵן הַשּׁוֹחֵט אֶת הַפֶּרֶה וּמִכְרָהּ, וְנוֹדַע שֶׁהִיא טְרֵפָה, מָה שְׁאֲכָלוּ – אֶכְלוּ, וְיִחְזֹר לָהֶם אֶת הַדָּמִים; וּמָה שְׁלֹא אֶכְלוּ – הֵן יִחְזְרוּ לוֹ אֶת הַבֶּשֶׂר, וְהוּא יִחְזֹר לָהֶם אֶת הַדָּמִים. מִכְרוּהוּ לַנִּכְרִים, אוֹ הִטִּילוּהוּ לַלְלָבִים – יִשְׁלְמוּ לוֹ דָּמֵי הַטְּרֵפָה.

## פ ר ק ש ש י

א עַל אֵלוֹ מוֹמִין שׁוֹחֲטִין אֶת הַבְּכוֹר: נִפְגְּמָה אֲזָנוֹ מִן הַפְּחוֹס, אֶבֶל לֹא מִן הָעוֹר; נִסְדָּקָה, אָף עַל פִּי שְׁלֹא חֲסָרָה; נִקְבָּה מְלֹא כְרָשִׁינָה, אוֹ שִׁיבְשָׁה. אִיזוֹ הִיא יִבְשָׁה? כָּל שֶׁתִּנְקֵב וְאִינָה מוֹצִיָּאָה טַפַּת דָּם. רַבִּי יוֹסִי בֶּן מִשְׁלֵם אָמַר: יִבְשָׁה שֶׁתִּהְיֶה נִפְרָכָה.

## פירוש ברטנורא

דהיינו מום מובהק: בני הכהנות. כלומר שאינן חכמים. והני מילי במקום שאין יחיד מומחה, אבל במקום שיש יחיד מומחה אינו נשחט אלא ע"פ מומחה, ואפילו במום מובהק. דומיא דהפרת נדרים שבמקום שיש יחיד מומחה אין שלשה הדיוטות מועילים: אפילו חיו שם עשרים ושלשה. אפילו היתה סנהדרין במקום ואין שם אחד שנטל רשות להתיר מומי הבכור, אינו נשחט על פיהם ואפילו במום מובהק, עד שיהיה שם מומחה. ואין הלכה כר' יוסי: **וְהַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּכוֹר.** ומכר מבשרו ונודע לנו שלא הראהו לחכם: מָה שְׁאֲכָלוּ. הלוקחים אכלו: ויחזיר להם את הדמים. משום קנס. שהאכילם בשר איסור: מִכְרוּהוּ. הלוקחים לנכרי, הואיל ולא גרם להם איסורא, ישלמו לו דמי טריפה כמו שהיא נמכרת כוול, והוא יחזיר להם את המותר. וגבי בכור לא תני מכרוהו לנכרים, דבכור תמים אסור בהנאה:

**א עַל אֵלוֹ מוֹמִין.** נפגמה. אין פגימה בלא חסרון. אבל סדק משמע נמי בלא חסרון. ושעור פגימה כדי שתחגור בה צפורן: **הַפְּחוֹס.** תנן האזן שקורין טנורם בלע"ז: **אבל לא מן העור.** דעור הרר בריא ולא הוי מומא. והאי עור היינו אלה רכה של אוזן: **נִקְבָּה מְלֹא כְרָשִׁינָה.** שיש בחלל הנקב שיעור גרגיר של כרשינה, בין שהנקב ארוך בין עגול, אם יש בכולו כדי להצטרף בחללו כשיעור גרגיר של כרשינה, הרי זה מום: **שֶׁתִּהְיֶה נִפְרָכָה.** נעשית פרוכים ופתיתים כשממשמשים בה. ואין הלכה כר' יוסי. וכל הני מומין דחשיב במתניתין ששוחטין עליהן את הבכור ילפנן מקראי, דכתיב (דברים ט"ו) ובי יחיה בו מום, כלל. פסח או עור, פרט. כל מום רע, חור וכלל. כלל ופרט וכלל, אי אתה דן אלא כעין הפרט. מה הפרט מפורש מומין שבגלוי ואינו חוזר, אף כל מומין שבגלוי ואינו חוזר:

## משניות מבוארות – קהתי

– שנמכרו כוול, כלומר שהקצב מנכה להם מן הדמים, שקיבל מהם בעד הבשר, את דמי בשר הטריפה, ומחזיר להם את העודף. – בדין הבכור לא נקטה המשנה "מכרוהו לנכרים"... לפי שאין זה מצוי שישראל ימכרו מבשר הבכור לגויים או יאכילוהו לכלבים (תוספות יום טוב; "תפארת ישראל").

## באור משנה א

פרק זה בא לפרט מומים ששוחטים עליהם את הבכור; שכן כתוב בבכור (דברים טו, כא): "וכי יהיה בו מום פסח או עור כל מום רע, לא תזבחנו לה' אלהיך. בשעריך תאכלנו"... ולמדים מכאן, ב"כלל ופרט וכלל", שכל מום הדומה לפיסח או עיוור, והיינו מום שבגלוי ואינו חוזר ומתרפא, שוחטים עליו את הבכור (עניין נגמא בכורות ז', א). – משנתנו מונה ארבעה מומים באוזן.

**עַל אֵלוֹ מוֹמִין שׁוֹחֲטִין אֶת הַבְּכוֹר** – בכור שיש בו אחד מהמומים המפורטים להלן מותר לשחטו ולאכלו: **נִפְגְּמָה אֲזָנוֹ** – היינו שיש שם חסרון, שאין "פגימה" בלא חסרון, ושיעורו מבואר בגמרא: "כדי שתחגור בה צפורן" (שכשמעבירים צפורן על האוזן הרי היא מתעכבת בפגימה זו), **מִן הַפְּחוֹס** – הוא התנוד, והיינו הגדר האמצעי שבתוך האוזן (ותורת כהנים), **אֶבֶל לֹא מִן הָעוֹר** – המקיף את האוזן (רמב"ם), שכן פגימה בעור חוזרת ומתרפאת. **נִסְדָּקָה** – האוזן, היינו שנסדק הסחוס, **אָף עַל פִּי שְׁלֹא חֲסָרָה** – שאין באוזן כל חסרון אלא סדק בלבד. **נִקְבָּה מְלֹא כְרָשִׁינָה** – שיש בחלל הנקב שבסחוס כשיעור גרגיר של כרשינה (מין קטנית); בין שהנקב ארוך בין שהוא עגול, אם יש בכולו כדי להצטרף בחללו כשיעור גרגיר של כרשינה, הרי זה מום (רמב"ם; ברטנורא), או **שִׁיבְשָׁה** – האוזן. **אִיזוֹ הִיא יִבְשָׁה? כָּל שֶׁתִּנְקֵב וְאִינָה מוֹצִיָּאָה טַפַּת דָּם** – שכשנוקבים את האוזן אין יוצא ממנה דם, הרי זו אוזן יבשה, ומום הוא. **רַבִּי יוֹסִי בֶּן מִשְׁלֵם אָמַר: יִבְשָׁה שֶׁתִּהְיֶה נִפְרָכָה** – לפירורים כשממשמשים בה. והלכה כחנא קמא.

בית הכנסת, אף על פי שאינם מומחים לבכורות. במה דברים אמורים? במקום שאין יחיד מומחה: אבל במקום שיש יחיד מומחה אינו נשחט אלא על פי המומחה, ואפילו במום מובהק וגלוי (גמרא). **רַבִּי יוֹסִי אָמַר: אֶפְלוּ יֵשׁ שֵׁם עֲשָׂרִים וְשִׁלְשָׁה** – אפילו יש באותו מקום סנהדרין קטנה ואין ביניהם אחד שנטל רשות להתיר בכורות במום, **לֹא יִשְׁחַט** – על פיהם ואפילו במום מובהק, **אֶלָּא עַל פִּי מִמָּחָה** – למומי בכורות, שנטל רשות מהנשיא או מבית דין סמוכים שבאין ישראל להתיר בכורות. והלכה כחנא קמא.

## ~ יום שני ~

## באור משנה ו

**הַשּׁוֹחֵט אֶת הַבְּכוֹר וּמִכְרוֹ** – ומכר מבשרו, וְנוֹדַע שְׁלֹא הָרָאָהוּ – למומחה, מָה שְׁאֲכָלוּ – הלוקחות מן הבשר שקנו אצלו, אֶכְלוּ, וְהוּא יִחְזֹר לָהֶם אֶת הַדָּמִים – שקנטוהו חכמים על שהאכילם בשר איסור. וּמָה שְׁלֹא אֶכְלוּ, הַבֶּשֶׂר יִקָּבֵר – הנשאר מן הבשר ביד הלוקחות, שעדיין לא אכלוהו, צריך לקברו, וְהוּא יִחְזֹר לָהֶם אֶת הַדָּמִים – שהרי מכר להם בשר שאסור בהנאה. ואף על פי שאפשר שיש בו מום, סתמו בחזקת שאין בו מום. ועוד, אפילו נמצא בו מום, כיון שנשחט שלא על פי מומחה, הרי הוא אסור בהנאה כדברי רבי מאיר (לעיל ד', ג), שהלכה כמותו (יספור מאירת עינים) על שלחן ערוך חושן משפט רלד). וְכֵן הַשּׁוֹחֵט אֶת הַפֶּרֶה וּמִכְרָהּ – ומכר את בשרה, וְנוֹדַע שֶׁהִיא טְרֵפָה – שנטרפה בודאי (סם), מָה שְׁאֲכָלוּ – הלוקחות – אֶכְלוּ, וְיִחְזֹר לָהֶם אֶת הַדָּמִים – והקצב יחזיר ללוקחות את הדמים, מהטעם שבארנו לעיל. וּמָה שְׁלֹא אֶכְלוּ – ונמצא עדיין בידם, הֵן יִחְזְרוּ לוֹ אֶת הַבֶּשֶׂר – הלוקחות יחזירו לקצב את הבשר, וְהוּא יִחְזֹר לָהֶם אֶת הַדָּמִים – שקיבל מהם. מִכְרוּהוּ לַנִּכְרִים, אוֹ הִטִּילוּהוּ לַלְלָבִים – אם הלוקחות מכרו את הבשר לגויים או שהאכילוהו לכלבים, יִשְׁלְמוּ לוֹ דָּמֵי הַטְּרֵפָה

**ב ריש של עין שנבק, שנפגם, שנפסד; הרי בעיניו דק, תבלול, חלזון נחש, וענב. ואיזהו תבלול? לכן הפוסק פסירא ונכנס בשחור. בשחור ונכנס בלכן – אינו מום, שאין מומין בלכן.**

**ג חרוד והמים הקבועים. איזה חרוד הקבוע? כל ששטה שמונים יום. רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר: בודקין אותו שלשה פעמים בתוך שמונים יום. ואלו הם המים הקבועים? אבל לח ויבש של גשמים. לח ויבש של שלחים, אבל היבש ואחר כך אבל הלח – אינו מום, עד שיאכל היבש אחר הלח.**

### פירוש ברטנורא

**ב ריש של עין.** עפעף של עין: הרי בעיניו. כלומר הרי שיש בעיניו דק, מיל"א בלע"ז: חלזון, נחש. היינו חלזון היינו נחש, וקדרה נחש שעשוי מנמר כנחש. והוא בשר נוסף הנמשך וחופה קצת מן השחור שבעין, וקורין לו בערבי טפרא, כמו שקורין לצפור טפרא, לפי שהוא חופה את העין כדרך שהצפור חופה בשר האצבע: **וענב.** שיש בעינו כגרגיר של ענב: **לבן הפוסק בסירא.** סירא היינו שורה שבעין סביב השחור שממש מראית העין באה. ואם חוט לבן יוצא מן הלבן שבעין ופוסק אותה שורה ונכנס בשחור הוי מום: **שחור ונכנס בלכן.** אם חוט אחד שחור יוצא מן השחור שבעין ופוסק בסירא ונכנס בלכן: **אינו מום שאין מומין בלכן.** דלאו עין הוא אלא שומן העין:

**ג חרוד.** כמין טיפין לבנות בעין. תרגום לבן, חור: והמים. היורדים אל העין ומונעים הראות: **הקבועים.** אתרווייהו קאי, אחורוד והמים: **בודקין אותו שלשה פעמים בתוך שמונים יום.** בכל כ"ז יום שהוא שליש הזמן של שמונים יום בקירוב בודקים אותו אם הלך החורוד. ואם הלך, אע"פ שחור, מניין לו שמונים יום מיום שחור. ואין החורוד קבוע עד שיעמוד שמונים יום. ואי לא בדקוהו בתוך שמונים, אע"פ שנמצא החורוד שם ביום שמונים לא הוי מום, דשמא ביתיים הלך וחזר. והלכה כר' חנניא בן אנטיגנוס: **אלו הן המים הקבועים.** כלומר במאי ידעין אי קבועים או עוברים: **אבל לח ויבש של גשמים.** אם האבילהו לרפואה תבן וחציר שקורין פיי"ז בלע"ז: **לח.** הגדל בארד וחצי ניסן: **ויבש.** הגדל באלול וחצי תשרי: **של גשמים.** היינו שגדל בשדה בית הבעל. ומתניתין חסורא מחסרא וחצי קתני, אבל לח ויבש של גשמים הרי זה מום, של בית השלחין אינו מום. ודגשמים נמי, אבל יבש ואח"כ אבל לח אינו מום, עד שיאכל יבש אחר הלח: **של בית השלחין.** ארץ הצריכה להשקות לא הוי רפואה, ולא בדקין ביה: **אבל יבש ואחר כך לח.** לרפואה, אין זו רפואתו ואע"פ שלא נתרפא בכך אינו מום. **עד שיאכל יבש אחר הלח.** זו היא דרך רפואתו, תבן וחציר הגדל בארד וחצי ניסן מאכילין אותו בארד וחצי ניסן, ותבן וחציר הגדל באלול וחצי תשרי מאכילין אותו באלול וחצי תשרי. דלא שחטין ליה עד שיעברו עליו כל ימי הקין ויבדוק בשניהם, ואם לא נתרפא הוי מום. וצריך שיאכל מהם לא פחות מכגורגרת בכל סעודה וסעודה כל שלשה חדשים בתחלת הסעודה ולאחר ששתה, ולא יהיה כפות בשעה שאוכל העשבים הללו לרפואה, ולא יהיה יחיד אלא עם חבריו, בשדה ולא בתוך העיר. ואם שלמו כל התנאים הללו ולא נתרפא הוי מום ושחטין עליו:

### משניות מבוארות – קהתי

#### ~ יום שלישי ~

#### ב אור משנה ב

משנתנו מונה מומים שבעין.

**ריש של עין –** עפעף של עין, והוא כסוי עור הנמצא בחלק הקדמי של העין, **שנבק, או שנפגם, או שנפסד** – שלושה מומים אלו שיעורם בכל שהוא, והם בכלל "חרץ" האמור בתורה (ויקרא כב, כב; רמב"ם הל' ביאת המקדש ז, טז): **הרי בעיניו דק** – קרום בשחור שבעין, או **תבלול** – כמבואר להלן, או **חלזון נחש** – שני שמות של מום אחד שבעין הם (גמרא), והוא בשר יחיד שיוצא בעין וחופה מעט מן השחור שבעין (רמב"ם), ונקרא חלזון או נחש משום צורתו של אותו מום; ויש מפרשים: חלזון הוא שורה של אדמימות העוברת בשחור (הראב"ד), **וענב** – או שיש בעינו בליטה עגולה כגרגיר של ענב. **ואיזהו תבלול? לכן הפוסק פסירא ונכנס בשחור** – "סירא" היינו העיגול המקיף את אישון העין (השחור שבאמצע העין). ואם חוט לבן הנמשך מן הלבן שבעין מפסיק את הסירא ונכנס באישון, עד שנמצא השחור מעורב בלבן, הרי זה "תבלול", והוא נזכר בתורה בין מומי האדם (ויקרא כא, ט). בגמרא מבואר: "מה לשון "תבלול"? דבר המבלבל את העין". **בשחור ונכנס בלכן** – אבל אם חוט שחור יוצא מן השחור שבעין ונכנס בלבן, **אינו מום, שאין מומין בלכן** – לפי שעיקר העין הוא השחור ולא הלבן.

#### ב אור משנה ג

משנה זו מוסיפה ללמד במומים שבעין.

**חרוד** – ויש גורסים: חורוד. **והמים הקבועים** – תיבת "הקבועים" מוסבה גם על "חורוד", שאם יש בעין חורוד קבוע, כמין טיפות לבנות (רש"י), או מים קבועים המונעים את הראייה, הרי זה מום. **איזהו חרוד הקבוע? כל ששטה שמונים יום** – אם החורוד היה בעין במשך שמונים יום, הרי זה חורוד קבוע, והוא מום. **רבי**

**חנינא בן אנטיגנוס אומר: בודקין אותו** – את הבכור שיש בעינו חורוד, **שלשה פעמים בתוך שמונים יום** – כל עשרים ושבעה יום, שהוא שליש משמונים יום בקירוב, והיינו ביום העשרים ושבעה משעה שהרגישו בחורודו, וביום חרמישים וארבעה, וביום השמונים; ואם הלך החורודו, אף שחזר אחר כך, אינו מום קבוע, עד שישחה שמונים יום בלא הפסק, ולפיכך חזורים ובודקים אותו כבתחילה שלוש פעמים במשך שמונים יום משעה שחזר. ואם לא בדקוהו בתוך שמונים יום, אף על פי שנמצא החורוד לאחר שמונים יום, אינו מום, שמא ביתיים הלך וחזר. והלכה כר' חנינא בן אנטיגנוס. **ואלו הם המים הקבועים** – כלומר במה יודעים שהמים קבועים? **אבל לח ויבש של גשמים** – כלומר שהאכילו את הבכור לשם רפואה עשבים לחים ויבשים שגדלו בשדה המסתפקת במי גשמים ("שדה הבעל"), ומבואר בגמרא: "לח" היינו בארד וחצי ניסן, שהעשבים הגדלים באותם הימים לחים הם; "ויבש" היינו באלול וחצי תשרי, שהעשבים הגדלים אז יבשים הם, ואם הבכור אכלם ולא נתרפא ממחלת עיניו, הרי זה מום קבוע. אבל אם אכל לח ויבש של **שלחים** – עשבים שגדלו בשדה השלחים, היינו בשדה שצריכים להשקותה ואינה מסתפקת במי גשמים, או **אכל היבש ואחר כך אבל הלח** – שאכל תחילה עשבים יבשים של שדה הגשמים ואחר כך אכל עשבים לחים, אף על פי שלא נתרפא, **אינו מום** – כלומר אין ידוע עדיין אם זה מום קבוע, ואסור לשחוט עליו את הבכור, **עד שיאכל היבש אחר הלח** – ושניהם של שדה גשמים; שכך דרך רפואתו, שמאכילים אותו עשבים בארד וחצי ניסן, שאז לחים הם, ולאחר שעברו ימי הקין מאכילים אותו שוב באלול וחצי תשרי, ואז יבשים הם; ואם לא נתרפא, הרי זה מום קבוע. ובגמרא הוסיפו עוד תנאים: שיאכל מהם בכל פעם לא פחות מכגורגרת בתחילת הסעודה, ורק לאחר ששתה, ולא יהיה כפות בשעה שאכל העשבים הללו, ולא יהיה יחיד אלא עם עוד בהמות בשדה, ואם שלמו כל התנאים הללו ולא נתרפא, הרי הוא מום קבוע ומותר לשחוט עליו את הבכור.

ד חטמו שנקב, שנפגם, שנסדק; שפתו שנקבה, שנפגמה, שנסדקה; חטיו החיצונות שנפגמו או שנפגמו, והפנימיות שנעקרו. רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר: אין בודקין מן המתאימות ולפנים, אף לא את המתאימות. ה נפגם הזובן, או עריה של נקבה במקדשים, נפגמה הזוב מן העצם, אבל לא מן הפרק, או שהיה ראש הזוב מפציל עצם, או שיש בשר בין חליא לחליא מלא אצבע. ו אין לו ביצים, או אין לו אלא ביצה אחת. רבי ישמעאל אומר: אם יש לו שני כיסין – יש לו שתי ביצים; אין לו אלא בים אחד – אין לו אלא ביצה אחת. רבי עקיבא אומר: מושיבו על עכוזו וממעה, אם יש שם ביצה,

### פירוש ברטנורא

**ד חטמו שניקב וכו'.** והוא שניקבו מחיצות החיצונות של חוטם, שהנקב נראה מבחוץ. אבל אינו נראה אלא מבפנים כגון שניקבה מחיצה החולקת את החוטם, אינו מום, שסתר הוא, ואין לפרש מכלל ופרט וכלל דמוין שבגלוי בעיני: **שנפגם.** ויש בו חסרון; **שנסדק.** ואין בו חסרון, ושעור פגיעה, כדי שתחנור בה צורן: **שפתו.** שורה חיצונה של שפה. כלומר חודה החיצון: **חטיו החיצונות.** השנים שבאמצע הפה: **שנפגמו.** נחסרו: **נגממו.** נמוקו, ולא נשאר מהם אלא רושם מועט, ואינו בולטות כמו שהגלים להיות: **והפנימיות.** שנים הגדולות שקורין משיאל"ש, שנעקרו לגמרי. אבל נפגמו ונגממו לא היו מום: **אין בודקין מן המתאימות ולפנים.** שנים הגדולות שאחת נראית כשתים ועשויות כתאומות, משם ולפנים אינו נחשב מום מפני שהוא סתר. והן עצמן שנעקרו לא היו מום. ואין הלכה כר' חנינא בן אנטיגנוס:

**ה הזובן.** הנרתק שהניד של בהמה חבוי בו. כשנפגם הוא מום דלא הדר בריא, אבל נטל לא היו מום, דחזר לאיתנו: **עריה של נקבה.** בית הערוה הכולט לחוץ ונראה על שאר שטח הגוף: **במקדשים.** בשאר קדשים שיש בהן נקבה, כגון שלמים, דאילו בבכור ליכא נקבה: **אבל לא מן הפרק.** דנפגם בין הפרקים מעלה ארוכה, כשלא נחתך כל הזוב: **או שהיה ראש הזוב מפציל את העצם.** ראש הזוב התלוי למטה נקלף העור ובשר ונשאר העצם מגולה, שוב אין מעלה ארוכה, הואיל ובראש הזוב הוא: **מפציל.** כמו אשר פצל. פירוש אחר, שנחלק הזוב בקצהו לשתי זנבות ובכל אחת משתיהן עצם: **ובין חליא לחליא מלא אצבע.** שחוליות של זנב רחוקות זו מזו מלא אצבע דהיינו רוחב גודל:

**ו אין לו ביצים או אין לו אלא ביצה אחת.** מתניין חסורי מחסרא והכי קתני, אין לו שתי ביצים בשתי כיסין אלא בכיס אחד, אי נמי שני כיסין וביצה אחת, הרי זה מום: **ר' ישמעאל אומר אם יש לו שני כיסים.** אסיפא פליג, דקאמר תנא קמא אם אין לו אלא ביצה אחת ושני כיסין היו מום, לא היא, דכל שיש לו שני כיסין בידוע שיש לו שתי ביצים. אבל ארישא מודה דבי אין לו אלא כיס אחד כמי שאין לו אלא ביצה אחת דמי: **רבי עקיבא אומר.** בידוע לא אמרין, אלא מושיבו על עכוזו גרסין. ודוגמתו בפרק כיצד מעברין [דף נג.] עכוזו תנן או אכזו תנן. על עכוזו, על ענבתו אחת מושיבין את

## משניות מבוארות – קהתי

### באור משנה ה

משנה זו עוסקת במומים שבאברי המין.

**נפגם הזובן** – הכיס שאבר הזכרות חבוי בו; ומבואר בגמרא, שדווקא אם נפגם הרי זה מום, לפי שאינו חוזר ומתרפא, אבל אם ניטל אין זה מום, שחוזר לאיתנו, **או עריה של נקבה במקדשים** – בשאר קדשים שיש בהם נקבה, כגון השלמים (שאינו בבכורות אין נקבה). אם נפגם בית הערוה שלה, הרי זה מום. **נפגמה הזוב מן העצם** – שיש פגיעה בעצם של הזוב דהיינו באחת מחוליותיו, **אבל לא מן הפרק** – שאם נפגם בפרקים שבין החוליות של הזוב אין זה מום, שחוזר ומתרפא, **או שהיה ראש הזוב מפציל עצם** – נקלף העור והבשר מעל הזוב בראשו, ונשאר העצם מגולה (רש"י), הרי זה מום, לפי שאינו מעלה ארוכה; ויש מפרשים: "מפציל עצם" – שהזוב נתפצל בקצהו לשתי עצמות (תוספות; רמב"ם); **או שיש בשר בין חליא לחליא מלא אצבע** – שהחוליות שכוונב רחוקות זו מזו כשיעור רחבו של אגודל.

### ~ יום המישי ~

### באור משנה ו

משנתנו ממשיכה במומים שבאברי המין.

**אין לו ביצים, או אין לו אלא ביצה אחת** – בגמרא מבואר: אין לו שתי ביצים בשני כיסים אלא בכיס אחד, או אין לו אלא ביצה אחת ושני כיסים, הרי זה מום. **רבי ישמעאל אומר: אם יש לו שני כיסין, יש לו שתי ביצים** – כל שיש לו שני כיסים בידוע שיש לו שתי ביצים, ואין כאן מום; **אין לו אלא בים אחד**, הרי זה כאלו **אין לו אלא ביצה אחת** – ומום הוא; רבי ישמעאל חולק על דברי תנא קמא בסיפא, אבל מודה הוא לדבריו ברישא. **רבי עקיבא אומר: מושיבו על עכוזו** – מושיב את הבכור, שאין לו אלא ביצה אחת ושני כיסים, על האחוריים שלו, ו**ממעה** –

### ~ יום רביעי ~

### באור משנה ד

משנתנו מונה מומים שבאף, שבשפה ושכבה.

**חטמו** – של הבכור, **שנקב** – והוא שהנקב נראה מבחוץ; אבל אם אינו נראה אלא מבפנים, כגון שניקבה המחיצה החולקת את החוטם, אינו מום, שהרי אינו מום שבגלוי (עיי' הקדמתנו למשנה א); או **שנפגם** – ויש בו חסרון, כמו שבארנו באופן (משנה א); או **שנסדק** – ואין בו חסרון; **שפתו** – של הבכור, **שנקבה**, או **שנפגמה**, או **שנסדקה** – כמו שבארנו לעיל, **חטיו החיצונות** – התניכיים שהשיניים הקדמיות קבועות בהם (רש"י), ויש מפרשים: השיניים הקדמיות (רבנו גרשום; ברטנורא); ויש גורסים "חוטיו החיצוניות", ומפרשים: "שני החוטים הבולטים בגופו של חיך, והם נראים לעין בשעה שפוחת בעל חיים את פיו" (רמב"ם), **שנפגמו** – וחסר מהן קצת, או **שנפגמו** – שנחתכו; ולפי הרמב"ם: שנימוקו עד שלא נשאר בהם אלא רושם מועט, **והפנימיות** – התניכיים שהשיניים הפנימיות (הסוחנות) קבועות בהם (רש"י); ולפי רבנו גרשום: השיניים הפנימיות; ולפי הרמב"ם: הפיקות (הבליטות) של הגרגרת, **שנעקרו** – לגמרי, אבל אם נפגמו או נגממו, אין זה מום. **רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר: אין בודקין מן המתאימות ולפנים** – מן השיניים הפנימיות הגדולות, שכל אחת נראית כשתים (כתאומות), ולהלן לצד פנים, אין צריכין לבדוק, שכל מום שיש שם אינו מום שבגלוי ואין שוחטין עליו את הבכור, **אף לא את המתאימות** – אף המתאימות עצמן אין בודקים, שאין מומן מום שבגלוי. ולפי פירוש הרמב"ם: "המתאימות" הן הן "חוטיו הפנימיות", דהיינו הפיקות של הגרגרת, ולדעת רבי חנינא בן אנטיגנוס אין בודקים מהן ולפנים, שכל מום שם אינו אלא מום שבסתר ואין שוחטים עליו את הבכור. ואין הלכה כרבי חנינא בן אנטיגנוס.

סופה לצאת. מעשה שמעך ולא יצאת, ונשחט ונמצאת דבוקה בפסלים – והתיר רבי עקיבא, ואסר רבי יוחנן בן נורי.

ז בעל חמש רגלים, או שאין לו אלא שלש, ושרגליו קלוטות בשל חמור, והשחול, והפסול, איזהו שחול? שנשמטה ירכו. וכסול? שאחת מירכותיו גבוהה.

ח נשבר עצם ידו, ועצם רגלו, אף על פי שאינו נפר. מומין אלו מנה אילא ביבנה, והודו לו חכמים. ועוד שלשה הוסיף, אמרו לו: לא שמענו את אלו! את שגלגל עינו עגל בשל אדם, ופיו דומה לשל חזיר, ושנטל רב המדבר של לשונו. ובית דין של אחריהן אמרו: הרי אלו מומין.

ט מעשה שהלחי התחתון עורף על העליון, ושלח רבן שמעון בן גמליאל לחכמים, ואמרו: הרי זה מום. און

### פירוש ברטנורא

הבכור שאין לו אלא ביצה אחת בשני כיסין: וממעך. וממשמש בכיס ובכסלים: אם יש שם ביצה אחת סופה לצאת. ואם אינה יוצאה הוה מום: והתיר רבי עקיבא. והוי מום, הואיל ולא מצאה במקומה כשמיך ומשמש. וכן הלכה:

ז בעל חמש רגלים או שלש. הא דחשבתי ליה בעל מום ולא טריפה, הני מילי כשיתר או חסר בידיו דהיינו אותם של צד הראש, אבל חסר רגל או יתר רגל מרגליו האחרונים, הויא טריפה ואסורה באכילה: קלוטות. עגולות. ואפילו הן סדוקות הוי מום, דפרסות בהמה טהורה אינן עגולות: שחול. שנשמטה ירכו. תרגום משיחה, שחלתה: כפול. דרך הבהמה שהיך מחוברת לאליה סמוך לכסלים, ולא למעלה מן הכסלים, וזו הדרך על גבי הכסל:

ח אף על פי שאינו ניכר. כשהוא עומד שאין השבר נראה, אבל ניכר כשהוא מהלך שהוא צולע, דאי אינו ניכר כלל לא הוי מום: מומין אלו. נשבר עצם ידו ועצם רגלו שהזכרו למעלה: אילא. שם חכם: עגול כשל אדם. דלא היינו אורחא שיהא גלגל עין הבהמה עגול כשל אדם: רוב המדבר. היינו אותו קצת הלשון שאינו מודבק למלקוחיו: ובית דין של אחריהן אמרו הרי אלו מומין. וכן הלכה:

ט מעשה שהלחי התחתון. משום דתנן לעיל בדפיו דומה לחזיר פליגי רבנן עליה דאילא, קמשמע לן השתא דלא פליגי רבנן עליה אלא בשפתו העליונה עודפת על התחתונה, אבל שפתו התחתונה עודפת על העליונה מודים רבנן דהוי מום. ומעשה נמי שהלחי התחתון עורף על העליון ואמרו חכמים הרי זה מום. והני מילי כשעצם הלחי התחתון עורף על העליון, או הוי מום אפילו בבהמה. אבל אין בה עצם אלא ששפתו התחתונה ארוכה ומקבלה את

### משניות מבוארות – קהתי

ונמצאת גבוהה מחברתה, הרי זה מום.

#### ~ יום ששי ~

#### באור משנה ח

נשבר עצם ידו – עצם רגלו הקדמית של הבכור, ונעצם רגלו – או עצם רגלו האחורית, אף על פי שאינו נפר – שאין השבר ניכר; ומבואר בגמרא, שאינו ניכר מחמת עצמו (שאינו השבר נראה), אבל ניכר מחמת מלאכתו (שכשהוא מהלך הוא צולע. – רש"י). ודווקא בכגון זה הרי זה מום, אבל אם אינו ניכר כלל, אין זה מום. מומין אלו – נשבר עצם ידו או עצם רגלו, ששנינו לעיל (ברטנורא), מנה אילא ביבנה – שהיה מומחה ובקי במומים, כמו שזכר כבר לעיל (ד, ה), והודו לו חכמים – והסכימו עמו. ונעוד שלשה הוסיף – אילא ביבנה, כמפורט להלן, אמרו לו: לא שמענו את אלו! – ויש גורסים: לא שמענו אלא – שהזכרו למעלה. ואלו הם השלושה שהוסיף אילא: א) את שגלגל עינו עגל בשל אדם – שדבר בלתי רגיל הוא (לא נורמלי). שיהא גלגל עין הבהמה עגול כשל אדם, ב) ופיו דומה לשל חזיר – ששפתו העליונה עודפת על התחתונה, ג) ושנטל רב המדבר של לשונו – רוב החלק של הלשון שאינו דבוק לחכו. חלק זה נקרא באדם "החלק המדבר". ובית דין של אחריהן אמרו: הרי אלו מומין – כדעתו של אילא. וכן הלכה.

#### באור משנה ט

מעשה שהלחי התחתון עורף על העליון – בבכור, ושלח – יש גורסים: ושאל – רבן שמעון בן גמליאל לחכמים, ואמרו: הרי זה מום – בגמרא מבואר, שמשנתנו באה להשמיע, שאפילו חכמים שחולקים על אילא במשנה הקודמת, בענין "פיו דומה לשל חזיר", אינם חולקים אלא בשפתו העליונה עודפת על התחתונה, כמו שבארנו שם; אבל אם שפתו התחתונה עודפת על העליונה מודים הם שזה מום; ואמנם מעשה בבכור שהלחי התחתון עורף על העליון.

וממשמש בכיס של ביצים, אם יש שם ביצה, סופה לצאת – ואם לא יצאה, הרי זה מום. רבי עקיבא חולק על רבי ישמעאל, וסובר, שאין אומרים: אם יש לו שני כיסים בידוע שיש לו שתי ביצים, אלא צריך לבדוק על ידי מעיכה, כמבואר לעיל. מעשה שמעך – בבכור שלא היתה לו אלא ביצה אחת ושני כיסים, ולא יצאת – הביצה השנייה, ונשחט – כדין בכור בעל מום, ונמצאת דבוקה בפסלים – ולאחר השחיטה נמצאה הביצה השנייה דבוקה בכסלים, והתיר רבי עקיבא – את הבכור באכילה, שהואיל ולא יצאה הביצה במעיכה, הרי זה מום. ואסר רבי יוחנן בן נורי – את הבכור, שהואיל ונמצאה הביצה השנייה דבוקה בכסלים, אין זה בכור בעל מום; הלכך אסור הוא בהנאה, וייקבר. – הרמב"ם פוסק כרבי עקיבא (הל' בכורות ג, ח). אבל הרא"ש כותב בשם הרמב"ן שהלכה כתנא קמא האומר ששני כיסים וביצה אחת הרי זה מום, ואין צריך מיעוץ (עיין "תוספות יום טוב").

#### באור משנה ז

משנה זו מונה מומים שברגלים ושיריך.

בעל חמש רגלים – בכור שיש לו חמש רגלים, או שאין לו אלא שלש – רגלים; ובגמרא אמרו: "לא שנו (שאינו אלא בעל מום ולא טריפה) אלא שיתיר וחסר ביד (ברגליים הקדמיות) אבל ברגל (שיש לו רגל אחורית יתירה, או שחסרה לו רגל אחורית), הרי הוא גמ טריפה. שכל יתיר נטול הוא. ושרגליו קלוטות בשל חמור – שפרסותיו עגולות; ומבואר בגמרא: כיון שעגולות הן, אף על פי שהן סדוקות, הרי זה מום, שפרסות בהמה טהורה אינן עגולות. והשחול, והפסול – כמו שמשנתנו מפרשת והולכת. איזהו שחול? שנשמטה ירכו – של הבכור מן העצם שמחוברת בו, וכסול – ואיזהו כסול? שאחת מירכותיו גבוהה – שכן הירך בבהמה מחוברת לאליה סמוך לכסלים ולא למעלה מן הכסלים, ואם אחת מירכותיו של הבכור היא למעלה מן הכסל ("כסול" מלשון "כסלים")

הגדי שהיתה כפולה – אמרו חכמים: בזמן שהיא עצם אחד – מום; ואם אינה עצם אחד – אינה מום. רבי חנניא בן גמליאל אומר: זנב הגדי שהיא דומה לשל חזיר, ושואין בה שלש חליות – הרי זה מום. רבי ירמיה חנינא בן אנטיגנוס אומר: את שיבילת בעינו, ושנפגם עצם ידו, ועצם רגלו, ושנפסק עצמו שבפיו; עינו אחת גדולה ואחת קטנה, אָזְנוֹ אחת גדולה ואחת קטנה, כַּמְרָאָה, אָבֵל לא כַּמְרָדָה. רבי יהודה אומר: אחת מביציו גדולה פשתים בחכרתה, ולא הורו לו חכמים. יא זנב העגל שאינה מונעת לערקוב – אמרו חכמים: כל מרבית העגלים בן, כל זמן שהן מגדילין הן נמתחות.

### פירוש ברטנורא

העליונה, הוּ מום באדם אבל לא בהמה: אֵזֶן הגדי שהיתה כפולה. שיש לו שתי אוזנים מצד אחד אחת בחור אחת: בזמן שהיא עצם אחד. שאין לה אלא תנוך אחד, שנכפל תנוך העליון לתוכו ונתחבר למטה, הוּ מום; ואם אינה עצם אחד. שהתנוכים מובדלים למעלה: אינו מום. ושעמא לא איתפרש. ומ"מ לא דמי לבעל חמש רגלים, דאזון בתוך אוזן אינו נראה כל כך: שהיא דומה לשל חזיר. עגולה כונב החזיר, ואע"פ שאינה דקה כמותה: שלש חליות. דוקא כונב של טלה הוא דבעינן שלש חליות. אבל זנב של גדי, חוליא אחת בלבד מום, שתיים אינו מום. וכן הלכה: י יבלת. פור"ש בלע"ו. ואפילו היא בלובן שבעין, ויש בה שער, הרי זה מום: ושנפגם עצם ידו. שניכר המום. ולעיל איירי בשנשבר: ושנפסק עצמו שבפיו. שהשינים קבועות בו. ולמעלה מן החוטין קא מיירי. דאי חוטין גופיהו, דהיינו השינים עצמן שבאמצע הפה, הא תנן לעיל דאפילו נפגמו או נגממו הוּ מום: עינו אחת גדולה. כשל עגל: ואחת קטנה. כשל אוזן: כמראה. שנראה לכל שזו גדולה מזו: אבל לא כמדה. שאם אינו ניכר אלא כמדה, אינו מום: ולא הורו לו חכמים. לרבי יהודה. והלכה כחכמים: לא לערקוב. לקשר העליון שהוא מקום חבור הירך עם השוק. וכנגדו בנמול ניכר שיש לו כנגד ארכובה עליונה זו עצם בולט לחוץ: כל מרבית העגלים בן. כל תרבות עגלים ומנהגן שיהא זנבן מניע לערקוב [הלכך בציר מחכי הוּ מומא], וכשהן גדולות נמתחות עד למטה: שבאמצע הירך. הוא הקפין

### משניות מבוארות – קהתי

ברטנורא, שהרי לגבי החוטם עצמם שנינו לעיל (משנה ד), שאפילו נפגמו או נגממו, הרי זה מום (רש"י; ברטנורא): עינו אחת גדולה ואחת קטנה – בכרייתא בגמרא מבואר: גדולה כשל עגל, קטנה כשל אווז. – בתוספות רבי עקיבא איגר מבואר: בפשוטו נראה, שעינו אחת גדולה והשנייה כדרכה, או אחת קטנה והשנייה כדרכה, הרי זה מום, שמחמת בריאותה או כחישתה היה ראוי שתהייה שתיהן שוות. וכן נראה מלשון רש"י בתחילת מסכתנו (ג, ב), שכתב: "או אחת גדולה כשל עגל או אחת קטנה כשל אווז". ואולם מלשון הרמב"ם בפירושו ובחבורו: "שתהא עינו אחת גדולה כשל עגל והשנייה קטנה כשל אווז", מבואר שסובר הרמב"ם, שאין הכוונה במשנתנו: או אחת גדולה או אחת קטנה, אלא שדווקא בשינוי בשתייהן, שהאחת גדולה והאחת קטנה, אָזְנוֹ אחת גדולה ואחת קטנה – הרי זה מום; ודווקא כַּמְרָאָה – אם נראה לכול שאחת גדולה ואחת קטנה, אָבֵל לא כַּמְרָדָה – אם השינוי אינו ניכר אלא במדידה, אינו מום. רבי יהודה אומר: אחת מביציו גדולה פשתים בחכרתה – אם אחת מביציו של הכסור היא כפליים כחכרתה, הרי זה מום, ולא הורו לו חכמים – לרבי יהודה (רש"י); ובגמרא אמרו: "וחכמים (שלא הורו לרבי יהודה), עד כמה (תהא חברתה קטנה ותהא כשרה)? תניא: אחרים אמורים: אפילו אינה לשנייה אלא כפול, כשרה". מפירושו של הרמב"ם נראה, שמבאר את הפיסקה "ולא הורו לו חכמים" – שלא הורו לרבי חנניא בן אנטיגנוס בעינין "אזנו אחת גדולה ואחת קטנה", ועל כך שואלים בגמרא: וחכמים עד כמה (תהא האזון האחת קטנה מחברתה ויהא מום)? ומביאים את הברייתא: "אפילו אינה לשנייה אלא כפול, כשרה". וזהו שכותב הרמב"ם בפירושו: "ולדעת חכמים אפילו אזנו אחת כפול, כשרה". וכן הוא גם פוסק: "אם היתה אוזן גדולה ואזון קטנה, אפילו קטנה עד כפול, כשרה" (הל' איסורי מחבב ב, ב; ועיי' ב"תוספות יום טוב).

ואמרו חכמים: הרי זה מום. ברם, במה דברים אמורים? כשעצם הלחי התחתון עודף על הלחי העליון; אבל אם אין העצם בולט, אלא שהשפה התחתונה ארוכה ונקפלת על העליונה אין זה מום אלא באדם (כדלקמן ז, ח), אבל לא בהמה. אֵזֶן הגדי שהיתה כפולה – שיש לו אוזן בתוך אוזן (רש"י). אָמְרוּ חֲכָמִים: בְּזִמְן שֶׁהָיָה עֶצֶם אֶחָד – רש"י מפרש: שאין לאוזן הכפולה אלא תנוך אחד ("עצם" היינו תנוך), שנכפל תנוך העליון לתוכו ונתחבר למטה, מום – הרי זה מום; ואם אינה עצם אחד – שהתנוכים מובדלים למעלה, אינה מום – ומוסיף רש"י: והטעם לא נתפרש לי. אבל הרמב"ם כנראה גורס כאן להיפך: "בזמן שהיא עצם אחד, אינה מום". שכן הרמב"ם כותב (הל' ביאת המקדש ז, ג): "מי שהיתה אזנו כפולה לשתיים, אפילו הגדי שדרך אזניו להיותן נוטות וכפולות, [הרי זה מום], ובלבד שיהיו לה שני סחוסין (תנוכים); אבל אם אין לה אלא סחוס אחד, והרי הוא כגוף אחד שנכפל, כשר" (עיי' "כסף משנה" סט; ועיי' ב"תוספות יום טוב). – בפירושו למשנתנו כותב הרמב"ם: ענין עצם אחד הוא גוף אחד וגולם אחד, כמו שנטל גולם אחד רך וכפול, גזור ממה שנאמר (שמות כד, י): "וכעצם השמים לטוהר". ומבואר ב"תוספות יום טוב": "טעמו (של הרמב"ם), שאף על פי שהתנוך דומה לעצם מחמת חזקו, אבל אינו עצם [באמת]. רבי חנניא בן גמליאל אומר: זנב הגדי שהיא דומה לשל חזיר – שעגול הוא כונב החזיר, ואף על פי שאינו דק כמותו (גמרא), ושואין בה שלש חליות – כונב, הרי זה מום – בגמרא מבואר, שדווקא כונב של טלה צריך שלוש חליות, ואם יש בו שתיים, הרי זה מום; אבל כונב של גדי, חוליא אחת הרי זה מום, שתיים – אינו מום.

### ~ שבת קודש ~

#### באור משנה י

רבי חנניא בן אנטיגנוס אומר: את שיבילת בעינו – בכור שיש יבלת בעינו, ואפילו היא בלובן שבעין, אלא שיש בה שיער (גמרא), הרי זה מום; ושנפגם עצם ידו – עצם רגלו הקדמית, ועצם רגלו – או עצם רגלו האחורית, כלומר שניכר שיש חסרון בעצם (אבל לא נשבר). הרי זה מום; ושנפסק עצמו שבפיו – העצם שהשיניים קבועות בו, הרי זה מום; ומדובר כאן שנפסק העצם למעלה מן החוטם (דהיינו החניכיים לפי רש"י, או השיניים לפי

#### באור משנה יא

זנב העגל שאינה מונעת לערקוב – למקום חיבור הירך עם השוק, כמבואר להלן במשנתנו, אָמְרוּ חֲכָמִים: כָּל מְרִבִּית הָעֲגָלִים בֶּן – כן דרך תרבותם וגידולם של העגלים, שזנבם מגיע לערקוב, כָּל זֶמַן שֶׁהֵן מְגַדִּילִין – כשהעגלים גדלים, הן נמתחות – גם הזנבות שלהם מאריכים ונמתחים למטה. הלכך אם הזנב אינו

לְאִיזָה עֶרְקוֹב אָמְרוּ? רַבִּי חֲנִינָא בֶּן אֲנִיגְנוֹס אָמַר: לְעֶרְקוֹב שְׂבָאֲמָצַע הִירָף. עַל אֱלוֹ מוֹמִין שׁוֹחֲטִין אֶת הַבְּכוֹר, וּפְסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין נִפְדִּין עֲלֵיהֶן.

### פירוש ברטנורא

העליון שפירשתי דכנדרו בגמל ניכר: על אלו מומין שוחטין את הבכור. אע"ג דתנן בריש פירקין על אלו מומין שוחטין את הבכור, הדר תנייה הכא. משום דתנן שלשה הוסיף וכו' ואמרו לו לא שמענו את אלו, הדר וכללינהו לומר שאף על אלו מומין שוחטים:

### משניות מבוארות – קהתי

פודים אותם, והם יוצאים לחולין. – הרמב"ם בפירושו למשנתנו כותב: מה שכפל הלשון ואמר: על אלו מומין שוחטין את הבכור, אף על פי שאמר בתחילת הפרק: "על אלו מומין" ... כדי לכלול עם המומין שלושה שהוסיפו (משנה ח), וכן מבואר (בעקבות הרמב"ם) גם בברטנורא. ברם, בעל "מלאכת שלמה" תמה על פירוש זה, שהרי מהגמרא מוכח, שמשנתנו באה לכלול כאן גם דבריהם של רבי חנינא בן אנטיגנוס ורבי חנינא בן גמליאל, כמו שבארנו לעיל (ועיין "תוספות יום טוב").

מגיע לערקוב, הרי זה מום (דש"י). אבל הרמב"ם בפירושו למשנתנו כותב: "כל מרבית ענגלים בן – ואינו מום, לפי שגדלים לאחר מכן". לְאִיזָה עֶרְקוֹב אָמְרוּ? רַבִּי חֲנִינָא בֶּן אֲנִיגְנוֹס אָמַר: לְעֶרְקוֹב שְׂבָאֲמָצַע הִירָף – היינו הקשר (הברך) שבין הקולית לשוק, כמו שבארנו לעיל. עַל אֱלוֹ מוֹמִין – שנימנו למעלה בפרקנו, ואף אלו שנישנו בשם רבי חנינא בן אנטיגנוס ורבי חנינא בן גמליאל (גמרא), שׁוֹחֲטִין אֶת הַבְּכוֹר – אם נפל בו אחד המומים הללו מותר לשחטו, וּפְסוּלֵי הַמִּקְדָּשִׁין נִפְדִּין עֲלֵיהֶן – קדשים שנפסלו במומים אלו

## אגרות קודש

ב"ה, יו"ד כסלו, תשי"ב  
ברוקלין.

הרה"ג חו"ב עוסק בצ"צ אי"א וכו' מוה"ר אליעזר שי

שלום וברכה!

הנני זוכר את כהדר"ג שי' מיום נפגשנו בשנת תרפ"ז בפטי"ב ועל יסוד זה תקותי חזקה אשר בדבר הענין דלהלן יביא לפועל טוב.

כפי הידיעות שמגיעים אלי ע"ד מצב החנוך בעיר פילדלפיה, הנה הולך הוא ופוחת מיום ליום, ובקרו אותי הורים ומורים פליטים וגם תושבים ממחנם הט' וכאו"א מתאונן וקובל ביותר על המצב בשדה החנוך הכשר

ובזה הנני לפנות לכהדר"ג שי' בענין זה, נשען על מרז"ל בספרא ר"פ צו, אין מזרזין אלא למזורזין, להעיר את תשומת לבו על שאלה הנ"ל, אשר מובטחני שאז יחפש וגם בטח ימצא האמצעים המתאימים לשפר המצב עד כמה שאפשר ופשיטא אשר יפה שעה אחת קודם, מכיון שבאם תעזבני יום יומיים אעזבך, ואם נאמר זה על לימוד התורה הרי עאכוי"כ בעניינים דיהדות ויר"ש ובפרט בנוגע ילדים וילדות בני"י הדור הצעיר שזהו עתידו של כל עמנו.

ת"ח מראש אם יודיעני מהשקפתו על הנ"ל וכן האמצעים אשר בדעתו לאחוז בענין זה.

בברכה ובכבוד.

## עין יעקב - מסכת ברכות

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה - עוז והדר"

בתות. דריש הם כמו עשו וכת כתות: כתתו. ודרשי נמי הם כמו עשו כת כתתו: הם. שתוק ושמע עד שיה' שגור בפך ואע"פ שאינה מיושבת לך ואח"כ כתתנה הקשה עלי' מה שיש לך להקשות ותרץ תירוצין עד שיתיישב לך: יהנה. יעניין:

דף סג עמוד ב. הגמרא חוזרת לדברים שנאמרו בכרם ביבנה: **וְעוֹד פֶּתַח רַבִּי יְהוֹדָה בְּכַבּוּד לומדי התורה וְדַרְשׁוּ**, כתוב בפסוק (דברים כז ט) שאמר משה לישראל בערבות מואב אחר ארבעים שנה שהלכו במדבר **הַסֶּבֶת וְשָׁמַע יִשְׂרָאֵל, הַיּוֹם הַזֶּה נִחְיֶיתָ לָעַם**, ויש להקשות, וְכִי בָאוּ הַיּוֹם נִתְּנָה תוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, וְחֵלָא אוֹתוֹ יוֹם בְּסוֹף אַרְבָּעִים שָׁנָה שהיו ישראל במדבר הִיָּה, וקבלת התורה היתה בשנה הראשונה לצאת בני ישראל ממצרים,

**אֵלָּא** בא הפסוק **לְלַמֶּדְךָ שְׁחִבִּיבָה תוֹרָה עַל לומדיה פֶּכַל יוֹם וַיּוֹם בַּיּוֹם שֶׁנִּתְּנָה מִהֵרָ סִינִי**. הגמרא מביאה ראייה לדברי רבי יהודה: **אָמַר רַבִּי תַנְחוּם בְּרִיָּה דְרַבִּי חִיָּא אִישׁ כֶּפֶר עָבּוּ, תִּדְעַ שְׂכַךְ הוּא, שְׁצִרִיכָה הַתּוֹרָה לְהִיּוֹת חֲבִיבָה כּוּיִם שְׁנִיתָנָה, שְׁהֵרִי אָדָם קוֹרָא קְרִיאַת שְׁמַע כּל יוֹם שְׁחִרִית וְעִרְבִית, וְעֵרֵב אֶחָד אִם אֵינּוּ קוֹרָא הִרִי הוּא מֵרָאָה שְׁאִינָה חֲבִיבָה עֲלֵיו כַּדְשָׁה אֵלָּא מַחֲשִׁיב אוֹתָהּ כִּישְׁנָה, וְדוֹמָה כְּמִי שֶׁלֹּא קָרָא קְרִיאַת שְׁמַע מְעוֹלָם**.

הגמרא מביאה דרשות נוספות מהפסוק שהביא רבי יהודה: נאמר בפסוק **הַסֶּבֶת**, ויש לדרוש כאילו נאמר **עֲשִׂיתָ**, כלומר **עָשׂוּ בְּתוֹת בְּתוֹת וְעָסְקוּ בְּתוֹרָה, לְפִי שְׁאִין הַתּוֹרָה נִקְנִית אֵלָּא בְּחִבּוּרָה. בְּדַרְפִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא, דְּאָמַר רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי חֲנִינָא, מֵאִי דְבָתִּיב - מֵהִי כוּונַת הַפּסוּק (ירמיה נ לו) **הָרֵב (עַל) [אֵל] הַפְּדִים וְנֹאֲלֻוּ, חָרֵב תְּבוּא עַל שׁוֹנְאֵיהֶם שֶׁל תַּלְמִידֵי חֻכָּמִים** [-על החכמים] **שְׁיוֹשְׁבִים בְּרַבְרָב - כּל אֶחָד לְחוּד, וְעוֹסְקִים בְּתוֹרָה. וְלֹא עוֹד - וְלֹא רַק רַעָה זֹו תְּבוּא עֲלֵיהֶם, אֵלָּא שְׁמִיטָפְשִׁים - נַעֲשִׂים טַפְשִׁים מַחֲמַת שְׁלומִידִים לְבַד, דְּבָתִּיב הָכָא בְּתַלְמִיד חֹכֵם הַעוֹסֵק בְּתוֹרָה בִּיחִידוֹת וְנֹאֲלֻוּ, וְכָתִיב הָתָם בַּעֲנִין צָרַעַת מֵרִים שְׁדִיבֵרָה לְשׁוֹן הָרַע עַל מִשָּׁה (במדבר יב יא) **וַיֹּאמֶר אֶהְרֹן אֶל מֹשֶׁה בִּי אֲדֹנִי אֵל נָא תֵּשֶׁת עֲלֵינוּ חֲטָאֵת אֲשֶׁר נֹאֲלָנוּ וְאֲשֶׁר חֲטָאנוּ**, כלומר תִּמְחֹל לָנוּ עַל שֶׁנִּהְגְנוּ בְּטַפְשׁוֹת וְדִיבְרָנוּ עֲלֶיךָ, וְכִמוּ שֶׁשֶׁם 'נֹאֲלָנוּ' הוּא לְשׁוֹן טַפְשׁוֹת, כִּךְ 'נֹאֲלֻוּ' הוּא לְשׁוֹן טַפְשׁוֹת. וְלֹא עוֹד אֵלָּא שְׁחוֹמָטָאִים, שֶׁנֶּאֱמַר **וְאֲשֶׁר חֲטָאנוּ**, וּמִכָּךְ שֶׁנֶּאֱמַר 'נֹאֲלָנוּ' סִמּוֹךְ לְחֲטָאנוּ מִשְׁמַע שֶׁהִטְפִּישׁוּת מְבִיָּא לְחֲטָא. **אִיבְעִית אִימָא מִהָכָא - אִם תִּרְצָה תֵּאֱמַר שְׁלומִידִים זֹאת מִכָּאן, שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה יט יג) 'נֹאֲלֻוּ שְׂרָי צוּעִין וְגו' הִתְעוּ אֶת מִצְרַיִם, וְתוֹעָה הֵינּוּ חוּטָא, מִשְׁמַע שֶׁהִטְפִּישׁוּת [-'נֹאֲלֻוּ'] מְבִיָּא לְחֲטָא [-'הִתְעוּ']**. הגמרא מביאה מהפסוק דרשה נוספת: **דְּבָר אַחֵר, 'הַסֶּבֶת וְשָׁמַע יִשְׂרָאֵל', ויש לדרוש כאילו נאמר **עֲשִׂיתָ**, כלומר בְּתַתּוֹ עֲצֻמָּכֶם - עָשׂוּ עֲצֻמָּכֶם כְּתוּמִים וְצִעְרוּ עֲצֻמָּכֶם עַל דְּבָרֵי תוֹרָה כְּדִי שִׁיתְקִימוּ בָכֶם. בְּדָאֵמַר רִישׁ לְקִישׁ, דְּאָמַר רִישׁ לְקִישׁ, מִנֵּין שְׁאִין דְּבָרֵי תוֹרָה מִתְקַיְיִמִין אֵלָּא בְּמִי שְׁמִיטָת עֲצֻמוֹ עֲלֵיהָ, שֶׁנֶּאֱמַר (במדבר יט יד) **זֹאת הַתּוֹרָה אֲדָם בִּי יָמוּת בְּאֶחָל' - הִיכֵן מִצְוִיָּה הַתּוֹרָה, בְּמִי שְׁמִיטָת עֲצֻמוֹ בְּאֶחָלִי תוֹרָה**.******

הגמרא מביאה דרשה נוספת מפסוק זה: **דְּבָר אַחֵר, 'הַסֶּבֶת וְשָׁמַע יִשְׂרָאֵל', ויש לדרוש כאילו נאמר **הִסֵּכְתָּ**, כלומר, הֵם - שְׁתוּק וְאֵל תִּקְשָׁה קוֹשִׁיּוֹת עַל מָה שֶׁאֵתָּה לומֵד עַד שִׁהִיו הַדְּבָרִים שְׁגוּרִים בְּפִיךָ הֵיטֵב, וְאַחֲרַי כִּךְ בְּתַתּוֹ אֵת מָה שֶׁלֵּמַדְתָּ, וְהִקְשָׁה מָה שִׁישׁ לְךָ לְהִקְשׁוֹת, וְתִרְצֵן תִּירוּצִים, עַד שִׁיתְיִשְׁבוּ לְךָ הַדְּבָרִים. בְּדָרְכָא, דְּאָמַר רַבָּא, לְעוֹלָם וְלָמּוֹד אֲדָם תוֹרָה עַד שֶׁתָּהָא גִירְסַת הַתְּלִמּוּד וּפִירוּשׁוֹ שְׁגוּרָה לוֹ בְּפִיו, וְאַחֲרַי כִּךְ יִהְיֶה - יַעֲיִין בְּתַלְמוּדוֹ לְדִמּוֹת דְּבַר לְדִבֵּר וְלִהְיוֹת וְלִתְרַץ.**

מתרצת הגמרא: **מאי** - מה הכוונה שמילה היא 'תדירה', שהיא  
 תדירה במוצאות - סדורה במוצאות רבות, שנכתרו עליה שלש עשרה  
 בריתות וציווים.  
 תירוץ נוסף: ואיבעית אימא, שאכן מילה לגבי פסח כי תדיר דמאי  
 - נחשבת 'תדיר', משום שהיא מוציאה הרבה יותר מפסח, אבל  
 שלמים אינם מוציאים הרבה יותר מחטאת, ואינם נחשבים 'תדיר'  
 לגביה. ולא פשטה הגמרא את הספק.  
 ספק נוסף: איבעיא להו, אם היו לפנינו שני קרבנות, האחד תדיר,  
 ואחר שאינו תדיר, ועשה שלא כדין, וקדים ונחט לקרבן שאינו  
 תדיר, **מאי** - מה הדין בזה, מי אמרנן - האם אנו אומרים שבין  
 דשחטתיה - שכבר שחט את הקרבן שאינו תדיר, מקריב ליה - יסיים  
 את הקרבנות, או דלמא - או אולי אינו מסיים את הקרבנות, אלא  
 יחויב - יתן אותו לאחר, דמקריב - שינער ויבחוש בדמו כדי שלא  
 יקריש, עד דמקריב ליה לתדיר - עד שיקריב את התדיר, ויחדר -  
 ויחורר ומקריב לשאינו תדיר.  
 מביאה הגמרא ראיה לדבר: אמר רב הונא מסורא, תא שמע,  
 ששנינו לעיל (סא), שלמים של אמש וחטאת ואשם של יום, של אמש  
 קודם לשל יום. והבינה הגמרא, שמדובר שהשלמים שהובאו אמש  
 נשחטו היום, והחטאת והאשם עדיין לא נשחטו, וחזיקת הדם של  
 השלמים ושאר עבודתם קודמת לשחיטת החטאת והאשם.  
 ומשמע שדין זה הוא רק משום שהשלמים הגיעו אמש, תא דיום  
 דמאי דאמש - אבל בשלמים שהגיעו היום, אף באופן הדומה  
 'לשלמים של אמש', ויחויב דמי - ומהו אופן זה, כגון דקריב לשחטתיה  
 לשלמים - שקדם ושחט את השלמים לפני החטאת שלא כדין, בזה  
 חטאת ואשם קדמי - קודמים להישחט לפני זריקת דם השלמים.  
 ומוכח, שאף אם כבר שחט את זה שאינו מקודש, מניחו וחורר  
 לעסוק במקודש, והוא הדין בתדיר ושאינו תדיר.  
 דוחה הגמרא: מנין שמדובר במשנה באופן זה, דלמא - אולי מה  
 ששנינו לגבי שלמים דאמש וחטאת ואשם דיום שהשלמים קודמים,  
 היכי משפחת לה - באיזה אופן מדובר, כגון דשחטניהו לתרויהו -  
 ששחט את שני הקרבנות, וצריך לזרוק את הדם של שניהם, ובה  
 אמרו שהשלמים קודמים לזריקת הדם, כיון שהגיעו אמש, אבל  
 באופן ששניהם באו היום ולא שחטניהו לתרויהו - ולא שחט את  
 שניהם, אלא רק את השלמים, בזה תיבעי לה - יש לך להסתפק,  
 אם מוזלזלים בשלמים למרס בדמם ולהקדים את שחיטת החטאת  
 והאשם, או לא.  
 תא שמע, ששנינו בברייתא, דבר אחר, ברכת הין תדירה, ובכרבת  
 היום אינה תדירה, ותדיר ושאינו תדיר קודם, ואף שזמנה של  
 ברכת היום בא לפני זמנה של ברכת הין, והרי זה דומה למי  
 ששחט את שאינו תדיר תחילה, ומוכח שהתדיר קודם גם בזה.  
 דוחה הגמרא: תא נמי - גם כאן, דכיון דאתיין - כיון שעתה כבר  
 הגיע הזמן של שתי הברכות, כמאן דשחיטי תרויהו דמי - הרי זה  
 כמו שנשחטו שני הקרבנות, ובהו דאי שהתדיר קודם.  
 תא שמע, דאמר רבי יוחנן, חלקה, מתפלל אדם של מנחה ואחר כך  
 של מוספין, משום שמנחה תדירה יותר, ואף שזמן מוסף הגיע לפני  
 זמן מנחה.  
 דוחה הגמרא: תא נמי, בין דמי - שעתה כבר הגיע גם זמן  
 תפלת מנחה, כמאן דשחיטי תרויהו דמי.  
 ראה נוספת: אמר ליה רב אחא בריה דרב אשי לרבינא, שנינו (פסחים  
 סא) לגבי קרבן פסח, שאם שחטו קודם חצות היום, פסול, מפני  
 שאמרו בו (שמות יב ה) וישחטו אתו וגו' בין הערבים. ואם שחטוהו  
 אחרי חצות, אף קודם לשחיטת התמיד של בין הערבים, כשר, אף  
 שמעיקר הדין הפסח קרב אחרי התמיד, ויהא אחד מקריב - מנער  
 ובוחש בדמו של הפסח כדי שלא יקריש, עד שיערב הדם של  
 התמיד, ואז יזרקו את דם הפסח. ומוכח, שאם הקדימו את הקרבן  
 שהיה צריך להיות מאוחר יותר, מניחים אותו, ועוברים להקריב

ואף על גב דמוספין קרישי - קדושים יותר, משום שהם באים חובה  
 בשבת ושם 'שבת' עליהם, והתמיד בא גם בחול, ומוכח שתדיר  
 קודם למקודש.  
 דוחה הגמרא: אטו - וכי השבת רק לקרבנות מוספין אהנאי - היא  
 מועילה, ומקדשתם בקדושת שבת, ולתמידין הקרבים בשבת לא  
 אהנאי - אינה מועילה לקדשם בקדושת שבת. ומאחר שאין זה כך,  
 אלא גם התמיד מקודש בקדושת שבת, נמצא שהמוסף אינו  
 מקודש ממנו.  
 תא שמע, ששנינו לעיל (פס), שבראש חודש שחל בשבת מוספי  
 שבת קודמין למוספי ראש חודש, משום שהם תדירים, אף שראש  
 חודש מקודש משבת, שהוא נקרא 'מועד', ומוכח שתדיר קודם  
 למקודש.  
 דוחה הגמרא: אטו ראש חודש למוספין ידיה אהני, ולמוספי שבת  
 כחול ראש חודש בשבת לא אהני.  
 תא שמע, ששנינו לעיל (פס), שבראש השנה מוספי ראש חודש  
 קודמין למוספי ראש השנה, משום שהם תדירים יותר, ואף על גב  
 דראש השנה קדושה - מקודש יותר מראש חודש, ומוכח שתדיר  
 קודם למקודש.  
 דוחה הגמרא: אטו ראש השנה למוספי ידיה אהני, ולמוספי ראש  
 חודש הקרבים בראש השנה לא אהני.  
 תא שמע, ששנינו בברייתא, דבר אחר - טעם נוסף שבקידוש ברכת  
 'הגפן' קודמת לברכת קדושת היום, משום שבכרבת הין תדירה,  
 ובכרבת קדושת היום אינה תדירה, ותדיר ושאינו תדיר קודם,  
 ואף על גב דכרבת היום, שבאה רק בשבת ויום טוב, קדושה -  
 קדושה יותר מברכת 'הגפן', שנאמרת גם בחול, ומוכח שתדיר  
 קודם למקודש.  
 דוחה הגמרא: אטו שבת לכרבת היום אהנאי, ולכרבת הין  
 הנאמרת בשבת לא אהנאי.  
 תא שמע, דאמר רבי יוחנן, לגבי מי שצריך להתפלל גם מוסף וגם  
 מנחה, שהחלקה דבריה האומר שמתפלל אדם תפילה של מנחה  
 ואחר כך תפילה של מוספין, משום שמנחה תדירה יותר, ואף  
 שתפילת מוסף מקודשת יותר, שהרי באה רק בשבת ומועד, ומוכח  
 שתדיר קודם למקודש.  
 דוחה הגמרא: אטו שבת לתפלת מוספין אהנאי, ולתפלת מנחה של  
 שבת לא אהנאי.  
 תא שמע, ששנינו לעיל (סא), שאם יש לפנינו שלמים של אמש -  
 שהובאו לעזרה אתמול, ושחטם היום, וחטאת ואשם של יום -  
 שהובאו היום, השלמים של אמש קודמין להקרב. מדייקת  
 הגמרא, תא אידי ואידי דיום - הרי שאם שניהם באו היום, חטאת  
 ואשם קדמי - קודמים לשלמים, משום שהם מקודשים יותר, ואף  
 על גב דשלמים תדירי - מצויים יותר, שבאים גם בנדר ונדבה,  
 ומוכח, שמקודש קודם לתדיר.  
 דוחה הגמרא: אמר רבא, מצוי קאמרת - אתה אומר להוכיח  
 משלמים, שהם מצויים יותר, תדיר קמיבעיא לן - אך אנו הסתפקנו  
 לגבי דבר שחייבים להביאו בתדירות, ואילו מצוי לא קמיבעיא לן  
 - ולא הסתפקנו לגבי דבר שהרגילות היא שהוא מצוי יותר, ואין  
 זו חובה להביאו בתדירות, שבוה ודאי שמקודש קודם למצוי.  
 הגמרא מקשה על הדחיה של רבא: אמר ליה רב הונא בר יהודה  
 לרבא, אטו - וכי דבר שהוא 'מצוי', לאו - אינו נחשב תדיר, והתנאי  
 - והרי שנינו בברייתא, שאין חייבים חטאת על פסח ומילה, משום  
 שהם מצות עשה, ורק על מצות לא תעשה חייבים חטאת, שנאמר  
 (ויקרא ד ב) אשור לא תעשינה. ומקשה הברייתא, אולי הפסוק בא  
 למעט רק אחד מהם, ואוציא - אנו מעט מקרבן חטאת רק את הפסח,  
 שהוא אינו תדיר, ולא אוציא את המילה, שהיא תדירה. הרי  
 שהמילה נקראת 'תדירה', אף שאינה חייבת לבוא בתדירות יותר  
 מהפסח, אלא שכך הרגילות.

ואף על גב דמוספין קרישי. מוספין שם שבת עליהן שהם באים חובה לה והתמידין באין אף בחול: לתמידין לא אהנאי. כיון דהאידינא קריבין אם כן שם שבת עליהם: מוספי ר"ה. מקודשין משל שבת דאיקרי מועד: ד"א ב'. בפסחים תנינן לה דקאמרי ב"ה מברך על הדין ואח"כ מברך על היום שהיין גורם לקידוש שתאמר דבר אחר כו': הכי גסינן דאע"ג דברכת היום קרישה. ששם שבת עליה שחובה לשבת היא באה דאילו ברכת הדין אף בחול היא: הלכת מתפלל של מנחה. במסכת ברכות היו לפניו שתי תפלות של מוספין ושל מנחה ופליגי רבי יהודה ורבנן וקא"ר יוחנן הלכה כדברי האומר מתפלל של מנחה ואחר כך מתפלל כו': שלמים של אמש. הא פרישית לה לעיל (גבי) במתני': תירי. שהן מצויין מתוך שבאין בגדר

**תא** שמע מוספי שבת קודמין כו'. בכל הני תא שמע צריך טעם מאי קס"ד מאחר דכבר שני אטו שבת למוספין אהני לתמידין לא אהנאי וצריך לדקדק בפרק התכלת (מנחות דף מט.) גבי התמידין אין מעבכין את המוספין דאיכא בי דף בעיא תדיר ומקדש ולא פשית מנייה מידי דלא מייתי הכא ראיות דהתם ודגרו דהכא לא מייתי התם:

**דשחמינן** לתריוהו. תימה אם כן ליחני שלמים ושחט קודם לחטאת ואשם והכל ביום אחד שלמים קדימי לזרוק ואמאי נקט של אמש ויל דשל אמש נמי שומא הוי כעין של אמש והכל ביום אחד כדאמר בפ' התערובות (לעיל עה.) מאי חיון כעין חיון. בררר: אמר

**אהנאי**, לתפלת מנחה, לא אהנאי. תא ששם, שלמים של אמש, חטאת ואשם של יום, שלמים של אמש קודמין. הא אידו ואידו דיום, חטאת ואשם קדמי, ואף על גב דשלמים תדירי. אמר רבא, מצוי קאמרת. תדיר קמיבעיא לן, מצוי לא קמיבעיא לן. אמר ליה רב הונא בר יהודה לרבא, אטו מצוי, לאו תדיר. והתניא, אוציא את הפסח שאינו תדיר, ולא אוציא את המילה שהיא תדירה. מאי 'תדירה', תדירה במצות. ואיבעית אימא, מילה לנבי פסח, כי תדיר דמיא. איבעיא להו, תדיר ושאינו תדיר, וקדים ושחט לשאינו תדיר, מאי. מי אמרינן, כיון דשחטיה מקריב ליה. או דלמא, יהיב לאחר דמקריב דמזו, עד דמקריב ליה לתדיר, וחדר מקריב לשאינו תדיר. אמר רב הונא מפורא. תא ששם, שלמים של אמש, חטאת ואשם של יום, של אמש קודם לשל יום. הא דיום דוקא דאמש, והיכי דמי, דקדים שחטיה לשלמים, חטאת ואשם קדמי. דלמא, שלמים דאמש, ותפלות ואשם דיום. היכי משפחת לה, דשחטינהו לתריוהו. אבל לא שחטינהו לתריוהו, תיבעי לך. תא ששם, דבר אחר, ברפת תיין תדירה, וברפת היום אינה תדירה, ותדיר ושאינו תדיר, תדיר קודם. הכא נמי, דכיון דאתיין, כמאן דשחטי תריוהו דמי. תא ששם, דאמר רבי יוחנן, הלכה, מתפלל אדם של מנחה ואחר כך של מוספין. הכא נמי, כיון דמטי זמן תפלת מנחה, כמאן דשחטי תריוהו דמי. אמר ליה רב אהא בריה דרב אשי לרבינא, שחטו קודם חצות, פסול, מפני שנאמר בו 'בין הערבים'. קודם לתמיד, פשו ויהא מקריב דמזו עד שיזרק הדם. הכא כמאן עסקינן, כגון דקדים שחטיה לתמיד ברישא. אמר ליה רב אהא סבא לרב אשי, מתינתין נמי דיקא, דקתני עד שיזרק הדם (תמיד), ולא קתני עד שישחוט ויזרק דם, ששם מנחה: ובכולן פהנים רשאי כו': מאי טעמא. אמר קרא 'למשחה', לגדולה, בדרך שהמלכים אוכלין: משנה אמר רבי שמעון, אם ראית ששמן שהוא מתחלק בעזרה, אין צריך לשאול מהו. אלא, מותר רקיני מנחות ישראל, ולוג ששמן של מצוה, אם ראית ששמן שהוא ניתן על גבי האש, אין צריך לשאול מהו. אלא, מותר רקיני מנחת פהנים, ומנחת פהן משיח, שאין מתנדבין ששמן. רבי מרפון אומר, מתנדבין ששמן: נמרא

ושחטיה למאחר אמרי ליה לשהות את הוריקה ולשחוט את הראוי ליקדם ולזרוק: כגון דקדים שחטיה לתמיד. קודם שבא לימלך ולא נמלך אלא על הוריקה: למשחה. לך נתתם למשחה מותרמגנין לרבו וחינו לגדולה: **מתני'** שהוא מתחלק. לאכילת כהנים: מותר רקיני מנחת ישראל. מנחת מאפה שבא חלות ורקיקין חלות בוללן רקיקין מושחין ואמר רבי שמעון במנחות (דף עה.) מושחין במין כ"ו ושאר השמן נאכל לכהנים: מנחת כהנים. כולה כליל ומותר מנחת כהן משיח לפי ששמונה מרובה שלשה לוגין לעשרות ומותרן שהיא אפיה תחילה אין שמנה נבלע בפיתיה וצריך להקטיר המותר בעצמה: שאין מתנדבין ששמן. לפיכך לא יעלה על דעתך שיהא ששמן המתחלק מן הנקטר נדבה:

- 1 **אמר** ליה אי תניא תניא. הא דפליגי רבי ורבנן בסוף כל המנחות באות מצה (מנחות סב.)  
2 גבי תנופת זבחי שלמי צבור דילפינן מובחי שלמי יחיד וקאמר רב פפא דכולי עלמא  
3 דון מינה ומינה הדיא מקמי דשמעה לברייתא דהבא דמפקין גבי מתנדב שמן דפליגי בדין  
4 מינה ומינה ויש לתמוה דפרק המנחות והנסכים (שם קד.) תנן אמר רבי טרפון מה מצנינו בין  
5 שהוא בא חובה בא גנדבה אף שמן שהוא בא  
6 חובה בא גנדבה למח לי מה מצנינו בין דילוף הבא  
7 מקרא מדכתיב קרבן:  
8 **המוריד** גחלת מעל המזבח וכיבה חייב. וא"ת  
9 אמאי חייב הא איתעבידא לה  
10 מצוותה דהא תנן לה בפרק המזבח מקדש (לעיל  
11 פו.) וכן גחלת שפקעה מעל גבי המזבח לא יחזור  
12 ושמןא ויש חילוק בין הורידה לפקעה והדיא דתנן  
13 במסכת תמיד (דף לז.) נתפור ממנה כבד גחלים  
14 מכבדן לאמה נידא בלאו הכי משום דאיתניק  
15 למצוותה כדאמר בשלח טרף בקלפי (יומא מו):  
16 **הא** רבי יהודה הא רבי שמעון. וא"ת הא שמעון  
17 ליה לר"ע דסבר ליה כ"י שמעון בהנחול  
18 בתרא (ביק קיג.) דקאמר רבי שמעון משום ר'  
19 עקיבא לזבש אדם י' כלאים זה על גב זה כדי  
20 להזכיר בו ויש לומר דתרי תנאי ואליבא דר"ע  
21 אב  
22 **וירא** קשיוא סיפא. בשלמא לרבי וירא, רישא בשרים, סיפא בקומין. אלא לאביו, קשיוא. תנא  
23 רישא, אמו סיפא. בשלמא סיפא, תני משום רישא. אלא, רישא משום סיפא, מי תני. אין, אמרי  
24 במועצא, תנא רישא משום סיפא: תא שמע, יין, דברבי רבי עקיבא, לספלים. שמן, דברבי רבי  
25 מרפון, לאישים. מאי לאו, מדין בולו לספלים, שמן בולו לאישים. מדי איריא, הא פדאיתא,  
26 והא פדאיתא. אמר רב פפא, פתנאי. שמן, לא יפחות מלוג. רבי אומר, שלשת לוגין. במאי  
27 קמיפלגי. אמריה רבנן קמיה דרב פפא, 'דון מינה ומינה', 'דון מינה ואוקי באתרה', איכא  
28 ביניהו. דרבנן סברי, מה מנחה מתנדבין, אף שמן מתנדבין. [ומינה, מה מנחה לוג שמן, אף  
29 בן לוג שמן. ומה מנחה, קומצה ושריה נאכלין. אף שמן, קומצו ושריו נאכלין. ואידך,  
30 מומנחה. מה מנחה מתנדבין, אף שמן מתנדבין. 'ואוקי באתרה', פנסכים. מה נסכים, שלשת  
31 לוגין, [אף שמן, שלש לוגין. ומה נסכים, בולן לספלין]. אף שמן, בולן לאישים. אמר ליה רב  
32 פפא לאביו, אי מומנחה, מייית לה [רבין], דכולי עלמא 'דון מינה ומינה'. אלא רבי, מ'אזרח'  
33 גמר לה. אמר ליה רב הונא בריה דרב נחן לרב פפא, מי מצית אמרת הכי. והתניא, 'קרבן  
34 מנחה, מלמוד שמתנדבין שמן. וכמה, שלשה לוגין. ומאן שמעת ליה, דאמר שלשה לוגין, רבי  
35 היא, וקא מייית לה מ'קרבן'. אמר ליה, אי תניא, תניא. אמר שמואל, המתנדב יין, מכיא ומקולפו  
36 על גבי האישים. מאי מעמא, אמר קרא 'ויון תקריב לגסד חצי ההין, אשה ריח ניחוח לה'.  
37 והא קא מכבי. ביבי פמקצת, לא שמייה ביבי. איני, והאמר רב נחמן אמר רבה בר אבונה,  
38 המוריד גחלת מעל גבי המזבח, וכיבה, חייב. דליכא אלא האי. איפיעית אימא, ביבי דמקצה  
39 שאני. תא שמע, דתנא רבי אליעזר בן עקיב, פלפי שנתנה תורה לתרום, יכול יכבה ויתרום.  
40 אמרת, לא יכבה. שאני התם, אפשר דתיב ונטר. תא שמע, יין, דברבי רבי עקיבא לספלים.  
41 שמן, דברבי רבי טרפון, לאישים. ועוד, תניא, יין נסך, לספלים. או אינו אלא לאישים. אמרת,  
42 לא יכבה. לא קשיוא, הא רבי יהודה, הא רבי שמעון. למימרא, דשמואל פריי שמעון סבירא  
43 ליה. והאמר שמואל, ככבין גחלת של מתכת ברשות הרבים, בשביל שלא יואקו בה רבים,  
44 אב  
45 מאזרח גמר לה. אשה ריח ניחוח. אלמא יש יין שהוא לאישים ואיזה זה יין זה הבא בפני עצמו דאילו הבא בגלל זבח כתיב הסך נסך שבר (שם כח) לשון שביעה לשון שכרות שיהא  
46 נראה על גבי המזבח כשפוקקין את השיתין כדאמרין במסכת סוכה (דף מט:) לא שמייה ביבי. דלא קפיד קרא אלא אש תמיד תוקד על המזבח (ויקרא ו) בלפ. כלומר הואיל  
47 לתרום. את הדשן. יכול יכבה. אם מצאן בולן לזחשות שאנין מאוכלות: אמרת לא יכבה. אלמא כיבי דמצוה אסיר: ונפר. וממתיק: או אינו אלא לאישים. דהא כתיב אשה ביה. הא רבי  
48 יהודה. דאמר (שבת דף קכ:) דבר שאין מתכוין אסור הוי לא תכבה אפילו בלא מתכוין הלכך עקר ליה למשמעותיה דאשה למדרשיה נחת רוח הוא לפני באישים וחבי מסיק לה  
49 לברייתא בספרי: הא רבי שמעון. שמואל כרבי שמעון דכין דאין מתכוין לכבות אין לא תכבה ארייה עליו לאסור למיעקר משמעותא דאשה משום קשיוא דלא תכבה ואם תאמר  
50 פסקי רישא ולא ימות הוא אפשר דמוליק ליה בטיפין דקות מאד הלכך אי נמי מבכה בטיפים גסות דבר שאין מתכוין הוא: נחלת. לאו בת כינוי הוא ואיסורא דרבנן הוא  
51 דאיכא ובמקום היזק רבים לא גזור רבנן:  
52  
53  
54  
55  
56  
57  
58

## גמרא

שנינו במשנה, דעת רבי טרפון ששמן בא בנדבה. הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים כיצד מקטירים אותו: **אמר שמואל, לרב רבי מרפון, המתנדב שמן, קומצו ומקטיר את הקומץ, וישריו של השמן נאכלין לכהנים**, ואין מקטירים את כולו. **מאי טעמא, דאמר קרא** (ויקרא ב א) **ונפש כי תקריב קרבן מנחה, ופסוק זה מלמד שמתנדבין שמן, שהיה אפשר לכתוב ונפש כי תקריב מנחה, והוסיפה התורה תיבת 'קרבן' לדרוש מכך שיש עוד קרבן שאפשר להביא והוא שמן הבא בנדבה. וימעתה יש לומר כי מנחה - דין השמן כדן המנחה ושהרי נלמד ממנה, מה מנחה קומצו ומקטיר את הקומץ בלבד וישריה נאכלין, אף ששמן הבא בנדבה קומצו וישריו נאכלין.**

רבי זירא מוכיח מהרישא של משנתנו בדברי שמואל: **אמר רבי ירמיה, אף אנן נמי תנינא** שאין מקטירים את כל השמן אלא שייריו נאכלים לכהנים, שכן שנינו ברישא של משנתנו. **אמר רבי שמעון, אם ראית ששמן מתחלק לכהנים בעוהרה, אי אתה צריך לשאול מהו, משום שודאי אינו אלא מותר מרקיקי מנחת ישראל ומלוג ששמן של מצורע, כיון שאין מתנדבין שמן. וממה שאמר רבי שמעון שאין להסתפק אם השמן המתחלק לכהנים בא בנדבה, משום שאין שמן בא בנדבה כלל, מכלל - משמע דמאן דאמר מתנדבין שמן סובר שמתחלק השמן לאכילת כהנים ואינו מוקטר כולו.**

אביי מוכיח מהסיפא של משנתנו נגד דברי שמואל: **אמר ליה אביי, אם כן אימא סיפא** - באר את הסיפא של משנתנו, שהמשך רבי שמעון ואמר, **אם ראית ששמן שניתן על גבי אישים, אי אתה צריך לשאול מהו, משום שודאי אינו אלא מותר מרקיקי מנחת כהנים ומנחת כהן משיח, משום שאין מתנדבין שמן. ומבואר שהטעם שודאי השמן הניתן על גבי האישים אינו שמן הבא בנדבה, משום שאין שמן בא בנדבה כלל, מכלל - משמע דלמאן דאמר מתנדבין שמן, בולן לאישים - שמן זה כולו מוקטר על המזבח ואינו מתחלק כלל לכהנים.**

הגמרא מקשה בין לרב ובין לאביי: **לאביי שהוכיח מהסיפא שמקטירים את השמן, קשיא הרישא של משנתנו, שמשם מוכח ששמן הבא בנדבה מתחלק לכהנים, ולרבי ירמיה שהוכיח מהרישא שהשמן מתחלק לכהנים, קשיא מהמבואר בסיפא שהשמן מוקטר כולו על המזבח.**

הגמרא מתרצת את הקושיא על רבי זירא: **בשלקא לרבי ירמיה אפשר ליישב ולהבין את משנתנו, שכיון שסבר כשמואל שמקטירים רק קומץ מן השמן והשאר מתחלק לכהנים, יש להעמיד את הרישא שמוכח ממנה שהשמן מתחלק לכהנים, בשיירים של השמן שנותרו לאחר שקמץ ממנו, ואילו את הסיפא שמוכח שמקטירים שמן של נדבה, יש להעמיד בקומץ עצמו, שאותו מקטירין על המזבח אף לדעת רבי זירא. אלא לאביי הסובר שמקטירים את כל השמן, קשיא, כיצד יתרץ את הרישא של משנתנו שמוכח ממנה שהשמן מתחלק.**

מתרצת הגמרא: אין לדייק מהרישא של המשנה ששמן הבא בנדבה מתחלק, ומאחר ומה ששנינו ברישא שעל השמן המתחלק לכהנים 'אי אתה צריך לשאול מהו', אין הטעם לזה מה ששנינו בהמשך המשנה שאין מתנדבים שמן, שהרי גם לדעת הסובר שמתנדבים שמן אינו מתחלק לכהנים, אלא תנא רישא אמר סיפא - שנו לשון זו ברישא משום שהוצרך לשנותה בסיפא, שכן שנינו בסיפא שעל שמן המוקטר אין צריך לשאול אם הוא של נדבה, ושם הוא דווקא מטעם שאין מתנדבים שמן, שהרי למאן דאמר מתנדבים שמן הרי הוא מוקטר על המזבח.

התמיהה הגמרא: **בשלקא סיפא תני משום רישא** - אמנם מובן לומר להיפך ששנה התנא את לשון הסיפא מחמת שהוצרך לשנות כן ברישא, שכן אחר שכבר שנה כן ברישא לא רצה לשנות אחרת

בסיפא, **אלא רישא משום סיפא מי תני** - אולם האם ניתן לומר ששנה התנא את הרישא משום הסיפא, כפי שתרץ התרצן לדעת אביי. משיבה הגמרא: **אין - אכן כך אמרי פמערבא** - החכמים שבארץ ישראל, תנא רישא משום סיפא - שנה התנא את הרישא משום הסיפא.

הגמרא מוכיחה כדעת אביי שהשמן מוקטר כולו: **תא שמע, שנינו בברייתא, יין שבא בנדבה, דרב רבי גקובא הסובר שמתנדבים יין, מנסכים אותו לספליה שעל המזבח. ושיפא הבא בנדבה, דרב רבי מרפון הסובר שמתנדבים שמן, מקריבים אותו לאישים - על האש שעל גבי המזבח. מוכיחה הגמרא, מאי לאו - האם אין לדייק בזה מדיון דינו שבולו לספלים, כך השמן דינו שבולו לאישים, ואם כן מוכח כאביי שהשמן הבא בנדבה מוקטר כולו על גבי המזבח.**

דוחה הגמרא: **מידי איריא** - וכי ראיא היא, והרי אין הכרח לפרש את כל הברייתא באותו אופן, אלא **הא פדאיתא והא פדאיתא** - את הרישא יש לפרש בפני עצמה ואת הסיפא יש לפרש בפני עצמה, ואף שברישא לגבי יין הדין שניתן כולו לספלים, מכל מקום בסיפא אפשר שהדין שהשמן ניתן לאישים אינו על כל השמן, אלא רק לגבי הקומץ, כפי שסבר שמואל שמקטירים רק את הקומץ, ואין להוכיח מכאן כאביי שמקטירים את כל השמן. הגמרא תולה נידון זה במחלוקת תנאים: **אמר רב פפא, בתנאי -**

**כבר נחלקו תנאים בנידון זה שנחלקו שמואל ואביי, שכן שנינו במשנה (מנחות קז), האומר הרי עלי ששמן בנדבה, ולא פירש כמה, לא יפחות מלוג. רבי אומר, שלשת לוגין. מבררת הגמרא: פמאי קמיפלגי תנא קמא ורבי. אמרוהו - ביארוהו דרבנן קמיה דרב פפא, שנחלקו באופן הלימוד בכל גזירה שוה היקש ובנין אב שבתורה, שלמדים ענין אחד מענין אחר, אם 'דון מינה ומינה' - כיון שהוצרכו ללמוד את הדבר מענין אחר, למדים את כל שאר דיניו משם, או 'דון מינה ואוקי באתרה' - למדים רק מה שהוצרכו ללמוד משם, אבל לגבי שאר דיניו יש להעמידו במקומו וללמוד אותם מדבר הדומה לו, ובדבר זה אימא בינייהו - יש מחלוקת ביניהם. דרבנן קברי שאומרים 'דון מינה ומינה', וכיון שמהפסוק**

**ונפש כי תקריב קרבן מנחה** (ויקרא ב א) למדים את עיקר דין נדבת שמן, מה מנחה מתנדבין אף ששמן מתנדבין, ומינה - על כן יש ללמוד גם את שאר הדינים ממנחה, מה מנחה המובאת בנדבה, כשלא פירש כמה, אינו מביא פחות מעשרון סולת ועמו לוג ששמן, אף כהן המתנדב שמן ולא פירש כמה, לא יפחות מלוג ששמן. ולפי שיטה זו יש ללמוד את נדבת שמן מקרבן מנחה אף לענין הנידון שנחלקו בו שמואל ואביי, ומה מנחה אינה מוקטרת כולה למזבח, אלא קומצו ומקטיר את הקומץ, וישריה נאכלין לכהנים, אף ששמן אינו מוקטר כולו, אלא קומצו וישריו נאכלין לכהנים, ונמצא שדעת שמואל כרבנן. ואידך - ורבי סבר 'דון מינה ואוקי באתרה', ולכן למדים רק את עיקר הדין ממנחה, מה מנחה מתנדבין אף ששמן מתנדבין, ואילו לגבי שאר דיני השמן 'אוקי באתרה' - מעמידים אותו להיות כבמקומו, וכיון שהשמן הבא בנדבה בא בפני עצמו בלא הסתל על המנחה, הרי הוא פסקים - כיון שהתנדב להביאו בפני עצמו בלא קרבן, וממנו יש ללמוד את דיניו, מה פסקים כשלא פירש כמה יין הוא מתנדב, אינו פוחת משלשת לוגין, אף ששמן אם לא פירש כמה, אינו פוחת משלש לוגין. ולפי זה גם לגבי הנידון שנחלקו שמואל ואביי יש ללמוד את דינו מיין, ומה פסקים של יין אין להם שיריים המתחלקים לכהנים אלא מתנסכים בולן לספלין, אף ששמן הבא בנדבה אינו מתחלק לכהנים אלא בולן מוקטרים לאישים, ונמצא שאביי סבר כרבי שכל השמן מוקטר לאישים.

רב פפא מבאר את מחלוקת רבי ורבנן באופן אחר: **אמר ליה רב פפא לאביי, אי מנחה מייתי לה [רבי] - אם רבי היה סובר שלמדים ששמן בא בנדבה ממנחה, היה מודה לרבנן ששיעור**

המשך במשנה, דעת רבי טרפון ששמן בא בנדבה. הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים כיצד מקטירים אותו: אמר שמואל, לרב רבי מרפון, המתנדב שמן, קומצו ומקטיר את הקומץ, וישריו של השמן נאכלין לכהנים, ואין מקטירים את כולו. מאי טעמא, דאמר קרא (ויקרא ב א) ונפש כי תקריב קרבן מנחה, ופסוק זה מלמד שמתנדבין שמן, שהיה אפשר לכתוב ונפש כי תקריב מנחה, והוסיפה התורה תיבת 'קרבן' לדרוש מכך שיש עוד קרבן שאפשר להביא והוא שמן הבא בנדבה. וימעתה יש לומר כי מנחה - דין השמן כדן המנחה ושהרי נלמד ממנה, מה מנחה קומצו ומקטיר את הקומץ בלבד וישריה נאכלין, אף ששמן הבא בנדבה קומצו וישריו נאכלין.

יָהּ עֲלֶיהָ תִּכְבַּס בְּמִקּוֹם קָדֵשׁ. מִבִּאֲרַת הַמִּשְׁנָה בְּאִיזָה חֲטָאוֹת  
 מְדוּבָר: אִם עַל פִּי שְׂאֵין הַתְּנוּבָה הַמַּחֲיִיב כִּיבוֹס מְדוּבָר אֲלֵא בְּחֲטָאוֹת  
 הַחֲצִיצוֹנוֹת הַנֶּאֱכָלוֹת לְכַהֲנִים, שְׁהֵרִי נֶאֱמַר בְּפִרְשָׁהּ ז' (שם יט) 'הִבְהֵן  
 הַמִּחְטָא אֲנֵה יִאֲכָלְנָה בְּמִקּוֹם קָדֵשׁ תֹּאכְלִי, בְּחֶצֶר אֹהֶל מוֹעֵד', וְלֹא  
 דִּבֵּר בְּחֲטָאוֹת הַפְּנִימִיּוֹת וְהַקְּרוֹבוֹת בְּפָנִים הַהִילֵל, שֶׁנִּשְׁרָפוֹת מִחוּץ  
 לִירוּשָׁלַיִם, וְאֵינָן נִאֲכָלוֹת לְכַהֲנִים, מִכָּל מִקּוֹם אֶחָד חֲטָאוֹת  
 הַנֶּאֱכָלוֹת וְאֶחָד הַפְּנִימִיּוֹת שְׂאֵין נִאֲכָלוֹת, דִּין שׁוֹה בֹּזֵה שְׂמֵעוֹנוֹת  
 כִּיבוֹס לְבַגְד שֶׁנִּתְּנוּ עֲלָיו, שְׂנֵאֲמַר בְּתַחֲלִיל הַפִּרְשָׁה (שם יח) 'דָּבַר  
 אֶל אֶהֱרֹן וְאֶל בְּנָיו לֵאמֹר, זֹאת תֹּרַת הַחֲטָאֹת, וְלִמְדִים מִכָּךְ  
 שֶׁתִּהְיֶה תֹרַת אֶחָת - דִּין שׁוֹה לְכָל הַחֲטָאֹת לַעֲנִין חִיּוֹב כִּיבוֹס  
 הַדֵּם.  
 הַמִּשְׁנָה מִבִּאֲרַת אִיזָה דֵּם מַחֲיִיב כִּיבוֹס: חֲטָאֹת פְּסוּלָה - שֶׁנִּפְסַל  
 דְּמָה אוֹ בִּשְׂרָה, אֵין דְּמָה מְעוֹן כִּיבוֹס כְּשֵׁנִיתוֹ עַל הַבְּגָד, בֵּין בֶּאוּפֹן  
 שְׁהִיָּתָהּ לָהּ - לַחֲטָאֹת ז' שְׁעַת הַבִּזְיוֹן - זִמְנָן כֹּל שֶׁהוּא שְׂדֵמָה הִיא  
 רָאוּי לְהוֹזָא, קוֹדֵם שֶׁנִּפְסַל, וְכֵן שְׂלֵא הִיָּתָהּ לָהּ שְׁעַת הַבִּזְיוֹן,  
 כְּלוּמַר שֶׁהַחֲטָאֹת נִפְסְלוּ תִּיכָף בְּזִמְנָן הַשְׁחִיטָה, וּמַעֲלוֹם לֹא הִיא  
 דְּמָה רָאוּי לְהוֹזָא. שְׁנֵאֲמַר (שם פסוק כ) 'אֲשֶׁר יִהְיֶה עֲלֶיהָ תִּכְבַּס  
 בְּמִקּוֹם קָדֵשׁ, וְדִרְשׁוּ חֲכָמִים מֵאִשֶּׁר יוֹד' שְׁדִין כִּיבוֹס אֵינוֹ נוֹהֵג  
 אֲלֵא בְּחֲטָאֹת שְׂדֵמָה כִּשֶׁר לְהוֹזָא. מִבִּאֲרַת הַמִּשְׁנָה: אִיזִיּוֹ הִיא  
 חֲטָאֹת פְּסוּלָה שְׁהִיָּתָהּ לָהּ שְׁעַת הַבִּזְיוֹן לִזְרִיקָתָהּ דְּמָה עַל הַמִּזְבֵּחַ,  
 כְּגוֹן שְׂלֵנָה - שְׂדֵמָה לִן בְּעוֹרָה בְּלִילָה, וְנִפְסְלוּ בִּכָּךְ לְהוֹזָא. וְכֵן  
 בֶּאוּפֹן שְׂנֵאֲמַר דְּמָה שֶׁל חֲטָאֹת, וְנִפְסְלוּ לְהוֹזָא. וְכֵן שְׂחִיצָאֵת  
 דְּמָה שֶׁל חֲטָאֹת מִחוּץ לְחֻמַּת הָעוֹרָה, וְנִפְסְלוּ בִּכָּךְ לְהוֹזָא.  
 שְׂבֹאוּפִינִים אֵלוֹ בְּתַחֲלִילָה הִיא הַדֵּם רָאוּי לִזְרִיקָה עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ.  
 וְאִיזִיּוֹ הִיא חֲטָאֹת פְּסוּלָה שְׂלֵא הִיָּתָהּ לָהּ שְׁעַת הַבִּזְיוֹן לִזְרִיקָתָהּ דְּמָה  
 עַל הַמִּזְבֵּחַ, כְּגוֹן שְׂנֵאֲמַר בְּמַחֲשַׁבְתָּ פְּסוּל, שְׁחִישָׁב הַשּׁוּחֹט  
 לֹאֲכִילָה חוּץ לְזִמְנָה - לְאַחַר הַזִּמְנָן שְׂמִיתָ בִּשְׂרָה בִּאֲכִילָה,  
 וְשְׁחִישָׁב לֹאֲכִילָה חוּץ לְמִקְוָה, כְּלוּמַר מִחוּץ לְחֻמַּת הָעוֹרָה. וּפְסַל  
 בְּמַחֲשַׁבָה ז' אֵת הַקֶּרֶבֶן. וְכֵן בֶּאוּפֹן שְׂחִיצָאֵת אֲנִשִּׁים הַפְּסוּלִין  
 לְעוֹבְדָה (וְזִרְקוּ) אֵת דְּמָה מִצְוָרָה הַבְּהֵמָה אַחֵר הַשְּׁחִיטָה, וּפְסַל  
 בִּכָּךְ אֵת הַדֵּם לִזְרִיקָה, וְלֹא הִיא הַדֵּם רָאוּי לִזְרִיקָה מִעוֹלָם.

## נמרא

שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: דֵּם חֲטָאֹת (שְׂמִיתָה) [שְׂנִיתוֹ] כו' עַל הַבְּגָד הָרִי זֶה טַעֲמָן  
 כִּיבוֹס. וְדִין זֶה נוֹהֵג אִף בְּדֵם חֲטָאֹת הַפְּנִימִיּוֹת שְׂאֵינָה מִזְכֵּרֶת  
 בְּפִרְשָׁהּ, מִשּׁוּם שֶׁמִּרְבִּים מִהֲכָתוֹב 'תֹּרַת הַחֲטָאֹת' שְׁדִין כִּיבוֹס הַדֵּם  
 נוֹהֵג בְּכָל הַחֲטָאוֹת.  
 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְאִי - אִם אֲכַן דּוֹרְשִׁים שְׁנוּהֵג תֹּרַת אֶחָת לְכָל  
 הַחֲטָאוֹת, אֲפִילוּ קֶרֶבֶן חֲטָאֹת הָעוֹף נִמִּי - גַּם תִּתְּרַבָּה שִׁיחִיהָ דְּמָה  
 טַעֲמָן כִּיבוֹס, אֲלֵמָה תִּנְיָא - וּמִדּוּעַ שְׁנִינוּ בְּבִרְיָתָא, יָבֹול שְׁנֵאֲמַר  
 שְׂחִיצָאֵת דֵּם חֲטָאֹת הָעוֹף מְעוֹן כִּיבוֹס כִּשְׂאֵר חֲטָאוֹת, תִּלְמִיד לֹמֵר -  
 מִלְּמַדְנָא הַכְּתוּב (שם יח) 'דָּבַר אֶל אֶהֱרֹן וְאֶל בְּנָיו לֵאמֹר זֹאת תֹּרַת  
 הַחֲטָאֹת' שְׂמִיתִיב 'זֹאת' מִמַּעֲטִים שֶׁרָק זֹאת חִיִּיב בְּכִיבוֹס אֶךְ  
 חֲטָאֹת הָעוֹף אֵינָה חִיִּיבִת. וּמִדּוּעַ אֵין לְמִדִּים מִ'תֹּרַת הַחֲטָאֹת'  
 שִׁיחָא נוֹהֵג דִּין כִּיבוֹס אִף בְּדֵם חֲטָאֹת הָעוֹף.  
 מִתְּרַצַּת הַגִּמְרָא: אֲמַר רִישׁ לְקִישׁ מִשּׁוּם כִּרְ קִשְׂרָא, אֲמַר קִרָא  
 בְּפִרְשָׁהּ ז' (שם פסוק יח) 'זֹאת תֹּרַת הַחֲטָאֹת, בְּמִקּוֹם אֲשֶׁר תִּשְׁחָט  
 הָעֶלָה תִּשְׁחָט הַחֲטָאֹת לִפְנֵי ה'', וּמִלְשׁוֹן שְׁחִיטָה הָאֲמֹר בְּפִרְשָׁה  
 לְמִדִּים שֶׁרָק בְּחֲטָאוֹת הַנֶּאֱכָלוֹת כְּגוֹן חֲטָאֹת בַּהֲמָה הַתְּנוּבָה מְדוּבָר,  
 וְלֹא בְּחֲטָאוֹת שְׂאֵין נִשְׁחָטוֹת כְּגוֹן חֲטָאֹת הָעוֹף שֶׁנַּעֲשִׂית בְּמִלְקָה  
 וְלֹא בְּשִׁחִיטָה.

מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: תִּדְיִיק לִשְׁוֹן אַחֵר בְּפִרְשָׁהּ וְאִמָּא - וְתֵאֲמַר שְׂדוּקָא  
 בְּחֲטָאוֹת הַחֲצִיצוֹנוֹת הַנֶּאֱכָלוֹת הַתְּנוּבָה מְדוּבָר לְהַצְרִיכֵם כִּיבוֹס,  
 בְּדָבָרֵיכֶם (שם יט) 'בְּמִקּוֹם קָדֵשׁ תֹּאכְלִי, אֲכָל חֲטָאוֹת הַפְּנִימִיּוֹת  
 שְׂאֵין נִאֲכָלוֹת, אֲלֵא נִשְׁרָפוֹת מִחוּץ לְחֻמַּת יְרוּשָׁלַיִם, לֹא יִהְיֶה

אֲכָל לֹא מִכְּבִים נִחְלָתָ שֶׁל עֵץ, אִף שְׂמוּזָה לְרִבִּים, שְׂכִינִין שְׂכִיבִיָּה  
 בְּשַׁבַּת אִסוּר מִן הַתּוֹרָה, אֵין לָהּ הִיתָר אִף בְּמִקּוֹם הַיּוֹק. מוֹכִיחָה  
 הַגִּמְרָא: וְאִי סָלְקָא דְעֵתָךְ - אִם יַעֲלֶה בְּדַעְתָךְ שֶׁשְׂמוּאֵל כְּרָבִי  
 שְׂמֵעוֹן כְּכִירָא לִיָּה, אֲפִילוּ נִחְלָתָ שֶׁל עֵץ נִמִּי יֵשׁ לִּי לְהַתִּיר, שְׁהֵרִי  
 לְדַעַת רַבִּי שֶׁמִּמֶּנּוּ לֹא נִאֲסַר כִּיבוֹי בְּשַׁבַּת אֲלֵא כְּשִׁמְתִּיכִין לַעֲשׂוֹת  
 פְּחָמִים וְלַצּוֹרֵךְ זֶה הוּא מִכְּבָה אֵת הָאֵשׁ לִפְנֵי שִׁישְׁרָף הָעֵץ לְגִמְרִי,  
 אֲבָל כִּיבוֹי אִשׁ מִחֲמַת שְׂאֵינוֹ חָפֵץ בָּהּ אֵין בֹּזֵה אִסוּר מִן הַתּוֹרָה,  
 שְׁהֵרִי אֵין לוֹ צוֹרֵךְ בְּכִיבוֹי אֲלֵא הוּא צָרִיךְ אֵת סִילּוּקָה שֶׁל הָאֵשׁ,  
 וְהִיא טוֹב לוֹ יוֹתֵר אִם לֹא הִיתָה כֵּאֵן אִשׁ מִלְּכַתְחִילָהּ, וּמִלְּאֲכָה  
 שְׂאֵינָה צָרִיכָה לְגוֹפָה לְדַעַת רַבִּי שְׂמֵעוֹן פְּטוּר עֲלֶיהָ. וְאִם כֵּן מִדּוּעַ  
 לֹא הִיתָר שְׂמוּאֵל גַּם בְּנִחְלָתָ שֶׁל עֵץ בְּמִקּוֹם הַיּוֹק רִבִּים.

מִתְּרַצַּת הַגִּמְרָא: אֵין זֶה סְתִירָה, אִף שְׂדָבָר שְׂאֵין מְתַבֵּין שְׂמוּאֵל  
 כְּכָר לָהּ כְּרָבִי שְׂמֵעוֹן שְׂמוּתָהּ, וּלְפִיכָךְ סָבַר שְׂאֵין אִסוּר כִּיבוֹי  
 כְּשֵׁאֵינוֹ מִתְּכִינִין, וּמוֹתֵר לִזְלוֹף אֵת הַיֵּין עַל הָאִישִׁים, מִכָּל מִקּוֹם  
 בְּמִלְּאֲכָה שְׂאֵינָה צָרִיכָה לְגוֹפָה כְּכָר לָהּ כְּרָבִי יְהוּדָה שְׁחִיב עֲלֶיהָ,  
 וּלְפִיכָךְ אִסַּר לְכַבּוֹת בְּנִחְלָתָ שֶׁל עֵץ אִף בְּמִקּוֹם הַיּוֹק רִבִּים, מִשּׁוּם  
 שֶׁהָאִסוּר לְכַבּוֹתָהּ הוּא מִן הַתּוֹרָה וְאֵין לְהַתִּירוֹ בְּמִקּוֹם הַיּוֹק רִבִּים.  
 הַגִּמְרָא מִבִּאֲרַת דִּין שְׂרִיפַת נִסְכִּים שֶׁנִּטְמָא: אֲמַר רַב חוּנָא, נִסְכִּים  
 שְׂנֵאֲמַר בְּעוֹרָה, עוֹשָׂה לָהֶן מַעֲרָכָה שֶׁל עֲצִים עַל רִצְפַת הָעוֹרָה  
 בְּפָנֵי עֲצָמָן וְשׁוֹרְפֵן שֶׁם, וְלֹא עִם שְׂאֵר פְּסוּלֵי הַקִּדְשִׁים, כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה  
 שְׂרִיפַתָּם נִיכְרָת, וְאֵינוֹ מוֹצִיאֵן לְשׁוּרְפָן מִחוּץ לְעוֹרָה, מִשּׁוּם שְׂנֵאֲמַר  
 (ויקרא ו ב) 'וְכָל חֲטָאֹת אֲשֶׁר יִבְאֵא מִדְּמָה אֶל אֹהֶל מוֹעֵד לְכַפֵּר  
 בְּקוֹדֵשׁ, לֹא תֹאכַל קָאֵשׁ תִּשְׂרָף, וְדִרְשׁוּ מִתִּיבּוֹת וְכָל בְּקוֹדֵשׁ כָּאֵשׁ  
 תִּשְׂרָף' שְׂכָל הַקִּדְשִׁים הַנִּפְסְלוֹת בִּיצִיאָתָם מִחוּץ לְעוֹרָה, אִם נִטְמָא  
 בְּתוֹךְ הָעוֹרָה שׁוּרְפָן שֶׁם וְאֵינוֹ מוֹצִיאֵם מִן הָעוֹרָה.

מִנִּיָּא הַגִּמְרָא רֵאדִּיָּה לְכָךְ מִבְּרִיָּתָא: תִּנְיָא נִמִּי הִכִּי, הַדֵּם וְהַשְּׂמֵן  
 וְהַמִּנְחֹת וְהַנִּסְכִּים שְׂנֵאֲמַר, עוֹשָׂה לָהֶן מַעֲרָכָה בְּפָנֵי עֲצָמָן, וְשׁוֹרְפֵן.  
 מוֹסִיפָה הַגִּמְרָא שְׂכָךְ קִבְעוּ הַלְכָה בְּרִבִּים: אֲמַר לִיָּה שְׂמוּאֵל לְכָב  
 הֵנָּה בְּנִדְתָּהּ וְ-מִהֲעִיר בְּגֵדָה שֶׁבְּבָבֶל, אִיָּתִי לִי בִי עֲשֶׂהָ וְאִמָּא  
 לָךְ קִמְיָהּ - הִבֵּא לִי עֲשֶׂרָה אֲנִשִּׁים, וְאֹמַר לָךְ דִּין זֶה לְפִינֵיהֶם, כְּדִי  
 לְפַרְסֵם שְׂכָן הַלְכָה, נִסְכִּים שְׂנֵאֲמַר, עוֹשָׂה לָהֶן מַעֲרָכָה בְּפָנֵי עֲצָמָן  
 וְשׁוֹרְפֵן, וְאֵין שׁוּרְפָם עִם בִּשְׂרָף פְּסוּלֵי הַקִּדְשִׁים שֶׁנִּשְׂרָפִים בְּעוֹרָה.

## הדרן עלך כל התדיר

## פרק אחר עשר - דם חטאת

בְּפִרְשַׁת קֶרֶבֶן חֲטָאֹת נִאֲמַר בְּתוֹרָה דִּינִים הַנּוֹהֲגִים בְּבִשְׂרָה וּבְדֵם.  
 הַפֶּרֶק שֶׁלִּפְנֵינוּ עוֹסֵק בְּשִׁלְשָׁה דִּינִים הַמּוֹצִיָּרִים בְּאוֹתָהּ פִּרְשָׁה: א.  
 דֵּם חֲטָאֹת שְׁנִיתוֹ עַל בְּגֵד, יֵשׁ לְכַבֵּס אוֹתוֹ, שְׁנֵאֲמַר (ויקרא ו א) 'וְאֲשֶׁר  
 יִהְיֶה מִדְּמָה עַל הַבְּגָד, אֲשֶׁר יִהְיֶה עֲלֶיהָ תִּכְבַּס בְּמִקּוֹם קָדֵשׁ'. וְדִין זֶה  
 נוֹהֵג רַק בְּדֵם חֲטָאֹת וְלֹא בְּשֵׂאֵר קֶרֶבְנוֹת. ב.  
 בִּשְׂרָה חֲטָאֹת שֶׁנִּשְׂרָפוֹת, יֵשׁ לְשַׁטּוֹף וּלְמַרְק אֵת הַכָּלִי בְּמִים עַל מִנֵּת לְהוֹצִיא אֵת  
 בְּלִיעָתוֹ, וּבְכָלִי חָרָס שְׂאֵי אִפְשָׁר לְהוֹצִיא אֵת הַבְּלִיעָה יֵשׁ לְשַׁבּוֹר  
 אֵת הַכָּלִי, שְׁנֵאֲמַר (שם ב) 'וְכָלִי חָרָס אֲשֶׁר תִּבְשַׁל בּוֹ יִשָּׁבֵר, וְאִם  
 בְּכָלִי נִחְשָׁתָהּ בְּשִׁלָּה וּמִרְק וְשִׁטָּף בְּמִים, ג.  
 דְּבַר מֵאֲכָל שֶׁנִּשְׁנַע בְּבִשְׂרָה חֲטָאֹת, דִּינוֹ כְּבִשְׂרָה חֲטָאֹת לַעֲנִין מִקּוֹם זִמְנָן הָאֲכִילָה, וְכֵן אִם  
 נִפְסְלוּ הַחֲטָאוֹת אֵין לְאֲכֹל אֵת הַמֵּאֲכָל שֶׁנִּשְׁנַע בּוֹ, שְׁנֵאֲמַר (שם ב) 'כֹּל אֲשֶׁר יִגַּע בְּבִשְׂרָה יִקְדָּשׁ'.

## משנה

הַמִּשְׁנָה עוֹסֶקֶת בְּדִין כִּיבוֹס בְּגֵד שְׁנִיתוֹ עֲלֵיו מִדֵּם חֲטָאֹת: דֵּם קֶרֶבֶן  
 חֲטָאֹת שְׁנִיתוֹ עַל הַבְּגָד, חָרִי זֶה מְעוֹן כִּיבוֹס כְּדִי לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ אֵת  
 בְּלִיעַת הַדֵּם שְׁנֵאֲמַר (ויקרא ו א) 'וְאֲשֶׁר יִהְיֶה מִדְּמָה עַל הַבְּגָד, אֲשֶׁר

אבל לא גזלת של עץ. תימה היכי ס"ד דרבר שאין מתכוין שיה לאינה צריכה לגופה דמה  
ענין זה לזה ונפ' כירה (שבת מב.) נידא טפי גבי יא דשרי שמואל אפילו שיעור לצרף  
דפריך הותם כה"ג ומצי למימר דס"ד דלא הוה שרי ריש דרבר שאין מתכוין לבתחילה אי לאו  
משום דאית ביה דתרי דהוה נמי מלאכה שאינה צריכה לגופה הלכך רבי יהודה דמחייב

באנה צריכה לגופה אוסר באין מתכוין דהא בהא  
תליא אבל הכא אי אפשר לפרש כן דמייח לה  
אזהרה דמתנדב יין מביאו ומלפ' על גבי  
האישים דלא שייך טעמא דאין צריכה לגופה  
אלא גבי מלאכות דשבת ובסוף פרק ראשון  
דחגיגה (דף י.) מייח לה גבי הלכות שבת כדחייב  
התולים בשערה וצריך לפרש דמשמע להש"ס  
דהשתא דכי היכי דמחייב שמואל באנה צריכה  
לגופה ה"י יש לו לחייב אין מתכוין כמתכוין  
במלאכה שאינה צריכה לגופה סבר לה כרבי  
יהודה. הקשה בהלכות גדולות דבשמעתא  
קמייאת דשבת (דף ג.) קאמר שמואל כל פטורי  
דשבת פטור אבל אסור לבר מהני תלת דפטור  
ומותר להצ' צבי והצ' נחש ומפיס מורסא פי'  
דשרי רבנן משום צער דגופא דצד נחש ומפיס  
מורסא לא מיפטר אלא לר"ש דפטור מלאכה  
שאינה צריכה לגופה כדאיתא בפ' שמנה שרצים  
(שבת קז:) ודוחק הוא לתרץ בהלכות גדולות ור"ת  
חירץ דהא דחייב לה שמואל (בהר"י פטור ומותר  
(קאמר) לאו משום דס"ל הכי אלא כלומר מאן  
דס"ל שהוא פטור קסבר דפטור ומותר כמו  
שנזקק שמואל בסוף האורג (שם קז.) ודאי  
פטור ומותר קאמר מיהו אנן לא קיימא לן  
כשמואל במלאכה שאינה צריכה לגופה  
כדאשכחן רבא דהוה בתרא דסבר כר"ש בריש  
נוטל (שם קמא:) ואמוראי דפרק כל תבאי הקדש  
(שם קכא:) דאמרי כל חמוקין נדרגין בשבת  
ואפילו מאן דאסר לא פליג אמתני' דעל עקרב  
שלא תשוק הלכך מותר להפיס מורסא בשבת  
לחריצא ממנה ליתח.

## הדרן עלך כל התדיר

שלנה ושנטמא. פירש לן דמה ונטמא דמה  
ואם תאמר ונטמא מ"ט לא בעי כיבוס  
הא מדארייתא וזרקו לבתחילה כדאמרין  
(פסחים דף פ.) דם שנטמא חורק בשוגג הורצה  
ויל' דמיייר כגון שנשבר הציץ או אינו על מצחו  
למאן דאית ליה (שאני מרצה) (יומא דף ז.)  
ושקבלו פסולין חורק את דמה. פירש  
בקנטרס או זרקו ואע"ג דאפילו כשרה אם ינתו  
דמה לאחר זריקה אין טעון כיבוס כדאמר לקמן  
פרט לזה שכבר הוזה איצטריך לאשמועינן  
בפסולין למימר דדם דחוי הוא ואין הותר במורק

יבול. תהא דם חטאת העוף טעון כיבוס ת"ל זאת. והוא חזין קדשים קלים מיעטי מזה ותימה  
בדסוף פירקין (דף צה.) מרבי מזה התורה לעולה ולחטאת מזה חטאת מתקדשת בבלוע אף כל מתקדש בבלוע והשתא מניל דאתא היקשא לרבות כל הקדשים כחטאת לענין בלוע  
ומיעטא דהא לענין כיבוס אימא אפיכא ויל' כיון דאשכחן דכל קדשים טעונין מריקה ושטיפה מדאיצטריך אותה למעטי תרומה סברא הוא לאוקומה היקשא לענין להתקדש בבלוע  
מאחר דאשכחן דטעונין מריקה ושטיפה מטעם בלעת כלי ומיתרצא נמי בהכי קשיא אדריהו רבי יהודה מפיק לקמן כל קדשים לענין מריקה ושטיפה מקדש קדשים והשתא ל"ל קרא תיפוק  
לי מדויקשא דחטאת דכל קדשים טעונין מריקה ושטיפה כחטאת אבל למאי דפרישית נידא דאי לאו דאשכחן מריקה (ושטיפה) בהדיא הוה מוקמי היקשא לענין כיבוס ומיעטא דזאת  
למעטי מריקה ושטיפה ובלוע.

וקרן

אבל לא של עץ. דבת כיבוי הוא ואיסורא דארייתא הוא ואי כר"ש לא משכחת כיבוי  
אלא במתכוין לעשות פחמין בכיבוי וצריך להם דאר"ש מלאכה שאינה צריכה לגופה  
פטור עליה וכיבוי לאו צורך גופו הוא ויהא צריך לו דהלואי שלא בא עליו דרמי למורצא  
את המת לסלקו מעל פניו דפטור עליה ר"ש במסכת שבת בפרק המצניע (דף צד.)

מערכה. על הרצפה בעורה ולא יוציא לחוץ  
משום שנאמר בקדש באש תשרף ב' שני  
דפסחים (דף כד.) דרשין האי קרא וכל חטאת  
אשר יובא וגו' ומרבינן מניה כל פסולי קדשים  
שמחיצתו בעורה יהיה נשרפים בעורה כדכתיב  
בקדש לא תאכל באש תשרף ותמיה אני למה  
שורפן לעצמן ואינו שורפן בבית הדשן שהיה  
בעורה שבו שורפין פסולי קדשי קדשים ונראה  
בעיני שהוא דבר לח שורפן לעצמן שחאה  
שריפתו ניכרת לעצמן שאם היה שורפן עם  
בשר אין ניכרין שהרי אין בהן ממש: הדרן והשמן  
גרסי:

## הדרן עלך כל התדיר

דם חטאת טעון כיבוס. כדכתיב ואשר יזה  
מדמה וגו' במקום קדוש תאכל. בההוא  
ענינא כתיב: תורת החטאת. רישא דענינא  
הוא: פסולי אין טעון דמה כיבוס. דכתיב אשר  
יזה בראיו לחזאה הכתוב מדבר: שעת הכושר.  
לזריקה: שלנה. לן דמה: ושקבלו פסולין את  
דמה. גרסי' ולא גרסי' חורק דהא אפילו כשרה  
שנתו (את) מדמה לאחר זריקה על הבגד אין  
טעון כיבוס כדאמרין לקמן פרט לזה שכבר  
הוזה: גמ' תשחט החטאת. בההוא ענינא כתיב  
בנשחטות ולא בנמלקות: אפילו חטאת העוף  
נמי. אע"ג דכתיב זאת למעטא הא פנימיות נמי  
אימעטו דבנאכלות הכתוב מדבר וקמרינן ליה  
מתורת: ומה ראי'. לרבות פנימיות מתורת  
ולמעט עוף מזה: החטאת בהמה פנימיות ה"ל  
לרביי. כדן החיצונים שכן בהמה כמותה  
שחיתה כמותה טעונה צפון כמותה וקבלת כלי  
כמותה וקדושת המזבח כמותה וכנגד חודה של  
קרן ובאצבע ואישים אימוריהן לאישים אבל  
עוף אינו בהמה ואינו שחוט ואינו טעון צפון  
וקבלה ולא קרן שהרי חטאת העוף תמיש  
נעשית ואינו נותנה באצבע בחודה של קרן ואין  
ממנה לאישים:

יאכלנה

תורת. אי הכי, אפילו חטאת העוף נמי מיעט רחמנא זאת. ומה ראי'. מסתברא,  
דחטאת [בהמה] פנימיות, הוה ליה לרביי. שכן בהמה, שחיתה צפון וקבלת כלי

כשר לזריקה ולא תימא יחזור הכשר ויורוק דפטול עושה שירים וצ"ע בפ"ק דמעילה (דף ה.) יבול. תהא דם חטאת העוף טעון כיבוס ת"ל זאת. והוא חזין קדשים קלים מיעטי מזה ותימה  
בדסוף פירקין (דף צה.) מרבי מזה התורה לעולה ולחטאת מזה חטאת מתקדשת בבלוע אף כל מתקדש בבלוע והשתא מניל דאתא היקשא לרבות כל הקדשים כחטאת לענין בלוע  
ומיעטא דהא לענין כיבוס אימא אפיכא ויל' כיון דאשכחן דכל קדשים טעונין מריקה ושטיפה מדאיצטריך אותה למעטי תרומה סברא הוא לאוקומה היקשא לענין להתקדש בבלוע  
מאחר דאשכחן דטעונין מריקה ושטיפה מטעם בלעת כלי ומיתרצא נמי בהכי קשיא אדריהו רבי יהודה מפיק לקמן כל קדשים לענין מריקה ושטיפה מקדש קדשים והשתא ל"ל קרא תיפוק  
לי מדויקשא דחטאת דכל קדשים טעונין מריקה ושטיפה כחטאת אבל למאי דפרישית נידא דאי לאו דאשכחן מריקה (ושטיפה) בהדיא הוה מוקמי היקשא לענין כיבוס ומיעטא דזאת  
למעטי מריקה ושטיפה ובלוע.

בכללות - קשור י"ט כסלו עם העניין דחלוקת הש"ס,  
שמוסיימים את לימוד הש"ס בשנה שעברה, ומחלקים את  
הש"ס לשנה הבאה.

משיחת י"ט כסלו, ה'תשכ"ח

וְקָרַן וְאָצַבַּע וְחֻדָּה. תימה אי חומרי קחשיב לא הא הוו אליבא דחד תנא דמאן דאית ליה חודה לית ליה קרן כדמוכח לעיל בפרק איהו מוקמן (דף גג.) דפליגי רבי וריא בר"ש ויש לומר דהכי אמר קרן למאן דאית ליה חודה למאן דאית ליה וכן צריך לפרש לעיל בפ"ק (דף י.) והאיבא חודה: **א'** הכי אחד הנאכלות ואחד הפנימיות אחד הפנימיות ואחד

הנאכלות מיבעי ליה. שהפשוט יותר יש לו להוכיח תחלה ובפ"ק דסוכה (דף כ.) גריס רש"י במשנה אחת קטנה ואחת גדולה ופריך בגמרא אחת גדולה ואחת קטנה מיבעי ליה דהכי משמע אחת היא הגדולה ואחת היא הקטנה כלומר כמות היא ואינה חלוקה לדין שני וכן דרך תנאים בכל מקום דההיא דפשיטא ליה תני ברישא ואותו השני השבא להשמענו ששוה לו שונה אחריי בדאמר בריה (דף כט.) אחד יבנה ואחד כל מקום שיש שם ב"ד ובב"ק (דף ג.) אחד החופר בור ואחד החופר שיח ומערה ובמסכת סוטה (דף מג.) אחד הבונה ואחד החלוק ואחד היוורש וטובא תנן התם גבי מערכי המלחמה הכי וקשה מהדיא דפ' ב' דכתובות (דף כ.) דאחד חרשות ואחד ישנות וישנות פשוט לטומאה יותר מחדשות ובפ' החולץ (יבמות נא.) אחד בתולות ואחד בעולות אלמא דנקט שאינו פשוט תחילה ויש לחלק דהדיא דקאי אקרא או בפלוגתא דלעיל התם הוא דרגיל למנהיג פשוט תחילה הוא דתנן (סנהדרין דף לב.) אחד דיני ממונות ואחד דיני נפשות בדרישה ובחקירה אע"ג דקאי אקרא אידי דאיייר בפרקא דלעיל דיני ממונות נקט נמי דיני ממונות ברישא וד'ר שמעון הקשה מהדיא דמנחות פרק רבי ישמעאל (מנחות סג.) דקתני וחכאי אחד חול ואחד שבת משלש דהא הכי הו"ל למיתני שבת ברישאלטן ובסיפא וחכאי אחד שבת וא' חול בשלש קופות ובשלש מגלות הו"ל למיתני חול ברישא:

מי

הא הוציאה, פסולה. אלא, האי 'צִתָּהּ לחוץ', איצטריכא ליה. הכא נמי, 'צִתָּה לחוץ', איצטריכא ליה. בעי רבי אבין, נשפך על הרצפה ואספה, מהו. אצרכיה הוא דלא אצרכיה רחמנא, כלי שרת. והלכך, אוספו וכשר. או דלמא, מיפסל פסל ביה רחמנא, כלי שרת. והלכך, אוספו ופסול. אמר רבא, תא שמע, יכול יהא דם חטאת העוף טעון כיבוס, תלמוד לומר 'זאת'. ואי סלקא דעתך, מיפסל פסול ביה רחמנא, תיפוק לי, דהא אפסיל לה באויר כלי. אמר רב הונא בריה דרב יהושע, במדביק כלי בצוארה. בעא מיניה לוי, ניתו מנגד לנגד, מהו. מנגד קמא, אידחי ליה לכיבוס. או דלמא, לא. אמר ליה, זו שאילה. טעון כיבוס, כמה נפשד. אי אוספו וכשר, הא כשר. ואי אוספו ופסול, אנה פריי עקיבא סבירא ליה. דאמר, היתה לו שעת הפושר ונפסלה, דמה טעון כיבוס.

בעא

נשפך על הרצפה. מצורא העוף: אצרכי הוא דלא אצרכיה רחמנא כלי שרת. וצואר ידיה הוא במקום כלי שרת וחלכך לאוספו כשר ולחזותו למובח דה"ל בנשפך מן הכלי על הרצפה ואספו דכשר: או דלמא מיפסל פסול ביה רחמנא כלי שרת. דדוקא שייך ולא כתב ביה קבלה משום דבעי לחזותו מן העוף עצמו למזבח וכ"ש דרצפה פוסלת: תיפוק לי. דלא בעי כיבוס בלאו מיעוטא דהא איפסיל ליה דם מצי מטא לאויר הבגד ואנן ראי להואה בעינן ואויר כלי ככלי דמי: במדביק כלי בצוארה. דלא היה על אויר עד שנגע בו להאי איצטריך זאת למעט: ניתו מנגד למנגד. בדם הבמה קמרי: אידי ליה לכיבוס. וגרע ליה מנשפך מן כלי על הרצפה ואספו ואור כן ניתו על הבגד דהתם כיון וכשר לזריקה ראי להואה קרינא ביה אבל על הבגד דאיזוקי איזוקי לכיבוס ארזי מתורת חזאה ולא קרינא ביה ראי להואה ולא בעי כיבוס האי אחרון: זו שאילה. בביתא פיה שאלת ואשכח עליה: אוספו וכשר. ואע"ג דאיזוקי לכיבוס דם בטל מתורת דם כל זמן שלא כיבסו וה"ל בנשפך מן הכלי על הרצפה: הא כשר. וטעון האחרון כיבוס: ואם תימצא לומר שאם אוספו מן הראשון פסול. בדקא ס"ד משום דדוקא לכיבוס בטל ליה מתורת דם: אמא ב"ע ס"ל. דאמר לקמן (דף צג.) היתה לה שעת הכושר לזריקה ונפסלה דמה טעון כיבוס והאי דרי מתחילתו בכלי נתקבל והיתה לו שעת הכושר ואח"כ נפסל בגפילו על בגד ארזון:

ניתו

יאכלנה לוי ולא לאחרת. יאכלנה חרא משמע לומר באחת מן הנאכלות כתבתי לך הענין הזה ולא בכל הנאכלות נתמעטה חטאת העוף שהוא נאכלת מדברים האמורים בענין ומה אמור בענין כיבוס מריקה ושטיפה: אורחיה דקרא. שכל הענין בלשון זה נאמר תשטט החטאת בברשה מדמה: רבה אמר. האי פירא דפרכת דלמא פנימיות נתמעטו ממיעוטא דזאת עיקר כיבוס בפנימיות כתיב דאשר יזה בניזאות הכתוב מדבר והיינו בפנימיות כתיב בזה הזאת על הפרכת אבל בחיצונות אין כתיב הזאת וחיצונות הוא דאיתרבו מתורת: והא תנא דמתני' אע"פ שאין הכתוב מדבר אלא בנאכלות קאמר. אלמא עיקר קרא בחיצונות הוא דכתיב ופנימיות מתורת איתרבו: ד"ק אף על פי שש דברים בענין שאינו מדבר אלא בנאכלות ומאי ניהו מריקה ושטיפה דהדיא דוקא בנאכלות דסמך ליה כל זכר בכתבים יאכל אותה מיהו לענין כיבוס אחד הנאכלות ואחד הפנימיות והפנימיות עיקר דאשר יזה כתיב בהו וחיצונות מזאת תורת החטאת: אי הכי. דעיקר בפנימיות כתיב אמאי תנא אחד הנאכלות ואחד הפנימיות דמשמע האמורה בנאכלות נזהגת אף בפנימיות דהכי משמע האמור בנאכלות הוא דחייך האמור בפנימיות אלמא נאכלות במשמעותא אתו ופנימיות מריבויא: אי הכי חטאת העוף נמי. חיתין ממשמעותא שהרי אף הוא מן הניזאות דכתיב והזהו (מן) החטאת וגו' (ויקרא יז.) חטאת חטאת שהבנים דמה בצוארה בפנים. בין מליקה לחייה מהו שתיפסל משום וכל חטאת אשר יובא: ככלי שרת דמי. שהרי לא הוזקקה בקבלת כלי חזו כלייה ומיפסל בהכנסת הדרם שהבניסה חיתין ממשמעותא שהרי אף הוא מן הניזאות ככלי להחיל: או דלמא כו'. ובהמה שהבניסה לפנים משנשחטה והוציאה וקיבל דמה לא מיפסלא דמדמה אמר רחמנא ולא שהבניסו עם בשרה: פרכסה ונגבסה לפנים. בחטאת העוף קתני לה בשרה וקס"ד משום דמאליה נכנסה ולא הבניסה הוא ע"מ לכפר וקרא כתיב לכפר בקדש: ויצאת לדורים וחזרה. לאו דוקא נקט וחזרה אלא משום דקתני בה בהדיא פרכסה ויצתה לחוץ וחזרה פסולה דדוקא נקט לאשמענין רבותא דאע"ג דחזרה פסולה נקט נמי גבי בשרה וחזרה: הא הוציאה הוא פסולה בתמייה וכי יש מוציאה בצפון וברורים ליפסל ביצא אלא הא דתני פרכסה יצאת לחוץ איצטריכא ליה דקתני בה בהדיא פרכסה ויצאת לחוץ חוץ לעזרה וחזרה פסולה ואפילו פרכסה יצאת מאליה דנפסלה ביצא ובפ' שני (לעיל כו.) מייית לה בגמרא: ח"נ. דקתני פרכסה גבי עוף משום הדאי קטל לא בלשון פרכסה דקתני בה נמי פרכסה ויצאה לחוץ וחזרה פסולה: נשפך על הרצפה. מצורא העוף: אצרכי הוא דלא אצרכיה רחמנא כלי שרת. וצואר ידיה הוא במקום כלי שרת וחלכך לאוספו כשר ולחזותו למובח דה"ל בנשפך מן הכלי על הרצפה ואספו דכשר: או דלמא מיפסל פסול ביה רחמנא כלי שרת. דדוקא שייך ולא כתב ביה קבלה משום דבעי לחזותו מן העוף עצמו למזבח וכ"ש דרצפה פוסלת: תיפוק לי. דלא בעי כיבוס בלאו מיעוטא דהא איפסיל ליה דם מצי מטא לאויר הבגד ואנן ראי להואה בעינן ואויר כלי ככלי דמי: במדביק כלי בצוארה. דלא היה על אויר עד שנגע בו להאי איצטריך זאת למעט: ניתו מנגד למנגד. בדם הבמה קמרי: אידי ליה לכיבוס. וגרע ליה מנשפך מן כלי על הרצפה ואספו ואור כן ניתו על הבגד דהתם כיון וכשר לזריקה ראי להואה קרינא ביה אבל על הבגד דאיזוקי איזוקי לכיבוס ארזי מתורת חזאה ולא קרינא ביה ראי להואה ולא בעי כיבוס האי אחרון: זו שאילה. בביתא פיה שאלת ואשכח עליה: אוספו וכשר. ואע"ג דאיזוקי לכיבוס דם בטל מתורת דם כל זמן שלא כיבסו וה"ל בנשפך מן הכלי על הרצפה: הא כשר. וטעון האחרון כיבוס: ואם תימצא לומר שאם אוספו מן הראשון פסול. בדקא ס"ד משום דדוקא לכיבוס בטל ליה מתורת דם: אמא ב"ע ס"ל. דאמר לקמן (דף צג.) היתה לה שעת הכושר לזריקה ונפסלה דמה טעון כיבוס והאי דרי מתחילתו בכלי נתקבל והיתה לו שעת הכושר ואח"כ נפסל בגפילו על בגד ארזון:

בצפון המזבח, ונקבלת דמים בכלי. ונקח ונאצבע ונחיה ואישים. ומה  
 שאין כל זה בחטאת העוף, ועל כן מיעטה מ'זאת'.  
 מקשה הגמרא: אדרבה מסתבר שחטאת העוף הוה ליה לרבויי, שכן  
 דמה טעון הוה חטאת - בחטאת פנימית. מתרצת הגמרא: מכל  
 מקום הנך נפישין - הדברים שדומים חטאת חיצונה לפנימית רבים  
 הם מהדברים שדומה חטאת עוף לחטאת פנימית, ולכן יש לרבות  
 חטאת חיצונה, ולמעט חטאת עוף.  
 הגמרא עוברת לדון בענין אחר. בחטאת העוף הצריכה התורה  
 שמתן דמה יורה מהצואר ולא מכלי שרת: בעי רבי אבין, חטאת  
 העוף שהכניס דמה בצוארה - לאחור שמלקה ולפני שהוזה דמה  
 בפנים ההיכל מהו, האם כשר הדם לזריקה, או שמא נפסל כמו  
 דם חטאת בדמה חיצונה שנכנס לפנים שנפסל. וצדדי הספק הם,  
 האם כיון שצריך לחוות מגופה ולא מכלי, אם כן צוארה בכלי  
 שרת דמי - נחשב ככלי שרת שבו הדם, ולכן מ'פסיל' - נפסל  
 הדם, או דלמא צוארה אינו ככלי שרת, אלא הוא בצואר חטאת  
 בהמה שנכנס להיכל לאחר שחיטה שלא נפסל, משום ש'מקשה'  
 אמר ר' חמנא שנפסל, ולא כאשר הכניס ב'שדה' ועמו הדם הבלוע  
 בו.  
 הגמרא מנסה לפשוט את הספק מברייא: תא שמע, פירכסה -  
 דילגה חטאת העוף מיד המולקה ונקבקה לפנים ההיכל ולאחור מכן  
 חזרה לעזרה, ב'שדה'. ומדייקת הגמרא: דווקא באופן זה אינה  
 נפסלת. תא אם הכניסה בכוונה פסולה, והטעם לכך משום שנאמר  
 'אשר יובא מדמה אל אהל מועד לכפר בקודש', שהחטאת נפסלת  
 רק אם הכניסה לכפר ולא כאשר נכנסה מאליה ללא כוונה לכפר.  
 ומוכח מהברייא שצואר העוף חשוב ככלי שרת, ואם הכניס את  
 העוף להיכל נפסל הדם.  
 משיבה הגמרא שאין לדייק כך מהברייא: ולישמעך - ולטעמך  
 שדייקת שהברייא עוסקת רק באופן שהחטאת נכנסה מאליה,  
 מה תאמר נבי קרשי קרשי שחישתה וקיבל דמה בצפון, דקתני  
 - ששנינו בה שבאופן שפירכסה לאחר שחיטתה ויצאה לדרום,  
 ולאחור מכן חזרה לצפון, ב'שדה' ואינה נפסלת ביוצא, משום שפסול  
 יוצא בקדשי קדשים הוא רק ביצאה מחוץ לעזרה. ולדברייך, האם  
 תדייק שרק באופן שיצאה הבהמה מאליה לא נפסלה, תא הוציאה  
 בכוונה לדרום פסולה, והלא אין מציצה בין צפון לדרום שיגרום  
 פסול. אלא בהכרח צריך לומר, תא יצתה לחוץ איצטרך לא ליה -  
 התנא העמיד לה ביצאה מאליה אגב הדין הנוסף שהובא  
 בברייא, שכאשר הבהמה פירכסה ויצאה מחוץ לעזרה פסולה,  
 ושם נצרך לכתוב כן כדי לחדש שאף באופן זה נפסלה. ויש לומר  
 שהקא נמי - גם כאן בחטאת העוף, משום 'יצתה לחוץ' איצטרך  
 ליה לתנא לנקוט שיצאה מאליה, ואגב זה נקט לשון 'נכנסה  
 לפנים', אבל הוא הדין אם הכניסה לא נפסלה, ואין לפשוט את  
 ספיקו של רבי אבין.  
 הגמרא מביאה ספק נוסף של רבי אבין: בעי רבי אבין, נשפך הדם  
 מצואר העוף על הרצפה של העזרה ואפסלה בכלי שרת מהו, האם  
 כשר הדם לזריקה, או לא כמו שמצינו בדם בהמה שנשפך  
 שנפסל ואמנם אם קיבל הדם בכלי שרת ואחר כך נשפך על  
 הרצפה, יכול לאספו ולזרוק ממנו, משום שכבר נתקבל הדם  
 בכלי. האם נאמר אצורכיה הוא ולא אצורכיה רחמנא כלי שרת  
 - התורה לא הצריכה לקבל דמו של עוף בכלי שרת מפני  
 שהצואר משמש ככלי שרת, והלכך יכול לאוספו לדם וקשר, כדן  
 נשפך מן הכלי. או דלמא מ'פסיל' פסל ביה רחמנא כלי שרת -  
 התורה פסלה דם חטאת העוף שנתקבל בכלי שרת, וכל שכן  
 כשנשפך על הרצפה, והלכך לא יועיל מה שאוספו בכלי שרת.  
 ופסול הוא לזריקה.  
 הגמרא מנסה לפשוט את הספק מברייא: אמר רבא, תא שמע

נקח - דם חטאת פנימית ניתנת על קרנות המזבח. ואצבע -  
 וניתנת על המזבח באצבע ולא בכלי. וחזרה - וניתנת בחוד קרן  
 המזבח. ואישים - ואימורה נקטרים על אש המזבח. ובכל הדברים  
 הללו, דומים מעשה חטאת פנימית לחטאת חיצונה, ולכן מסתבר  
 לרבותה, ולמעט חטאת העוף שאין בה דינים הללו.  
 מקשה הגמרא: אדרבה, חטאת העוף הוה ליה לרבויי ולא חטאת  
 פנימית, משום שדומה היא לחטאת חיצונה בדברים הבאים. שכן  
 חוץ - דמה ניתן במזבח החיצון כ'מקשה' - בחטאת חיצונה, ויש בה  
 אכילה לכהנים כ'מקשה'. אבל חטאת פנימית דמה ניתן בהיכל,  
 ובשרה נשרף. מתרצת הגמרא: הנך נפישין - הדברים שמנינו  
 בחטאת פנימית שדומה לחטאת חיצונה, רבים הם מהדברים  
 שדומה חטאת עוף לחטאת חיצונה. ומשום כך יש לרבות חטאת  
 פנימית ולמעט חטאת העוף.  
 הגמרא מביאה תירוץ נוסף: רב יוסף אמר, אמר קרא בדין כיבוס  
 הדם (ויקרא יט) 'הכחן המחט אתה יאכלנה', ובא למעט לזו ולא  
 לאחריה, ובנאכלות מיעט הכתוב - הכתוב ממעט חטאת הנאכלת  
 ובהכרח שכוונתו לחטאת העוף, משום שחטאת פנימית אינה  
 נאכלת. ולמדים מזה גם לכל האמור בענין ודהיינו כיבוס מריקה  
 ושטיפה שאין נוהגים בחטאת העוף.  
 מקשה רב יוסף על דבריו: ואלא המיעוט 'זאת' למה ליה, שהרי  
 מ'יאכלנה' מיעטנו חטאת העוף. מתרץ רב יוסף: אי לאו 'זאת' הוה  
 אמינא שמה שכתוב 'אכלנה' בלשון יחיד אצורכיה דקרא - דרך  
 הכתוב בכל הפרשה שם לדבר בלשון יחיד, קא משמע לן 'זאת',  
 שיש למעט חטאת העוף.  
 הגמרא מביאה תירוץ אחר מדוע אין למעט חטאת הפנימית: רבה  
 אמר, אין למעט חטאת הפנימית מ'זאת', משום שעיקר דין כיבוס  
 נאמר בחטאת פנימית, דאמר קרא (ויקרא כ) 'אשר יזה מדמה על  
 הבגד אשר יהיה עליה' וגו', הרי שבקרבן הטעון ה'זאת' ה'כתוב'  
 מדבר, והם חטאות הפנימיות, מאחר וחטאות חיצונות אין בהן  
 הזאה אלא תנייה, וחטאת חיצונה התרבה מ'תורת'.  
 מקשה הגמרא על שיטת רבה: (והתניא) [והתנין] במשנתנו אף על  
 פי שאין ה'כתוב' מדבר אלא בחטאות הנאכלות, הרי מפורש  
 במשנה שעיקר הכתוב עוסק בחטאת חיצונה שנאכלת ולא  
 בפנימית שאינה נאכלת, והיא זו שמתרבה מ'תורת'.  
 מתרצת הגמרא: כוונת המשנה לענין מריקה ושמירה שדינה נאמר  
 בהמשך הפרשה, שלענין זה עיקר הכתוב אמור בחטאת חיצונה.  
 אכל לענין כיבוס הדם 'אשר יהיה' ב'תרי', ולשון הזאה שייך בחטאת  
 פנימית שדמה מוזה על המזבח.  
 מקשה הגמרא עוד על רבה: אי הכי שלענין כיבוס עיקר הכתוב  
 הוא בחטאת פנימית, מדוע שנה התנא במשנה אחר הנאכלות  
 ואחר הפנימיות נוהג בהם דין כיבוס, אחר הפנימיות ואחר  
 הנאכלות מביע ליה, שאת הפשוט יש להזכיר תחילה, ולדברי  
 רבה הפשוט הוא חטאת פנימית שבה אמור הכתוב. מתרצת  
 הגמרא: תני - אכן יש לגרוס אחר הפנימיות ואחר הנאכלות.  
 מקשה הגמרא: אי הכי שמשלשון הכתוב 'אשר יזה' למדנו שהכתוב  
 עוסק בחטאות שדמים מוזה, חטאת העוף נמי נוסף למשמעות  
 הכתוב, מאחר וגם דם חטאת עוף מוזה למזבח. מתרצת הגמרא:  
 מיעט רחמנא 'זאת', ולפיכך אין דם חטאת עוף טעון כיבוס.  
 מקשה הגמרא: אי הכי ש'זאת' בא למעט, חטאת חיצונה נמי לא  
 יהיה דמה טעון כיבוס. מתרצת הגמרא: ר'בה רחמנא 'תורת',  
 ומתרבה ממנה חטאת חיצונה לכיבוס.  
 מקשה הגמרא: ומה ראית למעט חטאת עוף ולרבות חטאת  
 חיצונה ולא להיפך. מתרצת הגמרא: מ'סתברא' שחטאת בהמה הוה  
 ליה [ו-יש לך] לרבויי ולא חטאת עוף, משום שחטאת חיצונה דומה  
 לחטאת פנימית בדברים הבאים, שכן הם בהמה, ושחיטת שניהם

הגמרא מבררת אופן נוסף של התוהו דם על בגד: **בְּעָא מִינָה דְּמִי**  
**בְּרַחֲמֵי מַרְבַּח חֲסָדָא**, נִתְּנוּ דָם עַל בְּגָד טָמֵא מִחוּ דִּינָה, האם כיון  
 שנטמא ונפסל אינו טעון כיבוס, או שמא כיון שפסול הדם וחובת  
 הכיבוס באי יחד, טעון כיבוס.

מבאר הגמרא את הספק: **אִמֵּר רַב הוּנָא בְּרִיה דְּרַב יְהוֹשֻעַ**,  
**מִדְּקָמִיפְעִינָא לֵיה הָךְ**, ולא בנטמא תחילה ואחר כך הותו על בגד,  
 משמע שבאופן זה פשוט שאינו טעון כיבוס, אף שהיה ראוי  
 להזאה לפני שנטמא, ואם כן שִׁמְעָ מִינָה שסובר כרבי שמעון  
 שאפילו אם הִתְּה לָהּ לחטאת שַׁעַת הַבּוֹשֵׁר לזריקה ונִפְסְלָה, אִין  
 דְּמָה מְעוֹן כִּיבוּס. אך באופן שפסול הדם וחובת הכיבוס באו כאחד  
 נסתפק, האם הִנֵּי מִיָּלִי פסולה אינה טעונה כיבוס אלא בְּזֶה אַחֵר  
 זֶה – שנפסל הדם ואחר כך ניתו על בגד, אָבָל אם חובת הכיבוס  
 והפסול באו בְּכַת אַחַת לֹא, או דְּלִמָּא לֹא שָׁנָא, וגם אם פסול הדם  
 וחובת הכיבוס באו כאחד אינו טעון כיבוס.

פושטת הגמרא את הספק: **אִמֵּר רַב חֲסָדָא לרמי בר חמא**,  
**פְּלוּגְתָא** – מחלוקת דְּרַבִּי אֱלֶעָזָר וְדְרַבִּי אֱלִיבָא דְרָבָה – לפי ביאורו של  
 רבה, וְבִדְקָא – וכפי שִׁתְּרִין אֲבִי את הביאור שביאר רבה  
 במחלוקתם.

הגמרא מביאה ומבאר את המחלוקת תנאים שהביא רב חסדא:  
**הֲתֵנִיָּא רַבִּי אֱלֶעָזָר אֹמֵר, מִי חֲטָאת שֶׁנִּטְמָאוּ מִטְּהָרִין טָמֵא מַת, שְׁהָרִי**  
**נָדָה שֶׁנִּטְמָא בְּמַת מְוִין עָלֶיהָ** לפני שנטהרת מנדתה, אף שמי  
 החטאת נטמאין כשנוגעים בה. ומוכח שניתן לטהר במי חטאת  
 שנטמא.

**וְאִמֵּר רַבָּה, רַבִּי אֱלֶעָזָר** שלא חש לחלק ולומר שבגדה טומאת  
 המים וטהרת הנדה באות כאחת, ומשום כך טהורה היא. **בְּשִׁמְתָא**  
**רַבִּי עֲקִיבָא רַבִּי אֱמֶרֶה, דְּאִמֵּר שֶׁהַעֲבָרָת כְּלִי שֶׁבְּתוֹכוֹ מִי חֲטָאת עַל**  
**נְפִי מִקּוֹם טָמֵא, כְּמוֹנָה דְּמִי**, ונטמא המים אף שלא נגעו בטומאה  
 עצמה, ולפיכך מובן הראיה מנדה למי חטאת שנטמאו קודם  
 ההזאה, משום שאף בנדה נטמאו המים קודם לטהרה בעודם  
 באויר הנדה. מביא רבה את שיטת רבי עקיבא: דְּתֵנָּה, מי חטאת  
 המונחים בחלון שבכותל, ותנור עומד סמוך לכותל, ואדם הִיָּה  
**עוֹמֵד חוּץ לַתֵּנּוֹר** – אחרי התנור, כלומר שהתנור מפסיק בינו  
 לכותל, ויש שְׂרִין בְּתֵנּוֹר, והוֹשִׁישׁ האדם יָדוֹ לַחֲלוֹן וְנִטַּל אֶת הַלֵּיָן  
 וְהַכִּלִּי שֶׁבְּתוֹכוֹ מִי חֲטָאתוֹ וְהַעֲבִירוֹ עַל אוֹרֵי פִי הַתֵּנּוֹר, שפי  
 התנור למעלה, **רַבִּי עֲקִיבָא טָמֵא** את מי החטאת משום שאויר  
 השרץ שבתנור מטמאו, וְהַכְּמִים מִטְּהָרִין.

רבה מבאר את טעמי המחלוקת: וְכֵּהָ פְּלִיג, דְּרַבִּי עֲקִיבָא כְּכִר כְּלִי  
 שעבר מעל פי תנור כְּמוֹנָה בתוך התנור דְּמִי, ונפסלו המים מחמת  
 השרץ, וְרַבִּנָּן כְּכִר, לֹא כְּמוֹנָה דְּמִי, ולפיכך המים טהורים. ורבי  
 אלעזר סובר כרבי עקיבא, ולכך מובן הראיה מנדה, כיון שאף  
 בנדה נטמאו המים קודם לטהרה בעודם באויר הנדה.

הגמרא ממשיכה לבאר את דברי רב חסדא: וְאִתִּיבָה – והקשה  
**אֲבִי לרבה על ביאורו**, ממה ששינוי בברייתא, מוֹדָה רַבִּי עֲקִיבָא  
**בְּהוֹאָה שֶׁהַעֲבָרָה** – במי חטאת המזוים על אדם, ועברה ההזאה על  
**נְפִי כְּלִי חָרָם טָמֵא**, או על נְפִי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב טָמֵא, שְׁהִיא וְהוֹאָהוּ  
 טְהוֹרָה, משום שְׁאִין לָךְ דָּבָר טָמֵא שֶׁמִּטְמָא לְמַעַלָּה באוהל כְּבִנְיָנִיָּה  
 לְמַטָּה, כלומר כאילו מונח למטה, אֵלֶּא כִּפּוֹת מִן הַמֵּת וְיִשָּׂאֵר כָּל  
 הַמַּאֲהֵלִין, וְיִשָּׂאֵר כָּל הַמַּאֲהֵלִין דְּקָאמַר בֹּא לְאִיתִי וְלִרְבוֹת אֲנִי  
 הַמְּנוּנָה בְּצַרְעָתָה, שאף היא מטמאה את העובר באוירה. ומבואר  
 שרבי עקיבא סובר ששאר טומאות אין מטמאים באוירם, ואם כן  
 אין לומר שמי חטאת המזוים על נדה נטמאים באויר לפני  
 שנוגעים בה.

הגמרא מביאה ביאור אחר במחלוקת תנאים: אֵלֶּא אִמֵּר אֲבִי,  
**דְּבִוּלִי עֲלָמָא** סוברים שאפילו מי חטאת שעברו מעל שרץ, לֹא  
 כְּמוֹנָה דְּמִי על השרץ, וְהָכֵא – וכאן בהעברת כלי מעל תנורו בְּהָא

**קְמִיפְלִי, דְּרַבִּי עֲקִיבָא כְּכִר, וְנִרְיִין שָׁמָּה** נִתְּנוּ הַכִּלִּי בתנור ויטמאו  
 המים, ולפיכך טימא אף כשמעבירו מעליו, וְרַבִּנָּן כְּכִר, לֹא וְנִרְיִין.  
 ומה שמוֹדָה רַבִּי עֲקִיבָא בְּהוֹאָה שעברה מעל טומאה שלא נטמאה,  
 משום שאין לחשוש שמא תנוד ההזאה על הטומאה, שְׁכִין דְּנִפְסָךְ  
 – שיצאה ההזאה מידו, נִפְסָךְ, ואינו יכול להניחה עוד על הטומאה,  
 ולכן בזה לא גזר שיטמאו.

מבררת הגמרא: וְאִם כֵּן שֶׁאֵין שֶׁאֵר הַטּוֹמְאוֹת מִטְּמָאִים בְּאוֹרֵי, רַבִּי  
**אֱלֶעָזָר וְרַבִּנָּן כְּמִי פְּלִיג**. אִמֵּר אֲבִי, בְּדִין מִטְּמָא קְדוּמָה  
 מִטְּמָא שְׁבָאוֹתָה שְׁעָה קְמִיפְלִי – האם למדים דין טומאה  
 שהיתה במי חטאת לפני ההזאה מטומאה שאירעה בשעת  
 ההזאה, וכגון הזאה על נדה, מִרְ – רבי אלעזר כְּכִר, דִּין טומאה  
 קדומה מטומאה שבאותה שעה, ולפיכך אף מי חטאת שנטמאו  
 לפני ההזאה, מטהרים, וְיִרְ – ורבנן כְּכִר אִין דִּין, ולפיכך רק אם  
 הטומאה וההזאה באו כאחת מטהרים המים.

ולספיקת רמי בר חמא האם דם שניתו על בגד טמא טעון כיבוס,  
 השיב רב חסדא לפי דברי אבִי, שגם זה מחלוקת בין רבי אלעזר  
 ורבנן, שלרבי אלעזר שטומאה שבאותה שעה דינה כטומאה  
 קדומה, אינו טעון כיבוס, כיון שהדם שנטמא בנגיעתו בבגד נחשב  
 כנטמא קודם לכן. ולרבנן שאין למדים זה מזה, טעון כיבוס, כיון  
 שטומאת הדם לא קדמה לחובת הכיבוס אלא באה עמה יחד.

מביאה הגמרא ביאור נוסף בטעמי מחלוקתם: **רַבָּא אִמֵּר, דְּבִוּלִי**  
**עֲלָמָא סוברים שְׁאִין דִּין טומאה קדומה מטומאה שבאותה שעה,**  
**וְהָכֵא כְּמִי פְּלִיג, דְּרַבִּי אֱלֶעָזָר כְּכִר, הוֹאָה שֶׁל מי חטאת על טמא**  
**מת צְרִיקָה שְׁעִיר, ואם הוזה על הטמא פחות משהשיעור אינו נטהר,**  
**וּמִצְטָרְפִין לְהוֹאָה** – הוזה פחות משיעור יכול להיות פעם שניה  
 להשלים השיעור. ולפיכך מובן הוכחת רבי אלעזר מנדה שמי  
 חטאת שנטמאו לפני ההזאה גם מטהרים, שהרי באופן שהוזה  
 פחות משיעור, המים נטמאו לפני שטיהרוהו, כי רק לאחר שמוזים  
 עליה פעם נוספת, היא נטהרת. וְרַבִּנָּן כְּכִר, הוֹאָה אִין צְרִיקָה  
 שְׁעִיר, ולפיכך אין ראיה מנדה שמי חטאת טמאין מטהרין, כיון  
 שבנדה ההזאה והטומאה באו כאחת.

שינוי במשנה: **חֲטָאת פְּסוּלָה ב'ו' אין דמה טעון כיבוס**, בין שהיתה  
 לה שעת הכושר ובין שלא היתה לה שעת הכושר. הגמרא  
 מביאה שיש החולקים על דין זה: **תְּנִי רַבִּנָּן**, נאמר בדין כיבוס (ויקרא  
 ו) וְאִשָּׁר יִזֶּה מִדְּמָה עַל הַבְּגָד, ודורשים מתיבת 'מִדְּמָה', שרק  
 אם ניתו מִדָּם חטאת בְּשִׁיעָה, טעון כיבוס, וְלֹא אם ניתו מִדָּם פְּסוּלָה.  
**רַבִּי עֲקִיבָא אֹמֵר**, לא כל חטאת שנפסלה אינה טעונה כיבוס, שאם  
 הִתְּה לָהּ וְלִחֲטָאתָ שַׁעַת הַבּוֹשֵׁר – שעה אחת שבה היתה ראויה  
 לזריקה, ואחר כך נִפְסְלָה, דְּמָה מְעוֹן כִּיבוּס. ורק אם לֹא הִתְּה לָהּ  
 שַׁעַת הַבּוֹשֵׁר וְנִפְסְלָה, כגון שלפני שקיבל דמה נפסלה, אִין דְּמָה  
 מְעוֹן כִּיבוּס. וְרַבִּי שְׁמֵעוֹן אֹמֵר, אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה – בין אם היתה  
 ראויה לזריקה, ובין אם לא היתה ראויה לזריקה, אִין דְּמָה מְעוֹן  
 כִּיבוּס.

מבאר הגמרא את טעמים של רבי שמעון ורבי עקיבא: **מֵאִי**  
**מְעָמָא דְּרַבִּי שְׁמֵעוֹן**, משום דְּכִתְבִי בפרשת כיבוס (ויקרא ו כב) 'כָּל'  
 זָכָר בְּכִהְנִים יֹאכַל אֹתָהּ, וְאִתְּה' משמעה מיעוט, אותה ולא  
 אחרת, וְכִתְבִי בדין כיבוס מיעוט נוסף 'מִדְּמָה', ומשני מיעוטים  
 דורש רבי שמעון חד – אחד לְמַעַט חֵיבָא וְאֶחָד לְאֹפֹן דְּהִתְּה לִי שַׁעַת  
 הַבּוֹשֵׁר, וְחַד לְמַעַט לֹא הִתְּה לִי שַׁעַת הַבּוֹשֵׁר. וְרַבִּי עֲקִיבָא שלא  
 ממעט אלא לא היתה לה שעת הכושר, משום שסובר, ש'אֹתָה'  
 שנכתב לאחר דין מריקה ושטיפה, בא לומר, בְּשִׁטָּה לְתִרּוּמָה – שדין  
 מריקה ושטיפה הנאמר בקדשים אינו נוהג בתרומה. וְרַבִּי שְׁמֵעוֹן  
 שלא ממעט מאותה מריקה ושטיפה בתרומה, לְמַעַמָּיה –  
 לשיתו הלך, דְּאִמֵּר לְקַמֵּן (צו) שְׁקָדִישׁ קָלִים אִין מְעוֹנִין מְרִיקָה  
 וּשְׁטִיפָה, וְכָל שְׁכֵן תְּרִימָה. ולפיכך אין לו צורך למעט את

1 יתו על כגד טמא. ונטמא בנגיעתו בו מי הוי דם פסול כאילו נטמא קודם לכן ולא בעי כיבוס או דלמא כיון דבעידנא דנפל עליה אכתי כשר הוה והוי פסול דם וטעינת כיבוס לבגד  
2 באין כאחד בדמפרש ואויל לה רב הונא בריה דרב יהושע: מדיקא מיבעי ליה הכי. מכלל דפשיטא ליה נטמא קודם לכן דלא בעי כיבוס ואע"ג דהיתה לו שעת הכושר ש"מ קסבר כי  
3 ומיהו הויא דפסול דם וטבילת בגד באין כאחד מיבעי ליה הכי מי אמרין ה"מ דפסולת אין דמה טעון כיבוס: בזה אחר זה. שנפסל ואח"כ נית: וברקא מותרין אביי. למילתיה דרבה  
4 דפריש פלוגתיהו דר' אלעזר ורבנן: פשהרין. את האדם מטומאת מת כאילו לא נטמא: שהרי נדה. שנטמאה במת מוזן עליה לפני טבילת נדתה וטובלת לשתי הטומאות בטבילה אחת

5 שלא מציוו בתורה שהזקקה לטבול לנדתה

6 תחלה ולקבל הוא הותרה כשתטבול ויש מיכן

7 ראיא למי חטאת שנטמא קודם הזאתן

8 בדמפרש רבה ואויל: ואמר רבה. ר' אלעזר

9 שמביא ראיא מהזאת נדה שאינו דומה לזו

10 דאילו נדה הזאת וטומאת המים באין כאחד

11 ואין זו ראיא לנטמא קודם הזויה: אלא שאמרה

12 בשית רבי עקיבא רבו. דאמר כל הטומאות

13 מטמאין מי חטאת העוברין על אוריו הלכך

14 נטמאו המים משעברו על אור הגדה והזאת לא

15 הואי עד שנגעו המים בבשרה: חוץ לתורה.

16 שהיה התנור סמוך לכותל וחלץ בכותל ובו לגן

17 והאדם עומד חוץ לתנור כלומר להלן מן התנור

18 שהתנור מפסיק בינו לבין הכותל: העברת כל.

19 של מי חטאת והעבירו ע"פ התנור. על אור פיו

20 שכל תנוריהם פיהם למעלה: ונפל את הלגין.

21 של מי חטאת ובמסכת פרה תנינן לה ומעלה

22 היא למי חטאת: ואיתביה אביי גרסין: מורה ר'

23 עקיבא. אע"פ שנהלך בלגין של מי חטאת מורה

24 הוא בהזאה שהעבירה כי' שהיה מזה על האדם

25 ותנור טמא מפסיקו ועברה ההזאה על פי התנור:

26 [למעלה כלפניה. באוהל כבנגיעה: ה"ג ושאר

27 כל המאחילים לאיתווי אבן המנוגעת. אלמא

28 בהזאת נדה ליכא למימר דרבי עקיבא משבא

29 למעלה באויר על הגדה נטמאת: אלא אמר אביי

30 דביי אפילו כמי חטאת לאו כמנוגד דמי. אלא

31 לענין לגין הוא דגור רבי עקיבא גזירה שמא

32 יניחנה בתוך האויר דרך העברתו אבל בהזאה

33 שאינו מעביר אלא וזקק מורה הוא דטורה

34 דכיון דנפק מידו נפק לגמרי ואין בידו להבטיח

35 לתנור: ורבי אלעזר. דמייתי ראייה למילתיה

36 מהזאת נדה ורבנן דאמרי אינה ראייה: בדנין

37 מוטא קדושה. כגון מי חטאת שנטמא לפני

38 הזאתן מטומאה שבאותה שעה כגון הזאת נדה

39 שטומאת המים והזאה באין כאחד קמיפלגי: רבי

40 אלעזר סבר דנין ורבנן סברי אין דנין. ולגבי ניתו

41 דם חטאת על בגד טמא דאיבעיא לן לעיל נמי

42 פלוגתא דרבי אלעזר ורבנן הוא דלרבי אלעזר

43 אין טעון כיבוס דטומאה שבשעת נפילה

44 כטומאה שלפני נפילה ולרבנן לא דמו אהרדי

45 והאי דקאמרין אליבא דרבה וכדמפרק אביי ולא אמרין אליבא דאביי (ואע"ג) דהא דרבה ליתיה משום דאביי תלמידו הוה ולא נחלק עליו אלא דן לפניו ותיירגם הדבר לפניו והודה

46 לו: דבולי ע"מא אין דנין. ורבי אלעזר טומאה קדומה קדומה יליף דרבי אלעזר סבר הוה צריכה שיעור ומצטרפין להזאות וכי נפלה הזאה קמייתא עלה אכתי לאו הזאה

47 היא לטורה ואע"ג שנטמאת ההזאה הראשונה כשנגעה בה חזרת ומצטרפת עם השניה להשלים שיעור אלמא מי חטאת שנטמא לפני הזאה מטהרין: ורבנן סברי אין הזאה צריך

48 שיעור. ומחזקה קמייתא אסתלקא לא הוה צריכה למילף מינה טומאה קדומה דרך דגבי נדה טומאה שבאותה שעה היא: מוטא. מיעוטא היא דמה של זו ולא דמה של אחרת: רבי

49 עקיבא ורבי שמעון פליגי בהאי פסולה דמיעט קרא ולפרושי קאתו: כתיב אותה. בתריה דקרא דכיבוס ומריקה ושטיפה כתיב כל זכר בבתנים יאכל אותה (ויקרא ו): אותה פרש לתרימות.

50 ואמריקה ושטיפה קאי בדאמרין לקמן בפירקין (דף צו:): ורבי שמעון למעמיה. לקמן במתניתין (דף צו:): מתני' יתו מן הצואר על הגדר ב'. בדמפרש טעמא כגמרא: מן הקרן. של

51 מוצב ומן היסוד של שירים ובפרק בית שמאי (לעיל לט). הרגימנא דמן הקרן מן הקרן ממש ומן היסוד מן הראוי ליסוד דמשניתן מתן דמה אין שירים טעונין כיבוס וטעמא מפרש

52 כגמרא: הכי גרסינן במתניתין. נשפך על הרצפה ואספו אין טעון כיבוס ואין טעון כיבוס אלא הדר שנתקבל בכלי כי' ובגמרא פריך דהוה למא לא נשפך על הרצפה. מצואר בהמה:

53 נגמ' בראוי להזאה. שנתקבל בכלי:

1 מי חטאת שנטמא מטהרין. וא"ת א"כ למה גזרו

2 שלא יעביר אדם מי חטאת ואמר חטאת

3 בנהר ובספינה כמעשה שזיה כדאיתא ביבמות

4 פרק האשה שלום (דף קטו: ובחגיגה כג.) ויל

5 דהתם קודם קידוש והבא לאחר קידוש: גי'תו מן

6 הצואר על הגדר אין טעון כיבוס. מרישא לא

7 שמעינן דהוה אמיתא חבא שאני משום דבבת

8 אחת:

מזה

1 וְאָמַר רַבִּיהִי רַבִּי אֱלֶעָזֶר, בְּשִׁשִּׁית רַבִּי עֲקִיבָא רַבִּי, אֲמַרְהִי. דְּאָמַר, הַעֲבַרְתָּ כָּל עַל גְּבִי מְקוֹם

2 טָמֵא, כְּמוֹנָה דְּמִי. דִּתְנִן, הִיָּה עוֹמֵד חוּץ לַתְּנֹרָה, וְשָׂרֵךְ בְּתֵנּוֹרָה, וְהוֹשִׁיט יָדוֹ לְחָלוֹן, וְנָטַל אֶת

3 הַלֵּגִין, וְהַעֲבִירוֹ עַל פִּי תְּנֹרָה, רַבִּי עֲקִיבָא טָמֵא, וְחֻכְמִים מְטַהְרִין. וְבִהָא פְּלִיגִי. דְּרַבִּי עֲקִיבָא

4 סָבַר, כְּמוֹנָה דְּמִי. וְרַבְּנָן סָבְרִי, לֹא כְּמוֹנָה דְּמִי. וְאִיתִיבִיהּ אֲבִי, מוֹדֶה רַבִּי עֲקִיבָא, בְּהוֹאָה

5 שֶׁהַעֲבִירָהּ עַל גְּבִי כָּל חֶרֶם טָמֵא, עַל גְּבִי מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב טָמֵא, שֶׁהִיא מְטַהְרָה. שְׂאִין לָךְ דָּבָר

6 שֶׁמְטַמֵּא לְמַעַלָּה בְּלִמְטָה, אֲלֵא בִּנְתִי מִן הַמֵּת, וְשָׂרֵךְ כָּל הַמַּאֲחִילִין. לֵאיתוּי, אֲבָן הַמְּנוּגָעֶת.

7 אֲלֵא אָמַר אֲבִי, דְּכֹוֹל עֲלָמָא, לֹא כְּמוֹנָה דְּמִי. וְהִכָּא, בְּהָא קָמִיפְלִגי. דְּרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר,

8 גִּזְרִין שְׂמָא יְנִיחֵ. וְרַבְּנָן סָבְרִי, לֹא גִזְרִין. וּמוֹדֶה רַבִּי עֲקִיבָא בְּהוֹאָה, כִּיּוֹן דִּנְפֵק נֶפֶק. וְרַבִּי

9 אֱלֶעָזֶר וְרַבְּנָן, בְּמָא קָמִיפְלִגי. אָמַר אֲבִי, בְּדִין טוֹמְאָה קְדוּמָה מְטוֹמְאָה שְׂבִאוֹתָהּ שְׁעָה,

10 קָמִיפְלִגי. מִרְ סָבַר, דִּין. וְיָמַר סָבַר, אִין דִּין. רַבָּא אָמַר, דְּכֹוֹל עֲלָמָא, אִין דִּין. וְהִכָּא, בְּהָא

11 קָמִיפְלִגי. דְּרַבִּי אֱלֶעָזֶר סָבַר, הוֹאָה צְרִיכָה שְׁעוּרִי, וּמַצְטְרִפִין לְהוֹאֹת. וְרַבְּנָן סָבְרִי, הוֹאָה

12 אִין צְרִיכָה שְׁעוּרִי: חֲטָאת פְּסוּלָה כו': תְּנֹו רַבְּנָן, 'מִדְּמָה', מִדָּם כְּשִׁירָה, וְלֹא מִדָּם פְּסוּלָה.

13 רַבִּי עֲקִיבָא אָמַר, הִיתָה לָּהּ שְׁעַת הַפּוֹשֵׁר וְנִפְסָלָה, דְּמָה טְעוֹן כִּיבּוּס. לֹא הִיתָה לָּהּ שְׁעַת

14 הַפּוֹשֵׁר וְנִפְסָלָה, אִין דְּמָה טְעוֹן כִּיבּוּס. וְרַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, אֶחָד זֶה וְאֶחָד זֶה, אִין דְּמָה

15 טְעוֹן כִּיבּוּס. מָא טַעֲמָא דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן, כְּתִיב 'אוֹתָהּ', וְכִתִּיב 'מִדְּמָה', הִרְ לְהִיכָא דְּהִיתָה

16 לֹו שְׁעַת הַפּוֹשֵׁר. וְחָד, לֹלֵא הִיתָה לֹו שְׁעַת הַפּוֹשֵׁר. וְרַבִּי עֲקִיבָא, 'אוֹתָהּ' פֶּרֶט לְתַרְוָמָה.

17 וְרַבִּי שְׁמַעוֹן לְמַעֲמִיָּה, דְּאָמַר, קְדָשִׁים קְלִים אִין טְעוֹנִין מְרִיקָה וְשִׁטְפָה, וְכָל שֶׁכֵּן תְּרֻמָּה:

18 מִשְׁנֶה יְתִיתוּ מִן הַצֹּאֵר עַל הַבֶּגֶד, אִינוּ טְעוֹן כִּיבּוּס. מִן הַקֶּרֶן וּמִן הַיִּסוּד, אִינוּ טְעוֹן כִּיבּוּס.

19 נִשְׁפָּךְ עַל הָרֶצֶף וְאֶסְפוֹ, אִין טְעוֹן כִּיבּוּס. אִין טְעוֹן כִּיבּוּס, אֲלֵא דָם שֶׁנִּתְקַבֵּל בְּכָלִי וְרָאִי

20 לְהוֹאָה: גְּמָרָא תְּנֹו רַבְּנָן, יִכּוֹל יְתִיתוּ מִן הַצֹּאֵר עַל הַבֶּגֶד, יְהִי טְעוֹן כִּיבּוּס. תְּלָמוּד לֹאִמַר

21 'אֲשֶׁר יִזָּה', לֹא אֲמַרְתִּי לָךְ אֲלֵא בְּרָאוֹי לְהוֹאָה. תְּנִי אִידֵךְ, יִכּוֹל יְתִיתוּ מִן הַקֶּרֶן וּמִן הַיִּסוּד,

22 יְהִי טְעוֹן כִּיבּוּס, תְּלָמוּד לֹאִמַר 'אֲשֶׁר יִזָּה', פֶּרֶט לֹוֹה שֶׁכֵּבֵר הוֹזָה: נִשְׁפָּךְ עַל הָרֶצֶף כו':

הא

1 והאי דקאמרין אליבא דרבה וכדמפרק אביי ולא אמרין אליבא דאביי (ואע"ג) דהא דרבה ליתיה משום דאביי תלמידו הוה ולא נחלק עליו אלא דן לפניו ותיירגם הדבר לפניו והודה

2 לו: דבולי ע"מא אין דנין. ורבי אלעזר טומאה קדומה קדומה יליף דרבי אלעזר סבר הוה צריכה שיעור ומצטרפין להזאות וכי נפלה הזאה קמייתא עלה אכתי לאו הזאה

3 היא לטורה ואע"ג שנטמאת ההזאה הראשונה כשנגעה בה חזרת ומצטרפת עם השניה להשלים שיעור אלמא מי חטאת שנטמא לפני הזאה מטהרין: ורבנן סברי אין הזאה צריך

4 שיעור. ומחזקה קמייתא אסתלקא לא הוה צריכה למילף מינה טומאה קדומה דרך דגבי נדה טומאה שבאותה שעה היא: מוטא. מיעוטא היא דמה של זו ולא דמה של אחרת: רבי

5 עקיבא ורבי שמעון פליגי בהאי פסולה דמיעט קרא ולפרושי קאתו: כתיב אותה. בתריה דקרא דכיבוס ומריקה ושטיפה כתיב כל זכר בבתנים יאכל אותה (ויקרא ו): אותה פרש לתרימות.

6 ואמריקה ושטיפה קאי בדאמרין לקמן בפירקין (דף צו:): ורבי שמעון למעמיה. לקמן במתניתין (דף צו:): מתני' יתו מן הצואר על הגדר ב'. בדמפרש טעמא כגמרא: מן הקרן. של

7 מוצב ומן היסוד של שירים ובפרק בית שמאי (לעיל לט). הרגימנא דמן הקרן מן הקרן ממש ומן היסוד מן הראוי ליסוד דמשניתן מתן דמה אין שירים טעונין כיבוס וטעמא מפרש

8 כגמרא: הכי גרסינן במתניתין. נשפך על הרצפה ואספו אין טעון כיבוס ואין טעון כיבוס אלא הדר שנתקבל בכלי כי' ובגמרא פריך דהוה למא לא נשפך על הרצפה. מצואר בהמה:

9 נגמ' בראוי להזאה. שנתקבל בכלי:

הא

גם גוי מצווה להאמין בה', ולכן, כשאומרים לו ש"אני אהיה לה  
גו' חומת אש סביב", והוא רואה שאכן מתכוונים לכך באמת,

אזי אינו מנגד

משיחת י"ט כסלו, ה'תשכ"ט

מה טעם קאמר. מתוך התירוץ משמע דהא דקשיא ליה לא תו ל"ל קאי אלפי שאין טעון כיבוס כר ותימה נשפך על הרצפה למה לי הא שמעינן לה מנייתו מן הצואה: **אלא** אצבעו במאי מקנה. בפ"ק דמנחות (דף ז:) פ"י בקונטרס לפי שהיה מזה מדמה בדר המושח אלא נכח פני אהל מעור ופרה לפניו נשרפת לאחר שיוור מן ההר והואך היה יורד

בין כל הזאה והזאה מהר המושח לקנה בגוף (דף קיג). שחטה שלא כנגד הפתח פסולה שנאמר ושחט והזה מה הזאה כנגד הפתח אף שחטתה כנגד הפתח דמשמע שהיה הכל במקום אחד ונראה כמו שפירש כאן בקונטרס שלא היה יכול לקנה אצבעו בגוף הפרה שלא יתלכלך אצבעו מן הנימין וחבי נמי אשכחן דחיישין לנימין פרק כל כתבי הקדש (שבת קטז) גבי מפשטין את הפסח עד החזה:

**מנין** לרבות שק וכל מיני בגדים כו'. מדאוקי ריבויא לשק וכל מיני בגדים משמע דעור אף משהופשט לא בעי כיבוס לרבי אלעזר וגרסי' במילתיה יכול שאני מרבה את העור משהופשט דכפי' בקונטרס ולי' עד שלא הופשט דא"כ הוה משמע משהופשט בעי כיבוס וזה אינו דר' א"א מביא אלא שק מיני בגדים ושמעינן ליה נמי במנתי' דאף משהופשט אין טעון כבוס זה אינו דיוק דאדרבה דעור משהופשט ואינו מחוסר שום דבר לא תיקון ולא מחשבה לקבל טומאה טעון כבוס אפילו ל"א דהא משהופשט נמי לא ממעט אלא מטעם דבעין דבר המקבל טומאה כדאיתא בברייתא אלאמא אי מקבל טומאה השתא טעון כיבוס ובסמוך נמי קאמר ערובא שחישב לקצעה איכא בינייהו דלרבי אלעזר לא בעי כיבוס משום דאינו מקבל טומאה עד שיקצעה אבל אם קצעה או לא אל חשיב לקצעה דהשתא אי מקבל טומאה טומאה טעון כיבוס וזה דמריב שק וטאר מיני בגדים משום דאפילו הני דאינן בכלל בגד כי אם צמר ופשתים כדפרשי' וצריך יתור לרבות' וזהו דמהחזא יתור נמי אתי עור ואי גרסי' ברא"מ משהופשט מייירי שערין צריך מחשבה קודם שיקבל טומאה אי צריך שיטבל מחשבתו שחישב הערובא לקצעה וכן פרשי' דהשתא אינו מקבל טומאה לא בעי כיבוס ולרבי יהודה בעי כיבוס כיון דראוי לקבל בלא מעשה ע"י ייחוד מורד אבל ר"א לא עדי מיירי בעור שצריך תיקון ומעשה קודם שיקבל טומאה דהחזא אפי' רבי יהודה מודה דלא בעי כיבוס דהא אינו ראוי לקבל דהא מחוסר מעשה אבל קשה אי גרסי' משהופשט מאי בעי מאי בינייהו ליבעי פירוש דר"א עור דהאוי לקבל טומאה חשבתא אפי' רבי יהודה לא עדי מיירי היינו נמי מאי בינייהו דקאמר שצריך לעשות דבאימא מכח דברי שנינים ואי גרסינן אף במלתיה דר"א עד שלא הופשט א"ש דרבינן מאי בינייהו אבל קשה ממנותינן אי גרסי' אף משהופשט: הג"ה השתא אפילו גרס משהופשט ע"כ לא פליגי ר"י ור"א אלא דר"י דריש מה בגד ראוי לקבל טומאה ור"א דריש מה בגד מקבל טומאה ומשום דכ"י ר"י דדריש ראו מרבה עור משהופשט דראוי לקבל טומאה במחשבה ואין מחוסר מעשה ור"א דדריש מקבל ממעט עור שוהופשט אע"ג דראוי משום דבעי דבר המקבל טומאה שאין מחוסר אפילו מחשבה אבל לאחר מחשבה מקבל טומאה בלא שום מעשה דאי מחוסר מעשה אפילו ר"י מודה דלא בעי כיבוס

**הא, תו למה לי. מה פועם קאמר, מה פועם, נשפך על הרצפה ואספו, אין טעון כיבוס, לפי שאין טעון כיבוס אלא דם שנתקבל בכלי וראוי להזאה: למעוטי מאי. למעוטי, קיבל פחות מכדי הוייה בכלי זה, ופחות מכדי הוייה בכלי זה. דתניא, רבי חלפתא בר שאול אומר, קידש פחות מכדי הוייה בכלי זה, ופחות מכדי הוייה בכלי זה, לא קידש. איבעיא להו, בדם. מהו הלכתא היא, ומהלכתא לא גמרינן, או דלמא, התם, מאי טעמא, דכתיב 'ומטבל בפנים' הכא נמי, כתיב 'ומטבל בדם'. תא שמע, דאמר רבי יוחנן אמר רבי אלעזר, אף בדם, לא קידש, אמר רבא, תניא, 'ומטבל', ולא מספג. 'בדם', עד שהיה בדם שיעור מבילה מעיקרו. מן הדם, שבענין, ואיצטרך למיכתב 'בדם', דאי כתב רחמנא 'ומטבל', הוה אמינא, אף על פי דליפא שיעור מבילה מעיקרו, כתב רחמנא 'בדם'. ואי כתב רחמנא 'בדם', הוה אמינא, אפילו מספג, כתב רחמנא 'ומטבל'. מן הדם, שבענין, למעוטי מאי. אמר רבא, למעוטי שריים שבאצבע. מסייע לרבי אלעזר, דאמר רבי אלעזר, שריים שבאצבע פסולין. אמר ליה רבין בר רב אדא לרבי, אמר תלמידך. אמר רב עמרם, תנינא, ה"ה מזה וניתוח הזאה מידו, עד שלא הזא, טעון כיבוס. משהזה, אין טעון כיבוס. מאי לאו, הכי קאמר, עד שלא גמר מלהזות, טעון כיבוס. משגמר להזות, אין טעון כיבוס. לא. הכי קאמר, עד שלא יצתה הזאה מידו, טעון כיבוס. משיצתה הזאה מידו, אין טעון כיבוס. איתיביה אבין, גמר מלהזות, מקנה ידו בגופה של פרה. גמר, אין. לא גמר, לא. אמר ליה, גמר, מקנה ידו בגופה של פרה. לא גמר, מקנה אצבעו. בשלמא, גמר מקנה ידו בגופה של פרה, שגאמר 'ושרף את הפרה לעיניו'. אלא אצבעו, במאי מקנה. אמר אבין, בשפת מורק, בדכתיב 'בפורך זהב': **משנה** ניתו על העור, עד שלא הופשט, אינו טעון כיבוס. משהופשט, טעון כיבוס, דברי רבי יהודה. רבי אלעזר אומר, אף משהופשט אינו טעון כיבוס אלא מקום הדם. ודבר שהוא ראוי לקבל טומאה, וראוי לכיבוס, אחר הבגד, ואחר השק, ואחר העור, טעונין כיבוס. והכיבוס במקום קדוש, ושביית כלי חרס במקום קדוש. ומריקה ושיטיפה בכלי נחושת במקום קדוש. זה חומר בהטאת מקדשי קדשים: **גמרא** מנהיג מילי. דתנו רבנן, 'בגד', אין לי אלא בגד. מנין לרבות עור משהופשט, תלמוד לומר 'אשר יזה עליה תכבס'. יכול, שאני מרבה עוד עד שלא הופשט, תלמוד לומר 'בגד', מה בגד הראוי לקבל טומאה, אף כל הראוי לקבל טומאה, דברי רבי יהודה. רבי אלעזר אומר, 'בגד', אין לי אלא בגד. מנין לרבות שק**

הא תו למה לי. למיתני אין טעון כיבוס אלא שנתקבל בכלי הא תנא ליה נשפך על הרצפה: קיבל פחות מכדי הוייה בכלי זה. וחזר ועירב: דתני' ר' חלפתא. לגבי מן חטאת קידש. מן חטאת באפר פרה: לא קידש. כדבעי טעמא ואולי: בדם מאי. גבי חטאת הפנימית קיבל פחות מכדי הוייה כר וחזר ועירב מן הזאי קבלה או לא: ר' חלפתא. גבי מן חטאת ומחלפתא לא גמרינן. מילתא אחריתי דקילי שבת דף קלב.) אין דנין מחלפתא: ומכל במים. מדקרינן במים ולא קרינן במים משמע במים הנזכרים למעלה לענין קידוש שיהא בשעת קידוש שיעור טבילה: ח"ל. הא כתיב וטבל הכהן את אצבעו בדם שיהא בדם הראשון שיעור טבילה מתחילתה: מספג. מקנה בשולי הכלי או בדופנותיו: שיהא בדם שיעור טבילה מעיקרא. גרסינן כדפרי' בדם הראשון משמע: מן הדם. וזהו מן הדם: שכענין. מרם האמור בענין טבילה שהוה ממנה ראשונה יזה את כולן שצריך לחזור ולטבול בו אצבעו על כל חזיה טבילה ולמעוטי שריים שבאצבע דהא מן הדם קרא יתיירא הוא דלא צריך למיכתב אלא וזהו ד' פעמים: אע"ג דליכא שיעור טבילה מעיקרא. הואיל ואיכא שיעור בשעת טבילה: להכי איצטריך למיכתב בדם. משמע בדם שהוכיח לענין קידוש: אמר רב עמרם תנינא. תיובתא לר' אלעזר: ה"ה מזה. בחטאות הפנימיות וניתוח הזאה מידו על הבגד: עד שלא גמר כל החטאות. טעון כיבוס ואפי' ניתו בין החזאה להזאה משיירם שבאצבע אלאמא שריים שבאצבע כשרך דא פסולין אמאי טעון כיבוס: עד שלא יצתה מידו. משמחט טעון כיבוס משיצתה הזאה מידו לאחר טבילה דהוי ליה שריים באצבע אין טעון כיבוס: גמר מלהזות. במס' פרה (פ"ג מ"ט) תנן לה גמר מלהזות ד' הזאות שמוזו בדר המושח כנגד פתחו של היכל כדכתיב (במדבר ט) אל נכח פני אהל מועד: מקנה ידו בגופה של פרה. שאף דמה טעון שריפה כדכתיב את עורה ואת בשרה ואת דמה על פרשה ישרוף. אלא אצבעו. בין הזאה לחזאה: כמה יקנה. בגופה של פרה לא מצית אמרת שילכלך אצבעו בגוף הפרה וידבקו בו נימין: כפורי זהב. גבי כלי שרת כתיב בספר עזרא וזן מורקין ועל שם שמקנה בו אצבעו קרי לזן כפורי לשון וכפר ידיה דנירין קיסר (גיטין דף נא.) **מתני'** עד שלא הופשט אין טעון כיבוס. טעמא מפרש בגמרא דבעינן ראוי לקבל טומאה בלא חסרון מלאכה: אף משהופשט. כל זמן שלא נתקן לחיות כלי אין טעון כיבוס דבעינן דבר המקבל טומאה שאין מחוסר אפילו מחשבה: אלא ספקו הדם. ולא כל הבגד: ודבר הראוי לקבל טומאה. ואע"ג שמחוסר מחשבה ובכלל שלא יזה מחוסר מלאכה וסתמא כרבי יהודה: וראוי לכיבוס. בגמרא מפרש למעוטי מאי: במקום קדוש. בעזרה ושבירת כלי חרס. בשביל בה חטאת במקום קדוש ובגמרא וליף ליה זה חומר. איכנס קאי: **גמ'** מה בגד ראוי לקבל טומאה. דאין לך בגד קטן ששמו בגד שאינו ראוי לקבל טומאה אם חישוב עליו לכלל כמות שהוא אף כל כר ועור משהופשט ראוי לקבל טומאה אם חישוב עליו לעבדה כמו שהיא אבל כל זמן שלא הופשט אינו ראוי לכלל אין לי אלא בגד. סתם בגדים כבתורה צמר ופשתים: שק. מנצה של עזים:

מקשה הגמרא: הא תו למה לי - לשם מה חזר ושנה שהדם שטעון  
 כיבוס הוא רק אם נתקבל בכלי, הלא כבר שנה שדם שנשפך על  
 הרצפה אינו טעון כיבוס. מתרצת הגמרא: מה מעם קאמר - התנא  
 כתב כן כדי לבאר את הדין של נשפך הדם על הרצפה, שמה  
 הפעם שדם שנשפך על הרצפה ואספו לתוך כלי, וניתן מהכלי על  
 הבגד שאין מעון ביבוס, לפי שאין מעון ביבוס אלא דם שנתקבל  
 בכלי לאחר השחיטה וראוי להזייה, ודם זה שנשפך על הרצפה  
 ולאחר מכן אספו לכלי, אינו ראוי להזאה.  
 שנינו במשנה: שדם שטעון כיבוס הוא רק אם נתקבל בכלי וראוי  
 להזאה. שואלת הגמרא: למעוטי מאי - מה נתכוין התנא למעט  
 בתיבות וראוי להזאה, והלא כבר שנה שהדם טעון כיבוס רק אם  
 נתקבל בכלי, ואז ממילא ראוי הוא להזאה. מיישבת הגמרא:  
 למעוטי אם קיבל הדם מצואר הבהמה פחות מכדי שיעור הדין  
 על המזבח בכלי זה, וקיבל שנית דם פחות מכדי שיעור הדין בכלי  
 זה - בכלי אחר, ולאחר מכן עירבם יחד בכלי אחד, וניתן מהכלי  
 על הבגד, שאינו טעון כיבוס, כיון שלא נתקדש הדם באופן זה.  
 מביאה הגמרא מקור שהדם אינו מתקדש לחצאין: דתניא  
 בברייתא העוסקת לגבי קידוש מי חטאת לטהר בהם טמאי מתים,  
 רבי הלפתא בר שאול אומר, מי פרת חטאת שקידש - שנתן מן  
 האפר על המים [שבמעשה זה מתקדשים המים וניתן לטהר בהם  
 טמאי מת] שהיו בשני כלים, ולא היה אלא פחות מכדי שיעור הדין  
 בכלי זה, ופחות מכדי הדין בכלי זה, ולאחר מכן נתנם בתוך כלי  
 אחד, ובעת יש בהם שיעור הדין, לא קידש - אין המים קדושים  
 לטהר בהם טמאי מתים.  
 איכא להו - נסתפקו בני הישיבה בדם מהו - מה הדין באופן זה  
 בדם הקרבנות שקיבל בשני כלים, ובכל כלי לא היה כדי שיעור  
 הזאה, ולאחר מכן עירבם ונתנם בכלי אחד. האם רק במי חטאת  
 אין המים קדושים, משום שהלפתא היא - הלכה למשה מסיני,  
 ומהלכתא לא גמרין - ואין למדים מדין שהוא הלכה למשה מסיני,  
 או דלמא - או שבהם הים מאי מעמא - שם במי חטאת הטעם הוא  
 מדכתים (במדבר יט ט) וילקח אדום ויטבל במים, ומכך שהניקוד הוא  
 במים ולא במים, משמע שיש לטבול את האדום במים שכבר  
 הוזכרו לעיל בענין קידוש המים, והיינו שכבר בשעת קידוש המים  
 צריך להיות בכלי שיעור הדין. ואם זהו הטעם שמי חטאת  
 שקידשם לחצאין אינם קדושים, הלא נמי - אף כאן לענין קבלת  
 הדם יש לומר כן, שהרי גם כאן דכתים (ויקרא ד ט) ויטבל הכהן את  
 אצבעו בדם, ומכך שהניקוד הוא בדם, ולא בדם משמע שצריך  
 שיהא בדם שיעור טבילה משעת קבלת הדם.  
 פושטת הגמרא את הספק: הא שמע, דאמר רבי וירקא אמר רבי  
 אלעזר, אף בקבלת הדם אם קיבל לחצאין לא קידש. ולפיכך שנה  
 התנא שהדם שטעון כיבוס הוא רק אם הוא ראוי להזאה, כדי  
 למעט קיבל הדם לחצאין, שאין דם זה ראוי להזאה על המזבח  
 ואינו טעון כיבוס.  
 הגמרא מביאה ברייתא לסייע לדברי רבי אלעזר: אמר רבא, תניא  
 - שנינו כן בברייתא, כתוב (ויקרא ד ט) ויטבל הכהן את אצבעו בדם  
 וזהו מן הדם. וממה שנאמר ויטבל, מיעט הכתוב ולא מספג -  
 שצריך לטבול אצבעו בתוך הדם ולא לקנח מהדם שבשולי הכלי.  
 וממה שנאמר בדם, יש ללמוד עד שהיה בדם שיעור טבילה  
 מעיקרו - משעת הקבלה, וזאת למדים כאמור לעיל מכך שניקוד  
 התיבה הוא בדם, ולא בדם. וממה שנאמר וזהו מן הדם, יש  
 ללמוד מן הדם ששנינו, בסמוך תבאר הגמרא מה בא התנא למעט  
 מזה.  
 מבארת הגמרא מדוע נצרך להכתב ויטבל ויבד' ולא היה די  
 באחד מהם: ואיצטרף למכתב בדם, משום דאי כתב רחמנא רק  
 ויטבל, הוה אמנא - הייתי אומר שאף על פי דליקא שיעור טבילה

מעיקרו - משעת קבלת הדם, כשר הדם להזאה, לפיכך כתב  
 רחמנא בדם, שמתבה זו משמע שצריך שיהא בדם שיעור הזאה  
 מתחילתו. וכמו כן אי כתב רחמנא רק בדם, ולא היה כותב ויטבל,  
 הוה אמנא שאפילו אם מספג הדם שבשולי הכלי כשר הדם  
 להזאה, לפיכך כתב רחמנא ויטבל, שמתבה זו משמע שעליו  
 לטבול בתוך הכלי ולא לקנח מהדם שבשוליו.  
 הגמרא מבארת מה נתמעט מדרשת הברייתא מן הדם שבענין.  
 שואלת הגמרא: התנא שדרש מהתיבות מן הדם מן הדם ששנינו,  
 למעוטי מאי - מה נתכוין למעט בדרשה זו. משיבה הגמרא: אמר  
 רבא, למעוטי שריים שנשאר באצבע הכהן מההזאה הקודמת  
 שפטולים להזאה, וצריך הכהן לקנח אצבעו משיירי הדם שבו,  
 ולטבול אצבעו שוב לפני ההזאה הבאה. ולפי זה, מסייע לרבי  
 אלעזר שאף הוא אמר כן, דאמר רבי אלעזר, שריים שנשאר  
 הכהן, פסולין.  
 הגמרא מביאה ברייתא הסותרת את דברי רבי אלעזר: אמר ליה  
 רבין בר רב אדא לרב, אמרי לי תלמידך שאמר רב עמרם, תניא -  
 שנינו בברייתא, היה הכהן מזה באצבעו מדם חטאות הפנימיות,  
 וניתנה היתה מידו על הבגד, אם עד שלא היה, מעון הדם ביבוס,  
 אבל אם משהיה, אין מעון ביבוס. ודייק רב עמרם, מאי לאו, הכי  
 קאמר - וכך נתכוין לומר, שעד שלא נמר מלהיות את כל ההזאות  
 וניתנה ההזאה מידו על הבגד, מעון ביבוס, ואף אם הדם הניתן בין  
 הזאה להזאה היה מהשיירים שבידו, ורק משנמר להזאת את כל  
 ההזאות וניתן על הבגד, אין מעון ביבוס. הרי מבואר ששיירי הדם  
 כשרים להזאה ודלא כרבי אלעזר שפטלם, שאם היו פסולים לא  
 היה הדם טעון כיבוס.  
 רב מיישב את קושיית רב עמרם: לא - לא זו כוונת התנא, אלא  
 הכי קאמר - כך היתה כוונתו, שעד שלא יצתה הזאה מידו - שטבל  
 אצבעו בדם ובעוד הדם בידו ניתן על הבגד, מעון ביבוס, אבל  
 משיצתה הזאה מידו - שכבר היוו ונותרו בידו רק השיירים, ומהם  
 ניתן על הבגד, אין מעון ביבוס, כיון ששיירי הדם שבאצבע פסולים  
 להזאה.  
 הגמרא מביאה משנה הסותרת את דברי רבי אלעזר: אייתיביה  
 אביי, שנינו במסכת פרה (פ"ג מ"ט), נמר מלהיות מדם הפרה את  
 שבע ההזאות, מנח את הדם שבידו בגופה של פרה, משום שיש  
 לשרוף אף את דם הפרה, שנאמר (במדבר יט ט) וישרף את הפרה  
 לעיניו את ערה ואת בשרה ואת דמה. ומדייק אביי מדברי  
 המשנה, נמר, אין - כן, כלומר שרק לאחר שגמר להזות את כל  
 ההזאות, יש לו לקנח את ידו, אבל כל עוד שלא נמר את כל  
 ההזאות, לא, אינו צריך לקנח את ידו בין הזאה להזאה, ומוכח  
 ששיירי הדם שבאצבע הכהן כשרים להזאה.  
 אמר ליה רבא, כוונת התנא היא, שכשנמר להזות כל ההזאות  
 מנח כל ידו בגופה של פרה, כדי שאף הדם שנותר בידו ישרף עם  
 הפרה. אבל כל עוד שלא נמר מלהזות, מנח את אצבעו בלבד, כדי  
 שלא ישרו שיירי הדם מההזאה הקודמת על אצבעו ויפסלו את  
 ההזאה הבאה.  
 מבררת הגמרא: בשלמא שכשנמר להזות מנח ידו בגופה של  
 פרה, שנאמר (במדבר יט ט) וישרף את הפרה לעיניו, ולכך מקנח את  
 הדם שבידו בפרה שישרף הדם יחד עם הפרה, אלא את אצבעו  
 לאחר כל הזאה והזאה במאי מנח, הלא אינו יכול לקנח בגוף  
 הפרה, שהרי תתכלך אצבעו מגוף הפרה וידבקו לה נימין. אמר  
 אביי, בין כל הזאה והזאה מקנח אצבעו בשפת מוקד - כלי שרת  
 שממנו זורקים את הדם למזבח, ופדתיב (עודא א"ט) כפזרי וקב,  
 שקראם כך על שם שהיה הכהן מקנח את אצבעו בהם משיירי  
 הדם לאחר כל הזאה והזאה.

הגמרא מלשון התנא, ששקמא ברבי יהודה - שרבי סתם כשיטת  
 רבי יהודה הסובר שאף עור המחוסר מחשבה, אם אינו מחוסר  
 מעשה, טעון כיבוס, כיון שחובת כיבוס היא על בגד הראוי לקבל  
 טומאה, אף שעדיין חסרה לו מחשבה, ואינו מקבל טומאה.  
 שנינו במשנה: שצריך שיהא הדבר שניתן עליו הדם ראוי לכיבוס.  
 הגמרא מבארת מה בא התנא למעט: כוונת התנא למעוטי כלי,  
 כגון כלי עץ וכלי מתכת, שאם ניתן עליהם דם חטאת, אינם  
 מעל הכלי. משום דבר נידה הוא - שאפשר לגרד את הדם  
 מעל הכלי.  
 שנינו במשנה: אהד הנדן ואהד השק בו' ואחד העור, טעונים כיבוס.  
 מדברי משנתנו משמע ששייך לכבס עור. תמזה הגמרא: למימרא  
 - האם ניתן לומר דעור פר כיבוס הוא, ורימניה - וקשה ממה  
 ששנינו במסכת שבת (קמב), היתה עליו לשלש - נפל על כר של  
 בגד גיעול של רוק או צואה, מקנהה פספסות בשבת, ואינו נותן  
 עליה מים לנקותה ולהעבירה, מפני שהוא מכבס. ואם היתה  
 לשלש (על) על כר של עור, נותן עליה מים עד שתכלה -  
 שוטפה במים עד שתתנקת. ומזה שמותר לשפוך עליה מים,  
 מבואר שאין כיבוס בעור. מתרצת הגמרא: אמר רבי, לא קשיא,  
 הא רבנן הא אחריה - מה ששנינו במשנתנו ששייך כיבוס בעור,  
 זה באחרים' הסוברים ששייך כיבוס בעור, והמשנה שסברה שלא  
 שייך כיבוס בעור, זה כשיטת רבנן הסוברים שלא שייך כיבוס  
 בעור. והגמרא מבארת היכן נחלקו רבנן ורבי ואחרים. דתניא, הנדן  
 והשק שניתן עליהם דם חטאת מכבסו, והכלי והעור שניתן עליהם  
 דם חטאת, מנדרו, ואינו מכבס את העור, כיון שלא שייך בו כיבוס.  
 אחרים אומרים, הנדן והשק והעור שניתן עליהם דם חטאת,  
 מכבסו, והכלי מנדרו.  
 הגמרא מבארת מעשה לפי מחלוקת זו: כמאן אולא - כשיטת מי  
 הולך, הא דאמר רב תימא בר אשי, וימנין סגינא הנה קאימנא קמיה  
 דרב - זמנים רבים הייתי עומד לפני רב לשמשו, ושכשיכי ליה  
 מסאניה במיא - ודייתי משכבתי את נעליי במים בשבת. כמאן  
 ברבנן - ודאי שעשה כן משום שסובר כרבנן הסוברים שלא שייך  
 כיבוס בעור, ולכן שכשך את עור הנעלים במים בשבת.  
 רבא מקשה על תירוצי אביי לעיל דדוחא אותה: אמר רבא, ומי אכא  
 למאן דאמר עור לאו פר כיבוס הוא - האם יש מי שסובר שלא  
 שייך כיבוס בעור, והתניב (ויקרא יג נח), והנדר או השתי או הערב,  
 או כל כלי העור, אשר תכבסו, הרי ששייך כיבוס בעור, וחזרה  
 קשיית הגמרא מהמשנה בשבת ששנינו בה שלא שייך כיבוס  
 בעור. מתרצת הגמרא: אלא אמר רבא, קרא ויתניתין ברבין -  
 הפסוק לגבי כיבוס בגד מעור שהיה בו צרעת, ומשנתנו שמבואר  
 בה ששייך כיבוס בעור, מדברים בעורות רכים, שמחמת שהם  
 רכים שייך בהם כיבוס, כי פליגי, בקשין - והמחלוקת של רבנן  
 ואחרים אם שייך כיבוס בעור או לא, היא בעורות קשים.  
 מבארת הגמרא: (והאמר) [הא דאמר] רב תימא וימנין סגינא הנה  
 קאימנא קמיה דרב, ושכשיכי ליה מסאניה במיא, לדברי רבא צריך  
 לומר שמדובר בקשין - בנעלים העשויות מעורות קשים, וכשיטת  
 רבנן הסוברים שלא שייך כיבוס בעורות קשים, כיון שבעורות  
 רכים שייך כיבוס לדברי הכל, והיה אסור לו לנקותם בשבת.  
 רבא חזר בו ממה שהעמיד את הפסוק בעורות רכים: הדר אמר  
 רבא - לאחר מכן חזר בו רבא ואמר, לאו מילתא היא דאמר -  
 הדבר שאמרתי שהפסוק בפרשת נגעים מדבר בעורות רכים, אינו  
 כלום. משום שהאם יקוי ניקא ליה לקרא - נעמוד ונעמיד את  
 הפסוק דבי פתינן ברבין פתינן - שהעורות שהוזכרו בפסוק הם רק  
 עורות רכים, מי לא עסקין בכלי אכסנתא - והאם לא מדובר גם  
 בעורות קשים ושלוקים תבאין מפרשת נגעים, וגם עליהם קאמר  
 רבא ניקוי ניקוי - שטעונים כיבוס, ומוכח שגם קשים ניתנים  
 לכיבוס.

יכל מיני בגדים, שאינם מצמור ופשתים, תלמוד לומר (ויקרא ו) 'אשר  
 יזה עליה תכבסו', שגם דם שניתן על בגדים אלו טעונים כיבוס.  
 יכול, שאני מרבה אף דם שניתן על עור משהו ששט, שעדיין לא  
 נתקן להיות כלי, תלמוד לומר 'בגד', לומר שמה 'בגד' הוא דבר  
 המקבל טומאה, אף כל דבר המקבל טומאה, ועור שהופשט שלא  
 נתקן להיות כלי, אינו מקבל טומאה, ולכן אם ניתן עליו דם חטאת  
 אינו טעון כיבוס.  
 הגמרא מבררת איזה בגד ראוי לקבל טומאה ואינו מקבל: מאי  
 בינייהו - במה נחלקו, כלומר, היכן מצינו בגד שהוא ראוי לקבל  
 טומאה ועדיין אינו מקבל, שבזה נחלקו רבי יהודה ורבי אלעזר  
 אם טעון כיבוס או לא. משיבה הגמרא: אמר רבי, מילת פחותה  
 משלש איכא בינייהו - המחלוקת בינם הוא, בבגד שגודלו פחות  
 משלש אצבעות על שלש אצבעות, שאינו מקבל טומאה כיון  
 שהוא קטן, וראוי לקבל טומאה כמו שיבואר. מאן דאמר ראוי -  
 רבי יהודה שמרבה כל שראוי לקבל טומאה אף שעדיין אינו מקבל  
 טומאה, הא נמי ראוי - אף בגד זה ראוי לקבל טומאה וטעון כיבוס,  
 דאי בעי חשיב עליה - שהרי אם ירצה, יחשוב להשתמש בבגד זה  
 כדי לתקן חלוקו, ואז יקבל טומאה. ומאן דאמר דבר המקבל  
 טומאה - אבל רבי אלעזר שסובר שרק דבר שמקבל טומאה טעון  
 כיבוס, הא מיהא לאו פת קבולי טומאה היא - בגד זה, עדיין אינו  
 מקבל טומאה, ולכן אינו טעון כיבוס.  
 רבא מבאר שבבגד גדול יש אופן שראוי הוא לקבל טומאה ואינו  
 מקבל: רבא אמר, בגד שחשיב עליה לצורה איכא בינייהו -  
 המחלוקת בין רבי יהודה לרבי אלעזר הוא בבגד גדול שחשב  
 לרקום עליו ציורים, שכל זמן שלא רקם עליו, אינו מקבל טומאה.  
 מאן דאמר ראוי - רבי יהודה שמרבה כל בגד שראוי לקבל  
 טומאה, אף שאינו מקבל טומאה, הא נמי ראוי - בגד זה ראוי הוא  
 לקבל טומאה וטעון כיבוס, דאי בעי מכביל ליה למחשבתיה -  
 שהרי יכול לבטל מחשבתו שחשב לרקום עליו ציורים, ויהיה כלי  
 גמור לקבל טומאה. ומאן דאמר דבר המקבל טומאה - ולרבי  
 אלעזר שסובר שרק דבר שכבר שטמא טומאה טעון כיבוס, אין בגד  
 זה טעון כיבוס, משום דהשתא מיהא לאו פת קבולי טומאה היא -  
 כל זמן שלא ביטל מחשבתו אינו מקבל טומאה.  
 הגמרא מבארת אופן נוסף בשם רבא: רבא אמר, עוצבא דחשיב עליה  
 לקצעה, איכא בינייהו - המחלוקת בין רבי יהודה לרבי אלעזר  
 היא, בשטיח שעומד לשכב עליו או לאכול עליו, שחשב לעגלו  
 ולפיתו. ושטיח זה ראוי לקבל טומאה גם בלי הקיצוע, אלא  
 שמחמת שחשב לקצעו אינו מקבל טומאה עד שיקצעו, ובה  
 נחלקו, מאן דאמר ראוי - רבי יהודה שמרבה כל בגד שראוי לקבל  
 טומאה, הא נמי ראוי - שטיח זה ראוי הוא לקבל טומאה, שהרי  
 יכול לבטל מחשבתו שחשב לקצעה, ולכן טעון כיבוס. ומאן דאמר  
 דבר המקבל טומאה - ורבי אלעזר שסובר שרק דבר שכבר מקבל  
 טומאה טעון כיבוס, הא לאו מקבל טומאה עד דקצע ליה - שטיח  
 זה, אינו מקבל טומאה, עד שיקצע אותו ויהיה כלי גמור, ולפני  
 הקיצוע אינו טעון כיבוס.  
 הגמרא מבארת ארצה לדברי רבא, שעוצבא שחשבה עליה  
 לקצעה אינה מקבלת טומאה עד שיקצעה: והתניא, רבי שמעון  
 בן מנסיא אומר, עוצבא שחשב עליה לקצעה מותרת עד שיקצעה, ומובאר  
 בדברי רבא, שעוצבא שחשב עליה לקצעה אינה מקבלת  
 טומאה, רק לאחר שיקצעה.  
 שנינו במשנה: אין טעון כיבוס בו' אלא מקום הדם. הגמרא מבארת  
 מהיכן נלמד דין זה: מנא הני מילי. משיבה הגמרא: דתנו רבנן, יכול  
 דייתי לומר, שאם נתן על מקצת בגד, יחא כל הנדן שטעון כיבוס,  
 תלמוד לומר (ויקרא ו) 'אשר יזה עליה', לא אמרתי לך שטעון כיבוס,  
 אלא מקום שניתן עליו דם בלבד.  
 שנינו במשנה: ודבר שהוא ראוי לקבל טומאה [וכו']. ומדייקת

ובל מיני בגדים. השירים והכלך וסריקין: יבול שאני מרבה עוד מהשופשם. גרסיני ברי אלעזר משהשופשם מיד בלא שום תיקון: מה בגד המקבל טומאה. דרבי אלעזר גמר בגד דהכא מבגד האמור בשרצים (ויקרא יא) שהוא מקבל טומאה ואינה מחוסר מחשבה: מאי בתייהו. במאי פליגי היכן מצינו בגד הראוי לקבל טומאה ואינה מקבלת וילין ר' יהודה

אמר. בנך גדול נמי משכחת לך דראוי לקבל  
ואינו מקבל כגון שחישב עליו לציררו במעשה  
רוקם וכל כמה דלא ציירי א' מבטל למחשבתו  
לאו כלי הוא. דאי בני מבטל ליה למחשבתו.  
הא דקימא לן מחשבה אינה מוציאה מיד  
מחשבה לענין הוצאה מותרת טומאה תנן לה  
(כלים פרק כה משנה ט) דמשידרו לטומאתן  
במחשבה אף מחשבה חזרת ומוציאת אבל  
הורירן לטומאה קרי' (שם) כל הכלים ויורדן  
לידי טומאתן במחשבה: עוצבא. שטיח לאכול  
עליו או לשכב עליו ורובן נמי העור שיש שושני  
מן הדג קציע שאם חישב עליו לעוצבא אף  
צריך קציע דרדייניר בלע"ז לפיטו דבלאו  
קציע חזי לעוצבא בב"ק מיתיל לה כ"פ מרובה  
(דף סו:) אבל היכא דחשיב עליה לקצועה אינה  
מקבלת טומאה עד שקצענה כדאמרין לקמן  
ואיכיל מחשבתו הילכך בגד שישמנו לעוצבא  
וחישב עליה לקצועה הרי ראי ראי לקבל טומאה  
דאי בעי מבטל למחשבתיה ואינו מקבל עדיין  
ובהא פליגי רבני יהודה כל בגד במשמע וש  
בגד שאינו מקבל טומאה אלא ראי לטומאה ור'  
אלעזר כנגד האמור בשרצים בענין: והתניא.  
בביתוהו. ג' שייקצעה. א' יכטל מחשבתו דקיל'  
(שם) כל הכלים ויורדן לידי טומאתן במחשבה  
דבר גידיה הוא. דאין מבכסין (אותו) אלא  
גורדו: היתה עליו שלשלת. במס' שבת תנן לה  
היתה על הכר של בגד גיעול של רוק או של  
צואה מקדחו לסמטתו בשבת מפני גזל נותן עליה  
מים לכלותה להעבירה ומפני שהוא מבכס  
וכיבוס אב מלאכה הוא היינו מלבן ואם היתה  
שלשלת זו על כר של עור נותן עליה מים עד  
שתכלה בשטיפת מים ומידו שפשוף בידים  
ומדקתני נותן עליה מים ש"מ אין כיבוס בעור:  
מכבס. גבי דם חטאת קא: מספניה: בשבת:  
קרא. גבי נגעים דכתבי (ויקרא יג) כיבוס בעור:  
ומתני'. דהבא דקתני העור עשן כיבוס: רבינ'.  
דברי הכל וכל פליגי אחרים ורובן בקשין: לאו  
מילתא היא דאמר. לאווקמר ברכין ארר  
קרא תנאם כתיב לא שניך רך ולא שני קשה  
דמי לא עסקינן קרא אפילו אבסלגאי קאמר  
דקשין הן אבסלגאי עור שלוק וקשה: ומשויא  
ליה רך. הילכך קרא דרעית אפילו בקשין  
ומתניתין ברכין ופולגותא בקשין:  
כרם

177 גמרא עם ביאור - מסכת זבחים

- ברשות הרבים ולא משום שרייתן וזה כיבושן דרך טיפוף הוא ומהאי טעמא נמי שרי לקח  
ידיו במפה בשבת: **א'** הכי שלחים נמי. הרי חיים גרס שהללים: **אלא** מתרי תלת חומרי  
נקט. תימא מ"מ קשה זה חומר ממשמע זה חומר ותו לא כדרייקינן ב' החוב (ב"מ דף נו)  
(ובגין אלו דברים שאין להם אונאה בשלמא הדיוט זה חומר ותו לא אלא הקדש זה חומר  
ותו לא ומיהו בלאו הכי קשה התם מאי קאמר  
בשלמא הדיוט זה חומר ותו לא אבתי איכא  
(בעי) תשלומי כפל דאיתיה בהדיוט וליתיה  
בהקדש ושומר חנם שנשבע להדיוט ואין נשבע  
להקדש ואית דלא גרס התם ותו לא והכי  
פירושא בשלמא בהדיוט שייך למיתני זה חומר  
לפי שמועטות חומרות של הדיוט משל הקדש  
ובטומא (וחומרא) שייך למיתני זה חומר עלה  
אבל חומרי הקדש משל הדיוט נפשין ואינו שום  
חידוש דליתני עלה זה חומר ולפירוש זה נראה  
הבא וכן במסכת ערכין בפרק האומר משקלי עלי  
(דף יט:) דקתני זה חומר בגדרים מבערבין ובגנ'  
משום טפי מבריתא ואי גרסין ותו לא יש לפרש  
חומר דחומרא באונאה שביחא אבל חומרא  
דחוב ד' ה' ובפל ושבועת שומר חנם ותשלומי  
שומר שבר לא שביח האי חומרא בהדיוט אלא  
הקדש זה חומר ותו לא אבתי איכא טובא  
דשביח ולפירוש זה לא מיתרצא חזק דשמעתין  
וההיא דערכין: **לא** שנו אלא שלא שייך בה  
כדי מעפורת אבל שייך בה כדי מעפורת חבור.  
מליתיה דריה איתמר בהעור החרוב (חולין דף  
קכג:) אהויא דטלית שהתחיל בה לקורעה כיון  
שנקרע בה רובה שוב אינו חבור וטוהרה ומשמע  
דטוהרה לגמרי ותימא אמאי אינה טמאה מנגע  
מדרס כדאמר ב' בדמא המקשה (שם דף עב)  
שלשה על שלשה שחולק טוהרה מן המדרס  
אבל טמא מנגע מדרס דברי רבי מאיר ומסקי התם  
בשלש על שלש הבאות מבגד גדול לכולי עלמא  
בשעת פרישתן מאביהן מקבלות טומאה מאביהן  
ואפי' מיירי דף דטלית בשלא נטמאה מדרס אלא  
מנגע טומאה בעלמא מ"מ כל כבוד דאשתייר בה  
שלש על שלש שהוא שיעור טומאת מנגע על  
פקעה מינה טומאת מנגע ואי לאו דף דשמעתין  
דוח מציתן למימר דטוהרה דקתני מן המדרס  
קאמר הוא דלא קתני אבל טמא מנגע מדרס  
כדקתני בבבא בתרומה המקשה משום דלא נחת  
להשיעור חידוש של טוהרה אלא קמיל אע"ג  
דטלית גדולה (חרכה יותר) עדיין יותר מ' על ג'  
אפי' טוהרה מן המדרס הואיל ולא חזיא  
למלאכתו ראשונה (לחלתקטן) אבל קשה מהך  
שמועתא דאי לא פקעה מינה טומאת מנגע היאך  
מכניסו הא אבתי טמא הוא  
מ"מ
- כרים** ובכסות דרכין נניחו. דאין עושין אותן אלא מעור רך שיהא נוח לישכב עליו:  
כסכות. ממשפח צדו זה על צד זה כדרך המכבס בגדים אוהו הבגד בשתי ידיו ומשפשף  
לא שמיא כיבוס. הילכך נותן עליו מים עד שתכלה שרי בעור ואפילו רך ולקמן פריך אי  
הכי בגד נמי כיבוס לא והוי אלא) על ידי כסכות: **בגד נמי**. יתן עליו מים ואמאי תנא  
מקנחה בסמרטוט: ורע **פשתן כמים** חייב.  
כדמפרש ואזיל: דמיקת. צומח במים והויה לה  
זריעה: הכי גרסינן אי הכי חסוי ושערי נמי הך  
אית להו רירא אי הכי שלחים נמי התם קעביד  
לישה: הך **אית** להו **רירא**. זרע פשתן במים  
נפקא רירא מיניה ומדבק אהדרי: **אי** הכי  
שלחים נמי. אי משום דמדבק ברייריה מדייקין  
לדו בשלחים נמי שורות שאין עבודין ותנן  
במים רירא קנפא מנייה: ומשני התם. גבי זרע  
פשתן כי מדבקת בריירא דנפקי מנייהו הוי  
תולדות לשה אבל שלחים לא שייכא בדירובא  
דיריה ענין לשה: **אמר** ליה **רב פפא**. לאחר  
שישב לו המתורגמן: הרי אוקי. באותה שעה  
חזר ואמר למתורגמן עמוד והשמע לרבים שאני  
חוזר בי ממה שדרשתי: וכלי חרס. בתר כיבוס  
כתבי: **והאיכא**. אבתי חומר בחטאת שהרי יש  
בהן דמן נכנס לפנים מה שאין בשאר קדשים:  
ומשני בחטאת החיצונות קאמרין: ופרכין  
בחתמות החיצונות נמי **איכא** **שאם** נכנס דמה  
לפנים פסולה. כדכתבי (ויקרא ו) וכל חטאת  
אשר יובא: ומשני כרבי עקיבא. סבירא ליה  
לתנא דידן: **דאמר** כל דמים כו'. בכל הבוחים  
שנתערבו (לעיל דף פא:) **והאיכא** שכן פטונה  
**ארבע** מתנות. מפוסקות ושאר קדשים שתי  
מתנות שחן ארבע ואין בהן אלא פיסוק שתי  
מתנות: כ' **ישמעאל**. דאמר באיזהו מקומן  
(לעיל דף גג) כל הדמים טעונין פיסוק ארבע  
מתנות לב' קרנות ופרכין ל' ישמעאל איכא  
חומר בחטאת שהוא טעון ארבע קרנות  
ולישמעאל **חובא איכא**. שהרי חטאת טעונה קרן  
ושאר דמים ניתנין למטה מן החוט ואיכא  
שטעונה אצבע ושאר דמים נורקין מן הכלי  
מרוק למזבח וטעונה חודה של קרן מה שאין  
כן בשאר דמים: **מתני'** בגד. שניתו עליו דם  
חטאת ויצא חוץ לקלעים: נכנס. לעורה ומכבסו  
במקום קדוש: נכנסא חוץ לקלעים. לאחר שיצא  
ואי אפשר לחכמים טומאה לעורה: קורעו. וטוהר  
מטומאה ומותר להכניסו ונכנס ומכבסו במקום  
קדוש: נוקבו. לטוהר מטומאה: פחתה. דכלי  
מתכות אינו טוהר בנקב כל דהו אלא בנקב  
גדול: **גמ'** בגד **אמר** רחמנא. שיהא שם בגד  
עליו בשעת כיבוסו: דמשייר ביה. שלא יבדיל  
את הקרע על פני כלול לחלוק את הבגד לשנים  
אלא משמיר בו כדי רוחב סודר דמטומאתו טוהר  
הואיל ונקרע רובו וכיון ששייר בו כדי מעפורת  
ראוי לחבור ושמו עליו ובגד קרין ביה: **והאמר**  
רב הונא. בפרק הער החרוב (חולין דף קכג)  
לא שנו דטלית טמאה שהתחיל בה לקורעו כיון  
שנקרע רובה טוהרה אלא שלא שייך באותה  
מיעוט כדי מעפורת: אבל שייך בה כדי מעפורת  
חבור חוי. ועדיין הוא בטומאתה:
- כרים** ובכסות דרכין נניחו. ותנן. היתה של עור, נותן  
עליה מים עד שתכלה. אלא אמר רבא, כל כיבוס  
דלית ליה כיבוס, לא שמיא כיבוס. והא דאמר רב  
חייא בר אשי, וימנין סגיאין, הוה קאימנא קמיה דרב,  
ושכשיכי ליה מסאניה במיא. שכשוד, אין. אכל פבוס,  
לא. אי ברבין, וכדברי הכל אי בקשין, וכאחרים.  
אי הכי, בגד נמי. בגד, שריתו והו כיבוס. ורבה  
לשמיא, דאמר רבא, ורק סודר לפנים, חייב. ורק זרע  
פשתן לפנים, חייב. בשלמא סודר, עביד כיבוס. אלא  
זרע פשתן, מאי טעמא. וכי תימא, משום דמקנח.  
אי הכי, חיפוי ושערי, נמי. הך, אית להו רירא. אי  
הכי, שלחים נמי. התם, קעביד לשה. דרש רבא,  
מותיר לכבס מנעל בשבת. אמר ליה רב פפא לרבא,  
והאמר רבי חייא בר אשי, וימנין סגיאין, הוה קאימנא  
קמיה דרב, ושכשיכי ליה מסאניה במיא. שכשוד, אין.  
אכל כיבוס, לא. הדר אוקי רבא אמורא עליה, ודרש,  
דברים שאמרת לי לפניכם טעות הם בידי. פרס קד  
אמר, שכשוד מותר, כיבוס אסור: הכיבוס במקום  
קדוש כו': מנא הני מילי. דתני רבין, תכבס במקום  
קדוש. שביטת כלי חרס, מצוין. תלמוד לומר וכלי  
חרס אשר תבושל בו ושרב. מריקה ושמיא בכלי  
נחשת, מצוין. תלמוד לומר ואם בכלי נחשת בושלה,  
ומורק ושופף במים: זה חומר בחטאת כו': ותו  
ליכא, והאיכא, שנכנס דמה (לפני) לפנים. בחטאות  
החיצונות. [חיצונות נמי], שאם נכנס דמה (לפני  
) לפנים פסולה. כרבי עקיבא דאמר, כל דמים שנכנסו  
לחיל לכהר, פסולין, שכן מכפרין על חייבי פריהות.  
בחטאת דשמיעת הקול, שכן טעונה ארבע מתנות.  
כרבי ישמעאל דאמר, כל דמים טעונין ארבע מתנות,  
על ארבע קרנות. ולשמעאל, האיכא קרן (כרם).  
האיכא אצבע. האיכא חודה. אלא, חד מתרי, תלתא  
חומרי, נקט: **מושנה** בגד שיצא חוץ לקלעים, נכנס  
ומכבסו במקום קדוש. נמא חוץ לקלעים, קורעו,  
נכנס, ומכבסו במקום קדוש. כלי חרס שיצא חוץ  
לקלעים, נכנס ושוכרו במקום קדוש. נוקבו ונכנס, ושוכרו במקום  
קדוש. כלי נחשת שיצא חוץ לקלעים, נכנס ומורקו, ושופפו במקום קדוש. נמא חוץ  
לקלעים, פוחרו ונכנס, ומורקו ושופפו במקום קדוש: **גמרא** מתקף לה רבינא, וקורעו.  
'בגד' אמר רחמנא, ולא בגד הוא. דמשייר ביה כדי מעפורת. איני, והאמר רב הונא,  
לא שנו אלא שלא שייך בה כדי מעפורת. אבל שייך בה כדי מעפורת חבור חוי.

מדרבנן

מדרבנן

תלמוד לומר (שם ו כא) 'בְּכִלִּי חָרָם אֲשֶׁר תְּבוּשֵׁל בוֹ יִשְׁבֵּר' ופסוק זה נכתב לאחר דין כיבוס, ולמדים שכשם שכיבוס הבגד הוא במקום קדוש, כך שבירת כלי חרס הוא במקום קדוש. מְרִיקָה וְשִׁמְיָה בְּכִלִּי נְחֹשֶׁת שְׁנִינוּ שטעון מקום קדוש, מִנֵּן. משיבה הגמרא: תלמוד לומר (שם) 'וְאֵם בְּכִלִּי נְחֹשֶׁת בּוֹשָׁלָה, וּמוֹרֵק וְשׁוֹמֵף בְּמִים', ואף פסוק זה נכתב לאחר הפסוק של כיבוס, לומר שהמריקה והחטיפה במקום קדוש ככיבוס של בגד. שנינו במשנה: זה חומר בחטאת בו מקדשי קדשים. שואלת הגמרא: ותו ליכא - האם אין עוד דינים שיש בחטאת שאינם בקדשי קדשים, והאיכא, שנקנס דמה (לפני ו) לפנים - והרי יש חומר בחטאת שדמה נורק בהיכל, על הפרוכת ומזבח הזהב, ושאר הקדשים דמם נורק על המזבח החיצון ואינו נכנס להיכל. משיבה הגמרא: משנתנו מדברת בחטאות החיצונות, שדמם אינו נכנס לפנים. שואלת הגמרא: [חיצונות נמי] שאם נקנס דמה (לפני ו) לפנים פסולה - הלא אף בחיצונות יש חומר מקדשי קדשים, שאם נכנס דם חטאת החיצונה להיכל פסולה, ושאר דמים שנכנסו להיכל כשרים. משיבה הגמרא: משנתנו סוברת פרבי עקיבא דאמר (לעיל פא) כל הדמים שנקנסו להיכל לכפר פסולין, ואין בזה חומר בחטאת על שאר קדשים. שואלת הגמרא: הלא יש חומר בחטאות, שכן מקבצין על חיבי כריתות, ושאר קדשים אינם מכפרים על חיבי כריתות. משיבה הגמרא: משנתנו מדברת בחטאת דשמיעת תקול - בקרבן חטאת שמביא אדם שנשבע שאינו יודע עדות לחבירו, והוא ידע, שחטאת זו אינה מכפרת על עון כרת. ממשיכה הגמרא לשאול: הלא יש חומר בחטאת שכן מעונה ארבע מתנות על ארבע קרנות המזבח, ושאר קרבות אינם טעונים אלא שתי מתנות. משיבה הגמרא: משנתנו פרבי ישמעאל דאמר (לעיל נא), כל דמים מעונים ארבע מתנות, ואין בזה חומר בחטאת על שאר קרבות. שואלת הגמרא: אף לרבי ישמעאל יש חומר שחטאת ניתן על ארבע קרנות, ושאר קרבות ניתנים רק על שתי קרנות. דוחה הגמרא: ולשמיעה - ולשיתך ששאלת, האיכא קרן - הלא יש חומרא נוספת בחטאת, שדמו ניתן על קרנות המזבח למעלה, ושאר דמים ניתנים למטה מחוט הסיקרא (כרם). ועוד האיכא אצבע - יש חומרא נוספת בחטאת, שדמה ניתן באצבע על קרן המזבח, ושאר קדשים ניתנים בזריקה. ועוד האיכא חודה - יש חומרא נוספת בחטאת שדמה ניתן על חודו של קרן המזבח, מה שאין כן בשאר דמים. אלא ודאי שאין להקשות שהיה לתנא לשנות חומרות נוספות בחטאת, כיון שחך מְרִיקָה תלָתָה חומרי נקט - התנא הביא רק חומרא אחת מתוך שנים שלשה חומרות שיש בחטאת.

## משנה

משנתנו עוסקת בבגד שטעון כיבוס ונטמא: בגד שניתן עליו דם חטאת וטעון כיבוס, שצצא חוץ לקלעים - חוץ למקום הקדוש בקדושת העזרה, נכנס הבגד אל העזרה, ומכבסו במקום קדוש - בעזרה. ואם נטמא מחוץ לקלעים, ואסור להכניסו בטומאה לעזרה. קורעו, ועל ידי זה נטהר מטומאתו, ונקנס, ומכבסו במקום קדוש. מביאה המשנה דין נוסף: כלי חרס שבישל בו חטאת וטעון שבירה, שצצא חוץ לקלעים, נכנס ושוברו במקום קדוש. ואם נטמא הכלי חוץ לקלעים, ואסור להכניסו לעזרה. נוקבו נקב המטהרו מידי טומאתו, ונקנס ושוברו במקום קדוש. וכן כלי נחשת שבישל בו חטאת וטעון מריקה ושטיפה, שצצא חוץ לקלעים, נכנס ומוֹרֵקוֹ וְשׁוֹמֵפוֹ במקום קדוש, ואם נטמא הכלי מחוץ לקלעים, ואסור להכניסו לעזרה. פוֹחָתוֹ - נוקבו נקב גדול, ונטהר מטומאתו, ונקנס, ומוֹרֵקוֹ וְשׁוֹמֵפוֹ במקום קדוש.

בְּרִים וּבְקָסוֹת דְּרָבִין נִנְהוּ - שהדרך לעשותם רבים כדי שיוכלו לשכב עליהם, והדין נותן שיהא שייך בהם כיבוס. ותנן (שבת קמב), הָיְתָה הַשְּׁלֹשֶׁת נִתְּנָה עַל כֵּר שֶׁל עוֹז, נֹתֵן עָלֶיהָ מִים לְנִקּוּתָהּ, עַד שֶׁתִּכְלֶה - שיתנקה ויכלה ההלכה. הרי שאף בעורות רכים לא שייך כיבוס, והותר לתת עליהם מים. מתרצת הגמרא: אלא אמר רבא, כל כיבוס דלית ליה כיבוס - שאינו משפשף את שני צידי הבגד זה בזה, לא שמייה כיבוס - אינו נחשב כיבוס. ולכן מותר לתת מים על הכר העשוי מעור רך, כיון שאינו משפשף שני צידיו זה עם זה. מבררת הגמרא: ולפי זה, הא דאמר רב חייא בר אשי, זימני סניאין הוה קאימנא קמיה דרב - זמנים רבים הייתי עומד לפני רב לשמשו, וישכשיכי ליה מסאניה במיא - והייתי משכשך את נעליו במים לנקותם בשבת. ויש לדייק, ששכשכו אין, אכל כבוס לא - ששיכשוך הנעלים הותר, אך לא לשפשף. ולדברי רבא נאמר, אי ברין ובדרי הכל - אם היו עשויים מעורות רכים, מה שלא הותר לו לכבס על ידי שפשף, זה כדברי הכל, משום שגם רבנן מודים ששייך כיבוס בעורות רכים. ואי בקשין, ובאחרים - ואם היו עשויים מעורות קשים, נאמר שמה שלא הותר לו לכבס את הנעלים, אין זה אלא כשיטת אחרים הסוברים שאף בעורות קשים שייך כיבוס, משום שלשיטת רבנן בעורות קשים לא שייך כיבוס. הגמרא מקשה על רבא: אי הכי, בגד נמי - גם בבגד נאמר שכלא שמשפשף את שני צידיו זה בזה, אינו נחשב כיבוס, ומדוע שניתן שלשלת הנתונה על גבי בגד מקנחה בסמרטוט, ואינו נותן עליה מים. משיבה הגמרא: בגד, שריתו זה כיבוס - שריית הבגד במים אף שאינו משפשף שני צידיו נחשב ככיבוס. מבארת הגמרא: [ורבא למעמיא - ורבא לשיטתו, דאמר רבא, ורק סודר ו-בגד] למים בשבת, אף שלא שפשפו, חייב חטאת משום מלבן, וכן אם ורק ורע פשתן למים בשבת, חייב. הגמרא מבררת את טעמי הדינים שאמר רבא. שואלת הגמרא: בשלמא סודר עביר כיבוס - דברי רבא שאמר שהשורה סודר במים בשבת חייב, מובנים, משום שמכבס בכך את הבגד וחייב משום מלאכת מלבן, אלא ורק ורע פשתן מאי טעמא. וכי תימא משום דמקנה - ואם תרצה לומר, שחייב מפני שהזרע צומח במים, וחייב משום זרע. אי הכי חייבי ויערי נמי - אף הוורק גרעיני חטים ושעורים למים בשבת יתחייב. ומדברי רבא משמע שרק בזרע פשתן חייב. משיבה הגמרא: הנה את להו ריר - מזרעי פשתן יוצא ריר שמדביקים זה לזה, ומגרעיני חטה שהשורה אין ריר יוצא מהם. שואלת הגמרא: אי הכי, שולחים נמי - אף המניח עורות שאינם מעובדים במים בשבת, יתחייב, משום שיוצא מהם ריר. משיבה הגמרא: הָתָם קַעְבִּיד לִישָׁה - בזורק זרע פשתן למים, כיון שהרירים היוצאים מהם נדביקים זה לזה, מתחייב משום תולדת לש, אבל ברירים היוצאים מעור, לא שייך בדיובוקם ענין לישא. הגמרא מביאה פסק ההלכה בדין כיבוס מנעל בשבת: דרש רבא, מותר לכבס מנעל בשבת. שואלת הגמרא: אמר ליה רב פפא לרבא, והאמר רבי חייא בר אשי, זימני סניאין הוה קאימנא קמיה דרב, וישכשיכי ליה מסאניה במיא. ויש לדייק מדבריו, ששכשכו אין אכל כיבוס לא - ששכשוך הנעלים הותר בשבת, אך לא על ידי שפשף, ולדבריו מדוע לא הותר גם לכבס את הנעלים. הגמרא מבארת שאכן רבא חזר בו. משיבה הגמרא: דר - לאחר שאלתו של רב פפא, אוקי רבא אמונא עליה ודרש - העמיד רבא את המתורגמן שוב, ודרש, דברים שאמרת לי לפניך מעות הם בדי, ביום פך אמרו, ששכשכו מותר, כיבוס אסור. שנינו במשנה: הכיבוס במקום קדוש בו. הגמרא מבררת מהדין למדו דינים אלו: מנא הני מילי. משיבה הגמרא: דתנו דרנן, נאמר בפסוק (ויקרא ו) 'תְּכַבְּסוּ בְּמָקוֹם קָדוֹשׁ', ולמדים שכיבוס הבגד הוא במקום קדוש. שְׁבִירַת כְּלִי חָרָם שְׁנִינוּ שטעון מקום קדוש, מִנֵּן.

בבגד, במקום ששיעורו יותר משלש על שלש אצבעות, מכניס  
פחות משלש על שלש ממנו, ומכבסו, ומוציא את המקום שכובס,  
וחוזר ומכניס פחות משלש על שלש מהחלק שעדיין לא כובס,  
ומכבסו ומוציאו, וחוזר ומכניס ומכבס פחות משלש על שלש, עד  
שיכבס את כל הדם. והטעם שאינו קורעו, **משום שצאמר** (שמות כח  
לב), בענין מעיל הכהן גדול, **לא יקרע'** - שאסור לקורעו.  
רב אדא בר אבהו מקשה על מה שהצריך ריש לקיש, להכניס  
לעזרה מעיל שנטמא, בפחות משלש על שלש: **מותר** - הקשה רב  
**אדא בר אבהו** על דברי ריש לקיש, וכי שיעור הטומאה במעיל,  
שהוא בגד עבה, שכל חוט וחוט ממנו עשוי משנים עשר חוטים,  
הוא שלש על שלש אצבעות, והרי שנינו (כלים פכ"ח מ"ח), **העבין** -  
הבגדים שהם עבים ביותר, **והרבים** - בגדים שאינם ארוגים, **אין**  
**בין משום שלש על שלש** - אינם מקבלים טומאה בשיעור של  
שלש על שלש אצבעות, מפני שאינם ראויים בשיעור זה לשום  
תשמיש, ואם כן, גם אם יכניס שיעור של שלש על שלש, לא  
הכניס שיעור טומאה, ולמה אמר ריש לקיש שיכניסו בפחות  
משלש על שלש.

מתרצת הגמרא: **אנב אביהן חשיכי** - אמת שחתכת בגד עבה  
בשיעור שלש על שלש אצבעות, כשהיא בפני עצמה, אין לה  
חשיבות, ואינה מקבלת טומאה. אבל כאן, שמכניס חלק מבגד  
שלם, מחמת הדיבור לבגד הגדול, יש לו חשיבות ומקבל טומאה  
כשיש בה שלש על שלש, ולכן אמר ריש לקיש שיכניס בכל פעם  
פחות משלש על שלש.

הגמרא עוברת להקשות על עצם דין המשנה, שמקום הכיבוס הוא  
בתוך העזרה: **והא פני שבעת סממנין** - והרי לצורך כיבוס דם  
חטאת, יש להעביר על הבגד ולשפשפו, בשבעת הסממנים שמנו  
חכמים (נדה סא-סב). בענין בדיקת דם נדה, **דאמר** - שכן אמר רב  
**נחמן אמר רבה בר אבהו, דם חטאת ופראות נגעים** - כיבוס בגד  
שניתו עליו דם חטאת, וכן כיבוסם של מראות נגעי בגדים, **צריכין**  
להיות על ידי העברת **שבעת הסממנין** שבהם בודקים בגד מדם  
נדה, ואחד מהסממנים, הוא מי רגלים, **והנאי** - והרי שנינו  
בברייתא בענין פטום הקטורת, **והלא מי רגלים יפין לה, אלא**  
**שאין מכניסין מי רגלים למקדש מפני הכבוד**, הרי שאסור להכניס  
מי רגלים לעזרה, ואין יכובס בעזרה בגד שניתו עליו דם חטאת  
כהלכתו, בשבעה סממנים.

מתרצת הגמרא: **מדרבנן** הוא - מה שאמר רב הונא, שאם שייר  
בבגד כדי מעפורת, נשאר הבגד טמא, אין זה אלא מגזירת חכמים,  
שחששו שאם נטהר את הבגד גם כאשר שייר בו כדי מעפורת,  
יבואו הבעלים שלא לקרוע רובו. אבל מדין תורה, אם קרע את  
רוב הבגד הרי הוא טהור. ובבגד זה, שמצוה מן התורה לכבסו  
במקום קדוש, בעוד שם 'בגד' עליו, לא העמידו חכמים את  
דבריהם, והתירו לו להכניסו לעזרה אחרי שקרע רובו, אף על פי  
ששייר בו כדי מעפורת.

שנינו במשנה: **כלי חרס שיצא בו חוץ לקלעים ונטמא, נוקבו ונכנסו**  
ושוברו במקום קדוש. מקשה הגמרא על דין המשנה: איך אנו  
אומרים, שניקב מתחילה את הכלי ואחר כך ישרנו, והרי 'כלי'  
**אמר רב הונא** - התורה ציותה לשבור את מה ששמו 'כלי', כמו  
שנאמר (ויקרא ו כא) **'כלי חרש אשר תבשל בו יִשְׁבֹּר'**, וכלי חרס זה  
שנוקב, **לא כלי הוא** - איננו 'כלי', ושוב אין מצוה לשוברו.

מתרצת הגמרא: כוונת המשנה היא, שניקבו רק בשיעור  
של **שורש קמן**, שבשיעור נקב זה הוא נטהר מטומאתו, ואפשר  
להכניסו לעזרה. אבל מכל מקום, לענין מצות שבירה עדיין שם  
'כלי' עליו, וראוי לקיים בו מצות שבירה.

שנינו בסיפא של המשנה: **כלי נחשת [בו] שיצא חוץ לקלעים**  
ונטמא, **פוחתו [ובו]**, ונכנס ומורקו ושוטפו במקום קדוש. מקשה  
הגמרא על דין המשנה: איך אנו אומרים, שניקב את הכלי נקב  
גדול, ואחר כך ימורקו וישטפו, והרי התורה ציותה למרק  
ולשטוף את מה ששמו 'כלי', כמו שנאמר (ויקרא ו כא), **'ואם בקלי**  
**נחשת בִּשְׁלָה ומרק וְשָׁטַף בְּמֵיִם. וְהָא לֹא כְּלִי הוּא** - וכלי זה  
שנוקב בנקב גדול, איננו כלי, אלא שבר כלי, ושוב אין מצוה  
למרקו ולשוטפו.

מתרצת הגמרא: **דרבנן** (הוא) - אחרי שפחת את הכלי,  
מכה בפטיש על דפנות הכלי שסביבות הנקב, לרדדם, עד  
שיתפשטו ויסתמו את הנקב, וישוב הכלי לשלמותו, ושוב יהיה  
ראוי למצות מריקה ושטיפה.

הגמרא מביאה דין הקשור למשנה: **אמר ריש לקיש, מעיל הקודש**  
של כהן גדול, שניתו עליו דם חטאת, ויצא חוץ לעזרה, ואחר כך  
אירע **שניממא**, אין קורעים אותו כמו שאר בגדים שנטמאו, אלא  
בעודו שלם **מכניסו** - מכניס לעזרה את המקום אשר בו נבלע הדם  
בבגד, **בפחות משלש על שלש, ומכבסו** - כלומר, אם נבלע הדם

## המשך ביאור למס' זבחים ליום שלישי עמ א

הגמרא מבארת את הטעמים לדינים שהוזכרו במשנה: **תני רבנן,**  
**יבול ניתו מן הצואה על תפגד יהא טעון כיבוס, תלמוד לומר** (ויקרא ו  
ט) **'אשר יזה עליה תכבס במקום קדש, לא אפרתי לך שדם טעון**  
**כיבוס אלא בראוי להזאה**, ולכן דם שניתו מצואה הבהמה אינו  
טעון כיבוס, כיון שלא נתקבל בכלי ואינו ראוי להזאה. **תניא אידך,**  
**יבול ניתו הדם מן תפגד, ומן תפגד יהא טעון כיבוס, תלמוד לומר**  
**'אשר יזה' שנכתב בלשון עתיד, ללמדינו שרק דם העומד להזאה,**  
**טעון כיבוס, פגד - [וחוץ] לזה הדם שכתב הוזה על המזבח**  
ונתקיימה מצותו שאינו טעון כיבוס.

שנינו במשנה: **נשפך על הרצפה בו** ואספו אין טעון כיבוס, ולאחר  
מכן שנה התנא דין נוסף, שאין טעון כיבוס אלא דם שנתקבל בכלי  
וראוי להזאה.

התרומה, וממעט חטאת שהיתה לה שעת הכושר ונפסלה,  
שאינה טעונה כיבוס.

## משנה

משנתנו מבארת אופנים נוספים שבהם אין דין כיבוס: ניתו הדם מן  
הצואה של הבהמה על תפגד, אינו טעון כיבוס. וכן אם ניתו מן תפגד  
- שהוא על קרן המזבח, ומהקרן ניתו על בגד, וכן אם ניתו מן  
תפגד, שלאחר ששפך את שיירי הדם על יסוד המזבח, ניתו על  
בגד, אינו טעון כיבוס.

נשפך הדם על הרצפה מיד לאחר שחיטה, ואספו בכלי מהרצפה,  
ולאחר מכן ניתו על בגד, אין טעון כיבוס. משום שאין טעון כיבוס,  
**אלא דם שנתקבל בכלי שרת לאחר השחיטה, וראוי להזאה** על  
המזבח.

זבחים. פרק אחד עשר - דם חטאת - דף צה עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קפא

תוספות

רש"י

מ"מ י"ל דטילת ובגד דשמעתין שאני שהם כלי ושמ כלי עליהן וכשנקרעו כיון דאילו שם כלי מנייהו וטורו לגמרי אבל בבדמה המקשה (חולין דף עב:) מיירי בחתיבת בגד דעלמא ואין שם כלי עליו ולא טורו ממנו מדרס א"ע שטורו מן המדרס ובפ' העור והדורס (שם דף קכג:) פ' בקונטרס דהויא דאבל טמא מגע מדרס כשהיה בו ב' טומאות מדרס החמורה ומגע זב ואהני החולקה לבטל המדרס דהו לא חזו

מדרבנן הווא: כְּלִי תָרַם שִׁצְצָא כו': 'כְּלִי' אִמּוֹר רַחֲמָנָא, וְלֹא כְּלִי הוּא. שְׁנִיבָב בְּשׂוֹרֶשׁ קָמָן: כְּלִי נִחָשֶׁת [כו'] פוּחָתוֹ [וכו']: וְהָא, לֹא כְּלִי הוּא. דְּרַצִּיף מְרִצִּיף (הוּא). אִמּוֹר רִישׁ לְקִישׁ, מְעִיל שְׁנִיטְמָא, מְכַנְסוֹ בְּפָחוֹת מְשֻׁלֵּשׁ עַל שֻׁלְשׁ, וּמְכַבְסוֹ, מְשׁוֹם שְׁנִיטְמָא 'לֹא יִקְרַע'. מוֹתִיב רַב אֲדָא בְּרַ אֲהֵבָה, הָעֵבֶין וְהִרְבִּים, אֵין בְּהֵן מְשׁוֹם שֻׁלְשׁ עַל שֻׁלְשׁ. אֲנָב אֲבִיהֶן, חִשְׁבִּי. וְהָא בְּעֵי שִׁבְעַת סַמְמָנִין, דְּאִמְרַב רַב נַחֲמָן אִמְרַב רַבָּה בְּרַ אֲבִיהֶן, דִּם חֲטָאֹת וּמִרְאֹת נִגְעִים, צְרִיכִין שִׁבְעַת סַמְמָנִין. וְתִנְיָא, אֲלָא שְׁאֵין מְכַנְסִין מִי רְגִלֵּים לְמַקְדָּשׁ. וכו'

ושבירי מקבלין טומאה כדאמר באלו טריפות (שם דף נד:) הן וקרקרותיהן ואין (זו) משם ראה דהם מיירי כשישיר השברים אחר אבל בלא יחיד לא כדפרישית שם ונראה לפרש דקריעה דבגד וטילת מיירי תרייהו כשקורע קרעים הרבה ואין בכל אחד רחב שלשה ולהכי קאמר טהורה לגמרי א"ע שערין כל הקריעות מחוברים בסופן לאו חיבור הוא כיון שכל קרע וקרע שקרע עד קרבת של תלות (בפחות משלשה על שלשה) הוי כאילו גמר כל אחד ואחד עד סופן וכגון שלא שייר בטילת באותו מיעוט שלא נקרע כדי מעפרות דאם שייר הוי

טמא מדרבנן כדמסקין הכא ודו תימה מ"ש דלענן טומאה לא מקרי בגד מן התורה א"ע דשייר בה כדי מעפרות ולבג טמא מקרי בגד וכמו כן קשה בסמוך גבי כלי חרס שניטמא וכו' נקובו כו' (דפריך) כלי אמר רחמנא האי לאו כלי הוא ומשני דנקב ליה בכדי שורש קטן והשתא א"כ לאו כלי הוא שדרי מיתור מטומאתו ונראה לפרש כיון שמעמיל לו יחיד לאותו בגד ששייר בו כדי מעפרות שלא הבדיל הקרעים על פני כולו ולאותו כלי שנקב בשורש קטן שאם היה מיוחד לזיתים או לרימון היה מקבל טומאה מכאן ולהבא חשיב הוא כלי ובגד לענן דם חטאת כיון דאין מחוסר מנשה אלא יחיד בעלמא הוא דקאמר בסמוך גבי כלי נחשת פוחתו כלי אמר רחמנא האי לאו כלי הוא ומשני דרצוף ליה מרצוף אין לפרש כמו רצפניהו מרצוף דפ"ק דשבת (דף טז:) פ' שיתקן הפחיתת שמכה עליו בקונטרס ומחברו וחזו שם כלי עליו דא"כ בגד נמי לישיני זכי שחור ותפרו לאחר שקרעו אלא ע"כ הוא חשיב בגד חדש וכלי חדש וכלי איתו ראשון ורצוף ליה היינו שחור צד פנים לצד חוץ וצד חוץ לצד פנים ונעשה תוכו גבו וגבו תוכו ומיתור בכך מטומאתו וקצת תימה מה שייר באותו שיעור דשורש קטן לענן טהרה כלי שאותו שיעור הוא לענן הכשר ורעים בסוף המצניע (שבת דף צה) ואם הכלי מיוחד לאוכלין שיעורו בזהים אבל בשורש קטן לא ואם הוא מיוחד למשקין שיעורו כבונס משקין ובקונטרס פירש דשורש קטן איכא למיד שזוהו שיעור נקיבתו ליטורד ואי אפשר לומר כן דהא פלוגתא דאמוראי הוא בסוף המצניע (שם דף צה:) דכדי שורש קטן וכדי מרצא רימון פ' שם בקונטרס דפליגי לענן הכשר ורעים דלענן טומאה משנה היא במסכת כלים (פ"ג) דעשו לאוכלין שיעורו בזהים ומשקין כבונס משקה ומיחו גם לאותו פ' קשה דתנאי היא במס' עוקצין (פ"ב מ"י) דלהבשר ורעים בשורש קטן ומפרש ר"ת דלענן צמדי פחלי פליגי ליחשב פתח בסתם כלים אבל לענן טומאה לא פליגי ויש לפרש בדוחק דהאי כלי חרס עשוי לאוכלין ולמשקין שדרי מבשלין בו חטאת ויש בו מרק ולכך שיעורו בשורש קטן ואין עליו לא תורת כלי העשוי למשקין ולא תורת כלי העשוי לאוכלין ולא דמי להא דגרסי' במס' כלים (פ"ג מ"א) העשוי לכך ולכך מטילין אותו לחמורא בזהים היינו בשעה שמניחים בו משקין אין מניחין בו אוכלין וכשמניחין בו אוכלין פני עצמן ומשקין בפני עצמן אבל הכא בקריה שמבשלין בה בשר העשוי להשתמש אוכלין ומשקין על ידי תערובת הוא דאין שיעורו כבונס משקה משום דאבתי ראו לבשל בה שיכול להניח בשר כנגד העקב וגם המרק שהאור מעמיד המרק שלא יצא לכך שיעורו בשורש קטן והאי דלא קאמר בסוף המצניע (שבת דף צה:) שם מדות בכלי חרס משום דמדה זו של שורש קטן קחשיב (זה) לענן הכשר ורעים ומיחו קשה דבהריא תנן במס' כלים (בפ"ג מ"ב) האילפס והקריה שיעורן בזהים ואי הוא אמנא דשיעור וזיתים דבענין מדרבנן הוה נידא כדאמר גבי בגד אבל מדאורייתא אם ניקב בשורש קטן טהור:

מעיל שנטמא מכניסו בפחות משלש על שלש ומכבסו. בסוף כירה (שבת דף מז.) גבי דבר עניים לעניים משמע מתוך פירוש הקונטרס בשלש על שלש ביד עשיר דלא מקבל טומאה כלל וזאת דתנן (כלים פרק ב' מ"ב) שלש על שלש לטמא מזה היינו דוקא בעניים אבל בעשירים בעי שלשה על שלשה וקשה לר"ת מהך דמעיל דפריך עלה בר ארא מההיא דעבין והריבין והשתא למה לי לאקשוי מההיא וזאת בגדי כהונה בגדי עשירים הם דאין עניות במקום עשירות ושיעורן בשלשה על שלשה ועוד תניא בפ' במה מדליקין (שבת דף כו:) שלש על שלש מניין ת"ל והבגד והחם לא מפליג בין עניים לעשירים לא בקרא ולא בשמעתא ואומר ר"ת דלענן טומאת מזה ושרץ אין חילוק בין עניים לעשירים אלא לענן מדרס איירי החם דבעי שלשה על שלשה לעשירים והיינו טעמא דמדרס ביחוד תליא מילתא ואין דרך עשיר לייחד למדרס פחות משלשה על שלשה ואפילו ייחד בטלה דעתו ועוד הביא ר"ת ראיא דבטומאת מדרס הוא דמפליג בין עניים לעשירים דבמס' כלים (פרק ב' מ"ב) תנן דבגד טמא משום שלשה על שלשה למדרס משום שלש על שלש לטמא מזה ובעל כרחיך בעשירים איירי דאי בעניים הוא תנן בפ' (בכ מ"ח) בגדי עניים א"ע שאין בהם שלשה על שלשה טמאין מדרס ויש משניות שכו' בהן א"ע שאין בהן שלש על שלש ודומה שהוא טעות סופר: **מכניסו** פחות משלש. אפילו למאן דאמר בריש כל הפסולין (לעיל דף לב:) ביאה במקצת שמה ביאה שאני בגד הואיל ויכול לחתוכו לא חשיב כאילו נכנס כולו: **וזה** בעי שבעה סממנים. פ' בקונטרס דאמנותין פריך וקשה לדליל הוה ליה לאקשוי ונראה דלריש לקיש דוקא פריך דאריירי בבגדי כהונה בהדיא אבל מתני' איכא לאוקומה בבגדי הדיוס שיכול להעביר ולכבס ע"י צפון אבל מעיל דכחן גדול אינו יכול לכבס ע"י צפון משום דאמרינן במסכת נדה (דף סב.) דאפילו צבעא נמי מעבר מיחו אמילתא דרבה בר אבהו גופא דקאמר דם חטאת ומראות נגעים צריכין ו' סממנים (נמי) הוה מצי לאקשוי הא אין מכניסין מי רגלים למקדש:

עירה

מדרבנן. גזירה דילמא לא אתיא למיקרע רובה אבל מדאורייתא טהורה ומותר להכניסה משום מצות כיבוס: נראה בעיני שחסר מן הספרים דגבי כלי חרס לא שייך לשנוי דמרצף ליה מרצף והאי שניתי גבי כלי נחשת הוא והכי פריך פוחתו כלי אמר רחמנא והאי לאו כלי הוא בשעת מריקה ושטיפה: ומשני דרצף ליה מרצף. אחר שפוחתו מכין עליו בקונטרס ומחברו וחזו שם כלי עליו ובגדי חרס איכא

למירד דניקבו דמתניתין במרצא משקה ליטורד ועדיין כלי הוא לקבל זיתים במס' שבת בפרק המצניע (דף צה:) מעיל. של בגדי כהונה שניתו עליו דם חטאת ויצא חוץ לקלעים ונטמא מכניסו מקום הדם לפנים: בפחות משלש על שלש. שאינו מכניס שיעור בגד טמא לעורה לפי שאי אפשר לקרעו ולחכנסו משום שנאמר לא יקרע העבים. בגד עב: והריבין. פלטר"א שאינו ארוג: אין בהן משום שלש על שלש. דלאו ללבישה חזו ולא לתקן בהן חלוק אלא לישוב עליו וצריך שלשה על שלשה ומעיל עב הוא דקדיל בסדר יומא (דף עא:) חוטן כפול שנים עשר ואפי' שלש על שלש יכניס: **אנב אבוחן.** כשהוא מחובר בבגד חשוב ג' על ג' ידידה: **והא בעי.** דם חטאת שבעה סממנים השנוין במס' נדה (דף סא:) לענן כתמים רוק תפל ומי רגלים ונחר ובורית ואהל וקמוניא ואשלג היכי מעיילין מי רגלים לעורה ואמנאי קפרי: **ומראות נגעים.** שהוקיע הכתוב נגעי בגדים לכיבוס דתכתיב וכבסו את אשר בו הנגע: **ותניא.** בפסוקים (בריתות ו.) שאין מכניסין מי רגלים למקדש:

הכי

טמא מדרבנן כדמסקין הכא ודו תימה מ"ש דלענן טומאה לא מקרי בגד מן התורה א"ע דשייר בה כדי מעפרות ולבג טמא מקרי בגד וכמו כן קשה בסמוך גבי כלי חרס שניטמא וכו' נקובו כו' (דפריך) כלי אמר רחמנא האי לאו כלי הוא ומשני דנקב ליה בכדי שורש קטן והשתא א"כ לאו כלי הוא שדרי מיתור מטומאתו ונראה לפרש כיון שמעמיל לו יחיד לאותו בגד ששייר בו כדי מעפרות שלא הבדיל הקרעים על פני כולו ולאותו כלי שנקב בשורש קטן שאם היה מיוחד לזיתים או לרימון היה מקבל טומאה מכאן ולהבא חשיב הוא כלי ובגד לענן דם חטאת כיון דאין מחוסר מנשה אלא יחיד בעלמא הוא דקאמר בסמוך גבי כלי נחשת פוחתו כלי אמר רחמנא האי לאו כלי הוא ומשני דרצוף ליה מרצוף אין לפרש כמו רצפניהו מרצוף דפ"ק דשבת (דף טז:) פ' שיתקן הפחיתת שמכה עליו בקונטרס ומחברו וחזו שם כלי עליו דא"כ בגד נמי לישיני זכי שחור ותפרו לאחר שקרעו אלא ע"כ הוא חשיב בגד חדש וכלי חדש וכלי איתו ראשון ורצוף ליה היינו שחור צד פנים לצד חוץ וצד חוץ לצד פנים ונעשה תוכו גבו וגבו תוכו ומיתור בכך מטומאתו וקצת תימה מה שייר באותו שיעור דשורש קטן לענן טהרה כלי שאותו שיעור הוא לענן הכשר ורעים בסוף המצניע (שבת דף צה) ואם הכלי מיוחד לאוכלין שיעורו בזהים אבל בשורש קטן לא ואם הוא מיוחד למשקין שיעורו כבונס משקין ובקונטרס פירש דשורש קטן איכא למיד שזוהו שיעור נקיבתו ליטורד ואי אפשר לומר כן דהא פלוגתא דאמוראי הוא בסוף המצניע (שם דף צה:) דכדי שורש קטן וכדי מרצא רימון פ' שם בקונטרס דפליגי לענן הכשר ורעים דלענן טומאה משנה היא במסכת כלים (פ"ג) דעשו לאוכלין שיעורו בזהים ומשקין כבונס משקה ומיחו גם לאותו פ' קשה דתנאי היא במס' עוקצין (פ"ב מ"י) דלהבשר ורעים בשורש קטן ומפרש ר"ת דלענן צמדי פחלי פליגי ליחשב פתח בסתם כלים אבל לענן טומאה לא פליגי ויש לפרש בדוחק דהאי כלי חרס עשוי לאוכלין ולמשקין שדרי מבשלין בו חטאת ויש בו מרק ולכך שיעורו בשורש קטן ואין עליו לא תורת כלי העשוי למשקין ולא תורת כלי העשוי לאוכלין ולא דמי להא דגרסי' במס' כלים (פ"ג מ"א) העשוי לכך ולכך מטילין אותו לחמורא בזהים היינו בשעה שמניחים בו משקין אין מניחין בו אוכלין וכשמניחין בו אוכלין פני עצמן ומשקין בפני עצמן אבל הכא בקריה שמבשלין בה בשר העשוי להשתמש אוכלין ומשקין על ידי תערובת הוא דאין שיעורו כבונס משקה משום דאבתי ראו לבשל בה שיכול להניח בשר כנגד העקב וגם המרק שהאור מעמיד המרק שלא יצא לכך שיעורו בשורש קטן והאי דלא קאמר בסוף המצניע (שבת דף צה:) שם מדות בכלי חרס משום דמדה זו של שורש קטן קחשיב (זה) לענן הכשר ורעים ומיחו קשה דבהריא תנן במס' כלים (בפ"ג מ"ב) האילפס והקריה שיעורן בזהים ואי הוא אמנא דשיעור וזיתים דבענין מדרבנן הוה נידא כדאמר גבי בגד אבל מדאורייתא אם ניקב בשורש קטן טהור:

מעיל

שנטמא מכניסו בפחות משלש על שלש ומכבסו. בסוף כירה (שבת דף מז.) גבי דבר עניים לעניים משמע מתוך פירוש הקונטרס בשלש על שלש ביד עשיר דלא מקבל טומאה כלל וזאת דתנן (כלים פרק ב' מ"ב) שלש על שלש לטמא מזה היינו דוקא בעניים אבל בעשירים בעי שלשה על שלשה וקשה לר"ת מהך דמעיל דפריך עלה בר ארא מההיא דעבין והריבין והשתא למה לי לאקשוי מההיא וזאת בגדי כהונה בגדי עשירים הם דאין עניות במקום עשירות ושיעורן בשלשה על שלשה ועוד תניא בפ' במה מדליקין (שבת דף כו:) שלש על שלש מניין ת"ל והבגד והחם לא מפליג בין עניים לעשירים לא בקרא ולא בשמעתא ואומר ר"ת דלענן טומאת מזה ושרץ אין חילוק בין עניים לעשירים אלא לענן מדרס איירי החם דבעי שלשה על שלשה לעשירים והיינו טעמא דמדרס ביחוד תליא מילתא ואין דרך עשיר לייחד למדרס פחות משלשה על שלשה ואפילו ייחד בטלה דעתו ועוד הביא ר"ת ראיא דבטומאת מדרס הוא דמפליג בין עניים לעשירים דבמס' כלים (פרק ב' מ"ב) תנן דבגד טמא משום שלשה על שלשה למדרס משום שלש על שלש לטמא מזה ובעל כרחיך בעשירים איירי דאי בעניים הוא תנן בפ' (בכ מ"ח) בגדי עניים א"ע שאין בהם שלשה על שלשה טמאין מדרס ויש משניות שכו' בהן א"ע שאין בהן שלש על שלש ודומה שהוא טעות סופר: **מכניסו** פחות משלש. אפילו למאן דאמר בריש כל הפסולין (לעיל דף לב:) ביאה במקצת שמה ביאה שאני בגד הואיל ויכול לחתוכו לא חשיב כאילו נכנס כולו: **וזה** בעי שבעה סממנים. פ' בקונטרס דאמנותין פריך וקשה לדליל הוה ליה לאקשוי ונראה דלריש לקיש דוקא פריך דאריירי בבגדי כהונה בהדיא אבל מתני' איכא לאוקומה בבגדי הדיוס שיכול להעביר ולכבס ע"י צפון אבל מעיל דכחן גדול אינו יכול לכבס ע"י צפון משום דאמרינן במסכת נדה (דף סב.) דאפילו צבעא נמי מעבר מיחו אמילתא דרבה בר אבהו גופא דקאמר דם חטאת ומראות נגעים צריכין ו' סממנים (נמי) הוה מצי לאקשוי הא אין מכניסין מי רגלים למקדש:

גודל מעלת בני ישראל לגבי כל עמי הארץ (כולל גם אלו....  
שיש להם חלק בעולם הבא), שלא זו בלבד שאינם שווים,  
אלא שאי אפשר כלל להשוות ביניהם, כי, מי כעמך ישראל  
גוי אחד בארץ

ממאמר זאת חנוכה, ה'תשל"ד

## עירה

1 לתוכו רותח מניח ת"ל אשר תבושל בו ישר. מכאן מדרק ר"ת דעירו ככלי  
2 ראשון מחדשים כמבושל ונראה דאדרבה קשה מכאן דהא קרי ליה בסמוך  
3 בלוע בלא בישול מיהו י"ל דחשיב ליה בלוע בלא בישול לפי שאינו מתבשל מחמת  
4 הכלי דבכלי אחר נתבשל ורבינו שמואל היה מדרק דעירו ככלי שני מהא דתנן בפרק

כירה (שבת דף נב:) האילפס והקדירה שהעבירן  
6 מרותחין לא יתן לתוכן תבלין דמשמע הא  
7 לערות מהם על התבלין שרי ועוד היה מדרק  
8 מהא דק"ל כשמואל דאמר תתאה גבר דתניא  
9 כותיה ב' כיצד צולין (פסחים דף עו.) והיה  
10 מתיר מתוך כך לערות ורותחין מכלי ראשון על  
11 התרגולת כדי למולגה ור"ת אומר דאדרבה  
12 דוק מסיפא אבל נותן לתוך הקערה הא לערות  
13 מאילפס על התבלין אסור ועוד דלבריו קשה  
14 ההיא משנה למיד עילאה גבר אלא אידי  
15 דתנא רישא דמיתים שפיהו לא יתן לתוכו מים  
16 אבל נותן לתוך הכוס תנא סיפא נמי האילפס  
17 והקדירה לא יתן לתוכן (מים) ותבלין אבל נותן  
18 לתוך הקערה ובידו שלמי משמע דעירו ככלי  
19 ראשון דאמרין עלה בגמ' מהו ליתן תבלין  
20 מלמטה לערות עליהן מלמעלה רבי יונה אומר  
21 עירו ככלי ראשון חיליה דר' יונה מן הדא  
22 וכל כלי חרס אשר תבושל בו ישר אין לי  
23 אלא שבישל בו עירה לתוכו רותח מניח ככלי  
24 ואשר תבושל בו ישר מימ' וכח אמר הכין  
25 א"ר יוסי תמן כלי חרס בולע תבלין אינו מבשל  
26 פירושו כלי חרס בולע טפי משאר כלים אייתיב  
27 רבי יוסי בר' בון דהתני אף בכלי נחשת כן  
28 אית לך למימר כלי נחשת בולע פ' ובי בלע  
29 יותר משאר כלים בתמיה השתא מדמי' הוה  
30 כמו שבוילע על ידי עירו כמו כן מבשל ע"י  
31 עירו ש"מ מיתניא כותיה דרבי יונה אלמא  
32 הילכתא כותיה ואע"ג דק"ל כותיה דשמואל  
33 דאמר תתאה גבר מודה שמואל דמבשל כדי  
34 קליפה דהא ברייתא דמסיע ליה קתני חס  
35 לתוך צונן מדיח ופריך השי' אדמיקר ליה בלע  
36 פירוש קודם שיצטנן חוס שלמעלה נבלע ממנו  
37 מקצת בתחתון ומשני אימא חס לתוך צונן  
38 קולף ועוד מיידי ר"ת ראה מהא דקאמר בפרק  
39 כל שעה (פסחים דף לז:) דהמעיסה ב"ש פוטרין  
40 ובי' מחזיקין החליטה ב"ש מחזיקין ובי' חלל  
41 פוטרין איוו דהא המעיסה ואיוו היא החליטה  
42 המעיסה קמח על גבי מוגלשין פירוש מוגלשין  
43 מים ורותחין ופריך מ"ש המעיסה ומאי שנא  
44 החליטה ומשני תברא מי ששנה זו לא שנה זו

וכי תימא, דמיבלע להו בְּהִי שֶׁבֶעָה סַמְמִינוּ, ויַעֲבֹר  
להו לְכוּלָּהוּ בְּחֵד. וְהִתְּנֵן, הַעֲבִירִין שְׁלֹא כְּסֻדְרִין, או  
שֶׁהַעֲבִירִין שֶׁבֶעָתָן בְּאַחֶד, לא עֲשָׂה וְלֹא כְּלוּם. וְכִי  
תִּימָא, דְּמִיבְלַע לְהוּ בְּחֵדִי חֵד מִסַּמְמִינוּ, וְהָא צִירִיד  
לְכַסְכֵּם שֶׁלֹּשׁ פְּעָמִים בְּכָל אֶחָד וְאַחֶד, תִּנְנִן. אֲלֵא,  
דְּמִיבְלַע לְהוּ בְּרוֹק תִּפְלִי, דְּאָמַר רִישׁ לְקִישׁ, רוֹק  
תִּפְלִי, צִירִיד שִׁיחָא עִם כָּל אֶחָד וְאַחֶד: מוֹשְׁנָה אֶחָד  
שְׁבִישֵׁל בּוֹ, וְאַחֶד שְׁעִירָה לְחוּכּוֹ רוֹתֵחַ. אֶחָד קִדְּשִׁי  
קִדְּשִׁים, וְאַחֶד קִדְּשִׁים קִלְיִם, טַעוּנִין מְרִיקָה וְשִׁטְפִּיחָה.  
רַבִּי שְׁמֻעֲזָן אָמַר, קִדְּשִׁים קִלְיִם, אֵין טַעוּנִין מְרִיקָה  
וְשִׁטְפִּיחָה: גִּמְרָא תִּנְנִי רִבְנָן, 'אֲשֶׁר תִּבְשֹׁל בּוֹ, אֵין  
לִי אֶלָּא שְׁבִישֵׁל בּוֹ. עִירָה לְחוּכּוֹ רוֹתֵחַ, מִנֵּין. תִּלְמוּד  
לְאִמֵּר '(ו')אֲשֶׁר (תִּבְשֹׁל) בּוֹ יִשְׁבֵּר'. פְּעִי רַמִּי בַּר חֲמָא,  
תִּלְאֵן בְּאִיּוֹר תְּנֹור, מָהוּ. אֲבִישֹׁל וְכִילוּעַ, הוּא דְּקָפִיד  
רַמְּנָא. אוֹ דִּילְקָמָא, אֲבִישֹׁל בְּלֹא בִילוּעַ. אָמַר רַבָּא,  
תָּא שְׁמַע, אֶחָד שְׁבִישֵׁל בּוֹ, וְאַחֶד שְׁעִירָה לְחוּכּוֹ  
רוֹתֵחַ. בְּלוּעַ בְּלֹא בִישׁוּל, לא קָמִיבִיעֵי לָן. כִּי קָמִיבִיעֵי  
לָן, בִּישׁוּל בְּלֹא בִילוּעַ. מָאי. תָּא שְׁמַע, דְּאָמַר רַב  
נִחְמֵן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבוּהֵי, תְּנֹור שֶׁל מְקִדָּשׁ, שֶׁל  
מִתְּכֵת הָיָה. וְאִי סִלְקָא דְּעֻתָּךְ, בִּישׁוּל בְּלֹא בִילוּעַ,  
לא קָפִיד. נִעְבִּיד שֶׁל חֶרֶס. בִּין דְּאִיכָא שְׁעִיר מִנְחוֹת  
דְּאִפִּיתָן בַּתְּנֹור, וְאִיכָא בִישׁוּל וְכִילוּעַ, עֲבִידִין שֶׁל  
מִתְּכֵת. תְּהוּא תְּנֹורָא דְּאִמְחוּ בִּיה מִיתִיחָא, אֶסְרָה רַבָּה  
בַּר אֲהִילִי, לְמִיכְלָה לְרִיפְתָּא לְעוֹלָם, וְאִפִּילוּ בְּמִילְחָא. דִּילְקָמָא, אֲתִי לְמִיכְלָה בְּכוֹתִיחָא. מִיתִיבִי,  
אֵין לִשְׁוִין אֶת הָעִיסָה בְּחֻלְבִּי, וְאִם לֹשׁ, כָּל הַפֶּת בּוֹלֶה אֶסְוֶרָה, מִכְּנִי הִרְגֵּל עֲבִירָה. כִּיּוֹצֵא  
בּוֹ, אֵין טָשִׁין אֶת הַתְּנֹור בְּאִילָיָה. וְאִם מֶשֶׁ, כָּל הַפֶּת בּוֹלֶה אֶסְוֶרָה, עַד שֶׁיִּסְיִק אֶת הַתְּנֹור.  
תִּיּוֹבְתָא דְּרַבָּה בַּר אֲהִילִי, תִּיּוֹבְתָא. אָמַר לִיה רַבִּינָא לְרַב אֲשִׁי, וְכִי מֵאַחֶר דְּאִיתּוֹתֵב רַבָּה  
בַּר אֲהִילִי, אֲמַאי אָמַר רַב, קִדְּרוֹת בְּפִסְתָּ, יִשְׁבְּרוּ. אָמַר לִיה, רַב מוֹכִין לָהּ לְהִיחָא, בְּשֶׁל  
מִתְּכֵת. וְאִי בָּעִית אֲמַאי, בַּתְּנֹור שֶׁל חֶרֶס, וְהָ הִסְקוּ מִכְּפָנִים, וְזֶה הִסְקוּ מִכְּחוּץ. וְנִעְבִּיד  
הַסְקָה מִכְּפָנִים. חִיִּים עֲלִייהוּ, דְּמִתְבָּרִי. הִילְכָךְ, הָאִי כּוֹבִינָא, הִסְקוּ מִכְּחוּץ הוּא, וְאִסִּיר.  
אלא

חבי גרס' וכי תימא דמיבלע להו בְּהִי שֶׁבֶעָה סַמְמִינוּ, ויַעֲבֹר  
בסדרין. כסדר שהן שנוין במשנה זה אחר זה כסדר העברתן: צריך לכסבם. צריך לשפשוף  
הכתם שלשה פעמים בכל אחד והכי אמרין בגדה: **מתני'** רש אומר קדשים קלים כו'.  
ובגמ' מפרש טעמא ואם תאמר הרי הבלוע נעשה נותר ופולטו בהותר לאחר זמן מויד  
רבי שמעון בדעי הגעלה ברותחין ומותרת  
מריקה ושטיפה הוא דממעט ליה כדמתרצין  
בגמ' גבי תרומה לא נצרכה לכדאמר בסר במים  
ולא בין במים ולא במוזג הא אפי' בין ואפי'  
במוזג: **גמ'** ה"ג בתורת כהנים עירה לתוכו  
רותח מניח ת"ל אשר בו ישר. מודסמין ישר  
אצל בו ולא כתב אם בכלי חרס תבושל ישר  
למידרש אם נבלע בו מ"מ ישר: תלאי. לשפוד  
של חטאת לצלותו באור תנור דנתבשל בו אבל  
לא נבלע בו כלום: מהו. מי הי צריך תנור  
שבירה או לא: ואחד שעירה לתוכו. אלמא  
אחדא קפיד דהא עירה לתוכו בלוע איכא  
בישול ליכא: בלוע בלא בישול לא מיבעיא לן.  
דכיון דהוה נותר התורה העירה על כלי חרס  
שאינו יוצא מידי דופיו לעולם ובעי שבירה: של  
מתכת היה. קס"ד מפני שצולין בו שפודי חטאת  
שלא יטען שביירה: בישול ובלוע. שמן המנחה:  
מהו ביה טחיה. מין טיגון הוא שטושין מלחם  
וטשין התנור באליה ואופין את הלחם אחר  
שטוהו ובסמ' שבת (דף קנז) גמי אמרין  
תלתא סאוי טחיי: לעולם. ואפילו הסקודו ואפו  
בו דקסבר אינו יוצא מידי דופיו: מפני היכל  
עבירה. שלא יאכל הפת עם הבשר: **אמאי אמר**  
**רב** כו'. הא אית להו תקנתא בדיסק: פוקים  
להחיא. דקתני עד שיוסק התנור בשל מתכת:  
כוביא. רעפים חלולין כמין שפיתת קדירה  
ופעמים שטחין אותו שמן ואופין בו לחם הקרי  
טיחיא:

אלא

אלא  
כאשר יהודי עומד להתפלל ומתפלל כדבעי, לומד תורה כדבעי  
ושב בתשובה כדבעי, הרי זה באופן שהתשובה עושה אדם חדש,  
התורה עושה אדם חדש, והתפילה עושה אדם חדש

נחמן אמר רבה בר אבון, תנור של בית המקדש של מלכות היה, והגמרא סברה שהסיבה שלא עשאוהו מחסר, משום שיהיה טעון שבידה לאחר שיעלו בו שיפודי חטאות. ואי סלקא דעתך שבישול בלא בלוע לא קפיד - שהתורה לא הקפידה לשבור כלי חרס כשהמאכל התבשל בו ולא נבלע בכלי, יקשה, ניצבד של חרס - מדוע לא עשו בבית המקדש תנורים מחסר, שהרי לא יצטרכו לשבורם, כי כשצולים בהם שיפודי חטאות לא נבלע טעמם בדופני התנור, והתורה הצריכה שירק את האם נבלע טעם הקרבן בכלי. וזוהי שלא עשו תנורים מחסר מוכח שאף אם התבשל בכלי ולא נבלע בו, הצריכה התורה שבידה. דוחה הגמרא: באמת מצד צליית שיפודי חטאות היה אפשר לעשות תנורי חרס, אבל כיון דאיכא שרי מנחות דאפיתן בתנור - כיון שמה שנאמר מהמנחות לאחר שקמצו מהם, היה נאפה בתנור ונאכל לכהנים, ואיכא בישול ובלוע - וכשאופה אותם השמן שבמנחה מתבשל ונבלע בתנור, לכך צבדין של מלכות - עשו את התנור דווקא ממתכת, משום שתנור מחסר שבלע טעון שבידה.

הגמרא מביאה מעשה לברר אם אפשר להכשיר תנור על ידי שיסיקו אותו: הווא תנורא - מעשה היה בתנור, דאפיתו ביה מיחיא - שמרחו שומן (בשרין) בתוך התנור, ואפו בו לחם, והשומן נתן טעם בלחם שאפו בו, אפדת רבה בר אהילי למיכלה לרפתא - אסר לאכול את הפת שנאפתה שם, לעולם - אף אם קודם שאפו בו פת, הסיקו את התנור. ולא רק במאכלי חלב אסר את הפת, אלא אפילו במיכלה - עם מלח, והטעם משום גזירה דילמא אתי למיכלה בכותלה - שמא יבוא לאכול פת זו, ביחד עם מאכל שיש בו חלב. הגמרא מקשה על רבה בר אהילי, ודוחה את דבריו: מייתי, אין לשין את העיסה בחלב, ואם לש, כל הפת פולח אסורה, והטעם, מפני הדין צבדיה - שלא יבוא לאכול את הפת עם בשר. כיוצא בו, אין משיין - (מורחים) את התנור באלה - בשומן העשוי מזונב הכבש, ואם משה את התנור ואפה בה פת, כל הפת פולח אסורה, כדי שלא יבוא לאכול את הפת בחלב. אולם האיסור לאכול מהנאפה בתנור הוא רק עד שישק את התנור, אבל לאחר שהסיק את התנור מותר, משום שכשם שהשומן נבלע על ידי חום התנור כך הוא יוצא בהיסק. וזה לא כשיטת רבה בר אהילי שאסר. אומרת הגמרא: תיבכתא דרבה בר אהילי תיבכתא, ונדרה דבריו.

הגמרא מקשה לפי המסקנא שאפשר להכשיר תנור בהיסק, על שיטת רב בקדירות בפסח: אמר ליה רבינא לרב אשי, ובי מאחר דאיתותב - נדרה דברי רבה בר אהילי, ואפשר להכשיר תנורים על ידי היסק, קשה, אמאי אפס רב - מדוע אמר רב שקדירות שבישל בהם חמץ כל השנה, בפת, ושריו, כיון שאין תקנה לחמץ הבלוע בהם, והרי יכול ללכנס ולהסיקם ולבטל האיסור הנמצא בתוכם, ויוכשרו בכך. משיבה הגמרא: אמר ליה רב אשי לרבינא, רב מוכי לה להאיא בישל מלכות - רב יעמיד את מה שמבואר שתנור שטוחהו בשומן לאחר הסיקו מותר לאפות בו, בתנור של מתכת שמועיל בו הגעלה, אבל בקדירות העשויות מחסר לא מועיל הגעלה, כיון שהתורה הענידה על כלי חרס שאינו יוצא ממנו לעולם. ואי בעית אימא, דברי הברייתא שמועיל היסק לתנור מדובר גם בתנור של חרס, אלא שזה הסיקו מלכות - תנור מסיקים אותו על ידי שמניחים את הגחלים בתוך התנור, וזה הסיקו מלכות - אבל קדירות מסיקים אותם על ידי שהאש מחממת אותם מבחוץ, וזה אינו היסק שראוי להכשיר. שואלת הגמרא: ונצבד הפקה מלכות - ומדוע שלא נחמם את הקדירות מתוכם, ויועיל הסיקם כמו בתנורים ולא יצטרכו לשבורם. משיבה הגמרא: חיים עליה דמלכות - האדם יחוס עליהם שישברו על ידי שנייה את הגחלים בתוך הקדירות, ויבוא להכשירם על ידי היסק מבחוץ.

הגמרא מבארת דין נוסף לפי חילוק זה: הילכה, מכיון שאמרנו שכל שהסיקו מבחוץ מועיל להכשירו, האי פוביא - כלי העשוי מרעפים, שאופים ומטגנים בו כיכרות לחם, הסיקו מלכות הוא, ואסיר, שלא מועיל לו היסק להכשירו.

הגמרא רוצה ליישב: ובי תימא - ואם תרצה לתרץ, דמכלל להו ביה שבעה סממנים, ומעבר להו לכולהו בחד - שיבליעם בתוך שאר שבעת הסממנים, ויעבירם כולם כאחד על הבגד וכך יוכל להכניסם לעזרה. ודוחה: והתנן (נדה סב.) לענין כתמי דם נדה, העבירן לשבעת הסממנים על הבגד, שלא בסדרן שבו נשנו במשנה, או שהעביר את שבעתן כאחד, לא עשה ולא בלום - אין זה נחשב לכיבוס, ואם כן אי אפשר להעמיד שעירבב את מי הרגלים ביחד עם שאר שבעת הסממנים, והעבירם כולם כאחד, ונשארה השאלה במקומה, איך אפשר להכניס מי רגלים למקדש.

הגמרא שוב רוצה ליישב: ובי תימא דמכלל להו ביה שבעה סממנים - שיבליע את מי הרגלים באחד משבעת הסממנים, וכך יכניסו לעזרה, ונאמר שרק על העברת שבעת הסממנים כאחד על הבגד, הקפידה המשנה, שאינו נחשב כיבוס. ודוחה: והא צריך לכסכם שלש פעמים בכל אחד ואחד תנן - והרי שנינו (שם), שצריך לשפוף את הבגד בכל אחד משבעת הסממנים, שלשה פעמים, ועל כרחך שצריך להעביר כל סממן וסממן בפני עצמו, ונשארה השאלה במקומה, איך אפשר להכניס מי רגלים בעין למקדש.

מתרצה הגמרא: אלא, דמכלל להו למי רגלים ברוק תפל, וכך יוכל להכניסו. והבלעה זו, מדיני הכיבוס היא ואינה מפסדת, דאמר ריש לקיש, רוק תפל, צריך שיהא מעורב עם כל אחד ואחד מהסממנים.

## משנה

המשנה מבררת באיזה אופן כלי מתחייב במריקה ושטיפה, ומחמת איזה קרבנות טעון הכלי מריקה ושטיפה: אחד - בין כלי שבישל בו בשר קרבן, ואחד שערדה - (שפרן) לתוכו תבשיל ורתח, שהתבשל בכלי אחר, טעונים מריקה ושטיפה. והטעם משום שגם בעירוי נבלע הטעם בכלי. ואחד - ובין אם בישל קרבנות קדשים כגון חטאת ואשם, ואחד - ובין אם בישל קדשים קלים כגון תודה ושלמים, טעונים מריקה ושטיפה, רבי שמעון אומר, קדשים קלים, אין טעונים מריקה ושטיפה.

## גמרא

הגמרא מבארת מניין שאף בעירוי טעון הכלי מריקה ושטיפה: תנו רבנן, נאמר (ויקרא ו כא) 'וכלי חרש אשר תבשיל בו ישר', אין לי שכלי חרש צריך שבירה אלא שבישל בו חטאת, לתוכו ורתח מנין שצריך לשבור. תלמוד לומר (ו כא) 'אשר (תבשיל) בו ישר' - הכתוב סמך חיבת 'בו' ליישר', ללמדנו שאף אם לא בישל בכלי אלא רק בלע צריך לשבור את הכלי.

רמי בר חמא מסתפק בתנור של חרס שבישל בו קרבן, ולא נבלע בדפנות ממנו, אם צריך לשבורו: בעי רמי בר חמא, תלוא באויר תנור - צלה שפוד של חטאת באויר תנור, ולא נבלע כלום בדפני התנור, מהו, האם צריך לשבור את הכלי או לא. וצדדי הספק הם, אבישול ובלוע הוא דקפיד רחמנא - האם התורה הקפידה בכלי חרס לשבורו רק אם בישל בו קרבן ונבלע בכלי טעם הקרבן, אבל אם לא נבלע אינו צריך שבירה, או דילמא גם אבישול בלא בלוע הקפידה התורה לשבורו.

רבא מביא ראייה לפשוט את הספק, והגמרא דוחה את הראייה: אמר רבא, תא שמע, שנינו במשנה, אחד שבישל בו ואחד שערדה לתוכו תבשיל ורתח שהתבשל בכלי אחר, צריך מריקה ושטיפה. הרי שגם כלי שערדה לתוכו צריך מריקה ושטיפה, והוא הדין לבישל בו ולא נבלע טעמו בכלי. דוחה הגמרא: בלוע בלא בישול לא קמפינא לן - לא הסתפקנו, משום שמה שנבלע בכלי נעשה נותר ואינו יוצא מהכלי אלא בשבירה, כי קמפינא לן - ומה שהסתפקנו בו הוא רק בבישול בלא בלוע - כשבישל בכלי ולא נבלע בו, מה דינו, האם צריך לשבור את התנור או לא.

הגמרא מביאה ראייה נוספת לפשוט את הספק: תא שמע, דאמר רב

16 הָא דִּתְנִי שְׁמִיעָה בְּקִלְבֹּנוֹ – אֵת מִזָּה שֶׁרַב שְׁמַעִיָּה שָׁנָה בַּמָּקוֹם  
17 הַנִּקְרָא 'קִלְבֹּנוֹ', שֶׁשֶּׁבֶרִי בְּלִי חֶרֶס הָיוּ נִבְלָעִין בְּמִקְוֵיָּם וְלֹא גִרְמוּ  
18 שִׁיחִיו אֲשֶׁפְתוֹת בַּעֲזוּרָה, אֲבָל כִּבְשׁוֹנוֹת לֹא יָכְלוּ לַעֲשׂוֹת, כִּיּוֹן שֶׁלֹּא  
19 הָיוּ עוֹשִׂים כִּבְשׁוֹנוֹת בִּירוּשָׁלַיִם, וְלִכְךָ לֹא לִיבְנוּ אֶת הַכְּלִי חֶרֶס  
20 בִּכְבֻּשָׁן.  
21 הַגְּמָרָא מְמַשִּׁיכָה לַהֲקִשׁוֹת, אִם אֲפֶשֶׁר לִלְבֹּן גַּם כְּלִי חֶרֶס, מִדּוּעַ לֹא  
22 עָשׂוּ תַנּוּרֵי חֶרֶס. שְׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: אֵלֶּא הָא דְאָמַר רַב נַחֲמָן, אָמַר  
23 רַבָּה בְּרַ אֲבִיָּה, תַנּוּר שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁל מִתְכֶּת הָיָה, נִעְבְּדֵי דְחֶרֶס  
24 – נַעֲשֶׂה מַחֲרָס, דְּהִסְקִין מִכְּפָנִים הוּא – שְׁהִיִּסְק הַתַּנּוּר הֵלֵא הוּא  
25 מִכְּפָנִים, וְיִתְלַבֵּן בְּכֶךְ. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: דְּכִיּוֹן דְאִיכָא – כִּיּוֹן שֶׁהָיָה  
26 בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, גַּם שְׁתֵּי הַלָּחִם שֶׁהָיוּ מִקְרִיבִים בַּשְּׁבֻעוֹת, וְלָחֶם  
27 הַפָּנִים שֶׁהָיוּ מִקְרִיבִים בְּכָל שַׁבָּת וּשְׁבֵת, דְאִפְּתִיחַן בְּתַנּוּר וְקָדוּשָׁתָן  
28 בְּתַנּוּר, הָיָה לֵיהּ כְּלִי שֶׁרֶת – מִכִּיּוֹן שֶׁדְּבָרִים אֵלּוּ נֹאפִים בְּתַנּוּר  
29 וּמִתְקַדְּשִׁים בְּתַנּוּר, צָרִיךְ הַתַּנּוּר לִהְיוֹת כְּלִי שֶׁרֶת, וְכָלִי שֶׁרֶת דְּחֶרֶס  
30 לֹא עָבְדִינָּה – לֹא הָיוּ עוֹשִׂים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ כְּלִי שֶׁרֶת מַחֲרָס.

1 הגמרא מבררת אם אפשר להכשיר כלי חרס בליבון. שואלת  
2 הגמרא: אֵלֶּא קְדִירוֹת שֶׁל מִקְדָּשׁ, אָמַר רַחֲמָנָא (יְשַׁבְּרוּ –  
3 מִדּוּעַ קְדִירוֹת כְּלִי חֶרֶס שֶׁבֵּבִית הַמִּקְדָּשׁ לֹאֲחֹר שִׁבְשִׁלוּ בָּהֶם  
4 קְרִבּוֹת, יִשְׁבְּרוּ, וְהֵלֵא אֲפֶשֶׁר לַהֲכַשִּׁירָם עַל יְדֵי שְׁנֵהֲדִירָנָהוּ  
5 לְכִבְשׁוֹנוֹת – נְשִׁיבָם לִכְבְּשׁוֹנוֹת שִׁזְצִירָם בָּהֶם אֶת הַקְּדִירוֹת,  
6 וְיִוכְשְׁרוּ בְּכֶךְ. מִתְרַצֵּת הַגְּמָרָא: אָמַר רַבִּי זִירָא, הִטַּעַם שֶׁלֹּא הַחֲזִירוּ  
7 אֶת הַקְּדִירוֹת לִכְבְּשׁוֹנוֹת הוּא, לְפִי שְׁאִין עוֹשִׂין כִּבְשׁוֹנוֹת בִּירוּשָׁלַיִם,  
8 מִשּׁוּם שֶׁהָיָה עֵשֶׂן יוֹצֵא מִזָּהֶם, וּמִשְׁחִיר אֶת הַחוּמָה.  
9 אֲבִי דוּחָה אֶת תִּירוּצוֹ שֶׁל רַבִּי זִירָא, וְהַגְּמָרָא מַקְשָׁה עַל דְּבָרָיו.  
10 שְׁוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: אָמַר אֲבִי, וְהֵלֵא כִּמוּ כֵן יֵשׁ לַהֲקִשׁוֹת גַּם עַל דִּין  
11 שִׁבִּירַת כְּלִי חֶרֶס שֶׁמְקוּמוֹ בַּעֲזוּרָה, וְכִי עוֹשִׂין אֲשֶׁפְתוֹת לִשְׁבִּירֵי כְּלִי  
12 חֶרֶס בְּעֲזוּרָה, וְהֵלֵא בִּזְיוֹן יֵשׁ בַּזָּה, וְעַל כִּרְחָךְ שֶׁמִּכִּיּוֹן שֶׁכֶּךְ דִּינָם, אֵין  
13 לַחֲשׂוֹשׁ עַל כֶּךָ שֶׁנַּעֲשֶׂה אֲשֶׁפְתוֹת בַּעֲזוּרָה מִשְׁבִּירֵי הַכְּלִים, וְכֶךָ יֵשׁ  
14 לֹמֵר שִׁיעֲשׂוּ כִּבְשׁוֹנוֹת בִּירוּשָׁלַיִם שִׁילְבְּנוּ תַנּוּרֵי חֶרֶס בָּהֶם, וּמִדּוּעַ  
15 דִּין כְּלִי חֶרֶס בִּשְׁבִירָה. דוּחָה הַגְּמָרָא, אִישְׁתְּמִיטִיתָה – נִשְׁכַּח מֵאֲבִי,

"המעשה הוא העיקר" . . חלוקת הש"ס . . שיעורים בספר  
התניא.. בהוספה על השיעורים בחומש ותהלים . . לעשות כל  
זה בשמחה ובטוב לבב, שאז יהיה לימוד המביא לידי מעשה  
– לקיים המצוות בהידור, ובמילא יהיו שני העניינים – הן  
"מעשה גדול" והן "תלמוד גדול".

משיחת י"ט כסלו, ה'תשכ"ח

## אגרות קודש

ב"ה, ח' כסלו, תשי"ב

ברוקלין.

שלום וברכה!

קבלתי מכתבו עם הפ"נ מאדר"ח כסלו ובו מבקש מחילה על אי כתיבתו עד עתה,

והנה אינני יודע מהו המקום כאן לבקשת מחילה על אי הכתיבה. והשנית מאחר שכבר  
נתעורר לכתוב, הנה אינו מזכיר את העיקר שבו הי' צריך להתחיל, והוא מענין הקביעות עתים  
לתורה שיש לו בנגלה ובדא"ח ובהשפעתו על סביבתו, וכלשון תביעות נשיאנו מכא"א מאתנו  
להיות נרות להאיר ומכיון שנמצא הוא במקום אשר עיני ה"א בה מרשית שנה עד אחרית שנה,  
הנה בשם צ"ל כל העניינים ביתר שאת ויתר עז. ובודאי במכתבו הבא יודיע ג"כ ע"ד כל הנ"ל, וגם  
ע"ד פעולתו בענין הפצת המעיינות חוצה בחדש הגאולה הוא חדש כסלו.

בברכה לרוב נחת אידישן חסידישן נחת מכל ילידיו שי' וחסידישן נחת גם ממנו וזוגתו

שיחיו.

# זבחים. פרק אחד עשר - דם חטאת - דף צו עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ)

תוספות

רש"י

1 רוחתו דעירו כבלי ראשון וקשה לרבינו שמואל נהי דמנהי עירו רוחתו מכלי ראשון לתוך קערות ושאר כלים שדרך לערות בהן היאך יועיל לאותן קערות וכלים שהובטחו בולן לתוך כלי  
2 ראשון ומלואן אסורין מכל צד בכל עובי הכלי לענין שיוכל לחזור ולהכניסן בתוך אילפס וקדירה מרותחין של היתר כיון דקיימא לן כשמואל דאמר תתאה גבר ואינו מבשל אלא כדי קליפה  
3 ואם היינו מפרשים דעירו כבלי ראשון לגמרי ומבשל יותר מכדי קליפה ומאי דאמר שמואל דאינו מבשל אלא בכדי קליפה זה דוקא בשני דברים יבשים שנוגעין זו בזה ואפילו בדבר לח  
4 כגון נקט מורטוב על הסולת שאותו רוטב אינו כמו עירוי שהרי נפסקא אבל עירוי שאין בו הכלי ראשון נפסק מבשל לגמרי לפי זה יתיישב מה שאמרו ר"ת דשופרין רוחתו עילתו הוא הכשר  
5 גמור אפילו לקערות שנותנן בתוך חסרי והאילפס  
6 ולא תקשי נמי מה שפירשתי לעיל דמגולשין על  
7 גבי קמח דוכי פטור מחלה והלא אינו מבשל אלא  
8 כדי קליפה דאיכא למימר דמבשל לגמרי  
9 כדפירשתי מדור ר"ת לא היה סובר כן מדאיצטריך  
10 ליה למימר דעירו אינו מבשל אלא כדי קליפה  
11 משום קושיא דתתאה גבר וא"ת הא דתנן בפ'  
12 חבית (שבת דף קמז) כל שבא בחמין מלפני  
13 השבת שורין אותו בחמין בשבת וכל שלא בא  
14 בחמין מלפני השבת מדיחין אותו בחמין (ובשבת  
15 חוץ ממלח הישן וקוליים האיספנין ואי עירוי  
16 כבלי ראשון אמאי מדיחין ו"ל הנהם כבלי שני  
17 מיירי ואפי' הכי מדיחין אין שורין לא משום  
18 דמיחוי כמבשל ולא דמי לתבלין דשרי בפרק  
19 כירה (שם מ"ב) ליתן לתוך הקערה או לתוך התמחוי דעשוין למתק את הקדירה ולא מיחוי  
20 כמבשל אי נמי לרבותא נקט מדיחין דאפי' דחה אסור במליח ישן וקוליים האיספנין ואפי'  
21 טש כל הפת כולה אסורה וא"ת מאי שנא מהא דאמרין בפ' כל הבשר (חולין ק"א) דגיס  
22 שעלו בקערה מותר לאוכלם בכותח דנותן טעם בר נותן טעם מותר ובשם רש"י פירש ה"ר יהודה חתנו דדוקא עלו שרו הא נתבשלו אסור ובהם נעשה לפניו בביצים שנתבשלו בקדירה שבשלו  
23 בה חלב ואסר לעשות מולייתא על גבי בשר ואין להביא ראייה לדבריו מקדירה שבישל בה בשר לא יבשל בה חלב ואם בישל בנותן טעם (לקמן ע"ב) דחתם לאו נותן טעם בר נותן טעם הוא  
24 שחטעם שני באיסור אבל כאן חטעם שני בחיור וקודם שיבא לידי איסור נתבשל חטעם בדגים לפי שהוא שני אבל יש לדקדק מצעון שחתכו בסכין של בשר דאסור לאוכלו בכותח (חולין  
25 דף ק"א) דאגב חורפיה בלע טפי וחשיב כחד טעמא ולא גרע נתבשל מצעון מיהו לפי לשון אחר שפירש שם בקונטרס היינו טעמא שיש חילוק בין קערה לסכין דסתם קערה מקנחין אותה  
26 משומן הקדוש עליה משום מיהא אבל סכין טעמא שחטעמן קדוש עליו ואינו ניכר כשחותך הוי כצונן טעם הבא מן הדממש ולפי זה אין אריה מצעון שחתכו בסכין חוץ דתנור שטשו באלה  
27 נמי מפרש ר"ת דאי אפשר לו לתנור להתקנה ופה נרדק בו השמננות הוי בעין עד שיוסק ומיהו יש לדקדק דאפי' נתבשלו שרי מהא דאמר לקמן (דף צו) דכל יום ויום נעשה גיעול לחבירו  
28 ומותר לבשל האידנא שלמים בקדירה שבישל בה שלמים אתמול ולא אמרין דקממעט באכילת שלמים דהאידינא דטעם שני הוא ונתבשל קודם שיהא לידי איסור ואפי' למיד דשאני הנהם  
29 שהוא טעם שלישי שיש מים בקדירה שמבשלים בה שלמים מטעם זה נמי ידו מותרין הביצים שנתבשלו בקדירה החולבת לעשות מהם מולייתא בבשר שבתוך המים נתבשלו ועוד דגבי שפיר  
30 ואסכלא מייית בסוף ע"ז (דף נו) הדיא דכל יום ויום נעשה גיעול לחבירו ומיהו על כרחין אין זו אריה דלענין חטאת אין שייך לומר כן בדסוף ע"ז (שם) קשרי לבשל חטאת הודר שלמים דהרי  
31 ממעט באכילתן דמיתסרי לזרים ולעבדים ואין נאכלין אלא ליום ולילה גם מיפסלי ביצא כחטאת ואין שייך כאן להחיות מכת נותן טעם בר נותן טעם כי אם הדיא שיש שני נותני טעם  
32 של היתר אבל האחד של איסור לא דהוי כמו קדירה שבישל בה בשר לא יבשל בה חלב תרומה לא יבשל בה חולין ועל כרחין יש לומר שם משום דמין במינו דארייתא ברובא בטל ובבלי  
33 דמקדש ברגל אוקמיא דאדארייתא ואע"ז דאסרי לקמן (דף צו) רקיק שנגע בריק וחתיכה בחתיכה גבי כלים אקילו רבנן טפי ותימא אי נתבשלו נמי מותר אמאי אמרו רבנן מומן אכילה של  
34 ראשון טעון מריקה ושטיפה לגבי שלמים אתמול ושלמים דהאידינא דשניהם היתר דאין סברא לומר גזירת הכתוב היא בדבר שמותר גמור בחולין אפי' מדרבנן. בריך.  
35 קדירות של מקדש אמאי ישברו. תימא מאי קשיא ליה הא טעמא דשבירה לאו משום בליעה הויא אלא גזירת הכתוב אי סבירא ליה דתלמיא בארית תנור טעון שבירה אע"ז דליכא  
36 אלא ביטול בלא בלוע ור"ת היה אומר דכשהוסקו נעשו ככלים חדשים תדע דאמרין בכולהו הש"ס (פסחים ל: ע"ז ל"ג) דתורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו לעולם  
37 ואמאי דרי יוצא מידי דופיו ע"י החזרת כבשן אלא דאי כשהוסקו נעשו ככלים חדשים וחשיבי כלים אחרים דפנים חדשות באו לכאן ואע"ז ולבלין טומאה כלי חרס טעון שבירה ואמרין  
38 (כלים פ"ה מ"ז) תנור חולק לשלשה כדכתיב תנור וזכרים יותץ ולא אמרין אמאי יותץ והלא כשהוסקו לאפות בו זו היא טהרתו דחשיבי ככלי אחר כן תנור שהוסקו בקליפיה ערלה דאמרין  
39 (פסחים דף כו) חדש יותץ אמאי לא דמי כלי חרס לתנור דכיון דתנור תשמישו ע"י היסק לא חשיבי פנים חדשות ושמא אף בתנור אם היה מסיקו בפנים ובחוץ כעין תחילת עשייתו כשהיה  
40 עשודו נותנו כבשן אפשר שזה היה מועיל מיהו קשה מהא דאמרין בסוטה פרק היה מביא (דף טו) גבי פיייל של חרס חדשה (וגבי כלי חרס של מצרע) אמר רבא לא שנו אלא שלא נתאבמו  
41 אבל נתאבמו פסולין מ"ט דומיא דמים מה מיהו שלא נשתנה בעי רבא נשתנה דהויין לכבשן ונתלכנו מהו מי אמרין כיון דאידור אידור או דלמא כיון דהדור הדור  
42 ולא פשית מיהו מידי ומאי תיבעי ליה הא אמרין פנים חדשות באו לכאן ובבלי חרס (חדשן) דמי ושפיר הוי האי כלי דומיא דמים שלא נשתנה ועוד קשה הא אפי' בחולין ק"ל פסחים (דף ל:)  
43 דתורה העידה על כלי חרס שאינו יוצא מידי דופיו לעולם מנא לן דמחטאת ליכא למילף דהנהם גזירת הכתוב כדפירש אהם תמצא לומר דביטול בלא בלוע טעון שבירה ונראה לפרש דמאחר  
44 שהחיר הכתוב כלי נחשת במריקה ושטיפה ובבלי חרס לא החיר ש"מ דטעם משום בליעה הוא דהו יוצא מידי דופיו וזה אינו יוצא מידי דופיו ובשול בלא בלוע טעון שבירה בזה סברא לומר  
45 לפי שהחיר בו הכתוב לחושבו כבלוע ודוקא בהגעלה אינו יוצא מידי דופיו אבל בהחזרתו כבשנות יוצא וא"ת למה הצריך הכתוב שבירה דלא שייך למימר על הכתוב דלמא חייס ולא  
46 שאין עושין כבשנות בירושלים יש לומר חידוש הוא שדחתיו הכתוב בשבירה דהוה אמנא דלא מהניא שבירה כיון דעירין טעם חטאת בחרס דעירין שיהא חטעם בטל מן העולם כמו בבלי  
47 נחשת שעשו בו מריקה ושטיפה אבל הא פשיטא דכ"ש החזרת כבשנות דמהניא טפי ולא כספריים דגרסי הכא קדירות של מקדש אמאי אמר רחמנא ישברו ליהדורו לכבשנות דמשמע דפריך  
48 אקרא מדקאמר אמאי אמר רחמנא:  
49 **הבי** גסינן כיון דאיכא שתי הלחם והלחם הפנים דאפיייתו בתנור וקדושתו בתנור. תימא דשבק מנחת מאפה דכתיב בה תנור בהדיא (ויקרא ב) וכי תימא משום דר"ש לא בעי הקדש בתנור  
50 כדריש בסוף כל המנחות באות מצה (מנחות סג) מדכתיב תנור תנור ב' פעמים אלא שיהא הקדשין לשם תנור איכ' שתי הלחם והלחם הפנים נמי ר"ש לא מפליג בדמיון חתם ודייק  
51 לה מדרתן בפרק שתי הלחם (שם צה) ר"ש אומר לעולם הוי רגיל לומר שתי הלחם והלחם הפנים כשרות בעורה וכשרות אבי פאני ויש לומר דלא נקט מנחת מאפה משום דהיא גופה לא  
52 ידעין לרבנן דר"ש אלא משתי הלחם והלחם הפנימית שהן גמרא כדאמר בריש שתי הלחם (שם צו) דרבי יהודה דר"ש בגמרא פליגי:

בישל

"ט כסלו .. קשור גם עם חלוקת ספר התנאי .. ללמדו במשך  
השנה, באופן שכל אחד יסיימו לקראת י"ט כסלו, ומיד יתחיל  
עוד הפעם .. כדי לסיים במשך השנה.

משיחת י"ט כסלו, ה'תשכ"ח

- 1 **בישול** במקצת כלי טעון מריקה ושטיפה כל הכלי או אינו טעון. תימה מאי קמבעיא ליה  
2 ומאי סיד דרב יצחק אי כשמוקצת כלי על האש ששבוש בו (וחס) ושאר הכלי צונן  
3 קמבעיא ליה אם כן מאי קאמר בישול מפעפע הא לא מפעפע בבוליה כלי ואי בשכל הכלי  
4 חס פשיטא דמפעפע בבוליה ובעי מריקה ושטיפה ואי קמבעיא ליה אי מפעפע בבוליה כלי  
5 או לא אם כן בשאר איסורים נמי תיבעי ליה:  
6 **חומר** במריקה ושטיפה כו'. תימה אמאי לא  
7 קאמר שהמריקה ושטיפה היא לאחר  
8 זריקה מה שאין כן בהזאה וי"ל דלא חשיב חומר  
9 אלא מה שלפני זריקה קודם כפרה שתלי  
10 בעבודת הדם:  
11 **מדאיצטריך** אותה למעוטי תרומה כו'.  
12 דמקדש קדשים הוה  
13 ממעטינא קדשים קלים וכל שכן תרומה הלכך  
14 דרשינן אותה למעוטי תרומה דוקא ודאי דאין  
15 מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות: **לא** צריכא  
16 מדאמר מר מריקה ושטיפה בצונן. אחר הגעלה  
17 הא אפי' בחמין פירוש תרומה סגי בהגעלה ולא  
18 בעיא מריקה ושטיפה בצונן ופריך הניחא לזמן  
19 דאמר מריקה ושטיפה בצונן פירוש אחר הגעלה  
20 אלא למיד' מריקה בחמין ושטיפה בצונן דמריקה  
21 היינו הגעלה מאי איכא למימר ומשני שטיפה  
22 יתירא דצריך לעשות בקדשים שטיפה יתירא  
23 אחר הגעלה משא"כ בתרומה ויש ללמוד מכאן  
24 דכלים האסורים כשמוגעלין אין צריך לשטוף  
25 בצונן אחריו כן אף על פי שנוהגין עתה לעשות כן:  
18 **תניא**, חומר בהזאה מריקה ושטיפה, וחומר במריקה ושטיפה מבהזאה. חומר בהזאה,  
19 שהזאה ישנה בהפאות החיצונות ובהפאות הפנימיות, וישנה לפני זריקה. מה שאין כן  
20 במריקה ושטיפה. חומר במריקה ושטיפה, שהמריקה ושטיפה נזהגת בין בקדשי קדשים, בין  
21 בקדשים קלים. בישול במקצת הכלי, טעון מריקה ושטיפה כל הכלי. מה שאין כן בהזאה.  
22 אמר ליה, אי תניא, תניא. ומעמא מאי. אמר קרא ואם בכלי נחשת בישלה, ואפילו במקצת  
23 כלי: אחד קדשי קדשים וכו': תנו רבנן, 'חפאת', אין לי אלא חפאת. כל הקדשים, מנזן.  
24 תלמוד לומר 'קדש קדשים היא'. יכול, שאני מרבה את התרומה. תלמוד לומר, 'אותה'  
25 פרט לתרומה, דברי רבי יהודה. רבי שמעון אומר, קדשי קדשים, מעוניין מריקה ושטיפה.  
26 קדשים קלים, אינן מעוניין מריקה ושטיפה, דכתיב 'קדש קדשים'. קדשי קדשים, אין. קדשים  
27 קלים, לא. מאי טעמא דרבי יהודה, מדאיצטריך 'אותה' למעוטי תרומה, מפלל דקדשים  
28 קלים מעוניין מריקה ושטיפה. ורבי שמעון אמר לה, 'אותה', בדאמרין. ותרומה, לא בעיא  
29 שטיפה ומריקה. והתניא, קדרה שבישלה בה בשר, לא יבשל בה חלב. ואם בישל, בנותן  
30 טעם. תרומה, לא יבשל בה חולין. ואם בישל, בנותן טעם. אמר אביי, לא צריכא אלא  
31 לדאמר מר, בישל במקצת כלי, טעון מריקה ושטיפה כל הכלי. הא תרומה, לא צריך אלא  
32 מקום בישול. רבא אמר, לא צריכא אלא לדאמר מר, 'במים', ולא ביין. 'במים', ולא במוזג.  
33 הא, אפילו ביין ואפילו במוזג. רבה בר עובא אמר, לא צריכא אלא לדאמר מר, מריקה  
34 ושטיפה, בצונן. הא, אפילו בחמין. הניחא למאן דאמר, מריקה ושטיפה בצונן. אלא למאן  
35 דאמר, מריקה בחמין ושטיפה בצונן, מאי איכא למימר. שטיפה יתירא. משנה רבי טרפון  
36 אומר, בישל מתחילת הרגל, וישל בו כל הרגל. וחקמים אומרים, עד זמן אכילה. 'מריקה  
37 ושטיפה', 'מריקה' במריקת הכוס, ו'שטיפה' כשטיפת הכוס. מריקה [בחמין], ושטיפה בצונן.  
השפור
- ומשני שטיפה יתירא. בצונן איכא בקדשים בתר מריקה והוא הגעלת חמין ותרומה לא בעי שטיפה צונן: **מתני'** יבשל בו כל הרגל. בלא מריקה ושטיפה ולבסוף הרגל מירוק ושטוף  
וטעמא מפרש בגמרא: זמן אכילה כו'. מפרש בגמרא מאי קאמר: מריקה במריקת הכוס. מבפנים ככוס של ברכה בדאמרין בברכות (דף נא). שטעון הדחה בפנים ושטיפה מבחוץ.  
האסכאל

שואלת הגמרא: וְשֶׁמֶן מֵאֵי. משיבה הגמרא: אִמָּר קָרָא (ויקרא ו א) 56  
 'וְאֵם בְּכָל נֶחֱשֶׁת בּוֹשְׁלָה, ודרשו, וְאִפְּלוּ אִם בִּישַׁל בְּמִקְצַת כָּלִי 57  
 טעון מריקה ושטיפה כל הכלי. 58  
 שנינו במשנתנו, אַחֲרֵי קִדְּשֵׁי קֳדָשִׁים וכו' ואחד קדשים קלים טעונים 59  
 מריקה ושטיפה, רבי שמעון אומר, קדשים קלים אין טעונים מריקה 60  
 ושטיפה. הגמרא מבארת את טעמיהם: תָּנוּ רַבָּנֵינוּ נֶאֱמַר (ויקרא י ח) 61  
 'זֶה תֹרַת הַחֲטָאֹת', אֵין לִי אֱלָא שְׁבֹשֶׁר חֲטָאֹת שְׁבֹשֶׁל בְּכָלִי, טעון 62  
 מריקה ושטיפה, כָּל הַקֳּדָשִׁים מִנֵּי, תִּלְמֹד לֹאִר 'קִדְּשֵׁי קֳדָשִׁים הֵיא' 63  
 לרבות קדשים קלים. וְכֹל שֶׁאֵין מִקְדָּה אֶף אֵת הַתְּרוּמָה - שאם 64  
 בישל בכלי טעון הכלי מריקה ושטיפה, תִּלְמֹד לֹאִר, כָּל זָכָר 65  
 בְּבָהֳנִים יֵאָכֵל אוֹתָהּ' (ויקרא ו כב), פָּרָט לְתְּרוּמָה, שאינה טעונה 66  
 מריקה ושטיפה, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי שְׁמֵעוֹן אוֹמֵר, קִדְּשֵׁי קֳדָשִׁים 67  
 מִעֻנִּין מְרִיקָה וְשִׁטְפָה, אֶךְ אִם בִּישַׁל בְּכָלִי קֳדָשִׁים קְלִים, אֵין 68  
 מִעֻנִּין מְרִיקָה וְשִׁטְפָה. טעמו, משום דְּבָתִּיב (סו. ו כב) 'קִדְּשֵׁי קֳדָשִׁים 69  
 הֵוא', ולומדים, שאם בישל קִדְּשֵׁי קֳדָשִׁים אֵין - הכלי טעון מריקה 70  
 ושטיפה, קֳדָשִׁים קְלִים, לֹא. 71  
 הגמרא מבררת מדוע רבי יהודה אינו סובר כרבי שמעון, שואלת 72  
 הגמרא: מֵאֵי שֶׁמֶן דְּרַבִּי יְהוּדָה, שלא מיעט מ'קדש קדשים' 73  
 שקדשים קלים אין טעונים מריקה ושטיפה. משיבה הגמרא: 74  
 מִדְּאִיצְרִיף 'אוֹתָהּ' לְמַעֲוֵי תְּרוּמָה - מזה שהתורה כתבה תיבת 75  
 'אוֹתָהּ' לַמַּעַט תְּרוּמָה מִמְּרִיקָה וְשִׁטְפָה, מִכָּלִל - משמע דְּקֳדָשִׁים 76  
 קְלִים מִעֻנִּין מְרִיקָה וְשִׁטְפָה, כִּי אִם קדשים קלים לא היו טעונים 77  
 מריקה ושטיפה כל שכן תְּרוּמָה שאינה טעונה מריקה ושטיפה, 78  
 ולמה צריך 'אוֹתָהּ' לַמַּעַט תְּרוּמָה. וְרַבִּי שְׁמֵעוֹן אִמָּר לָהּ, לַעֲוֹלָם מַה 79  
 שהתורה כתבה 'קדשי קדשים' בא לַמַּעַט קדשים קלים, וכל שכן 80  
 תְּרוּמָה שאינה טעונה מריקה ושטיפה, וְאוֹתָהּ, לא בא לַמַּעַט 81  
 תְּרוּמָה, אלא לְבִדּוּק מִרְיָן - כמו שרבי שמעון דרש מפסוק זה לעיל 82  
 (צג), שאם ניתו מדם חטאת שהיתה כשרה ונפסלה, אין הבגד טעון 83  
 כיבוס, ודרש כן מ'אוֹתָהּ', כשרה ולא פסולה. 84  
 הגמרא מבררת האם אכן תְּרוּמָה אינה טעונה מריקה ושטיפה. 85  
 שואלת הגמרא: וְתְּרוּמָה לֹא בְּעֵינָא - אינה טעונה שטיפה ומריקה, 86  
 וְהַתְּנָא, קִדְּרָה שֶׁבִישַׁל בָּהּ בִּישַׁל לֹא יִבְשַׁל בָּהּ חֶלֶב, וְאֵם בִּישַׁל בָּהּ 87  
 חֶלֶב, בְּגִזְתָּא מַעַם - יש לבדוק אם יש בחלב טעם בשר, ואסור. וכן 88  
 אם בישל בקדרה פירות תְּרוּמָה, לֹא יִבְשַׁל בָּהּ חֲוִיל, וְאֵם בִּישַׁל 89  
 בְּגִזְתָּא מַעַם - יטעמנו הכוון, ואם יש בו טעם מפירות התְּרוּמָה, 90  
 אסור לזרים. הרי שאף בבישול תְּרוּמָה טעון הגעלה, להוציא את 91  
 הבליעות האסורות שלא יאסרו את החולין לזרים. 92  
 מתרצת הגמרא: אִמָּר אֲבִי אֶף תְּרוּמָה טעונה הגעלה, וְלֹא צִדִּיקָא 93  
 - לא הוצרכה הברייתא לַמַּעַט תְּרוּמָה מִמְּרִיקָה וְשִׁטְפָה, אֱלָא 94  
 לְדִאֲמַר מַר, בִּישַׁל בְּמִקְצַת כָּלִי מִעֻנִּין מְרִיקָה וְשִׁטְפָה כָּל הַכָּלִי, וְדִין 95  
 זה הוא רק בקדשים הטעונים מריקה ושטיפה, הֵא תְּרוּמָה לֹא צִדִּיק 96  
 - אבל תְּרוּמָה שצריך רק להגעיל את האיסור, לא צריך להגעיל 97  
 את כל הכלי, אֱלָא את מְקוֹם הַבִּישּׁוּל בלבד. 98  
 רבא מבאר חילוק אחר בין דין הגעלה למריקה ושטיפה: רָבָא 99  
 אִמָּר, לֹא צִדִּיקָא אֱלָא לְדִאֲמַר מַר - לענין דִּין שְׁנֵינִי. נאמר 100  
 בפסוק (ויקרא ו כב) 'וְמִרְקָא וְשִׁטְףָה בְּמִים', ודרשו שמריקה אינה כשירה 101  
 אלא 'בְּמִים' וְלֹא בִּינִין, וְרַק 'בְּמִים' וְלֹא בְּמִזְג - ולא בין שנומז עם 102  
 מים. וזה רק בקדשים, שנאמר בו דִּין מריקה ושטיפה, הֵא - אך 103  
 בכלי שבלע מפירות תְּרוּמָה, שצריך הגעלה רק כדי להכשירו 104  
 מהבליעות שבו, יכול להגעילו אִפְּלוּ בִּין וְאִפְּלוּ בְּמִזְג. 105  
 רבה בר עולא מבאר חילוק אחר בין דין הגעלה למריקה ושטיפה: 106  
 רָבָה בְּרִי עוֹלָא אִמָּר, לֹא צִדִּיקָא - לא הוצרכה הברייתא לַמַּעַט 107  
 תְּרוּמָה מִמְּרִיקָה וְשִׁטְפָה, אֱלָא לְדִאֲמַר מַר - לענין דִּין שְׁנֵינִי 108  
 להלן (צד) בדיני מריקה ושטיפה. מְרִיקָה וְשִׁטְפָה נַעֲשִׂים בְּצִוּוֹן, וזה 109  
 רק בכלי שטעון מריקה ושטיפה, אבל הֵא - תְּרוּמָה, די לה אִפְּלוּ 110

וְאִפְּלוּ רַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי יְהוּדָה, המכשיר כלי שרת גם אם אינם 1  
 עשויים ממתכת, לֹא קִאֲמַר אֱלָא דַּעֲיָן, אֲכָל כְּלִי שֶׁרֶת דְּהָרָם לֹא 2  
 הכשיר, ולכן לא עשו תנורים מחרס. 3  
 הגמרא מביאה מעשה לבאר האם בישול במקצת כלי, מחייב 4  
 מריקה ושטיפה בכל הכלי. רַב יִצְחָק בְּרִי יְהוּדָה הָוָה רָגִיל - היה 5  
 רגיל ללמוד קְמִיָה דְּרַמִּי בְּרִי חָמָא, שִׁבְכִיָה - עֶזְבוּ, וְאִוִּיל לְרַב שִׁשַׁת 6  
 - והלך ללמוד לפני רב ששת, וְיָמָא הָד פִּנְעָ בֵּיהּ - פגש רמי בר 7  
 חמא את רב יצחק, אִמָּר לֵיהּ, הַמְשַׁל אֹמְרָא, אֶלְקָפְטָא נִקְמָן, וְיָחָא 8  
 אֲתִי לָהּ לִיד - הדוכוס אחז אותי בידי וריח המלוכה נקלט לתוך 9  
 ידי, ומשל הוא על גסי הרוח שמשתדלים לעמוד במקום גדולים. 10  
 ופירש דבריו, מְשֻׁם דְּאִוִּיל לָהּ לְקְמִיָה דְּרַב שִׁשַׁת הָוִית לָהּ כִּי רַב 11  
 שִׁשַׁת - וכי אתה סבור שמחמת שהלכת לרב ששת, תהיה גדול 12  
 כמוהו. אִמָּר לֵיהּ, לֹא - לא התכוונתי להתנאות, אלא מְשֻׁם כִּי 13  
 - מטעם אחר הלכתי ללמוד מרב ששת. מַר, כִּי בְּעֵינָא מִלִּיתָא 14  
 פְּשִׁיט לִי מִסְבָּכָא - כשהייתי שואל שאלה, היית פושט שאלתי 15  
 מסברא, וְכִי מִשְׁבָּחָא מִתְּנִיתָא פִּרְכָא לָהּ - וכשהייתי מוצא 16  
 ברייתא לפרוך את דבריו היו דבריו נדחים, וְרַב שִׁשַׁת, כִּי בְּעֵינָא 17  
 מִלִּיתָא מִינֵיהּ, פְּשִׁיט לִי מִסְבָּחָא - הרי הוא פושט שאלתי 18  
 מברייתא. דְּכִי נִמִּי מִשְׁבָּחָא מִתְּנִיתָא וּפְרָכָא - שאף אם אמצא 19  
 ברייתא לפרוך את דבריו, אין דבריו נדחים, משום דְּמִתְּנִיתָא 20  
 וּמִתְּנִיתָא הֵיא - אין כאן אלא סתירה בין הברייתות, ודבריו כדברי 21  
 ברייתא אחת. אִמָּר לֵיהּ רַמִּי בְּרִי חָמָא לְרַב יִצְחָק, בְּעֵי מִינָא מִלִּיתָא 22  
 - שאל אותי שאלה, דְּאִיפְּשִׁי לָהּ כִּי מִתְּנִיתָא - שאפשוט לך אותה 23  
 מסברא, וכשתדייק בברייתא תמצא כדברי. בְּעֵי מִינֵיהּ, בִּישַׁל 24  
 בְּמִקְצַת הַכָּלִי ולא בכולו, וכגון שמקצת הכלי עומד מחוץ לאש, 25  
 האם כל הכלי מִעֻנִּין מְרִיקָה וְשִׁטְפָה, או אֵין מִעֻנִּין מריקה ושטיפה 26  
 אלא מקצת הכלי שבו בושל. אִמָּר לֵיהּ רַמִּי בְּרִי חָמָא, אֵינוּ מִעֻנִּין 27  
 מריקה ושטיפה, והביא לו ראיה, מִיָּד דְּהָוָה אֶהְיָא - הרי זה כדן 28  
 בגד שניתו עליו דם חטאת, שצריך לכבס רק את המקום שניתו 29  
 עליו, ולא את כל הבגד. שאל רב יצחק, וְהָא לֹא תָנָא כִּי - והרי 30  
 לא מצינו ברייתא כדבריו, ואתה אמרת שכשנזקק בברייתא 31  
 נמצא כדבריו. אִמָּר לֵיהּ רַמִּי בְּרִי חָמָא, מִסְתַּבְּרָא בְּכָנָד - מסתבר 32  
 לפשוט שאלתך מבגד שניתו עליו דם חטאת שזה משנה לעיל (צג), 33  
 ויש לומר מה בְּכָנָד אֵינוּ מִעֻנִּין כִּיבּוּס אֱלָא בְּמִקְוֵי הָרֵם, אֶף כָּלִי אֵינוּ 34  
 מִעֻנִּין מְרִיקָה וְשִׁטְפָה אֱלָא בְּמִקְוֵי בִישּׁוּל. 35  
 רב יצחק דוחה את ראיית רמי בר חמא: אִמָּר לֵיהּ רַב יִצְחָק, מִי דְּמִי 36  
 - וכי דומה דין דם לכלי שלא בישל בכולו, והלא דם לא מִפְּעֻפֶּעַ 37  
 וְבִישּׁוּל מִפְּעֻפֶּעַ - דם אינו מתפשט בכל הבגד, ולכן אין כולו טעון 38  
 כיבוס, אֶךְ כְּלִי שֶׁבִישַׁל בְּמִקְצָתוֹ מִתְּפַשֵּׁת הַבִּישּׁוּל בְּכָל הַכָּלִי, וכולו 39  
 יהא טעון מריקה ושטיפה. וְעוֹד תְּנִיא, חוּמַר בְּהוֹאָה מִמְּרִיקָה 40  
 וְשִׁטְפָה, וְחוּמַר בְּמְרִיקָה וְשִׁטְפָה מִכְּהוֹאָה. חוּמַר בְּהוֹאָה, שְׁהוֹאָה 41  
 יִשְׁנָה בְּחֲטָאֹת הַחֲצִיצוֹנוֹת וּבְחֲטָאֹת הַפְּנִימִיּוֹת - דין כיבוס בגד 42  
 שניתו עליו דם הוא בין אם ניתו מדם חטאת שדמם נזרק על 43  
 מזבח החיצון, ובין אם ניתו מדם חטאת שדמם נזרק בפנים, וְשִׁנָּה 44  
 לַפְּנִי וְרִיקָה - ואם ניתו דם קודם שנוזק דמו טעון כיבוס. מַה שֶּׁאֵין 45  
 בְּן בְּמְרִיקָה וְשִׁטְפָה, שאם בישל חטאת הפנימית שבשרה נשרף 46  
 ולא נאכל, או שבישל מהבשר קודם שנוזק הדם שעדיין אינו ראוי 47  
 לאכילה, אינו טעון מריקה ושטיפה. חוּמַר בְּמְרִיקָה וְשִׁטְפָה, 48  
 שְׁהִמְרִיקָה וְשִׁטְפָה נִהְיָה בִּין בְּקִדְּשֵׁי קֳדָשִׁים וּבִין בְּקִדְּשִׁים קְלִים, 49  
 ואם בִּישַׁל בְּמִקְצַת הַכָּלִי מִעֻנִּין מְרִיקָה וְשִׁטְפָה כָּל הַכָּלִי, מַה שֶּׁאֵין 50  
 בְּן בְּהוֹאָה, שאינה נוהגת בקדשים קלים, וכן אין טעון כיבוס אלא 51  
 מְקוֹם שֶׁנִּיתוּ הָדָם ולא כל הבגד. ומבואר שבבישל במקצת הכלי, 52  
 טעון כל הכלי מריקה ושטיפה, וקשה על רמי בר חמא. אִמָּר לֵיהּ 53  
 - רמי בר חמא, אֵי תְּנִיא בברייתא שלא כדברי, תְּנִיא, וְנִלֵּךְ אַחֲרֵיהּ 54  
 וְחֹחַר אֲנִי בִי. 55

השפוד - ברזל שתוחבים בו בשר בשעת הצליה, והאפכלא - רשת  
מברזל שצולים עליה בשר, כשבא להכשירים מאיסור נותר,  
מגעילין בתימן, משום שלמחרת נעשה המאכל הבלוע בהם, נותר,  
וכשיבא לצלות בהם בשר קודש למחרת, ופלטו את הטעם בו.

### גמרא

במשנה נחלקו רבי טרפון וחכמים בזמן מריקה ושטיפה ברגל,  
הגמרא מבארת את טעמו של רבי טרפון. שואלת הגמרא: מאי  
מטקא דרבי טרפון, הסובר שאם בישראל בכלי בתחילת הרגל  
משתמש בו כל הרגל. משיבה הגמרא: דאמר קרא - נאמר בפסוק  
(דברים טו ז) ופניתי בברך והלכתי לאחורי - שלאחר אכילת קרבן  
הפסח, ישאר עד הבוקר בירושלים, וילך לביתו. ואי אפשר לומר  
שכוונת הכתוב שילך לביתו בבוקר שלאחר אכילת הפסח, שהרי  
אותו בוקר הוא יום טוב, ואינו רשאי לחזור לביתו שמחוץ לתחום,  
אלא על כרחך שהכתוב עשן לבוש - לכל ימי הרגל) כבקר אחר  
- התורה החשיבה את כל ימי הרגל כיום אחד. וכשם שלגבי לינה  
נחשבים ימי הרגל ליום אחד, כך לענין מריקה ושטיפה נחשבים  
כאחד, ולכן יכול להשתמש בכלי שבישל בו בתחילת הרגל בכל  
ימי הרגל, ואחר כך יעשה מריקה ושטיפה.

הגמרא מקשה על ביאור זה בדעת רבי טרפון. מקשה הגמרא:  
מתקין לא רב אהדבוי בר אמי, וכי נלמד מדיני לינה אף שאין דין  
פיגול קרנל, ואין דין נותר קרנל, ומשום שכל הרגל נחשב כיום  
אחד, ולא יחשב שעבר על הקרבן שני ימים ולילה אחד. וכי תימא  
הכי נמי - ואם תרצה לומר, שאכן אין דין נותר ופיגול ברגל.  
והתניא - אי אפשר לומר כן, שהלא שנינו, רבי נתן אומר, לא אמר  
רבי טרפון שימי הרגל נחשבים כיום אחד, אלא בוי - בדין מריקה  
ושטיפה בלבד, הרי שלגבי פיגול ונותר, גם רבי טרפון מודה שאינו  
נחשב כיום אחד, ותחזור קשיית הגמרא מדוע לענין נותר ופיגול  
לא אמר רבי טרפון שיחשבו כל ימי הרגל כיום אחד, כשם  
שנחשבים לענין מריקה ושטיפה.

הגמרא מבארת את סברת רבי טרפון באופן אחר. משיבה הגמרא:  
אלא טעמו של רבי טרפון הוא פירוש נחמן אמר רבא בר אבהו.  
דאמר רב נחמן אמר רבא בר אבהו, כל יום ויום מימי הרגל, נעשה  
גיעול להקריבו - מתוך שהשלמים מצויים ברגל, אין בלילוע שלהם  
נעשה נותר, כיון שכל יום שמבשלים בכלי, נעשה אותו ביטול  
הגעלה לביטול של היום הקודם, ולפי שהבליעות נעשים נותר,  
כבר נפלט, ולעולם לא ימצא בדפנות הכלי בליעות של נותר.

שנינו במשנה שלרבי טרפון אם בישראל בכלי בתחילת הרגל, יבשל  
בו כל הרגל. והקמים אומרים עד זמן אכילה בו, הגמרא מבארת  
את דברי חכמים: שואלת הגמרא: מאי קאמר - מה כוונת חכמים  
לומר. משיבה הגמרא: אמר רב נחמן אמר רבא בר אבהו, ממתין  
לה (עד) אחר זמן אכילה, ויהרר עבדי לה - ואחר זמן אכילה עושה  
לה מריקה ושטיפה.

מבררת הגמרא: מנהני מילי - מזהיכן למדנו דברים אלו. משיבה  
הגמרא: אמר רבי יוחנן משום אבא יוסי בן אבא, כתיב - נאמר  
(ויקרא ו כא) 'ומורק ושוטף במים', וכתוב - ונאמר (שם ו כב) 'כל זכר  
בפניהם יאכל אתה', הא כיצד - למה שמכן הכתוב, לומר שממתין  
לה עד זמן אכילה, ויהרר עבדי לה - ואחר זמן אכילה עושה מריקה  
ושטיפה.

שנינו במשנתנו: מריקה במריקת הכוס שטיפה בשטיפת הכוס.  
הגמרא מביאה מחלוקת בדיון זה: תנו רבנן, מריקה ושטיפה בצונן,  
דברי רבי. והקמים אומרים, מריקה בחמין ושטיפה בצונן. שואלת  
הגמרא: מאי מטקא דרבנן. משיבה הגמרא: מדי דתהו אנגעילי  
עובדי בוקבים - כשם שמצאנו בכלי שבישל בו גוי, מגעילו  
בחמים, כך לאחר שבישלו קדשים בכלי, מגעילו בחמים. ורבי אמר

לה, הנעלה לא קאמינא - לענין הגעלה לא אמרתי שאין צריך  
חמים, כי קאמינא - ומה שאמרתי בצונן, הכוונה למריקה ושטיפה  
דברת הנעלה - למריקה ושטיפה שלאחר ההגעלה בחמים,  
שנעשים בצונן. מבררת הגמרא: ורבנן, מדוע אינם סוברים כך.  
משיבה הגמרא: אם כן, ששניהם בצונן, לכתוב קרא - היה לתורה  
לכתוב או 'ומורק מורק' או 'שוטף שוטף', מאי 'ומורק ושוטף' (ויקרא  
ו כא), אלא ששם מונה מריקה בחמין ושטיפה בצונן. מבררת הגמרא:  
ורבי מזה טעמו, מדוע כתבה התורה ומורק ושוטף. משיבה הגמרא:  
אי כתיב 'ומורק מורק', הוה אמינא תרי זמני מורק - שצריך שני  
פעמים מריקה מבפנים, או תרי זמני שוטף - ואם היה כתוב שוטף  
שוטף, היינו מפרשים שצריך שני פעמים שטיפה מבחוץ, לךך  
כתיב 'ומורק ושוטף', לומר לה, שמריקה במריקת הכוס מבפנים,  
ושטיפה בשטיפת הכוס מבחוץ.

### משנה

משנתנו דנה בבישל שני מיני בשר החלוקים בינם, מה דין  
הבשר: בישראל בשר קדשים וחולין, או קדשי קדשים וקדשים קלים,  
אם יש בהן גנותי טעם - אם הבשר החמור יש בו כדי ליתן טעם  
בבשר הקל שהתבשל עמו, תרי תפלין נאכלין בחמורין (שבחן) -  
דין הבשר הקל להאכל כדין הבשר החמור, לפניו מן הקלעים,  
ואינו נאכל אלא ליום ולילה, ולזכרי כהונה, ואין מעוניין מריקה  
ושטיפה - והכלי שבישל בו אינו טעון מריקה ושטיפה כקדשי  
קדשים, אלא כקדשים קלים, ואין פוסלים במועץ - ואם הקדשי  
קדשים פסולים, אין הקלים נפסלים מהם כדי לפסול אחרים שנגעו  
בהם.

המשנה מבארת דין בשר או ריקק שנגע בבשר או ריקק, כמה  
נאסר בו: ריקק פסול שנגע בריקק בשר, ובלע הכשר מהפסול,  
וחתכה פסולה שנגעה בחתכה כשרה, לא כל הריקק (יו) ולא כל  
(החתכות) [וחתכות] אסורין, אינו אסור אלא במקום שפלט.

### גמרא

הגמרא מבארת את הסתירה במשנה. מקשה הגמרא: מאי קאמר,  
כיון ששנינו שיש בבשר החמור ליתן טעם בבשר הקל, ולכן  
הקלים נאכלים בחמורים, מדוע אינם טעונים מריקה ושטיפה  
בחמורים ואין פוסלים במגע. מתרצת הגמרא: יש ללמוד את  
המשנה כאילו היא חסירה, וכך יש לטות בה, אם יש בהן גנותי  
טעם - כדי ליתן טעם בבשר הקל, תרי תפלין נאכלין בחמורין,  
לפנים מן הקלעים ורק ליום ולילה ולזכרי כהונה, ומעוניין מריקה  
ושטיפה בסוף זמן אכילת הבשר החמור, ופוסלין במועץ - אם היו  
החמורים פסולים והקלים כשרים, נעשו הקלים בחמורים לפסול  
את הבשר שנגע בהם. ואם אין בהן גנותי טעם, אין תפלין נאכלין  
בחמורים ואין מעוניין מריקה ושטיפה ואין פוסלין במועץ.

הגמרא מבררת באופן שלא היה בחמורים לתת טעם בקלים, האם  
הכלי טעון מריקה ושטיפה לאחר זמן אכילת קדשים קלים.  
שואלת הגמרא: באופן שלא היה בבשר קדשי קדשים ליתן טעם  
בבשר קדשים קלים, נהי דקדשי קדשים לא פשו - אף שאין הכלי  
טעון מריקה ושטיפה כדין קדשי קדשים, מכיון שהיו מועטים  
ובטלו ברוב, קדשים קלים ניקצו - מדוע אין הכלי טעון מריקה  
ושטיפה כקדשים קלים. משיבה הגמרא: אמר אביי, מאי אין  
מעוניין דקאמר - מה שאמר התנא שאין טעונים מריקה ושטיפה,  
כוונתו לאחר זמן אכילת קדשי קדשים, דהיינו לאחר יום ולילה,  
אבל לאחר זמן אכילת קדשים קלים דהיינו לאחר שני ימים ולילה  
אחד מעוניין. רבא אמר, הא מני רבי שמעון היא - משנתנו ששנינו  
שאם אין טעם קדשי קדשים אינו טעון מריקה ושטיפה, היא

זבחים. פרק אחד עשר - דם חטאת - דף צז עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קפט תוספות

**האסכלא.** גרדילי' צולין עליו צלי ובגמ' דמסכת ע"ז פריך הא ליבן בעי. **גמ'** ופנית בבקר. על כרחך בקר של חול קאמר וקרי ליה בקר ראשון; אין פיוגל ברגל. אם שחט ע"מ לאכול למחר אינו פיוגל; ואין נותר ברגל. אם הותר בשר חטאת למחר אינו נותר דחד יומא הוא לר"ט: **אלא** זו בלבד. לענין מריקה ושטיפה לחודה ולא לענין פיוגל ונותר ואי

טעמיה מזהאי קרא הוא אפילו לענין פיוגל ונותר  
גמ: נעשה ניעול לחבירו. מתוך שהשלמים  
מציין ברגל אין בולעו שלה נעשה נותר שהרי

ומן שלמים לב' ימים וכי מבשל ביה שלמים  
האידינא הדר מבשל ביה שלמים למחר ובושל  
משלמים שנשחטו ביום המחרת ופולט מה  
שבלע אתמול ובושל מן האחרונים נמצא שאינו

בא לידי נותר ואם לאו לבשל חטאת ודורש לבשל  
אחריו שלמים בו ביום ופולט את החטאת ובושל  
את השלמים: **הא כיצד.** כלומר למח שמכן  
הכתוב לומר שממתינו (ועד) זמן אכילה בו; מיד

דהוה **אניעול**. גוים. דחמין בעינן דכתיב (במדבר  
לא) כל דבר אשר יבא באש: א"ב. דתרייחיהו  
חריא היא ומריקה לאו היינו הגעלה לכחוב קרא  
לשון שוח בשניהם: ח"ו ומאי מורק ושטוף ש"מ

מריקה בחמין שטיפה בצונן: ורבי. אמר לך  
מריקה במריקה הכוס ושטיפה כשטיפה הכוס  
לכך שינה בלשון שוח במחוץ וזה מבפנים:  
**מתני'** הרי הקלים נאכלין בחמורין, לפנים מן

הקלעים ליום ולילה: ואין טענין מריקה  
ושטיפה. לסוף זמן אכילת חמורים אלא לסוף  
זמן אכילת קלים ובגמ' פריך מאי קאמר חרי יש  
בהן בנותן טעם ואמר דרי הקלין נאכלין

בחמורין: ואין פוסלין **במגע**. אם נפסלו הקלין  
ונגע בהן בשר ובלע מהן אין נפסלין ובגמ'  
מפרש לה: דקיק. פסול שהגיע ברקיק בשר ובלע  
ממנו: **גמ'** וטענין מריקה ושטיפה. כדן

החמורין: ופוסלין **במגע**. אם היו החמורין פסולים  
הקלעים כשרין נעשו הקלעים בחמורין לפסול את  
הנוגעין בהן כדכתיב (ויקרא ו) כל אשר יגע  
בבשרה יקדש ואומר לקמן להיות מזהר שאם

פסולה תפסל: (ואם לא הקלין בו) ואין טענין  
מריקה. לקמיה פריך לישען מזהר כדן קלץ  
לסוף זמן אכילתו: ואין פוסלין **במגע**. אם היה  
החמור שנחשב עם הקלין פסול הואיל ומגעט

ואין בו בנותן טעם בקלין לא נעשו הקלעים  
במזהר לפסול את הנוגעין בהן שהרי אף הם לא  
נפסלו ואידי דתנא רישא פוסלין נקט סיפא אין  
פוסלין: נהי דקדשי קדשים **לא בעו**. כלומר נהי

דלא בעו מריקה לסוף זמן אכילת חמורין דהא  
מועטין ובוטלי יביעו מזהר משום קלים לסוף זמן  
אכילתו: וכן תנא רבנא ואי קדשי קדשים וקדשים  
קלים. לאשמועינן דסתם לן כרבי שמעון דאמר

קדשים קלים אין טענין מריקה ושטיפה: **אלא**  
**לאבי**. דאמר מאי אין טענין דקאמר כדן  
חמורין תרתי למה לי למיתניהי כיון דתנא  
קדשים וחולין ואשמועינן דבטל במיעוטא מה לי  
הני מה לי דגי?

**דאמר, קדשים קלים, אין טענין מריקה ושטיפה.** בשלמא לרבא, היינו דקתני 'או קדשי קדשים וקדשים קלים'. **אלא לאבי, תרתי**  
**למה לי.** צריכי, דאי תנא קדשים וחולין, הוה אמינא, חולין הוא דמכבולי קדשים, דלאו מינייהו. **אבל קדשי קדשים וקדשים קלים,**  
**אימא לא.** ואי תנא קדשי קדשים קלים, הוה אמינא, קדשים הוא דאלימי, לבטולי קדשים. **אבל חולין, אימא לא.** צריכא:  
דקיק (שהגיע) [שנגע] ברקיק כו': תנו רבנן, 'כל אשר יגע', יכול, אפילו שלא בלע, תלמוד לומר 'בבשרה',

- 1 **נִתִּי** עשה ולידדי את לא תעשה. לאו אתאכל בחמור שבה פריך שתיאכל בלילה ולמחר  
2 כשלים והדיאנא דהל נותר ואין עשה דוחה את ל"ת שיש בו כרת (ובמות ח.) אלא  
3 אאם פסולה היא תיפסל קאי דנתי עשה דאכילת קדשים ולידדי לאו דכל שבקדשים פסול  
4 בא הכתוב ליתן ל"ת על אכילתו (וקאי) (אי) נמי אשאר פסולין דליכא כרת כגון דנשחטה  
5 בלילה ולן דמה דחויך למקומו (דחויך לזמנו) וא"ת  
6 ומאי קושא דלמא גזירת הכתוב הוא דאמר קרא  
7 יקדש להיות כמנה ויש לומר דקרא איכא  
8 לאוקומי בכשרה שתיאכל בחמור שבה עד  
9 הלילה ומידו קשה דכי הוי לילה נתי עשה ונדרה  
10 ונראה דקרא איכא לאוקומי בבשר קדשים  
11 חולין כי מתני' ועוד דאם אייתא דהכא לא דחי  
12 מאי חזית דילפת מכלאים בציצית דעשה דוחה  
13 את לא תעשה אדרבה גילף מהכא דלא דחי:  
14 **ואחד** עצם שאין בו מוח ואמאי נתי עשה כו.  
15 בסוף כיצד צולין (פסחים פה.) דריש מדכתיב  
16 ועצם לא ישרבו בו בפסח שני שאין ת"ל שחרי  
17 כבר נאמר ככל חוקת הפסח יעשו אותו אבל אי  
18 לאו קרא דפסח שני ה"א ואכלו את הבשר בלילה  
19 הוה בבשר שבתוך העצם ומה אני מקיים ועצם  
20 לא תשרבו בו בעצם שאין בו מוח אבל עצם שיש  
21 בו מוח שובר ואוכל דבא עשה וידחה לא תעשה  
22 הוא דפריך הכא ואמאי נתי עשה כו הכי פריך  
23 כלומר מהכא נגזר דאין עשה דוחה לא תעשה  
24 בעלמא כי הכא אלא ודאי במקדש שאני ו"ל  
25 דהכי פריך נתי עשה כו כמו בחולין ונקי קרא  
26 דיקש אם כשרה תיאכל בחמור שבה דשייך בה  
27 כרת אם היא נותר וקמ"ל דחזיר מצטרף לאיסור  
28 כדאיתא פרק אלו עורבין (שם מה.) ובפרק ג' מינין  
29 (נויר לו.) ולא נוקים קרא לאם פסולה תיפסל  
30 דליכא אלא דלאו ומשני גלי קרא גבי קדשים  
31 בעצם שיש בו מוח דלא דחי ולכן גילף קדשים  
32 מקדשים ולא גילף קדשים מחולין ברי"ך. וא"ת  
33 שאני הכא משום דאפשר לקיים שניהם דמנח  
34 גומרתא עילויה ושקיל ליה מוח וי"ל דבא הכא לטעמיה דמפרש בסוף צולין (פסחים פה.) גבי אין נימנן על מוח שבקולית דלא אפשר בגומרתא משום פסידא דקדשים א"כ לא מקיים  
35 עשה ודאכלו את הבשר בלילה הוא דא"ש שלא ישרוף הגומרתא מעט מן המוח שבפנים ואפי' אביי שמפרש התם משום פקע לאו משום דס"ל דגומרתא אפשר בלא שריפת מוח אלא קסבר  
36 דמשום הפסד קדשים מועט כוה לא חיישין מיהא אכתי קשה היכי אתי האי עשה ודחי לא תעשה הוא בעידנא דמתעקך לאו דשריפת עצם לא מקיים עשה דאכילתו: **והתם** עולה הוא  
37 בדכתיב ויעלוה לעולה תחת בנו. חימה דהא קרא דרשי' ליה לענן חולין בפ"ק דחולין (דף טז.) דאמרין מנין לשחיטה שהיא בתלוש שנאמר וקח את המאכלת ואומר ר"ת דגמרי' נמי חולין  
38 מדכתיב לשחוט את בנו ולא כתיב לשחוט את העולה אבל כלי לא שייך למילף בחולין אלא בקדשים כשאר עבודות דבעו כלי שרת ומדכתיב וקח דמשמע דבר תלוש ולא כתיב סכין דרשינן  
39 תלוש בחולין וכלי בקדשים מדחזיכר מאכלת דהוה מצי למכתב וקח המזרחי וקח דאברהם קמ"ל הכא לא שייך לדחויי הכי דלענן מה  
40 שהביא דבר תלוש ולא סמך על מה שימצא צור וקנה מחובר שייך למימר דכתב קרא לאשמועינן וזויותה אבל לענן מאכלת שהזכיר ליה לא למכנה אי לאו לאשמועינן דעולה טענה  
41 כלי: **מה** מנחה אינה נאכלת אלא לזכר כהונה. ופריך בחטאת ואשם נמי כתיב כל זכר אלא לשלמי ציבור פירש בקונטרס הא דלא ילפינן זכרי כהונה מחטאת ואשם כדילפינן ממנחה  
42 משום דכתיב בתריהוי גבי אכילת זכרים הוא קדש קדשים הוא דמשמע מייעוט הוא ולא אחר וקשה דבפרק איהו מקומן (לעיל דף נה.) איכא תנא דיליף מהדיקשא דחטאת מקרא דכתיב  
43 ועשיהם שעיר עזים (אחד) לחטאת ושני בכשים בני שנה לזבח שלמים מה חטאת לזכרי כהונה אף שלמי ציבור לזכרי כהונה הא לא קשיא מידי דההיא דהיקשא לא איצטרך למילתא אחריית  
44 ועוד נראה לפרש דהיינו טעמא דהא דהיקשא דחטאת ואשם איכא לאוקומי למילתא אחריית כדמפרש הכא לא מוקמינן לה לאכילת זכרים דכיון דאינו שוה בכל הנהו דכתיבי בקרא אבל  
45 מנחה על כרחן להכי אתאי דלא משכחת למילתא אחריית: **אף** שלמי ציבור אין נאכלין אלא לזכרי כהונה. ושלמים דהאי קרא בכבשי עצרת קאי דקדש קדשים נינהו כל הכתובין במקרא  
46 זה ונראה דכל כרחן איירי נמי בשלמי נדבה דהא בפ"ק (לעיל דף ה.) נפקא לן מהאי קרא שלא לשמו ועוד בבלוהו קרבנות דטעונן כלי מהכא נפקא לן:  
47 **בקדש** הקדשים תאכלנו כל זכר יאכל אותו וגו' לימד על זבחי שלמי ציבור כו. האי קרא בפרשת קרח כתיב ואף על גב דזבחי שלמי ציבור לא כתיב דתם כיון דכתיב בהאי קרא קדש  
48 ידחה לך וגבי בכש עצרת כתיב בפרשת אמור אל הכהנים קודש יהיו לה' לכהן מסתברא דבדידו מיירי וכן פירש בקונטרס ועוד ילפינן משום דאיקרו קדש קדשים כדילפינן לעיל  
49 בפרק איהו מקומן (דף נה.) ובפרק שני דערכין (דף יא.) מדכתיב על עלותיכם ועל זבחי שלמים מה עולה קדשי קדשים אף זבחי שלמי ציבור קדשי קדשים:

אכא

בהזמנות טובה זו של ימי החנוכה, אחל למר שיהיה בכל  
ענייניו וכן בכל ענייני אחינו בני ישראל באופן דמוסיף והולך  
ואור כהוראות הנרות הללו שאנו מדליקין הלוח ומוסיף בנר  
ואור מיום ליום.

ממכתב ימי החנוכה, ה'תשל"ג

אֵלֶיךָ, נאמר בפסוק (ויקרא י לז), 'זאת התורה, לעולה ולמנחה  
ולחמטת זבחים ולמילואים ולזבח השלמים'. הוקשו כל הקרבנות  
זה לזה כדי ללמד זה על זה. ולהלן (צח) יבואר, שההקש לחטאת  
מלמד, שכל הקרבנות מקדשים את הנוגע בהם.  
הגמרא מבארת מה למדים מכל קרבן שהוקש בפסוק. מבארת  
הגמרא: ממה שנאמר 'לעולה' למדים, שדין כל הקרבנות, הוא כי  
עולה - כדין קרבן עולה. מה עולה מעונה בלי, אף כל מעונה בלי.  
מבשרת הגמרא: מאי בלי - איזה חובת כלי למדים מעולה. אילימא  
מזרק - אם נאמר שלמים שצריך מזרק לקבלת הדם, שכשם  
שעולה טעונה מזרק לקבלת דמה, כך שאר קרבנות טעונים מזרק.  
יקשה, והלא בשלמי ציבור נמי כתיב בהו - אף בשלמי ציבור נאמר  
(שם), 'ויזבחו זבחים שלמים וגו' ויקח משה חצי תרם וישם באננות,  
ופסוק זה נאמר בין על העולות ובין על השלמים שהקריבו שם,  
הרי שאף דם השלמים טעונים מזרק, וכיון שבפסוק זה הוקשו  
הקרבנות גם לשלמים, מדוע צריך ללמוד דין זה מעולה. אלא  
חובת כלי שלמים מעולה הוא לגבי שחיטה, שצריך לשחוט את  
הקרבן ב'ספין' דווקא ולא באבן או בקנה, משום שצריך כלי שרת.  
שואלת הגמרא: ועולה גופה מנול - מנין שקרבן עולה טעון סכין  
לשחיטתו. משיבה הגמרא: דכתיב 'וישלה אברהם את ידו ויקח את  
המאכלת' (בראשית כב י), 'ומאכלת' היינו סכין, והתם עולה הוא -  
ושם בפרשת העקידה היה קרבן עולה, דכתיב 'ויצלהו לעולה תחת  
בגד' (שם כב יג). ולמדים שכשם שעולה טעונה סכין אף שאר קרבנות  
טעונים סכין.  
הגמרא מבארת מה מלמדינו ההקיש למנחה: נאמר בפסוק 'מנחה',  
ולמדים ממנה, מה מנחה אינה נאכלת אלא לזכרי כהונה ולא  
לנקבות, אף כל אינם נאכלין אלא לזכרי כהונה. מבשרת הגמרא:  
מאי היא - איזה קרבנות למדים מ'מנחה' שיהיו נאכלים לזכרי  
כהונה, אי חמטת זבחים - אם נאמר שבאה ללמד שקרבן חטאת  
ואשם יאכלו לזכרי כהונה, אי אפשר לומר כן, משום שהקדריא  
כתיב בהו - במפורש כתוב בהם שנאכלים לזכרי כהונה, שבאשם  
נאמר (ויקרא י י) 'כל זכר בבהנים יאכלנו', ובחטאת נאמר (שם י כב)  
'כל זכר בבהנים יאכל אתה'. ואי - ואם נאמר שלמים ממנחה  
ששלמי ציבור יאכלו לזכרי כהונה, יקשה שגם לשלמי ציבור לא  
צריך הלימוד ממנחה, כי מריבויה דקדא אתי - הלכה זו ללמדנו  
מריבוי הכתוב, שנאמר (במדבר יח י) 'בקדש הקדשים תאכלנו, כל זכר  
יאכל אותו', והריבוי שנאמר 'יאכל אותו' לימד על שלמי ציבור  
שאין נאכלין אלא לזכרי כהונה. ואם כן קשה אלו קרבנות למדים  
ממנחה, שאינם נאכלים אלא לזכרי כהונה. מתרצת הגמרא:  
לעולם נלמד ממנחה ששלמי ציבור אינם נאכלים אלא לזכרי  
כהונה, ומה ששאלנו שנלמד כן מהריבוי שנאמר 'יאכל אותו',  
תנאי היא - אכן נחלקו תנאים מהיכן למדים דין זה בשלמי ציבור,

עד שיכלע בבשרה, ובגון שנבלע שומן חטאת בשלמים, אבל אם  
לא נבלע, אינו נעשה כמזהו. יכול הייתי לומר, שאף אם נגע  
במקצת חתיכה, יהא כולו פסול, תלמוד לומר 'כל אשר יגע' (ויקרא י  
כ), הנוגע פסול. הא כיצד - מה יעשה, חתך את המקום שבלע,  
ושאר הבשר נאכל כדינו. נאמר בפסוק (שם), 'בבשרה', ודורשים  
שרק אם נגע בבשר החטאת נעשה כמותה, ולא בנגע בגידה, ולא  
בנגע בעצמות, ולא בקרנים ולא בפלפים - צפורני פרסות הבהמה.  
נאמר בפסוק (שם) 'יקדש', והיינו שדין הבשר שנגע להיות כמותה -  
כדין הבשר שנגע בה, הא כיצד, אם פסולה היא - אם החטאת  
שנגע בה פסולה, כגון פיגול או נותר, תפסל החתיכה שבלעה  
ממנה, [ואם] בשרה היא החטאת, דין החתיכה הכולעת שתאכל  
בבשרה שבה - מאחר ויש בחתיכה הנוגעת שני טעמים של  
קרבנות, נותנים לה את הדין החמור שבשניהם, ואם בשר שלמים  
נגע ובלע מן החטאת, יאכל לפנים מן הקלעים, לזכרי כהונה,  
וליום ולילה.  
הגמרא מקשה על הדין שאם פסולה היא תפסל. מקשה הגמרא:  
אמאי - מדוע בשר שלמים נפסל כשנגע בחטאת, ונתי עשה ולידתי  
את לא תעשה - מדוע העשה שנאמר (שמות כט לג) 'ואכלו אותם',  
אינו דוחה לא תעשה של אכילת קדשים פסולים שנאמר (שמות כט  
לד) 'לא יאכל בי קדש הוא'.  
רבא מתרץ את קושיית הגמרא: אמר רבא, אין עשה דוחה את לא  
תעשה שבמקדש - לאו הנאמר בדיני הקרבנות, אי עשה דוחה  
אותו. רבא מביא ראיה לתירוצו. שנאמר (שמות יב מז), 'ועצם לא  
תשברו בו, ורבי שמעון בן מנסיא אמר, שאיסור שבירת עצם  
בקרבת פסח נאמר, אחר (בין על) עצם שיש בו מוח - עצם שבתוכו  
בשר, ואחר עצם שאין בו מוח, ויש לשאול, אמאי - מדוע אסור  
לשבור עצמות קרבן פסח, נתי עשה ולידתי את לא תעשה - יבא  
העשה שנאמר (שמות יב ח) 'ואכלו את הבשר בלילה הזה, וידחה את  
הלאו של שבירת עצמות. אלא מוכח, שאין עשה דוחה את לא תעשה  
שבמקדש.  
רב אשי מתרץ באופן אחר את שאלת הגמרא: רב אשי אמר,  
הטעם שאין עשה דוחה לא תעשה, הוא משום שנאמר (ויקרא יב כ),  
'כל אשר יגע בבשרה יקדש', ו'יקדש' מצות עשה הוא, שבשר  
שנגע בבשר חטאת פסולה, נעשה כמותה ונפסל, ואין עשה של  
אכילת קדשים, דוחה את לא תעשה ועשה, שנאמר על בשר שנגע  
בבשר קודש שנפסל.  
הגמרא לעיל דרשה שהנוגע בבשר חטאת נהיה כמזהו. הגמרא  
מבשרת מנין שאף הנוגע בשאר קרבנות נהיה כמותם. שואלת  
הגמרא: אשכחן חמטת דמתקדש בגליע - מצאנו שקרבן חטאת  
מקדש את הנוגע בו, שאר קדשים מנול - מנין שאף הנוגע בבשר  
שאר קדשים, נהיה קדוש. משיבה הגמרא: אמר שמואל משום רבי

ימים האלו הם ימי סגולה ועת רצון. . ימים שמברכים בשם  
ומלכות בפשיטות שאין כאן שום ספק כלל שעשה נסים  
לאבותינו בימים [ההם ו] בזמן הזה שבכמה מקומות בדא"ח  
[=חסידות] מפרשים בזמן הזה היינו בזמננו ובימינו.

ממכתב כ"א כסלו, תשט"ו

מקום מותר לזלף יין על גבי האיש, כיון דביבוי דמצוה שאני –  
 שכיבוי הנעשה מחמת מצוה, כגון כאן שמצוה לזלף את היין  
 שהתנדב, לא אסרה תורה.  
 מקשה הגמרא: תא שמע רביה שגם כיבוי של מצוה אסור, דתנא  
 רבי אליעזר בן יעקב, כלפי ו-כיון שנתנה תורה מצוה לתרום  
 תרומת הדשן, יכול היית לומר שאם מצא שכל הגחלים לוחשות  
 ואינן שרופות, ואין לו במה לקיים תרומת הדשן, יבכה את  
 הגחלים ויתרום ויקיים את המצוה, אמרת, אסור לכבות, שהרי  
 נאמר בו 'לא יבכה'. ונמצא מוכח מהברייתא שעל אף שיש לו  
 מצוה בכך מכל מקום אסור לכבות אש שעל המזבח. מתרצת  
 הגמרא: שאני התם – שונה הדבר שם בברייתא, משום דאפשר  
 דיתבי ונפר – יכול הוא לשבת ולהמתין עד שיכבו מאלוה, ו  
 ולקיים אז את המצוה, ואין לו הכרח לעשות זאת דווקא עכשיו  
 על ידי כיבוי האש מעל המזבח.  
 הגמרא מקשה על דינו של שמואל שיין של נדבה מזלפו על  
 האיש: תא שמע, שנינו בברייתא, יין הבא בנדבה, בדרבי רבי  
 עקיבא הסובר שמתנדבים יין, מנסכים אותו לספלים שעל המזבח,  
 ואין נותנים אותו על גבי האיש. שמעון הבא בנדבה, בדרבי רבי  
 מרשן הסובר שמתנדבים שמן, מקריבים אותו לאיש, שעל  
 המזבח. ומבואר בברייתא שאין מזלפים את היין על האיש, ו  
 וקשה על שמואל שאמר שמזלפים אותו לאיש. ועוד תנא  
 בברייתא אחרת, יין נסך שאמרה תורה להקריב עם קרבנות עולה  
 ושלמים, דינו הוא שמנסכים אותו לספלים, או – שמה תאמר  
 שאינו ניתן לספלים אלא לאיש, שהרי אמרה תורה (במדבר טו)  
 'ויון תקריב לנסך חצי ההין אשה ריח ניחוח לה' ונלמד מ'אשה'  
 שיש ליתנו על האש, אמרת, אין לומר כן שהיין ניתן על האש,  
 שהרי יש בכך איסור לא יבכה. ומבואר בברייתא שאין מזלפין  
 את היין על האש, וקשה על שמואל הסובר שהמתנדב יין מזלפו  
 על גבי האיש.  
 מתרצת הגמרא: לא קשיא, משום דהא – הברייתות סוברות  
 כשיטת רבי, הוזהר שאיסורי התורה אסורים גם כשאנו מתכוין  
 לעשותם, ולפי זה גם האיסור לכבות את האש שעל המזבח אסור  
 אף כשאנו מתכוין לכבות אלא להקטיר, ולכך בהכרח אין כוונת  
 הפסוק 'אשה' ללמד שמקטירים את היין על האש, אלא לומר  
 שניסוך היין לספלים הוא ריח ניחוח כמו קרבנות המוקטרים על  
 האש ממש. ואילו הא – שמואל סבר כשיטת רבי שמעון שאיסורי  
 התורה לא נאמרו כשאנו מתכוין, ואם כן אין בכך איסור לכבות  
 כשאנו מתכוין לכבות אלא להקטיר, ולכך סבר שכוונת הפסוק  
 'אשה' ללמד שיש להקטיר את היין על האש, שאין זה סותר למה  
 שאסרה תורה לכבות את האש.  
 תמזה הגמרא: למיקרא – וכי אפשר לומר כן דשמואל קריב שמעון  
 בבידא ליה, והאמר שמואל, מקבין בשבת גחלת של מתכת  
 שנמצאת ברשות הרבים, בשביל שלא יזקוק בה רבים, כיון שאין  
 איסור כיבוי בגחלת של מתכת מן התורה, אלא חכמים אסרוה,  
 ובמקום שיש ממנה היזק לרבים לא גזרו לאסור כיבוייה,

השמן הוא לא פחות מלוג, שכן דבולי עולא – לכל הדעות  
 למדים באופן של 'דון מינה ומינה', והיה לומד ממנחה את שיעור  
 השמן ולא מנסכים, אלא רבי הסובר ששיעור השמן הוא לא  
 פחות משלש לוגין מאזרה' גמר לה – מהפסוק המובא בפרשת  
 מנחת נסכים (במדבר טו יא) 'כל האזרה יעשה ככה את אלה, שפסוק  
 זה מיותר ללמד את עיקר הדין שאפשר להביא שמן גם בנדבה,  
 ולכן אף לגבי שיעור השמן למדים מכאן שאינו פחות משלש  
 לוגין, כשיעור הפחות ביותר של יין במנחת נסכים, שהוא שלש  
 לוגין שמביאים עם קרבן כבש.  
 דוחה הגמרא את ביאורו של רב פפא: אמר ליה רב הונא בריה  
 דרב נתן לרב פפא, מי מצית אמרת הכי – האם אפשר לומר כן,  
 שרבי למד מ'אזרה', והתניא, נאמר בפסוק (ויקרא ב א) 'ונפש כי  
 תקריב קרבן מנחה, מיתור תביט' קרבן' מלמד שמתנדבין שמן,  
 וכמה, שלשה לוגין. מבררת הגמרא: ומאן שמעת ליה דאמר שלשה  
 לוגין – מי שמענו שסובר כן שאין מתנדבים פחות משלשה לוגין,  
 הלא שיטת רבי היא, וקא מייתי לה מ'קרבן' – ונמצא מבואר  
 בברייתא שלמד שמן בא בנדבה מקרבן מנחה ולא מ'אזרה'.  
 אמר ליה רב פפא, אי תניא, תניא – כיון שכן שנינו בברייתא  
 בשיטת רבי, אכן כך היא שיטתו שלמדים מ'קרבן' ולא מ'אזרה',  
 ובהכרח מחלוקתם תלויה בנידון אם אומרים 'דון מינה ומינה' או  
 'דון מינה ואוקי באתרה'.  
 הגמרא מבארת את דין יין הבא בנדבה: אמר שמואל, המתנדב יין  
 בפני עצמו למזבח בלא קרבן, מביא ומזלפו על גבי האיש – על  
 אש המזבח. מאי שמיא מזלפו על האש, דאמר קרא בפרשת  
 מנחת נסכים הבאה עם קרבן פר בן בקר של עולה או שלמים  
 (במדבר טו יא) 'ויון תקריב לנסך חצי ההין אשה ריח ניחוח לה'  
 ומהלשון 'אשה' מוכח שיש יין הניתן לאיש, ובהכרח אין זה  
 היין המובא במנחת נסכים, שהרי לגבי נאמר (שם כח ו) 'הסך נסך  
 שך' שיש לנסכו לספלים, אלא למדים מפסוק זה על יין הבא  
 בפני עצמו בנדבה, שיש לזלפו על גבי האיש.  
 מקשה הגמרא: והא היין קא מקבין את האש שעל המזבח, ואסור  
 לכבותה שנאמר (ויקרא יא ו) 'אש תמיד תוקד על המזבח לא תכבה'.  
 מתרצת הגמרא: כיון שאנו מכבה פר בן בקר של עולה או שלמים  
 ביבוי במקצת לא שמיא ביבוי – אין זה הכיבוי שאסרה תורה, שלא  
 הקפידה התורה אלא שתהיה תמיד אש על המזבח, אבל לא  
 אסרה לכבות מעט מן האש.  
 מקשה הגמרא: איני – האם אכן מקצת כיבוי מותר, והאמר רב  
 נתן אמר רבה בר אבבה, המויד גחלת אחת מעל גבי המזבח,  
 וביבה אותה, חייב מלקות, משום שעבר על הלאו של 'לא תכבה',  
 ומוזה שחייב על כיבוי גחלת אחת, מוכח שגם כיבוי במקצת אסור.  
 מתרצת הגמרא: יש להעמיד את דברי רב נחמן באופן דליקא אלא  
 האי – שלא היה על המזבח אלא גחלת זו, ולכן כאשר הוא מכבה  
 אותה לא נשאר אש כלל על המזבח, ומשום שזה כיבוי גמור  
 לוקה.  
 הגמרא מתרצת באופן אחר מדוע מותר לזלף יין על האש  
 ולכבותה: אפיצית אימא, על אף שיש איסור בכיבוי במקצת, מכל

לה רך – הרי הצרעת מחלחלת לתוך העור, ואף עור שהיה קשה  
 נעשה רך וניתן לכיבוס.  
 רבא מקשה על תירוץ: אמר רבא, אי קשיא לי הא קשיא לי – מה  
 שקשה לי כאן, הוא זה,

רבא דוחה באופן אחר את הראיה מהפסוק של צרעת: אלא אמר  
 רבא, אין להוכיח מדין כיבוס הבגד לאחר שהיתה בו צרעת  
 שאפשר לכבס גם עור קשה, כיון שבצרעת, כיון דמנופיה קא  
 פרהה – כיון שפורחת היא מתוך העור עצמו, מחלחלת ליה, ומשוי

## אגרות קודש

ב"ה, ח' כסלו, תשי"ב  
ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מקודם ר"ה, שמפני רוב הטרדות, דערב חדש תשרי וחדש תשרי וכו' נתעכב המענה שלי עד עתה.

א) בנוגע להערה שלו שבענין הטעמים שבתורה אם נכון לקרות הפסוקים מתאים לפשט המקרא, או כפי הטעמים, לא הי' בזה ספק אצלו, וכללות הספק הוא רק בנוגע למקרה אחד מסוים בלבד. ודוקא בזה הוא הספק כיון שעפ"י כללי הטעמים במקרא צריכים היו להיות הטעמים בפסוקים אלו באופן אחר מכמו שהם בפועל, מפני שכלל אחד נדחה מפני כלל השני.

**מענה:** כללי הטעמים, הנה כפי שכתבתי לו במכ' הקודם אינם, ברובא, אלא מעשה ידי אדם שכללם ע"י החיפוש בהטעמים שבכתובים אשר כדי לתרץ הסתירות שיש בזה ממקום למקום, הוציאו כללים אלו ובמילא אם יתענין איש אחר בזה ויכול למצוא כלל שיתרץ כל הקושיות באופן אחר הרי אז אפשר שיבוטל הכלל הקודם, ויחזיקו בהכלל שימצא איש זה, (כמובן הנה כ"ז הוא רק ברוב כללי הטעמים, כי אחדים מהם יסודם בהררי קדש, וכידוע יש איזה מכללי הדקדוק והנגינה שיסודם בחכמות הקבלה). משא"כ בתושבע"פ **שנמסרה** לשיקול דעת חכמי התורה.

היוצא מהנ"ל שגם במקרה מסוים שעמד עליו הנה, לפ"ד, ברור הדבר שצריך לקרותו כפי הטעמים.

ב) יותר על כל הנ"ל, גם אם היו הכללים הנ"ל מקובלים הלכה למשה מסיני, הנה כיון שגם הפרט שכלל פלוני נדחה מפני הכלל השני הרי גם זה הלמ"ס הוא שבמקום מקרה מסוים זה צריכים להיות הטעמים כפי הכלל השני, במילא צריכים לנגן את הכתוב ג"כ באופן כזה, וכמו שהצעתי במכ' הקודם מהזהר שהטעמים ניתנו לנגן בהם את הכתובים והם כנפש ונשמה לגוף.

ג) סניף [...] להנ"ל: במק"א **מפורש** שינגנו דלא ככתוב (בפשטא זרקא ת"ק שהם לעולם בסוף תיבה. בת"ג שהיא לעולם בראש תיבה. עייג"כ שמיני יו"ד, ב') מכלל דליכא אחריתי.

ד) שאלתו במה אלים כלל א מחבירו שבשבילו נדחה הוא ולא יהי' להיפך, הנה כנ"ל הכללים נוסדו על יסוד המציאות שראו בכתובים וזה הכריח את המדקדקים ובעלי הטעמים לכלול כלל שבמקרה ששני כללים הם בסתירה א' לחבירו הרי **רואים** אנו בכתוב איזה מהם עדיף ודוחה את חבירו. הטעם על הדחוי, בפשטות, י"ל, שזהו תלוי ביופי הנגינה ונעימות הקול.

ה) מ"ש מפני מה לא הזכרתי את הסוגיא בנדרים המדברת ע"ד הטעמים, הנה התירוץ ע"ז במכ' שצינתי להספרי המובאים בפקועות שדה, ובהם מתבארת סוגיא דנדרים ג"כ כדי צרכה.

ו) נבהלתי לקרוא בשולי מכתבו, שזה למעלה משנה שפסק מעסקנות בעניני החינוך, מלבד בדרך עראי ובאופן שלא יטריד אותו וכמ"ש **רק לעתים וחוקות**. ותמה אני איך בזמן הזה ובמקום שנמצא בו שכמה וכמה ילדי ישראל בסכנה של שמד רוחני ח"ו היל"ת איך אפשר לעמוד מן הצד, המשך בעמוד 89

## מתורת רבותינו נשיאי חב"ד

### א.

### הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

~ שולחן ערוך עם הערות וצינונים - הלכות שבת ~

יד נטילת נשמה שחייבין עליה, לא עד שיפול כל נשמת החי, אלא אפלו נטל מקצת נשמה - חייב עה. כגון המוציא דם מאחד מאברי החי - חייב משום נטילת נשמה שבאותו מקום עה, "כי הדם הוא הנפש" עה.

חלק ב, סימן שטז צידה האסורה והמותרת בשבת, סעיף יד:

#### ביאורי הלכה

עה] חייב - אפילו יצא דם כל-שהוא או נצרר דם משום מלאכת מפרק<sup>102</sup>.  
 כל-שהוא - חייב<sup>101</sup>.  
 עין] שבאותו מקום - לפעמים יש בהוצאת דם גם

#### צינונים והוספות

(101) קצוה"ש סי' קכב בדה"ש ס"ק ב ממשנ"ב ס"ק כט. וראה להלן סי' שכח אם מותר להוציא קין, ולחוך במכה בשבת.  
 (102) כאן כתב כדעת רש"י ותוס' (עה, א ד"ה כי) שהמוציא דם חייב משום נטילת נשמה, אמנם, בסי' שכח סנ"ד (אסור להניח על המכה דבר המושך דם וליחה, משום מפרק) משמע שמוציא דם חייב משום מפרק כדעת הרמב"ם (פ"ח ה"ח), ובתה"ד סי' שכח ס"ק עח עמד על שינוי זה, וראה מה שחילק בס' משלחן הארי בין דם היוצא ממילא בעקבות עשיית חבורה, לבין הוצאת דם ממש אך מחבורה קיימת.

(103) כן פירש הפסוק בתרגום יונתן דברים יב, כג; ובתוס' רי"ד קו, א: חובל הוי תולדה דשוחט דכיון דחבלה לא הדרא לעולם כדהוות, מה לי קטלה כולי' מה לי קטלה פלגא, אבל בשוע"ר שכותב "לא עד שיטול כל נשמת החי" (ולא "עד שימות לגמרי") משמע שגדר נטילת נשמה היינו עצם הוצאת הדם [שהוא הנפש] עצמה ולא צריך לסברא של "מה לי קטלה פלגא" השייכת אפילו בהתשת כח הבהמה כשאין הוצאת דם (ומתאים למבואר לעיל הערה פה שאב המלאכה הוא פעולת נטילת נשמה כדרך הממיתים (שחיטה או הכאה) וההמתה עצמה לפעמים תולדה בלבד).

### ~ שו"ע רבנו הזקן לפי לוח "רב יומי" - הלכות נשיאת כפיים ~

ואין הש"ץ רשאי להתחיל שים שלום עד שיכלה אמן מפי רוב הצבור אבל אם יש מיעוט שמאריכין באמן א"צ להמתין עליהם כמ"ש בס' קב"ד.

ומיד שמתחיל שים שלום אומרים הכהנים רבון העולמים:

ל אין השליח ציבור רשאי לענות אמן אחר (סיום) ברכה של כהנים מפני הטירוף שמא תתבלבל דעתו ולא יוכל לכיון לחזור לברכת שים שלום שכיון שהוא מכיון בעניית אמן כראוי הסיח דעתו למחשבה אחרת ולא יוכל לחזור מהר לתפלתו ויטעה מה שאין כן כשיאנו עונה אמן הוא

#### ~ יום ראשון ~

חלק א' סימן קכח דיני נשיאת כפים ואיזה דברים הפוסלים בכהן:

כח אין הכהנים רשאים להתחיל בתיבה עד שתכלה התיבה מפי המקרא (כדי שישמעו הצבור התיבה יפה מפי הכהנים ולא תתערב בה שמיעתם מהמקרא).

ואין הצבור עונים אמן עד שתכלה ברכה מפי הכהנים בין בפסוק ראשון בין בפסוק ב' או ג'.

באמצע יותר טוב שיעמוד המקרא לפני התיבה במקום הש"ץ מיד אחר נאה להודות ויאמר או"א ברכנו כו' ויהיה מקרא אותו ויסיים הוא שם שים שלום (כדי שלא תהיה התפלה מופסקת בהליכת הש"ץ מהדוכן למקומו לפני התיבה).

ובשהמקרא מסיים שים שלום יש אומרים שישא הש"ץ את כפיו אפילו אינו מובטח לחזור לתפלתו והוא שהמקרא הוא מובטח (לחזור לשים שלום) וגם שיוכל לכוין לתפלת הש"ץ עד שים שלום ולא יטרידנו מה שיצטרך להקרות לש"ץ ויש אוסרין עד שיהיה הש"ץ מובטח אך עכשיו שמתפללין מתוך הספר הכל מובטחים.

אבל אם לא כיון המקרא לתפלת הש"ץ מראש ועד סוף או ששח באמצע אינו יכול לסיים שים שלום שלכתחלה דין חזרת הש"ץ בדין תפלת לחש שמי שצריך לחזור ולומר ברכה אחת מי"ח צריך לומר כולן על הסדר כמ"ש בס' ק"ט וה"ה בשבע של שבת ויו"ט וכשכיון לתפלת הש"ץ ה"ז כאלו התפלל בעצמו ששומע כעונה וכששח באמצע הרי הפסיד מה ששמע כבר וצריך לחזור לראש אם היה כן בתפלת לחש כמ"ש בס' ק"ד וכן אם באמצע פנה לכבו לדברים אחרים הרי הפסיד מה שלא שמע ואין לו לסיים שים שלום כיון שאפשר שיסיים הש"ץ.

אבל ש"ץ שמעו ואינו יודע לחזור ועובר אחר תחתיו לא הצריכוהו לחזור לראש התפלה מפני טורח הציבור אלא חזר למקום שמעו הש"ץ כמ"ש בס' קכ"ו:

### ~ יום שלישי ~

לג' וכל זה כשאין שם כהן אלא הוא שאז התירו לעקור רגליו בתפלה כדי שלא תתבטל נשיאת כפים שהיא תיקון חכמים בכל תפלה הראויה לכך כמ"ש למעלה אבל אם יש שם כהנים אחרים הראוים לנשיאת כפים אפילו אם הש"ץ מובטח שיחזור לתפלתו בלא טירוף הדעת אינו רשאי לעקור רגליו לעלות לדוכן.

ויזהרו העם שלא לומר לו לעלות או ליטול ידיו אבל אם אמרו לו צריך לעלות (אפילו אינו מובטח) אם אמרו לו בעבודה או קודם לכן שהרי עובר בעשה אם אינו עולה ומפני חשש טירוף ובלבול התפלה אין לו לעבור בעשה שתפלה היא מדברי סופרים.

(אבל כשאי אפשר לו אינו עובר כלום אעפ"י שהוא בבית הכנסת כשקוראים כהנים מפני שהקורא אינו מתכוין לקרות את הש"ץ כלל הואיל ואסור לו לעקור רגליו וכל שהקורא אינו מתכוין לו אינו עובר אפילו הוא בבית הכנסת כגון אם נסתר אחורי העמודים שבבית הכנסת שלא יראנו הקורא מפני שמן הסתם הקורא אינו מתכוין בקריאתו אלא לכהנים הנראים וידועים וכ"ש הש"ץ שבדאי אין הקורא מתכוין לו אלא לשאר הכהנים בלבדם.

ואפילו היה מתכוין גם להש"ץ אינו עובר כלום כיון שלא

נותן דעתו על תפלתו בשעה שהצבור עונין.

אבל מפני הפסק בתפלה אין לחוש באמן שאחר ברכת כהנים לפי שברכת כהנים מכלל התפלה הוא.

ואם מובטח בעצמו שיחזור לתפלתו בלא טירוף הדעת רשאי ויש מי שאוסר והעיקר כסברא הראשונה וכל שכן עכשיו שמתפללין מתוך הספר שאין לחוש כל כך למטעות:

לא וכן המקרא את הכהנים בין שהוא ש"ץ בין אחר לא יענה אמן אחר סיום פסוק א' או ב' של ברכת כהנים שמא לא יוכל לכוין מהר לדעת להתחיל פסוק שלאחריה שיתעלם ממנו איזו פסוק יש לו להקרות אם ב' או ג'.

אבל אחר ברכת אשר קדשנו בקדושתו של אהרן יש מי שמתיר לענות אמן אפילו לפי מנהגו שקורין גם תיבת יברך לפי שזה אין לחוש כלל שיתעלם ממנו תחלת הברכה ואין חוששין אלא שמא יתחלף לו פסוק ב' בג' (אבל בתחלת הברכה אין לחוש לזה שמטעם זה יש מקומות שאין מקרין כלל תיבת יברך מפני שאין לחוש בה למטעות ואף למנהגו שמקרין אותה אינו משום חשש מטעות אלא משום שדרשו חכמים שצריך להיות אמירה על כל דיבור ודיבור כמ"ש למעלה).

ואפילו הוא ש"ץ אין אמן זה חשוב לו הפסק בתפלה מפני שהוא צורך התפלה שנשיאת כפים הוא מכלל התפלה ואי אפשר לנשיאת כפים בלא ברכה שלפניו ואם הוא מובטח שיוכל לכוין מהר לדעת איזה פסוק יש לו להקרות רשאי לענות אמן אחר פסוק א' או ב' ובפרט עכשיו שמקרין מתוך הספר:

### ~ יום שני ~

לב' וכן ש"ץ שהוא כהן אפילו אין שם כהנים אחרים לא ישא כפיו מפני הטירוף שמא לא יוכל לחזור לתפלתו לדעת לכוין ולהתחיל בשים שלום שדעתו ממורפת מאימת הצבור ואם הוא מובטח בעצמו שהוא נושא כפיו וחזור לתפלתו בלא טירוף דעת אם אין שם כהן אלא הוא ישא כפיו כדי שלא תתבטל נשיאת כפים.

וכיצד יעשה יעקור רגליו מעט בעבודה לעלות לדוכן ויאמר עד ברכת כהנים שכל כהן שאין עוקר רגליו בעבודה לעלות לדוכן שוב אינו עולה וכשיגיע לברכת כהנים יעקור ממקומו לגמרי ויעלה לדוכן ויברך ברכת כהנים ואחר יהיה מקרא אותו ברכת כהנים אבל לא יקרא לו כהנים או כהן שאין קוראים אלא לשנים כמ"ש למעלה ולכן לא יאמר המקרא או"א ברכנו כו' שכיון שאינו קורא כהנים בבקשה זו אין ענין להמקרא אלא יאמרנה הש"ץ כמו שאומרים בכל הימים שאין בהם נשיאת כפים שבקשה זו מכלל התפלה שלכן אינה חשובה הפסק כמ"ש למעלה ואחר שיגמור ברכת כהנים יחזור למקומו ויסיים שים שלום.

ואם המקרא כיון לבו לתפלת הש"ץ מראש ועד סוף ולא שח

## ~ יום חמישי ~

ל' בשעה שהכהנים מברכים העם לא יביטו בעם ולא יסיחו דעתם אלא יהיה עיניהם כלפי מטה כמי שעומד בתפלה בכוונה שהרי הם מתפללים שיברך הקדוש ברוך הוא את כל ישראל והעם המקבלים את הברכה גם כן יכוונו לברכה ויהיו פניהם נגד פני הכהנים ממעם שנתבאר למעלה ולא יסתכלו בהם שלא יסיחו דעתם וכל שכן שלא יסתכלו במקום אחר.

ולכן נהגו במקומות הרבה לשלשל הטלית של מצוה על פניהם וידיהם כדי שלא יוכלו להסתכל בעם ולא העם בהם לא בפניהם ולא בידיהם.

ובמדיניות אלו נהגו שהכהנים משלשלין הטלית על פניהם כדי שלא יוכלו להסתכל לבד אבל ידיהם חוץ לטלית כדי שהם עצמן לא יוכלו להסתכל בידיהם ולא יבאו לידי היסח הדעת והעם משלשלין הטלית ג"כ על פניהם כדי שלא יוכלו להסתכל בידי הכהנים ומנהג זה יותר נכון להיות נשיאת כפי הכהנים גלויים ונראים ולא תהא טליתו חוצצת בין כפיהם להעם כי כן הוא משמעות הכתוב וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם שלא יהיה דבר חוצץ בינו לעם ולא אמרו אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים כמו שיתבאר אלא כשיש צבור המתברכים מהכהנים בבית הכנסת אזי גם מי שהוא חוץ לבית הכנסת מתברך עמהם אלא שבדיעבד אין זה מעכב שהרי עיר שכולה כהנים כולם עולים לדוכן כמו שיתבאר (אבל טלית שעל פני העם בטלה לגבי גופם כשאר מלבושיהם ואינה חוצצת).

ולא אסרו אלא להסתכל אבל ראייה בעלמא מותרת אך נוהגין לזהר:

## ~ יום שישי ~

ל' עם שאחורי הכהנים אינם בכלל ברכה שברכת כהנים אינו אלא פנים כנגד פנים כמ"ש למעלה אבל מלפניהם ובצדיהם אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים רק שיחזירו פניהם כלפי הכהנים.

וצדדים שלאחריהם כלאחריהם כגון אותם העומדים בכותל מזרחי וההיכל בולט קצת לבית הכנסת והכהנים עומדים לפניו אע"פ שהעומדים אצל הכותל חופכים פניהם כלפי הכהנים אינם בכלל ברכה.

ועם שבשדות כיון שהם אנוסים שטרודין במלאכתם ואינם יכולים לבא לבית הכנסת הם בכלל ברכה אפילו הם אחורי הכהנים אבל כל מי שהוא בעיר ויכול לבוא לבית הכנסת לקבל הברכה פנים אל פנים כדת של תורה ואינו בא מראה בעצמו שאין הברכה חשובה בעיניו לבא לבית הכנסת בשבילה לכך אינו בכלל ברכה אם הוא אחורי הכהנים לכן

עקר רגליו בעבודה ומנעוהו חכמים מלעלות שיש כח ביד חכמים לעקור דברי תורה בשב ואל תעשה ואף שאסור לגרום לעקור דברי תורה והיה לו לעקור רגליו בעבודה כיון שידע שיקראו הכהנים כמו שנתבאר למעלה מכל מקום איסור זה אינו אלא מדברי סופרים והם אמרו והם אמרו והתירו איסור זה כאן שלא להפסיק בתפלה בעקירת רגליו לצורך מצוה שאפשר לה להתקיים ע"י אחרים).

ויש מתירין לש"ץ כהן לעלות לדוכן אפילו יש כהנים אחרים ואין איסור בעקירת רגליו הואיל ודבר מצוה הוא והוא שמובטח שיחזור לתפלתו כמ"ש למעלה ועכשיו שמתפללין מתוך הספר הרי כולם מובטחים ולכן נהגו במקומות הרבה שש"ץ כהן נושא כפיו בכל ענין אבל במקום שאין מנהג יש לנהוג כסבא הראשונה כי כן עיקר:

## ~ יום רביעי ~

ל' כשהש"ץ כהן ואינו עולה לדוכן עם שאר הכהנים לא יקרא הוא להם כהנים ולא יהיה מקרא אותם וה"ה לכהן אחר שאינו יכול להקרות שנאמר אמור להם מכלל שהאומר אינו מהם אלא מישראל ולפי שלכתחלה נכון שהש"ץ יהיה מקרא ברכת כהנים כמ"ש למעלה לפיכך משתדלין לכתחלה שיהיה הש"ץ ישראל.

וכשהש"ץ כהן יעמוד ישראל אצלו ויתחיל או"א ברכנו כו' וקורא כהנים ומקרא אותם והש"ץ עומד ושותק עד שיגמרו ברכת כהנים ומסיים הש"ץ שים שלום אפילו אם כיון לבו המקרא לתפלת הש"ץ שכיון שהש"ץ עומד במקומו למה לנו לחלק התפלה לשנים (משא"כ כשהש"ץ עולה לדוכן כמו שנתבאר).

ואם אין שם ישראל שיכול להקרות יש מי שאומר שיברכו בלא הקראה כלל.

ויש אומרים שהש"ץ הוא מקרא אע"פ שהוא כהן שלא מנעוהו לכהן להקרות אלא לכתחלה במקום שאפשר להקרות כמשמעות הכתוב לפי פשוטו (אבל כשאי אפשר בענין אחר סומכין על מדרש שדרשו קצת חכמים אמור להם שתהא אמירה משלהם שכהן קורא כהנים וה"ה שמקרא אותם וכן עיקר):

ל' אין הכהנים רשאים לנגן בברכת כהנים ב' או ג' ניגונים משום טירוף הדעת שכשרוצים לצאת מניגון לניגון צריכים לכיון ולדקדק יפה להשמיע קול שוה ומיושר וע"י שמטרידים דעתם בזה לא ידעו איזה פסוק או תיבה יתחילו ואף שהמקרא קורא לפניהם מכל מקום אם תטרף דעתם ישכחו ג"כ קריאת המקרא אלא ינגנו ניגון אחד מראש ועד סוף.

וה"ה לש"ץ בתפלתו אין לו לנגן נגונין הרבה בתפלתו בענין אחר:

למעלה ולדברי האומרים שכהן שאינו עולה יכול לקרות ולהקרות גם כאן הש"ץ שאינו עולה אפילו הוא מובטח שלא תיטרף דעתו שהרי הוא כהן ויש כהנים אחרים הרי הוא קורא ומקרא).

ואם יש שם יותר מעשרה היתרים מעשרה יעלו ויברכו והעשרה עונים אחריהם אמן (ויזהרו שלא לקרות כהנים בבית הכנסת שלא יעברו אלו העשרה בעשה שאף שהקורא אינו מתכוין אלא להיותרים מעשרה מכל מקום מי מפים מי הם היתרים).

ואם יש שם ישראל אחד הרי כל הכהנים עולים ומברכים וישראל זה עונה אחריהם שאפילו ישראל אחד ראוי הוא לקבל הברכה מטעם שנתבאר למעלה.

אבל כהנים אע"פ שהם מתברכים עם ישראל בברכת כהנים מכל מקום אינם חשובים לקבל הברכה בלבדם אלא א"כ הם עושה לפיכך כשאין מהם עשרה מקבלים הברכה בבית הכנסת כולם עולים ומברכים לאחיהם שבשדות.

וכן הנשים והטף אע"פ שהם בכלל הברכה מכל מקום אינם חשובים לקבל הברכה בלבדם:

לפי שעה שהכהנים מברכים אין לומר שום פסוק כי כלום יש עבד שמברכים אותו בשליחות רבו ואינו מאזין ומכוין לברכה שמברכו רבו ואם היו אומרים הפסוקים לא היו יכולים לבין לברכה לכך יש לשתוק ולכוין לברכה.

ומכל מקום עכשיו שהכהנים מאריכים הרבה בניגונים נהגו לומר ג"כ פסוקים בשעת הארכת הגגון אך יותר טוב שלא לאמרם והאומרים יאמרו בשעה שהמקרא מקרא התיבה וממשיכה בניגון:

כל מי שהוא בעיר ויכול לבא לבית הכנסת לקבל הברכה ואפילו העומדים בחצר בית הכנסת ואינם יכולים ליכנס לבית הכנסת מפני שאין להם מקום שם מכל מקום אם עומדים אחורי כותל מזרחי אינם בכלל ברכה שהרי יכולים לעמוד לצד מערב שהוא נגד פני הכהנים או יעמדו לצדדי בית הכנסת ויהפכו פניהם לבית הכנסת כלפי הכהנים.

וכן העומדים בבית הכנסת בכותל מזרחי אינם אנוסים אף על פי שעכשיו כל אחד קונה לו מקום בבית הכנסת ואין אחד יכול לעמוד במקום חבירו מכל מקום יכולים לילך למקום הכהנים שהוא פנוי או לעמוד באמצע בית הכנסת (על הבימה או ברוח מערבית של בית הכנסת או בחצר בית הכנסת לצד מערב או לצדדי בית הכנסת אם אפשר לשמוע שם ברכת כהנים).

ויש מי שלומד זכות עליהם לומר שכיון שההיכל מחובר לכותל הרי הוא כגוף הכותל וכאלו הכהנים עומדים סמוך לכותל ממש והרי הם כאלו העומדים בצדדי הכהנים ממש רק שיהפכו פניהם כלפי הכהנים אבל אנשי מעשה נזהרין להתרחק מכותל מזרחי ולילך לצד מערב קצת עד שיהיה פניהם נגד פני הכהנים או נגד צידיהם ממש:

## ~ שבת קודש ~

לפי עיר או בית הכנסת שכולה כהנים אם אין שם אלא עשרה כולם עולים לדוכן למי מברכין לאחיהם שבשדות ומי עונה אחריהם אמן הנשים והטף.

(ואע"פ שאין מי שקורא להם כהנים ואין מי שמקרא אותם אין בכך כלום שהקריאה והתקראה אינן מעכבות כלל כמ"ש

## ~ 'תורה אור' פרשת מקץ - הפרשה החסידית ~

### ויהי מקץ [א]

וַיְהִי יוֹם ד' יְסוּדוֹת בְּנֶפֶשׁ הָאָדָם - אֵשׁ, רוּחַ, מַיִם, עָפָר: יְסוּד הָאֵשׁ מְשַׁכְּנוֹ בְּלֵב; וּמְקוֹר הַלֵּיחֹת - מִהַמּוֹחַ, שֶׁשֶּׁם הוּא מְשַׁכְּנוֹ יְסוּד הַמַּיִם. וְהַרְיָאָה שׂוֹאֵבֶת כָּל מִינֵי מְשַׁקָּה וְלֵיחֹת מִהַמּוֹחַ עַל יְדֵי הַקֶּנֶה, לְקַרֵּר אֶת חוֹם הַלֵּב.

יְכַד בְּנֶפֶשׁ-אֱלֹקִית:

יְסוּד הַמַּיִם - בְּמוֹחַ, הִיא בְּחִינַת הַקְּמָה וְדַעַת

"וַיְהִי מִקְצֵי שְׁנָתַיִם יָמִים וּפְרָעָה חֹזֶלֶם וְגו'" (מקץ מא, א):  
הִנֵּה פְרָעָה זוֹ מְחַוֶּבֶת לַפְרָעָה שֶׁלִּפְנֵיהָ (וַיֵּשֶׁב מ, כג):  
"וְלֹא זָכַר שֶׁר הַמַּשְׁקִים אֶת יוֹסֵף וְגו'", כִּי מִפְּנֵי שֶׁ"לֹא זָכַר" נִתְּהֶיָה "וַיְהִי מִקְצֵי".

וּבִיאוֹר הָעֲנָן: כִּי כְמוֹ שֶׁיֵּשׁ פְּרָעָה וְשֶׁר הַמַּשְׁקִים בְּקִלְיָהּ, כֵּךְ "זֶה לְעוֹמֶת זֶה עֹשֶׂה אֱלֹקִים" (קִהְלָה ג, יד), שֶׁכְּמוֹ כֵּן בְּסִמְרָא-דְקִדּוּשָׁה יֵשׁ גַּם בֵּן בְּחִינַת אֱלֹהִים:

2. [הַאֱלֹקִים]

1. (אֵת זוֹ דָרַשׁ אֲדַמְיָר בְּשֶׁבֶת [פְּרִשְׁת מִקְצֵי], הַנּוּקָה, 'ב' טבת) דְּשִׁנַּת תַּקנ"ז. כְּתָב 633.

פירושו: "גפן" נקרא פנסת-ישראל, שהיא פללות כל נשמות ישראל. ו"הענבים" הם ניצוצי נשמות, שכל ניצוצי נקרא בשם ענב אחד. כי בכל ניצוצי יש בחינת וין "המשמח אלהים ואנשים" (שופטים ט, יג), שהוא בחינת אהבה-מסותרת לשמוח בה'. והיא ירושה לנו מאבותינו. אלא שהיא מסותרת מאד כמו וין הנממן בענבים. שהענב הוא עגול וחלק ומקיף אותו מכל צד, ואי אפשר להוציא ממנו וין כי אם על ידי סחיטה ודריכה בנת להסיר מעליו הקליפה הסובבת אותו; כך אי אפשר לגלות מצפוני האהבה כי אם על ידי בחינת מכששים, "והיו שפל רוח בפני כל אדם"<sup>7</sup>. ולא שישפילוהו אחרים, כי אם "והיו שפל רוח"<sup>8</sup> – הוי בעצמך. "ונפשי בעפר לכל תהיה" – באסקופה הנדרסת, כדי להסיר קליפת ערלה החופפת על הלב.

דהיינו, אפילו מי שלא פגם ונטמא בחטאות געורים ממש, מכל מקום צריך הוא למול ערלת לבו, כמו שכתוב (דברים י, טו): "ומלתם את ערלת לבבכם". דהיינו מה שלבו בוער ומתאנה למותרות. ונקרא בחינת ערלה החופפת ומכסה על גילוי אלהותו ותבדד, בבחינת הסתר פנים. וצריך הוא שלא יהיה בבחינת הסתר פנים, ולא יהיה מסך מכדיל כלל, ואפילו קרום דק שהוא בחינת עור הפריעה.

ועל ידי כן "ואתן את הכוס על כף פרעה": כמו שכתוב<sup>9</sup> (ישעיהו מז, טו): "על כפים חקותיך"; ובתיב<sup>10</sup>: "על כפים כסה אור, ויצו עליו במפגיע" – זו תפלה. כי בחינת פרעה בקדושה – "זה לעומת זה": כמו שפרעה בקליפה הוא קליפה קשה, כך "זה לעומת זה" פרעה בקדושה הוא בחינת גילוי אלהותו ותבדד, לשון פריעה והתגלות דבר ה', על ידי בחינת שר המשקים, שהוא בחינת קנה, שה"קול מעורר הפגונה" לשמוח בה' בתפלתו. וזהו "ואתן את הכוס", כי בחינת קנה הנ"ל הוא המוליך התעוררות האהבה למעלה מעלה מהשגת בני אדם:

אך בחינת וין המשמח הנ"ל, לא כל אדם זוכה לזה רק

בעבודת ה' במוחו ובמחשבתו. ואף כי "לית מחשבה תפיסא ביה כלל", הלא בתיב (משלי לא, כג): "נודע בנעדרים בעלה" – "כל חר לפום שיעורא דיליה"<sup>3</sup>. והיינו ההתבוננות בבחינת התפשטות גדולתו ותבדד למעלה עד אין קץ ולמטה עד אין תכלית – "אין עוד מלבדו" (דברים ה, לה). כי "ברוח פיו כל צבאם" (תהלים לג, ו), ו"כולא קמיה – בלא חשיב"; וכמו למשל דבורו של אדם, שהוא בטל אליו ונחשב כאין נגדו. וזה כל אדם "לפום שיעורא דיליה" יכול לדעת ולהשיג כי "אין עוד" "בשמים ממעל"<sup>4</sup>, וכל העליונים והתחתונים הם נמשכים מרוח פיו ותבדד, ואין דבר חוץ ממנו. ולכן הם ממש בלא חשיבי קמיה.

ויסוד האש הוא הצמאון שבלב, המבין בהתבוננות בגדולתו ותבדד, ואיך ממש "כולא קמיה בלא חשיבי", ולזאת בלתה נפשו אליו ותבדד באהבה עזה כרשפי אש, שלהבת העולה מאליה להתפלל באור ה' ויחידו ותבדד, ואינו חפץ להיות למטה; כטבע אור האש שנמשך בטבעו מלמטה למעלה.

מה שאין בן בחינת הפנים הוא מלמעלה למטה, שהפנים יורדים במקום גבוה למקום נמוך. דהיינו שממשיך על נפשו אור ה' זו תורה ומצות, להאיר על נפשו גם בהיותו למטה, בבחינת ב"על כרחק אתה חי כו"<sup>5</sup>.

וכמו שהפנים מכבין אש, כך על ידי זה ירוה צמאון נפשו כמו שכתוב (ישעיהו נה, א): "הוי כל צמא לכו למים", כמו שנתבאר במקום אחר. והיינו על ידי בחינת המחבר יסוד הפנים שבמוח עם בחינת יסוד האש שבלב, הוא הקנה. והוא בחינת מקור אותיות התורה, כמו שכתוב (משלי ה, ח): "קנה חכמה, קנה בינה". ונקרא בחינה זו "שר המושקים" – שבו שואב הריאה משקה מליחות המוח, מיסוד הפנים שבו:

וזהו ענין החלום של שר המשקים: "והנה גפן לפני וגו'", ואשחט את הענבים וגו', ואתן את הכוס על כף פרעה.

7. [אדם – בנתיב 1174: הקדוש]

8. (אבות ד, ט).

9. [כמו שכתוב... תפלה – בנתיב הנ"ל ליתא]

10. (איוב לו, לב. וקס: עליה. תענית ז, ב).

3. (זהר וקרא קג, ב: 'נודע בשערים בעלה' דא קודשא בריך-הוא, דאיהו אתידע ואתבדק לפום מה דמשער בלביה כל חר, כמה דכיל לאדבקא ברוחא דמקמא. ולפום מה דמשער בלביה, הכי אתידע בלביה).

4. ("בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד". דברים ד, טט).

5. (אבות ד, כב).

6. (בראשית מ, ט"א: "ואקח את הענבים ואשחט אתם").

בְּנֵהרֵי דִי נֹור אַחֵר, לְשִׁכּוּחַ גַּם הַחֲשֵׁנָה שֶׁהִשִּׁיג בְּגִי' עֲדָן הַתַּחֲתוֹן וְעֲלִיּוֹן.

וְזֹאת יָשִׁים הָאָדָם אֶל לְבוֹ: כִּי הֵנָּה עֲנָן גִּי' עֲדָן הוּא "שִׁנְהִינֵן מִזִּיז הַשְּׂכִינָה", וְאִין זֶה אֵלָּא זִיז כו'. וְזֶה אִם לֹא בֹא אֵלָּא לִיחֻנוֹת מִזִּיז הַשְּׂכִינָה צָרִיךְ הוּא לְהַסִּיר כֶּחַ הַזֹּכֵר מִהַעוֹלָם-הַזֶּה, הַבֹּא לְדַבְּקָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ עַל יְדֵי תוֹרָה וְתַפְלָה עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה!

(וְזֶהוּ בְּיוֹנֵת הַזֹּהֵר "מִסְתַּכְּלִי בְּנַפְשִׁיחֵי כו'" - לְהַסִּיר כֶּחַ הַזֹּכֵר מִעֲנִינֵי עוֹלָם-הַזֶּה כְּדִי לְדַבְּקָה בּוֹ יִתְבָּרַךְ בְּתוֹרָה וְתַפְלָה)<sup>14</sup>.

וְהֵנָּה, יֵשׁ בְּחִינַת נֵהָר דִי נֹור אַחֵר לְמַטָּה הַנַּעֲשָׂה מִ"יִצְעָן שֶׁל חַיִּית הַקֶּדֶשׁ":

פִּירוּשׁ: "חַיִּית הַקֶּדֶשׁ" הִיא אֲהֲבַה־עֲלִיּוֹנָה בְּחִינַת יוֹן הַמִּשְׁמַח; וְ"יִצְעָן" הוּא פְּסוּלַת שְׁלֵחַן, שֶׁבַּה־שְׁתִּילְשׁוֹת הָאֲהֲבָה לְמָקוֹם נְמוּד מְאֹד נַעֲשָׂה שְׁמָרִים וּפְסוּלַת בִּירְדִיתָן לְעוֹלָם-הַזֶּה הַחוּמָרִי.

וְזֹאת יָשִׁים הָאָדָם אֶל לְבוֹ: בְּחִינַת הִירִידָה אִיךְ שִׁינֵד מִטָּה מְאֹד מְאֹד, וְיִתְמַרְמֵר לְבוֹ מְאֹד וְיִצְעַק אֶל ה' בְּצַר לוֹ<sup>15</sup>, כִּמּוֹ שֶׁכָּתוּב (אִיכָב ב, יח): "צַעַק לָבָם אֶל אֲדֹנָי", עַד שִׁיֵּצֵא מִדִּיעָתוֹ - פִּירוּשׁ: מִדִּיעָתוֹ וּמִחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁהִיָּה קָשׁוּר בָּהּ כָּל הַיּוֹם. וְיִתְקַע מִחֲשַׁבְתּוֹ בְּחֻזֶּק בְּעוֹמֵק בְּמִרְיוֹת נַפְשׁוֹ, עַד שִׁיִּסִּיר כֶּחַ הַזֹּכֵר מִעֲנִינֵי וּמִעֲסָקָיו. וְזֶהוּ בְּחִינַת יוֹן הַמִּשְׁפָּר, וְ"יִשְׁתָּה וְיִשְׁכַּח רִישׁוֹ". וְעַל יְדֵי זֶה יוֹכֵל<sup>16</sup> לְהַתְּפִיל לִזְמַר "כְּרוּךְ אַתָּה" - לְנוֹכַח, מַעֲוִמָּקָא דְלָבָא.

כִּי עֲנָן הַמִּרְיוֹת הוּא עַל הַעֲבֵר, כִּי מִר נַפְשׁוֹ עַל הַסֵּתֵר פָּנָיו יִתְבָּרַךְ. כִּי אִילוּ הָיָה גִילּוֹ אֱלֹהוּתוֹ יִתְבָּרַךְ עַל כָּל פָּנִים כְּמִזְרָא בְּשֶׁר-יָדָם, כְּמֵאֲמַר רַבֵּן יוֹחָנָן בֶּן זַבְּאִי לְתַלְמוּדָיו: "הֲלוֹאִי שִׁיחֵיהּ מִזְרָא שְׁמִים עֲלֵיכֶם וְכוּ"<sup>17</sup>. וְלָכֵן כְּשִׁיָּשׁוּב אֶל ה' יִבְקֹשׁ גִּילּוֹ אֱלֹהוּתוֹ יִתְבָּרַךְ מַעֲוִמָּקָא דְלָבָא. וְזֶהוּ "כְּרוּךְ אַתָּה כו'", וְכָל הַתְּפִלוֹת וּבִקְשׁוֹת הֵם מְסוּדָרִים עַל דֶּרֶךְ זֶה. וְכֵן בְּקִבְלַת מַלְכוּת-שְׁמִים בְּקִרְיַת-שְׁמֵע בְּאֲמַת, כִּי בְּאֲמַת רְצוֹנוֹ וְחַפְצוֹ לְדַבְּקָה בּוֹ, וּמִר נַפְשׁוֹ עַל רִיחֻקָּה מְאֹד פָּנֵי מֶלֶךְ. וְאִם כִּי בְּאֲמַת עֲדִיין

יִשְׁרֵי לֵב, כִּמּוֹ שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים צו, יא): "וְלִישְׁרֵי לֵב - שְׂמִיחָה", דְּהִינּוּ מִי שֶׁהִלָּךְ בְּדֶרֶךְ יִשְׁר כָּל יָמָיו. אֲבָל מִי שֶׁפָּגַם דְּרָכָיו וְנִטְמָא בְּחַטָּאוֹת נְעוּרִים אִי אֶפְשָׁר לוֹ לְשַׁמּוּחַ בְּה' בְּתַפְלָתוֹ, כִּי רַבּוֹת מַחֲשָׁבוֹת וְרוֹת מְבַלְבְּלוֹת אוֹתוֹ.

וְלָכֵן זֹאת הַעֲצָה הַיְעוּצָה, כִּי יֵשׁ עוֹד בְּחִינַת יוֹן וְהוּא בְּחִינַת יוֹן הַמִּשְׁפָּר. כִּמּוֹ שֶׁכָּתוּב (מִשְׁלֵי לא, יח): "הִנְנוּ שֹׂכֵר לֹאֲבֹד, וְיוֹן לְמָרִי נָפֵשׁ - יִשְׁתָּה וְיִשְׁכַּח רִישׁוֹ וְכוּ". וְכֵמֵאֲמַר רַ"ז<sup>18</sup> גְּבִי הַרוּגִי בֵּית דִּין: שֶׁהָיוּ מִשְׁקִין אוֹתוֹ כּוֹס יוֹן קוֹדֶם הַמִּיתָה, כְּדִי שֶׁתִּטְרַף דַּעְתוֹ עָלָיו, כְּדִי שִׁיּוּכַל לְסַבּוֹל צַעַר הַמִּיתָה.

וְלָכֵן בְּקִרְיַת-שְׁמֵע שֶׁעַל הַמִּטָּה גַּם כֵּן, מִי שְׂרוּצָה לְקַבֵּל עָלָיו ד' מִיתוֹת בֵּית-דִּין - כִּמּוֹ שֶׁכָּתוּב בְּנוֹסַח הָאֲרִיז'ל: "אִם פָּגַמְתִּי בְּאוֹת ה' וְנִתְחַיֵּיבְתִי סְקִילָה". וּבִפְרָט: כִּשְׂרוּצָה בְּעֲצָמוֹ שֶׁלְבוֹ מְטוֹמָמָם בְּקִרְבוֹ וְהָיָה לְאַבֵּן - זֶה הוּא בְּחִינַת סְקִילָה, שֶׁהוּא חַיִּיב בְּדָאִי; וְכֵן כְּשֶׁלְבוֹ בּוֹעֵר וּמִתְאַוֶּה לְדַבְּרִים אֲסוּרִים - זֶה הוּא בְּחִינַת שְׂרִיפָה; וְכָל שֶׁכֵּן אִם יוֹדֵעַ בְּעֲצָמוֹ שֶׁפָּגַם וְנִטְמָא בְּחַטָּאוֹת נְעוּרִים; וְכֵן כָּל חֵד לְפָנֶיךָ שִׁיעוּרָא דִּילִיָּה, כִּי יָדַע אִינֵשׁ בְּנַפְשִׁיָּה; זֹאת הִיא עֲצָה הַיְעוּצָה שִׁיּוּכַל לְקַבֵּל עָלָיו ד' מִיתוֹת בֵּית דִּין בְּשְׁלִימוֹת - יִשְׁתָּה בְּחִינַת כּוֹס יוֹן הַנִּזְל.

וְהַעֲנֵן, דְּהֵנָּה אֵיתָא בְּזוּהַר הַקֶּדֶשׁ: "וְכֹאֵר-קְשׁוּט, כָּל יוֹמָא מִסְתַּכְּלִי בְּנַפְשִׁיָּהוּ כְּאִילוּ הֵהוּא יוֹמָא מִסְתַּלְקִי מַעֲלָמָא"<sup>12</sup>. וְלִכְאוּרָה אִינּוּ מוֹכֵן: כִּי "וְכֹאֵר" הֵם צִדִּיקִים, וְ"וְכֹאֵר קְשׁוּט" הֵם יוֹתֵר בְּמַעֲלָה עֲלִיּוֹנָה, וְאִיךְ שִׁיבַח אוֹתָם בְּמַעֲלַת וּמִדְרַגַּת יְרֵאת-עוֹנֵשׁ לְבָד?

אֵלָּא הַעֲנֵן הוּא: כִּי אֶפִּילוּ צִדִּיק גָּמוּר, כְּשֶׁהוֹלֵךְ לְגִי' עֲדָן צָרִיךְ מְבִילָה בְּנֵהר דִי נֹור. וְהַמְבִּילָה הוּא לְהַעֲבִיר כֶּחַ הַזֹּכֵר מִזֶּה הָעוֹלָם. כִּי אִי אֶפְשָׁר לִירֵשׁ מְקוֹמוֹ בְּגִי' עֲדָן כָּל זְמַן שֶׁזֹּכֵר אֶפִּילוּ מְקַצַּת דְּמִקְצַת מִעֲנִינֵי עוֹלָם-הַזֶּה. וְכֵן כְּשֶׁהוֹלֵךְ "מַחֲלִיל אֶל חֲלִיל"<sup>13</sup>, "מִדִּי חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁ וּמִדִּי שְׁבַת בְּשַׁבְתּוֹ" - יָבֹא כָּל בְּשֵׁר לְהַשְׁתַּחֲוֹת לְפָנָיו וְכוּ" (יִשְׁעָרִי סו, כג), צָרִיךְ עוֹד מְבִילָה

11. (סְנֵהדְרִין מו, א).

12. [תַּרְגוּם: צִדִּיקִים אֲמִתִּיִּים, כָּל יוֹם יוֹם מִסְתַּכְּלִים בְּנַפְשָׁם כְּאִילוּ אוֹתוֹ יוֹם מִסְתַּלְקִים מִהָעוֹלָם. בְּזוּהַר פְּרָשַׁת וַחֲזִי דָף ר"ב, עֲמוּד א': "וְכֹאֵר חֲסִידֵי... מִסְתַּכְּלִי בְּלִבִּיהֶר"].

13. (תְּהִלִּים פד, ח).

14. וְהַקְטַע הַמְּזוּבָּא בְּסוּגְרִיִּים: (וְזֶהוּ... וְתַפְלָה) לִיתָא בְּכַתְבִּיד תַּי"ל.

15. ("וְיִצְעַק אֶל ה'" שְׁמוֹת טו, כה. "וְיִשְׁכַּח בְּצַר לוֹ עַל ה'" דְּבָרֵי הַקִּיּוּם ב' טו, ד).

16. וּבְכַתְבִּיד תַּי"ל נִסְתָּא אַחֵר כַּד.

17. "[כְּמִזְרָא בְּשֵׁר וְכֵן כו'. תַּדְעוּ, כְּשֶׁאֲדָם עוֹבֵר עֲבָרָה אוֹמֵר שְׁלֵא יִקְרָא אָדָם כו'" בְּרַכּוֹת כח, ב].

תענוג לפניו יתברך, נתנהו על ידי זה "ויהי מקץ" – לשון סוף ותכלה לבחינת "שנתיים ימים".

פירוש: שיקלה חס ושלום אצל בחינת התורה, שהיא בחינת "שנתיים ימים", כמו שכתוב (משלי ח, ט): "ואהיה שעשועים יום יום" – "אלפים שנה קדמה התורה לעולם". והינו כמו שכתוב בתיקונים: "חכים ולא כחכמה ידיעא, מכין ולא כבינה ידיעא". בחינת חכמה – תורה שכתב, בחינת בינה – תורה שבעל פה. כי מחמת שפונתו בשביל עצמו אינו חושש לגנוז האור בכלי, ודי לו בהתגלות האור לבד בתפלה.

אך במשך הזמן נעשה "ופרעה חולם":

פירוש: שאפילו בחינת התגלות בחינת יין הנ"ל שיש לו, אינו אמתיים, כי אם דרך דמיון וחלום שגורם הסתלקות האור כו'. ולכן נופל לבחינת מדות, שהמדות הן נרצשות בנפשו – "שבע פרות הטובות כו'" (בראשית מא, כו').

ומיד עולות אחריון שבע פרות אחרות, "ותאכלנה כו', ולא נודע כי באו אל קרבנה"<sup>20</sup>. פירוש: שנסתלק ונתעלם האור כל כך עד שנדמה לו כאלו לא התפלל מעולם.

מה שאין בן בבחינת יוסף – שהוא מוסיף ומרבה תענוג ונחת-רוח לפניו יתברך להיות מכון לשבתו, ולהיות לו דירה בתחתונים, ואז אין המדות נרצשות בנפשו כלל, לא "שבע פרות הטובות כו'", ומכל שכן ש"אין רע יורד מלמעלה", רק טוב גנוז בתוכו. :

הוא רחוק, מפל מקום עם כל זה יש בחינת הבדלה מי הוא הרחוק, כמו שנתבאר במקום אחר.

וגם בבחינת יין זה צריך מוקדם – הסחיטה, לשום עצמו פשיטתים<sup>18</sup>, במה שיעמיק במחשבתו ענין כל המעשים ודבורים ומחשבות שעברו עליו אשר לא לה' המה, ויהיה שפל רוח מאד. :

אך עוד אחת היא, צריך לשית עצות בנפשו בב' בחינות יין הנ"ל, והוא מאמר רז"ל על "וירא אלקים את האור כי טוב" (בראשית א, ד) – "כי טוב הוא לגנוז".

וביאור הענין, כמו שכתוב (שיר השירים ג, א-ד): "בןשתי את שאהבה נפשי וגו', אחזיתיו ולא ארפנו, עד שהבאתיו אל בית אמי ואל חדר הורתי":

"בית אמי" זו תורה שכתב, "חדר הורתי" זו תורה שבעלפה. שהם בחינת כלים להכניס בתוכם גילוי אלהותו יתברך – בחינת<sup>19</sup> "כוס פרעה". וכמו שכתוב (תהלים קמו, יג): "כוס ישועות אשא", ואז מתקנים היין בתוכו. מה שאין בן בבטול הפלים, מסתלק האור פגוע.

ועוד יזכור לו ענין מעשיו, שלא יהיה בשביל עצמו, כי אם לעשות נחת רוח לפניו יתברך, להיות מכון לשבתו, להיות לו דירה בתחתונים. והינו, שיקין אורו בתוך אותיות התורה שהם פלים לאורו יתברך.

וזהו בחינת "יוסף", פירוש: יוסף תענוג ונחת רוח לפניו יתברך. וזהו שאמר הכתוב (בראשית מ, כג – מא, א): "ולא זכר שר המשקים את יוסף וישפחהו – ויהי מקץ", פירוש: כי על ידי "ולא זכר" בחינת יוסף, שהוא להרבות

20. ("הנה שבע פרות אחרות עלות אחריון דלות ודעות תאר מאד ונקות בשר. ותאכלנה הפרות הקדושות את שבע הפרות הראשונות הבריות. ותבאנה אל קרבנה ולא נודע כי באו אל קרבנה" בראשית מא, יטכא).

18. (מגילה טו, ב: 'לשאר עמו' וישעיהו כח, ה), למי שמששים עצמו כשירים. ראה תנאי אגרת הקדש סימן ב. תורה אור תצנה פא, ד. ובכמה מקומות).

19. ובחינת – בכתב רז"ל: בבחינת.

## ב.

## חוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

## ~ תורת חיים ~

## בעצם היום הזה

שאינן מקום לחיצונים כלל וכלל בבחי' יחידה הנ"ל ולזה א' בוהר ונפש כי תחטא (ויקרא ה, א) תוהא הוא כ' ושם אמר כולך יפה רעיתי כ' (ש"ה ד, ז) כמ"ש במ"א) אבל מבחי' התענוג והרצון האלקי הבא במורגש בנר"ג וכלים שלהם אעפ"י שהוא בתכלית האמת מצד הנשמה שתהלה יה בשיר פשוט כמ"ש לבי ובשרי כ' ושפתי רננות כ' באה"ר בתענוגים וכמו נכספה וגם כלתה נפשי כ' (תהלים פד, ג) וכן צמאה לך נפשי כמה לך בשרי כ' וכשיר אל דשבת הנ"ל מ"מ יש בזה אחיזה וקשר גם לגוף להתפעל בתענוג במורגש בלב בשר כמ"ש לבי ובשרי כמה לך בשרי כ' שזהו בחי' החיצונית דתענוג האלקי הרוחני שבנשמה שמורכב בעונג הגופני והיו לאחד' ממש ע"כ יוכל להיות שיסתעף מזה העונג המורגש ליפול בתענוגים גשמיים המגשמים ממש ומרחיבים לב האדם לבא בבחי' פירוד מאלק' והגם שאינו נוטה אחרי הרע כלל וכלל כי לבבו שלם ונקי מכל סיג ע"י בחי' הבירור הראשון דחכמ' שבנפש בעבודה שבלב ומוח וע"י תו"מ כנ"ל אך מחמת סיבת ריבוי הטוב בנשמות התענוגים יכול ליפול מטוב לבבו כמו שא' (דברי' ח, י"ד) וכתים טובי' תבנה כ' וכסף וזהב כ' ורם לבבך כ' ובתענוג' גשמי' שקפחו י' השבטי' (שבת קמו, ב) וכמו שמנת כ' וישמן ויבעט וכה"ג וכל זה מפני שאה"ר בתענוגים האלקי' שבא במורגש יבא בהגשמה בגוף ואין לו בירור ותיקון שיבדל מזה כל פסולת תענוג הגופני המגשם ממש כ' (וכמו סעודת השבת שמותר לאכול לתאבון וע"כ או' דא היא סעודת' דע"ק כ' מטעם שעונג האלקי דנשמה בא במורגש בנשמה וכנ"ל ולזה א' ולא פרש שבתכם עכ"ז הוא מגשם לגוף מצד התענוג הגשמי שבגוף שאינו נברר והוא מעורב טו"ר גמור מעה"ד טו"ר וכך גם שאר התענוגים הרוחניים כמו שמחה ש"מ וכתפלה בדביקו' והתלהבות התענוג האלקי בלב בשר כנ"ל הרי מתערב בו גם חלק התענוג הגופני להיות בבחי' יש וגסות גמור אע"פ שאין בו רע כלל וכלל כידוע ליודעים וד"ל:

(י) והנה אחר הקדמה זאת יובן ג"כ בענין המקיפין דחי' יחידה הנ"ל בנשמה האלקי'. ומוזה יובן ג"כ למעלה בבחי' מקיפי' הללו דנר"ג דאדם העליון דאצילות כ' להיות שיש ב' מדרגות בתענוג ורצון שבנשמה בהתענגה על ה' א' תענוג ורצון המורגש בלב ומוח אעפ"י שהוא למעלה מן ההשגה והמעש כ' כמו לבי ובשרי ירננו כ' (תהלים פד, ג) וכן מ"ש (שם) כמו חלב ודשן תשבוע נפשי ושפתי רננות יחלל פי דהכוונה הוא דשפתי רננות שבפיו שבא בשיר פשוט בלב בתענוג מורגש מאד כמו תענוג המורגש הבא מחלב ודשן שתשבוע נפשו ממש כענין ישבעו ויתענוגו במורגש בלב בשר וחלב ורם כ' וכידוע בענין תפלת השבת שע"ז א' אז תתענג על ה' כ' (ישעי' נח, יד) שנק' שיר אל שהוא מה שהנשמה תשיר שיר אל ממש וכמ"ש כל הנשמה תחלל יה כ' והוא מקיף דחי' שבא לנר"ג להתענג גם במוח ומדות ומוד"מ כנ"ל בשמועה טובה הנ"ל ובמרידות היפוכו כ' והמדרגה הב' הוא בחי' מקיף דיחידה שהוא התענוג העצמי בבחי' התקשרות עצמות הנ"ל מצד פנימיות ועצמיות הנשמה כמו שהיא דבוקה וקשורה למעלה ממש כמו רשב"י שא' בחד קטירא אתקטירנא ב' אחידא ב' להיטא כ' וכה"ג בכל נשמות שבבחי' אצילות ממש שהן בתמידות ההתקשרות למעלה ולא למטה כלל שאין התפעלות התענוג שבנשמה בנר"ג במורגש ערך לזה כלל כנ"ל (כמ"ש במ"א שזהו ענין עדן סתימאה שלמעלה הרבה מתענוג הנשמות שבנ"ע מזיו דמל' דאצילות והוא שעולים ומשתחווים ומתבטלים שם בכל חדש ושבת (והוא הבירור השני לאשתאבא בגופא דמלכא כ' כמשי"ת) וזהו אה"ר דכל מאדך שהוא אה"ר בתענוג'י' שבעצמות הנשמה ממש בבחי' התענוג הנעלם דיחידה שלא יוכל לבא במורגש כ"א לפרקים (כמו בשבת כמשי"ת) כמו במס"נ בפ"מ ולעוה"ב כ' לפי שלא יכלנו כלי הנר"ג כלל כנ"ל וע"כ אין לנר"ג דאדם חיבור וקשר עם מקיף זה דיחידה כלל כ"א בהעלם גדול מרחוק כ' (וע"כ א' (תהלי' כב, כא) מיד כלב יחידתי



## ג.

## הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק'

## ~ דרך מצותיך ~

## מאמרי אדמו"ר הצמח צדק - ביאור ושבתה (תקס"ב)

הזריעה שהורע עצמה כלה ונרקב רק שכחו נשאר והוא הגורם המשכת כח הצומח שמדבר ה' תדשא להצמיח והיינו מפני שהורע שרשו ג"כ משם שהרי בתחלת הבריאה צמחו הצמחי' ע"י דבר ה' תדשא בלי זריעה לכן מעורר בשרשו כו', וזהו ענין וה' מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבא כו' שאז יש תוס' גלוי אלקות לנשמות, והוא בחי' אור חדש על ציון תאיר דהיינו הארת שם מ"ה החדש שמצמחא שנמשך במל' דאצי' ומשם נמשך לציון הוא בחי' ג"ע העליון והוא ג"כ ענין קב"ה אתי לאשתעשעא בצדיקיא בג"ע בכל הצות לילה כידוע בזה, והענין כי זהו ע"י רמ"ח מ"ע שע"י בירורי רפ"ח ניצוצ' שבהם ע"י שם מ"ה דתיקון דבחכמה אתברירו שישאר בהם רק שרשם כמו שהיו בס"ג או ע"י נמשכו רמ"ח אורות דנקודים הנ"ל שהם למעלה מעלה משם מ"ה המכרר כדלעיל ובאים ומתלבשים בכלים דאצי' ובמל' דאצי' והוא ענין האור חדש שמאיר ג"כ בג"ע, וזה מובן ענין הג"ע מהו כי הנה הג"ע הוא מבחי' זו השכינה שהוא הארת המל' דאצי' וצ"ל (דא"כ למה צריך לעבדה) הלא בלאה"נ מל' דאצי' נעשי' עתיק לבריאה בכל עת ושעה וא"כ מהו ענין הארת זו בג"ע שבשבת וחדש דייקא, אך הענין דאז נמשך האור חדש ששרשו משם ס"ג (ונמשך ע"י בירור מ"ה תחלה ברפ"ח) שהוא בחי' גלוי אלהות מעצמו' ופנימי' האורות שלמעלה מהארה שבעולמות בלא"ה וכן"ל, וזהו א"ת בניך אלא בוניך עוסקים בבנינו של עולם כי ע"י לימוד ההלכה בגשמיים כמ"כ לומדה אח"כ בג"ע העליון בלא לבוש הגשמי רק כח החכמה שבה שמבחי' חב"ד דס"ג דפנימי' א"ק כו' וזהו האור חדש למל' דאצי' שהוא מקור בנין העולמות ונק' בוניך ל' נקבה כי היא נק' כן כידוע, ודוקא מי שלמד תחלה ההלכה בזה העולם אזי הוא לומדה אח"כ בג"ע ומוסיף אור חדש אבל מי שלא למד לא יש ברורי נוגה דעשי' שיבררנה שם מ"ה ושיומשך האור מס"ג ומחיכן הי' האור חדש וזהו אשרי מי שבא לכאן ותלמודו בידו דייקא דהיינו שלמד בעוה"ז ויומשך ע"י אור חדש אמנם מ"ש בידו ר"ל שהובא לג"ע ולא הניחו בעוה"ז והיינו שנתברר ממנו פסולת הלבשים עד שישאר רק כחו וכמשל רקבון הגרעין שאזי דייקא יומשך כח הצומח משא"כ כשהגרעין שלם שלא מתגלה כחו כלל ואין מתעורר כח הצומח כו', והנה הבירור הוא ע"י שם מ"ה כנ"ל שמכרר

ג. ואחר שנת' ענין הכלים וענין השבירה שהי' בכלים דנקודים כנ"ל. מעתה יובן שרש הדברים הנז"ל בתורה בענין המצות. דהנה המצות מעשיות נעשי' בדברים גשמיים כמו האתרוג והלולב וקלף התפילין וצמר דציצית שהם מרפ"ח דנקודים הנ"ל שלא נבררו וכשלוקח האתרוג עד"מ ומקיים בו מצות ה' שהוא מרמ"ח איברי' דמלכא אזי אותו האתרוג בא לשרשו כמו שהי' החיות המלוכש בו בשרשו בו"ת דנקודים קודם שנשברו. ועי"ז מעוררים המשכת האור משרשו ומקורו שם"ג להיות נמשך ומתלבש ברמ"ח כלים דז"א ובנוק' כו' ומשם נמשך ומאיר ג"כ בג"ע לנשמות שיושב' ונהינן מזוי. וזהו שנמשלו הרמ"ח מ"ע בל' זריעה כמ"ש לעבדה כו' כי באמת להיות שהשכר מצוה הנמשך מהמצוה עצמה הרי הוא למעלה מעלה מערך ומהות המצוה כמו אפילו המצוה שברוחני' התלוי' במוחו והשגתו של אדם שהוא ההתבוננות בגדולתו ית' כאילו השגה שמשיג מפלאות בורא עולם ב"ה והשכר מזה הוא שתשיג השגה זו בג"ע, הרי באמת השגה זו שמשיג ומתבונן במוחו והשגתו בעוה"ז אינה מעין ומערך ההשגה שמשיג בג"ע שהרי מחשבת האדם בעוה"ז הוא מנוגה דעשי' שהרי באותה המחשבה שחשב באלקות חשב תחלה דברים בטילי' דומם דעוה"ז דנוגה ומאחר שהיתה גסה מתחלה כ"כ עד שציריה והקף במחשבתו הדומם גשמי א"כ אע"פ שבעת שמחשב באלקות מהות המחשבה היא יותר זכה וברה קצת מ"מ כיון שמחשבה זו עצמה יש בכחה לחשוב הדומם אחר התפלה א"כ גם בעת חושבו באלקות גשמיים היא כגשם הדומם והצ"ח דעשי' כו' ואיך יתכן שיתמשך מזה ההשגה בג"ע דהיינו שתשאר מחשבה זו והשגה זו בג"ע העליון להיות אפי' לבוש להנשמה בהשגת' או זיו השכינה שהרי אפילו לג"ע התחתון א"א לעלות עד שישכח חיזו דהאי עלמא כדאי' בזה כ"ש וכ"ש לג"ע העליון, אך הענין הוא דבאמת מהות ועצמיות מחשבה זו שבעוה"ז מתבטלת ונשרפת בנהר דיגור והי' כלא הי' מעולם רק שנשאר ממנה כחה ופנימיות נקודתה והוא האור והחיות שהי' בה משכח"כ שמתברר ע"י שחשב במחשבתו זו התבוננות אלקי' והרי הוא בא לשרשו כמו שהי' קודם שנשברו הכלים, ועי"ז מעורר המשכת אור חדש משם בכל העולמות עד שמגיע גם לג"ע שישגה הוא ונוטל חלק בראש כו' והי' כמשל

זה הנפש גבוה מהמצוה, אבל לאחר שנעשה המצוה ונתבררה הרי שכר המצוה מצוה עצמה כמו שהיא בשם ס"ג הנ"ל והנשמה נהני' מזיו זה והוא מתן שכרה, מצד זה המצות גבוהים מן הנפש והם חיי עולם להנפש, וגם בזה מובן משנז"ל בתורה דפעמים משמע שתפלה גדולה מתורה כי הברור והעליה הוא ע"י התפלה כנ"ל ועיקר ההמשכה ע"י תומ"צ כדלעיל. ואחר כל הנ"ל יובן שרש ענין הפסוק כי תבואו אל הארץ אזי תיומ"י ושבתה הארץ ר"ל כשתבואו אל הארץ העליונה שהיא בחי' שם ב"ן כל המשכות אורות דס"ג ברמ"ח מ"ע כנ"ל אזי ושבתה הארץ כי תתעלה בבחי' ס"ג עצמה ותהיה עמ"ב ולא תקבל עוד בבחי' רי"ש שהוא בחי' דפיקו דלכא מו"א בעלה ואז נאמר ביום ההוא יצאו מים חיים מירושלים חציים אל הים הקדמוני כו', והמשכות אלו הוא רמ"ח מ"ע כנ"ל והוא ענין שש שנים תורע שוך שנאמר אח"כ שהמצות נמשלו לזריעה כדלעיל ועי"ז גדלים תבואות בארץ והוא בחי' המשכות אורות דס"ג הנ"ל בשם ב"ן הנק' ארץ ועי"ז ושבתה הארץ כו' והוא ענין ובשנה השביעית שבת שבתון כו' כי ו' אלפי שני דהאי ע"למא הוא זמן העבודה וברורים ואח"כ באלף הו' יהיה יום שכולו שבת שכל השבתות דעכשיו יהיה להם עליה ביום שכולו שבת והיינו לע"ל שיהיה עשה דעכשיו כמו קודם השבירה שהיה עשה דס"ג גבוה מאצ"י דעכשיו כידוע שנקודים נק' אדם דיצירה וברורים אדם דעז' וא"כ אצ"י דעכשיו יתעלה עוד יותר הגבה מאד כו':

הרפ"ח כו' וענין שם מ"ה שבארם הוא מה שהנפש אלקית מתדבקת במקורה בשעת ק"ש ותפלה בהתבוננות ביחודא עילאה הוא בחי' שם מ"ה שאין עוד מלבדו ממש וכולא כלא חשיב ועי"ז יבא למס"ג באחד ואזי בכח זה הוא מברר ומעלה התומ"צ שעשה כל היום שיופדרו הלבושים מהם וישאר פנימיותם ויעלה לס"ג אבל האומר אין לי אלא תורה אפי' תורה אין לו מפני שנשארים בגשמימותם בשבה"כ שהם הרברים דנוגה שבהן מדברת הדבר הלכה כו' לכך כל מי שאין תורתו אומנתו חייב בתפלה כי התפלה היא עלי' העולמות עד שם מ"ה שבברכות דשמ"ע ברוך אתה הוי' שכורע וממשיך מלמעלה למטה שהוא בחי' השתחווה וביטול וכענין קול דממה דקה שהוא מבחי' שם מ"ה שאחר הרעש וצעקת הלב בק"ש ופד"ז כידוע, (והנה ע"י עלי' זו הוא מעלה עמו ג"כ התומ"צ דכל היום ומה"ט נק' התפלה סולם כמ"ש במ"א), אך מי שתורתו אומנתו הוא ממשיך בלא תפלה מצד שרש נשמתו מחכמה דס"ג כו'. ובהו יובן שרש ענין הנז"ל בתורה דפעמים המצות גבוהים מנפש האדם כמ"ש קדשנו במצותיו כו' ופעמים משמע שנשמות ישראל גבוהים מהמצות וכמאמר ועשיתם אתם כאילו עשאוני ואם יקיים גוי המצוה לא עשה ולא כלום, והענין דשניהם אמת דנשמות ישראל הם מעולם התיקון שכבר נתברר ע"י שם מ"ה והוא אשר + קדשנו" בקדש עילאה ולכך וצונו לעשות המצות שבהם ועל ידם דייקא יהי' בירורי רפ"ח והמשכות אורות דס"ג כי הברור הוא ע"י מ"ה כנ"ל ומצד

## ד.

### הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל - אדמו"ר מוהר"ש

#### ~ תורת שמואל תרל"ג ~

#### להבין ההפרש שבין תורה למצוות, (ש"פ קרח, רל"ג)

ובזה יובן מ"ש ועשיתם אותם מעלה אני עליכם כאלו עשאוני, והיינו שע"י המצות ממשיכים אוא"ס בבחי' מדות כמו למשל ע"י מדת החסד דהיינו מצות צדקה וכדומה עי"ז ממשיכים אוא"ס בבחי' מדת החסד וע"י איהו גבור הכובש את יצרו עי"ז ממשיכי' אוא"ס במדת הגבורה, וא"כ אינו מוכן למה נאמר כאלו עשאוני בכ"ף הדמיון לכד שבאמת ע"י המצות עושין וממשיכי' אוא"ס במדות כו' (וכמשי"ת לקמן בענין המצות שנק' אברים לבד מה שהם כלים כו'), אך הענין הוא דזה שע"י המצות ממשיכי' אוא"ס בבחי' מדות כנ"ל זהו רק בחי' איהו וגרמוהי שנעשה יחוד

והנה איהו וחיוהי חד הוא יחוד למעלה יותר מבחי' איהו וגרמוהי לפי שבחי' איהו וגרמוהי כבי' הם בעצם שני דברים רק שמתייחדים כמו למשל נפש האדם בגוף שהם בעצם שני דברים רק שמתייחדים, אבל איהו וחיוהי חד הוא יחוד בעצם והיינו כמו למשל זיו השמש בשמש שהזיו הוא מעין המאור ממש והוא דבר אחד ממש רק שהוא זיו לבד אבל מ"מ היוו הוא מעין המאור כו' והוא איהו וחיוהי חד. והנה ע"י המצות שהם רמ"ח פקודין רמ"ח אברים דמלכא עי"ז נעשה איהו וגרמוהי חד שהוא בחי' יחוד הכלים כנ"ל, משא"כ ע"י התורה אורייתא וקורב"ה כולא חד שהוא בחי' איהו וחיוהי חד.

וחיותי חד שהוא היחוד שבחכ' שהוא בחי' עצמות ממש (וי"ל שזהו דכתי' על חכ' התורה ואהי' אצלו שעשועים יום יום, שהשעשועים שבבחי' יום יום אאלפך חכ' זהו בחי' איהו וחייוהי), ואינו דומה היחוד שבין בחי' חכ' שהוא בחי' עצמות לבין היחוד שבמדות שאינם רק לעולמות.

**ואת** שבתניא ח"ב פ"ח מבואר שמצד עצמותו שוה היחוד שבחכ' עם היחוד שבמדות, מ"מ צ"ל שאעפ"כ יש הפרש וחילוק לפי שבחכ' שייך לעצמו כנ"ל. ועוד י"ל דלכך היחוד שבחכ' הוא למעלה מבחי' היחוד שבמדות, דהנה חכ' הוא כח מ"ה בחי' ביטול ואין אוא"ס שורה אלא דוקא בבחי' ביטול, וזהו שהתורה נק' אמת וכמ"ש קרוב ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת ואין אמת אלא תורה ולכא' אינו מובן איך נק' התורה אמת שהרי אוא"ס עצמו נק' אחד האמת כו', אך היינו לפי שבחכ' נתפס אחד האמת, דהנה אמת מורה על בחי' אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין אלקים כי אל"ף מורה על בחי' אני ראשון ותי"ו על בחי' אני אחרון ומ"ם על בחי' ומבלעדי אין אלקי' ובחכ' נתפס בחי' זו איך שקמו' בלא חשיבי ואין אלקי' זולתו כו' וע"כ נק' חכ' ג"כ אמת. וזהו איהו וחייוהי חד שהוא יחוד בעצם לפי ששם גילוי בחי' עצמותו כו'. משא"כ במדות נק' רק איהו וגרמוהי חד ואע"פ שמתייחדים בתכלית היחוד אעפ"כ אינו דומה לבחי' היחוד שבחכ' כו'.

הכלים אבל מה שא' מעלה אני עליכם כאלו עשאוני היינו שמעלה אני עליכם כאלו עשו יחוד האורות בחי' איהו וחייוהי חד כנ"ל.

**והנה** האריז"ל פי' בע"ה שאיהו וחייוהי הוא קאי על בחי' חכ' ע"ש והחכ' תחי', ואיהו וגרמוהי חד קאי על בחי' מדות, והענין הוא דהנה יש הפרש גדול בין בחי' חכ' לבחי' מדות, דהנה מדות אינו שייך רק לזולתו אבל לעצמו אינו שייך כלל בחי' חסד או גבורה רק המדות הם לזולתו כשעושה חסד עם חבריו כגון גומל חסדים נק' חסדן, משא"כ חכ' שייך גם לעצמו שמשכיל השכלות דבר חכ' כו', וכך למעלה בחי' מדות אינו שייך רק לעולמות וכמ"ש כי אמרתי עולם חסד יבנה, משא"כ עצמות אוא"ס קודם שנעשה מקור לעולמות אינו שייך לומר כלל בחי' חסד כי על מי יתחסד או ירחם, כי על מי יהי' נקרא רחום והנחן כו', וזהו מ"ש זכור רחמך וחסדך כי מעולם המה שבחי' רחמים וחסדים אינם רק לעולם כנ"ל. אבל בחי' חכ' הוא למעלה מבחי' עולמות וכמשאריז"ל על התורה שאלפיים שנה קדמה לעולם שנא' אאלפך חכ' אאלפך בינה, נמצא שבחי' חכ' היא למעלה מבחי' עולמות ושייך גם לעצמו כנ"ל, וזהו ההפרש שבין איהו וחייוהי לבין איהו וגרמוהי חד, שאיהו וגרמוהי חד זהו רק היחוד שבמדות כנ"ל שהם לזולתו, משא"כ איהו



## ה.

### הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

#### ~ המשך תער"ב ~

וידבר משה אל ראשי המטות, ש"פ מטו"מ, תרד"ע

והב' ל' העדר המהות וכמו מה פשפשת כו', והיינו דענין הביטול דמ"ה אינו בבחי' העדר המהות לגמרי היינו שלא יש כלל מציאות דבר כו', כ"א שיש מהות ומציאות דבר והוא בבחי' ביטול בתכלית בלי שום מהות ומציאות בעצמו כלל וכלל כו' (שכן הוא אמיתית ענין הביטול דתיקון וכמשי"ת), וכמו מרע"ה שה' בבחי' מציאות (שהרי דרכו והילוכו בקדש ה' בבחי' טעם וידיעה כו', וכמ"ש במ"א בענין טענתו אד' למה הרעות כו'), והי' בבחי' ביטול בתכלית בלי שום מציאות בעצמו כלל וכלל, וכמו והאיש משה עניו מאד וכמו ונחנו מ"ה כו' (ולכן ה' בבחי' בלי לאוא"ס שקבל מבחי' עצמות אוא"ס וכמו משה קבל תורה כו' ועמד על עמדו כו' הן בנשמתו והן בגופו כו' וכמ"ש פה אל פה אדבר בו כו', שזהו רק מפני התכללות ב' הפכים הנ"ל), וזהו ההפרש בין עניו

רעז) והנה בש' מ"ה יש ב' מדרי' עצמות ש' מ"ה והארת ש' מ"ה כמשנת"ל פ' עדר"ר דש' מ"ה כמו שבא בבחי' בקיעה דמצחא דא"ק הוא בחי' הארת ש' מ"ה, ונק' הארה מפני שבא בבחי' דילוג ובבחי' התעלמות, ע"כ עם היותו עצמי נק' בשם הארה מפני שאינו העצם כמו שהוא, והענין הוא כנ"ל פ' ער"ה שהוא הרגש מציאות העצמות, וכמו בתושב"כ שנוגש בזה מציאות העצמות דאלקות כו', ומציאות הוא הארה כנודע, אך בחי' ש' מ"ה קודם הבקיעה הוא בחי' עצמות ש' מ"ה שהרי זהו העצם כמו שהוא, והוא מבחי' ש' ע"ב דא"ק וכנ"ל פרס"ג. וי"ל דהתכללות זאת שמצד הכלים הוא מבחי' עצמות ש' מ"ה, והענין הוא דעצמות מ"ה הוא כמו בחי' העצמות דא"ס כו', דהנה ידוע דתי' מה סובל ב' ענינים הפכים א' מה ל' מהות וכמו מהו,

ג"כ עיקר הכוונה בבחי' הביטול דתיקון (דביטול והתכללות הוא ענין א' כנודע) להיות מדרג' המציאות ויהי' בבחי' ביטול המציאות לגמרי (לא בבחי' העדר לגמרי כ"א בבחי' ביטול כל מציאותם לגמרי כו') וכנ"ל בהביטול דמשה כו', והוא עיקר ההפרש בין הביטול דתיקון להביטול דתהו כו', שהרי הספ' דתהו הי' בהם ג"כ ביטול, הגם שנת"ל דספ' דתהו היו בבחי' יש כו' הנה הי' בהם בחי' הביטול ג"כ, ואדרבה הביטול דתהו הי' בבחי' התגלות יותר מהביטול דתיקון כו', וכמ"ש במ"א בענין בהמה בה מ"ה ואדם בגימ' מ"ה הרי בתהו הי' בחי' מ"ה וביטול שלהם בהתגלות ובתיקון בחי' מ"ה הוא בגימ' שהוא בחי' העלם כו', רק שבתהו הביטול גופא הי' בבחי' יש ולא הי' כפי הכוונה העליונה כו', דלהיותם בעצם בבחי' ישות משו"ז בבחי' המציאות שלהם הי' בבחי' תוקף המציאות, ובהביטול שלהם היו בתוקף הביטול בבחי' העדר המציאות לגמרי כו' ושניהם הוא שלא כפי הכוונה העליונה כו', ובתיקון הביטול הוא בבחי' ביטול ממש בבחי' הנחת עצמותו וביטול כל מציאותו כו' והיא דוקא כפי אמיתית הכוונה העליונה כו' וכמשי"ת בעזה"י.

קיצור. והנה שם מ"ה הבוקע הוא הארת ש' מ"ה, מפני שנרגש רק מציאות העצמית, וקודם בחי' עצמות ש' מ"ה וי"ל שזהו כמו עצמות הא"ם דמה ל' מהות וכלי מהות, והיינו שהמהות הוא בלי מהות, וכמו מרע"ה שהי' חכ' והי' בטל במציאות בנשמתו ובגופו, שפל בלי מהות לגמרי ועניו מהות בבלי מהות, והארת ש' מ"ה מאחר שבא ע"י בקיעה ה"ז מחדש, ועצמות ש' מ"ה אינו מחדש כמו ש' ע"ב, וכמו עתיק העתקת העצמות, ולפ"ז י"ל דהתכללות שבאורות מהארת ש' מ"ה והתכללות שבכלים מעצמות ש' מ"ה, וזהו ג"כ בחי' ביטול דתיקון, דתהו ג"כ ביטול, רק בבחי' ביטול המהות לגמרי וביטול דתיקון הוא שהמציאות הוא בבחי' הנחת עצמותו.

ושפל, דשפל הוא שאינו בבחי' מציאות כלל כ"א בבחי' ביטול בבחי' העדר המציאות לגמרי, ועניו הוא שהוא בבחי' מציאות והוא בבחי' ביטול מציאותו לגמרי כו', וה"ז ב' הפכים שמצד שלימות העצמות שהי' מדרג' פרטיים ובבחי' אחדות ממש כו', וזהו בבחי' עצמיות ש' מ"ה שבו בחי' עצמות א"ס כו'. ויש לבאר הענין ע"פ מ"ש במ"א בענין איתן האורחי שזהו ש' ע"ב ונק' אורחי מל' אורח הארץ דהיינו שמאז ומקדם ואינו מחודש כו', דהנה ש' מ"ה נק' ש' מ"ה החדש, והיינו שנתחדש ע"י הבקיעה דמצחא דא"ק (וכמו הקו שנק' אור מחודש מפני שקדמו ההעדר דהיינו הצמצום ובא ע"י בקיעת הצמצום כו', וכמ"כ בחי' ש' מ"ה שבא ע"י בקיעת המצח ה"ז בבחי' התחדשות כו' והיינו הארת ש' מ"ה כו' כנ"ל), אבל ש' ע"ב אינו מחודש כ"א הוא מאז ומקדם וכמו מקדם עד שלא נעשה כו', וי"ל דזהו כמו בחי' עתיק העתקת העצמות כו' (וכמ"ש במ"א דחיצוניות א"ק הוא בחי' אריך דכללות העולמות ופנימיות א"ק הוא בחי' עתיק כו' ויש' ע"ב זהו בחי' עצמות א"ק כמ"ש בע"ח), וזהו בחי' עצמות ש' מ"ה קודם שבוקע כו', ומשם הוא שרש ההתכללות שמבחי' הכלים כו', דההתכללות שבאורות מצ"ע הוא מבחי' הארת ש' מ"ה שבא ע"י בקיעה כו', וע"כ ההתכללות היא מבחי' החלישות לבד שאין זה התכללות אמיתי דבעצם הן מדרג' מובדלות זמ"ז כו', רק ע"י הכלים דוקא נעשה ההתכללות אמיתי בהאורות להיות מקבלים זמ"ז כו', שזהו אמיתית השלימות שיש מדרג' פרטים והכל הוא בבחי' אחדות ממש וכלי בחי' ראש וסוף כו', וזהו מבחי' עצמיות ש' מ"ה דוקא כו' (והרי ההתכללות בהכלים הוא ג"כ ע"י האור שהאור הוא המחי' את הכלי ופועל בה הביטול וההתכללות כו', אך ע"י התלבשות האורות בהכלים דוקא מתחדש בהם אופן ההתכללות הנ"ל כמו מצד בחי' עצמות א"ס כו', וההתכללות הוא בהאורות ובהכלים ובזה דוקא נשלם אמיתית הכוונה העליונה כו'). וזהו

## 1.

### הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהרי"צ

#### ~ ספר המאמרים תרפ"ט ~

#### עלה אלקים בתרועה - חג הסוכות, תרפ"ט

ענינים החומרים, דיש מצ"ע הוא מות ורע ונק' סרחוניא, ור"ה הוא יום שבוק סרחוניא שהו"ע עזיבת החומריות והישות וכנ"ל דעבודת ר"ה דגם בגשמיות האכו"ש כו' העיקר הוא אצלו הכח האלקי והכוונה אלקית שבהם, ובר"ה

(יט) והנה ר"ה הוא יום הדין ומשפט וכת' ויהי היום ויבאו בני האלקים להתיצב על הוי' ויבא גם השמן בתוכם להתיצב על הוי', ותרגם והוה יום דינא רבא יום שבוק סרחוניא, דר"ה הוא יום שבוק סרחוניא, דסרחוניא הם

בהעדר העבודה ח"ו רשנה העברה שמחמת הדין שלהם שמדקדקים ביותר מסתעפים בחי' גבורות קשות כי כל המוסף גורע, וע"כ מהדקדוק שלהם ביותר מסתעפים גבורות קשות שזהו הנק' שטן שבגומט' נחש ע"ה, וזהו ויבא גם השטן בתוכם להתיצב על הוי', דהשטן היא קל' ואינו בערך כלל שיבא להתיצב על הוי' שהוא מדרת הרחמים אבל כאשר בני האלקים שהם גבורות דקדושה באים להתיצב על הוי' נגד שם הוי' שהוא רחמים וחסד הנה זה נותן כח ח"ו גם בהשטן ר"ל דגם הוא בא להתיצב נגד החסד והרחמים, ולזאת הנה בר"ה הוא הוי' יחתו מריביו הן בני האלקים גבו' דקדושה שהם המריבים עם שם הוי' בחי' רחמים ולזה א' יחתו מריביו שיפלו וישברו ויהי' בהכנעה גדולה, ונק' מיתוק הגבורות' וכאשר הגבו' נמתקים אז אין מהם שום יניקה ח"ו לגבורות' קשות ואדרבא הנה יתן עז למלכו וירם קרן משיחו. קיצור. יבאר דר"ה הוא יום הדין ומשפט ונק' יום שבוק סרחוניא הם הענינים הגשמי' ואז ויבאו בני האלקים גבו' דקדושה שמדקדקים ביותר על העדר העבודה שמוזה מסתעף גבו' קשות ולזאת הוי' יחתו מריביו ואדרבא וירם קרן משיחו.

באים בני האלקים להתיצב על הוי' והיינו דכח מדרת הדין מתיצב נגד מדרת הרחמים והוא לפי שבר"ה הנה כל הספי' הם בעל' והסתלקות למע' ובחי' בינה מסתלקת מהמדות ומוזה מתעורר בחי' הדין, וכידוע דבר"ה הנה אז מסתלקים בחי' המוחין דז"א שז"ע בחי' דורמיטא דז"א כנודע, וכדאי' בוח"ג דצ"ט ע"א כד ההוא שופר עילאה דנהירו דכולא בי' אסתלק ולא נהיר לבנין וכדין דינא אתער, וידוע דשופר עילאה הוא בחי' יסוד אימא דנהירו דכולא בי' התגלות עתיק שבבינה דוקא, אסתלק ולא נהיר לבנין וכדין דינא אתער והיינו דע"י הסתלקות המוחין באים בני האלקים שמכח הדין שמתיצבים לנגד שם הוי' בחי' החסד והרחמים לתבוע דין ג"כ ואז ויבא גם השטן בתוכם שהוא בחי' גבורות קשות, דהנה בני אלקים הן מבחי' גבורות דקדושה עדיין וזהו שנק' בני אלקים, עד"מ הבן שמדקדק ביותר על כבוד האב כמו"כ בני האלקים הוא שמדקדקים ביותר על העדר העבודה והמשיכת האורות ע"י המצות, דבר"ה כתי' כי חוק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב, ריש דין ומשפט על האלקות שימשיכו בני' בעבודתם וזה תלוי באופן העבודה בשנה העברה, ובוזה הוא הדקדוק של בני האלקים שמדקדקים

## ~ לקוטי דיבורים - בלה"ק ~

י"ט-כ' כסלו, ה'תש"י

העליונה היא בתיקון וכו' מתקיים העולם. הוד כ"ק רבינו הזקן זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע חנינ' את החסידים להיות תמיד באהבה ואחזה איש את רעהו וכגוף אחד ממש, אשר עם היות כל אחד מאבריו שונה מחבירו במהותו וממלא תפקיד מיוחד, בכ"ז כולם קשורים יחדיו ועוזרים זה לזה, אשר אז – ורק אז – הנה בחסדי השי"ת הגוף בריא וראוי לפעול פעולותיו כאדם שלם.

ובזה הנני לבקש את ידידי יחי' לטכס עצה באיזה אופן שיוכלו יחדיו לעסוק בדברי התעוררות וחיוזוק בעיר מגורם, וגם בערים אשר מסביב לה אשר נחוץ לבקר אותם מזמן לזמן, מבלי לבקש מהם איזה כספים אלא רק למטרת התעוררות בדברי חיוזוק ביהדות.

והשי"ת יהי' בעזרם ויברך אותם ואת ב"ב יחי' ויצליחם בכל הדרוש להם בכלל ובפרט.

המברכם בגשמיות וברוחניות

יוסף יצחק

מכתב כ"ק אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע הכ"מ

כבוד ידידי...

שלום וברכה!

בכל עיר ועיר אשר נמצא בה אחד מהתמימים יחיו צריך להיות ניכר זיוו והשפעתו הטובה בחיים היהודיים של הכלל והפרט בכל העיר, בחיוזוק לימוד התורה וקיום המצות, החינוך הכשר וההנהגה במדות טובות.

ומכל שכן אשר אפשר לצפות לעבודה כזאת ועוד במדה יתירה במקום אשר נמצאים שם אחדים מהתמימים שי', אם רק יתדברו איש אל רעהו, וכל אחד בעצמו וכולם יחדיו ימלאו את תפקידם ושליחותם הנפשית אשר בשבילה הובאו שמה על ידי ההשגחה העליונה.

והנה אחד ההבדלים שבין עולם התהו ועולם התיקון הוא, אשר בעולם התהו כל מדה בפני עצמה ולא היתה יכולה להתכלל עם הפכה, משא"כ בעולם התיקון כל מדה לא רק שיכולה לסבול את מדרת הפכה, אלא גם מתכללת אתה עד שכל אחת עוזרת לשני', והכוונה

## ~ רשימות אדמו"ר מוהריי"צ ~

## אבות החסידות

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א מה שכתב לאחד מחתניו הרבנים שליט"א בנוגע למאמרו "אבות החסידות" שכתב בהיותו במאריענבאד כ"ג מנ"א תרצ"א.

מוד.

ה', ב' מ"ח רנ"ח, ליובאוויטש,  
שעה אחד עשר לילה.

בראש השנה העבר, נתמלא שישים שנה לעת הביאו דודו החסיד ר' עזריאל יעקב המלמד לליובאוויטש לכ"ק אדמו"ר לברכו קודם הבר-מצווה שלו.

את אביו החסיד ר' גרשון דוב לא הכיר, כי נפטר קודם שנולד, ויתנו לו שם כשם אביו החסיד גרשון דוב. בהיותו כבן שנה נפטרה גם אמו, אמו זקנתו אשר בקלימאוויטש<sup>2</sup> וקרוביו גידלוהו וחינכוהו עד היותו בן עשר.

בהיותו בן עשר לקחו אליו דודו, בעלה של אחות אמו, אשר גם היא כבר לא היתה בחיים, ודודו החסיד ר' עזריאל יעקב הי' כל ימיו מלמד, ובעת ההיא הי' מלמד בכפר הסמוך לדאבראנקע<sup>3</sup>, ויקחנו אליו וילמוד עמו, נוסף על לימודו בחבורת שלושה נערים בני גילו.

דודו החסיד ר' עזריאל יעקב מלמד הי' קביעתו להיות בכל שנה ושנה כל חודש תשרי בליאזנא וליאדי אצל כ"ק אדמו"ר הזקן ואחרי כן בליובאוויטש אצל כ"ק אדמו"ר אדמו"ר האמצעי וכ"ק אדמו"ר אדמו"ר הרה"ק צמח צדק, בכל שנה ושנה, אמנם בהגיעו בשנת השבעים וההילוך ברגל נעשה כבד לו, הלך רק פעם בשתי שנים.

ודרכו אשר בתחילת אלול התכונן ללכת לליובאוויטש וכשני שבועות הי' מתעכב בדרך הילוכו עד בואו לליובאוויטש והי' מכוון אשר לשבת סליחות יהי' בליובאוויטש, הי' מתעכב בליובאוויטש כל המועדים עד אחר שבת בראשית, ובחצי מרחשון בערך הי' בא חזרה.

בחודש אלול תקצ"ז, ואני – מספר הרה"ח הרג"ד – כבר למדתי אצל דודי כשתי שנים, אמר לי דודי החסיד ר' עזריאל יעקב מלמד, בהיות כי בשנה הבע"ל תהי' בר-מצוה, אקח אותך ללכת איתי לכ"ק אדמו"ר לליובאוויטש למען יברך אותך קודם הבר-מצוה שלך, ובודאי יתקיימו ברכותיו הקדושות, הילוכך לליובאוויטש והיותך אצל כ"ק אדמו"ר יהי' קורת רוח לנשמת אביך בגן-עדן.

ביום השלישי, בשמונה לחודש אלול אחר תפילת שחרית בהשכמה, יצאנו, דודי ר' עזריאל יעקב מלמד, ר' משה דוד העובד ברחיים – דער מילנער – ובנו ר' אפרים זאב בעל המלון אשר על אם הדרך – דער קרעטשמער – ובנו הבחור יעקב ואני לדרכנו, ללכת לכ"ק אדמו"ר, בשתי שעות באנו לדאבראנקע, ושם התעכבנו כשעתיים, ונתוספו עוד הולכים, ובצהרים עשינו כולנו דרכנו הלאה.

(2) עיירת בפלך מוהילוב ע"נ דניעפר.

(3) עיירה בפלך טשערניגוב.

בכל עיר ומושב אשר עברנו, קיבלו את פנינו באהבה וחיבה גדולה, ובהמקומות אשר באנו לתפילת שחרית לא היו אומרים תחנון, ואנחנו כולנו שמחים בשמחה של מצות עליית לרגל לקבל פני קדושת אדמו"ר.

כמעט אשר בכל עיר ומושב ניתוסף לנו אחד או שנים מהעולים לליובאוויטש לכ"ק אדמו"ר עד כי בואנו קרוב לליובאוויטש ה' בחבורתנו כשבעה מנינים איש, ובהגיענו להמלון הסמוך לליובאוויטש, הנה שם פגשנו כמה וכמה חבורות הולכי רגל.



## ~ אגרות קודש - אדמו"ר הרי"צ ~

המוכרחים בהלבשה, יקנו ויכניסו בחשבון המזומן.

בי"ה ו' כסלו רפ"ב

בדבר תו"ת הנה לעי"ע ישלחו כל אשר יקבץ לפה כי ההוצאה אצלי מרובה בהנוגע לתו"ת, ובעז"הי בעתיד הקרוב כאשר יבוא ר' אלטער שי' ויסודרו עניני הישיבה, אז ודאי הדבר כי ינתן להם תמיכה מהמרכז הכללי על הוצאת הישיבה, אמנם כהיום עוד כבד הדבר כי ישנם עוד חובות גדולים ודרישות היומי.

כבוד ידידי הנכבדים וו"ח אי"א

מוהרש"פ ומוהרנ"ד מוהרי"ל שי'

שלו וברכה.

פ"ש מפורט, יקבלו ע"י ידידינו התמים . . . שי' ובטח יקיימו בקשתי דבר ההתראות עם הרב מגור שליט"א והרבנים מרדזין ראדזימין אלכסנדר וסאכאטשאו ע"ד שכתבתי בארוכה במכתבו של דודס הרד"מ שי'.

בדבר קו"ר יספר להם בטח . . . שי' ובקשתי כי גם הם יקחו חלק בתמיכת דבר זה שהיא צדקה גדולה והשי"ת יהי בעזרם.

בדבר ענינים הפרטיים הנוגעים אלינו הנה אמרתי כי אנכי לא אוכל לדבר ולכלכל בזה באיזה אופן יוכלו לשלוח עזרתם בעז"הי לפה, ויכתוב להם חתני הר"ש יחי, ובטח מכירים את ידידינו התמים . . . שי' הנ"ל ועל ידו יוכל היות כי יעשו פערי באופן שלא יהי היזק בהקורסן, אך בפרטיות האופנים בזה איך ומה לא אדע, והשי"ת יעזור, כי קשה הסבל. אמרתי לבי"ב שי' כי יעשו רשימה מדברים

יפרשו נא בשלום הישיבה התלמידים היקרים שי' ויחזקו לבבם, והגישו למו ברכתי כי יצליחו בלימודם, ויעלו מעלה מעלה בעבודת התו"ת ובבריאות הנכונה.

והיו ברכה ושלו' כאו"נ והדו"ש בן מו"ר,

י"ש



המשן ביאור למס' זבחים ליום רביעי עמ 1

### גמרא

רבינא מקשה על הדין השנוי במשנה, שבגד שיצא חוץ לקלעים ונטמא, יקרענו קודם להכנסתו לעזרה: מִתְקִיף לָהּ רִבִּינָא, איך יתכן שבגד הטעון כיבוס, 'קורעו' ואחר כך מכבסו, והרי 'בגד' אִמֵּר רִבִּינָא – התורה אמרה (ויקרא ו) 'וְאִשֶּׁר יָזָה מִדָּמָה עַל הַבֶּגֶד', ובגד שנקרע, לֹא בֶגֶד הוּא, ואין מצוה לכבסו. מתרצת הגמרא: דְּמִשְׁיֵר בֵּיתָ בְּרִי מַעֲפֹרֶת – שאינו קורע את הבגד לגמרי, אלא את רוב אורכו או רוחבו, ובוזה יטהר הבגד מטומאתו, ומניח את חלקי הבגד מחוברים במיעוטם מהצד השני, כשיעור 'מעפורת' – [סודר],

10 שהוא שיעור חשוב, שמחמתו ישאר שם הבגד עליו, ויהיה ראוי  
11 למצות כיבוס.  
12 הגמרא מקשה על התירוץ: איני – האם כך הוא, וְהָאֵמֵר רַב הוּנָא,  
13 בענין טלית שקרע רובה, לֹא שָׁנוּ – לא נשנה דין זה, שטלית שקרע  
14 רובה, הרי היא טהורה, אֵלָּא באופן שֶׁלֹּא שִׁיֵּר בָּהּ במיעוטה שלא  
15 נקרע, בְּרִי מַעֲפֹרֶת – כשיעור סודר, אֲבָל אם שִׁיֵּר בָּהּ במיעוטה  
16 שלא נקרע, בְּרִי מַעֲפֹרֶת, חֲבוּר הָיָה – גורם שיעור זה שיחשב הבגד  
17 כמחובר, ולא יטהר. ואם כן, הרי נשאר הבגד בטומאתו, ולא  
18 הועילה הקריעה להתיר את הכנסתו לעזרה.

## צבא האור

כנגד מלכות יון הרשעה שעמדה להשכיח מעם ישראל את התורה והמצוות, עמדו צבאות השם - החשמונאים, למרות שהם היו מעטים וחלשים מול רבים וגבורים, ובחסדי השם נצחו את הרשעים, נצחון שהביא לקדוש השם גדול, ולקביעת שמונת ימי החנכה להודות ולהלל על הנסים והנפלאות. גם בימינו יש את צבאות השם, הנלחמים כנגד היצר הרע, שרוצה להשכיח מאתנו את התורה ולהפריע לנו בקיום המצוות, והתפקיד שלנו להלחם כנגדו ולנצח אותו.

וכאן באים ימי החנכה ומזכירים לנו שפפי שהיה אז, "בימים ההם", כך גם "בזמן הזה", לא רק שיש לנו את הכוח להתאמץ ולנצח את היצר, כמאמר חכמינו זכרונם לברכה "געת ומצאת - תאמין", אלא שהקדוש ברוך הוא עושה נס ומסייע לנו לנצח את המלחמה, בנצחון גדול ומואר, שמביא לידי קדוש השם.

כשם שהמכבים נצחו בזכות שחרטו על דגלם "מי כמכה באלים י" וזכרו שאינם צריכים לפחד מהגבורים והחזקים לכאורה, כיון שהם הולכים בכוחו של השם, שאין שום כוח בעולם שיכול להלחם חלילה כנגדו - כך גם ילד יהודי אינו פוחד כיון שהוא יודע שלמרות שעם ישראל הוא קטן וחלש במספר ביחס לכל העולם, אבל הנשמה שלנו היא חלק אלקה ממעל ממש, ולא רק שהעולם לא יכול לנצח אותנו, אלא שהתפקיד שלנו הוא להיות דגמה טובה ולהאיר את כל העולם כולו.

גם כאשר היצר הרע מפתה ילד יהודי לשחק במשהו מענין בזמן שבו הוא צריך ללמוד תורה, או לרצות משהו טעים אך לא כשר, או לא בכשרות מהדורת, עלינו לדעת שהשם עושה לנו נסים ונפלאות ונותן לנו כוח לנצח את היצר.

(מעובד על פי שיחת נר שביעי של חנוכה תשל"ח. מתוך 'נשמתא דאורייתא')

המשכן ביאור למס' זבחים ליום שישי עמ 1

10 משנה  
11 משנתינו מבררת מתי זמן מריקה ושטיפה. ומה הוא מריקה ומהו  
12 שטיפה: רבי תרפון אומר אם בישל בכלי מתחילת הרגל, יבשל בו  
13 כל הרגל, ובסוף הרגל ימרק וישטוף את הכלי. וחכמים אומרים  
14 מותר לבשל בו עד סוף זמן אכילה, ולאחר זמן זה מורקו ושטפו.  
15 מבארת המשנה: 'מריקה' ו'שטיפה'. 'מריקה' במקרקת הבוס,  
16 ו'שטיפה' בשטיפת הבוס - ככוס של ברכת המזון שטעון הדחה  
17 מבפנים ושטיפה מבחוץ. ומריקה ו'שטיפה' שניהם בצונן.

1 בחמין להגעלה, ואינה צריכה עוד מריקה ושטיפה בצונן. שואלת  
2 הגמרא: הניחא למאן דאמר מריקה ושטיפה בצונן, שדין זה לא  
3 נאמר אלא בכלים הטעונים מריקה ושטיפה, אלא למאן דאמר  
4 שמריקה לבדה בחמין ושטיפה בצונן, מאי איכא למימר - ממה  
5 נתמעטה תרומה שאינה טעונה מריקה ושטיפה, כיון שאף תרומה  
6 טעונה הגעלה בחמין. מתרצת הגמרא: שתרומה נתמעטה  
7 משטיפה ותיבתא - שכלים הטעונים מריקה ושטיפה, טעונים  
8 שטיפה בצונן לאחר ההגעלה בחמין, אבל תרומה אינה טעונה  
9 שטיפה בצונן לאחר ההגעלה בחמין.

## חומש לקריאה בציבור

## פרשת מקץ

הגלויות. ומבאר בססירות, שיש קשר בין שני הדברים, כי בזמן הגלות, האדם הוא בגדר 'חולם', ככתוב "בשוב ה' את שיבת ציון היינו כחולמים". שכן, חלום נובע מלח הדמיון, המאחד שני דברים מנגדים; ואף בזמן הגלות כך: בשעת התפלה מרגיש אדם דבקות בה', ולאחר סיום התפלה הוא שוכח הכל ושוקע בעניני העולם.

(לקוטי שיחות, כרך א, עמ' 85)

שני <sup>טו</sup> ויאמר פרעה אל־יוסף חלום חלמתי ופתר אין אתו ואני שמעתי עליך לאמר תשמע חלום לפתר אתו: <sup>טז</sup> ויען יוסף את־פרעה לאמר בלעדי אלהים יענה את־שלום פרעה: <sup>יז</sup> וידבר פרעה אל־יוסף בחלמי הנני עמד על־שפת היאר: <sup>יח</sup> והנה מן־היאר עלת שבע פרות בריאות בשר ופת תאר ותרעינה באחו: <sup>יט</sup> והנה שבע־פרות אחרות עלות אחריהן דלות ורעות תאר מאד ורקות בשר לא־ראיתי כהנה בכל־ארץ מצרים לרע: <sup>כ</sup> ותאכלנה הפרות הרקות והרעות את שבע הפרות הראשונות הבריות: <sup>כא</sup> ותבאנה אל־קרפנה ולא נודע כי־באו אל־קרפנה ומראיתו רע כאשר בתחלה ואיקץ: <sup>כב</sup> וארא בחלמי והנה <sup>א</sup> שבע שבלים עלת בקנה אחד מלאת וטבות: <sup>כג</sup> והנה שבע שבלים צנמות דקות שדפות קדים צמחות אחריהם: <sup>כד</sup> ותבלען השבלים הרקות את שבע השבלים הטבות ואמר אל־החרטמים ואין מגיד לי: <sup>כה</sup> ויאמר יוסף אל־פרעה חלום פרעה אחד הוא את אשר האלהים עשה הנני הגיד לפרעה: <sup>כו</sup> שבע פרת הטבת שבע שנים הנה ושבע השבלים הטבת שבע שנים הנה חלום אחד הוא: <sup>כז</sup> ושבע הפרות הרקות והרעות העלת אחריהן

**מא** ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חלם והנה עמד על־היאר: <sup>ב</sup> והנה מן־היאר עלת שבע פרות יפות מראה ובריות בשר ותרעינה באחו: <sup>ג</sup> והנה שבע פרות אחרות עלות אחריהן מן־היאר רעות מראה ודקות בשר ותעמדנה אצל הפרות על־שפת היאר: <sup>ד</sup> ותאכלנה הפרות רעות המראה ודקות הבשר את שבע הפרות יפת המראה והבריות וייקץ פרעה: <sup>ה</sup> וישיץ ויחלם שנית והנה <sup>ו</sup> שבע שבלים עלות בקנה אחד בריאות וטבות: <sup>ז</sup> והנה שבע שבלים דקות ושדופות קדים צמחות אחריהן: <sup>ח</sup> ותבלענה השבלים הרקות את שבע השבלים הבריות והמלאות וייקץ פרעה והנה חלום: <sup>ט</sup> ויהי בכרך ותפעם רוחו וישלח ויקרא את־כל־חרטמי מצרים ואת־כל־חכמי ויספר פרעה להם את־חלמו ואין־פותר אותם לפרעה: <sup>י</sup> וידבר שר המשקים את־פרעה לאמר את־חטאי אני מזכיר היום: <sup>יא</sup> פרעה קצר על־עבדיו ויתן אתי במשמר בית שר הטבחים אתי ואת שר האפים: <sup>יב</sup> ונחלמה חלום בלילה אחד אני והוא איש בפתרון חלמו חלמנו: <sup>יג</sup> וישם אתנו גער עבדי עבד לשר הטבחים ונספר־לו ויפתר־לנו את־חלמתינו איש בחלמו פתר: <sup>יד</sup> ויהי כאשר פתר־לנו פן היה אתי השיב על־פני ואתו תלה: <sup>טו</sup> וישלח פרעה ויקרא את־יוסף ויריצהו מן־הבור ויגלה ויחלף שמלתיו ויבא אל־פרעה: <sup>טז</sup> ע"ב בחול

נקודות משיחות קודש ~

ופרעה חלם (מא, א) חלומותיו של יוסף בפרשת וישב, וכן חלומותיו של פרעה, היו סבות לגלות מצרים, שרש כל

שבע שנים הנה ושבע השבילים הרקות  
שדפות הקדים יהיו שבע שני רעב: <sup>כ</sup> הוא  
הדבר אשר דברתי אלפרעה אשר האלהים  
עשה הראה אתפרעה: <sup>כא</sup> הנה שבע שנים  
באות שבע גדול בכלארץ מצרים: <sup>כב</sup> וקמו  
שבע שני רעב אחריהן ונשפח כלחשבע  
בארץ מצרים וכלה הרעב אתהארץ: <sup>כג</sup> ולא  
יודע השבע בארץ מפני הרעב ההוא אחריכ  
פרכבד הוא מאד: <sup>כד</sup> ועל השנות החלום  
אלפרעה פעמים פרכבד הדבר מעם האלהים  
וממהר האלהים לעשתו: <sup>כה</sup> ועתה ירא פרעה  
איש נבון וחכם וישיתוהו עלארץ מצרים:  
<sup>כו</sup> יעשה פרעה ויפקד פקדים עלהארץ וחמש  
אתארץ מצרים בשבע שני השבע: <sup>כז</sup> ויקצו  
אתכלאכל השנים הטבות הבאת האלה  
ויצברובר תחת ידפרעה אכל בערים ושמרו:  
<sup>כח</sup> והיה האכל לפקדון לארץ לשבע שני הרעב  
אשר תהיו בארץ מצרים ולא תפרת הארץ  
ברעב: <sup>כט</sup> ויטב הדבר בעיני פרעה ובעיני  
כלעבדיו: <sup>ל</sup> ויאמר פרעה אלעבדיו הנמצא  
כזה איש אשר רוח אלהים בו:

~ נקודות משיחות קודש ~

אלקים יענה את שולום פרעה (מא, טז) מצרים, מלשון מצר  
וגבול, אינה נותנת מקום לגלוי אלקות שלמעלה מהטבע.  
לכן הזכיר יוסף בדבריו לפרעה מלך מצרים, את שם אלקים,  
בגימטריא "הטבע": "אלקים יענה... אשר האלקים עושה".  
וכאשר משה רבנו אמר לפרעה "כה אמר ה'... שלח את  
עמי" — השיב לו פרעה "מי ה'". לא ידעתי את ה'".  
פרעה אינו מכיר בשם ה', שלמעלה מהטבע, ואף אינו  
רוצה להודות בקיומו.

(לקוטי שיחות, כרך ו, עמ' 29)

שלישי <sup>ל</sup> ויאמר פרעה אליוסף אחרי הודיע  
אלהים אותך אתכלזאת איננכון וחכם  
במוד: <sup>מ</sup> אתה תהיה עליבתי ועלפיד ישק

כלעמי רק הפסא אנדל ממוך: <sup>מא</sup> ויאמר  
פרעה אליוסף ראה נתתי אתך על כלארץ  
מצרים: <sup>מב</sup> ויסר פרעה אתמטבתו מעל ידו  
ויתן אתה עליך יוסף וילבש אתו בגדישש  
וישם רבד הזהב עלצוארו: <sup>מג</sup> וירכב אתו  
במרפבת המושנה אשרלו ויקראו לפניו אברד  
ונתן אתו על כלארץ מצרים: <sup>מד</sup> ויאמר  
פרעה אליוסף אני פרעה ובלעדיך לא ידים  
איש אתידו ואתרגלו בכלארץ מצרים:  
<sup>מה</sup> ויקרא פרעה שםיוסף צפנת פענח ויתןלו  
אתאסנת בתפוט פרע כהן אן לאשה ויצא  
יוסף עלארץ מצרים: <sup>מו</sup> ויוסף בןשלשים  
שנה בעמדו לפני פרעה מלךמצרים ויצא  
יוסף מלפני פרעה ויעבר בכלארץ מצרים:  
<sup>מז</sup> ותעש הארץ בשבע שני השבע לקמצים:  
<sup>מח</sup> ויקבץ אתכלאכל שבע שנים אשר היו  
בארץ מצרים ויתןאכל בערים אכל שדה  
העיר אשר סביבתיה נתן בתוכה: <sup>מט</sup> ויצבר  
יוסף בר כחול הים הרבה מאד עד פירחל  
לספר פראין מספר: <sup>נ</sup> וליוסף ילד שני בנים  
במרים תבוא שנת הרעב אשר ילדהלו אסנת  
בתפוט פרע כהן און: <sup>נא</sup> ויקרא יוסף אתשם  
הבכור מנשה כישני אלהים אתכלעמלי  
ואת כלבית אבי: <sup>נב</sup> ואת שם השני קרא  
אפרים כיהפרני אלהים בארץ עניי:

~ נקודות משיחות קודש ~

פי נשני אלקים... כי הפני אלקים (מא, נא-נב)  
מנשה — יוסף חשש שבסביבה המצרית הטמאה ישפח  
את בית אביו ויאבד את צדקתו, וקריאת שם זה הזכירה לו  
תמיד סכנה זו וכן הצליח להתגבר ולא לשפח. אפרים —  
מורה על שלב שני ונעלה יותר. לא זו בלבד שמצרים לא  
השפיעה עליו לרעה, אלא היא עצמה הביאה לפיריון  
והתעלות רוחנית, בבחינת 'תרון האור מתוך החשך'.

(לקוטי שיחות, כרך טו, עמ' 433)

והנה הקטן את־אִבְנֵי הַיּוֹם והאֶחָד אִיגְנוּ:  
 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יוֹסֵף הוּא אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי אֲלֵכֶם  
 לֵאמֹר מְרַגְלִים אַתֶּם: <sup>ט</sup> בָּזֹאת תִּבְחָנוּ חַי פְּרַעֲה  
 אִם־תִּצְאוּ מִזֶּה כִּי אִם־בָּבֹא אַחִיכֶם הַקָּטָן  
 הַנֶּה: <sup>י</sup> שְׁלָחוּ מִכֶּם אֶחָד וַיִּקַּח אֶת־אֲחִיכֶם  
 ואתֶם הַאֲסוּרוֹ וַיִּבְחָנוּ דְּבָרֵיכֶם הַאֲמַת אֵתכֶם  
 וְאִם־לֹא חַי פְּרַעֲה כִּי מְרַגְלִים אַתֶּם: <sup>יא</sup> וַיֹּאסֶף  
 אֹתָם אֶל־מִשְׁמַר שְׁלֹשַׁת יָמִים: <sup>יב</sup> וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים  
 יוֹסֵף בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי זֹאת עָשׂוּ וַחֲיוּ אֶת־הָאֱלֹהִים  
 אֲנִי רֹא:

~ נקודות משיחות קודש ~

ויפר יוסף את אחיו, והם לא הפירוהו (מב, ח) מבאר  
 בתסידות, שיוסף עמד בדרך נעלית כזו, שגם בהיותו שליט  
 על מצרים שמר על דבקות בהקפ"ה, הוא נשאר יוסף  
 הצדיק. השבטים, לעומת זאת, נאלצו להתרחק מהמולת  
 עולם הזה כדי לדבק בהקפ"ה, ולכן בחרו להיות רועי צאן.  
 והם לא הפירוהו – לא הייתה להם הפרה והבנה בדרך  
 יוסף, שכן לפי דרגתם אי אפשר להיות דבוק בה' אלא מתוך  
 התבודדות.

(לקוטי שיחות, כרך א, עמ' 88)

חמישי <sup>יג</sup> אִם־כִּנְיִם אַתֶּם אַחִיכֶם אֶחָד יֹאסֶר בְּבֵית  
 מִשְׁמַרְכֶּם ואתֶם לָכוּ הֵבִיאוּ שָׂבֵר רַעְבּוֹן  
 פְּתִיכֶם: <sup>יד</sup> ואת־אֲחִיכֶם הַקָּטָן תְּבִיאוּ אֵלַי וַיֹּאמְרוּ  
 דְּבָרֵיכֶם וְלֹא תָמוּתוּ וַיַּעֲשׂוּ־כֵן: <sup>טו</sup> וַיֹּאמְרוּ אִישׁ  
 אֶל־אָחִיו אֲבֹל־אֲשָׁמִים | אֲנַחְנוּ עַל־אֲחִינוּ אֲשֶׁר  
 רָאִינוּ צָרַת נַפְשׁוֹ בַּהֲתַחַנְנוֹ אֵלֵינוּ וְלֹא שָׁמַעְנוּ  
 עַל־כֵּן בָּאָה אֵלֵינוּ הַצָּרָה הַזֹּאת: <sup>טז</sup> וַיַּעַן רְאוּבֵן  
 אֹתָם לֵאמֹר הֲלוֹא אָמַרְתִּי אֲלֵיכֶם | לֵאמֹר  
 אֶל־תַּחַמְאוּ בִּילֵד וְלֹא שָׁמַעְתֶּם וְגַם־דָּמוֹ הִנֵּה  
 נִדְרָשׁ: <sup>יז</sup> וְהֵם לֹא יָדְעוּ כִּי שָׁמַעַ יוֹסֵף כִּי הַמְלִיץ  
 בֵּינְתֶם: <sup>יח</sup> וַיִּסַּב מֵעֲלֵיהֶם וַיִּבֶךְ וַיֵּשֶׁב אֱלֹהִים  
 וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים וַיִּקַּח מֵאֲתָם אֶת־שְׁמֹעוֹן וַיֹּאסֶר  
 אוֹתוֹ לַעֲנִיָּהֶם: <sup>יט</sup> וַיֵּצֵא יוֹסֵף וַיְמַלֵּא אֶת־כְּלֵיהֶם  
 בָּרֶ וַלְהַשִּׁיב כִּסְפֵיהֶם אִישׁ אֶל־שִׁקּוֹ וְלָתֵת לָהֶם  
 צֹדֶה לַדֶּרֶךְ וַיַּעַשׂ לָהֶם כֵּן: <sup>כ</sup> וַיֵּשְׂאוּ אֶת־שִׁבְרָם

רביעי <sup>כא</sup> וַתִּכְלִינָה שְׁבַע שָׁנִי הַשָּׁבַע אֲשֶׁר הָיָה  
 בָּאָרֶץ מִצָּרִים: <sup>כב</sup> וַתִּחְלִינָה שְׁבַע שָׁנִי הָרָעָב  
 לָבוֹא כַּאֲשֶׁר אָמַר יוֹסֵף וַיְהִי רָעָב בְּכָל־  
 הָאֲרָצוֹת וּבְכָל־אָרֶץ מִצְרַיִם הָיָה לֶחֶם:  
<sup>כג</sup> וַתִּרְעַב כָּל־אָרֶץ מִצְרַיִם וַיִּצְעַק הָעָם אֶל־  
 פְּרַעֲה לֵלְחֶם וַיֹּאמֶר פְּרַעֲה לְכָל־מִצְרַיִם לָכוּ  
 אֶל־יוֹסֵף אֲשֶׁר־יֹאמַר לָכֶם תַּעֲשׂוּ: <sup>כד</sup> וַהֲרַעַב  
 הָיָה עַל כָּל־פְּנֵי הָאָרֶץ וַיִּפְתַּח יוֹסֵף אֶת־כָּל־  
 אֲשֶׁר בָּהֶם וַיִּשְׁבֹּר לַמִּצְרַיִם וַיַּחֲזֹק הָרָעַב בָּאָרֶץ  
 מִצְרַיִם: <sup>כה</sup> וְכָל־הָאָרֶץ בָּאוּ מִצְרַיִמָּה לְשָׁבֵר  
 אֶל־יוֹסֵף כִּי־חָזַק הָרָעַב בְּכָל־הָאָרֶץ:  
**מב** <sup>כו</sup> וַיֵּרָא יַעֲקֹב כִּי יֵשְׁבֹר בַּמִּצְרַיִם וַיֹּאמֶר  
 יַעֲקֹב לְבָנָיו לָמָּה תִּתְרָאוּ: <sup>כז</sup> וַיֹּאמֶר הִנֵּה  
 שְׁמַעְתִּי כִּי יֵשְׁבֹר בַּמִּצְרַיִם רְדוֹ־שָׁמָּה  
 וַשְׁבֵּרוּ־לָנוּ מִשָּׁם וְנַחֲיָה וְלֹא נָמוּת: <sup>כח</sup> וַיִּרְדּוּ  
 אַחֲרֵי־יוֹסֵף עֲשָׂרָה לְשָׁבֵר בַּר מִמִּצְרַיִם: <sup>כט</sup> וְאֶת־  
 בְּנִימִין אָחִי יוֹסֵף לֹא־שָׁלַח יַעֲקֹב אֶת־אָחִיו כִּי  
 אָמַר פֶּן־יִקְרָאנוּ אֶסּוֹן: <sup>ל</sup> וַיָּבֹאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל  
 לְשָׁבֵר בְּתוֹךְ הַבָּאִים כִּי־הָיָה הָרָעַב בָּאָרֶץ  
 כָּנֻעַ: <sup>לא</sup> וַיּוֹסֶף הוּא הַשְּׁלִיט עַל־הָאָרֶץ הוּא  
 הַמַּשְׁבִּיר לְכָל־עַם הָאָרֶץ וַיָּבֹאוּ אָחִי יוֹסֵף  
 וַיִּשְׁתַּחֲוֶה־לוֹ אִפְסִים אֲרָצָה: <sup>לב</sup> וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶת־  
 אָחִיו וַיִּפְרָם וַיִּתְנַפֵּר אֲלֵיהֶם וַיְדַבֵּר אֹתָם קִשּׁוֹת  
 וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים מֵאֵין בָּאתֶם וַיֹּאמְרוּ מֵאָרֶץ כְּנָעַן  
 לְשָׁבֵר־אֶכֶל: <sup>לג</sup> וַיִּפֹּר יוֹסֵף אֶת־אָחִיו וְהֵם לֹא  
 הִפְרָהוּ: <sup>לד</sup> וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת הַחֲלֹמוֹת אֲשֶׁר חָלַם  
 לָהֶם וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים מְרַגְלִים אַתֶּם לְרֹאוֹת  
 אֶת־עֲרוֹת הָאָרֶץ בָּאתֶם: <sup>לה</sup> וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו לֹא  
 אֲדֹנָי וַעֲבָדֶיךָ בָּאוּ לְשָׁבֵר־אֶכֶל: <sup>לו</sup> כָּלָנוּ בְנֵי  
 אִישׁ־אֶחָד נָחֲנוּ כְּנִים אֲנַחְנוּ לֹא־הָיוּ עַבְדֶּיךָ  
 מְרַגְלִים: <sup>לז</sup> וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לֹא כִי־עֲרוֹת הָאָרֶץ  
 בָּאתֶם לְרֹאוֹת: <sup>לח</sup> וַיֹּאמְרוּ שְׁנַיִם עֲשָׂרַי עַבְדֶּיךָ  
 אַחִים | אֲנַחְנוּ בְנֵי אִישׁ־אֶחָד בָּאָרֶץ כָּנֻעַ

גִּדְדָה וּנְשַׁבְּרָה לָךְ אָכַל: ה וְאִם-אֵינְךָ מְשַׁלַּח לֹא  
נִגְדַּת כִּי-הָאִישׁ אָמַר אֲלֵינוּ לֹא-תֵרְאוּ פָנַי בְּלִתִּי  
אֲחִיכֶם אֲתֹכֶם: וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל לְמָה הִרְעַתֶּם  
לִי לְהַגִּיד לְאִישׁ הָעוֹד לָכֶם אִח: וַיֹּאמְרוּ שְׂאוֹל  
שְׂאֵל-הָאִישׁ לָנוּ וְלִמְוֹלָדֵתָנוּ לֵאמֹר הָעוֹד  
אֲבִיכֶם חַי הֵיטֵל לָכֶם אִח וְנִגְדַּלְו עַל-פִּי  
הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה הַיְדוּעַ גִּדְּעַ כִּי יֹאמֶר הוֹרִידוּ  
אֶת-אֲחִיכֶם: ה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-יִשְׂרָאֵל אָבִיו  
שְׁלַחַה תַּעֲזֹר אֹתִי וְנִקְוָמָה וְנִלְכַּח וְנִחַיָּה וְלֹא  
נָמוּת גַּם-אֲנַחְנוּ גַּם-אַתָּה גַּם-טַפֵּנוּ: ט אָנֹכִי  
אֶעֱרָכֶנּוּ מִיָּדִי תִּבְקָשְׁנוּ אִם-לֹא הִבִּיאתִיו אֵלַיְךָ  
וְהִצַּגְתִּיו לְפָנֶיךָ וְחִטָּאתִי לָךְ כְּלִי-יָמִים: י כִּי  
לֹאֹל הִתְמַחֵמְהֶנּוּ כִּי-עָתָה שְׁבִנוּ זֶה פַעַם-יָחַד:  
יֵי וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרָאֵל אֲבִיהֶם אִם-כֵּן אֶפְאֹל  
זֹאת עֲשׂוּ קָחוּ מִזֹּמְרֵת הָאָרֶץ בְּכָלֵיכֶם וְהוֹרִידוּ  
לְאִישׁ מִנְּחָה מַעֵט צִרִי וּמַעֵט דְּבַשׁ נִכְאֹת וְלֹט  
בְּטָנִים וּשְׂקָדִים: יב וְכֶסֶף מִשְׁנֶה קָחוּ בְיַדְכֶם  
וְאֶת-הַכֶּסֶף הַמּוֹשֵׁב בְּפִי אֲמַתְחֹתִיכֶם תִּשְׁיִבוּ  
בְיַדְכֶם אוֹלֵי מִשְׁנֶה הוּא: יג וְאֶת-אֲחִיכֶם קָחוּ  
וְקוּמוּ שׁוּבוּ אֶל-הָאִישׁ: יד וְאַל שְׂדֵי יִתֵּן לָכֶם  
רַחֲמִים לִפְנֵי הָאִישׁ וְשַׁלַּח לָכֶם אֶת-אֲחִיכֶם  
אֲחֵר וְאֶת-בְּנֵימִין וְאֲנִי כַּאֲשֶׁר שְׁכַלְתִּי שְׁכַלְתִּי:  
טו וַיִּקְחוּ הָאֲנָשִׁים אֶת-הַמִּנְחָה הַזֹּאת וּמִשְׁנֶה-  
כֶּסֶף לִקְחוּ בְיָדָם וְאֶת-בְּנֵימִין וַיִּקְמוּ וַיֵּרְדּוּ מִצֻּרִים  
וַיַּעֲמִדּוּ לִפְנֵי יוֹסֵף:

~ נקודות משיחות קודש ~

הֵלֵא אֲמַרְתִּי אֲלֵיכֶם . . . אֵל תַּחֲטֹאוּ בִּיזָל וְלֹא שְׁמַעְתֶּם  
(מב, כב) וְקָשָׁה, הִיטָבְנָן שָׁבָה בְּשַׁעַת שְׁאָחִיר מוֹדִים שְׁחַטָּאוּ  
וּמִצְדִּיקִים עֲלֵיהֶם אֵת הַדִּין, מִצָּא רְאוּבֵן לִנְכוֹן לְהַגְדִּיל אֵת  
צַעֲרָם. וַיֵּשׁ לִזְמֶר, שְׁמִסִּים דְּבָרֵי הַשִּׁבְטִים "עַל כֵּן בָּאָה  
אֲלֵינוּ הַצָּרָה הַזֹּאת" נִרְאָה שֶׁהִתְחַרְטּוּ מִחֲמַת הַצָּרָה, לֹא  
מִשׁוּם שֶׁהִכִּירוּ בַּחֲמַת הַחֲטָא עֲצָמוֹ. לָכֵן אָמַר לָהֶם רְאוּבֵן,  
שֶׁחֲרָטָה צָרִיכָה לְבֹאוֹ מִתּוֹךְ הַכָּרָה בַּחֲמַת הַחֲטָא כְּשֶׁלְעֲצָמוֹ  
- כְּפִי שְׁאָמַר לָהֶם בְּשַׁעֲתוֹ.

(לקוטי שיחות, כרך ל, עמ' 198)

עַל-חֲמִירָהֶם וַיִּלְכוּ מִשָּׁם: טו וַיִּפְתַּח הָאָחִיד אֶת-  
שְׁקִו לְתֵת מִסֵּפּוֹא לְחִמְרוֹ בַּמָּלֹן וַיֵּרֶא אֶת-  
כֶּסֶפוֹ וְהִנֵּה-הוּא בְּפִי אֲמַתְחָתוֹ: טז וַיֹּאמֶר אֶל-  
אָחִיו הַמּוֹשֵׁב בְּכַפִּי וְגַם הִנֵּה בְּאֲמַתְחָתִי וַיֵּצֵא  
לָבָם וַיַּחֲרִדּוּ אִישׁ אֶל-אָחִיו לֵאמֹר מַה-זֹּאת  
עָשָׂה אֱלֹהִים לָנוּ: טז וַיָּבֹאוּ אֶל-יַעֲקֹב אֲבִיהֶם  
אֲרֻצָּה כְּנָעַן וַיַּגִּידוּ לוֹ אֵת כָּל-הַקֶּרֶת אֲתֶם  
לֵאמֹר: יז דָּבָר הָאִישׁ אֲדֹנֵי הָאָרֶץ אֲתָנוּ קָשׁוֹת  
וַיִּתֵּן אֲתָנוּ כְּמִרְגָּלִים אֶת-הָאָרֶץ: יח וַנֹּאמֶר אֲלֵיו  
כְּנִים אֲנַחְנוּ לֹא הָיִינוּ מִרְגָּלִים: יט שְׁנֵים-עָשָׂר  
אֲנַחְנוּ אֲחִים בְּנֵי אָבִינוּ הָאָחִיד אֵינָנו וְהַקֶּטָן  
הַיּוֹם אֶת-אָבִינוּ בָּאָרֶץ כְּנָעַן: כ וַיֹּאמֶר אֲלֵינוּ  
הָאִישׁ אֲדֹנֵי הָאָרֶץ בְּזֹאת אֲדַע כִּי כְנִים אַתֶּם  
אֲחִיכֶם הָאָחִיד הִנִּיחוּ אֹתִי וְאֶת-רַעְיוֹנִי בְּתִיכֶם  
קָחוּ וְלָכוּ: כא וְהִבִּיאוּ אֶת-אֲחִיכֶם הַקֶּטָן אֵלַי  
וְאֲדַעַה כִּי לֹא מִרְגָּלִים אַתֶּם כִּי כְנִים אַתֶּם  
אֶת-אֲחִיכֶם אֲתָן לָכֶם וְאֶת-הָאָרֶץ תִּסְחֲרוּ:  
כב וַיְהִי הֵם מְרִיקִים שְׂקִיהֶם וְהִנֵּה-אִישׁ צָרוּר-  
כֶּסֶף בְּשָׁקוֹ וַיֵּרְאוּ אֶת-צָרוּרֹת כֶּסֶפִּיהֶם הִמָּה  
וְאֲבִיהֶם וַיֵּירָאוּ: כג וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יַעֲקֹב אֲבִיהֶם  
אֹתִי שְׁכַלְתֶּם יוֹסֵף אֵינָנו וְשִׁמְעוֹן אֵינָנו וְאֶת-  
בְּנֵימִין תִּקְחוּ עָלֵי הָיוּ כְּלָנָה: כד וַיֹּאמֶר רְאוּבֵן  
אֶל-אָבִיו לֵאמֹר אֶת-שְׁנֵי בְנֵי תַמָּתִי אִם-לֹא  
אֲבִיאתִנוּ אֵלַיְךָ תִּנֶּה אֹתוֹ עַל-יָדִי וְאֲנִי אֲשִׁיבֶנּוּ  
אֵלַיְךָ: כה וַיֹּאמֶר לֹא-יֵרֵד בְּנֵי עִמְכֶם כִּי-אָחִיו מָתַ  
וְהוּא לְבָדוֹ נִשְׁאָר וּקְרָאָהוּ אֶסּוֹן בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר  
תֵּלְכוּ-בָּהּ וְהוֹרִדְתֶּם אֶת-שִׁיבְתִּי בִּגְזוֹן שְׂאוֹלָה:  
מג ׀ וְהָרַעַב כָּבֵד בָּאָרֶץ: כז וַיְהִי כַּאֲשֶׁר כָּלוּ  
לֵאכֹל אֶת-הַשֹּׁבֵר אֲשֶׁר הִבִּיאוּ מִמִּצְרַיִם וַיֹּאמֶר  
אֲלֵיהֶם אֲבִיהֶם שְׁבוּ שְׁבוּ-לָנוּ מַעֲט-אָכַל:  
נ וַיֹּאמֶר אֲלֵיו יְהוָה לֵאמֹר הָעַד הָעַד בְּנֵי  
הָאִישׁ לֹא-תֵרְאוּ פָנַי בְּלִתִּי אֲחִיכֶם  
אֲתֹכֶם: ד אִם-יִשְׁלַח אֶת-אֲחִינוּ אֲתָנוּ

ששי טו וַיֵּרָא יוֹסֵף אֶתֶם אֶת־בְּנֵימִין וַיֹּאמֶר לְאִשָּׁר  
עַל־בֵּיתוֹ הֵבֵא אֶת־הָאֲנָשִׁים הַבֵּיתָה וּמִבַּח מִבַּח  
וְהִזְכֵּן כִּי אֲנִי יֹאכְלוּ הָאֲנָשִׁים בַּצְּהָרִים: <sup>א</sup> וַיַּעַשׂ  
הָאִישׁ כַּאֲשֶׁר אָמַר יוֹסֵף וַיָּבֵא הָאִישׁ אֶת־  
הָאֲנָשִׁים בֵּיתָה יוֹסֵף: <sup>ב</sup> וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים כִּי  
הוֹבֵאוּ בֵּית יוֹסֵף וַיֹּאמְרוּ עַל־דְּבַר הַפֶּסֶף הַשֵּׁב  
בְּאִמְתַּחֲתֵינוּ בַּתְחִלָּה אֲנַחְנוּ מוֹבָאִים לְהַתְגַּלֵּל  
עָלֵינוּ וּלְהַתְנַפֵּל עָלֵינוּ וּלְקַחַת אֶתֶּנוּ לַעֲבָדִים  
וְאֶת־חֲמֹרֵינוּ: <sup>ג</sup> וַיִּגְשׁוּ אֶל־הָאִישׁ אֲשֶׁר עַל־בֵּית  
יוֹסֵף וַיְדַבְּרוּ אֵלָיו פֶּתַח הַבֵּית: <sup>ד</sup> וַיֹּאמְרוּ כִּי  
אֲדֹנֵי יָרֵד יִרְדְּנוּ בַּתְחִלָּה לְשֹׁבֵר־אֶכָּל: <sup>ה</sup> כֹּא וַיְהִי  
כִּי־בָּאוּ אֶל־הַמְּלֹךְ וַנִּפְתַּחֲהָ אֶת־אִמְתַּחֲתֵינוּ  
וְהִנֵּה כֶּסֶף־אִישׁ בְּכַף אִמְתַּחֲתוֹ כֶּסֶפְנוּ בְּמִשְׁקָלָו  
וְנִשְׁבַּ אֹתוֹ בִּידְנוּ: <sup>ו</sup> וְכֶסֶף אַחֵר הוֹרְדְּנוּ בִּידְנוּ  
לְשֹׁבֵר־אֶכָּל לֹא יִדְעֵנוּ מִי־שָׁם כֶּסֶפְנוּ  
בְּאִמְתַּחֲתֵינוּ: <sup>ז</sup> וַיֹּאמְרוּ שְׁלוֹם לָכֶם אֶל־תִּירָאוּ  
אֱלֹהֵיכֶם וְאֵלֹהֵי אֲבִיכֶם נָתַן לָכֶם מִמָּוֶן  
בְּאִמְתַּחֲתֵיכֶם כֶּסֶפְכֶּם בָּא אֵלַי וַיּוֹצֵא אֱלֹהִים  
אֶת־שְׁמִעוֹן: <sup>ח</sup> וַיָּבֵא הָאִישׁ אֶת־הָאֲנָשִׁים בֵּיתָה  
יוֹסֵף וַיִּתֵּן־מִים וַיִּרְחֲצוּ רַגְלֵיהֶם וַיִּתֵּן מִסְּפֹא  
לְחֹמְרֵיהֶם: <sup>ט</sup> וַיִּכְיֶנוּ אֶת־הַמִּנְחָה עַד־בּוֹא יוֹסֵף  
בַּצְּהָרִים כִּי שָׁמְעוּ כִּי־שָׁם יֹאכְלוּ לֶחֶם: <sup>י</sup> וַיָּבֵא  
יוֹסֵף הַבֵּיתָה וַיָּבִיאוּ לוֹ אֶת־הַמִּנְחָה אֲשֶׁר־בְּיָדָם  
הַבֵּיתָה וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ־לוֹ אֶרְצָה: <sup>יא</sup> וַיִּשְׁאַל לָהֶם  
לְשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר הַשְׁלוֹם אֲבִיכֶם הֲיֶקֶן אֲשֶׁר  
אִמְרַתֶּם הַעוֹדְנוּ חִי: <sup>יב</sup> וַיֹּאמְרוּ שְׁלוֹם לַעֲבָדְךָ  
לְאֲבִינוּ עוֹדְנוּ חִי וַיִּקְרָא כְּתִיב וַיִּשְׁתַּחֲוּ  
קִרְיָ וַיִּשְׁתַּחֲוּ: <sup>יג</sup> וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיֵּרָא אֶת־בְּנֵימִין  
אָחִיו כִּי־אָמוֹ וַיֹּאמֶר הִזֵּה אֲחִיכֶם הַקָּטָן אֲשֶׁר  
אִמְרַתֶּם אֵלַי וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יַחַדְךָ בְּנִי: <sup>יד</sup> וַיִּמְהַר  
יוֹסֵף כִּי־נִגְמְרוּ רַחֲמוֹ אֶל־אָחִיו וַיִּבְקֶשׁ לְבָבוֹת  
וַיָּבֵא הַחֲדָרָה וַיִּבְךְ שָׁמָּה: <sup>טו</sup> וַיִּרְחֹץ פָּנָיו וַיֵּצֵא  
וַיִּתְאַפֵּק וַיֹּאמֶר שִׁימוּ לָחֶם: <sup>טז</sup> וַיִּשְׁימוּ לוֹ לִבְדוֹ

וְלָהֶם לִבְדָם וּלְמִצְרַיִם הָאֲכָלִים אֹתוֹ לִבְדָם כִּי  
לֹא יוֹכְלוֹן הַמִּצְרַיִם לֵאכֹל אֶת־הָעֵבְרִים לֶחֶם  
כִּי־תַעֲבֶה הוּא לְמִצְרַיִם: <sup>יז</sup> וַיֵּשְׁבוּ לְפָנָיו הַכֹּהֵן  
כַּבְּכֹרְתוֹ וְהַצֹּעִיר כַּצֹּעִירָתוֹ וַיִּתְּמוּהוּ הָאֲנָשִׁים  
אִישׁ אֶל־רַעְיָהוּ: <sup>יח</sup> וַיִּשָּׂא מִשְׁאֵת מֵאֵת פָּנָיו  
אֱלֹהִים וַתִּרְבַּ מִשְׁאֵת בְּנִימִן מִמִּשְׁאֵת כָּלֶם חֲמִשׁ  
יָדוֹת וַיִּשְׁתּוּ וַיִּשְׁכְּרוּ עִמּוֹ: <sup>יט</sup> כֹּד וַיֵּצֵא אֶת־  
אִשָּׁר עַל־בֵּיתוֹ לֵאמֹר מַלֵּא אֶת־אִמְתַּחֲתָה  
הָאֲנָשִׁים אֶכָּל כַּאֲשֶׁר יוֹכְלוֹן שְׁאֵת וְשִׁים  
כֶּסֶף־אִישׁ בְּכַף אִמְתַּחֲתוֹ: <sup>כ</sup> וַאֲתִּיבִיעִי גִבִּיעַ  
הַכֶּסֶף תִּשִּׂים בְּכַף אִמְתַּחֲתָה הַקָּטָן וְאֵת כֶּסֶף  
שִׁכְרוֹ וַיַּעַשׂ כַּדְּבַר יוֹסֵף אֲשֶׁר דִּבֶּר: <sup>כא</sup> הַכֹּהֵן  
אֹר וְהָאֲנָשִׁים שָׁלְחוּ הֶמָּה וְחֹמְרֵיהֶם: <sup>כב</sup> הֵם  
יָצְאוּ אֶת־הָעִיר לֹא הִרְחִיקוּ וַיּוֹסֶף אֹמֵר לְאִשָּׁר  
עַל־בֵּיתוֹ קוֹם רִדְף אַחֲרֵי הָאֲנָשִׁים וְהַשְׁגַּתֶּם  
וְאִמְרַתְּ אֱלֹהִים לָמָּה שְׁלַמְתֶּם רָעָה תַּחַת  
טוֹבָה: <sup>כג</sup> הִלּוֹא זֶה אֲשֶׁר יִשְׁתָּה אֲדֹנִי בּוֹ וְהוּא  
נָחַשׁ יִנְחַשׁ בּוֹ הֲרַעַתֶּם אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם: <sup>כד</sup> וַיִּשְׁגֹּם  
וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: <sup>כה</sup> וַיֹּאמְרוּ  
אֵלָיו לָמָּה יְדַבֵּר אֲדֹנִי כַּדְּבָרִים הָאֵלֶּה חֲלִילָה  
לַעֲבָדֶיךָ מַעֲשֵׂוֹת כַּדְּבַר הַזֶּה: <sup>כו</sup> הֵן כֶּסֶף אֲשֶׁר  
מָצְאוּ בְּכַף אִמְתַּחֲתֵנוּ הִשְׁכִּיבְנוּ אֵלָיְךָ מֵאֲרֶץ  
כְּנָעַן וְאֵיךְ נִגְבֵּל מִבֵּית אֲדֹנֶיךָ כֶּסֶף אוֹ זָהָב:  
<sup>כז</sup> אֲשֶׁר יִמָּצֵא אֹתוֹ מֵעַבְדֶּיךָ וְמָת וְגַם־אֲנַחְנוּ  
נִהְיָה לְאֲדֹנֵי לַעֲבָדִים: <sup>כח</sup> וַיֹּאמֶר גַּם־עַתָּה  
כַּדְּבָרֵיכֶם כִּי־הוּא אֲשֶׁר יִמָּצֵא אֹתוֹ יִהְיֶה־לִּי  
עֹבֵד וְאַתֶּם תִּהְיוּ נָקִים: <sup>כט</sup> וַיִּמָּהְרוּ וַיּוֹרְדוּ אִישׁ  
אֶת־אִמְתַּחֲתוֹ אֶרְצָה וַיִּפְתְּחוּ אִישׁ אִמְתַּחֲתוֹ:  
<sup>ל</sup> וַיַּחֲפֹשׂ בַּגְּדוֹל הַחֹל וּבְקָטָן פִּלָּה וַיִּמָּצֵא הַגִּבִּיעַ  
בְּאִמְתַּחֲתָה בְּנִימִן: <sup>לא</sup> וַיִּקְרְעוּ שְׂמֹלֹתָם וַיַּעֲמֹם אִישׁ  
עַל־חֲמוּרָו וַיִּשְׁכְּבוּ הָעִירָה: <sup>לב</sup> וַיָּבֵא יְהוּדָה וְאָחִיו  
בֵּיתָה יוֹסֵף וְהוּא עוֹדְנוּ שָׁם וַיִּפְּלוּ לְפָנָיו אֶרְצָה:  
<sup>לג</sup> וַיֹּאמֶר לָהֶם יוֹסֵף מַה־הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה אֲשֶׁר

# חצי קריש

וַיִּתְּנָדֵל וַיִּתְּקַדֵּשׁ שְׁמֹה רַבָּא. אֲמֵן בְּעֶלְמָא דִּי בְּרָא  
כְּרֻעֹתָהּ וַיְמַלִּיךְ מַלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוּרְקָנָהּ  
וַיִּקְרַב מִשְׁחָהּ. אֲמֵן בְּחֵיכּוֹן וּבְיֻמִּיכּוֹן וּבְחֵי דְכָל בֵּית  
יִשְׂרָאֵל, בְּעֶלְמָא וּבְזִמְן קָרִיב וְאִמְרוּ אֲמֵן: אֲמֵן יְהֵא שְׁמֹה  
רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יְתַבְּרֵד: יְהֵא שְׁמֹה רַבָּא מְבָרַךְ  
לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא. יְתַבְּרֵד, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְּפָאָר, וַיִּתְּרוּמָם,  
וַיִּתְּנָשָׂא, וַיִּתְּהַדֵּר, וַיִּתְּעַלָּה, וַיִּתְּהַלָּל, שְׁמֹה  
דְּקֻדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא. אֲמֵן לְעָלְמָא מִן כָּל בְּרַכְתָּא  
וַיִּשְׁרֵתָא, תִּשְׁתַּבַּחְתָּא וְנִחְמַתָּא, דְּאִמְרִין בְּעֶלְמָא, וְאִמְרוּ  
אֲמֵן: אֲמֵן



מִפְטִיר מִבְּיּוֹם הַשְּׁשִׁי נָשִׂיא לְבָנֵי גֵר אֱלִיסָף  
בֶּן־דְּעוּאָל: מִן קִרְבָּנָא קַעֲרַת־כֶּסֶף אַחַת שְׁלִישִׁים  
וּמֵאָה מִשְׁקָלָהּ מִזֶּרֶק אֶחָד כֶּסֶף שְׁבַעִים שֶׁקֶל  
בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ שְׁנֵיהֶם | מְלֵאִים סֵלֶת בְּלוּלָה  
בְּשֶׁמֶן לְמִנְחָה: מִן כֶּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב מְלֵאָה  
קְטֹרֶת: מִן פֶּר אֶחָד בֶּן־בָּקָר אֵיל אֶחָד כֶּבֶשׂ־  
אֶחָד בֶּן־שָׁנָתוֹ לְעֹלָה: מִן שְׁעִיר־עִזִּים אֶחָד  
לְחֻטָּאת: מִן זֶבֶח הַשְּׁלָמִים בָּקָר שְׁנַיִם אֵילִם  
חֲמִשָּׁה עֶתְרִים חֲמִשָּׁה כֶּבֶשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה חֲמִשָּׁה  
זֶה קִרְבָּן אֱלִיסָף בֶּן־דְּעוּאָל: פ

ססס קמ"ו פסוקים, יחזקיה"ו. אמציה. יהיה לי עבד סימן.

עֲשִׂיתֶם הָלוֹא יָדַעְתֶּם כִּי־נִחַשׁ יִנְחַשׁ אִישׁ אִשְׁרֵי  
כְּמִנִּי: וַיֹּאמֶר יְהוָה מִה־נֹּאמַר לְאֹדְנִי מִה־  
נִדְבָר וּמִה־נִּצְטַדֵּק הָאֱלֹהִים מִצָּא אֶת־עֵינֵי  
עַבְדֶּיךָ הִגְנוּ עַבְדִּים לְאֹדְנִי גַם־אֲנַחְנוּ גַם־אִשְׁרֵי  
נִמְצָא הִגְבִּיעַ בִּידּוֹ: וַיֹּאמֶר חֲלִילָה לִּי מַעֲשֵׂוֹת  
זֹאת הָאִישׁ אִשְׁרֵי נִמְצָא הִגְבִּיעַ בִּידּוֹ הוּא  
יִהְיֶה־לִּי עֹבֵד וְאַתֶּם עָלוּ לְשָׁלוֹם אֶל־אֲבִיכֶם:

שְׁבִיעִי וּבִיּוֹם הַשַּׁבָּת שְׁנֵי־כִבְשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה  
תְּמִימִם וּשְׁנֵי עֶשְׂרִים סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה  
בְּשֶׁמֶן וְנִסְכּוֹ: עֹלֶת שַׁבָּת בְּשַׁבָּתוֹ עַל־עֹלֶת  
הַתָּמִיד וְנִסְכָּהּ: פ וּבְרָאשֵׁי חֳדָשֵׁיכֶם תִּקְרִיבוּ  
עֹלָה לַיהוָה פָּרִים בְּנֵי־בָקָר שְׁנֵים־וָאֵל אֶחָד  
כֶּבֶשִׂים בְּנֵי־שָׁנָה שִׁבְעָה תְּמִימִם: י וּשְׁלֹשָׁה  
עֶשְׂרִים סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לֶפָר הָאֶחָד  
וּשְׁנֵי עֶשְׂרִים סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן לְאֵיל  
הָאֶחָד: י וְעֶשְׂרֵן עֶשְׂרֵן סֵלֶת מִנְחָה בְּלוּלָה  
בְּשֶׁמֶן לִכְבֹּשׁ הָאֶחָד עֹלָה רִיחַ נִיחַח אִשָּׁה  
לַיהוָה: י וְנִסְכֵּיהֶם חֲצִי הַהֵין יִהְיֶה לֶפָר  
וּשְׁלִישֵׁת הַהֵין לְאֵיל וּרְבִיעֶת הַהֵין לִכְבֹּשׁ יֵין  
זֹאת עֹלֶת חֹדֶשׁ בְּחֹדְשׁוֹ לְחֹדְשֵׁי הַשָּׁנָה:  
י וּשְׁעִיר עִזִּים אֶחָד לְחֻטָּאת לַיהוָה עַל־עֹלֶת  
הַתָּמִיד יַעֲשֶׂה וְנִסְכּוֹ: ס

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. \* מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). \* כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

עִז־חַיִּים הֵיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיָּה מְאֹשֶׁר. דְּרַכִּיָּה דְּרַכִּי־נַעַם, וְכָל־נִתְיַבְתִּיָּה שְׁלוֹם. אֲרֵךְ יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׁמְאֻלָּה עֶשֶׂר וְכָבוֹד. יי חפץ לַמַּעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיִּיקִים לַגְּלוּל הַסֵּפֶר תּוֹרָה נִגַּד הַתִּפְר, שִׁמְקוֹם הַתִּפְר יִהְיֶה בִּאֲמֻצַּע הַסֵּפֶר תּוֹרָה מִבְּחוּץ. \* הַאֲבִנֵּט חוֹגְרִים בַּתְּחִילֵת שְׁלִישׁ הַתַּחְתּוֹן שֶׁל הַסֵּפֶר תּוֹרָה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרות כמו הפרשה שבספר תורה.

## ברכת ההפטרות לפני

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצִדִּיק:**

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרות כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרות כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרות ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר חוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

### עטרת מרים

יד רַנִּי וְשִׁמְחִי בַּת־צִיּוֹן כִּי הִנֵּנִיבָא אֶל יְרוּשָׁלַם וְשִׁכְנִיתִי בְּתוֹכָךָ נָאִם־יְהוָה: טו אָז וְנָלוֹךְ יִתְחַבְּרוּ גוֹיִם רַבִּים אֶל־יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וְהָיוּ לִי לְעָם שִׁיתְחַבְּרוּ וְיִקְבְּלוּ דַת הָאֱמֶת, וּבְכָל זֹאת וְשִׁכְנִיתִי בְּתוֹכָךָ וְלֹא בְּתוֹךְ הַגּוֹיִם וְיִדְעֶתָ כִּי־יְהוָה צָבָאוֹת שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ כִּי הִשְׁלַחְתִּי תְּפִלָּתִי וְיִתְחַבְּרוּ אֶת הַגּוֹיִם, וְשִׁלַּחְתִּי וְ

היא אליכם, לבשר אתכם כי יש תקנה:

טו ונחל יהוה המקום יחל את

יהודה להיות חלקו לעולם על

אדמת הקדש ולא יגלו עוד מפנה

ובחר עוד בירושלים לחשכן שם

שכינתו כמאז: זי הם כל־בשר

מפני יהוה כי געור ממעון

קדשו: א ויראני כמראה הנבואה

את־יהושע הכהן הגדול (הוא

היה כהן גדול בתחילת ימיו בן שני, עין

עזרא ג) עמד לפני מלאך יהוה

שדן אותו על מעשיו והשטן עמד

על־ימינו על ימין יהושע לשטנו

לקטרג עליו שלא מיהר בבניו שנשא

נשים נכריות: ב ויאמר מלאך יהוה

אל־השטן יגער יהוה בך השטן

ויגער יהוה בעל תרומים בך

הבחר בירושלים הלוא זה הלא

יהושע הכהן הגדול הוא כאור עין

שאחזה בו האש קצת מצל מאש כי

הושלך באש על ידי נבוכדנצר עם

אחאב בן קוליה ובכריו וצדקיהו נביא

השקר, ויהושע נצל מן השרפה (ירמיה

כט, וסנהדרין צג.) אך נשרפו בגדיו,

ואם בן זכותו רב ואיך תקטרג עליו:

ג ויהושע היה לבש בגדים צואים

מלוקחים מעין, כי עוד ישבו הנשים הנכריות תחת בניו ולא גרשו אותן, והוא לא מיהר בהם ועמד לפני המלאך:

### שי למורא

טו ונלוו, ויתחברו. והיו לי לעם, כלומר, להאמין בה'. וְשִׁכְנִיתִי בְּתוֹכָךָ, אֶבֶל שִׁכְנִיתִי תַּחְתֶּיהָ בְּתוֹכָךָ, וְלֹא בְּתוֹךְ הַגּוֹיִם הַרְבִּיִּם. טז חֲלָקוֹ, לְנַחֲלָתוֹ וְלַחֲלָקוֹ. יז הֵם כָּל בָּשָׂר מִפְּנֵי ה', שְׂתַקּוּ כָּל הָאֱמֻנוֹת מִפְּחַד ה'. כִּי גֵעוֹר, לְשׁוֹן הָעָרָה וְיִקְצֶה. מִמַּעַן קִדְּשׁוּ, מִן הַשָּׁמַיִם. לְדַרְתִּי לַעֲשׂוֹת נִקְמָה בַּגּוֹיִם. א וִירְאֵנִי, כְּמֵרְאָה הַנְּבוּאָה. עַל יְמִינוֹ, שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל. לְשִׁטְנוֹ, לְקַטְרַג עָלָיו. עַל שֶׁלֹּא מִיָּחָד בְּבִנּוֹ שִׁנְשָׂאוּ נָשִׁים נִכְרִיּוֹת. ב הַבְּחֵר בִּירוּשָׁלַם, הַקִּבֹּץ שֶׁהוּא בּוֹחֵר בִּירוּשָׁלַם לְבִנוּתָהּ. הֲלֹא זֶה אוֹד מֵצֵל מֵאֵשׁ, כְּלוּמָר, אֵיךְ תִּקְטָרַג עָלָיו, הֲלֹא הוּא כְּמוֹ אוֹד (עין שְׂמִינְדִּירִים בּו אֶת הָאֵשׁ) שֶׁנִּצּוֹל מֵאֵשׁ. כִּי יְהוֹשֻׁעַ הָיָה מְשֻׁלָּךְ בָּאֵשׁ עַל יְדֵי נְבוּכַדְנֶצַּר עִם אַחָאב בֶּן קוֹלִיָּה וְצִדְקִיָּהוּ בֶּן מַעֲשִׂיָּה נְבִיאֵי הַשָּׁקֶר, וְיְהוֹשֻׁעַ נִצֵּל מִן הַשָּׂרֶפָה (כְּמוֹ שֶׁאֵמַר בַּמִּסְכָּת סִנְהֶדְרִין דף צג,א). וְאִם בֶּן זְכוּתוֹ רַבָּה, וְאֵיךְ תִּקְטָרַג עָלָיו. ג הָיָה לְבָשׁ בְּגָדִים צוּאִים, כְּלוּמָר עֲדוֹן הָיָה עָלָיו הָעוֹן שֶׁלֹּא מִיָּחָד

## הפטרות לשבת חנוכה לקריאה בציבור

### ולשנים מקרא ואחד תרגום

#### בוכריה פרק ב

**ב יד רַנִּי וְשִׁמְחִי בַּת־צִיּוֹן כִּי הִנֵּנִיבָא אֶל יְרוּשָׁלַם וְשִׁכְנִיתִי בְּתוֹכָךָ נָאִם־יְהוָה: טו אָז וְנָלוֹךְ יִתְחַבְּרוּ גוֹיִם רַבִּים אֶל־יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וְהָיוּ לִי לְעָם שִׁיתְחַבְּרוּ וְיִקְבְּלוּ דַת הָאֱמֶת, וּבְכָל זֹאת וְשִׁכְנִיתִי בְּתוֹכָךָ וְלֹא בְּתוֹךְ הַגּוֹיִם וְיִדְעֶתָ כִּי־יְהוָה צָבָאוֹת שְׁלַחְנִי אֵלֶיךָ כִּי הִשְׁלַחְתִּי תְּפִלָּתִי וְיִתְחַבְּרוּ אֶת הַגּוֹיִם, וְשִׁלַּחְתִּי וְ**

**היא אליכם, לבשר אתכם כי יש תקנה:**

**טו ונחל יהוה המקום יחל את**

**יהודה להיות חלקו לעולם על**

**אדמת הקדש ולא יגלו עוד מפנה**

**ובחר עוד בירושלים לחשכן שם**

**שכינתו כמאז: זי הם כל־בשר**

**מפני יהוה כי געור ממעון**

**קדשו: א ויראני כמראה הנבואה**

**את־יהושע הכהן הגדול (הוא**

**היה כהן גדול בתחילת ימיו בן שני, עין**

**עזרא ג) עמד לפני מלאך יהוה**

**שדן אותו על מעשיו והשטן עמד**

**על־ימינו על ימין יהושע לשטנו**

**לקטרג עליו שלא מיהר בבניו שנשא**

**נשים נכריות: ב ויאמר מלאך יהוה**

**אל־השטן יגער יהוה בך השטן**

**ויגער יהוה בעל תרומים בך**

**הבחר בירושלים הלוא זה הלא**

**יהושע הכהן הגדול הוא כאור עין**

**שאחזה בו האש קצת מצל מאש כי**

**הושלך באש על ידי נבוכדנצר עם**

**אחאב בן קוליה ובכריו וצדקיהו נביא**

**השקר, ויהושע נצל מן השרפה (ירמיה**

**כט, וסנהדרין צג.) אך נשרפו בגדיו,**

ד ויגזן המלאך שמעור יהושע לפניו ויאמר אל העומדים העומדים לפני לאמר הסירו הבגדים הצאים מעלין מיהושע, רצונו לומר: ובדילו בגיו את נשמתיהם ויחול לו ויאמר המלאך אליו ליהושע ראה העברתי מעליך עונך שהיה בך על שלא מחית בהם והלבש אתך מחלצות

חליפות בגדים נקיים, כשיספר העון

יגלה הנכות: ה ויאמר אני זכרה אמרתי אל המלאך ישימו צניף טהור על-ראשו של יהושע להנכו לחיזתו שוב כהן גדול עם מנצפת על ראשו, ונתקבלו דברי וישימו הצניף הטהור על-ראשו וילבשוהו בגדים של כהן גדול ומלאך יהוה עמד בכל משך הזמן שנעשה כל זה:

ו או בעת הלביש אותו בגדי כהן גדול ויעד מלאך יהוה ביהושע העד והתרה בו בשם ה' לאמר: ז כהן אמר יהוה צבאות אם-בדרכי תלך שתתנהג כמדות ה' ואם את-משמרתני משמרת תורת ה' ומצותיו תשמר וגם-אתה תדין את-ביתי שישגיח על עבודת הבית ודיני הקרבנות וגם תשמר את-חצרי את חצרות המקדש להשגיח על משמרת הבית בכל פרטיו, או אני מבטיח לך ונתתני לך יצא מן חצר לעתיד לבא שישמשו בבית השלישי שהם יתקדשו כמלאכים, והם יהיו מהלכים בין המלאכים הנצחיים העומדים לפני ה' האלה ויתהלכו עמם בנתיבים: ח שמע-נא יהושע ו הכהן הגדול אתה ורעיך תננה מישאל ועזריה הישבים לפניך כיהני מופת הקהה כי נצולו מבכשן האש כמזדק ומקראו לחרד הדבור גם להם, ודבור הוא כיהני מביא באחרית המים את-עבדי צמח את מלך המשיה: ט כי ו הנה האבן שהושם ביסוד בנין בית העתיד אשר נתתי ביד ורבכל, מוכן הוא לפני יהושע על-אבן אחת שבעה עינים לשמירת רבות מאת המקום ברוך-הוא על הבנין שהוא הנני

לפני המלאך: ד ויגזן ויאמר אל העומדים לפני לאמר הסירו הבגדים הצאים מעלין ויאמר אליו ראה העברתי מעליך עונך והלבש אתך מחלצות: ה ויאמר ישימו צניף טהור על-ראשו וישימו הצניף הטהור על-ראשו וילבשוהו בגדים ומלאך יהוה עמד: ו ויעד מלאך יהוה ביהושע לאמר: ז כהן אמר יהוה צבאות אם-בדרכי תלך ואם את-משמרתני תשמר וגם-אתה תדין את-ביתי וגם תשמר את-חצרי ונתתני לך מהלכים בין העומדים האלה: ח שמע-נא יהושע ו הכהן הגדול אתה ורעיך הישבים לפניך כיהני מופת הקהה כיהני מביא את-עבדי צמח: ט כי ו הנה האבן אשר נתתי לפני יהושע על-אבן אחת שבעה עינים הנני מפתח פתחה נאם יהוה צבאות ביום אחד: י ביום ההוא נאם יהוה צבאות תקראו איש לרעהו אל-תחת גפן ואל-תחת תאנה:

בבניו. ד) הסירו הבגדים הצאים מעלין, כלומר, הפרישו את בגיו מנשמתיהם הנקרות, ויוסר העון מיהושע. ויאמר אליו, המלאך אמר ליהושע. העברתי מעליך עונך, כמה שצוית להפריש בגיד מהנקריות, העברתי מעליך העון שהיה בך. מחלצות, חליפות בגדים נאים, כלומר זכיות. ח) ויאמר, זה מאמר זכריה הנביא, שאמר, התפללתי עליו. צניף טהור על ראשו, כלומר שישגיח לו פטר כהנה גדולה לו ולזרעו אחריו, כיון שפרשו מן הנשים הנקרות. ומלאך ה' עומד, כך ראה זכריה כמראה הנבואה, שעד שישמו הצניף הטהור על ראשו של יהושע, היה מלאך ה' עומד. ו) ויעד, התרה בו. ז) תדין את ביתי, תשפט ותתקן פקיד על בית מקדשי. חצרי, העזרה וסביבות בית המקדש. ונתתני לך מהלכים, בזמן תחית המים אחיה אותך ותתקן מהלך. בין העומדים האלה, בין המלאכים שהם עומדים ונקמים לעולם. ח) ורעיך, הם הנני מישאל ועזריה. כי אנשי מופת הקהה, שגם הם נצלו מבכשן האש כמזדק, וראויים הם להעשות נסים על דם. כי הנני מביא, כלומר, ודבור הוא שהנני מביא את עבדי צמח, את המלך המשיח. כמו שכתוב "ותקומתי לדור צמח צדיק" (ירמיה נגה). ט) כי הנה האבן, יסוד הבית אשר יסדוהו בימי בורש ואחר כך נחבטלה המלאכה. על אבן אחת שבעה עינים, סופו להרחיב על אחד פי שבעה, כי נתן חקב"ה עיניו להרבות את כבוד הבית בבנינו. הנני מפתח פתחה, מתיר את קשיותי, כלומר, מפר עצת הגוים אשר כתבו שנגה לבטל את המלאכה. ומשתי, והסירותי את עון, את העונות וענשם. ביום אחד, ביום שייסד החיכל, או משקנו לבטח. י) אל

מפתח פתחה ה' בעצמו יתקן צורות על האבנים לפיהן, כלומר הוא יתן פת ויער על המלאכה. נאם יהוה צבאות ומשתי וסירותי את-עון הארץ-ההיא ביום אחד כי או לא יתאוו עוד ועונות הקודמים אפלה, ואז י ביום ההוא שייסד החיכל נאם יהוה צבאות או משקנו לבטח תקראו

תחת גפן וגו', כלומר תשובו לבטח, איש תחת גפנו ותאמרו: (ב) וגילה על ראשה, מופעל על ראשה היה מעין כמראה ספל גדול עגל. ובה היה השמן. ושבעה גרותיה עליה, על קני המנורה היו שבעה גרותיה, הם הפלים שבהם הפתילות והשמן להאיר. שבעה ושבעה מוצקות, לכל

נר ונר היו באים שבעה צורות קטנים שהשמן וב מן הגלה דרך אותן מוצקות לכל נר ונר. (ג) ושנים ויתים עליה, אצל המנורה היו שני אילנות שהנתיים גדלים בהם. (ד) מה אלה אדני, מה זה שהנתיים נמסקים מאליהם, והשמן בא אל הנרות מאליהם. (ו) זה דבר ה' אל זרובבל לאמר, זה סימן לד' להקבית על מלך המשיח שגא מנרע וזרובבל לא בחיל ולא בכח, כלומר, ממשלתו על האמות לא תהיה על ידי צבאות תלים רבים ולא בכח ורועו וקבשם במלחמה. כי אם ברוחי, הוא ימשל באמות מבלי מרח מלחמה, ורק ברוחי, כלומר כרצוני אשר אתן פלכ האמות להיות נקבעים לו וקרים למשמעתו. (ז) מי אתה הר הגדול, אתה מלך גוג שתקד חושב עצמך כהר גדול לעמוד בדרך של המלך המשיח, מה כח יש בך. לפני זרובבל למישר, למול המלך המשיח תהיה פארץ מישור לעבר בקלות, ולא תוכל לעשות שום עפוב. והוציא את האבן הראשה, המלך המשיח יוציא את האבן הטובה והחשובה להניחה ביסוד בנן בית המקדש. תשאות חן חן לה, אז ישמע קול תשאות, שכלם יענו ויאמרו "הנה לאבן הזאת יש לה חן רב", כי היא טובה וחשובה עד מאד.

(א) השמים כסאי, כלומר, מן השמים תבנה הגזרות על כל העולם כולו, כמו שהמלך בשבתו על כסאו תצאנה הגזרות מלפניו. והארץ הרים וגלי, כלומר, כל העולם הוא שלי וברשותי. אי זה בית אשר תבנו לי, אם כן מה שניך לבנות לי בית ומקום מנוחה. (בג) מדי חדש בחדשו, בכל חדש

איש לרעהו אל תחת גפן ואל תחת תאנה לשבת בצלה ולאכול מפריה מרוב הטובה שיהיה או: א תבני לא הבין את המראה הנודמות, ולא ידע הפנה על מה שאמר שפתח פתחה שבעה ענים, ועל כן נפל בשניה ותדמה וישב המלאך הדבר כי הניעני ויעירני כאיש אשר יעור משנתו ויצאנו מראה אחרת שהוא פירוש המראה הראשונה: ב ויאמר אלי מה אתה ראה כמראה הנבואה כתיב ויאמר קרי ואמר ראיתי והנה מנורת זיהב בלה כל המנורה היתה זיהב וגילה כמין ספל גדול עגל ובה היה השמן על ראשה כראשי קני המנורה ושבעה גרותיה כמין בוכין שנתניו השמן והפתילה לתוכה עליה שבעה ושבעה מוצקות לכל נר ונר באין שבעה צורות קטנים שהשמן וב מן הגלה דרך אותן מוצקות לנרות אשר על ראשה: ג ועוד ראיתי ושנים אילני ויתים עמדי עליה אצל המנורה, אחד מימין הגלה ואחד על שמאלה: ד ואען הירמותי קול ואמר אל המלאך הדבר כי לאמר מה אלה אדני על מה באו אלה לרמוז: ה ויען המלאך הדבר כי ויאמר אלי הלוא ידעת לא השלתי לדעת: ו ויען ויאמר אלי לאמר זה כמו במנורה שחבל נעשה מעצמו, והוא רמו לדרך יהוה אל זרובבל על המלך המשיח הבא מנרע וזרובבל לאמר אז תהיה הנחת ה' לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי שיהיה חן רב ויחגי וימשול אמר יהוה צבאות: ז על מלך גוג יאמר כראותה שתשוב שאתה הרהגדול לעמוד לפני זרובבל בפני המשיח לכל ויכל לעבוד, לא כן כי למול תהיה למישר ויכל יעבור והוציא וימלך המשיח יוציא את האבן הראשה הראשון

ד א וישב המלאך הדבר כי ויעירני כאיש אשר יעור משנתו: ב ויאמר אלי מה אתה ראה כתיב ויאמר קרי ואמר ראיתי והנה מנורת זיהב בלה וגילה על ראשה ושבעה גרותיה עליה שבעה ושבעה מוצקות לנרות אשר על ראשה: ג ושנים ויתים עליה אחד מימין הגלה ואחד על שמאלה: ד ואען ויאמר מה אלה אדני: ה ויען המלאך הדבר כי ויאמר אלי לאמר לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי אמר יהוה צבאות: ז מי אתה הר הגדול לפני זרובבל למישר והוציא את האבן הראשה תשאות חן חן לה:

רק לקריאה בציבור סו א פה אמר יהוה השמים כסאי והארץ הרים וגלי איזה בית אשר תבנו לי ואיזה מקום מנוחתי: כג והיה מדי חדש בחדשו להניחה ביסוד בנן בית העתיד, ואז ישמיעו תשאות והמה לאמר חן חן לה לאבן הזו יש לה חן רב בעיני כלם:

א פה אמר יהוה השמים כסאי איני צריך לבית המקדש שלכם והארץ הרים עני שרפרר וגלי איזה מקום תרצו לחדר בעת מנוחתי להשרות שכינתי, איני פדאי לי: כג והיה מדי חדש בחדשו

בראש חֲדָשׁ וּמִדֵּי שִׁבְתָּ בְּשִׁבְתּוֹ יָבֹא כָּל־בֶּשֶׂר כָּל בְּנֵי אָדָם אֲפִילוֹ שְׂאֵר  
הָעַמִּים לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנָי בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ אָמַר יְהוָה: כֹּר וַיֵּצְאוּ מִירוּשָׁלַם  
לְעֵמֶק יְהוֹשָׁפָט וַרְאוּ הָעִבְרִים הַבָּאִים לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנָי ה' בְּפִגְרֵי הָאֲנָשִׁים  
הַפְּשָׁעִים בִּי בְּפִגְרֵי מִחְנֶה גֹג וּמִגֹּג שִׁפְשָׁעוּ  
הַהֲרוּגִים תָּהִם לֹא תָמוּת תָּהִם  
וְאִשָּׁם וְהָאֵשׁ הַבּוֹעֵר בָּהֶם לֹא  
תִכְבֶּה וְהָיוּ פִגְרֵי מִחְנֶה גֹג וּמִגֹּג  
דְּרָאוֹן לְחִרְפָּה וּלְבִיזוֹן לְכָל־בֶּשֶׂר:  
כֹּג וְהָיָה מִדֵּי־חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ  
בְּרֹאשׁ חֲדָשׁ וּמִדֵּי שִׁבְתָּ בְּשִׁבְתּוֹ  
יָבֹא כָּל־בֶּשֶׂר כָּל בְּנֵי אָדָם אֲפִילוֹ  
שְׂאֵר הָעַמִּים לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנָי בְּבֵית  
הַמִּקְדָּשׁ אָמַר יְהוָה:  
(יח) וַיֹּאמְרוּ לוֹ יְהוֹנָתָן מֶחֱרַח חֲדָשׁ  
וְנִפְקְדָתָ יִזְכָּר בְּךָ הַמֶּלֶךְ בִּי יִפְקֹד  
יַחֲסֵר מוֹשָׁבֶךָ מֵאֵין יוֹשֵׁב בוֹ:  
(כב) וַיֹּאמְרוּ יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ  
לְשָׁלוֹם וְהִשְׁבִּיעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ  
שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר  
וְאִמְרֵנוּ יְהוָה יְהִיָּה אֲבֵינוּ וּבִינֵךְ  
וּבֵין זֶרְעֵנוּ וּבֵין זֶרַעְךָ עַד־עוֹלָם:

וּמִדֵּי שִׁבְתָּ בְּשִׁבְתּוֹ יָבֹא כָּל־בֶּשֶׂר  
לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנָי אָמַר יְהוָה: כֹּר וַיֵּצְאוּ  
וַרְאוּ בְּפִגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים בִּי כִּי  
תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכְבֶּה  
וְהָיוּ דְרָאוֹן לְכָל־בֶּשֶׂר: כֹּג וְהָיָה מִדֵּי־  
חֲדָשׁ בְּחֲדָשׁוֹ וּמִדֵּי שִׁבְתָּ בְּשִׁבְתּוֹ יָבֹא  
כָּל־בֶּשֶׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנָי אָמַר יְהוָה:  
שְׂמוּאֵל א פֶּרֶק ב  
יח וַיֹּאמְרוּ לוֹ יְהוֹנָתָן מֶחֱרַח חֲדָשׁ וְנִפְקְדָתָ  
בִּי יִפְקֹד מוֹשָׁבֶךָ: כב וַיֹּאמְרוּ יְהוֹנָתָן  
לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ  
אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר יְהִיָּה אֲבֵינוּ וּבִינֵךְ  
וּבֵין זֶרְעֵנוּ וּבֵין זֶרַעְךָ עַד־עוֹלָם:

וּבֵין זֶרַעְךָ עַד־עוֹלָם:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צָדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,  
הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכָּל דְּבָרָיו אֵמֶת וְצֶדֶק:  
נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא  
יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל  
דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיִּינוּ, וְלַעֲלוּכַת נֶפֶשׁ תּוֹשִׁיעַ וְתִשְׁמַח בְּמַהֲרָה  
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ מְשַׁמֵּחַ צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחְנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְהֵינוּ הַנָּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,  
בְּמַהֲרָה יָבֹא וַיַּגֵּל לִפְנֵינוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד

אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה נרו לעולם ועד:  
פרוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי  
אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו  
מודים לך, ומברכים אותך, יתברך שמך בפי כל חי תמיד לעולם ועד: פרוך  
אתה יי, מקדש השבת:

#### עטרת מרים

טו ויקץ שלמה כשהקין ידע והנה חלום נבוא ויבוא ירושלים ויעמוד | לפני | ארון ברית-אדני ויעל עלות ויעש שלמים לכת תודה לה'  
יתברך ויעש משתה לכל-עבדיו: טז אז תבאנה שתיים נשים וזאת אליהמלך ותעמדה לפניו: הקרה ה' לפניו משפט שיתברר ממנו כי מלא ה'  
שאלתו והחזין אמת: יז ותאמר האשה האחת בי אדני מאין דברי אני והאשה הזאת ישבת בבית אחד ואלד עמה בבית: יח ויהי בינים  
השלישי ללדתי ותלד גם-האשה הזאת ואנחנו יחדיו אינור אתנו בבית וזלתי שתיים-אנחנו בבית לא דר בו איש וזלחנו אף בנר החדרים:

יט וימת בן-האשה הזאת לילה  
אשר שכבה עליו והעמיסה עליו

ומת, כי אם היה על ידי חולי, היו  
הנשים המבקרות יודעות בן מי הוא:

כ ותקם בתוך הלילה ותקח  
את-בני מאצלי ואמתך ישנה

ותשכיבהו בחיקה ואת-בנה  
המת השכיבה בחיקי ולא

הרשתי בדברי: כא ואקם בפקר  
להניק את-בני והנה-מת

ואתבונן אליו בפקר והנה לא-  
היה בני אשר ילדתי שלשה ימים

קודם, והפירה שנה המת הוא נולד  
עמה שכבר יופר תולד עמה מן בן

שלשה ימים: כב ותאמר האשה  
האחרת לא כי בני החי ובגד

המת וזאת אמרת לא כי בגד  
המת ובני החי ותדברנה לפני

המלך דברו פמה פעמים, ובכל פעם  
הקדימה החוכמת בגד המת ובני החי,

מזה השביל שעקר מנמנות הוא רק  
שגם לה גם להכרתה לא יתה:

כג ויאמר המלך זאת אמרת  
והבני החי ובגד המת וזאת

אמרת לא כי בגד המת ובני  
החי: כדן שבסוף דבריה בגד המת

#### שי למורא

טו ויקץ שלמה והנה

חלום, כשהקין ראה שהתקם

חלומי, שנתן לו ה' חכמה

יתרה. טז אז תבאנה, אז

באו.

#### הפטרת מקץ לשנים מקרא ואחד תרגום

במלכים א פרק ג

טו ויקץ שלמה והנה חלום ויבוא ירושלים  
ויעמוד | לפני | ארון ברית-אדני ויעל עלות

ויעש שלמים ויעש משתה לכל-עבדיו: טז אז תבאנה שתיים נשים  
וזאת אליהמלך ותעמדה לפניו: יז ותאמר האשה האחת בי אדני אני

והאשה הזאת ישבת בבית אחד ואלד עמה בבית: יח ויהי בינים  
השלישי ללדתי ותלד גם-האשה הזאת ואנחנו יחדיו אינור אתנו

בבית וזלתי שתיים-אנחנו בבית: יט וימת בן-האשה הזאת לילה אשר  
שכבה עליו: כ ותקם בתוך הלילה ותקח את-בני מאצלי ואמתך ישנה

ותשכיבהו בחיקה ואת-בנה המת השכיבה בחיקי: כא ואקם בפקר  
להניק את-בני והנה-מת ואתבונן אליו בפקר והנה לא-היה בני אשר

ילדתי: כב ותאמר האשה האחרת לא כי בני החי ובגד המת וזאת  
אמרת לא כי בגד המת ובני החי ותדברנה לפני המלך: כג ויאמר

המלך זאת אמרת והבני החי ובגד המת וזאת אמרת לא כי בגד  
המת ובני החי: כדן שבסוף דבריה בגד המת

לכני החי, מבואר שזה הוא מה שהיא רוצה, שיהיה הפת בן הכרחה, ולברר זאת אמר המלך שלמה כד ויאמר המלך קחילי חרב ויביאו החרב לפני המלך: כה ויאמר המלך גזרו את־הילד החי לשנים ותנו את־החצי לאחת ואת־החצי לאחת: כו ותאמר האשה אשר־בנה החי אל־המלך כִּי־נכמרו רחמיה על־בנה וְתאמר | כִּי אֲדֹנִי תְנוּלָה אֶת־הִילָד הַחַי וְהָמָּה אֶל־תְּמִיתָהוּ וְזֹאת אִמֶּרֶת גְּסִלִי גְסִלֶּךָ לֹא יִהְיֶה גִזְרוֹ: כז ויען המלך ויאמר תנו־לָהּ אֶת־הִילָד הַחַי וְהָמָּה לֹא תְמִיתָהוּ הִיא אִמּוֹ כִּי־ן שְׁמֶרְחֶמֶת עָלָיו: כח וישמעו כל־יִשְׂרָאֵל

את־הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר שָׁפַט הַמֶּלֶךְ וַיֵּרְאוּ מִפְּנֵי הַמֶּלֶךְ כִּי רָאוּ כִּי חֲכָמָה אֱלֹהִים בְּקִרְבּוֹ לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט לִדְעַת אֲשֶׁר בְּלִבּ הַפֶּעַל דִּין: א וַיְהִי הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מֶלֶךְ עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל לֹא יָהָה אָדָם מִמֶּקֶד בְּמִלְכוּתוֹ כִּי־ן שָׂרָא בּוֹ חֲכָמָה אֱלֹהִים בְּקִרְבּוֹ לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט:

שי למורא

הַמֶּת וּבְנֵי הַחַי: כד ויאמר המלך קחילי חרב ויביאו החרב לפני המלך: כה ויאמר המלך גזרו את־הילד החי לשנים ותנו את־החצי לאחת ואת־החצי לאחת: כו ותאמר האשה אשר־בנה החי אל־המלך כִּי־נכמרו רחמיה על־בנה וְתאמר | כִּי אֲדֹנִי תְנוּלָה אֶת־הִילָד הַחַי וְהָמָּה אֶל־תְּמִיתָהוּ וְזֹאת אִמֶּרֶת גְּסִלִי גְסִלֶּךָ לֹא יִהְיֶה גִזְרוֹ: כז ויען המלך ויאמר תנו־לָהּ אֶת־הִילָד הַחַי וְהָמָּה לֹא תְמִיתָהוּ הִיא אִמּוֹ: כח וישמעו כל־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמִּשְׁפָּט אֲשֶׁר שָׁפַט הַמֶּלֶךְ וַיֵּרְאוּ מִפְּנֵי הַמֶּלֶךְ כִּי רָאוּ כִּי־חֲכָמָה אֱלֹהִים בְּקִרְבּוֹ לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט: ד א וַיְהִי הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מֶלֶךְ עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל:

שי למורא

עטרת מרים

א כה אמר יהוה השמים כסאי איני צריך לבית המקדש שלכם והארץ הרים ענו ושרפה רגלי איזה בית אשר תבנו־לי ואיזה מקום תבנו לי? להודיע מנוחתך להשדות שכינת, אינו כדאי לי: ב ואת־כָּל־אֵלֶּה שָׁמַיִם וְהָאָרֶץ יָדִי עָשִׂיתִי וְכֵן אַחֲרַי כֵּן וַיְהִי כָל־אֵלֶּה שָׁמַיִם וְהָאָרֶץ וְאִנִּים קְדוּמִים כְּמוֹנֵי נֶאֱמַר־יְהוָה וְעַם שְׂאֵנִי רַם עַל רָמִים, עַם כָּל זֶה וְאֵלִיָּה אֲבִיט אֶל־עֵנִי וּנְכַחֲרוֹת שְׂרוּחֹי נִשְׁבַּחַת בְּעֹבֵר הַצֶּעֶר וְהַגִּזָּן, וּבְכָל זֹאת וְחָרַד עַל־דְּבָרֵי מוֹרֵי לִשְׁמֹעַ בְּקוֹלִי: ג אֲכַל עֵתָה אֵין לִי חֶפֶץ בָּכֶם, שְׁחֵרִי שׁוֹחֲטִי הַשּׁוֹר הוּא מִכַּחֲאִישׁ אֵת בְּעֵלְיוֹ שֶׁל הַשּׁוֹר וְגוֹלוֹ מִפְּנֵי, לִפְיָךְ זֹבַחַת הַשֶּׁה דוֹמָה לִפְנֵי עֶרְפָּה כָּלֶב וְהַמַּעֲלָה מִנְּחָה חֲרִי הוּא לִפְנֵי כִדְם־חִזִּיר מִזְכִּיר וְהַמַּקְטִיר לִבְנָה מִכְּבֹד אוֹתִי אֲנִי בַת־שׁוֹרֵת אוֹנֶם, גְּסִי־הָמָה שְׁשׁוֹחֲטִים הַשּׁוֹר וְזֹבְחִים הַשֶּׁה, גַּם הָמָה כְּמוֹ עֶרְפָּה כָּלֶב וְהַמַּעֲלָה דֵם חִזִּיר הוֹאִיל כִּי בָּחֲרוּ בְּדִרְכֵיהֶם וּבְשִׁקּוּצֵיהֶם

## הפמרה לשבת ר"ח לשמו"ת

בישעיהו פרק סו

סו א כה אמר יהוה השמים כסאי והארץ הרים רגלי איזה בית אשר תבנו־לי ואיזה מקום מנוחתך: ב ואת־כָּל־אֵלֶּה יָדִי עָשִׂיתִי וַיְהִי כָל־אֵלֶּה נֶאֱמַר־יְהוָה וְאֵלִיָּה אֲבִיט אֶל־עֵנִי וּנְכַחֲרוֹת וְחָרַד עַל־דְּבָרֵי: ג שׁוֹחֲטִי הַשּׁוֹר מִכַּחֲאִישׁ זֹבַחַת הַשֶּׁה עֶרְפָּה כָּלֶב מַעֲלָה מִנְּחָה דִם־חִזִּיר מִזְכִּיר לִבְנָה מִכְּבֹד אֲנִי גְסִי־הָמָה

אֲבִיט, אֶף עַל־פִּי שְׁשׁוֹחֲטִים כְּסָאִי וכו', אֲבִיט וְאֲשִׁים עֵינֵי אֵל עֵנִי וְנִכַּח רִיחַ, וְחָרַד עַל דְּבָרֵי, מוֹדֵר לַעֲשׂוֹת אֵת מִצְוֹתַי: ג שׁוֹחֲטִי הַשּׁוֹר מִכָּה אִישׁ, כְּלוּמַר, קִרְבָּנוֹת הַרְשָׁעִים אֵינֶם מְקַבְּלִים לִפְנֵי, וְהַשּׁוֹחֲטִי אֵת הַשּׁוֹר לְקַרְבֵּן אֵין קִרְבָּנוֹ מִרְצָה לִפְנֵי, וְעוֹד נִחְשָׁב כְּאִלוֹ מִכָּה אִישׁ, זֹבַחַת הַשֶּׁה עֶרְפָּה כָּלֶב, אִם הִבִּיא שֶׁה לְקַרְבֵּן, חֲרִי הוּא נִחְשָׁב לִפְנֵי כְּאִלוֹ עֶרְפָּה כָּלֶב. מַעֲלָה מִנְּחָה דֵם חִזִּיר, אִם הוּא מַעֲלָה קִרְבֵּן מִנְּחָה, חֲרִי הוּא נִחְשָׁב כְּאִלוֹ הַמַּעֲלָה דֵם חִזִּיר. מִזְכִּיר לִבְנָה מִכְּבֹד אֲנִי, אִם הוּא מִקְטִיר לִבְנָה, חֲרִי הוּא כְּאִלוֹ מִבִּיא דְּבַר אֲנִי. "מִכְּבֹד", מִבִּיא מִנְּחָה, כְּמוֹ "קַח

נָא אֵת בְּרַכְתִּי" (בראשית לג, יא). גַּם הָמָה בָּחֲרוּ בְּדִרְכֵיהֶם, כְּלוּמַר, הוֹאִיל וְגַם הֵם בָּחֲרוּ בְּדִרְכֵיהֶם הָרָעִים מִתּוֹךְ רָצוֹן, וְלֹא שָׁפַךְ הוֹדֵמָן לָהֶם.

(ד) אַבְחַר בְּתַעֲלִילֵיהֶם, אַבְחַר לְהַתְעַלֵּל בָּהֶם. וּמְגֹרֶתָם, מִזֶּה שֶׁהֵם מַפְחֲדִים מִן יְבוּא. יַעֲזֹן קְרָאתִי, מִשּׁוּם שֶׁקְרָאתִי לָהֶם עַל יְדֵי הַנְּבִיאִים. וְאִין עֲזָנָה, כְּלוּמָר, אִין מְקַבֵּל דְּבָרִי. (ה) הַחֲרָדִים אֶל דְּבָרוֹ, הַחֲרָדִים הַמְּוֹדָרוּסִים לַעֲשׂוֹת אֶת דְּבַר ה'. אֲמָרוּ אַחֲיָכֶם, אֲמָרוּ פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם אַחֲיָכֶם וכו'. שְׁנֵאֲיָכֶם מְנַדִּיכֶם,

הַשּׁוֹנְאִים אֶתְכֶם (וּמְנִידִים) וּמְרַחֲקִים אֶתְכֶם. לְמַעַן שְׂמִי יִכְבַּד ה', כֹּל אֶחָד מֵהֶם אוֹמֵר, בְּגִלְל פְּרוֹסִים שְׂמִי כָּא כְבוֹד לַה', כִּי אֲנִי קְרוֹב אֵלָיו וְהוּא מֵתַכְפֵּד בִּי. וְנִרְאָה בְּשִׁמְחַתְכֶם וְהֵם יִבְשׁוּ, וְהַנְּבִיא אוֹמֵר לַחֲרָדִים אֶל דְּבַר ה', לֹא כֵן הוּא כְּדָבְרִי פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל, וְנִרְאָה בְּעֵינֵינוּ בְּשִׁמְחַתְכֶם שֶׁלְכֶם הַחֲרָדִים אֶל דְּבַר ה', וְהַרְשָׁעִים הֵהֶם יִבְשׁוּ, כִּי הִלְכוּ אַחֲרֵי הַהֶבֶל. (ו) קוֹל שְׁאוֹן מַעִיר, קוֹל רַעַשׁ יֵצֵא אִזּוּ מַעִיר צִיּוֹן. קוֹל מַהֲיִכָּל, קוֹל מַהֲיִכָּל הָעוֹמֵד בְּצִיּוֹן. מִשְׁלֵם גְּמוּלָה לְאוֹיְבָיו, לְשֵׁלֵם גְּמוּלָה לְאוֹיְבָיו, הֵם גּוֹג וּמִגּוֹג שִׁילְחָמוֹ עַל יִרְשָׁלָיִם. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב "וַיֵּצֵא ה' וְנָלַחַם בְּגוֹיִם הָהֵם" (זכריה יד.). (ז) בְּמָרָם תַּחֲוִיל יִלְדָּה, בְּמָרָם תַּחֲוִיל צִיּוֹן תַּחֲוִיל הַלֵּדָה, תַּלְדָּה, כְּלוּמָר יִתְקַבְּצוּ בְּנֵיהָ לְתוֹכָהּ כְּאֵלּוּ יִלְדָּה אוֹתָם זֶה עֵתָה, מְבִלִּי פֶחַד וְהַבִּלִּי לָדָה, כִּי כָּל הָאֲמוֹת וְיִבְאוּם לְתוֹכָהּ. (ח) מִי שֶׁמַּעַן כְּוֹתָה, מִי שֶׁמַּעַן דָּבַר פֶּלֶא כְּשִׁמְעוּהָ הַזֹּאת. הַיּוֹחֵל אֶרֶץ בְּיוֹם אֶחָד, הָאֵם מַעֲלֵם כְּאֵלּוּ תַּחֲבִל לָדָה לְכָל נֶשֶׁךְ הָאֶרֶץ בְּיוֹם אֶחָד. אִם יוֹלֵד גּוֹי פֶּעַם אֶחָת, הָאֵם מַעֲלֵם נוֹלֵדָה אֶמָּה שֶׁלְמָה בְּפֶעַם אֶחָת. כִּי חֵלָה גַּם יִלְדָּה, כִּי זֶה הַפֶּלֶא נַעֲשֶׂה בְּצִיּוֹן, שֶׁהַתְּכִינָה לָלֶדָה

וְגַם הַלֵּדָה הִיוּ בִּיחָד כֶּבֶת אֶחָת וְיִלְדָּה אֶת בְּנֵיהָ. כְּלוּמָר, כִּלְמָה כְּאֶחָד כְּאֵלּוּ מְגִלּוֹתָם לְצִיּוֹן. (ט) הָאֲנִי אֲשַׁבֵּיר וְלֹא אוֹלִידָה, הָאֵם אֲנִי אֲבִיא אֶת אִשָּׁה עַל הַמִּשְׁבֵּר וְלֹא אֶפְתַּח רַחֲמֵי שְׂמִלְדָּה. כְּלוּמָר, וְכִי אֲנִי אֶתְחִיל בְּדָבָר וְלֹא אוֹכַל לְגַמְרוֹ. אִם אֲנִי הַמּוֹלִיד וְעַצְרָתִי, אֲנִי הוּא הַמּוֹלִיד אֶרְצוֹת הַגּוֹיִם עַד הַיּוֹמָן הַהוּא, וְאִזּוּ אֶעֱצֹר אוֹתָם מִלָּדָה, כִּי הַגְּדֻלָּה וְהַכְּבוֹד יִהְיוּ לְיִשְׂרָאֵל לְבָדָם. (י) שְׂמַחְתּוֹ אֶת יִרְשָׁלָיִם, אֶתָּם הַבָּאִים מִן הַגּוֹלָה, שְׂמַחְתּוֹ עִם יִרְשָׁלָיִם כְּבֹאֲכֶם אֵלֶיהָ. כֹּל הַמִּתְאַבְּלִים עֲלֶיהָ, כֹּל אֵלּוּ שֶׁהַתְּכִינָה לָלֶדָה עֲלֶיהָ בַּעַת הַרְבֵּנָה. (יא) לְמַעַן תִּינָקוּ וּשְׁבַעְתֶּם מִשְׁדֵּר תַּנְחִמִּיהָ, מִזֶּה

נִפְשָׁם חֲפָצָה: דִּלְכּוֹן גַּם־אֲנִי אַבְחַר בְּתַעֲלִילֵיהֶם לְהַתְעַלֵּל בָּהֶם כַּהֲבָאָה הַרְעוֹת וּמְגֹרֶתָם וְדָבַר אֲשֶׁר הֵם יִבְאוּם אֲבִיא לָהֶם יַעֲזֹן כְּלוּמָר קְרָאתִי אֵלֵיהֶם עַל יְדֵי הַנְּבִיאִים לְהַזְכִּיר לְאִשְׁרֵי דְרָכָם וְאִין עֲזָנָה לְאִשְׁרֵי דְרָכָם דְּבָרְתִי וְלֹא שְׁמַעְנוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינֵי וּבִאֲשֶׁר לֹא־חֲפָצָתִי בַּחֲרוּ: הַשְּׁמַעְנוּ דְּבַר־יְהוָה אֶתָּם הַחֲרָדִים הַחֲרָדִים אֶל־דְּבָרוֹ בְּאֵמָתָה, אֲמָרוּ פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל הַחֲבֻעִים שֶׁמִּתְדַּמִּים שֶׁהֵם אַחֲיָכֶם וְהֵם בְּאֵמָתָה שְׁנֵאֲיָכֶם הַשּׁוֹנְאִים אֶתְכֶם מְנַדִּיכֶם וּמְנִידִים אֶתְכֶם, אֵלֶּה אוֹמְרִים לָכֶם לֹא־מִרְקָק לְמַעַן כְּבֹדִי פְרוֹסִים שְׂמִי יִכְבַּד יְהוָה עַל יְדֵי הַתְּכִינָה, מִשְׁבִּי לָהֶם הַנְּבִיאָה, לֹא כֵן הוּא כְּדְּבָרֵיהֶם כִּי בְּעֵינֵינוּ וְנִרְאָה בְּשִׁמְחַתְכֶם וְהֵם הַרְשָׁעִים יִבְשׁוּ וְנִרְאָה כִּי לֹא יִרְצָה ה' בַּחֲנוּף רַק בְּעִבּוּדָה תִּלְבַּד בְּאֵמָתָה, וְכֵן כָּא כְבוֹד לַה': 1 אִזּוּ לִימוֹת הַמִּשְׁחִים יֵצֵא קוֹל שְׁאוֹן מַעִיר יִרְשָׁלָיִם עַל גּוֹג וּמִגּוֹג קוֹל מַהֲיִכָּל יֵצֵא קוֹל יְהוָה הַיּוֹצֵא לְאֵם עַל עֲבוֹרֵם וְכו' מִשְׁלֵם גְּמוּלָה לְאוֹיְבָיו וְנָלַחַם בְּגוֹיִם: 2 עַל צִיּוֹן יִאֲמַר בְּמָרָם תַּחֲוִיל מִתְחִילִים כְּאֵלּוּ לָדָה כְּבִר יִלְדָּה וְיִתְקַבְּצוּ בְּנֵיהָ לְתוֹכָהּ בְּמָרָם יֵבֹא תַּחֲבִל לָהּ שְׂהִיא מִלְחָמוֹת גּוֹג וּמִגּוֹג וְהַמְּלִיטָה הַלֵּדָה וְכֵן וְאִזּוּ תַּחֲוִיל הַתְּכִינָה הַגְּדֻלָּה: 3 מִי־שֶׁמַּעַן פֶּלֶא כְּוֹתָה מִי רָאָה פֶּלֶא הַיּוֹחֵל הָאֵם מַעֲלֵם כָּאֵלּוּ חֵיל יוֹלֵדָה לְכָל נֶשֶׁךְ אֶרֶץ בְּיוֹם אֶחָד הָאֵם מַעֲלֵם מִשְׁלֵם כְּאֵלּוּ תַּחֲבִיל לָדָה לְכָל נֶשֶׁךְ הָאֶרֶץ בְּיוֹם אֶחָד גּוֹי פֶּעַם אֶחָת בִּיחָלָה גַּם־יִלְדָּה צִיּוֹן אֶת־בְּנֵיהָ בְּיוֹם אֶחָד: 4 הָאֲנִי אֲשַׁבֵּיר וְלֹא אוֹלִידָה יִאֲמַר יְהוָה אִם־אֲנִי הַמּוֹלִיד וְעַצְרָתִי אֲמַר אֱלֹהִיד: 5 שְׂמַחְתּוֹ אֶת־יִרְשָׁלָיִם וְגִילּוֹ בָּהּ כָּל־אֲהֲבֵיהָ שִׁישׁוּ אֶתָּה מִשׁוּשׁ כָּל־הַמִּתְאַבְּלִים עֲלֶיהָ: 6 יֹא לְמַעַן תִּינָקוּ וּשְׁבַעְתֶּם מִשְׁדֵּר תַּנְחִמִּיהָ לְמַעַן תִּמְצְאוּ תַּמְצִיז וְהַתְּעַנְנָתָם מִזֶּה

בַּחֲרוּ בְּדְרָכֵיהֶם וּבְשִׁקּוּצֵיהֶם נִפְשָׁם חֲפָצָה: דִּלְכּוֹן גַּם־אֲנִי אַבְחַר בְּתַעֲלִילֵיהֶם וּמְגֹרֶתָם אֲבִיא לָהֶם יַעֲזֹן קְרָאתִי וְאִין עֲזָנָה דְּבָרְתִי וְלֹא שְׁמַעְנוּ וַיַּעֲשׂוּ הָרַע בְּעֵינֵי וּבִאֲשֶׁר לֹא־חֲפָצָתִי בַּחֲרוּ: הַשְּׁמַעְנוּ דְּבַר־יְהוָה הַחֲרָדִים אֶל־דְּבָרוֹ אֲמָרוּ אַחֲיָכֶם שְׁנֵאֲיָכֶם מְנַדִּיכֶם לְמַעַן שְׂמִי יִכְבַּד יְהוָה וְנִרְאָה בְּשִׁמְחַתְכֶם וְהֵם יִבְשׁוּ: וְקוֹל שְׁאוֹן מַעִיר קוֹל מַהֲיִכָּל קוֹל יְהוָה מִשְׁלֵם גְּמוּלָה לְאוֹיְבָיו: 2 בְּמָרָם תַּחֲוִיל יִלְדָּה בְּמָרָם יֵבֹא תַּחֲבִיל לָהּ וְהַמְּלִיטָה זָכָר: 3 מִי־שֶׁמַּעַן כְּוֹתָה מִי רָאָה פֶּלֶא הַיּוֹחֵל אֶרֶץ בְּיוֹם אֶחָד אִם־יִוֹלֵד גּוֹי פֶּעַם אֶחָת בִּיחָלָה גַּם־יִלְדָּה צִיּוֹן אֶת־בְּנֵיהָ: 4 הָאֲנִי אֲשַׁבֵּיר וְלֹא אוֹלִידָה יִאֲמַר יְהוָה אִם־אֲנִי הַמּוֹלִיד וְעַצְרָתִי אֲמַר אֱלֹהִיד: 5 שְׂמַחְתּוֹ אֶת־יִרְשָׁלָיִם וְגִילּוֹ בָּהּ כָּל־אֲהֲבֵיהָ שִׁישׁוּ אֶתָּה מִשׁוּשׁ כָּל־הַמִּתְאַבְּלִים עֲלֶיהָ: 6 יֹא לְמַעַן תִּינָקוּ וּשְׁבַעְתֶּם מִשְׁדֵּר תַּנְחִמִּיהָ לְמַעַן תִּמְצְאוּ תַּמְצִיז וְהַתְּעַנְנָתָם מִזֶּה

אוֹלִיד וְלֹא אֶפְתַּח רַחֲמֵי שְׂמִלְדָּה, רֹצֵחַ לּוּמִר: שְׂמָא אֶתְחִיל בְּדָבָר וְלֹא אוֹכַל לְגַמְרוֹ יִאֲמַר יְהוָה אִם־אֲנִי הַמּוֹלִיד וְעַצְרָתִי תַּמְצִיז אֲמַר אֱלֹהִיד: 7 אֶתָּם הַבָּאִים מִן הַגּוֹלָה שְׂמַחְתּוֹ אֶת־יִרְשָׁלָיִם כְּבֹאֲכֶם אֵלֶיהָ וְגִילּוֹ בָּהּ כָּל־אֲהֲבֵיהָ כֹּל מִי שֶׁתִּבְּרָה לְרֹאשָׁתָה בְּבִנְיָתָה שִׁישׁוּ אֶתָּה מִשׁוּשׁ כָּל־הַמִּתְאַבְּלִים עֲלֶיהָ בַּעַת הַחֲרָבָה: 8 יֹא הַתְּכִינָה עֲלֶיהָ לְמַעַן שְׂמַחְתּוֹ בְּשִׁמְחָתָהּ וְתִינָקוּ מִלְּשׁוֹן יִגְיָה וּשְׁבַעְתֶּם מִשְׁדֵּר מִשְׁדֵּר תַּנְחִמִּיהָ לְמַעַן תִּמְצְאוּ תַּמְצִיז וְהַתְּעַנְנָתָם וּמִתְעַנְנִים מִזֶּה מִשְׁשָׁעַן כְּבוֹדָה שִׁיחָה

הַמִּשְׁבֵּר - מְקוֹם מוֹשֵׁב הַיּוֹלֵד - וְלֹא אוֹלִיד וְלֹא אֶפְתַּח רַחֲמֵי שְׂמִלְדָּה, רֹצֵחַ לּוּמִר: שְׂמָא אֶתְחִיל בְּדָבָר וְלֹא אוֹכַל לְגַמְרוֹ יִאֲמַר יְהוָה אִם־אֲנִי הַמּוֹלִיד וְעַצְרָתִי תַּמְצִיז אֲמַר אֱלֹהִיד: 7 אֶתָּם הַבָּאִים מִן הַגּוֹלָה שְׂמַחְתּוֹ אֶת־יִרְשָׁלָיִם כְּבֹאֲכֶם אֵלֶיהָ וְגִילּוֹ בָּהּ כָּל־אֲהֲבֵיהָ כֹּל מִי שֶׁתִּבְּרָה לְרֹאשָׁתָה בְּבִנְיָתָה שִׁישׁוּ אֶתָּה מִשׁוּשׁ כָּל־הַמִּתְאַבְּלִים עֲלֶיהָ בַּעַת הַחֲרָבָה: 8 יֹא הַתְּכִינָה עֲלֶיהָ לְמַעַן שְׂמַחְתּוֹ בְּשִׁמְחָתָהּ וְתִינָקוּ מִלְּשׁוֹן יִגְיָה וּשְׁבַעְתֶּם מִשְׁדֵּר מִשְׁדֵּר תַּנְחִמִּיהָ לְמַעַן תִּמְצְאוּ תַּמְצִיז וְהַתְּעַנְנָתָם וּמִתְעַנְנִים מִזֶּה מִשְׁשָׁעַן כְּבוֹדָה שִׁיחָה

הַמִּשְׁבֵּר - מְקוֹם מוֹשֵׁב הַיּוֹלֵד - וְלֹא אוֹלִיד וְלֹא אֶפְתַּח רַחֲמֵי שְׂמִלְדָּה, רֹצֵחַ לּוּמִר: שְׂמָא אֶתְחִיל בְּדָבָר וְלֹא אוֹכַל לְגַמְרוֹ יִאֲמַר יְהוָה אִם־אֲנִי הַמּוֹלִיד וְעַצְרָתִי תַּמְצִיז אֲמַר אֱלֹהִיד: 7 אֶתָּם הַבָּאִים מִן הַגּוֹלָה שְׂמַחְתּוֹ אֶת־יִרְשָׁלָיִם כְּבֹאֲכֶם אֵלֶיהָ וְגִילּוֹ בָּהּ כָּל־אֲהֲבֵיהָ כֹּל מִי שֶׁתִּבְּרָה לְרֹאשָׁתָה בְּבִנְיָתָה שִׁישׁוּ אֶתָּה מִשׁוּשׁ כָּל־הַמִּתְאַבְּלִים עֲלֶיהָ בַּעַת הַחֲרָבָה: 8 יֹא הַתְּכִינָה עֲלֶיהָ לְמַעַן שְׂמַחְתּוֹ בְּשִׁמְחָתָהּ וְתִינָקוּ מִלְּשׁוֹן יִגְיָה וּשְׁבַעְתֶּם מִשְׁדֵּר מִשְׁדֵּר תַּנְחִמִּיהָ לְמַעַן תִּמְצְאוּ תַּמְצִיז וְהַתְּעַנְנָתָם וּמִתְעַנְנִים מִזֶּה מִשְׁשָׁעַן כְּבוֹדָה שִׁיחָה

הגדול הן ומשמש לבוא לה. (יב) על צד תנשאו ועל ברבים תשעשעו, וכברכם הגוים מאד. והמשיל הכבוד שיעשו להם כמו שנושאים התנוק על הזרוע בצד הגוף, ומשעשעים אותו על הברכים לשמחו. (יג) אשר אמו תנחמנו, דרך האם לנחם את בנה יותר מן האב. ובירושלים תנחמו, כל התנחומים שלכם יהיו בירושלים, כי שם תקבלו הרבה טובה וזה יחשב לנחומים על הצרות שעברו. (יד) וראיתם ויש לבכם, כאשר תראו את ירושלים בבנינה ויש לבכם, ועצמותיכם פדשא תפרחנה, כלומר יתחזקו בבראות. ונודעה יד ה' את עבדיו, או ידעו עבדיו את כח גבורת ה'.

(טו) באש יבוא, לאבר את חיל גוג ומגוג. וכסופה מרפבותיו, כלומר גזרותיו היורדות מן השמים, ירדו עליהם ברוח סופה. להשיב בחרה אפו, להשיב לצרו גמול באר ובחרה רבה. (טז) נשפט, מתפנה ורבו חללי ה', החללים שיפלו במלחמת גוג ומגוג. (יז) המתקדשים והמטהרים אל הגזנות, המומנים עצמם ומטהרים עצמם כמו טהרה ללכת אל הפסלים העומדים בגזות. אחר אחת, קבוצה אחרי קבוצה, אחרי שגמרה הראשונה את עבודתה נקנסת השנייה. בתוך, באמצע הגנה מקום מעמד הפסל והשקץ, כל סוגי הערצים. יספו, יכלו. (יח) ואנכי, ואנכי מה עלי לעשות. מעשיהם ומחשבותיהם באה, כל מעשה וכל מחשבה באה אלי, והיא תוקיני לקבץ את כל הגוים וגו'. וראו את כבודי, בחלומי בהם במפת "המק בשרו וגו' ככתוב בנבואת יכריה (זכריה יד, יט) ושמתי בהם אות ושלחתי מהם פליטים, פלטים יוצאו מן המלחמה בשביל ללכת לבשר לאיים הרחוקים את כבודי אשר ראו ממלחמה. וגם באותם פלטים אשים אחד מן האותות שגזרנו בחריהם בהם, כדי להודיע לרחוקים שבמגפה זו נגפו הצובאים על ירושלים. מושכי קשת, המלקדים לירות חצים בקשת.

(כ) והביאו את כל אחיכם, בשישקעו הגוים את הפלטים הנדולים שיעשה הקב"ה במחנה גוג ומגוג, וביאו את אותם מישראל שלא עלו לארץ ישראל. ובצבים, בעגלות מחפות. ובכפרות, סוג של גמלים שהם

אחר הגאולה: יב פריכה | אמר יהוה הנני נטה אליה אפה אל ירושלים שלום תבנה פנהר כמו נהר שלום אפה לה לבוא במרוצה ובנהל שומרה את כבוד גוים עשרם וינקתם תהיו יונקים את העושר הזה על-צד תנשאו פתוקת הינן שנושאים אותו על הזרוע בצד הגוף

ועל-ברכים תשעשעו משעשעים אותו: יג פליש אשר אמו תנחמנו כן אנכי אנחמכם ובירושלים תנחמו על הצרות שעברו עליכם כי שמה יראה כבודי עליכם: יד בעשותו נקמותו ונוראותיו וראיתם וראו ותראו ירושלים בבנינה ויש ליש לבכם ועצמותיכם פדשא תפרחנה יתחזקו בבראות או ונודעה כח גבורת יד-יהוה את עם עבדיו לטובה גם ידעו אשר וזעם את-איכביו במלחמת גוג ומגוג: טו פריהנה יהוה באש יבוא לאבר בו את חיל גוג ומגוג וכסופה כפסעה יבואו מרפבותיו גזרותיו להשיב לצרו גמול בחמה אפו רבה ונערתו תהיה בלהבי-אש: טז כי באש יהוה נשפט ויהיה מתפנף עמיה ובחרבו איש באחיו והם את-כל-בשר ורבו ויתרבו חללי יהוה (ע' יחזקאל יג יא): יז המתקדשים המומנים יחד והמטהרים עצמם ללכת אל העכו"ם העומדות אל-הגזות אחר אחת קבוצה אחר קבוצה בתוך באמצע הגנה מקום מעמד העכו"ם בני ישראל אכלו בשר החזיר והשקץ והעכבר יחדו ביום יחד יספו נאם-יהוה: יח ואנכי מעשיהם של בעלי זאת האמונה ומחשבותיהם ואמונתם הנפסדת באה כדי לקבץ את-כל-הגוים והלשונות אל ירושלים (זכריה יד,

להודיע להם שמעשיהם הבל ואו ובאו וראו את-כבודי אחדות ה' כי נשנב שמו לבדו: יט ושמתי בהם אות בכל הבאים אשים אות וזהו מה שנאמר ועניו תמנה בחוריתו וכו' (זכריה יד) ושלחתי מהם | פליטים כי רבם ומתו סביב ירושלים, ללכת אל-הגוים היושבים בתרשיש פול ולוד מושבי המלקדים לירות חצים בקשת תכל ויוון ואל היושבים האיים הרחוקים אשר לא-שמעו מעולם את-שמעי ולא-ראו את-כבודי והגידו אלה הפליטים אשר בהם את-כבודי בגוים כי וראו את האותות ששמתי בהם: כ כשישמעו הפלא הגדול שיעשה המקום במחנה



שם ביום המעשה ביום אשר נשבע שאול ליהונתן לכל המית את דוד וישבת אצל האבן האול כי שם אמצאד: כ) ואני שלשת החצים צדה לצד האבן ההוא אורה כאלו אני מורה לשלחלי למפרה לחץ: כא) והנה לאחר זה אשלח את-הנער ואני לו לך מצא

את-החצים חסיון היה ויהי ביד אמצאד אמר לצער הנה החצים קרובים אלי ממך והנה עברת מהם, קחני קח חצי ובאה בוא אלי כישלום לך ואני דבר רע, חי-יהוה נשבע לי: כב) ואם כה אמר לעלם הנה החצים ממך והלאה להלן ממקום עמדה, אז לך לדרכך וברח לך כי שלחך יהוה ונצלת בחשנחת ה': כג) ואם חלך לך, וכוז תמור והדבר אשר דברנו דברי הבית שפרטנו אני ואתה הנה יהוה ויהי הער ביני ובינך עד-עולם: כד) ויסתר דוד בשדה ויהי החדש וישב המלך אל-הלחם לאכול: כה) וישב המלך על-מושביו מקום המיחד לו לשבת בו בפעם א בפעם אל-מושב שאצל הקיר ויקם יהונתן וישב והושב אבנר מצד אביו כי לא רצה להיות סמוך לאביו, אם יקצוף עליו על דבר דוד, שאול ויפקד מקום דוד: כו) ולא-דבר לא שאל שאול מאומה ביום ההוא מדוע לא בא דוד כי אמר מקרה הוא שראה קרי בלתי טהור הוא כילא טהור כי עדן לא טבל לקרו: כז) ויהי ממחרת ראש החדש ביום השני החדש ויפקד מקום דוד ויאמר שאול אלי-יהונתן בנו מדוע לא-בא בדישי גס-תמול גס-היום אל-הלחם אם היה מקרה, היה לו לבוא היום חלופי: כח) ויען יהונתן את-שאול נשאל נשאל דוד מעמדי רשות ללכת עד-בית לחם: כט) ויאמר שלחני נא מן לי רשות ללכת כי זבח משפחה לנו ובמי שלמים לנו בעיר והוא צוהלי אליא אחי

המעשה, ביום חל לנמרי, כלומר לפני ראש החדש. פרוש אחר, ביום מעשה השבועה שנשבע שאול ליהונתן שלא ימית את דוד, שגם אז הסתתר דוד שם. האבן האול, האבן שהיתה אות להולכי דרכים. "האול", הולכי הדרך, כמו "אול" שפרושו הלך. כ) צדה אורה, לצד האבן אהיה מורה החצים. לשלח לי למפרה, שמהיה האבן לי למפרה. כא) קחני ובאה, צא אתה בעצמך ממקום מחבואך וקחני ובוא אלי. כב) לך כי שלחך ה', לך לדרכך וברח, שהקב"ה אומר לך לברח ולהקלם. כג) והדבר אשר דברנו, הבית שפרטנו יחד. הנה ה', ה' יהיה ער. כה) אל מושב הקיר, בראש הקסבים סמוך לקיר. ויקם יהונתן וישב אבנר מצד שאול, סדר הישיבה היה, שדוד היה יושב סמוך למלך, ואחריו יהונתן, ואחריו אבנר. וביום ההוא כשהמלך ישב במקומו ויהונתן במקומו, ודוד לא בא, אם כן נשאר יהונתן יושב סמוך לאביו מבלי שהפסיק אדם אחר ביניהם, ואין מדרך חסד לישוב בהסבה אצל אביו, לבן קם יהונתן ממקומו לשבת במקומו של אבנר, ואבנר ישב במקום של יהונתן כדי להפסיק בין שאול ליהונתן בנו. וקמנו של דוד נשאר פנוי, שיוכל לבוא אחר כך. כז) ויפקד מקום דוד, נחסר היה המקום מן הישוב. כי לא טהור, והם היו נשמים מלאכל יחד הטמא והטהור. או שהיו אוכלים זבחי שלמים, ואסור לסמאים. וגם יתכן שאין מדרך המוסר לבוא טמא לשלחן המלך. ממחרת החדש השני, ביום השני של ראש החדש, דהיינו למחרת. כח) מעמדי, מפני לקח רשות בלכתו לבית לחם, ולא הלך בלי רשות. כט) שלחני, מן לי רשות ללכת. זבח משפחה, אותו היום היו בני משפחתו וזבחים זבחי שלמים. והוא צוה לי אחי,

אל-המקום אשר-נסתרת שם ביום המעשה וישבת אצל האבן האול: כ) ואני שלשת החצים צדה אורה לשלחלי למפרה: כא) והנה אשלח את-הנער לך מצא את-החצים אמצאד אמר לצער הנה החצים ממך והנה קחני ו. ובאה כישלום לך ואני דבר חי-יהוה: כב) ואם-כה אמר לעלם הנה החצים ממך והלאה לך כי שלחך יהוה: כג) והדבר אשר דברנו אני ואתה הנה יהוה ביני ובינך עד-עולם: כד) ויסתר דוד בשדה ויהי החדש וישב המלך אל-הלחם לאכול: כה) וישב המלך על-מושביו בפעם א בפעם אל-מושב הקיר ויקם יהונתן וישב אבנר מצד שאול ויפקד מקום דוד: כו) ולא-דבר שאול מאומה ביום ההוא כי אמר מקרה הוא בלתי טהור הוא כילא טהור: כז) ויהי ממחרת החדש השני ויפקד מקום דוד ויאמר שאול אלי-יהונתן בנו מדוע לא-בא בדישי גס-תמול גס-היום אל-הלחם: כח) ויען יהונתן את-שאול נשאל נשאל דוד מעמדי עד-בית לחם: כט) ויאמר שלחני נא כי זבח משפחה לנו בעיר והוא צוהלי אחי ועתה אם-מצאתי חן בעיניך אמלטא נא ואראה את-אחי עליכן לא-בא אל-שלחן



הפרידה רעוה ער־דוד הנדיל הרבה לבכות יותר מיהונתן: מב) וַיֹּאמֶר יְהוֹנָתָן לְדָוִד לֵךְ לְשָׁלוֹם וְהִשְׁבִּיעַ אֶשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ שְׁנֵינוּ אֲנַחְנוּ בְּשֵׁם יְהוָה לֵאמֹר וַאֲמַרְט יְהוָה יִהְיֶה |  
 בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין זֶרַעְךָ וּבֵין עַדְעוֹלָם:  
 שִׁי לְמוֹרָא

שְׁדוֹד הִרְבָּה לִבְכוֹת יוֹתֵר מִיְהוֹנָתָן.  
 מב) אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְנוּ, וְתוֹכֵר  
 שֶׁנִּשְׁבַּעְנוּ וכו'. ה' יְהוָה, ה' יִהְיֶה  
 עַד עַל הַשְּׁבוּעָה.  
 זֶרַעְךָ וּבֵין זֶרַעְךָ עַדְעוֹלָם:

עטרת מרים

שי למוורא

א וַיַּעַשׂ חִירוֹם אֶת־הַפִּירוֹת וְאֶת־הַיַּעֲשִׂים וְאֶת־הַמְּזֻרְקוֹת וַיְכַל  
 חִירוֹם לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה לְצוּרֵת  
 בַּיִת יְהוָה: כ עַמּוּדִים שְׁנָיִם וְגָלֹת הַכֶּתֶרֶת חֶלֶק הַמַּחֲתָן מִהַכֶּתֶר  
 אֲשֶׁר־עֲלִירָאשׁ הָעַמּוּדִים שְׁתֵּי וְהַשְּׁבָכּוֹת כְּרוּ שְׁתֵּי לִכְפֹּת  
 אֶת־שְׁתֵּי גָלוֹת הַכֶּתֶרֶת אֲשֶׁר  
 עֲלִירָאשׁ הָעַמּוּדִים: ג וְאֶת־  
 הָרַמְנִים אַרְבַּע מֵאוֹת הָעֶשְׂרִיֹּת  
 לַחֲלוֹת בְּתַחֲתֵית לְשְׁתֵּי הַשְּׁבָכּוֹת  
 שְׁנִי־טוֹרִים כָּל טוֹר מֵאָה רַמְנִים  
 לְשִׁבְכָה הָאֶחָת לִכְפֹּת אֶת חֶלֶק  
 הָעֲלִיֹן מִן שְׁתֵּי גָלוֹת הַכֶּתֶרֶת  
 אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי הָעַמּוּדִים: ד וְאֶת־  
 הַמְּכַנּוֹת מִלְּשׁוֹן פֶּן יִבְסִים וְהֵיוּ מִתַּחַת  
 לַפִּירוֹת עָשָׂה וְאֶת־הַפִּירוֹת עָשָׂה  
 עַל־הַמְּכַנּוֹת: ה וְאֵת הַיָּם הָאֶחָד  
 וְאֶת־הַכֶּקֶר שְׁנַיִם־עָשָׂר תַּחַת  
 הַיָּם: ו וְאֶת־הַפִּירוֹת וְאֶת־הַיַּעֲשִׂים  
 וְאֶת־הַמְּזֻרְקוֹת וְאֵת כָּל־הַכְּלִים  
 הָאֵלֶּה אֲשֶׁר עָשָׂה חִירוֹם לַמֶּלֶךְ  
 שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה נִחַשְׁתׁ מִמֶּרֶס  
 צִרוּף וּמִזֻּקָּה: ז בְּכֶכֶר הִרְדֵּן יִצְקֶם  
 הַמֶּלֶךְ שֹׁפָר בָּהֶם אֶת הַנְּחֹשֶׁת לְאוֹר  
 הַחֲכָה בְּמַעֲבַה הָאֲדָמָה בְּעֵבִי  
 הָאֲדָמָה, חֲפֵר צוּרוֹת הַכְּלִים הֵם בֵּין  
 סָפוֹת וּבֵין צִרְתָּן: ח וַיִּנַּח שְׁלֹמֹה  
 מִלְּשָׁקוֹל אֶת־כָּל־הַכְּלִים מֶרֶב  
 מְאֹד מְאֹד לֹא נִחְקֵר לְדַעַת מִשְׁקַל  
 הַנְּחֹשֶׁת: ט וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה אֶת  
 כָּל־הַכְּלִים אֲשֶׁר בֵּית יְהוָה אֵת  
 מִזְבֵּחַ הַזֹּהֵב וְאֶת־הַשְּׁלֹחַן קְבוּצַת  
 הַשְּׁלֹחַנִת, כִּי עָשָׂה עָשָׂה (ד"ה ב ד ח).  
 אֲשֶׁר עָלְיוֹ לֶחֶם הַפָּנִים הַשְּׁלֹחַן  
 עָשָׂה זָהָב: י וְאֶת־הַמְּנֹרוֹת חֲמִשׁ  
 מִזְמִין מְנֹרַת מֹשֶׁה וְחֲמִשׁ מִשְׁמָאל

להרוצים לומר במלכים א פרק ז

הפמרה לשבת השניה של חנוכה

א וַיַּעַשׂ חִירוֹם אֶת־הַפִּירוֹת וְאֶת־הַיַּעֲשִׂים וְאֶת־  
 הַמְּזֻרְקוֹת וַיְכַל חִירוֹם לַעֲשׂוֹת אֶת־כָּל־  
 הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עָשָׂה לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית  
 יְהוָה: כ עַמּוּדִים שְׁנָיִם וְגָלֹת הַכֶּתֶרֶת אֲשֶׁר־  
 עֲלִירָאשׁ הָעַמּוּדִים שְׁתֵּי וְהַשְּׁבָכּוֹת שְׁתֵּי  
 לִכְפֹּת אֶת־שְׁתֵּי גָלוֹת הַכֶּתֶרֶת אֲשֶׁר עַל־  
 רֹאשׁ הָעַמּוּדִים: ג וְאֶת־הָרַמְנִים אַרְבַּע מֵאוֹת  
 לְשְׁתֵּי הַשְּׁבָכּוֹת שְׁנִי־טוֹרִים רַמְנִים לְשִׁבְכָה  
 הָאֶחָת לִכְפֹּת אֶת־שְׁתֵּי גָלוֹת הַכֶּתֶרֶת אֲשֶׁר  
 עַל־פְּנֵי הָעַמּוּדִים: ד וְאֶת־הַמְּכַנּוֹת עָשָׂה  
 וְאֶת־הַפִּירוֹת עָשָׂה עַל־הַמְּכַנּוֹת: ה וְאֵת הַיָּם

הָאֶחָד וְאֶת־הַכֶּקֶר שְׁנַיִם־עָשָׂר תַּחַת הַיָּם: ו וְאֶת־הַפִּירוֹת וְאֶת־הַיַּעֲשִׂים  
 וְאֶת־הַמְּזֻרְקוֹת וְאֵת כָּל־הַכְּלִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר עָשָׂה חִירוֹם לַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה  
 בֵּית יְהוָה נִחַשְׁתׁ מִמֶּרֶס: ז בְּכֶכֶר הִרְדֵּן יִצְקֶם בְּמַעֲבַה הָאֲדָמָה  
 בֵּין סָפוֹת וּבֵין צִרְתָּן: ח וַיִּנַּח שְׁלֹמֹה אֶת־כָּל־הַכְּלִים מֶרֶב מְאֹד מְאֹד לֹא  
 נִחְקֵר מִשְׁקַל הַנְּחֹשֶׁת: ט וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה אֶת כָּל־הַכְּלִים אֲשֶׁר בֵּית יְהוָה  
 אֵת מִזְבֵּחַ הַזֹּהֵב וְאֶת־הַשְּׁלֹחַן אֲשֶׁר עָלְיוֹ לֶחֶם הַפָּנִים זָהָב: י וְאֶת־הַמְּנֹרוֹת חֲמִשׁ מִזְמִין

שעשה משה רבנו. לפני הדביר, בהיכל הקדש, לפני קדש הקדשים. זהב סגור, זהב שסגרו אותו בכור הצורף לטהרו מסיג. והפרח, פרחי המנורות. והנרות, מכלי השמן והפתילות של המנורות. והמלקחים, צבתים שמרימים בהם את הפתילה

מתוך השמן. (יא) והספות והמזמרות, מיני כלי זמר. והמזמרות, כלים לקבלת דם הקרנות ולזריקת הדם על המזבח. והספות, הבזוכים שבהם שמים את הלבונה על השלחן. והמזמרות, כלים לאסף בהם גחלי אש מהמזבח החיצון למזבח הפנימי להקטרת הקטרת. וכן לתריפת הדשן

אכל כלם העמיד בדרום לפני הדביר שהוא הפתח הנשקף להיכל, והמנורות עשה מזזהב סגור גמי ומזוקק והפרח של מנורה והנרות הם בזוכין שנותנין בהן השמן והפתילה והמלקחים שמרימים בהן את הפתילה מתוך השמן עשה מזזהב: יא והספות והמזמרות כלי

של מיני זמר והמזמרות לקבל דם והספות לבזוכי לבונה והמזמרות לתחת בהם האש על הקטורת זהב סגור והפתילות הם העשויות להציב בהן צירים לדלתות הבית הפנימי לסבב אילך ואילך שהוא לקדש הקדשים לדלת הבית שהוא להיכל היו זהב:

וחמש משמאל לפני הדביר זהב סגור והפרח והנרות והמלקחים זהב: יא והספות והמזמרות והמזמרות והמזמרות והמזמרות זהב סגור והפתילות לדלתות הבית הפנימי לקדש הקדשים לדלת הבית להיכל זהב:

מהמזבח החיצון. והפתילות, הן העשויות להציב בהן את צירי הדלתות במפתן ובמשקוף, בשביל תנועת הדלתות. פרוש אחר, מפתחות שפותחים בהם את הדלתות. לדלת הבית להיכל, וגם הפותות של דלתות ההיכל, שהוא הקדש שלפני קדש הקדשים, היו זהב.

## קריאת התורה למנחת שבת קודש

מד ויגש אליו יהודה ויאמר כי אדני ידברנא עבדך דבר באזני אדני ואליחור אפך בעבדך כי כמוד בפרעה: י אדני שאל את עבדיו לאמר היש לכם אב או אח: כ ונאמר אל אדני יש לנו אב זקן וילד זקנים קטן ואחיו מת ויותר הוא לבדו לאמו ואביו אהבו: (לד) כא ותאמר אל עבדך הורדהו אלי ואשימה עיני עליו: כב ונאמר אל אדני לא יוכל הנער לעזב את אביו ועזב את אביו ומת: כג ותאמר אל עבדך אם לא ירד אחיכם הקטן אתכם לא תספון לראות פני: כד ויהי כי עלינו

אל עבדך אבי ונגדלו את דברי אדני: (ישראל) כה ויאמר אבינו שבו שברו לנו מעמאכל: כו ונאמר לא נוכל לרדת אם יש אחינו הקטן אתנו וירדנו כי לא נוכל לראות פני האיש ואחינו הקטן איננו אתנו: כז ויאמר עבדך אבי אלינו אתם ידעתם כי שנים ילדה לי אשתי: כח ויצא האחד מאתי ואמר אך טרף טרף ולא ראיתי עד הנה: כט ולקחתם גם את זה מעם פני וקרהו אסון והורדתם את שיבתי ברעה שאלה: ל ועתה בבאי אל עבדך אבי והנער איננו אתנו ונפש קשורה בנפשו:

יהי רצון שיעשה כל אחד מאתנו . . המוטל עלינו בכל ענייני היהדות, ובפרט בארץ ישראל, בהקדמות "נעשה" ל"נשמע", ובמרוץ המתאים, ובביטחון גמור שיצליח במילוי תפקידו, שגם זה מיסודי קיום הצבא והצלחתו, ובאופן דמוסיף והולך ואור.

ממכתב, ימי החנוכה, ה'תשל"ו

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

| מדינה ועיר                    | זריחה |      | סוף זמן קריאת שמע |      |        |       | סוף זמן תפילה |       | מנחה גדולה |       | שקיעה |       | צאת הכוכבים |       | כניסת שבת | יציאת שבת |
|-------------------------------|-------|------|-------------------|------|--------|-------|---------------|-------|------------|-------|-------|-------|-------------|-------|-----------|-----------|
|                               |       |      | מג"א              |      | אדמו"ר |       |               |       |            |       |       |       |             |       |           |           |
|                               |       |      | א                 | ש    | א      | ש     | א             | ש     | א          | ש     | א     | ש     | א           | ש     |           |           |
| באר שבע (ח)                   | 6:31  | 6:35 | 8:25              | 8:28 | 9:01   | 9:05  | 9:54          | 9:57  | 12:06      | 12:08 | 16:40 | 16:42 | 17:08       | 17:10 | 16:21     | 17:21     |
| חיפה (ח)                      | 6:34  | 6:38 | 8:25              | 8:29 | 9:03   | 9:06  | 9:55          | 9:58  | 12:05      | 12:08 | 16:38 | 16:41 | 17:04       | 17:06 | 16:07     | 17:18     |
| ירושלים (ח)                   | 6:31  | 6:35 | 8:24              | 8:27 | 9:00   | 9:04  | 9:53          | 9:56  | 12:04      | 12:07 | 16:42 | 16:44 | 17:05       | 17:08 | 16:04     | 17:19     |
| תל אביב (ח)                   | 6:33  | 6:37 | 8:26              | 8:29 | 9:03   | 9:06  | 9:55          | 9:58  | 12:06      | 12:09 | 16:38 | 16:40 | 17:06       | 17:09 | 16:18     | 17:20     |
| אוסטריה, וינה (ח)             | 7:38  | 7:42 | 8:53              | 8:56 | 9:42   | 9:45  | 10:25         | 10:29 | 12:19      | 12:22 | 16:01 | 16:02 | 16:39       | 16:41 | 15:44     | 16:56     |
| אוסטריה, מלמור (ק)            | 5:52  | 5:54 | 8:44              | 8:46 | 9:31   | 9:34  | 10:47         | 10:50 | 13:52      | 13:55 | 20:39 | 20:43 | 21:11       | 21:15 | 20:23     | 21:29     |
| אוקראינה, אודסה (ח)           | 7:33  | 7:37 | 8:54              | 8:57 | 9:41   | 9:44  | 10:26         | 10:29 | 12:22      | 12:25 | 16:10 | 16:12 | 16:47       | 16:49 | 15:54     | 17:03     |
| אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)  | 7:24  | 7:28 | 8:38              | 8:42 | 9:27   | 9:31  | 10:11         | 10:14 | 12:05      | 12:07 | 15:45 | 15:47 | 16:24       | 16:26 | 15:28     | 16:41     |
| אוקראינה, ז'יטומיר (ח)        | 7:58  | 8:02 | 9:05              | 9:09 | 9:57   | 10:00 | 10:39         | 10:43 | 12:30      | 12:33 | 16:02 | 16:04 | 16:43       | 16:45 | 15:46     | 17:01     |
| אוקראינה, קייב (ח)            | 7:51  | 7:56 | 8:58              | 9:02 | 9:50   | 9:54  | 10:32         | 10:36 | 12:23      | 12:26 | 15:54 | 15:56 | 16:35       | 16:37 | 15:37     | 16:53     |
| אדווד אמירויות, אבו דאבי (ח)  | 6:58  | 7:01 | 9:02              | 9:05 | 9:36   | 9:39  | 10:31         | 10:34 | 12:47      | 12:50 | 17:36 | 17:39 | 18:03       | 18:05 | 17:18     | 18:16     |
| איטליה, מילאנו (ח)            | 7:56  | 8:00 | 9:19              | 9:22 | 10:05  | 10:08 | 10:51         | 10:54 | 12:48      | 12:51 | 16:43 | 16:45 | 17:17       | 17:19 | 16:24     | 17:32     |
| אקוודור, קיטו (ח)             | 6:05  | 6:08 | 8:34              | 8:37 | 9:05   | 9:08  | 10:08         | 10:10 | 12:39      | 12:42 | 18:13 | 18:16 | 18:37       | 18:40 | 17:57     | 18:49     |
| ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)    | 5:35  | 5:37 | 8:26              | 8:28 | 9:10   | 9:12  | 10:24         | 10:27 | 13:25      | 13:28 | 20:03 | 20:07 | 20:34       | 20:37 | 19:47     | 20:50     |
| ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)        | 6:07  | 6:09 | 8:59              | 9:01 | 9:51   | 9:54  | 11:09         | 11:12 | 14:18      | 14:21 | 21:14 | 21:17 | 21:50       | 21:53 | 20:59     | 22:09     |
| ארה"ב, בולטימור (ח)           | 7:19  | 7:22 | 8:57              | 9:00 | 9:38   | 9:41  | 10:27         | 10:30 | 12:31      | 12:34 | 16:44 | 16:46 | 17:16       | 17:18 | 16:28     | 17:31     |
| ארה"ב, ברוקלין (ח)            | 7:12  | 7:16 | 8:47              | 8:51 | 9:29   | 9:33  | 10:18         | 10:21 | 12:21      | 12:24 | 16:29 | 16:31 | 17:02       | 17:04 | 16:13     | 17:17     |
| ארה"ב, גרסי סיטי (ח)          | 7:13  | 7:16 | 8:48              | 8:51 | 9:30   | 9:33  | 10:18         | 10:22 | 12:21      | 12:24 | 16:29 | 16:32 | 17:02       | 17:05 | 16:13     | 17:17     |
| ארה"ב, דטרויט (ח)             | 7:54  | 7:58 | 9:25              | 9:29 | 10:08  | 10:12 | 10:56         | 10:59 | 12:57      | 13:00 | 17:00 | 17:02 | 17:34       | 17:36 | 16:44     | 17:49     |
| ארה"ב, האוסטון (ח)            | 7:09  | 7:12 | 9:05              | 9:08 | 9:41   | 9:44  | 10:34         | 10:37 | 12:46      | 12:49 | 17:25 | 17:27 | 17:52       | 17:54 | 17:08     | 18:05     |
| ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)         | 6:49  | 6:53 | 8:38              | 8:42 | 9:16   | 9:19  | 10:08         | 10:11 | 12:17      | 12:20 | 16:44 | 16:47 | 17:14       | 17:16 | 16:28     | 17:28     |
| ארה"ב, מיאמי (ח)              | 6:59  | 7:03 | 9:01              | 9:04 | 9:36   | 9:39  | 10:30         | 10:33 | 12:46      | 12:49 | 17:32 | 17:35 | 17:59       | 18:01 | 17:16     | 18:12     |
| ארה"ב, ניו הייבן (ח)          | 7:10  | 7:14 | 8:44              | 8:47 | 9:26   | 9:30  | 10:14         | 10:18 | 12:17      | 12:19 | 16:23 | 16:25 | 16:56       | 16:59 | 16:07     | 17:11     |
| ארה"ב, ניו יורק, גן ישראל (ח) | 7:19  | 7:23 | 8:52              | 8:55 | 9:34   | 9:38  | 10:22         | 10:25 | 12:24      | 12:27 | 16:29 | 16:31 | 17:02       | 17:04 | 16:12     | 17:17     |
| ארה"ב, פיטסבורג (ח)           | 7:36  | 7:39 | 9:11              | 9:15 | 9:53   | 9:57  | 10:42         | 10:45 | 12:45      | 12:48 | 16:54 | 16:56 | 17:27       | 17:29 | 16:38     | 17:42     |
| ארה"ב, שיקגו (ח)              | 7:11  | 7:14 | 8:43              | 8:47 | 9:26   | 9:29  | 10:14         | 10:17 | 12:15      | 12:18 | 16:20 | 16:22 | 16:54       | 16:56 | 16:04     | 17:09     |
| בוליביה, לה-פס (ח)            | 5:54  | 5:57 | 8:35              | 8:38 | 9:09   | 9:12  | 10:16         | 10:19 | 13:00      | 13:03 | 19:01 | 19:04 | 19:26       | 19:29 | 18:45     | 19:39     |
| בלגיה, אנטוורפן (ח)           | 8:39  | 8:44 | 9:43              | 9:47 | 10:36  | 10:40 | 11:18         | 11:21 | 13:07      | 13:10 | 16:35 | 16:36 | 17:17       | 17:19 | 16:18     | 17:35     |
| בלגיה, בריסל (ח)              | 8:38  | 8:42 | 9:43              | 9:47 | 10:36  | 10:39 | 11:17         | 11:21 | 13:07      | 13:10 | 16:37 | 16:38 | 17:18       | 17:20 | 16:20     | 17:36     |
| ברזיל, סאו פאולו (ח)          | 5:14  | 5:17 | 7:59              | 8:02 | 8:36   | 8:38  | 9:46          | 9:48  | 12:35      | 12:38 | 18:54 | 18:57 | 19:16       | 19:19 | 18:34     | 19:30     |
| ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)      | 5:04  | 5:06 | 7:49              | 7:51 | 8:25   | 8:27  | 9:34          | 9:37  | 12:23      | 12:26 | 18:35 | 18:39 | 19:02       | 19:06 | 18:20     | 19:16     |
| ברטינה, לונדון (ח)            | 7:59  | 8:03 | 9:02              | 9:05 | 9:55   | 9:59  | 10:36         | 10:40 | 12:25      | 12:28 | 15:53 | 15:55 | 16:34       | 16:36 | 15:37     | 16:52     |
| ברטינה, מנצ'סטר (ח)           | 8:18  | 8:22 | 9:12              | 9:16 | 10:09  | 10:13 | 10:48         | 10:52 | 12:34      | 12:37 | 15:49 | 15:51 | 16:35       | 16:37 | 15:35     | 16:53     |
| גרמניה, ברלין (ח)             | 8:10  | 8:15 | 9:09              | 9:12 | 10:04  | 10:07 | 10:44         | 10:48 | 12:31      | 12:34 | 15:54 | 15:55 | 16:36       | 16:38 | 15:35     | 16:54     |
| גרמניה, פרינקפורט (ח)         | 8:17  | 8:21 | 9:25              | 9:29 | 10:17  | 10:20 | 10:59         | 11:03 | 12:50      | 12:53 | 16:23 | 16:25 | 17:04       | 17:06 | 16:06     | 17:21     |
| דרום אפריקה, ויטסבורג (ח)     | 5:09  | 5:11 | 7:56              | 7:58 | 8:33   | 8:36  | 9:44          | 9:47  | 12:36      | 12:39 | 19:02 | 19:06 | 19:23       | 19:27 | 18:40     | 19:38     |
| הודו, מומבאי (ח)              | 7:03  | 7:07 | 9:14              | 9:17 | 9:46   | 9:49  | 10:43         | 10:46 | 13:03      | 13:06 | 18:03 | 18:06 | 18:28       | 18:31 | 17:47     | 18:41     |
| הודו, פונה (ח)                | 6:58  | 7:02 | 9:09              | 9:12 | 9:42   | 9:45  | 10:39         | 10:42 | 12:59      | 13:02 | 18:00 | 18:03 | 18:25       | 18:28 | 17:44     | 18:38     |
| הונגריה, בודפשט (ח)           | 7:24  | 7:28 | 8:41              | 8:44 | 9:29   | 9:33  | 10:14         | 10:17 | 12:08      | 12:11 | 15:53 | 15:54 | 16:31       | 16:33 | 15:36     | 16:47     |
| טורקיה, איסטנבול (ח)          | 7:17  | 7:21 | 8:52              | 8:55 | 9:34   | 9:38  | 10:23         | 10:26 | 12:25      | 12:28 | 16:33 | 16:35 | 17:06       | 17:08 | 16:16     | 17:20     |

| מדינה ועיר                | זריחה |       | סוף זמן קריאת שמע |       |        |       | סוף זמן תפילה |       | מנחה גדולה |       | שקיעה |       | צאת הכוכבים |       | כניסת שבת | יציאת שבת |
|---------------------------|-------|-------|-------------------|-------|--------|-------|---------------|-------|------------|-------|-------|-------|-------------|-------|-----------|-----------|
|                           |       |       | מג"א              |       | אדמו"ר |       |               |       |            |       |       |       |             |       |           |           |
|                           | ש     | א     | ש                 | א     | ש      | א     | ש             | א     | ש          | א     | ש     | א     | ש           | א     | ש         | א         |
| יוון, אתונה (ח)           | 7:33  | 7:37  | 9:15              | 9:18  | 9:54   | 9:58  | 10:44         | 10:47 | 12:50      | 12:53 | 17:06 | 17:09 | 17:38       | 17:40 | 16:50     | 17:52     |
| מולדובה, קישינב (ח)       | 7:43  | 7:47  | 9:02              | 9:05  | 9:49   | 9:53  | 10:34         | 10:37 | 12:29      | 12:32 | 16:16 | 16:17 | 16:53       | 16:55 | 15:59     | 17:09     |
| מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)   | 7:02  | 7:05  | 9:11              | 9:14  | 9:44   | 9:47  | 10:41         | 10:44 | 13:01      | 13:04 | 18:00 | 18:02 | 18:25       | 18:28 | 17:44     | 18:38     |
| ניו-זילנד, קריסטצ'רץ' (ח) | 4:35  | 4:36  | 7:24              | 7:26  | 8:27   | 8:30  | 9:48          | 9:50  | 13:03      | 13:06 | 20:14 | 20:18 | 20:54       | 20:58 | 19:59     | 21:16     |
| נפאל, קטמנדו (ח)          | 6:46  | 6:50  | 8:45              | 8:48  | 9:20   | 9:23  | 10:14         | 10:17 | 12:28      | 12:31 | 17:10 | 17:13 | 17:38       | 17:40 | 16:54     | 17:51     |
| סין, בייג'ינג (ח)         | 7:28  | 7:32  | 9:05              | 9:08  | 9:46   | 9:50  | 10:35         | 10:38 | 12:39      | 12:42 | 16:50 | 16:52 | 17:22       | 17:24 | 16:31     | 17:37     |
| סינגפור, סינגפור (ח)      | 6:58  | 7:01  | 9:25              | 9:28  | 9:56   | 9:59  | 10:59         | 11:02 | 13:29      | 13:32 | 19:01 | 19:04 | 19:25       | 19:28 | 18:45     | 19:37     |
| פולין, ורשא (ח)           | 7:38  | 7:43  | 8:38              | 8:41  | 9:32   | 9:36  | 10:13         | 10:17 | 12:01      | 12:04 | 15:23 | 15:25 | 16:07       | 16:09 | 15:06     | 16:25     |
| פרו, לימה (ח)             | 5:38  | 5:41  | 8:16              | 8:19  | 8:49   | 8:51  | 9:55          | 9:58  | 12:35      | 12:38 | 18:28 | 18:31 | 18:53       | 18:56 | 18:13     | 19:06     |
| צרפת, ליון (ח)            | 8:14  | 8:18  | 9:37              | 9:40  | 10:23  | 10:26 | 11:08         | 11:12 | 13:05      | 13:08 | 16:56 | 16:58 | 17:33       | 17:35 | 16:40     | 17:49     |
| צרפת, פריז (ח)            | 8:37  | 8:41  | 9:49              | 9:53  | 10:39  | 10:43 | 11:23         | 11:26 | 13:15      | 13:18 | 16:56 | 16:58 | 17:33       | 17:35 | 16:37     | 17:50     |
| קולומביה, בוגוטה (ח)      | 5:56  | 5:59  | 8:20              | 8:23  | 8:51   | 8:54  | 9:53          | 9:56  | 12:21      | 12:24 | 17:47 | 17:50 | 18:11       | 18:14 | 17:31     | 18:23     |
| קנדה, טורונטו (ח)         | 7:44  | 7:47  | 9:12              | 9:15  | 9:56   | 9:59  | 10:43         | 10:46 | 12:42      | 12:45 | 16:44 | 16:46 | 17:16       | 17:18 | 16:25     | 17:31     |
| קנדה, מונטריאול (ח)       | 7:27  | 7:31  | 8:50              | 8:53  | 9:36   | 9:39  | 10:22         | 10:25 | 12:19      | 12:22 | 16:12 | 16:14 | 16:47       | 16:50 | 15:55     | 17:03     |
| קפריסין, לרנקה (ח)        | 6:45  | 6:49  | 8:32              | 8:36  | 9:11   | 9:14  | 10:02         | 10:05 | 12:10      | 12:13 | 16:35 | 16:37 | 17:05       | 17:07 | 16:19     | 17:19     |
| רוסיה, ליובאווטש (ח)      | 9:13  | 9:18  | 10:01             | 10:04 | 11:00  | 11:04 | 11:38         | 11:42 | 13:21      | 13:24 | 16:29 | 16:30 | 17:16       | 17:18 | 16:11     | 17:36     |
| רוסיה, מוסקבה (ח)         | 8:52  | 8:57  | 9:35              | 9:39  | 10:36  | 10:40 | 11:14         | 11:17 | 12:54      | 12:57 | 16:00 | 16:02 | 16:46       | 16:47 | 15:39     | 17:05     |
| רוסיה, פטרבורג (ח)        | 9:54  | 10:00 | 10:10             | 10:13 | 11:22  | 11:26 | 11:54         | 11:57 | 13:23      | 13:26 | 15:52 | 15:53 | 16:53       | 16:54 | 15:33     | 17:15     |
| רוסיה, רוסטוב-על-הדון (ח) | 8:00  | 8:04  | 9:18              | 9:22  | 10:06  | 10:10 | 10:51         | 10:54 | 12:46      | 12:49 | 16:31 | 16:33 | 17:09       | 17:11 | 16:15     | 17:25     |
| שווייץ, ציריך (ח)         | 8:06  | 8:10  | 9:23              | 9:27  | 10:11  | 10:15 | 10:56         | 10:59 | 12:51      | 12:54 | 16:40 | 16:42 | 17:13       | 17:15 | 16:19     | 17:30     |
| טאילנד, בנגקוק (ח)        | 6:33  | 6:36  | 8:49              | 8:52  | 9:21   | 9:24  | 10:20         | 10:23 | 12:43      | 12:46 | 17:53 | 17:55 | 18:17       | 18:20 | 17:37     | 18:30     |

(\* הזמנים נערכו על-פי תוכנת 'חזון שמים'.

## סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה. מנהג הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבַּת קֹדֶשׁ:**

## סדר הדלקת נרות חנוכה

זמן הדלקת הנרות הוא משקיעת החמה. בדיעבד אפשר להדליק במשך כל הלילה - ואם בני־הבית ערים, אפשר גם לברך.

ה'שמש' צריך לעמוד מעל שאר הנרות, כדי שיהיה ניכר שאינו בכלל נרות המצוה. הנרות צריכים לדלוך לפחות חצי שעה לאחר צאת הכוכבים.

אפשר להדליק בכל סוגי הנרות. מצוה מן המובחר להדליק בשמן־זית ובפתילות.

את הנרות מציבים בימין החנוכה. ביום הראשון נר אחד, ביום השני שניים וכו' עד היום השמיני - שמונה נרות. סדר ההדלקה הוא משמאל לימין, כלומר - תמיד מדליקים קודם את הנר השמאלי (החדש) וממשיכים להדליק משמאל לימין. הנר הימני יהיה תמיד האחרון להדלקה.

לאחר שמסיימים להכין את הנרות להדלקה, אם נרות רגילים או כוסיות שמן־זית וכיוצא בזה, אומרים את ברכות ההדלקה. בפעם הראשונה שמדליקים השנה (אפילו אם זה באמצע החנוכה), מברכים שלוש ברכות. ואילו בשאר ימי החנוכה מברכים רק שתי ברכות (וכנ"ל - את הברכה השלישית - "שהחינו" - מברכים רק בפעם הראשונה). לאחר שמסיימים את אמירת הברכות מדליקים את הנרות באמצעות ה'שמש' (אותו מדליקים ראשון). לאחר ההדלקה שרים את נוסח "הנרות הללו".

ביום שישי מקדימים את זמן הדלקת נרות החנוכה, לזמן הדלקת נרות השבת המתפרסם תמיד. תחילה מדליקים את נרות החנוכה ורק אחר כך מדליקים את נרות השבת. מכיון שמקדימים את זמן הדלקת נרות החנוכה, יש להשתמש לנר חנוכה בנרות גדולים יותר, ולא בנרות הדקים הנהוגים - כדי שידלקו לפחות 70 דקות.

אם קרה והאשה הדליקה נרות שבת לפני שהודלקו נרות החנוכה - יכולים הגברים שטרם קיבלו עליהם את השבת להדליק את נרות החנוכה לפני זמן השקיעה.

במוצאי שבת חנוכה חוזרים מיד מבית הכנסת, מזדרזים לערוך 'הבדלה', ואחר כך מדליקים נרות חנוכה.

### ברכות הדלקת נרות חנוכה

לפני הדלקת הנרות מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר חֲנוּכָּה:  
בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁעָשָׂה נֶסִים לְאַבְרָהָם, בְּיָמֵינוּ הֵם בְּזֶמֶן הַזֶּה:**

בערב הראשון (או כשמדליקים בפעם הראשונה השנה) מוסיפים ומברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲנֻכָּה וְקִיּוּמָנוּ וְהַגִּיעָנוּ לְזֶמֶן הַזֶּה:**

לאחר הדלקת הנרות אומרים:

**הַנֵּרוֹת הַלָּלוּ אֲנִי מְדַלֵּקִין עַל הַתְּשׁוּעוֹת, וְעַל הַנְּסִים, וְעַל הַגְּפִלּוֹת, שֶׁעָשִׂיתָ  
לְאַבְרָהָם בְּיָמֵינוּ הֵם בְּזֶמֶן הַזֶּה, עַל־יְדֵי בְּהִנְיָהּ הַקְּדוֹשִׁים. וְכָל שְׁמוֹנֵת יָמֵי חֲנֻכָּה,  
הַנֵּרוֹת הַלָּלוּ קִדְּשׁ הֵם, וְאֵין לָנוּ רְשׁוֹת לְהִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן, אֲלֵא לְרְאוֹתָן בְּלִבְךָ, כְּדִי  
לְהוֹדוֹת וּלְהַלֵּל לְשִׁמְךָ הַגָּדוֹל, עַל נֶסִיךָ וְעַל גְּפִלּוֹתֶיךָ וְעַל יְשׁוּעוֹתֶיךָ.**

## תפילת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף פל-אויב ואורב ולסמים וחיות רעות בדרך ומפל-פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל-מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל-רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלה כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

## לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה וזוגתו אולגה שרה בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי ומשפחתו

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוראל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי וזוגתו מעיין חנה

אור אבנר הלוי וזוגתו רינת שיחיו

לבני



לעילוי נשמת הרה"ח ר' טובי' ב"ר יעקב ע"ה

לבקשות ושינויים: Israel@DvarMalchus.org

בארה"ב וקנדה: USA@DvarMalchus.org

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל: Office@Chazak.co.il

ללימוד שיחות קודש ומאמרים:

[Biurim.co.il](http://Biurim.co.il) [Otzar770.com](http://Otzar770.com) [Chasidut.tv](http://Chasidut.tv) [Lahak.org](http://Lahak.org)

הרשמה כחניי  
לדבר מלכות

03-9601001

DvarMalchus.org

חפשו 'דבר מלכות' בעמודות נדרים פלוס



P.P.

שולח

1949

תל אביב

